کردي

تەفسیری سێ جوزئی کۆتایی قورئانی پیرۆز

لەگەڵ پاشکۆی

کۆمەڵە ئەحکام وبابەتێک

کە گرنگن بۆ ژیانی موسڵمان

ئەم تەفسیر وپەرتووکە وەرگێڕراوە بۆ زیاتر لە چل زمانی جیاوازی دونیا

ISBN : 978-603-90056-3-6

بسم الله الرحمن الرحيم

پێشەکی

الحمد لله والصلاة والسلام على سيدنا محمد وعلى آله وصحبه وسلم... براو خوشکانی موسڵمانم : سڵاوی خوای گەورەتان لێ بێت وڕەحمەتی پەروەردگارتان بەسەردا برژێت، بزانن کەپێویستە چوار شت هەیە لەژیانماندا بیزانین :

یەکەمیان: زانیاریمان هەبێت، کە بریتییە لە ناسینی خوای گەورە (جل جلاله)و ناسینی پێغەمبەرەکەشی ﷺ وناسینی ئایینەکەشی کە ئایینی ئیسلامە، چونکە دروست نییە بەبێ زانیاری خواپەرستی بکەین، هەرکەسیش وابکات سەرەنجام وێڵ ئەبێتو بەدڵنیاییەوە لەڕوویەکەوە لەنەصرانیەکان ئەچێت.

دووەمیان: کارکردن بەو زانیارییانە، هەرکەسێك زانیاری هەبێتو کار بەو زانیارییەی نەکات ئەوە لە ڕوویەکەوە لەجولەکە ئەچێت، چونکە ئەوان زانیارییان هەبوو، بەڵام کاریان پێنەئەکرد، یەکێك لە فێڵ وتەڵەکەکانی شەیتان ئەوەیە کە مرۆڤـ هان ئەدات لە زانیاری دووربکەوێتەوە بە خەیاڵی ئەوەی کە ئەگەر شت نەزانێ ئەوە لای خوا عوزری ئەبێت، بەڵام نازانێ، هەرکەس ئەگەر توانای ئەوەی هەبوو فێری شت ببێت، بەڵام خۆی فێری شت نەئەکرد ئەوە بیانووی نامێنێ لای خوا، ئەمەش فێڵی میللەتەکەی نوح بوو (عليه السلام)، کاتێ کە دەستیان ئەکرد بە ناو گوێچکەیانداو جلەکانیان ئەدا بەسەر دەمو چاویاندا تا بەحسابی خۆیان بیانوویان هەبێت وبیانووبڕاو نەبن، وەك خوای گەورە ئەفەرمووێ: ﴿ جَعَلُوٓا۟ أَصَٰبِعَهُمْ فِىٓ ءَاذَانِهِمْ وَٱسْتَغْشَوْا۟ ثِيَابَهُمْ ﴾(نوح :٧).

سێیەمیان: بانگەوازکردن بۆ ئەو زانیارییە، چونکە زانایان وبانگخوازان میراتگری پێغەمبەرانن، خوای گەورەش بەدڵنیاییەوە نەفرینی لە بەنی ئیسرائیل کرد لەسەر ئەوەی کە بەرگرییان لەو خراپانە نەکرد کە میللەتەکەیان ئەیانکرد، بێفەڕ لەئەو ئیشەی کەئەیانکرد، وەك خوای گەورە ئەفەرمووێ: ﴿ كَانُوا۟ لَا يَتَنَاهَوْنَ عَن مُّنكَرٍ فَعَلُوهُ لَبِئْسَ مَا كَانُوا۟ يَفْعَلُونَ ﴾(المائدة :٧٩) بانگەشەکردنو خەڵك فێرکردن یەکێکە لە فەرزە کیفایەکان، ئەگەر هەندێك پێی هەستن وکارەکە بێتەجێ کەس گوناهبار نابێت، ئەگەر هەموو خەڵکیش وازیان لێهێنا ئەوە هەموویان گوناهبار دەبن.

چوارەمیان: ئارامگرتنە لەسەر ئازارەکانی ژیان، ئارامگرتن لەسەر فێربوونی ئەو زانیارییانە، ئارامگرتن لەسەر کارکردن بەو زانیاریانە، ئارامگرتن لەسەر بانگەشەکردن بۆ ئەو زانیاریانە.

لەپێناو بەشداریکردن لەنەهێشتنی نەزانین وئاسانکاریکردن بۆ وەرگرتنی زانیاری پێویست (العلم الواجب)، لەم کتێبە کورتەدا هەستاوین بەکۆکردنەوەی هەندێ لەو شتانەی کەبەشی پێویست لەزانیارییە شەرعییەکان ئەدات بەخوێنەرەکانی، لەگەڵ ئایەتەکانی سێ جوزئی کۆتایی قورئان وتەفسیرەکانیشی لەبەرئەوەی زۆر دووبارە ئەبنەوە وڕێسا شەرعیەکەش ئەڵێت :(ما لا يدرك كله لا يترك جله) ئەوەی نەتوانیت هەمووی بەدەست بهێنیت، خۆ هەموویشی وازلێناهێنیت واتە : بەپێی توانا وپێویست دەبێت هەوڵی شارەزابوون لەدینەکەت بدەیت، ئەم پەرتووکەش هەندێکە لەو بابەتە پێویستانە .

ئێمە زۆر پێداگریمان لەسەر ئەوە کردووە کە لە هەموو شتەکاندا زۆر بە کورتی شت بڵێینو ئەوەی فەرموودەی سەحیح وڕاستی پێغەمبەرە ﷺ لەسەری بنووسین، لاف ئەوەش لێنادەین کە شتێکی کامڵو بێ عەیبمان نووسیبێ، چونکە ئەوە تەنیا خوای گەورەیە بۆ خۆی بڕیاریداوە، بەڵام ئەمەی ئێمە هەوڵی کەسێکە هەر ئەوەندەی لەبارادایە، جائەگەر ڕاست ودروست دەرچوو ئەوە لەخوداوەیەو (لێی بەزیادبێت)و خۆ ئەگەر بە هەڵەشدا چووین، ئەوە لە دەروونو شەیتانەوە هاتووەتەدەرو خواو پێغەمبەری خوا ﷺ لێی دوورن، ڕەحمەتی خواش لەو کەسەبێت کە بەدیاری هەڵەکانمان بۆ ئەنێرێتەوەو ڕەخنەی ئامانجدار وپێشنیارەمان لێدەگرێت.

داوا لەخوای گەورەش دەکەین کەپاداشتی بەخێری هەموو ئەو کەسانە بداتەوە کە بەشداری ئامادەکردن وچاپکردن وبڵاوکردنەوە وخوێندنەوە وخەڵك فێرکردنی هەبووە لەم پەرتووکەدا وەئەو بەشدارییەیان لێ وەربگرێت وپاداشت وخێری چەندقاتیان بۆ بنووسێت.

خوا زاناترە وصەلات وسەلامیش لەسەر پێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ وئال وبەیت وهاوەڵانی بەڕێزی بەگشتی.

کۆمەڵێك لەزانایان وقوتابیانی زانستەشەرعیەکان لەجیهانی ئیسلامیدا ئەم پەرتووکەیان پەسەند کردووە .
بۆ زانیاری زیاتر، یان بۆ هاوکاری وبەشداری کردن لەم (خێرەدا) یان بۆ دەستخستنی ئەم پەرتووکە سەردانی ئەم ماڵپەڕە بکە www.tafseer.info ، پۆستی ئەلیکترۆنی (ئیمەیڵ) kurdy@tafseer.info .
چاپی دووەم ، ساڵی ١٤٣٢ کۆچی

فەزڵ و خێری قورئا نخوێن

* قورئان کەلامی خوایە، فەزڵو گەورەیی قورئان لە بەرامبەر قسە وکەلامی خەڵکی تردا وەك فەزڵو گەورەیی خوا وایە لە بەرانبەر دروستکراوەکانیدا، باشترین ووتەیەکیش لەزمان بێتەدەر ئەوەیە کەقورئانی پێ بخوێنرێت.

هەندێ لە فەزڵو خێری فێربوونی قورئان و خەڵك فێرکردنو خوێندنەوەی:

پاداشتی فێرکردنی قورئان: پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێت: (باشترینتان ئەوانەن فێری قورئان ئەبنو کەسانی تریش فێری قورئان دەکەن). { رواه البخاري }

پاداشتی خوێندنی قورئان: پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێت: (هەرکەس پیتێك لە قورئان بخوێنێت چاکەیەکی دەستدەکەوێت، چاکەش بە دەقاتی خۆی ئەدرێتەوە). { رواه الترمذي }

نیین رەجەب ئەڵێت: "چەندقاتکردنەوەی خێرو چاکە بۆ هەموو خێرێکە، قورئانیش بە روونی ئەمە ئەڵێتو ئەفەرمووێت: (مَن جاء بالْحَسَنَة فَلَهُ عَشْرُ أَمْثَالِهَا) هەرکەس چاکەیەك بکات خوا دە چاکەی بۆ ئەنووسێ، بەڵام چەندقاتکردنەوەی دوای دە جارەکە ئەوە بۆ ئەو کەسانەیە کە خوای گەورە ویستی وایە بۆیان چەنجارەی بکاتەوە، جاری واهەیە بۆیان ئەکاتە حەوتسەد قاتو زیاتریش، پاش فەزڵو بەرەکەتی خوا هۆی ئەمەش بریتییە لە ملکەچبوونی دڵو بیرکردنەوەو تێگەیشتنی لێی ....

خێــر وفــەزڵی قورئان فێربـــــوون ولـــەبـــەرکردن وپسپـــــــــۆڕی هێنانەوە لەخوێندنەوەیدا :

پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێ: (نموونەی ئەو کەسەی کە قورئان دەخوێنێو لەبەریشی دەکات لەگەڵ فریشتە پاکەکانی خوادایەو نموونەی ئەو کەسەی کە قورئان دەخوێنێتو بەردەوام هاوڕێیەتی دەکاتو دەیڵێتەوەو لەسەری قورس ئەوەستێت، دوو پاداشتی پێ دەدرێت) { متفق عليه } هەروەها پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێ: (ئەوترێ بە هاوڕێیانی قورئان: بخوێنەو بەرزیەرەوەو دەنگ هەڵبڕە بە قورئان، وەك چــۆن لــە دونیادا دەنگت هــەڵدەبڕی، چونکە پلەی تۆ لە وێدا دەوەستێ کە کۆتا ئایەتی تێدا دەخوێنی). { رواه الترمذي } .

"خەتتابی" دەڵێت: پلەکانی بەهەشت بە ئەندازەی ئایەتەکانی قورئانە، ئەوترێت بە قورئانخوێن: بەو پلیکانەدا سەرکەوە بە ئەندازەی ئەو ئایەتانەی لە دنیادا دەتخوێندن، هەرکەس هەموو ئایەتەکانی قورئان بخوێنێ، لە ئاخیرەتدا دەسەڵات پەیدادەکات بەسەر ئەوپەڕی پلەکانی بەهەشتدا، هەرکەسیش جوزئێ لە قورئان بخوێنێ ئەوە بە ئەندازەی ئەو جوزئە بە پلیکانەکاندا سەردەکەوێت، ئەوسەری پاداشتی لە ئەوسەری خوێندنەوەکەیدا رادەوەستێت.

پاداشتی ئەو کەسەی کە منداڵەکانی فێری قورئان دەکات: پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێ: (هەرکەس قورئان بخوێنێتو فێری قورئان خوێندنیش ببێتو کاری پێ بکات، لە رۆژی قیامەتدا دایکو باوکی تاجێکی وا ئەکرێتە سەریان کە رۆشناییەکەی وەك رۆشنایی خۆرە، دوو عابای جوانی واشیان ئەکرێتەبەر دونیا لە بەرانبەریاندا خۆی راناگرێ، ئەپرسن: هۆی چییە ئەم بەرگانە کرایە بەرمان؟ پێیان ئەوترێ: بەهۆی ئەوەی منداڵەکەتان خەریکی قورئان بووە). { رواه الحاكم }

تکای قورئان بۆ هاوەڵانی لە دوارۆژدا: پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێت: (قورئان بخوێنن، چونکە لە رۆژی قیامەتدا وەك تکاکاری هاوڕێکانی دێتە حزوور) { رواه مسلم } هەروەها ئەفەرمووێت: (رۆژوو و قورئان هەردووکیان تکا بۆ بەندەکان دەکەن لە رۆژی قیامەتدا). {رواه احمد والحاكم }

پاداشتی ئەوانەی کۆدەبنەوە لەشوێنێکدا بـــۆ قورئان خوێنـــدن وتـــوێژینـــەوە لەماناکانی

پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێت: (هیچ کۆمەڵە خەڵکێك نییە لەماڵێك لەماڵەکانی خودادا کۆببنەوەو دەست بەقورئانخوێندن بکەن‌و توێژینەوەی بکەن لەسەری، جگە ئەوە نەبێت دڵئارامی‌و سۆزو میهری خوا دائەبەزێتە سەریان‌و فریشتە چواردەوریان ئەگرێت‌و خوای گەورەش دەست بە باسکردنیان ئەکات لەناو ئەوانەدا کە نزیکی خۆیتی). { رواه ابوداود } .

هەندێ لە ئەحکام وئادابەکانی قورئان خوێندن

ئادابەکانی قورئانخوێندن: ئیبن کەسیر ژمارەیەك ئاداب باسدەکات بۆ قورئانخوێندن‌و ئەڵێت: (پێویستە دەست لە قورئان نەدات‌و قورئان نەخوێنێتەوە ئەگەر دەستنوێژی نەبێت، ئەبێ پێش قورئانخوێندنەوە سیواك بکات وجوانترین جلوبەرگی خۆی لەبەردا بێت وڕوویکاتە قیبلە وکە باوێشکیشی هات واز لە قورئانخوێندن بهێنێ وقورئانخوێندنەکەی نەبڕێت بۆ قسەی پێویست نەبێت، ئەبێ زەین وبیری لای قورئانخوێندنەکەی بێت لەسەر ئایەتەکانی مژدە بوەستێت وداوای خێر لەخوا بکات ولەسەر ئایەتەکانی هەڕەشە بوەستێت وپەنا بەخوا بگرێت، نابێت قورئانەکە بەکراوەیی بەجێ بهێڵێت، نابێت هیچ شتێکیش بخاتە سەر قورئانەکە، نابێت قورئانخوێن دەنگ بەسەر یەکتردا بەرزبکەنەوەو (لەیەکتری تێکبدەن)، نابێت لەناو بازاڕو شوێنی ناشایستەدا قورئان بخوێنێت).

چۆنیەتی قورئان خوێندن : لە ئەنەسیان پرسی - رەزای خوای لێبێت - پێغەمبەر ﷺ قورئانی چۆن ئەخوێندەوە؟ فەرمووی: پێغەمبەر ﷺ قورئانی درێژ ئەکردەوە کە (بسم الله الرحمن الرحيم)ی ئەخوێندەوە درێژی ئەکردەوە، یانی (بسم الله)ی درێژ ئەکردەوە و(الرحمن)ی درێژ ئەکردەوە و(الرحيم)ی درێژ ئەکردەوە. {رواه البخاري }

رێژەی ئەو ئایەتانەی لەشەو وڕۆژێکدا باشە بخوێنرێت : هاوەڵە بەڕێزەکانی پێغەمبەر ﷺ رێژەیەك قورئانیان دائەنا بۆ ئەوەی لە هەموو رۆژێکدا بیخوێنن، هیچ هاوەڵێك نەبووە کە بەردەوام لەسەر ئەوە بووبێت کە قورئان لە کەمتر لە هەفتەیەکدا خەتم بکرێت، بەڵکو لە پێغەمبەرەوە ﷺ ڕیوایەتکراوە کە نەهی کردووە لەوەی لە کەمتر لە سێ رۆژدا خەتمێکی قورئان بکرێت .

ئامۆژگارییەك :

قورئانخوێنـدن بـە لەبەر (حفظ) ئەگەر قورئانخوێن قورئانەکەی لەبەربوو، سەیریکرد ئەگەر قورئانەکە بە لەبەر بخوێنێت باشتر فیکری ئامادە ئەبێت ودڵی ئەداتە قورئانەکە وباشتر لێی وردئەبێتەوە، ئەوە باشترە لەبەر بیخوێنێت نەك لەناو قورئانەکەدا، خۆ ئەگەر هەردوو بارەکەی لایەکسان بوو، ئەوە باش وایە لەناو قورئانەکەدا بیخوێنێت .

سورەتی الفاتحة

ئەم سورەتە ناونراوە (فاتحة الكتاب) لەبەر ئەوەی قورئانی پیرۆز بەم سورەتە دەست پێ دەكات ولەگەڵ ئەوەشدا ئەو كەسەی قورئان دەنوسێتەوە سەرەتا بەم سورەتە دەست پێ دەكات، خوێندنی قورئانی پیرۆزیش هەر بەم سورەتە دەست پێ دەكات،ئەمەش مانای ئەوە نی یە كە (الفاتحة) یەكەم جار دابەزیبێت بۆ پێغەمبەری ئازیز(ﷺ)، هەندێك دەڵێن ئەم سورەتە مەككی یە، وهەندێكی تریش دەڵێن مەدەنی یە.

ئەم سورەتە چەند ناوێكی تریشی هەیە وەك (فاتحة الكتاب، أم الكتاب، السبع المثاني، سورة الحمد، سورة الصلاة، الواقية) لەبارەی فەزڵی ئەم سورەتەشەوە فەرمودە گەلێكی زۆر هاتوە، لەو فەرموودانەش پێغەمبەری خوا (ﷺ) دەفەرموێت : «الْحَمْدُ لِلَّهِ رَبِّ الْعَالَمِينَ هِيَ السَّبْعُ الْمَثَانِي، وَالْقُرْآنُ الْعَظِيمُ الَّذِي أُوتِيتُهُ» بوخاری ومسلم ریوایەتیان كردوە واتە: سورەتی الحمد لله رب العالمین حەوت ئایەتی دووبارە بووە وئەو قورئانە گەورە وپیرۆزەیە كە بە من دراوە .

ئەم سورەتە لەگەڵ ئەوەی ژمارەی ئایەتەكانی كەمن، بەڵام هەموو ماناكانی ئیسلامیان تیادا كۆبوەتەوە، هەر لە بناغە سەرەكیەكانی ئیسلام، هەتا ئەركانەكان ولقەكانی، پاشان ئیمان وبیروباوەڕ وخواپەرستی وئەحكامەكان وڕۆژی دوایی وناو وسیفەتە جوانەكانی پەروەردگار وڕێگاو ڕێبازی پێغەمبەران وپیاوچاكان .

(1) بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان، جمهوری زانایان لەسەر ئەوەن كە(بسم الله الرحمن الرحيم) ئایەتێكە لە سورەتی (الفاتحة) بە پێچەوانەی سورەتەكانی ترەوە، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت كە خوای گەورە دەیەوێت بە مرۆڤەكان ڕابگەیەنێت كە ئەم سورەتە بەناوی پەروەردگارتانەوە دەست پێ دەكات، كەواتە ئەی ئیمانداران ئێوەش هەموو كارێكتان بە ناوی خوداوە دەست پێ بكەن.

(2) سوپاس وستایش بۆ پەروەردگاری جیهانیان وخاوەنی گەردوون، (حەمد) بریتیە لە سوپاس كردنی خوا بەزمان بەشێوەیەك مرۆڤ بە ڕەزامەندی خۆی ئەم سوپاسە دەكات، بەڵام (شكر) ئەوەیە كە مرۆڤ لە بەرامبەر نعمەتێكی خوای گەورە دەیكات ئەمەش بە دڵ وبەزمان وئەندامەكانی لەش ئەم شوكرە دەكات.

(3) خاوەنی ڕەحم و سۆزێكی ئێجگار زۆر ومیهرەبانیەكی ئەبڕاوەیە، ئەمەش دوو ناوی پیرۆزی پەروەردگارن ، كەهەردوكیان بەڵگەن لەسەر سۆز ومیهرەبانی وبەخشندەی خوای گەورە، هەندێك لەزانایان پێیان وایە (الرحمن) ڕەحمی فراوانی خوای گەورە دەگەیەنێت لە دونیادا كە باوەڕدار وبێباوەڕیش دەگرێتەوە، بەڵام (الرحيم) تایبەتە بە ڕەحمی خوای گەورە بۆ ئیمانداران لە قیامەتدا.

(4) پەروەردگار خاوەن وسەردار ومالكی ڕۆژی پاداشت دانەوە وسزا وەرگرتنە، بەشێوەیەك پەروەردگار لەو ڕۆژەدا پاداشتی بەندە چاكەكارەكانی دەداتەوە وسزاش لەبەندە تاوانبار

وگوناهبارەكانی دەسێنێت .

(5) ئەی پەروەردگار ئێمە تەنها زاتی بەرزی تۆ دەپەرستین وتەنهاش داوای یارمەتی و كۆمەكیمان لە تۆ دەكەین.

(6) دەی كەواتە ئەی خوای گەورە تۆش ڕێنموێیمان بكە وهیدایەتمان بدە بۆ سەر ڕێگای ڕاست، بۆسەر ڕێگا وڕێبازە ڕاستەكەی خۆت كە ئاینی پیرۆزی ئیسلامە، لەسەر ئەو ڕێبازەش سەقامگیر ودامەزراومان بكە بەهەمیشەیی.

(7) كە ڕێبازی ئەو كەسانەیە لەناز ونیعمەتە بەرزەكانی خۆت پێت بەخشیون، نەك ڕێگا وڕێبازی ئەوانەی خەشم وقینی تۆیان لێگراوە، كەمەبەست پێی جولەكەكانە، هەروەها ئەی خوای گەورە نەمانخەیتە سەر ڕێباز وڕێگای ئەو كەسانەش كە سەرگەردان وگومڕابوون لە گاورەكان، ئەو كەسانەش پەروەردگار نعمەتی خۆی بەسەردا ڕشتوون لە ئایەتێكی تردا باسی كردوە كە دەفەرموێت (أولئك الذين أنعم الله عليم من النبيين والصديقين والشهداء والصالحين وحسن اولئك رفيقاً) واتە: ئەوانەی پەروەردگار نازو نعمەتی خۆی پێبەخشین لە پێغەمبەران وڕاستگۆیان وشەهیدان وپیاوچاكان، بەڕاستی ئەوانە هاوەڵانێكی چاكن .

لە كۆتای ئەم سوورەتە پیرۆزەدا سوننەتە ئیماندار بڵێت (ئامین) واتە: ئەی خوای گەورە ئەم داوا وپاڕانەوەمان وەربگرە وقبوڵی بفەرموو.

پێغەمبەری خواش (ﷺ) لەفەرموودەیەكدا كە ئیمامی ئەحمەد وابن ماجە ئەخریجیان كردووە لەم بارەیەوە دەفەرموێت: « ما حسدتكم اليهود على شيء ما حسدتكم على السلام والتأمين » واتە: جولەكەكان ئەوەندەی لەسەر سەلام كردن وئامین كردنی پاش (الفاتحة) حەسوودیتان پێ دەبەن لەسەر هیچ شتێكی تر ئەوەندە حەسودیتان پێ نابەن .

سورەتی المجادلة

سُورَةُ المُجَادَلَة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قَدْ سَمِعَ اللَّهُ قَوْلَ الَّتِي تُجَادِلُكَ فِي زَوْجِهَا وَتَشْتَكِي إِلَى اللَّهِ وَاللَّهُ يَسْمَعُ تَحَاوُرَكُمَا إِنَّ اللَّهَ سَمِيعٌ بَصِيرٌ (١) الَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِنكُم مِّن نِّسَائِهِم مَّا هُنَّ أُمَّهَاتِهِمْ إِنْ أُمَّهَاتُهُمْ إِلَّا اللَّائِي وَلَدْنَهُمْ وَإِنَّهُمْ لَيَقُولُونَ مُنكَرًا مِّنَ الْقَوْلِ وَزُورًا وَإِنَّ اللَّهَ لَعَفُوٌّ غَفُورٌ (٢) وَالَّذِينَ يُظَاهِرُونَ مِن نِّسَائِهِمْ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا قَالُوا فَتَحْرِيرُ رَقَبَةٍ مِّن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا ذَٰلِكُمْ تُوعَظُونَ بِهِ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ (٣) فَمَن لَّمْ يَجِدْ فَصِيَامُ شَهْرَيْنِ مُتَتَابِعَيْنِ مِن قَبْلِ أَن يَتَمَاسَّا فَمَن لَّمْ يَسْتَطِعْ فَإِطْعَامُ سِتِّينَ مِسْكِينًا ذَٰلِكَ لِتُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ أَلِيمٌ (٤) إِنَّ الَّذِينَ يُحَادُّونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ كُبِتُوا كَمَا كُبِتَ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ وَقَدْ أَنزَلْنَا آيَاتٍ بَيِّنَاتٍ وَلِلْكَافِرِينَ عَذَابٌ مُّهِينٌ (٥) يَوْمَ يَبْعَثُهُمُ اللَّهُ جَمِيعًا فَيُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا أَحْصَاهُ اللَّهُ وَنَسُوهُ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ (٦)

هۆی دابەزینی ئەم سورەتە : سەرەتا بۆ تێگەشتن لە واتاو مەبەستەکانی ئەم سورەتە پێویستە ئاگاداری هۆکاری دابەزینی ببین ئەویش بەم شێوەیەیە: ئیمام ئەحمەد وحاکم گێڕاویانەتەوە لەعائشەی دایکی موسڵمانان (خوای لێ ڕازی بێت) دەگێڕێتەوە کەفەرمویەتی: **سوپاس بۆ ئەو خوایەی هەموو قسەو گفتو گۆیەك دەبیستێ** سوێند بەخوا خەولەی کچی ثەعلەبەوە هات بۆ لای پێغەمبەری خوا(ﷺ)-دەربارەی زیهار کردنی مێردەکەی شکاتی- ووتی : ئەی پێغەمبەری خوا (ئەوسی کوری صامت) **گەنجیەتیەکەی خواردم، لە پێناو ئەودا پیر بووم تاکار گەشتوەتە** ئەوەی ئێستا کورەکەیشم لێبوە وتابەت بەلامدا، وپێی ووتم تۆ وەك دایکم وایت بۆ من، ئەی خوایە من سکاڵای خۆم بۆلای تۆ ئەهێنم، بەم هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند بۆ پێغەمبەری خوا (ﷺ) .

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) **ئەی موحەمەد بەڕاستی پەروەردگارت - الله ﷻ- ووتەی ئەو** ئافرەتەی بیست کە ووتووێژی لەگەڵ دەکردی سەبارەت بەمێردەکەی -کەپێی ووت بوو وەك دایکم وایت- وەویش سکاڵای خۆی بۆلای خوای گەورە برد بۆ چارەسەر کردنی گرفتەکەی، لەکاتێکدا پەروەردگاریش گوێی لەگفتوگۆکەی هەردوکتان بوو، بێگومان خوای گەورە بیسەرو بینایە بەهەموو کارو کردەوەیەك.

(٢) ئەوانەی بەهاوسەرەکانیان دەڵێن تۆ وەك دایکم وایت، هاوسەرەکانیان بەو ووتانە نابنە دایکی ئەوان، چونکو دایکی ئەوان هەر ئەو ژنانەن کە ئەوانیان لێ بووە، بێگومان ئەوانە قسەو گوفتارێکی ناپەسەند دەڵێن ودرۆ دەکەن، وە(ئەگەر ئەوان پەشیمان ببنەوە) بەڕاستی خوایش خوایەکی بەخشەری لێبوردەیە .

(٣) ئەو کەسانەی کە بە ژنەکانیان دەڵێن تۆ وەك دایکم وایت وپاشان پەشیمان دەبنەوە لەوەی کە وتویانە، پێویستە لە کەفارەتیدا بەندەیەك ئازاد بکەن پێش ئەوەی بەیەك بگەنەوە، ئەوەش کەخوا واجبی کرد لەسەرتان لە ئازاد کردنی بەندە ئامۆژگارییەکە بۆتان، ئامۆژگاریتان پێ دەکرێت تا جارێکی تر ئەو ووتانە نەیەنەوە بەدەمتانا، خوای گەورەش ئاگادارە بەو کارو کردەوانە ئێوە دەیکەن.

(٤) جا ئەگەر کەسێك نەیبوو یان نەیتوانی بەندە ئازاد بکات ئەوە با دوو مانگی تەواو لەسەر یەك بەڕۆژوو بێت بەبێ بچران، پێش ئەوەی لەگەڵ خێزانی بەیەك بگەنەوە (جا ئەگەر بە بێ عوزرێکی شەرعی بەینی تێکەوت ئەوە دەبێت جارێکی تر لەسەرەتاوە دەست بکاتەوە بەڕۆژوو گرتن، یان پێش تەواو بوونی ئەو دوو مانگە چویە لای خێزانی)، جا ئەگەر کەسێکیش نەیتوانی و لە توانایدا نەبوو ئەو دوو مانگە لەسەر یەك بە ڕۆژوو بێت، با خواردنی شەست هەژار بدات (کە بۆ هەر یەکێکیان نیو صاعە لە گەنم یان خورما یان برنج و هاوشێوەکانی تا تێر دەبن) ئەو کەفارەتەش بۆ ئەوەیە کە باوەڕتان بە پەروەردگار وپێغەمبەرەکەی بتەوتر بێت، **ئەمانەش سنوور و پاوانی خودان، وئەو بێباوەڕانەش کە نکوڵی لەو** فەرمانانە دەکەن سزایەکی بە ئێش وبەئازاریان بۆ هەیە.

(٥) بێگومان ئەوانەی دژایەتی خوا وپێغەمبەرەکەی دەکەن ڕسوا وسەرشۆڕ دەکرێن،هەروەك چۆن بێباوەڕانی پێش ئەوانیش ڕسوا وسەرشۆڕ بوون، جا بەڕاستی ئێمە بەڵگە ونیشانە گەلێکی ڕوون وئاشکرامان ناردە خوارەوە (لەسەر گەورەی ودەسەڵاتی خوا وهەرکەسێکیش بێباوەڕیان پێ بکات) ئەوە بۆ بێباوەڕان سزای زۆر سەختی ڕسوا کەر ئامادەکراوە.

(٦) لەڕۆژێکدا پەروەردگار هەر هەمویان زیندوو دەکاتەوە، پاشان هەواڵیان پێ دەدا بەو کار وکردەوە ناپەجێ وناڕوستانەی کە کردوویانە، چونکە پەروەردگار هەمووی لەسەریان نووسیوە وئاماری کردوە لەکاتێکدا ئەوان لەبیریان چووەتەوە، وخوایش ئاگادار وشاهیدە بەسەر هەموو شتێکدا.

أَلَمْ تَرَ أَنَّ اللَّهَ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ مَا يَكُونُ مِن نَّجْوَىٰ ثَلَاثَةٍ إِلَّا هُوَ رَابِعُهُمْ وَلَا خَمْسَةٍ إِلَّا هُوَ سَادِسُهُمْ وَلَا أَدْنَىٰ مِن ذَٰلِكَ وَلَا أَكْثَرَ إِلَّا هُوَ مَعَهُمْ أَيْنَ مَا كَانُوا ۖ ثُمَّ يُنَبِّئُهُم بِمَا عَمِلُوا يَوْمَ الْقِيَامَةِ ۚ إِنَّ اللَّهَ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نُهُوا عَنِ النَّجْوَىٰ ثُمَّ يَعُودُونَ لِمَا نُهُوا عَنْهُ وَيَتَنَاجَوْنَ بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَإِذَا جَاءُوكَ حَيَّوْكَ بِمَا لَمْ يُحَيِّكَ بِهِ اللَّهُ وَيَقُولُونَ فِي أَنفُسِهِمْ لَوْلَا يُعَذِّبُنَا اللَّهُ بِمَا نَقُولُ ۚ حَسْبُهُمْ جَهَنَّمُ يَصْلَوْنَهَا ۖ فَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا تَنَاجَيْتُمْ فَلَا تَتَنَاجَوْا بِالْإِثْمِ وَالْعُدْوَانِ وَمَعْصِيَتِ الرَّسُولِ وَتَنَاجَوْا بِالْبِرِّ وَالتَّقْوَىٰ ۖ وَاتَّقُوا اللَّهَ الَّذِي إِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٩﴾ إِنَّمَا النَّجْوَىٰ مِنَ الشَّيْطَانِ لِيَحْزُنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَلَيْسَ بِضَارِّهِمْ شَيْئًا إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٠﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا قِيلَ لَكُمْ تَفَسَّحُوا فِي الْمَجَالِسِ فَافْسَحُوا يَفْسَحِ اللَّهُ لَكُمْ ۖ وَإِذَا قِيلَ انشُزُوا فَانشُزُوا يَرْفَعِ اللَّهُ الَّذِينَ آمَنُوا مِنكُمْ وَالَّذِينَ أُوتُوا الْعِلْمَ دَرَجَاتٍ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿١١﴾

(٧) ئایا نەتزانیوە (ئەی موحەمەد) کە پەروەردگارت زانا وئاگادراە بەوەی لە ئاسمانەکان وزەویدایە، چپەی هیچ سێ کەسێك نیە خوای گەورە چوارەمیان نەبێت، وە چپەی هیچ پێنج کەسێك نیە خوای گەورە شەشەمیان نەبێت، وەلەو ژمارانە کەمتر یان زۆرتر لە هەر کوێیەکدا بن خوای گەورەیان لەگەڵدایە، (واتە لەهەر جێگا ولەهەرشوێنێکدا بن پەروەردگار ئاگاداره بە هەڵسو کەوت و قسە وگوفتاریان)، پاشان لەڕۆژی دواییدا پەروەردگار هەواڵی ئەو کار وکردەوانەیان پێ دەدا کە کردوویان، چونکە بێگومان خوای گەورە بە هەموو شتێك زانا و ئاگادارە.

(٨) (جولەکەکان کاتێك ئیماندارێك بەلایاندا بڕۆشتایە توانجێکیان لێ دەدا ولەناوخۆیاندا چپەیەکیان دەکرد، پەروەردگاریش قەدەغەی کردن لەم کارەیان) خوای گەورە لێرەدا بە پێغەمبەر(ﷺ) دەفەرموێت : ئایا نەت بینین ئەو کەسانەی کە قەدەغە کران لە چپە کردن، کەچی دیسان گەڕانەوە سەر پیشەی خۆیان ووازیان نەهێنا لە چپەکردن وتوانج دان لە ئیمانداران، وبەردەوام خەریکی چپەیەکن کە هەمووی گوناه ودوژمنایەتی ونافەرمانی پێغەمبەرە، وەکاتێکیش دێن بۆلات ئەی (موحەمەد) بە جۆرێك سڵاوت لێ دەکەن کە خوای گەورە بەو جۆرە سڵاوی لێ نەکردوویت (واتە: بەناشیرینترین شێوە کە دەیانوت: السام علیکم : واتە مردن وتیاچوون بۆ تۆ) وە لە نێوان خۆیاندا بەگاڵتەجاڕییەکەوە دەیانووت : با خوا سزامان بدات بەهۆی ئەم ووتانەمان؟! (ئەی پێغەمبەر دڵگران مەبە) ئەوانە ئاگری دۆزەخیان بەسە کە بڕۆنە ناویە وسزای تیا بچەژن، بەڕاستی دۆزەخ سەرەنجامێکی خراپە !.

(٩) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە کە چپەتان کرد، چپەیەك مەکەن کە تاوان ودوژمنایەتی وبێ فەرمانی پێغەمبەری (ﷺ) تیادا بێت، با چپەکانتان باسی چاکە ولە خوا ترسان بێت، دەی کەواتە بترسن لەو خوایەی کە هەر بۆلای ئەو دەگەڕێنەوە و کۆدەکرێنەوە.

(10) بەڕاستی چپە بە تاوان وگوناه ونافەرمانی پێغەمبەر لەشەیتانەوەیە، تا بە هۆیەوە ئەوانە دڵ تەنگ بکات کە باوەڕیان هێناوە، لە کاتێکدا بە فەرمانی خوای گەورە نەبێت چپەکردنی ئەوانە هیچ زیانێکیان پێ ناگەیەنێت، کەواتە با باوەڕدارانیش پشت بە خوا ببەستن.

(11) ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە کاتێك لە دانیشتن وکۆبوونەوەکانتاندا پێتان ووترا : ڕێگای کەسانی تر بدەن ئەڵقەی دانیشتنەکانتان فراوان بکەن، خوای گەورەیش گوشادی دەکات وفراوانی دەکات بۆتان، وەکاتێکیش پێتان ووترا : هەستن وجێگا چۆڵ بکەن (بۆ کەسانی خاوەن پایە لەئاین وزانیاری لەبارەی خوداوە) ئێوەش هەستن، پەروەردگاریش پلە وپایەی ئەو کەسانە بەرز دەکاتەوە کە باوەڕیان هێناوە لە ئێوە، هەروەها پلە وپایەی ئەو کەسانەش بەرز دەکاتەوە کە خاوەن زانست وزانیارین، خوای گەورە بە ئاگایە بەو کار وکردەوانەی کە ئێوە دەیکەن.

(12) ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە کاتێ ووستتان کە قسەیەك بە نهێنی وچپە بکەن لەگەڵ پێغەمبەری خوا، ئەوا با پێش چپەکردنەکەتان خێرێك بکەن (کاتێك ئەم ئایەتە دابەزی ئیتر پاش ئەوە ئەهلی باتڵ لە جولەکە ودوو ڕووەکان وازیان هێنا لە چپەکردنی پێغەمبەر چونکە خێریان نەدەکرد، دواتریش ئەم حوکمە گران وقورس بوو لەسەر ئیمانداران، هەر بۆیە ئەوانیش وازیان هێنا لە قسەکردن وچپەکردن لەگەڵ پێغەمبەر(ﷺ)لەبەر ئەوەی کە زۆربەیان هەژار ونەدار بوون، بەڵام خوای گەورە بە ئایەتی دواتر ئەم حوکمەی ئاسان کرد لەسەر موسڵمان) جا ئەی ئیمانداران بزانن ئەم خێر کردنە چاکتر وخاوێنترە بۆتان،وە ئەوانەشتان نیانە کە ئەم خێرە بکەن ئەوە خوای گەورە لێبووردە ومیهرەبانە.

(13) ئایا ترسان لەهەژاری کە خێرێك پێشکەش بکەن لە پێش چپەکردنەکەتان؟ (عەبدوڵلای کوڕی عەباس -خوایان لێ ڕازی بێت- دەفەرموێت : ئەم حوکمە تەنها ڕۆژێك بوو، بەڵام زانای موفەسیر وتابعی (مقاتل) ئەڵێت : ئەم حوکمە تەنها دە ڕۆژ بوو پاشان حوکمەکەی نەسخ بوویەوە وسڕایەوە) جا کاتێکیش ئەم خێرەتان ئەنجام نەدا لە بەر گرانی وقورسی لەسەرتان ئەوا پەروەردگار لێتان خۆش بوو، ئەوسا ئێوەش لە بەرامبەر ئەمەدا نوێژەکانتان بە باشی ئەنجام بدەن و زەکاتی سەروەت وسامانی

ماڵتان دەربکەن وگوێڕایەڵی خوا وپێغەمبەرەکەی بکەن، خوایش زۆر بە ئاگایە بەو کارو کردەوانەی کە ئێوە دەیکەن.

(14) (ئەی موحەممەد) ئایا سەیری ئەوانەت نەکرد لە (دوو ڕووەکان) کە دۆستایەتی وپشتگیرییان لە ئەتەوە وهۆزێك دەکرد کە خوای گەورە خەشم وقینی خۆی لێ گرتبوون (کە جوولەکەکان) بوون، ئەوەش بزانە ئەو دوو ڕووانە نە لەئێوەن ونە لە ئەوانیشن بەڵکو کەسانێکی بێ هەڵوێستن، وسوێندیش بە درۆ دەخۆن لەکاتێکدا خۆشیان دەزانن کە درۆ دەکەن.

(15) (لە تۆڵەی ئەم کارە ناپەسەند وخووە خراپانەیاندا) پەروەردگار سزایەکی سەخت وبەتینی بۆ ئامادەکردن، بەڕاستی ئەوەی (ئەم دوو ڕووانە) دەیانکرد کارێکی خراپ ورەفتارێکی ناشیرین بوو.

(16) (ئەم دوو ڕووانە لەترسی تۆڵەی ئەم هەموو کارە خراپانەیاندا کە دەیانکرد بەرامبەر بە ئیمانداران) سوێندیان دەخوارد و ئەم سوێندانەشیان کردبوو بە قەڵغان وپارێزەرێك لەترسی شمشێری موسڵمانان، تاوەکو خۆیان وماڵ وسامانیانانی پێ بپارێزن، بەمەش ڕێگریان دەکرد لە ڕێبازی خوا بەسارکردنەوەو ولادانی خەڵکی، هەر لەبەر ئەمە سزایەکی بە سۆ وسەر شۆڕکەریان بۆ ئامادەیە.

(17) نە ماڵ وسەروەت وسامانیان نە کوڕ وکاڵ ومنداڵیان ناتوانن لەدەست تۆڵەی پەروەردگار ڕزگاریان بکەن، ئائەوانە هاوەڵ وگرۆهی ئاگری دۆزەخەن وبە هەتا هەتایش تیایدا دەمێننەوە.

(18) لە ڕۆژێکدا خوای گەورە هەموویان زیندوو دەکاتەوە، ئەو دوو ڕووانە سوێندی بۆ خوا دەخۆن کە (ئەهلی ئیمان بوون) هەروەك چۆن لە دونیادا سوێندی درۆیان بۆ ئێوە دەخوارد، وە وادەزانن ئەو سوێندە درۆیانەیان قازانجێکیان پێ دەگەیەنن (پەروەردگاریش لەناو خەڵکیدا ڕسوایان دەکات) ودەفەرموێت: بەڕاستی ئا ئەمانە درۆزنن.

(19) ئەو کەسانە شەیتان زاڵ بووە بەسەریاندا (بەوەسوەسە دروست کردن بۆیان) جا بەو هۆیەوە یادی خوای لەبیر بردوونەتەوە، ئا ئەوانەی (کە شەیتان زاڵ بووە بەسەریاندا) دەستە وتاقم وگرۆهی شەیتانن، جا ئێوەش هۆشیاربن کە هەر گروپەگەی شەیتان – لە دونیا وقیامەتدا– زەرەرمەندن (چونکە دوارۆژیان فرۆشتوە بە دونیا وهیدایەتیشیان گۆڕیوەتەوە بە گومڕایی).

(20) بێگومان ئەوانەی کە دژایەتی خوا وپێغەمبەرەکەی دەکەن، ئائەوانە لە ڕسواترین وزەبونترین خەڵکن لە دونیا وقیامەتدا.

(21) خوای گەورە (لە قەدەردا) بڕیاری داوە کە خۆم وپێغەمبەرەکانم سەر دەکەوین (ئەمەش مانای ئەوە نی یە کە هیچ کەسێك بتوانێت ململانێ لەگەڵ خوادا بکات، بەڵکو ئەوە دەگەیەنێت کە پەروەردگار دەیەوێت بە بڕواداران بڵێ ئێوە خۆتان تەنها نین، بەڵکو هەمیشە لەگەڵتانم) چونکە بەڕاستی هەر خوا خوایەکی بەهێز وباڵادەستە (بەوەی خاوەن هێزە بە سەر خستنی ئیمانداران وڕسواکردنی دوژمنانی).

يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا نَٰجَيۡتُمُ ٱلرَّسُولَ فَقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَةٗۚ ذَٰلِكَ خَيۡرٞ لَّكُمۡ وَأَطۡهَرُۚ فَإِن لَّمۡ تَجِدُواْ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَفُورٞ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ ءَأَشۡفَقۡتُمۡ أَن تُقَدِّمُواْ بَيۡنَ يَدَيۡ نَجۡوَىٰكُمۡ صَدَقَٰتٖۚ فَإِذۡ لَمۡ تَفۡعَلُواْ وَتَابَ ٱللَّهُ عَلَيۡكُمۡ فَأَقِيمُواْ ٱلصَّلَوٰةَ وَءَاتُواْ ٱلزَّكَوٰةَ وَأَطِيعُواْ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥۚ وَٱللَّهُ خَبِيرُۢ بِمَا تَعۡمَلُونَ ﴿١٣﴾ ۞ أَلَمۡ تَرَ إِلَى ٱلَّذِينَ تَوَلَّوۡاْ قَوۡمًا غَضِبَ ٱللَّهُ عَلَيۡهِم مَّا هُم مِّنكُمۡ وَلَا مِنۡهُمۡ وَيَحۡلِفُونَ عَلَى ٱلۡكَذِبِ وَهُمۡ يَعۡلَمُونَ ﴿١٤﴾ أَعَدَّ ٱللَّهُ لَهُمۡ عَذَابٗا شَدِيدًاۖ إِنَّهُمۡ سَآءَ مَا كَانُواْ يَعۡمَلُونَ ﴿١٥﴾ ٱتَّخَذُوٓاْ أَيۡمَٰنَهُمۡ جُنَّةٗ فَصَدُّواْ عَن سَبِيلِ ٱللَّهِ فَلَهُمۡ عَذَابٞ مُّهِينٞ ﴿١٦﴾ لَّن تُغۡنِيَ عَنۡهُمۡ أَمۡوَٰلُهُمۡ وَلَآ أَوۡلَٰدُهُم مِّنَ ٱللَّهِ شَيۡـًٔاۚ أُوْلَٰٓئِكَ أَصۡحَٰبُ ٱلنَّارِۖ هُمۡ فِيهَا خَٰلِدُونَ ﴿١٧﴾ يَوۡمَ يَبۡعَثُهُمُ ٱللَّهُ جَمِيعٗا فَيَحۡلِفُونَ لَهُۥ كَمَا يَحۡلِفُونَ لَكُمۡ وَيَحۡسَبُونَ أَنَّهُمۡ عَلَىٰ شَيۡءٍۚ أَلَآ إِنَّهُمۡ هُمُ ٱلۡكَٰذِبُونَ ﴿١٨﴾ ٱسۡتَحۡوَذَ عَلَيۡهِمُ ٱلشَّيۡطَٰنُ فَأَنسَىٰهُمۡ ذِكۡرَ ٱللَّهِۚ أُوْلَٰٓئِكَ حِزۡبُ ٱلشَّيۡطَٰنِۚ أَلَآ إِنَّ حِزۡبَ ٱلشَّيۡطَٰنِ هُمُ ٱلۡخَٰسِرُونَ ﴿١٩﴾ إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحَآدُّونَ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥٓ أُوْلَٰٓئِكَ فِي ٱلۡأَذَلِّينَ ﴿٢٠﴾ كَتَبَ ٱللَّهُ لَأَغۡلِبَنَّ أَنَا۠ وَرُسُلِيٓۚ إِنَّ ٱللَّهَ قَوِيٌّ عَزِيزٞ ﴿٢١﴾

(22) هیچ کۆمەڵ وقەومێك نابینیت ودەستت ناکەوێت کە باوەڕیان بە خوا وڕۆژی دوای هەبێت، لەهەمان کاتدا دۆستایەتی ئەوانە بکەن کە دژایەتی خوا وپێغەمبەرەکەی دەکەن، هەر چەند ئەو دوژمنانەش باوباپیرانیان بن، یان کوڕ وبرا وخزم وعەشیرەتیشیان بن (ئەو کەسانەی بەو شێوە خۆشەویستی خوا وپێغەمبەرەکەی پێش دەخەن بەسەر خۆشەویستی خزم وکەسە بێباوەڕەکانیان) ئا ئەوانە خوای گەورە باوەڕ وئیمانی لە دڵدا چەسپاندوون وپشتگیری کردوون بەسەر خستن وسەرکەوتن لەلایەن خۆیەوە ولەپاشەڕۆژیشدا دەیانخاتە باخەکانی بەهەشتەوە، کەچەندەها ڕووبار بە ژێر درەخت وکۆشکەکانیاندا تێ دەپەڕێت، هاوکات لەگەڵ ژیانی ئەبەدیدا، خوای گەورە لێیان ڕازیە وئەوانیش لەخوا ڕازین (واتە ڕازین لەو نعمەت وخۆشگوزەرانیەی کە خوا پێی داوون) ئا ئەوانە حزب ودەستەو تاقم وگرۆهی خوان، ئاگاداربن وبزانن کە هەر حزب ودەستەو تاقمی خوای گەورە سەرکەوتوو سەرفرازن (ئەبوحاتەم وتەبەرانی وحاکم ڕیوایەتیان کردووە کە باوکی ئەبو عوبەیدەی کوڕی جەڕاح لە جەنگی بەدردا نیازی کرد کە ئەبو عوبەیدەی کوڕی بکوژێت، بەڵام ئەبو عوبەیدە سەرەتا خۆی لادا، چەند جارێکی تر باوکی نیازی کرد کە ئەبو عوبەیدە بکوژێت، دواتر ئەبو عوبەیدە باوکی خۆی کوشت) بەم هۆیەوە ئەم کۆتا ئایەتەی سورەتی موجادەلە هاتە خوارەوە.

لَا تَجِدُ قَوْمًا يُؤْمِنُونَ بِٱللَّهِ وَٱلْيَوْمِ ٱلْآخِرِ يُوَآدُّونَ مَنْ حَآدَّ ٱللَّهَ وَرَسُولَهُۥ وَلَوْ كَانُوٓا۟ ءَابَآءَهُمْ أَوْ أَبْنَآءَهُمْ أَوْ إِخْوَٰنَهُمْ أَوْ عَشِيرَتَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ كَتَبَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلْإِيمَٰنَ وَأَيَّدَهُم بِرُوحٍ مِّنْهُ ۖ وَيُدْخِلُهُمْ جَنَّٰتٍ تَجْرِى مِن تَحْتِهَا ٱلْأَنْهَٰرُ خَٰلِدِينَ فِيهَا ۚ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا۟ عَنْهُ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ حِزْبُ ٱللَّهِ ۚ أَلَآ إِنَّ حِزْبَ ٱللَّهِ هُمُ ٱلْمُفْلِحُونَ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الحَشْرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَمَا فِى ٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿١﴾ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَخْرَجَ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ مِنْ أَهْلِ ٱلْكِتَٰبِ مِن دِيَٰرِهِمْ لِأَوَّلِ ٱلْحَشْرِ ۚ مَا ظَنَنتُمْ أَن يَخْرُجُوا۟ ۖ وَظَنُّوٓا۟ أَنَّهُم مَّانِعَتُهُمْ حُصُونُهُم مِّنَ ٱللَّهِ فَأَتَىٰهُمُ ٱللَّهُ مِنْ حَيْثُ لَمْ يَحْتَسِبُوا۟ ۖ وَقَذَفَ فِى قُلُوبِهِمُ ٱلرُّعْبَ ۚ يُخْرِبُونَ بُيُوتَهُم بِأَيْدِيهِمْ وَأَيْدِى ٱلْمُؤْمِنِينَ فَٱعْتَبِرُوا۟ يَٰٓأُو۟لِى ٱلْأَبْصَٰرِ ﴿٢﴾ وَلَوْلَآ أَن كَتَبَ ٱللَّهُ عَلَيْهِمُ ٱلْجَلَآءَ لَعَذَّبَهُمْ فِى ٱلدُّنْيَا ۖ وَلَهُمْ فِى ٱلْءَاخِرَةِ عَذَابُ ٱلنَّارِ ﴿٣﴾

سوره‌تی الحشر

له‌باره‌ی ئه‌م سوره‌ته‌وه (ئیبن عباس) ده‌ڵێت: پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) کاتێ هاته مه‌دینه په‌یمان نامه‌یه‌کی له‌گه‌ڵ جوله‌که‌کانی (**بني نضير**) به‌ست به‌وه‌ی نه جه‌نگیان له‌گه‌ڵدا بکات نه ئه‌وانیش بجه‌نگێن له‌گه‌ڵ موسڵماناندا، به‌رامبه‌ر ئه‌مه‌ش سه‌ر ومالْ سه‌روه‌ت وسامانیان پارێزراو بێت، به‌ڵام جوله‌که‌کان ئه‌م په‌یمانه‌یان شکاند، پێغه‌مبه‌ریش (ﷺ) کاتێ به‌مه‌ی زانی سوپایه‌کی پێکه‌وه‌ناو چوویه سه‌ریان پێی ووتن والله ئێوه به‌هیچ شێوه‌یه‌ك خاوه‌نی عه‌هد وپه‌ڵێن نین لای من، جوله‌که‌کانی(**بني نضير**) زانیان ئاژه کار له‌کار ترازاوه وهیچیان پێناکرێت به‌رامبه‌ر موسڵمانان ڕازی بوون به‌بێ جه‌نگ کردن ماڵ وجێگای خۆیان چۆڵ بکه‌ن ومه‌دینه ونیوه دوورگه‌ی عه‌ره‌ب به‌جێبهێڵن ته‌نها باری ووشترێك که‌ل وپه‌ل له‌گه‌ڵ خۆیان ببه‌ن وبچنه شام، زانایان ده‌ڵێن: ئه‌م ده‌رکردنه‌ی جوله‌که یه‌که‌م ده‌رکردنیان بوو له نیوه دوورگه‌ی عه‌ره‌ب، کۆتا جاریش له‌سه‌رده‌می عومه‌ری کوڕی خه‌تابدا بوو که جوله‌که‌کانی خه‌یبه‌ری له نیوه دوورگه‌ی عه‌ره‌ب ده‌رکرد.

هه‌ندێکی تر له زانایان ده‌ڵێن : په‌یمان شکاندنه‌که‌یان ئه‌وه‌بوو پاش ئه‌وه‌ی یه‌کێك له‌و حه‌فتا هاوه‌ڵه‌ی پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) له بێری مه‌عونه ڕزگاری بوو له کوشتن، له‌کاتی گه‌ڕانه‌وه‌دا دوو که‌سی له هۆزی (بني عامر) کوشت که کاتی خۆی هاوپه‌یمانی جوله‌که‌کانی (**بني نضير**) بوون، پێغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) بۆ ئه‌وه‌ی خوێنه‌که‌یان بدات ڕۆشت بۆ لای جوله‌که‌کانی (**بني نضير**) تاوه‌کو له ڕێگای ئه‌وانه‌وه خوێنی ئه‌و دوو کوژراوه بدات، جوله‌که‌کانی (**بني نضير**) یش ئه‌مه‌یان به‌هه‌ل زانی وکه‌سێکیان نارده سه‌ربانێك، که له‌ژێریدا پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) دانیشتبوو قسه‌ی له‌گه‌ڵ ده‌کردن، تاوه‌کو به‌ردێکی زۆر گه‌وره له‌سه‌ربانه‌وه بخات به‌سه‌ر پێغه‌مبه‌ری خوادا و بیکوژێت، خوای گه‌وره‌ش به‌وه‌حی پێغه‌مبه‌ری (ﷺ) ئاگادار کرده‌وه له پیلانه نه‌گریسه‌که‌یان، پاش ئه‌مه پێغه‌مبه‌ر (ﷺ) سوپای پێکه‌وه‌نا وچوویه سه‌ریان، ئه‌وانیش چوونه ناو قه‌ڵاکانیانه‌وه وخۆیان قایم کرد، دواتر که‌زانیان چاریان نیه داوایان له پێغه‌مبه‌ری خوا کرد که وازیان لێ بهێنێت که شوێن وجێگای خۆیان چۆڵ بکه‌ن وهه‌ریه‌که‌ی باری ووشترێك که‌ل وپه‌ل ببه‌ن له‌گه‌ڵ خۆیاندا، پێغه‌مبه‌ری خواش (ﷺ) به‌مه ڕازی بوو، دوای ئه‌مه جوله‌که‌کان له‌به‌ر ئه‌وه‌ی خانووه‌کانیان ده‌ست موسڵمانه‌کان نه‌که‌وێت ده‌ستیان کرد به ڕوخانی خانوه‌کانیان به‌ده‌ستی خۆیان.

خۆشه‌ویستان ده‌بێت ئه‌وه‌ش بزانین ئیمانداران هیچ کاتێ ده‌ست پێشخه‌ر نه‌بوون له شکاندنی په‌یمان وبه‌ڵێن له‌گه‌ڵ هاوپه‌یمانه‌کانیاندا، له‌گه‌ڵ ئه‌وه‌شدا جوله‌که‌کان حه‌ق وابووه له‌وه‌ش زیاتریان له‌گه‌ڵ بکرێت، چونکه ئه‌و کاره‌ی جوله‌که‌کان که کردیا به‌ده‌سته‌واژه‌ی ئه‌م سه‌رده‌مه به (خیانة العظمی) داده‌نرێت، به‌ڵام پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) زۆر میهره‌بان بووه، ته‌نها به‌وه‌نده وازی لێهێنان.

به‌ناوی خوای گه‌وره ومیهره‌بان

(1) ئه‌وه‌ی له‌ئاسمانه‌کان وزه‌ویدا هه‌ن به‌پاك وبێگه‌ردی ته‌سبیحات وزیکرو یادی خوا ده‌که‌ن، (به‌شێوه‌یه‌ك له‌ژێر فه‌رمان وده‌سه‌ڵاتی خوا ده‌رناچن) هه‌ر ئه‌و خوایه‌یه باڵاده‌ست وکاربه‌جێ ودانا.

(2) هه‌ر ئه‌و خوایه‌یه که بێباوه‌ڕه‌کانی ئه‌هلی کتاب (جوله‌که‌کانی **بني نضير**) ی له ماڵ وجێگای خۆیان ده‌رکرد له‌یه‌که‌م ده‌ست پێکردنی کۆکردنه‌وه‌وه، وناچاری کردن (شاری مه‌دینه به‌جێبهێڵن)، ئه‌ی ئیمانداران ئێوه به ته‌ما نه‌بوون ئاوه‌و شێوه‌یه وبه‌و ڕیسواییه وولات به‌جێ بهێڵن، چونکه خاوه‌نی قه‌ڵای قایم وباخاتێکی زۆر وفراوان بوون، خۆیشیان سه‌ره‌تا وایان ده‌زانی که قه‌ڵا وشوراکانیان له تۆڵه‌ی خوا ده‌یانپارێزێت، به‌ڵام فه‌رمانی په‌روه‌ردگار له جێگایه‌که‌وه بۆیان هات که ئه‌و جوله‌که‌کانه باوه‌ڕیان نه‌کرد وبه‌ته‌ما نه‌بوون شتی وا ڕوو بدات، وپێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) سوپایان بهێنێته سه‌ر بۆ جه‌نگ کردن له‌گه‌ڵیان، ئه‌وه‌بوو په‌روه‌ردگار ترسێکی وای خستبووه دڵیانه‌وه که به‌ده‌ستی خۆیان خانووه‌کانی خۆیان ده‌ڕوخاند وتێکیان ده‌دا، وئیماندارانیش ئه‌وه‌ی مابوویه‌وه ڕوخاندیان (تاوه‌کو شوێنه‌واریشیان له مه‌دینه‌دا نه‌مێنێت) (له‌فه‌رمووده‌یه‌کدا هاتووه، که پێغه‌مبه‌ری خوا (ﷺ) ده‌فه‌رموێت : (نصرتُ بالرعب مسيرة شهر ، واته : په‌روه‌ردگار سه‌رکه‌وتنی به من داوه به‌وه‌ی که

ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ شَاقُّوا اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۖ وَمَن يُشَاقِّ اللَّهَ فَإِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٤﴾ مَا قَطَعْتُم مِّن لِّينَةٍ أَوْ تَرَكْتُمُوهَا قَائِمَةً عَلَىٰ أُصُولِهَا فَبِإِذْنِ اللَّهِ وَلِيُخْزِيَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾ وَمَا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْهُمْ فَمَا أَوْجَفْتُمْ عَلَيْهِ مِنْ خَيْلٍ وَلَا رِكَابٍ وَلَٰكِنَّ اللَّهَ يُسَلِّطُ رُسُلَهُ عَلَىٰ مَن يَشَاءُ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿٦﴾ مَّا أَفَاءَ اللَّهُ عَلَىٰ رَسُولِهِ مِنْ أَهْلِ الْقُرَىٰ فَلِلَّهِ وَلِلرَّسُولِ وَلِذِي الْقُرْبَىٰ وَالْيَتَامَىٰ وَالْمَسَاكِينِ وَابْنِ السَّبِيلِ كَيْ لَا يَكُونَ دُولَةً بَيْنَ الْأَغْنِيَاءِ مِنكُمْ ۚ وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا ۚ وَاتَّقُوا اللَّهَ ۖ إِنَّ اللَّهَ شَدِيدُ الْعِقَابِ ﴿٧﴾ لِلْفُقَرَاءِ الْمُهَاجِرِينَ الَّذِينَ أُخْرِجُوا مِن دِيَارِهِمْ وَأَمْوَالِهِمْ يَبْتَغُونَ فَضْلًا مِّنَ اللَّهِ وَرِضْوَانًا وَيَنصُرُونَ اللَّهَ وَرَسُولَهُ ۚ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ ﴿٨﴾ وَالَّذِينَ تَبَوَّءُوا الدَّارَ وَالْإِيمَانَ مِن قَبْلِهِمْ يُحِبُّونَ مَنْ هَاجَرَ إِلَيْهِمْ وَلَا يَجِدُونَ فِي صُدُورِهِمْ حَاجَةً مِّمَّا أُوتُوا وَيُؤْثِرُونَ عَلَىٰ أَنفُسِهِمْ وَلَوْ كَانَ بِهِمْ خَصَاصَةٌ ۚ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿٩﴾

بەدرێژی ڕێگای مانگێك ترسی خستوەتە دڵی دوژمنەكانمەوە) جا كەواتە ئەی ئەو كەسانەی كە خاوەن فام وژیری وهۆشن پەند وەربگرن (لەوەی كە بەسەر جولەكەكان هات، بزانن ئەوە پاشەڕۆژی هەموو كەسێكە كە غەدر وخیانەت بكات).

(٣) جا ئەگەر پەروەردگار ئەو دەربەدەربی وماڵ چۆڵكردنەی لەسەر بڕیار نەدانایە، ئەوە هەر لە دونیا سزای دەدان، و لە پاشەڕۆژ یشدا ئاگری دۆزەخیان بۆ هەیە .

(٤) ئەم سزایانەشیان بەهۆی ئەوە بوو كە دژایەتی خوا وپێغەمبەری خوایان كرد، جا هەركەسێكیش دژایەتی خوای گەورە بكات، بابزانێت تۆڵە وسزای خوای گەورە زۆر سەختە.

(٥) ئەوەی بڕیتان لە دار خورماكانیان یان لێی گەڕان و نەتان بڕین هەمووی بە ئیزن وفەرمانی خوا بوو، وە بۆ ڕیسوا كردنی لە خوایاخیان ولەسنوور دەرچوان بوو .

كاتێك جولەكەكانی (بني نضير) چوونە ناو قەڵاكانیانەوە وخۆیان قایم كرد، موسڵمانان هەستان بە بڕینی دار خورماكانیان تاوەكو بێنە دەرەوە، جا كاتێك جولەكەكان ئەمەیان بینی سەر زەنشتی موسڵمانانیان كرد وپێیان ووتن : خۆ ئێوە بەلای خۆتانەوە چاكسازی وئیسلاح دەكەن بۆ ئەو دار خورمایانە دەبڕن؟ (ئاوایە خووی ئەگریسی جولەكە لەهەموو سەردەمێكدا كاری زۆر خراپ ناشیرین دەكەن بەرامبەر ئیمانداران لە كوشتن وبڕین وخوێن ڕشتن كوشتنی پێغەمبەران، كەچی دەیانەوێت لە بەرامبەردا موسڵمانان گوڵیان بۆ ڕابخەن !!!) ئەوە بوو لەبەرامبەر ئەم ووتەیەی جولەكەكاندا موسڵمانان سەرسام بوون، پاش ئەوە خوای گەورە وەڵامی دانەوە و فەرمووی ئەوە لەبەر ئەوەیە كە خوای گەورە بێباوەڕ ولە سنوور دەرچوەكانی جولەكە زەلیل وسەر شۆڕ بكات بەوەی كاتێك دەبینن كە موسڵمانان بەبەر چاویانەوە وا ماڵ وسەروەت وسامانیان دەڕوخێنن ودار خورماكانیان دەبڕن.

(٦) ئەوەی پەروەردگار لە سەروەت وسامانی جولەكەكانی (بني نضير) ی سەندەوە وگێڕایەوە بۆ پێغەمبەر (ﷺ) ، ئێوە بۆ بەدەست هێنانی هیچ ماندوو نەبوون ئەسپ و ووشترتان بۆ تاونەدابوو، (لەبەر ئەوە پەروەردگار ماڵ وسامانی ئەو جولەكانەی تایبەت كرد بە پێغەمبەری خواوە) بەڵام خوای گەورە پێغەمبەرەكانی زاڵ وسەركەوتوو دەكات بەسەر هەر كەسێكدا كە بیەوێت، بێگومان خوای گەورە بەدەسەڵاتە بەسەر هەموو شتێكدا.

(٧) ئەو ماڵ وسامانەی خوای گەورە بەخشی بە پێغەمبەرەكەی لە سەروەتی جولەكەكانی شارو دێهاتەكان، ئەوە پەروەردگار بڕیاری داوە بۆ خوا و پێغەمبەر وخزمانی وهەتیوان وهەژاران وڕێبوارانیش بێت ، ئەمەش بۆ ئەوەیە كە ئەو ماڵ وسامانە تەنها لە نێوان دەوڵەمەندەكانی ئێوەدا نەبێت (ئەمەش حوكمی خوای گەورەیە تا ڕۆژی قیامەت هەر ماڵو دارایییەك لە جەنگدا بگیرێت بەبێ كوشتن وشەڕكردن كە پێی دەڵێن (الفيء) ماڵ خوا و پێغەمبەر وخزمانی وهەتیوان وهەژاران وڕێبوارانە) جا ئەی ئیمانداران ئەوەی كە پێغەمبەر (ﷺ) پێی بەخشین وەری بگرن، وهەر فەرمانێكیشی بەسەردا كردن جێ بەجێ بكەن، لەهەرچیش قەدەغەی كردن وازی لێیهێنن ولێی دوور بكەونەوە، جا لەخوا بترسن وتەقوای خواتان هەبێت، چونكە بەڕاستی تۆڵەی خودا زۆر سەخت وبەتینە.

(٨) ئەو ماڵ وسامانەی كە لە (جولەكەكانی بني نضير) گیرا بۆ ئەو هەژارە كۆچەریانەیە، ئەو (هاوەڵانەی) كە لەمەككەوە وەدەرنران و كۆچیان كرد بۆ مەدینە وماڵ وسامانی خۆیان بەجێ هێشت، ئەمانە چاوەڕوانی بەخشش وڕەزامەندی خوای گەورەن، هەر بۆیە لەبەر ڕەزامەندی پەروەردگاریان وولاتی خۆیان بەجێهێشت، ویەبێ هیچ ئیبارزێكی دونیایی پشتیوانی لە خوا وپێغەمبەرەكەی دەكەن وهەوڵی سەرخستنی ڕێبازەكەی دەدەن، ئائەوانە ڕاستگۆن (لە باوەڕ وكارو كردەوەیاندا).

(٩) لە دوای ئەوەی خوای گەورە دەست كەوتی جولەكەكانی دا بە كۆچەریەكان، ئەمجا دێتە سەر ستایش وپیاوچاكی ئیماندارانی خەڵكی مەدینە (ئەنصاریەكان) ودەفەرموێت : ئەو كەسانەش كە پێشتر ماڵ وجێگای خۆیان ئامادەكرد لە پێناو پێشوازی برا كۆچەریەكانیان ودڵیان ڕازاندەوە بە نووری ئیمان، وئەو كەسانەشیان خۆش دەوێت كە كۆچیان كرد بۆلایان، ولەبەرامبەر ئەوەشدا كە درا بە مهاجرەكان لە دەسكەوتی جولەكەكانی (بني نضير) هیچ دڵگران نەبوون ولەدەرونیاندا (لەحەسوودی بەخیلی) شتێك دروست نەبوو بەرامبەریان، نەك هەر ئەوەندە بەڵكو فەزڵی ئەوان پێش دەخەن بەسەر بەرژەوەندیەكانی خۆیاندا، هەرچەند

وَالَّذِينَ جَاءُو مِن بَعْدِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا اغْفِرْ لَنَا وَلِإِخْوَانِنَا الَّذِينَ سَبَقُونَا بِالْإِيمَانِ وَلَا تَجْعَلْ فِي قُلُوبِنَا غِلًّا لِّلَّذِينَ آمَنُوا رَبَّنَا إِنَّكَ رَءُوفٌ رَّحِيمٌ ۞ أَلَمْ تَرَ إِلَى الَّذِينَ نَافَقُوا يَقُولُونَ لِإِخْوَانِهِمُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ لَئِنْ أُخْرِجْتُمْ لَنَخْرُجَنَّ مَعَكُمْ وَلَا نُطِيعُ فِيكُمْ أَحَدًا أَبَدًا وَإِن قُوتِلْتُمْ لَنَنصُرَنَّكُمْ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّهُمْ لَكَاذِبُونَ لَئِنْ أُخْرِجُوا لَا يَخْرُجُونَ مَعَهُمْ وَلَئِن قُوتِلُوا لَا يَنصُرُونَهُمْ وَلَئِن نَّصَرُوهُمْ لَيُوَلُّنَّ الْأَدْبَارَ ثُمَّ لَا يُنصَرُونَ لَأَنتُمْ أَشَدُّ رَهْبَةً فِي صُدُورِهِم مِّنَ اللَّهِ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَفْقَهُونَ لَا يُقَاتِلُونَكُمْ جَمِيعًا إِلَّا فِي قُرًى مُّحَصَّنَةٍ أَوْ مِن وَرَاءِ جُدُرٍ بَأْسُهُم بَيْنَهُمْ شَدِيدٌ تَحْسَبُهُمْ جَمِيعًا وَقُلُوبُهُمْ شَتَّىٰ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ قَوْمٌ لَّا يَعْقِلُونَ كَمَثَلِ الَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ قَرِيبًا ذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ كَمَثَلِ الشَّيْطَانِ إِذْ قَالَ لِلْإِنسَانِ اكْفُرْ فَلَمَّا كَفَرَ قَالَ إِنِّي بَرِيءٌ مِّنكَ إِنِّي أَخَافُ اللَّهَ رَبَّ الْعَالَمِينَ

خۆشیان هەژار و نەداریش بن ... ئەمەی خوای بە ڕژدی و چرووکی نەپارێزرێت و دڵ پیس نەبێت ئەوا ... هەر ئەوانە سەرفراز و خۆشبەختی دونیا و قیامەتن.

(١٠) ئەوانەشی لە پاش کۆچبەرەکان و پشتیوانەکانەوە هاتن ... پاڕانەوەیان ئەمەیە کە دەڵێن ئەی پەروەردگارمان لە گوناهەکانی ئێمە و ئەو برایانەشمان بە (کۆچبەرەکان و پشتیوانەکان) خۆش بە کە لە پێش ئێمەوە باوەڕی ئیمانیان هێنا ... گرنگتر هیچ بوغز و قینێکیش مەخەرە دڵمانەوە لە بەرامبەر ئەوانەی کە ئیمانیان هێناوە (کە مەبەست پێی هاوەڵە بەڕێزەکانە ... صالحی ئەم ئوممەتەیە ... وەک زانایەکان کە ...) ... ئەی خوای گەورە بەڕاستی تۆ بەسۆز و بەخشندە و میهرەبانیت.

(١١) ئەی موحەممەد ئایا نەتبینی ئەو کەسانەی کە دوو ڕوو بوون کاتێ وتیان بە برا جولەکەکانیان ئەگەر ئێوە دەربکرێن لە مەدینە ئێمەش لەگەڵتانا دەردەچین و ... جێتان ناهێڵین، وە هیچ کاتێکیش لە ڕیان و دژی ئێوە بە گوێی ... کەس ناکەین و ئەگەر جەنگیشتان لە دژ کرا بێگومان ئێمە پشتیوانی ئێوە دەکەین ... لە کاتێکدا، خوای گەورە خۆی شایەتە کە ئەوانە ... درۆ دەکەن و ...

عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەی کوڕی سەلول سەرکردەی دوو ڕووەکان کاتێ ... کە جولەکەکانی بەنی نەضیر، ئەوانە نێردرا لەلایەن موسڵمانانەوە چەند کەسێکی نارد بۆ لایان کە پێیان بڵێ دامەزراو و خۆڕاگر بن و بەرامبەر هەرکاتێ جەنگتان لەگەڵ موحەممەد و کۆمەڵەکەی کرا ئێمەش پشتگیری ئێوە دەکەین، ئەوە بوو جولەکەکان بەو ... وەک کورد دەڵێ گورگانە خۆ ڕادەست کردن و خۆشیان هیچ ... نەبوو، وە هیچ ... پێیان نەبوو لەگەڵ جولەکەکاندا)

(١٢) ئەوە مزانن، ئەو جولەکانە ئەگەر دەربکرێن لە مەدینە ئەو دوو ڕووانە لەگەڵیان دەرناچن وە هەروەها ئەگەر جەنگیشیان لە دژ بکرێت پشتیوانییان ناکەن (هەر واش دەرچوو وە گریمان ئەگەر پشتیوانی ئەو جولەکانەش کرد، پاش تۆزێک پشت هەڵدەکەن و کۆڕەپەی جەنگ بەجێدەهێڵن، وە پاشانیش سەرکەوتوو نابن. ئەم دوو ڕووانە خوای گەورە ڕیسوایی کردن و ... و دوو ڕوویەکەشیان هیچ سوودێکیان پێ ناگەیەنێ،

(١٣) ئەی ئیمانداران بەڕاستی ئێوە ترس و سامتان زیاترە لە خوای گەورە، ئەوەش بەهۆی ئەوەی کە ئەوانە گەل و هۆزێکی ناحاڵی و نەفامن (چونکە ئەگەر حاڵی بوونایە دەیانزانی کە خوای گەورە شایەنی سەرنجدان و ترسە ... هەر ئەوەش شیاوی ئەوەیە کە لێی بترسن)

(١٤) جولەکەکان ئەوەندە ترسنۆکن) هیچ کاتێک بەیەکەوە پێکەوە وەک کۆمەڵ لەگەڵتان ناجەنگن، مەگەر لە قەڵا قایمەکانیاندا نەبێت، یان لە پشت دیواری ماڵەکانیانەوە نەبێت، چونکە ئەو جولەکانە دژایەتی نێوانیان زۆر سەختە، لەکاتێکدا تۆ وا دەزانیت کە ئەوان یەک دەست و یەک پارچە و کۆکن بەڵام بەڕاستی دڵەکانیان جیاوازە و پەرت و بڵاون، ئەمەش لەبەر ئەوەیە کە ئەوان گەلێکی نەفام و بێ عەقڵن

(١٥) حاڵی ئەمانیش وەک حاڵی پێشینەکانی خۆیان وایە (وەک حاڵی جولەکەکانی بەنی قەینوقاع) یان موشریکەکانی قوڕەیش کە بە جەنگی بەدر چییان بەسەر هات، کەچی ماوەیەکی کەمی پێش ئەم ڕووداوەی ئەمان بوو، کە بە ئەنجام و کار و کردەوە و تۆڵەی خۆیان گەیشتن. ئەوانە بە تۆڵەی ئەو گوناهانەی کە کردیان دوایی بەگیران، وە لە ڕۆژی دواییشدا سزای زۆر سەختیان بۆ هەیە

(١٦) نموونەی ئەم دوو ڕووانە کە بەڵێنیان بە جولەکەکانی بەنی نەضیر دا، وەک نموونەی شەیتان وایە کاتێک بە مرۆڤ دەڵێت ... کافر ببە ... ئەویش بە وتەی ئەو دەکات و لە خوا ... دەبێت و دوور دەکەوێتەوە، جا کاتێکیش کە کافر بوو، شەیتان بەو کەسە دەڵێت بەڕاستی من لە تۆ بەریم و من لە خوای پەروەردگاری جیهان دەترسم. ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە شەیتان بەفریو لێکراو و هەمیشە ڕەشموڕای خۆی بۆ خۆی هەڵبژاردووە و بێ بەری دەبێت لە مرۆڤەکان، بە تایبەتی بۆ ئەوەی ... وەحەسرەتیان بۆ بێت دەڵێت من لە ئێوە بەریم و من لە خوا دەترسم)

(١٧) سەرەنجام و پاشەڕۆژی شەیتان و ئەو مرۆڤانەی بەیەکەوە هاوکاری یەکتر بوون لە هەرزاگری دۆزەخە و بە هەمیشەیی و هەتا هەتایی تێیدا ...

فَكَانَ عَٰقِبَتَهُمَآ أَنَّهُمَا فِى ٱلنَّارِ خَٰلِدَيْنِ فِيهَا ۚ وَذَٰلِكَ جَزَٰٓؤُا۟ ٱلظَّٰلِمِينَ ﴿١٧﴾ يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ ٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ وَلْتَنظُرْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ لِغَدٍ ۖ وَٱتَّقُوا۟ ٱللَّهَ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ خَبِيرٌۢ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١٨﴾ وَلَا تَكُونُوا۟ كَٱلَّذِينَ نَسُوا۟ ٱللَّهَ فَأَنسَىٰهُمْ أَنفُسَهُمْ ۚ أُو۟لَٰٓئِكَ هُمُ ٱلْفَٰسِقُونَ ﴿١٩﴾ لَا يَسْتَوِىٓ أَصْحَٰبُ ٱلنَّارِ وَأَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ ۚ أَصْحَٰبُ ٱلْجَنَّةِ هُمُ ٱلْفَآئِزُونَ ﴿٢٠﴾ لَوْ أَنزَلْنَا هَٰذَا ٱلْقُرْءَانَ عَلَىٰ جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُۥ خَٰشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ ٱللَّهِ ۚ وَتِلْكَ ٱلْأَمْثَٰلُ نَضْرِبُهَا لِلنَّاسِ لَعَلَّهُمْ يَتَفَكَّرُونَ ﴿٢١﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۖ عَٰلِمُ ٱلْغَيْبِ وَٱلشَّهَٰدَةِ ۖ هُوَ ٱلرَّحْمَٰنُ ٱلرَّحِيمُ ﴿٢٢﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلَّذِى لَآ إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ٱلْمَلِكُ ٱلْقُدُّوسُ ٱلسَّلَٰمُ ٱلْمُؤْمِنُ ٱلْمُهَيْمِنُ ٱلْعَزِيزُ ٱلْجَبَّارُ ٱلْمُتَكَبِّرُ ۚ سُبْحَٰنَ ٱللَّهِ عَمَّا يُشْرِكُونَ ﴿٢٣﴾ هُوَ ٱللَّهُ ٱلْخَٰلِقُ ٱلْبَارِئُ ٱلْمُصَوِّرُ ۖ لَهُ ٱلْأَسْمَآءُ ٱلْحُسْنَىٰ ۚ يُسَبِّحُ لَهُۥ مَا فِى ٱلسَّمَٰوَٰتِ وَٱلْأَرْضِ ۖ وَهُوَ ٱلْعَزِيزُ ٱلْحَكِيمُ ﴿٢٤﴾

سُورَةُ الْمُمْتَحَنَة

دەمێننەوە، ئەویش لەبەر ئەوەی کە ستەمیان کرد ولەسنوورەکانی خوا دەرچوون، وە هەر ئەوەش سزای ئەو بێباوەڕانەیە لەگەڵ شەیتانی نەفرین لێکراودا.

(١٨) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕدارن لە خوا بترسن و تەقوای خواتان هەبێت، (ئەویش بەوە دەبێت ئەوەی پەروەردگار وپێغەمبەرەکەی فەرمانیان پێکردووە جێ بەجێی بکەیت، ئەوەیشی ئەوان قەدەغەیان لێکردووە وازی لێبهێنیت) دەی با هەرکەسێک سەرنج بدات و (بیر بکاتەوە) ئایا چ شتێکی پێش خۆی خستووە (لەکار وکردەوەی، با محاسبەی دەروونی خۆی بکات، پێش ئەوەی محاسبەی لەگەڵ بکرێت) بۆ سبەینێی پاشەڕۆژی، دەی کەواتە ئێوەش بەردەوام بن لەسەر لە خوا ترسان، چونکە بەڕاستی خوای گەورە شارەزا وبەئاگایە بەهەموو ئەو کار وکردەوانەی کە دەیکەن (پەروەردگار قیامەتی بە سبەینێ ناو بردووە، ئەمەش ئەوە دەگەیەنێت کە هاتنی قیامەت زۆر نزیکە وەگەرە مردنی هەر کەسێک هاتنی قیامەتیەتی وەک پێغەمبەر (ﷺ) لەفەرموودەیەکدا دەفەرموێت: من مات فقد قامت قیامته، واتە هەرکەس مرد ئەوە قیامەتی ئەو کەسە هاتووە).

(١٩) ئێوە وەک ئەو کەسانە مەبن کە فەرمانەکانی خوایان فەرامۆش کرد وپشتگوێیان خست [illegible] پەروەردگار سەرگەردانی کردن وخۆشیانی لەبیر خۆیان بردەوە (بەبێ ئەوەی کار وکردەوەیەکی باشی وابکەن کە سوودیان پێ بگەیەنێت بۆ دواڕۆژیان) هەر ئەوانەشن لە سنوور وفەرمانی خوا دەرچوون.

(٢٠) (لەپاش باسکردنی [illegible]) خوای گەورە لەبەر ئەوەی هانی باوەڕداران بدات ومژدەیان بداتێ کە ئەوان وەک بێباوەڕان نین [illegible] دەفەرموێت هەرگیز [illegible] کۆمەڵ ودەستەی بەهەشت [illegible] ئەگەر کۆمەڵ ودەستەی دۆزەخییدا لەبەردەم خوادا یەکسان نین، چونکە هەر ئەهلی بەهەشتن سەرکەوتوو سەرفەراز.

(٢١) (پاشان پەروەردگار [illegible] گرنگی وبەهێزی وگەورەیی قورئانی پیرۆز بۆ مرۆڤەکان [illegible] دەکات، ئەوەکو سەیر لەوەتا وماناکانی بکەنەوە و [illegible] گوێی بۆ بگرن، سەرزەنشتی مرۆڤەکان دەکات [illegible] دەفەرموێت: ئەگەر ئەم قورئانەمان دابەزاندایە بۆ سەر کێوێک (بەو بەهێزی وقایمی وبەرزییەی خۆیەوە) ئەوە دەتبینی [illegible] کەچی و لەترس وهەیبەتی خوای گەورەش [illegible] و وورد وخاش دەبوو، ئائەمەش کۆمەڵە نموونەیەکی دەهێنینەوە بۆ خەڵکی تاوەکو بیر بکەنەوە (لە ماناکانی قورئان [illegible] خوای گەورە).

(٢٢) پاش ئەمانە پەروەردگار [illegible] بە [illegible] وەسف وناوەکانی خۆی باس دەکات [illegible] خوا ئەو خوایەیە کە جگە لە خۆی هیچ پەرستراوێکی بەحەق نییە جگە لە خۆی، زانایە بە هەموو شاراو کردەوە و [illegible] نهێنی (غەیبییەکان) وئاشکراکانیش، هەر ئەویشە بەبەزەیی وبەخشندە ومیهرەبان.

(٢٣) خوای گەورە هەر ئەو خوایەیە کە هیچ پەرستراوێکی بەحەق نییە جگە لە خۆی، پاشا وخاوەن [illegible] هەموو بوونەوەرە، [illegible] پاک وبێگەردە لە هەموو عەیبێکی ناشایستە، ئاشتی خواز ودڵنیاکەرەوەی دروستکراوەکانیەتی ئەوەی ستەمیان لێ ناکات (ئیماندارانیشی دڵنیا کردووەتەوە کە سزایان نادات)، پارێزەر وچاودێری دروستکراوەکانیەتی زاڵ وبەدەسەڵاتە وخاوەن شکۆیە وشایستەی هەموو گەورەییەکە وپاک وبێگەردی بۆ خوا لەوەی کە هاوەڵ بەبڕیاری بۆ خوای بڕیار دەدەن.

(٢٤) خوا ئەو خودایەیە کە دروستکەر (خالقی هەموو دروستکراوەکانە، واتە بوونەوەری لە نەبوونەوە هێناوەتە بوون) وپەیداکەر و وێنە ونەخشەکێشی (هەرشتێکە کە بیەوێت خەلقی بکات، هەر شایستەی ئەوە هەموو ناوێکی جوان وپاک (لەفەرموودەیەکی سەحیحدا هاتووە کە بوخاری وموسلیم ریوایەتیان کردووە کە دەفەرموێت: إن لله تسعة وتسعين إسما مائة إلا واحدا، من أحصاها دخل الجنة وهو وتر يحب الوتر ، واتە: خوای گەورە نەوەد ونۆ ناوی هەیە سەد دوو جگە یەکێک نەبێت، هەر کەس بیانژمێرێت (وکار بەو ناوە جوانانە بکات وڕەوشتی خۆی پێ برازێنێتەوە)، خوای گەورە دەیخاتە بەهەشتەوە. خوای گەورە تاکە وتاکیشی خۆش دەوێت، (واتە یەکخواپەرستی خۆش دەوێت) لەکۆتاییدا دەفەرموێت: هەرچی لە بوونەوەرە لە ئاسمانەکان وزەویدایە هەمووی ستایش وتەسبیحاتی خوای گەورە دەکەن، هەر ئەو خودایە بالادەست وکاربەجێ ودانا

بسم الله الرحمن الرحيم

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَّخِذُوا عَدُوِّي وَعَدُوَّكُمْ أَوْلِيَاءَ تُلْقُونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَقَدْ كَفَرُوا بِمَا جَاءَكُم مِّنَ الْحَقِّ يُخْرِجُونَ الرَّسُولَ وَإِيَّاكُمْ أَن تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ رَبِّكُمْ إِن كُنتُمْ خَرَجْتُمْ جِهَادًا فِي سَبِيلِي وَابْتِغَاءَ مَرْضَاتِي تُسِرُّونَ إِلَيْهِم بِالْمَوَدَّةِ وَأَنَا أَعْلَمُ بِمَا أَخْفَيْتُمْ وَمَا أَعْلَنتُمْ وَمَن يَفْعَلْهُ مِنكُمْ فَقَدْ ضَلَّ سَوَاءَ السَّبِيلِ ﴿١﴾ إِن يَثْقَفُوكُمْ يَكُونُوا لَكُمْ أَعْدَاءً وَيَبْسُطُوا إِلَيْكُمْ أَيْدِيَهُمْ وَأَلْسِنَتَهُم بِالسُّوءِ وَوَدُّوا لَوْ تَكْفُرُونَ ﴿٢﴾ لَن تَنفَعَكُمْ أَرْحَامُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ يَفْصِلُ بَيْنَكُمْ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٣﴾ قَدْ كَانَتْ لَكُمْ أُسْوَةٌ حَسَنَةٌ فِي إِبْرَاهِيمَ وَالَّذِينَ مَعَهُ إِذْ قَالُوا لِقَوْمِهِمْ إِنَّا بُرَآءُ مِنكُمْ وَمِمَّا تَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ كَفَرْنَا بِكُمْ وَبَدَا بَيْنَنَا وَبَيْنَكُمُ الْعَدَاوَةُ وَالْبَغْضَاءُ أَبَدًا حَتَّى تُؤْمِنُوا بِاللَّهِ وَحْدَهُ إِلَّا قَوْلَ إِبْرَاهِيمَ لِأَبِيهِ لَأَسْتَغْفِرَنَّ لَكَ وَمَا أَمْلِكُ لَكَ مِنَ اللَّهِ مِن شَيْءٍ رَّبَّنَا عَلَيْكَ تَوَكَّلْنَا وَإِلَيْكَ أَنَبْنَا وَإِلَيْكَ الْمَصِيرُ ﴿٤﴾ رَبَّنَا لَا تَجْعَلْنَا فِتْنَةً لِّلَّذِينَ كَفَرُوا وَاغْفِرْ لَنَا رَبَّنَا إِنَّكَ أَنتَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٥﴾

سوورەتی الممتحنة

هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی یەکەمی سوورەتی «ممتحنة» موسلیم دەگێڕێتەوە لە عەلی کوڕی ئەبو طالیبەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) من و زوبەیر و میقدادی نارد فەرمووی: (بڕۆن تا دەگەنە ڕوضة خاخ، ئافرەتێکی تێدایە نامەیەکی پێیە) تا ئەوی دا نامەکەی لێ بسەنن، ئێمەش وڵاخەکانمان غاردا دەرچووین، تا گەیشتینە ئافرەتەکە، ووتمان نامەکە دەربێنە، ووتی نامەم پێ نیە، ووتمان دەبێت ئەو نامەیە دەربێنی یان جل وپۆشاکەکەت دادەکەنین، ئەمجا لەناو پەلکەکانیدا دەری هێنا، ئێمەش نامەکەمان هێنایەوە بۆ پێغەمبەر (ﷺ) تێیدا نووسرابوو لە حاطبی کوڕی ئەبی بەلتەعەوە بۆ کۆمەڵێ لە بێ باوەڕانی مەککە هەواڵی هەندێ -- کاروباری پێغەمبەری (ﷺ) پێ دابوون. پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (حاطب ئەمە چییە؟) حاطب ووتی: ئەی پێغەمبەر پەلەم لێ مەکە، من کەسێک بووم هاوپەیمانی قورەیش بووم ولەوان نەبووم، بەڵام ئەو کۆچەرانەی کە لەگەڵتان هەموویان خزم و کەسیان هەیە ماڵ و منداڵەکانیان دەپارێزن، بەڵام من کەس و کارم نیە پارێزگاری ماڵ ومنداڵەکانم بکەن، ویستم چاکە ومنەتێکم بەسەریانەوە هەبێ کە بەهۆیەوە خزمەکانم بپارێزن وە من کە ئەم کارەم کردووە وە نەبێ بێ باوەڕ بووبم یان پاشگەز بوویتمەوە لەئاینەکەم یان ڕازی بووبم بە بێ باوەڕی پاش موسڵمان بوونم، ئەمجا پێغەمبەر (ﷺ) فەرمووی: (ڕاست دەکات)، عومەر ووتی: ئەی پێغەمبەر (ﷺ) لێم گەڕێ با بدەم لە گەردنی ئەم دووڕووە، پێغەمبەریش (ﷺ) فەرمووی: (بێگومان ئەم حاطبە بەشداری -- غەزای بەدری کردووە تۆ چووزانی لەوانەیە خوا ئاگاداری بەشداربووانی غەزای بەدر بێت چی دەکەن فەرمووبێتی: چی ئەکەن بکەن من لێتان خۆش بووم) ئەمجا خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿ يا أيها الذين آمنوا لا تتخذوا عدوي وعدوكم ﴾

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) ئەی ئەو کەسانەی کە باوەڕتان هێناوە (کە مەبەست پێی حاطبی کوڕی ئەبی بەلتەعە وهەرکەسێش وەک ئەو دەکات)، دوژمنی من ودوژمنی خۆشتان مەکەن بە دۆستی خۆتان، ئایا **ئێوە دۆستایەتی خۆتانیان بۆ دەنێرن، کە ئێوە ئاشکراش لەوەی** ئەو (بێ باوەڕانەی مەککە) باوەڕیان بەو ئاینە ڕاست ودروستەی کە بۆ ئێوە هاتووە، لەهەمان کاتیشدا پێغەمبەر وئێوەشیان (لەشاری مەککە) دەرکرد تەنها لەبەر ئەوەی باوەڕتان بە خوای گەورەی پەروەردگارتان، جا ئەگەر ئێوە بۆ تێکۆشان وجیهاد کردن دەرچوون بە وولاتی خۆتان لە ڕێگای مندا وبەمەبەستی خۆشنوودی **ورەزامەندی منە (ئەوە دۆستایەتی ئەو بێباوەڕانە مەکەن) ئایا ئێوە بە نهێنی خۆشەویستی خۆتانیان پێ دەگەیەنن؟ لە کاتێکدا من ئاگادارم بەوەی کە ئێوە شاردوتانەوە ونهێنیشی ئاشکراتان کردووە، جا هەرکەس لە ئێوە دۆستایەتیان بکات، ئەوە بێگومان** ڕێگای ڕاستی ون کردووە وسەری لێشێواوە.

(٢) **ئەگەر (ئەو بێباوەڕانە) ئێوەیان دەست بکەوێت و دەستیان بکەوێ، ئەوە دەبن بە دوژمنتان و دەست وزمانیان بە خراپە درێژ** دەکەن بۆتان (واتە ئەگەر دەسەڵاتیان هەبێت دەتانکوژن و بەزمانیشیان کەمەرحەمی دەکەن لە جنێو دان ودەشنام) هەروەها ئاوات دەخوازن کە ئێوە بێباوەڕ ببن (واتە پاشگەز ببنەوە لە ئاینی ئیسلام).

(٣) ئەگەر ئێوە بەهەر جۆرێ ماڵ و منداڵتان ئەوەتان کردووە کە ئەو بێباوەڕانە دۆستی بگرن لە شاری مەککە) ئەوە لە ڕۆژی دوایدا ماڵ ومنداڵ وخزمەتان هیچ سوودێکتان پێ ناگەیەنن، چونکە پەروەردگار لەو ڕۆژەدا بەسەرکێتان جیادەکاتەوە (ئەوە بڕیاری بەهەشت وبێ باوەڕیش بۆ دۆزەخ) بەڕاستی خوای گەورە بینایە بەو کار وکردەوانەی کە دەیکەن.

(٤) بەڕاستی بۆ ئەوەی نموونەیەکی جوان وبەرز لەخۆشەویستی بۆ خوا ودوور کەوتنەوە لە بێباوەڕان بۆ موسڵمانان باس بکات نموونەی یەکێک لە پێغەمبەرە خۆشەویستەکانی کە ئیبراهیمە (ﷺ) باس دەکات) ودەفەرموێت: ئەی باوەڕداران بێگومان لە ئیبراهیم (ﷺ) و ئەوانەی لەگەڵیدا بوون سەرمەشق ونموونەیەکی جوان هەیە، کاتێک بە خزم وکەس وهۆزەکەی خۆیان ووت: ئێمە بێزار وبەریین لە ئێوە ولەو بتانەش کە لە جیاتی خوا دەیپەرستن، ئێمە باوەڕمان نیە بە ئاینی ئێوە ودوژمنایەتی لە

بێولمانـدا پەیدا بووە (مادام ئێوە بەردەوام بن لەسەر کوفری خۆتان) تا ئەو کاتەی باوەڕ بە خوای تەنها دێنن (جا ئەگەر وا بوو ئەوە ئەم دوژمنایەتیە دەگۆڕێن بۆ خۆشەویستیتان) جگە لەو پەیمانەی کە ئیبراهیم دای بە باوکی و پێی ووت : بێگومان داوای [illegible] دەکەم لای خوای گەورە [illegible] داوای [illegible] بەباوکی من هیچ دەسەلاتێکیشم نیە لای خوای گەورە (کە سزایەکت لێ دووربخەمەوە یان ئازادیت پێ بگەیەنم) ئەی پەروەردگارمان تەنها پشتمان بە تۆ بەستوە، وە هەر بۆلای تۆشە گەڕانەوەمان، وسەرەنجامی هەموو شتێکیش بۆ لای تۆیە.

(٥) ئەی پەروەردگارمان مەمانکە بە مایەی تاقی کردنەوە بۆ ئەوانەی کە بێباوەڕ بوون (کە سزامان بدەن وبپاسەوێت لە ئاینی پیرۆزی ئیسلام هەڵمان بگێڕنەوە، پاشان بڵێن ئەگەر ئەمانە لەسەر هەق بونایە ئاوایان بەسەر نەدەهات) ئەی پەروەردگارمان لێمان خوش بە، بەڕاستی هەر تۆی زاڵ وبەدەسەلات [illegible] کار بەجێ ودانا

(٦) سوێند بە خوای گەورە لە بەسەرهات وچیرۆکی ئیبراهیم ([illegible]) وشوێنکەوتوانیدا [illegible] حوان وچاک هەیە (بۆ شوێن کەوتن وچاولێکردنیان) بۆ ئەو کەسەی کە ئاوات وئومێدی [illegible] خوا و [illegible] ڕۆژی [illegible] وە هەرکەسێکیش پشت هەڵدەکات لە شایەن وڕێنسازی ئەوان [illegible] وەهەر پەروەردگ[illegible] (بێویستی بە مرۆڤەکان نیە) و شایستەی هەموو سوپاسێکیشە (واتە ئەو کەسەی شوێن [illegible] پەروەری [illegible] ئەو تەنها خۆی زیان لێکەوتووی دونیا وقیامەتە).

(٧) نزیکە و(دڵنیا بن) لە نێوان ئێوە وئەو کەسانەی کە دوژمنایەتییان کردوون خوای گەورە خۆشەویستی و میهرەبانیەک دروست بکات (بە ئیمان هێنان وولز لە هەرکەشی پەروەردگاریان بهێنن) بەڕاستی هەر خوای گەورەیە بەدەسەلات وهەر ئەویشە لێخۆش بووی میرەبان.

(٨) خوای گەورە ریگاتان [illegible] وهەڵ[illegible] [illegible] کە چاکە بکەن ودادگەر بن لە گەڵ ئەو (بێباوەڕانەی) کە لەگەڵتان نەجەنگاون لەسەر ئەم ئاینە ولە ماڵەکانی خۆتان دەریان نەکردوون (وەک ژنان ومنداڵەکانیان)، بێگومان خوای گە[illegible] بەڕاستی خوش دەوێت (واتە مامەڵەتان لەگەڵ [illegible] مامەڵە لەگەڵ کردنی بێباوەڕەکانی مەککە [illegible] ئەسمای کچی ئەبو بەکری صدیق: دایکی هات بۆلای — کە ئەو کاتەش بێباوەڕ بوو — بە هەدیەك دیار یەوە کە بریتی بوو لە کەشك و ڕۆنی خۆماڵی، ئەویش لێی وەرنەگرت ونەیهێشت بچێتە ژوورەوە، دواتر پرسیاری لە عائشە کرد لەسەر ئەو کارەی خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردە خوارەوە) ئیمامی ئەحمەد ریوایەتی کردوە.

(٩) بەڵکو خوای گەورە قەدەغەی ئەوەتان لێ دەکات کە پشتیوان ویاڵپشت ودوستایەتی ئەوانە بکەن کە جەنگیان لەگەڵ کردن و لەشوێن وماڵی خۆتان دەریان کردن و[illegible] ئەوانەشدا کە دەستیان هەبوو لەدەرکردنتان (واتە نابێت پشتیوانی بێباوەڕ

و[illegible] پەرستەکانی مەککە وهاوشێوەکانیان [illegible] جا هەرکەس پشتیوانیان [illegible] دوستایەتیان بکات، ئەوە ستەمکار هەر ئەوانن

(10) هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتە [illegible] دەگێڕنەوە لە میسوەر و مەروانی کوڕی حەکەمەوە، دەڵێن کە پێغەمبەر [illegible] پەیمانی حودەیبیەی بەگەڵ کافرانی قوڕەیشدا بەست کە هەر کەس موسڵمان بێت وبچێت بۆلایان بەسنیمیان بکاتەوە، دواتر چەند ئافرەتێکی ئیماندار هاتن — لە مەککەوە بۆ مەدینە — بەو بۆنەیەوە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿يا أيها الذين آمنوا إذا جاءكم المؤمنات﴾

ئەی ئەو کەسانەی باوەڕتان هێناوە کاتێک ئەو ئافرەتە [illegible] ڕانەی کە کۆچ دەکەن [illegible] مەککەوە، وبێن بۆلاتان، [illegible] بکەنەوە (بەوەی کە ئایا تەنها لەبەر ڕەزامەندی خوای گەورە هاتوون وبەهەر مەبەستێ [illegible] کۆچەکەیان [illegible] کێشەی [illegible] لەگەڵ مێردەکەیاندا [illegible] شوکردنیان [illegible] کەسێک) بێگومان خوای گەورە ئاگادارە بە ئیمانەکەیان، جا کە [illegible] کە باوەڕدارن ئەوە مەیانگێڕنەوە بۆ لای مێردە بێباوەڕەکانیان، نە ئەو ئافرەتانە بۆ ئەو مێردە بێباوەڕەکانیان حەڵاڵن، نە ئەو بێباوەڕانەش حەڵاڵن بۆ ئەو ئافرەتە باوەڕدارانە، ئەو مارەییانەی کە مێردەکانیان بۆ ئەم ئافرەتە باوەڕدارانەیان سەرف کردوە بۆیان بگێڕنەوە، پاشان دوای ئەوەی کە (عدەیان بەسەر

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا جَاءَكَ الْمُؤْمِنَاتُ يُبَايِعْنَكَ عَلَىٰ أَن لَّا يُشْرِكْنَ بِاللَّهِ شَيْئًا وَلَا يَسْرِقْنَ وَلَا يَزْنِينَ وَلَا يَقْتُلْنَ أَوْلَادَهُنَّ وَلَا يَأْتِينَ بِبُهْتَانٍ يَفْتَرِينَهُ بَيْنَ أَيْدِيهِنَّ وَأَرْجُلِهِنَّ وَلَا يَعْصِينَكَ فِي مَعْرُوفٍ فَبَايِعْهُنَّ وَاسْتَغْفِرْ لَهُنَّ اللَّهَ إِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٢﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تَتَوَلَّوْا قَوْمًا غَضِبَ اللَّهُ عَلَيْهِمْ قَدْ يَئِسُوا مِنَ الْآخِرَةِ كَمَا يَئِسَ الْكُفَّارُ مِنْ أَصْحَابِ الْقُبُورِ ﴿١٣﴾

سُورَةُ الصَّف

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَبَّحَ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٢﴾ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ اللَّهِ أَن تَقُولُوا مَا لَا تَفْعَلُونَ ﴿٣﴾ إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ الَّذِينَ يُقَاتِلُونَ فِي سَبِيلِهِ صَفًّا كَأَنَّهُم بُنْيَانٌ مَّرْصُوصٌ ﴿٤﴾ وَإِذْ قَالَ مُوسَىٰ لِقَوْمِهِ يَا قَوْمِ لِمَ تُؤْذُونَنِي وَقَد تَّعْلَمُونَ أَنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُمْ فَلَمَّا زَاغُوا أَزَاغَ اللَّهُ قُلُوبَهُمْ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٥﴾

چوو) هیچ بوار وگومانێک نییە لەسەر ئەوەی کە مارەیان بکەن بەمەرجێک کە مارەییان بدەنێ، هیچ گوناهێکیش نییە لەسەر ئێوە ئافرەتانی بێباوەڕ لای خۆی بهێڵنەوە [illegible] مەکەن، جا ئەگەر نێوی موسڵمانیش [illegible] بێباوەڕانەیان وەربگرنەوە، ئەوانیش با ئەوەی [illegible] کە داویانە بەو ئافرەتە باوەڕدارەی کە [illegible] هێشتوویانە، ئەمەیە فەرمان وحوکمی خوا کە خۆی حوکمی پێ ئەکات لە نێوانتاندا، وە هەر خوای گەورەیە زانا و کار بەجێ [illegible] ئەم حوکمی گەڕاندنەوەی مارەییە لە نێوان موسڵمانان [illegible] ئایەت بوو بە پەیمان [illegible] بەڵام [illegible] ئەوەی گرێ بەندی نکاح لە نێوانیاندا بە بێباوەڕ بوونی [illegible] خۆی دەوەستێتەوە وهەڵدەوەشێتەوە

پێشتر ولەسەرەتاوە دروست بوو کە [illegible] ئافرەتی بت پەرست ومشرکە بهێنن، بەڵام کە ئەم [illegible] حوکمی ئەوەی پێشووی نەسخ کردەوە [illegible] بەڵام ئافرەتانی ئەهلی کتاب هەر حوکمی [illegible] دروستە بۆ باوەڕدار بیانخوازێت بەڵام بە مەرجی [illegible] جێگای ئەوە نییە باسی لێوە بکەین باش [illegible] (ولا تمسکوا بعصم الکوافر) واتە ئافرەتانی بێباوەڕ لای خۆتان [illegible] ومارەیان مەکەن، عومەری کوڕی خەططاب لەو ڕۆژەدا دوو خێزانی تەڵاق

دا کە بێباوەڕ بوون، پاشتر کە ئیمانیان هێنا یەکێکیان مەعاویەی کوڕی ئەبو سوفیان مارەی کرد ئەوی کەشیان صەفوانی کوڕی ئومەییە مارەی کرد)

جا ئەگەر هەندێ لە ئافرەتەکانتان بەدەست چوو بە [illegible] (ئەوانیش مارەییان [illegible] نەدایەوە) [illegible] ئەگەر [illegible] ئەوەش کە [illegible] [illegible]

ئەم ئایەتە تایبەتە بە چۆنیەتی بەیعەت دانی ئافرەتان بە پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە دوای ئەوەی کە کۆچیان دەکرد بۆ لای، [illegible] پێغەمبەری خوا (ﷺ) ئەو ئافرەتانەی [illegible] دەکردەوە بەم ئایەتە، پاشان ئەگەر هەر کەس لەو ئافرەتە ئیماندارانە ڕازی بوو بە [illegible] پێغەمبەر (ﷺ) [illegible] ئەوە [illegible] لێ وەرگرت [illegible] پێغەمبەر (ﷺ) هەرگیز دەستی بەر دەستی ئافرەتان نەکەوتووە لە کاتی پەیمان وبەیعەت وەرگرتندا، هیچ کەنیزەکیش پەیمان وبەیعەتی وەرنەگرتووە لێیان بەم ئایەتە نەبێت

ئەی پێغەمبەری خوا (ﷺ) هەر کاتێک ئافرەتانی باوەڕدار هاتن بۆلات و بەیعەتیان دا پێت بەوەی کە هیچ شتێک نەکەن بە هاوەڵ وشەریکی خوا و دزی نەکەن [illegible] منداڵ وروسەکانیان نەکوژن [illegible] (وەک سەردەمی نەفامی) وبەهیچ شێوەیەک بوهتان نەکەن [illegible] هی خۆیان، [illegible] کچە کوڕەکانی خۆیان [illegible] کوڕی خۆیان [illegible] سەرپێچیت نەکەن لە هیچ کارێکی چاک وخێردا، ئەگەر ئەمەیان کرد وبەیعەتیان دا پێت ئەوە تۆش پەیمان وبەیعەتەکەیان [illegible] داوای لێخۆشبوونیان بۆ بکە لای خوای گەورە، بەڕاستی خوای گەورە خوایەکی گوناه پۆشی میهرەبانە

ئەی باوەڕداران [illegible] خۆشەویستی کۆمەڵ وهۆزێک مەکەن کە خوای گەورە خەشم وقینی خۆی لێگرتوون (کە [illegible] خولەکانە) چونکە بەڕاستی ئەوانە [illegible] ناهومێد بوون [illegible] لە سەرفرازی بوونیان بە قیامەت، هەروەک چۆن بێباوەڕەکان ناهومێد بوون لە زیندوو بوونەوەی مردووەکانی ناو گۆڕەکان، (وە یە [illegible] ئەوەی کە مردوو زیندوو نابێتەوە لای بێباوەڕەکان ئەو خوانەکانەش [illegible] پاداشت وەرگرتنەوە لای خوا [illegible] ڕۆژی دوایی [illegible] کەواتە ئەوەش [illegible] مەکەن، چونکە [illegible] ئەوە)

سورة الصف

خوی هەستەجو رەوەی ... سورەتی [illegible] بەحمەد وسورەی [illegible] وجاکەم دەگێڕنەوە لە عەبدوللای کوڕی سەلامەوە (رەزای خوای لێ بێ) دەڵێ: چەند کەسێک لە هاوەڵانی پێغەمبەر (ﷺ) پێکەوە دانیشتبووین قسەمان دەکرد [illegible] کە بەرنامە کەم کردەوەیە خۆشەویستترە لای خوا [illegible] خوای گەورە ئەم ئایەتانەی نارده خوارەوە: [illegible] لله ما في [illegible] الذين تقولون ما لا تفعلون [illegible] عەبدوللا دەڵێ پێغەمبەر (ﷺ) سورەتەکەی خوێند [illegible] بۆمان تا کۆتایی هات

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

( ) ئەوەی لە ئاسمانەکان [illegible] هەیە بەپاک وبێگەردی تەسبیحات ورێکرو ... [illegible] [illegible] ودەسەڵاتی خوادەرباچێ [illegible] وکارەجی ونی

( ) ابن عباس [illegible] دەفەرموێت کۆمەڵێک لە بڕواداران پێش ئەوەی جیهاد [illegible] ئەیانووت: خۆزگە **خوای گەورە رێنومای دەکردین بۆ خۆشەویسترین کارێک لای** خوی ونیمەش ئەمانکرد [illegible] کەسانێک کە چاکترین وخۆشەویسترین کاریان جیهاد کرد [illegible] کۆمەڵێک ئەوانە پێیان ناخۆش بوو، وە قورس بوو [illegible] ئەم ئایەتە هاتە خوارەوە: **(يا أيها الذين آمنوا لم تقولون مالا تفعلون) واتە: ئەی** ئەوانەی کە باوەڕتان هێناوە بۆچی [illegible] ئەوەی شتێک ئەنجامی نادەن وکاری پێ ناکەن

( ) زۆر مایەی رق وتوڕەیی [illegible] لای خوای گەورە، کە شتێک بڵێن وکاری پێ نەکەن

( ) (الیرەدا) خوای گەورە [illegible] ئەوە کە جیهاد کردن لە پێناوی خوادا خۆشەویسترین [illegible] لای خوا وەدەفەرموێت: بێگومان خوای گەورە [illegible] خۆش دەوێت کە لە پێناوی خوادا [illegible] ریزبەندی [illegible] کۆشکێکی چەسپیوی [illegible]

( ) دوای ئەوەی [illegible] جیهادی [illegible] خوای گەورە باسی موسی پێغەمبەر (ﷺ) دەکات کە [illegible] بەکحوانەرسمی خوا [illegible] جیهاد کرد) بەفەرموێت [illegible] کاتێک موسی [illegible] گەلەکەی ئەی گەلەکەم بۆ [illegible] ئازارم دەدەن [illegible] وخۆتان [illegible] بێگومان دەزانن کە من پێغەمبەری خوام [illegible] بۆ لای ئێوە، جا کاتێک ئەوان لە حەق وراستی [illegible] دڵی وەرگێڕان وسەرگەردانی کردن، بەراستی خوای گەورەش رێنموونی کەسانی وگەلی لەسنوور دەرچوو ناکات

(٨) ئەی موحەممەد بیریان بهێنەرەوە کاتێک کە عیسای کوڕی مەریەم (ﷺ) ووتی: ئەی کوڕانی [illegible] (ئیسرائیل ناوێکی تری یەعقوب بووە) بێگومان من پێغەمبەری [illegible] خوام بۆ لای ئێوە، [illegible] تەورات [illegible] پێش منەوە هاتووە (بۆ موسی) ومژگێنی وموژدەتان دەدەمێ بە پێغەمبەرێک کە لەدوای منەوە دێت و ناوی ئەحمەدە [illegible] موحەممەد [illegible] ناویان هەیە) جا کاتێک عیسی پێغەمبەر (ﷺ) موعجیزە

وَإِذْ قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ يَا بَنِي إِسْرَائِيلَ إِنِّي رَسُولُ اللَّهِ إِلَيْكُم مُّصَدِّقًا لِّمَا بَيْنَ يَدَيَّ مِنَ التَّوْرَاةِ وَمُبَشِّرًا بِرَسُولٍ يَأْتِي مِن بَعْدِي اسْمُهُ أَحْمَدُ فَلَمَّا جَاءَهُم بِالْبَيِّنَاتِ قَالُوا هَٰذَا سِحْرٌ مُّبِينٌ ﴿٦﴾ وَمَنْ أَظْلَمُ مِمَّنِ افْتَرَىٰ عَلَى اللَّهِ الْكَذِبَ وَهُوَ يُدْعَىٰ إِلَى الْإِسْلَامِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ يُرِيدُونَ لِيُطْفِئُوا نُورَ اللَّهِ بِأَفْوَاهِهِمْ وَاللَّهُ مُتِمُّ نُورِهِ وَلَوْ كَرِهَ الْكَافِرُونَ ﴿٨﴾ هُوَ الَّذِي أَرْسَلَ رَسُولَهُ بِالْهُدَىٰ وَدِينِ الْحَقِّ لِيُظْهِرَهُ عَلَى الدِّينِ كُلِّهِ وَلَوْ كَرِهَ الْمُشْرِكُونَ ﴿٩﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا هَلْ أَدُلُّكُمْ عَلَىٰ تِجَارَةٍ تُنجِيكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿١٠﴾ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَتُجَاهِدُونَ فِي سَبِيلِ اللَّهِ بِأَمْوَالِكُمْ وَأَنفُسِكُمْ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿١١﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ ذُنُوبَكُمْ وَيُدْخِلْكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ وَمَسَاكِنَ طَيِّبَةً فِي جَنَّاتِ عَدْنٍ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿١٢﴾ وَأُخْرَىٰ تُحِبُّونَهَا نَصْرٌ مِّنَ اللَّهِ وَفَتْحٌ قَرِيبٌ وَبَشِّرِ الْمُؤْمِنِينَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا كُونُوا أَنصَارَ اللَّهِ كَمَا قَالَ عِيسَى ابْنُ مَرْيَمَ لِلْحَوَارِيِّينَ مَنْ أَنصَارِي إِلَى اللَّهِ قَالَ الْحَوَارِيُّونَ نَحْنُ أَنصَارُ اللَّهِ فَآمَنَت طَّائِفَةٌ مِّن بَنِي إِسْرَائِيلَ وَكَفَرَت طَّائِفَةٌ فَأَيَّدْنَا الَّذِينَ آمَنُوا عَلَىٰ عَدُوِّهِمْ فَأَصْبَحُوا ظَاهِرِينَ ﴿١٤﴾

وبەڵگە روونەکانی بەسەر دەستەوە وگەورەی خوا بۆ هێنان، ووتیان ئەمە سحر وجادوویەکی ئاشکرا وروونە

(٧) کەسێک لەو کەسە ستەمکارتر (گومراتر وسەرلێشێواوتر) کە درۆ ووهتان بەدەم خواوە هەڵدەبەستێت وهاوەڵ وشەریکی بۆ بڕیار بدات، لە کاتێکدا بانگ بکرێت بۆ لای ئاینی پیرۆزی ئیسلام، ئەو گومڕانە کاتێک عیسی (ﷺ) پێی ووتن کە پاش من موحەممەد دێت ونیشانەی پێ بەخشرا وموعجیزەی پێیە، کەچی ئەوان ووتیان ئەمە راست نیە وجادووە) خوای گەورەش هیدایەتی گەل وهۆزی ستەمکار نادات چونکە شایستەی ئەوە نین)

(٨) ئەوانە ئەو رۆژ بەهەوڵی ئەوەدان کە رێگری بەبەردەم هەڵهاتنی خۆری ئیسلام، کە رووناکی دەگات بەسەر زەوی، نموونەی ئەمانە وەک ئەو کەسە وایە کە بیەوێت رووناکی وتووریکی گەورە بە فووی دەمی بکوژێنەوە [illegible] خوای گەورە نوور وروونکی ئەم ئاینە پیرۆزە دەگەیەنێت بە سەر زەوی وتەواوی دەکات، ئەگەرچی بێباوەڕانیش پێیان ناخۆش بێت

(٩) خوای گەورە ئەو زاتە بەرز وپیرۆزەیە کە پێغەمبەرەکەی بە رێنموونی وئاینێکی راست ودروستەوە ناردووە تاوەکو سەری بخات وبەرزی بکاتەوە بەسەر هەموو ئاینەکانی تردا، هەرچەند موشریک وهاوەڵدانەران پێیان ناخۆش بێت

(١٠) ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ئایا رێنموونیتان بکەم بۆ بازرگانییەک کە رزگارتان بکات لە سزای زۆر سەخت وبە ئازاری دۆزەخ

سُورَةُ الجُمُعَة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ الْمَلِكِ الْقُدُّوسِ الْعَزِيزِ الْحَكِيمِ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي بَعَثَ فِي الْأُمِّيِّينَ رَسُولًا مِنْهُمْ يَتْلُو عَلَيْهِمْ آيَاتِهِ وَيُزَكِّيهِمْ وَيُعَلِّمُهُمُ الْكِتَابَ وَالْحِكْمَةَ وَإِنْ كَانُوا مِنْ قَبْلُ لَفِي ضَلَالٍ مُبِينٍ ﴿٢﴾ وَآخَرِينَ مِنْهُمْ لَمَّا يَلْحَقُوا بِهِمْ وَهُوَ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿٣﴾ ذَٰلِكَ فَضْلُ اللَّهِ يُؤْتِيهِ مَنْ يَشَاءُ وَاللَّهُ ذُو الْفَضْلِ الْعَظِيمِ ﴿٤﴾ مَثَلُ الَّذِينَ حُمِّلُوا التَّوْرَاةَ ثُمَّ لَمْ يَحْمِلُوهَا كَمَثَلِ الْحِمَارِ يَحْمِلُ أَسْفَارًا بِئْسَ مَثَلُ الْقَوْمِ الَّذِينَ كَذَّبُوا بِآيَاتِ اللَّهِ وَاللَّهُ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الظَّالِمِينَ ﴿٥﴾ قُلْ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ هَادُوا إِنْ زَعَمْتُمْ أَنَّكُمْ أَوْلِيَاءُ لِلَّهِ مِنْ دُونِ النَّاسِ فَتَمَنَّوُا الْمَوْتَ إِنْ كُنْتُمْ صَادِقِينَ ﴿٦﴾ وَلَا يَتَمَنَّوْنَهُ أَبَدًا بِمَا قَدَّمَتْ أَيْدِيهِمْ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِالظَّالِمِينَ ﴿٧﴾ قُلْ إِنَّ الْمَوْتَ الَّذِي تَفِرُّونَ مِنْهُ فَإِنَّهُ مُلَاقِيكُمْ ثُمَّ تُرَدُّونَ إِلَىٰ عَالِمِ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ فَيُنَبِّئُكُمْ بِمَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ ﴿٨﴾

(١٢) ئەویش ئەوەیە، ئەوەی بەهەشت بە خۆ و بەهەشتەکەی وەهەروەها بە سەرەوت وساماں وبە گەیشتن بە پلەی بەرزی بەهەشت ... تێکۆشن، هەر ئەمەش چاکتر و باشترە بۆتان ئەگەر ئێوە بزانن

(١٠) (ئەوسا) خوای گەورە بە گوناهەکانتان خۆش دەبێت وپاشان دەتانخاتە بەهەشتێکەوە کە چەندەها ... بە ژێریاندا دەڕوات ولەچەند کۆشک وخانووی ... بەهەشتەکانی عەدندا نیشتەجێتان دەکات، ئا ئەمەیە سەرکەوتنی ... زۆری گەورە

(١١) نعمەتێکی تر هەیە حەزتان لێیەتی کە (خوای گەورە پێتان ببەخشێت) ئەویش سەرخستن وسەرکەوتنێکە لە لایەن خوداوە بێت و رزگار کردنێکی نزیکتر کە ... بێت ... کردن ورزگار کردنی مەککەیە لەدەست بت پەرستەکانی قورەیش) جا (ئەی موحەممەد) بەم سەرکەوتنە موژدە بدە بە ئیمانداران

(١٤) ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ... پشتیوانی (ئایینەکەی) خوا، هەروەک چۆن عیسای کوڕی ... هاوڕێ نزیکەکانی خۆی کرد پشتیوانی من ... بەرەو ... ئاینی خودا؟ هاوڕێ نزیکەکانیشی ... ئێمەین پشتیوانی ئایینەکەی خوای گەورە، ... کۆمەڵێک ... باوەڕیان هێنا وکۆمەڵێکی تریشیان بێباوەڕ بوون ... خوای گەورەش، دەفەرموێت: ئێمەش یارمەتیدەر وپشتیوانی ئەوانە بووین کە باوەڕیان هێنا لەسەر دوژمنانیان، ئەوانەی کە بێباوەڕ بوون، سەرەنجامیش پشتگیرەکەی خوا سەرکەوت بەسەریاندا

سورة الجمعة

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) ئەوەی لە ئاسمانەکان وزەویدا هەیە هەمووی تەسبیحات وزیکرو یادی خوا دەکەن، (بەشوێنەوە لەژێر فەرمان ودەسەلاتی خوا دەرناچن) ئەو خوایەی کە پادشا ومەلیکێکی پاک وبێگەرد وبەهێزی کار بەجێ ودانایە

(٢) ئەو پەروەردگارەی کە لە نێو گەلێکی نەخوێندەواری وەک عەرەبدا پێغەمبەرێکی (وەک موحەممەدی) لە خۆیان بۆ ناردن، ئایەتەکانی قورئانیان بەسەردا دەخوێنێتەوە، کە (دڵ ودەروونیان) پاک دەکاتەوە لە (بێباوەڕی وبت پەرستی) و قورئان وفەرموودە ودانایییان فێر دەکات، هەرچەند ئەوان پێشتر لە گومڕایی وسەرلێشێوانێکی ئاشکرادا بوون

(٣) (هەروەها) ئەو پێغەمبەرەشی نارد بۆ گەلانێکی تر کە هێشتا نەگەیشتوون پێیان (واتە پێغەمبەر بۆ ئەوەی گەلانی سەر ڕووی زەوییە، تاوەکو ڕەحمەت بێت بۆیان) ئەو خودایە زاڵ وبەهێزی کار بەجێ ودانایە

(٤) ئەو (پێغەمبەرایەتییەش) بەهرە وفەزڵێکی خوای گەورەیە ئەیبەخشێت بە هەر کەسێک کە خۆی بیەوێت، ئەو خوایە خاوەن بەهرە وفەزڵێکی گەورەیە

(٥) نموونەی ئەوانەی کە تەوراتیان درا بەسەردا (کە جولەکەکان) پاشان وەفایان نەکرد لەگەڵ ئەو ئەوراتە وکاریان پێ نەکرد، وەک نموونەی ئەو گوێدرێژە وایە کە باری کتێبی هەڵگرتبێت (گوێدرێژێک کە باری کتێب وزانست وزانیاری بێت چ سودێکی هەیە کە هیچی لێ تێ ناگات وکاری پێ ناکات) ئای چەند خراپە نموونەی ئەو گەلەی کە ئایەت ونیشانەکانی خوای گەورەیان بەدرۆ خستەوەو باوەڕیان پێ نەکرد پەروەردگاریش ڕێنموونی وهیدایەتی گەلی ستەم کاری (وەک جولەکە) ناکات.

(٦) (ئەی موحەممەد) بڵێ: ئەی ئەو کەسانەی لەسەر ئایینی جولەکەن، ئەگەر ئێوە باوەڕتان وایە وواگومان دەبەن کە ئێوە تەنها دۆست وخۆشەویستی خوان نەک خەڵکی تر (جولەکە باوەڕیان وایە کە تەنها خۆیان خۆشەویست وپشتیوانی خودان وەک لە قورئاندا هاتووە کە دەیان ووت: نحن أبناء الله وأحباؤه) جا ئاواتی مردن بخوازن ... ئەگەر ڕاست دەکەن

(٧) ئەو (جولەکانە) هەرگیز ئاواتە خوازی مردن نابن، ئەویش بەهۆی ئەو (گوناه وکارو کردەوە خراپانەی) کە کردوویانە وپێش خۆیان خستووە، خوای گەورەش زۆر ئاگادارە بە ستەم کاران

(٨) (ئەی موحەممەد) پێیان بڵێ ئەو مەرگ ومردنەی کە لێی هەڵدێن ودەترسن لێی، بێگومان هەر پێتان دەگات وتووشتان دەبێت،

وپێشیش دەگێڕینەوە بۆ لای بەم جۆرەی کە زانایە بە هەموو مەبەستی وئاشکراو نهێنی ئەمەت هەواڵی [illegible] وئاگادارمان دەکاتەوە لەو کارو کردەوە (نابەسەندەی) کە دەیکە

(٩) ئەی باوەڕداران ئەگەر بانگ [illegible] بە ڕۆژی هەینی [illegible] ئەو بانگەی کە ووتارێژ [illegible] دەستبەوە بۆ ووتار چونکە لەسەردەمی پێغەمبەر [illegible] بانگ دەدرا، بەلام لەسەردەمی عوسمانی کوڕی عەفاندا کردی بە دوو بانگ ئەویش لەبەر فراوان بوونی مەدینە تاوەکو خەڵکی گوێیان لێ بێت وخۆیان ئامادە بکەن بۆ بانگی دووەم [illegible] خێرا بڕۆن بەدەم [illegible] وزیکری خواوە و واز بە کڕین وفرۆشتن بهێنن، چونکە کڕین وفرۆشتن لەپاش بانگ [illegible] ئەوە بۆ ئێوە خێرتر وچاکترە (لای خوای گەورە) ئەگەر ئێوە بزانن.

(١١) هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم ئایەتە ﴿وإذا رأوا تجارة ...﴾ موسلیم دەیگێڕێتەوە بە جابری کوڕی عەبدوللاوە [illegible] لە مزگەوت دەڵێ پێغەمبەر (ﷺ) [illegible] هەینی [illegible] ووتاری دەدا کاروانێک بە شامەوە هات [illegible] کە خواردەمەنی پێ بوو- بەکسەر ئەوخەڵکەی لە مزگەوت بوون رۆیشتن بەدەم کاروانەکەوە، بە جۆرێکی وا تەنها دوانزە کەس مانەوە -لە مزگەوتدا- جا ئەم ئایەتە هاتەخوارەوە.

جا کاتێک نوێژ بوویەوە ئەوە بڵاو ببنەوە بەسەر زەویدا (بۆ بازرگانی وکڕین وفرۆشتن) وداوای ڕزق وبەرەکەتی خوا بکەن (لە قازانجی مامەڵە کردنتان) وزۆر یاد وزیکری خودا بکەن تاوەکو سەرفراز وسەرکەوتوو [illegible] بن.

(١١) جا ئەو کەسانە کاتێک کە [illegible] بازرگانییان یان کارێکی بێهوودە وبێ سوودیان بینی [illegible] چۆل کرد (لە ناو مزگەوتدا) وبەجێیان هێشتیت کاتێ [illegible] ووتارت بۆ دەدان)، (ئەی موحەممەد) پێیان بڵێ ئەو خێر وپاداشتەی لای خودایە زۆر باشتر وچاکترە لەو کارە بێهوودە وبازرگانییەی (کە ئەوان پێیدا ڕاتان کرد) بێگومان [illegible] وهەڵبەکردن [illegible] چونکە خوای گەورە باشترین ڕۆزیدەرە.

سورەتی المنافقون

هۆی هاتنەخوارەوەی [illegible] سورەتی (المنافقون) بوخاری وموسلیم دەیگێڕنەوە بە [illegible] ئەرقەمەوە (ڕەزای خوای لێ بێ) دەڵێ لە غەزایەکدا گوێم [illegible] عەبدوللای کوڕی ئوبەی ووتی مال وداراییتان مەبەخشن [illegible] کەسانەی لە دەوری پێغەمبەردان تا بڵاوەی لێ بکەن، وە هەروەها ووتی ئەگەر گەڕاینەوە بۆ مەدینە بەهێزو دەسەڵاتدارەکان [illegible] دوور [illegible] [illegible] دەردەکەن، [illegible] ئەم قسەی عەبدوللام بۆ مامم [illegible] عومەر گێڕایەوە ئەویش ووتی بە پێغەمبەر (ﷺ)

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِن يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَٰلِكُمْ خَيْرٌ لَّكُمْ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٩﴾ فَإِذَا قُضِيَتِ الصَّلَاةُ فَانتَشِرُوا فِي الْأَرْضِ وَابْتَغُوا مِن فَضْلِ اللَّهِ وَاذْكُرُوا اللَّهَ كَثِيرًا لَّعَلَّكُمْ تُفْلِحُونَ ﴿١٠﴾ وَإِذَا رَأَوْا تِجَارَةً أَوْ لَهْوًا انفَضُّوا إِلَيْهَا وَتَرَكُوكَ قَائِمًا قُلْ مَا عِندَ اللَّهِ خَيْرٌ مِّنَ اللَّهْوِ وَمِنَ التِّجَارَةِ وَاللَّهُ خَيْرُ الرَّازِقِينَ ﴿١١﴾

سُورَةُ الْمُنَافِقُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ وَاللَّهُ يَعْلَمُ إِنَّكَ لَرَسُولُهُ وَاللَّهُ يَشْهَدُ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَكَاذِبُونَ ﴿١﴾ اتَّخَذُوا أَيْمَانَهُمْ جُنَّةً فَصَدُّوا عَن سَبِيلِ اللَّهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴿٢﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمْ آمَنُوا ثُمَّ كَفَرُوا فَطُبِعَ عَلَىٰ قُلُوبِهِمْ فَهُمْ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٣﴾ ۞ وَإِذَا رَأَيْتَهُمْ تُعْجِبُكَ أَجْسَامُهُمْ وَإِن يَقُولُوا تَسْمَعْ لِقَوْلِهِمْ كَأَنَّهُمْ خُشُبٌ مُّسَنَّدَةٌ يَحْسَبُونَ كُلَّ صَيْحَةٍ عَلَيْهِمْ هُمُ الْعَدُوُّ فَاحْذَرْهُمْ قَاتَلَهُمُ اللَّهُ أَنَّىٰ يُؤْفَكُونَ ﴿٤﴾

پێغەمبەریش منی بانگ کرد منیش قسەکەم بۆ گێڕایەوە، ئەمجا ناردی بە شوێن عەبدوللای کوڕی ئوبەی وهاوەڵەکانیدا ئەوانیش دەستیان کرد بە سوێند خواردن کە ئەوان ووتوویانە، ئینجا پێغەمبەر (ﷺ) باوەڕی بە قسەکەی من نەکرد، قسەی عەبدوللای بە ڕاست زانی، ئەوسا تووشی [illegible] و خەفەتبار بووم کە هەرگیز تووشی ئەوەندە نەبووبووم تا خۆم لە ماڵدا دانیشتم، مامم پێی ووتم چی وای لێ کردی ئەو قسەیە بکەیت کە پێغەمبەر (ﷺ) بە درۆی دانێت و توڕە بێت، ئەمجا خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند ﴿إِذَا جَاءَكَ الْمُنَافِقُونَ قَالُوا نَشْهَدُ إِنَّكَ لَرَسُولُ اللَّهِ﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا ﴿ ئەمجا پێغەمبەر (ﷺ) ناردی بەشوێنمدا و ئایەتەکانی خوێندەوە کە دابەزیبوو وفەرمووی (بێگومان ئەی زەید خوای گەورە ڕاستی قسەکانی توی دەرخست)

بەناوی خوای گەورە ومیهرەبان

(١) ئەی (موحەممەد)، کاتێک کە دوو ڕووەکان هاتن بۆلات، ووتیان شایەتی دەدەین بەڕاستی کە تۆ پێغەمبەری خوایت لە کاتێکدا خوای گەورە دەزانێت کە تۆ پێغەمبەری ئەویت، وە خوای گەورە شایەتی ئەوەش دەدات کە بێگومان ئەو دوو ڕووانە درۆزن

وَإِذَا قِيلَ لَهُمْ تَعَالَوْا يَسْتَغْفِرْ لَكُمْ رَسُولُ اللَّهِ لَوَّوْا رُءُوسَهُمْ وَرَأَيْتَهُمْ يَصُدُّونَ وَهُم مُّسْتَكْبِرُونَ ﴿٥﴾ سَوَاءٌ عَلَيْهِمْ أَسْتَغْفَرْتَ لَهُمْ أَمْ لَمْ تَسْتَغْفِرْ لَهُمْ لَن يَغْفِرَ اللَّهُ لَهُمْ إِنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْفَاسِقِينَ ﴿٦﴾ هُمُ الَّذِينَ يَقُولُونَ لَا تُنفِقُوا عَلَىٰ مَنْ عِندَ رَسُولِ اللَّهِ حَتَّىٰ يَنفَضُّوا وَلِلَّهِ خَزَائِنُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَفْقَهُونَ ﴿٧﴾ يَقُولُونَ لَئِن رَّجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ لَيُخْرِجَنَّ الْأَعَزُّ مِنْهَا الْأَذَلَّ وَلِلَّهِ الْعِزَّةُ وَلِرَسُولِهِ وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَلَٰكِنَّ الْمُنَافِقِينَ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٨﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا لَا تُلْهِكُمْ أَمْوَالُكُمْ وَلَا أَوْلَادُكُمْ عَن ذِكْرِ اللَّهِ وَمَن يَفْعَلْ ذَٰلِكَ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْخَاسِرُونَ ﴿٩﴾ وَأَنفِقُوا مِن مَّا رَزَقْنَاكُم مِّن قَبْلِ أَن يَأْتِيَ أَحَدَكُمُ الْمَوْتُ فَيَقُولَ رَبِّ لَوْلَا أَخَّرْتَنِي إِلَىٰ أَجَلٍ قَرِيبٍ فَأَصَّدَّقَ وَأَكُن مِّنَ الصَّالِحِينَ ﴿١٠﴾ وَلَن يُؤَخِّرَ اللَّهُ نَفْسًا إِذَا جَاءَ أَجَلُهَا وَاللَّهُ خَبِيرٌ بِمَا تَعْمَلُونَ ﴿١١﴾

سُورَةُ التَّغَابُنِ

ئەو دوو ڕووانە (کاتێک هاتن بۆ لای پێغەمبەر ﷺ) سوێندیان خوارد کە خراپەیان نەوتووە ... سوێندەکانیان کرد بە قەڵغان ... هەڵگیان کرد لە ڕێبازی خوای گەورە ... خراپ ... کرد.

ئەو کارە خراپەشیان لەبەر ئەوە بوو کە سەرەتا (لە ڕواڵەتدا) باوەڕیان هێنا پاشان ... بێباوەڕ بوون، (ئەم هۆیەشەوە) خوای گەورە مۆری نا بەسەر دڵیاندا، ئەوەشی کە سوودی هەبێت بۆ ... و چاکبوونیان، ئەم دوو ڕووانە تێی ناگەن.

(ئەی موحەممەد) کاتێک ... لەشیان سەرسامت دەکەن ... و ماڵ و کەسی ... وەک ... قسە دەکەن ... دەم لووس (و ڕەوانبێژن) تۆیش گوێیان بۆ دەگریت، وە لەبەر خاڵیەتی دڵیان لە باوەڕ بەخوا (کاتێک لە مەجلیسی تۆدا دادەنیشن) ئەڵێی تەختە داری هەڵسپێردراون (کە هیچ سوودیان پێ ناگەیەنێت)، ئەوەندەش دەترسن کە خوای گەورە ... هەڵماڵێت و دەراش هەر بانگێک بکرێت وهەر شتێک بێتە پێشەوە دژی ئەوانە، دەی

ئەوەش ... دوژمن و ... هەڕەشە ... خوای گەورە ... کە چۆن لە ... ڕاست لا ئەدەن.

وە کاتێک پێیان بوترێت وەرن تا پێغەمبەری خوا ﷺ داوای لێخۆش بوونتان بۆ بکات سەرپێچی دەکەن و سەریان با دەدەن و گاڵتەیان پێ دێت، وە دەیان بینیت کە پشت هەڵدەکەن و بەهۆی خۆ بەزل زانینیان بە ... لە ... و ... لای پێغەمبەر ﷺ.

بۆ ئەوانە وەک یەکە بە داوای لێخۆشبوون بۆ بکەیت یان نەیکەیت، چونکە ئەوان بەردەوامن لەسەر فسق و دوو ڕوویی خۆیان، وە هەرگیز خوای گەورە لێیان خۆش نابێت، وە ... گەلی ... وە ... دەرچووی ... .

ئەوانە کەسانێکن دەڵێن: هیچ ... مەبەخشن بەوانەی موهاجیرن و بە دەوری پێغەمبەری خوان ﷺ ئەوەکو (مەدینە) جێ ... دەکەن. ئەوانە ... [illegible] هەرچی گەنجینەکانی زەوی و ئاسمانە موڵکی خوای گەورەیە، بەڵام دوو ڕووەکان (لەبەر دەروونی نەخۆشیان) هیچ تێناگەن و ... .

ئەوانە کەسانێک بوون (وەک عەبدوڵڵای کوڕی ئوبەیی کوڕی سەلول و هاوشێوەکانی) وە دەڵێن سوێند بێت ئەگەر گەڕاینەوە بۆ مەدینە ... ئەوان ... خۆیان بوو ... شورەکان ... دەریان ... لەشکر، ئەو دوو ڕووانە ... کە عیززەت و دەسەڵات هەر تایبەتە بە خوا و پێغەمبەرەکەی و ئیمانداران.

ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە ماڵ و منداڵتان بە یادی خوای گەورە غافڵ و سەرگەرم نەکەن (وەک دوو ڕووەکان)، جا هەر کەسانێک بە یادی خوا سەرگەرم بن ئەوە هەر خۆیان خەسارۆمەندن.

وە لەو بەخششانە ... لە پێناوی خوا ... ئەوەی پێمان بەخشیوون ... پێش ئەوەی مردن ... بە ... ڕێگەی ... پاشان ... ئەی پەروەردگارم ... مردنم ... بۆ ... تا ... بەخشین ...
وە بچوومە ڕیزی پیاو چاکانەوە.

ئەوە خوای گەورە ... ناکرێت چونکە هەرکەس ڕۆژی تەواو بوو هەرگیز خوای گەورە دوای ناخات، وە خوا زۆر ئاگایە بەو کارو کردەوانەی کە ئێوە دەیکەن.

سورة التغابن

بسم الله الرحمن الرحيم

يُسَبِّحُ لِلَّهِ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَمَا فِي الْأَرْضِ ۖ لَهُ الْمُلْكُ وَلَهُ الْحَمْدُ ۖ وَهُوَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ هُوَ الَّذِي خَلَقَكُمْ فَمِنكُمْ كَافِرٌ وَمِنكُم مُّؤْمِنٌ ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ بَصِيرٌ ﴿٢﴾ خَلَقَ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضَ بِالْحَقِّ وَصَوَّرَكُمْ فَأَحْسَنَ صُوَرَكُمْ ۖ وَإِلَيْهِ الْمَصِيرُ ﴿٣﴾ يَعْلَمُ مَا فِي السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَيَعْلَمُ مَا تُسِرُّونَ وَمَا تُعْلِنُونَ ۚ وَاللَّهُ عَلِيمٌ بِذَاتِ الصُّدُورِ ﴿٤﴾ أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَبَأُ الَّذِينَ كَفَرُوا مِن قَبْلُ فَذَاقُوا وَبَالَ أَمْرِهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿٥﴾ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُ كَانَت تَّأْتِيهِمْ رُسُلُهُم بِالْبَيِّنَاتِ فَقَالُوا أَبَشَرٌ يَهْدُونَنَا فَكَفَرُوا وَتَوَلَّوا ۚ وَّاسْتَغْنَى اللَّهُ ۚ وَاللَّهُ غَنِيٌّ حَمِيدٌ ﴿٦﴾ زَعَمَ الَّذِينَ كَفَرُوا أَن لَّن يُبْعَثُوا ۚ قُلْ بَلَىٰ وَرَبِّي لَتُبْعَثُنَّ ثُمَّ لَتُنَبَّؤُنَّ بِمَا عَمِلْتُمْ ۚ وَذَٰلِكَ عَلَى اللَّهِ يَسِيرٌ ﴿٧﴾ فَآمِنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ وَالنُّورِ الَّذِي أَنزَلْنَا ۚ وَاللَّهُ بِمَا تَعْمَلُونَ خَبِيرٌ ﴿٨﴾ يَوْمَ يَجْمَعُكُمْ لِيَوْمِ الْجَمْعِ ۖ ذَٰلِكَ يَوْمُ التَّغَابُنِ ۗ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْعَظِيمُ ﴿٩﴾

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) ئەوەی لەئاسمانەکان وزەویدا هەیە بەپاک وبێگەردی تەسبیحات وزیکرو یادی خوا دەکەن، ئەشموو لەژێر فەرمان ودەسەلاتی خوا دەرناچن، ئەو خوایەی کە خاوەنی هەموو مولکێکە وهەموو ستایشێك شایستەی ئەوە، هەر ئەویش دەسەلاتدارە بەسەر هەموو شتێکدا

(٢) خوا ئەو زاتەیە کە (لە نەبوون) دروستی کردوون، ئەمجا هەتانە بێباوەڕە وگومڕ بووە بە ... بوونی خوای) هەشتانە باوەڕدارە (بە بەرەڕووی خوای ئەمر هەلبژاردووە خوایش بینایە بە هەر کار وکردەوەیەك کە دەیکەن

(٣) خوا لەسەر بنچینەی حەق وراستی ئاسمانەکان وزەوی دروست کردووە ولە جوانترین شێوەدا وێنە وڕوخساری ئێوەی نەخشاندووە، وسەرئەنجام وگەڕانەوەش هەر بۆلای ئەوە.

(٤) هەرچی لەئاسمانەکان وزەویدایە خوای گەورە **ووردو درشت هەمووی - دەزانێت، وە زانایە بەوەی دەیشارنەوە** (لەناخی خوتاندا یان لەبەر چاوی خەلکی) بەوەشی ئاشکرای دەکەن، دیسان خوا زانایە بەوەشی لە ... دەروون وسینەکاندا دەیشارنەوە

(٥) ئایا هەواڵی ئەو گەل وهۆزانەی پێشتان پێ نەگەشتووە کە بێباوەڕ بوون بەخوای گەورە، چۆن بە ... ئاگاری سزای دان (لە دونیادا) چەشتیان تۆلەی کار وکردەوەی خۆیان؟ لە قیامەتیشدا **سزای زۆر سەختیان بۆ هەیە.**

(٦) ئەوەش لەبەر ئەوەی کاتێك کە پێغەمبەرەکانی خویان بە بەلگە ونیشانەی ڕوونەوە هاتن بۆ (... بە گالتە کردن ولادوو دەیانگەوە) ووتیان: ئایا مرۆڤ ... هیدایەتی ئێمە ڕێنموونیمان بکات!! بە ئەنجام بێباوەڕ بوون وپشتیان هەلکرد (لە ئایینی خوا)، خوای گەورەش بێنیاز بوو لێیان، بێگومان خوایش دەولەمەندە وشایستەی سوپاسگوزاریە

(٧) بێباوەڕان وا دەزانن کە زیندوو ناکرێنەوە، (پێیان بلێ ئەی موحەممەد) بێگومان نەخێر سوێند بە پەروەردگارم زیندوو دەکرێنەوە وپاشان هەوالتان پێ دەدری **بەو کارو کردەوانەی کە کردووتانە، ئەمەش بۆ خوا کارێکی زۆر ئاسانە.**

(٨) جا ئێوە باوەڕ بهێنن بە خوا وبە پێغەمبەرەکەی وبەو نوور **ورووناکیەی کە (قورئانە) بۆمان دابەزاندوون، خوایش ئاگادارە بەو کار وکردەوانەی کە دەیکەن.**

(٩) بە بیربکەن کاتێك خوا هەمووتان کۆ دەکاتەوە، بۆ ڕۆژی کۆبوونەوە، ئەو ڕۆژەی کە هەموو پێغەمبەرێك لەگەڵ **ئومەتەکەیدا کۆ دەکرێتەوە، هەموو ستەمکارێك لەگەڵ ستەم** لێکراودا کۆدەکرێنەوە، بەبێ ئەوەی بە سەرەتاوە تا کۆتایی هەموو کۆدەکرێنەوە، کە ڕۆژی دۆڕان ولێپرسینەوەیە، ئەو ڕۆژەیە کە زیانبارە بۆ بێباوەڕان وستەمکاران، جا هەرکەس باوەڕ بە خوای گەورە بهێنێت وکار وکردەوەی چاک بکات ئەوە خوایش گوناهەکانی دەسڕێتەوە ولێی خوش دەبێت ودەیخاتە ناو بەهەشتێکەوە کە ڕووبار گەلێکی زۆریان بە ژێردا دەڕوات بە هەتا هەتایی لەو بەهەشتانەدا دەمێننەوە، ئا ئەوەیە سەرکەوتن وسەرفرازی زۆر گەورە

وَالَّذِينَ كَفَرُوا وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ النَّارِ خَالِدِينَ فِيهَا ۖ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿١٠﴾ مَا أَصَابَ مِن مُّصِيبَةٍ إِلَّا بِإِذْنِ اللَّهِ ۗ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ يَهْدِ قَلْبَهُ ۚ وَاللَّهُ بِكُلِّ شَيْءٍ عَلِيمٌ ﴿١١﴾ وَأَطِيعُوا اللَّهَ وَأَطِيعُوا الرَّسُولَ ۚ فَإِن تَوَلَّيْتُمْ فَإِنَّمَا عَلَىٰ رَسُولِنَا الْبَلَاغُ الْمُبِينُ ﴿١٢﴾ اللَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ ۚ وَعَلَى اللَّهِ فَلْيَتَوَكَّلِ الْمُؤْمِنُونَ ﴿١٣﴾ يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ وَأَوْلَادِكُمْ عَدُوًّا لَّكُمْ فَاحْذَرُوهُمْ ۚ وَإِن تَعْفُوا وَتَصْفَحُوا وَتَغْفِرُوا فَإِنَّ اللَّهَ غَفُورٌ رَّحِيمٌ ﴿١٤﴾ إِنَّمَا أَمْوَالُكُمْ وَأَوْلَادُكُمْ فِتْنَةٌ ۚ وَاللَّهُ عِندَهُ أَجْرٌ عَظِيمٌ ﴿١٥﴾ فَاتَّقُوا اللَّهَ مَا اسْتَطَعْتُمْ وَاسْمَعُوا وَأَطِيعُوا وَأَنفِقُوا خَيْرًا لِّأَنفُسِكُمْ ۗ وَمَن يُوقَ شُحَّ نَفْسِهِ فَأُولَٰئِكَ هُمُ الْمُفْلِحُونَ ﴿١٦﴾ إِن تُقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا يُضَاعِفْهُ لَكُمْ وَيَغْفِرْ لَكُمْ ۚ وَاللَّهُ شَكُورٌ حَلِيمٌ ﴿١٧﴾ عَالِمُ الْغَيْبِ وَالشَّهَادَةِ الْعَزِيزُ الْحَكِيمُ ﴿١٨﴾

سُورَةُ الطَّلَاقِ

(١٠) ئەوانەشی کە بێباوەڕ بوون و ئایەتەکانی ئێمەیان بە **درۆ زانی، ئائەوانە هاوەڵ و هاودەمی ئاگری دۆزەخن بە هەتا** هەتایی، کە سەرەنجامێکی زۆر خراپە.

(١١) هەر بەڵا و ناخۆشییەک پێش بێت بۆ مرۆڤ بە فەرمان و بڕیاری خوای گەورە دەبێت، جا هەرکەسێک باوەڕی بەو هەبێت بە خوای گەورە ئەویش دڵی ڕێنموویی دەکات و دەیدامەزرێنێت لەسەر ئیمان (بەشێوەیەک هەموو بەڵا و موسیبەتێک بە تاقیکردنەوەی خوایی دەزانێت، خوا بە هەموو شتێک زانایە.

(١٢) گوێڕایەڵی خوا بکەن و فەرمانی پێغەمبەریش بن، جا ئەگەر پشتتان هەڵکرد (گوێڕایەڵ نەبوون) ئەوە پێغەمبەرەکەی ئێمە بەرپرسیار نییە، چونکە ئەوەی لەسەر پێغەمبەرەکەی ئێمە بە تەنها گەیاندنی ڕوون و ئاشکرای پەیامەکەمانە.

(13) **خوا ئەو زاتەیە کە هیچ پەرستراوێکی بەحەق نییە جگە لەئەو، دەی کەواتە با باوەڕداران تەنها پشت بە خوای گەورە ببەستن وداوای یارمەتیش هەر لە ئەو بکەن.**

(١٤) هۆی هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١٤) سورەتی (التغابن): تورمزی و حاکیم گێڕاویانەتەوە بە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە ووتی: ئەم ئایەتە ﴿يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا إِنَّ مِنْ أَزْوَاجِكُمْ﴾ **دەربارەی کەسانێک دابەزی خەڵکی مەککە بوون موسڵمان** بووبوون و ویستیان کۆچ بکەن بۆ خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) لە مەدینە، بەڵام خێزان و منداڵەکانیان نەیانهێشت بێن. کاتێک گەیشتن بۆ خزمەت پێغەمبەر ﷺ کە بینیان خەڵکانی تر لە ئایین شارەزا بوون، ویستیان تۆڵە لە خێزان و منداڵەکانیان بکەنەوە، ئەمجا خوای گەورەش ئەم ئایەتەی نارده خوارەوە کە دەفەرموێت: ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە هەندێک لە ژن و منداڵەکانتان دوژمنتانن ئەوەی سەرقاڵتان دەکەن بە نەکردنی تاعەتی خوا و پێغەمبەرەکەی، جا ئێوەش وریابن و خۆتانیان لێ بپارێزن (لە خۆشەویستی ناشەرعی بۆیان)، جا ئەگەر چاوپۆشی لە هەڵەیان بکەن وە لە تاوانەکانیان ببورن و لێیان خۆش بن، ئەوە بێگومان خوای گەورەش زۆر لێبوردە و میهرەبانە.

(١٥) بێگومان ماڵ و منداڵتان هۆکاری تاقیکردنەوەن بۆ ئێوە (ئەو کەسانە ماڵ و منداڵ ئەگەر خراپ بن مرۆڤ بەرەو تاوان دەبەن، مان خاری و هەندێ مرۆڤ لە پێناو ماڵ و منداڵدا تووشی کاسبی حەرام دەبێت، بەڵکو لای خوا پاداشتی زۆر گەورەی لایە، **(ئاگادار بن بەهۆی ماڵ و منداڵتانەوە فریوو نەخۆن کە بێ فەرمانی خوا بکەن).**

(16) **جا تەقوای خوا بکەن و لە خوا بترسن چەندێک لە تواناتاندا** هەیە، بیستن و گوێڕایەڵی بن و ببەخشن (لە پێناو خوادا) چونکە دەبێتە مایەی خێر و خۆشی بۆتان (لە ڕۆژی دوایدا)، جا هەرکەسێک پارێزراو بێت لە بەخیلی و چڵێسی دەروونی خۆی، ئا ئەوانە سەرفراز و سەرکەوتوون.

(١٧) ئەگەر قەرز بدەن بە خوا بە شێوەیەکی چاک (واتە بە بەخشین لە ڕێگای خوادا)، ئەویش لە (ڕۆژی دوایدا) چەند بەرامبەری دەکات بۆتان و لێتان خۆش دەبێت، خواش سوپاس گوزار و لەسەرخۆیە (پاداشتی ئەوانە دەداتەوە کە چاکەیان کردووە و پەلەش ناکات لە تۆڵە سەندنەوە لەو کەسانەی سەرپێچیان ئەوی کردووە).

(١٨) ئەو زاتە زانایە بە هەموو نهێنی و ئاشکراکان، خوایەکی بەهێز و کاربەجێ و دانایە.

سورةُ الطلاق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ إِذَا طَلَّقْتُمُ النِّسَاءَ فَطَلِّقُوهُنَّ لِعِدَّتِهِنَّ وَأَحْصُوا الْعِدَّةَ وَاتَّقُوا اللَّهَ رَبَّكُمْ لَا تُخْرِجُوهُنَّ مِنْ بُيُوتِهِنَّ وَلَا يَخْرُجْنَ إِلَّا أَنْ يَأْتِينَ بِفَاحِشَةٍ مُبَيِّنَةٍ وَتِلْكَ حُدُودُ اللَّهِ وَمَنْ يَتَعَدَّ حُدُودَ اللَّهِ فَقَدْ ظَلَمَ نَفْسَهُ لَا تَدْرِي لَعَلَّ اللَّهَ يُحْدِثُ بَعْدَ ذَٰلِكَ أَمْرًا ﴿١﴾ فَإِذَا بَلَغْنَ أَجَلَهُنَّ فَأَمْسِكُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ أَوْ فَارِقُوهُنَّ بِمَعْرُوفٍ وَأَشْهِدُوا ذَوَيْ عَدْلٍ مِنْكُمْ وَأَقِيمُوا الشَّهَادَةَ لِلَّهِ ذَٰلِكُمْ يُوعَظُ بِهِ مَنْ كَانَ يُؤْمِنُ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مَخْرَجًا ﴿٢﴾ وَيَرْزُقْهُ مِنْ حَيْثُ لَا يَحْتَسِبُ وَمَنْ يَتَوَكَّلْ عَلَى اللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُ إِنَّ اللَّهَ بَالِغُ أَمْرِهِ قَدْ جَعَلَ اللَّهُ لِكُلِّ شَيْءٍ قَدْرًا ﴿٣﴾ وَاللَّائِي يَئِسْنَ مِنَ الْمَحِيضِ مِنْ نِسَائِكُمْ إِنِ ارْتَبْتُمْ فَعِدَّتُهُنَّ ثَلَاثَةُ أَشْهُرٍ وَاللَّائِي لَمْ يَحِضْنَ وَأُولَاتُ الْأَحْمَالِ أَجَلُهُنَّ أَنْ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يَجْعَلْ لَهُ مِنْ أَمْرِهِ يُسْرًا ﴿٤﴾ ذَٰلِكَ أَمْرُ اللَّهِ أَنْزَلَهُ إِلَيْكُمْ وَمَنْ يَتَّقِ اللَّهَ يُكَفِّرْ عَنْهُ سَيِّئَاتِهِ وَيُعْظِمْ لَهُ أَجْرًا ﴿٥﴾

بەناوی خوای بەخشندەو میهرەبان

(١) ئەی پێغەمبەر (ﷺ) بە ئوممەتەکەت بڵێ، ئەگەر ویستتان ژنەکانتان تەڵاق بدەن ... ی کردوی خوێنە تەڵاقیان بدەن، واتە لەو کاتەی ... پاکبوونەوە، وەلەو پاکبوونەوەشدا پێیان نەچووبن. چونکە لە فەرموودەیەکدا هاتووە کە ... پێغەمبەر (ﷺ) دەفەرموێت: (... فتلك العدة التي أمر الله تعالى أن تطلق لها النساء) ... تەڵاق ... پاکیدا وپێش چوونەلای تەڵاقی بدەن ... کە خوای گەورە فەرمووی، ژمارەکانی عیددەکانیان ... یاخود عیددەی (ژنەکانتان) بە وردی بژمێرن، وە لە خوای گەورە بترسن **وە لەپاش تەڵاقدانیان ئەو ژنانە دەرمەکەن تا عیددەکانیان تەواو دەبێت**، وە ئەو ژنانەش نابێت لەماڵەکانیان دەرچن، چونکە لەو ماوەیەدا مافی مانەوەی لەماڵی ... مەگەر کاتێک کە کارێکی خراپ وەک بێ ئەدەبی ... ئەوانە سنوورە ... ی خوای، ئا ئەوە سنووری خوایە ... هەر کەسێک سنووری خوا ببەزێنێت ئەوە ستەمی لە خۆی ... وە لەبەر ئەوە تۆ چوزانیت دوای تەڵاقدان چی روو دەدات ... خوای گەورە کارێکی تر پێش بهێنێت ... سۆزی پەشیمانی ... ئەوە ... **یا لەماڵەکانی خۆیان بمێننەوە ودەرنەچن.**

(٢) جا ئەگەر گەیشتنە ماوەی ... عیددەیان ... یان دوو تەڵاق، ئەوسا یان بە باشی ... لای خۆتان ... لێیان جیابنەوە بە باشی ... ئەو ... بە ... زوڵم لێکردنیان ... ئەم ... گەڕانەوەی ... تەڵاقدان ... دوو کەسی ... بگرن بە شایەت، ئێوەش ئەی شایەتەکان ... ئەو شایەتییە ... بە رێکوپێکی ئەنجام بدەن، ئەوەشی ... ئامۆژگارییە بۆ کەسێک کە باوەڕی بە خوا وڕۆژی دوایی هەیە. جا هەرکەسێک لە خوا بترسێت ... خوای گەورە ... ڕووی ... لێدەکاتەوە.

(٣) وە بەخێوکردنەکەوە ... ڕۆژی ... کە ... بۆ نەکردبێت، جا هەرکەسێک پشت وپەنای بە خوا بێت ئەوە تەنها خوای بەسە که پشتیوانی بێت، چونکە بەڕاستی خوا فەرمانی بەسەر هەرچی ... دەسەڵاتی ... ئەگەیەنێت، بێگومان خوای گەورە بۆ هەموو شتێک ئەندازەیەکی دیاری کراوی داناوە که ... بەجێ بکرێت).

(٤) ئەو ئافرەتانەی بێ ئومێد بوون لە کەوتنە حەیزەوە (واتە لەبەر پیری نەکەوتنە حەیزەوە) جا ئەگەر (لە دیاریکردنی عیددەیان) کەوتنە گومان ودوودڵییەوە ئەو عیددەیان سێ مانگە، هەروەها ئەوانەشی (لەبەر منداڵی) کە هێشتا نەکەوتوونەتە حەیزەوە ئەوانیش عیددەیان هەر سێ مانگە، وە ئەو ئافرەتانەشی که سکیان پڕە عیددەیان ئەو کاتەیە کە منداڵەکەیان دەبێت. جا هەر کەسێک لە خوا بترسێت پەروەردگار کاری بۆ ئاسان دەکات.

(٥) ئەوەی باسکرا لە حوکمی تەڵاق وعیددە وگەڕانەوەی ژنان، فەرمانی خوایە بۆ ئێوەی دابەزاندووە، جا هەر کەسێکیش لەخوا بترسێت، پەروەردگاریش لەگوناهەکانی خۆش دەبێت وپاداشتی زۆر گەورەشی پێ دەبەخشێت

أَسْكِنُوهُنَّ مِنْ حَيْثُ سَكَنتُم مِّن وُجْدِكُمْ وَلَا تُضَارُّوهُنَّ لِتُضَيِّقُوا عَلَيْهِنَّ وَإِن كُنَّ أُولَاتِ حَمْلٍ فَأَنفِقُوا عَلَيْهِنَّ حَتَّىٰ يَضَعْنَ حَمْلَهُنَّ فَإِنْ أَرْضَعْنَ لَكُمْ فَآتُوهُنَّ أُجُورَهُنَّ وَأْتَمِرُوا بَيْنَكُم بِمَعْرُوفٍ وَإِن تَعَاسَرْتُمْ فَسَتُرْضِعُ لَهُ أُخْرَىٰ ﴿٦﴾ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا مَا آتَاهَا سَيَجْعَلُ اللَّهُ بَعْدَ عُسْرٍ يُسْرًا ﴿٧﴾ وَكَأَيِّن مِّن قَرْيَةٍ عَتَتْ عَنْ أَمْرِ رَبِّهَا وَرُسُلِهِ فَحَاسَبْنَاهَا حِسَابًا شَدِيدًا وَعَذَّبْنَاهَا عَذَابًا نُّكْرًا ﴿٨﴾ فَذَاقَتْ وَبَالَ أَمْرِهَا وَكَانَ عَاقِبَةُ أَمْرِهَا خُسْرًا ﴿٩﴾ أَعَدَّ اللَّهُ لَهُمْ عَذَابًا شَدِيدًا فَاتَّقُوا اللَّهَ يَا أُولِي الْأَلْبَابِ الَّذِينَ آمَنُوا قَدْ أَنزَلَ اللَّهُ إِلَيْكُمْ ذِكْرًا ﴿١٠﴾ رَّسُولًا يَتْلُو عَلَيْكُمْ آيَاتِ اللَّهِ مُبَيِّنَاتٍ لِّيُخْرِجَ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ مِنَ الظُّلُمَاتِ إِلَى النُّورِ وَمَن يُؤْمِن بِاللَّهِ وَيَعْمَلْ صَالِحًا يُدْخِلْهُ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا قَدْ أَحْسَنَ اللَّهُ لَهُ رِزْقًا ﴿١١﴾ اللَّهُ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ وَمِنَ الْأَرْضِ مِثْلَهُنَّ يَتَنَزَّلُ الْأَمْرُ بَيْنَهُنَّ لِتَعْلَمُوا أَنَّ اللَّهَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ وَأَنَّ اللَّهَ قَدْ أَحَاطَ بِكُلِّ شَيْءٍ عِلْمًا ﴿١٢﴾

(٦) ئەو ژنانەی کە تەڵاق دراون [illegible] لە [illegible] ماڵی خۆیان [illegible]، ئەو جێگاو شوێنەی کە خۆتان تێیدا نیشتەجێن [illegible] تێیدا نیشتەجێیان بکەن بە پێی توانای خۆتان، زەرەرو زیانیان پێ مەگەیەنن و تەنگیان پێ هەڵ مەچنن، خۆ ئەگەر ئەو ژنانە سکپڕ و دووگیان بوون (ئەگەر ئەوانیش تەڵاقیش دراون) ئەوە خەرجییان بکێشن [illegible] ئەو کاتەی منداڵەکانیان دادەنێن و منداڵەکەیان دەبێت [illegible]، ئەگەر شیریان دا بە منداڵەکانتان ئەوە مافی خۆیانە [illegible]، دەشکرێت بە شێوەیەکی جوان [illegible] ڕێک بکەون لەسەر بەخێوکردنی ئەو منداڵە)، خۆ ئەگەر ڕێکەوتن لە نێوان یەکدا، ئەوە دەکرێت ژنێکی تر شیر بدات بە منداڵەکە و بەخێوی بکات.

(٧) ئەو کەسەی کە دەوڵەمەندە [illegible] خوای گەورە سەروەت و سامانی پێداوە با بەگوێرەی دەوڵەمەندییەکەی خۆی ببەخشێت (بە ژنە تەڵاقدراوەکان لەگەڵ منداڵە شیرە خۆرەکان) ئەو کەسەش هەژار و دەست کورت بوو، با بەگوێرەی ئەوەی خوای پێی داوە ببەخشێت، چونکە خوای گەورە [illegible] بەخشینی ناکات بە گوێرەی ئەوە نەبێت کە پێی بەخشیوە، بێگومان پەروەردگار پاش هەموو تەنگانەو ناخۆشییەک شادی و دەرووی خێر دەکاتەوە.

(٨) زۆربەی شارو گوندنشینەکان (لەگەڵانی پێشوو) لە فەرمانی خوای گەورە و پێغەمبەرەکانی لایان دا، ئێمەش لێپرسینەوەیەکی توندمان لەگەڵ کردن، وسزای زۆر سەخت و ناخۆشمان دان.

(٩) سزای کاری کردەوە نابەجێکانی خۆیانیان چەشت و سەرەنجامی سەرپێچییەکەشیان زیانێکی گەورە بوو بۆیان.

(١٠) لە دوا ڕۆژیشدا خوای گەورە سزایەکی زۆر سەختی بۆ ئامادەکردوون، کەوابێ لە خوا بترسن ئەی ئەو کەسانەی کە خاوەنی ژیری و هۆشن، بە تایبەتی ئەوانەتان کە باوەڕتان هێناوە، بێگومان کە خوا قورئانی بۆ ئێوە ناردووە.

(١١) پێغەمبەرێکی ناردووە کە ئایەتە ڕوونەکانی خوای گەورەتان بەسەردا دەخوێنێتەوە، تاوەکو ئەوکەسانەی باوەڕیان هێناوە و کردەوەی چاکەیان کردووە لە تاریکی و گومڕایی نەفامی و بێباوەڕیی دەریان بهێنێت بۆ ڕووناکی ئیمان و ئیسلام، جا هەرکەسێ باوەڕی بە خوا هێنا بێت و کردەوەی چاکەی کردبێت ئەوە پەروەردگار دەیخاتە بەهەشت و باخچەکانەوە کە ڕووبار بە ژێریاندا دەڕوات و بەهەمیشەیی تیایدا دەمێنێتەوە، بێگومان پەروەردگار لەوێ بژێو ڕۆزی پاک و چاکی بۆ ئامادەکردووە.

(١٢) خوا ئەو زاتەیە کە هەر حەوت ئاسمانەکەی دروستکردووە، وە بە وێنەی ئەوانیش زەوی دروستکردووە (بە حەوت چین)، وە لە نێوانیاندا فەرمانی خوا دادەبەزێت، تا بزانن خوای گەورە دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە، بێگومان ئەو خوایە بە زانست و زانیاری خۆی ئاگاداری هەموو شتێکە.

سورەتی التحریم

سُورَةُ التَّحْرِيمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ لِمَ تُحَرِّمُ مَا أَحَلَّ اللَّهُ لَكَ تَبْتَغِي مَرْضَاتَ أَزْوَاجِكَ وَاللَّهُ غَفُورٌ رَحِيمٌ (١) قَدْ فَرَضَ اللَّهُ لَكُمْ تَحِلَّةَ أَيْمَانِكُمْ وَاللَّهُ مَوْلَاكُمْ وَهُوَ الْعَلِيمُ الْحَكِيمُ (٢) وَإِذْ أَسَرَّ النَّبِيُّ إِلَىٰ بَعْضِ أَزْوَاجِهِ حَدِيثًا فَلَمَّا نَبَّأَتْ بِهِ وَأَظْهَرَهُ اللَّهُ عَلَيْهِ عَرَّفَ بَعْضَهُ وَأَعْرَضَ عَنْ بَعْضٍ فَلَمَّا نَبَّأَهَا بِهِ قَالَتْ مَنْ أَنْبَأَكَ هَٰذَا قَالَ نَبَّأَنِيَ الْعَلِيمُ الْخَبِيرُ (٣) إِنْ تَتُوبَا إِلَى اللَّهِ فَقَدْ صَغَتْ قُلُوبُكُمَا وَإِنْ تَظَاهَرَا عَلَيْهِ فَإِنَّ اللَّهَ هُوَ مَوْلَاهُ وَجِبْرِيلُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ وَالْمَلَائِكَةُ بَعْدَ ذَٰلِكَ ظَهِيرٌ (٤) عَسَىٰ رَبُّهُ إِنْ طَلَّقَكُنَّ أَنْ يُبْدِلَهُ أَزْوَاجًا خَيْرًا مِنْكُنَّ مُسْلِمَاتٍ مُؤْمِنَاتٍ قَانِتَاتٍ تَائِبَاتٍ عَابِدَاتٍ سَائِحَاتٍ ثَيِّبَاتٍ وَأَبْكَارًا (٥) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا قُوا أَنْفُسَكُمْ وَأَهْلِيكُمْ نَارًا وَقُودُهَا النَّاسُ وَالْحِجَارَةُ عَلَيْهَا مَلَائِكَةٌ غِلَاظٌ شِدَادٌ لَا يَعْصُونَ اللَّهَ مَا أَمَرَهُمْ وَيَفْعَلُونَ مَا يُؤْمَرُونَ (٦) يَا أَيُّهَا الَّذِينَ كَفَرُوا لَا تَعْتَذِرُوا الْيَوْمَ إِنَّمَا تُجْزَوْنَ مَا كُنْتُمْ تَعْمَلُونَ (٧)

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

هۆی هاتنە خوارەوەی ئەم [illegible] ئایەتانە ئەمەیە: ئەڵێن پێغەمبەری خوا (ﷺ) لە ماڵی خاتوو حەفصەی کچی عومەر لەگەڵ ماریەی هاوسەریدا کۆبووبووەوە کاتێک خاتوو حەفصە گەڕایەوە بۆ ماڵەوە وئەمەی پێ ناخۆش بوو، پێغەمبەری خوا (ﷺ) ووتی بە خاتوو حەفصە ئەمە لای کەس مەدرکێنە ماریە لەخۆم حەرام دەکەم، بەڵام خاتوو حەفصە ئەم نهێنییەی لای خاتوو عائیشە باس کرد ودرکاندی کە پێغەمبەر (ﷺ) ئەمەی زانی، سوێندی خوارد بۆ ماوەیەک لەگەڵیان نزیک نەبێتەوە، لەدوای ئەم رووداوە ئەم ئایەتانە هاتە خوارەوە

(١) ئەی پێغەمبەر بۆچی شتێک کە خوا حەڵاڵی کردووە لەکاتێکدا خوا بۆی حەڵاڵ کردوویت [illegible] دەتەوێت ژنەکانت رازی بکەیت؟ لەبەرامبەر ئەو کارەی خوای گەورە بەخشندە وبەخشنەرە ومیهرەبانە

(٢) بێگومان خوای گەورە هەڵوەشاندنەوەی سوێندەکانی بۆ بڕیارداون (ئەوەی کەفارەتی سوێند بدەن) هەر خوایە پشتیوان وپەرەمەتی دەرتانە، هەر ئەویشە زانای کاربەجێ وزانا

(٣) کاتێک پێغەمبەر (ﷺ) بە نهێنی قسەیەکی درکاند لای هەندێک لە ژنەکانی (واتە لای خاتوو حەفصە)، پاشان کاتێک ئەویش قسەکەی گەیاندە (خاتوو عائیشە)، خوای گەورەش پێغەمبەری ئاگادار کردەوە کە (خاتوو حەفصە) نهێنییەکەی باس کردووە، ئەمجا پێغەمبەریش (ﷺ) هەندێکی لەو قسانە باس کرد بۆ (خاتوو حەفصە) وگلەیی لێ کرد، وهەندێکی تری باس نەکرد، وکاتێک (خاتوو حەفصە) پێی ووت: کێ ئەم هەواڵەی پێ گەیاندیت؟ ئەویش فەرمووی پەروەردگاری زانای بە ئاگا بە گشت نهێنییەک ئاگاداری کردم

(٤) ئەم ئایەتە بۆ هەردووکیانە خاتوو حەفصە وخاتوو عائیشە) وپێیان دەڵێت: ئەگەر تەوبە بکەن و بگەڕێنەوە بۆلای خوا (کاریکی باشتان کردووە) چونکە بە راستی ئەو کارەتان دڵتان لای داوە لە حەق وراستی، وە ئەگەر پشتی یەکتر بگرن دژ بە پێغەمبەری خوا (ﷺ) سەرکەوتوو نابن، چونکە بێگومان خوای گەورە وجوبرەئیل وپیاوچاکانی بڕوادار پشتیوان ویارمەتیدەری ئەون، لەپاش ئەوان فریشتەکانیش هەموو پشتیوانی ئەون، ئەگەر بتانەوێت درایەتی بکەن هیچتان پێ ناکرێت چونکە ئەو پشتیوانی زۆری هەیە).

ئیبن ئەبی حاتم گێڕاویەتیەوە لە عومەری کوڕی خەططابەوە کە دەڵێ: هەواڵم پێ گەیشت کە لە نێوان پێغەمبەر (ﷺ) وخێزانەکانیدا کێشەیەک هەیە، منیش رۆشتم بۆ لای یەک بە یەکی خێزانەکانی و پێم دەووتن: سوێند بەخوا یان دەستبەرداری ئازاردانی پێغەمبەر (ﷺ) دەبن یان خوا هاوسەری چاکتر لە ئێوەی دەداتێ جا خوای گەورە ئەم ئایەتەی دابەزاند

(٥) ئەگەر پێغەمبەر (ﷺ) تەڵاقتان بدات ئەوە دڵنیا بن کە پەروەردگار لەبری ئێوە ژنی باشتری دەداتێ، ژنی موسڵمانی ئیماندار، ملکەچی پەروەردگار وتەوبەکاری خواپەرستی رۆژووگر بە کیژان وبێوەژنیش

(٦) ئەی ئیمانداران خۆتان وماڵ ومنداڵ وکەسوکارتان بپارێزن لە ئاگری دۆزەخ، ئاگرێک کە سووتەمەنیەکەی خەڵکی (مرۆڤ) وبەردە، سەرپەرشت ودەرگاوانی ئەو دۆزەخە کۆمەڵە فریشتەیەکی دڵ رەق وزبر وتوند وتیژن کە بەهیچ شێوەیەک

يَا أَيُّهَا الَّذِينَ آمَنُوا تُوبُوا إِلَى اللَّهِ تَوْبَةً نَصُوحًا عَسَىٰ رَبُّكُمْ أَنْ يُكَفِّرَ عَنْكُمْ سَيِّئَاتِكُمْ وَيُدْخِلَكُمْ جَنَّاتٍ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ يَوْمَ لَا يُخْزِي اللَّهُ النَّبِيَّ وَالَّذِينَ آمَنُوا مَعَهُ نُورُهُمْ يَسْعَىٰ بَيْنَ أَيْدِيهِمْ وَبِأَيْمَانِهِمْ يَقُولُونَ رَبَّنَا أَتْمِمْ لَنَا نُورَنَا وَاغْفِرْ لَنَا إِنَّكَ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ۝ يَا أَيُّهَا النَّبِيُّ جَاهِدِ الْكُفَّارَ وَالْمُنَافِقِينَ وَاغْلُظْ عَلَيْهِمْ وَمَأْوَاهُمْ جَهَنَّمُ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ۝ ضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ كَفَرُوا امْرَأَتَ نُوحٍ وَامْرَأَتَ لُوطٍ كَانَتَا تَحْتَ عَبْدَيْنِ مِنْ عِبَادِنَا صَالِحَيْنِ فَخَانَتَاهُمَا فَلَمْ يُغْنِيَا عَنْهُمَا مِنَ اللَّهِ شَيْئًا وَقِيلَ ادْخُلَا النَّارَ مَعَ الدَّاخِلِينَ ۝ وَضَرَبَ اللَّهُ مَثَلًا لِلَّذِينَ آمَنُوا امْرَأَتَ فِرْعَوْنَ إِذْ قَالَتْ رَبِّ ابْنِ لِي عِنْدَكَ بَيْتًا فِي الْجَنَّةِ وَنَجِّنِي مِنْ فِرْعَوْنَ وَعَمَلِهِ وَنَجِّنِي مِنَ الْقَوْمِ الظَّالِمِينَ ۝ وَمَرْيَمَ ابْنَتَ عِمْرَانَ الَّتِي أَحْصَنَتْ فَرْجَهَا فَنَفَخْنَا فِيهِ مِنْ رُوحِنَا وَصَدَّقَتْ بِكَلِمَاتِ رَبِّهَا وَكُتُبِهِ وَكَانَتْ مِنَ الْقَانِتِينَ ۝

سەرپێچی خوا ناکەن، بەڵکو هەرچی فەرمانیان پێ بکرێت ئەنجامی دەدەن.

(٧) (لە قیامەتدا پەروەردگار بە بێباوەڕان دەفەرموێت: ئەی ئەوانەی بێباوەڕن ئەمڕۆ هیچ عوزر و بیانوو مەهێننەوە، چونکە ئێستا تەنها پاداشتی ئەو کار وکردەوانە دەدرێنەوە کە لە دونیادا کردووتانە.

(٨) ئەی ئەوانەی باوەڕتان هێناوە بگەڕێنەوە بۆلای خوا بە گەڕانەوە وتەوبەیەکی بەکاری ودڵسۆزانە، تا پەروەردگارتان لە گوناهەکانتان خۆش بێت وبتانخاتە باخ وبەهەشتانێکەوە کە چەند ڕووبار بە ژێریاندا دەڕوات، ئەو ڕۆژە ڕۆژگارێکە کە خوای گەورە پێغەمبەر و ئەوانەی باوەڕیان لەگەڵیدا هێناوە شەرمەزار ناکات، نووری ڕووناکیان لەبەردەم و لای ڕاستیانەوە دەدرەوشێتەوە، (لەبەرامبەر ئەم نیعمەتەدا) دەڵێن ئەی پەروەردگارمان ئەم نوور وڕووناکیەمان بۆ تەواو بکە وە لێمان خۆش بە، چونکە بەڕاستی هەر تۆی کە دەسەڵاتداری بەسەر هەموو شتێکدا.

(٩) ئەی پێغەمبەر جیهادی لەگەڵ بێباوەڕان ودووڕووان وتوند وتیژ بە لەگەڵیاندا، ئەوانە جێگە وشوێنیان ئاگری دۆزەخە کە خراپترین جێگا وسەرئەنجامە.

(١٠) خوای گەورە نموونەی دەهێنێتەوە بۆ بێباوەڕان بە ژنەکەی نوح وبە ژنەکەی لوط، ئەم دوو ژنە لەژێر دەستی دوو بەندەی بەندەی چاکی ئێمە بوون، کەچی ئەم دوو ژنە ناپاکیان کرد (ئەوەی باوەڕیان پێ نەهێنا وگاڵتەیان پێ دەکردن وسیحریان بەسەرەوە دەکردن، نەک مەبەست خیانەتی هاوسەرێتی بێت) لەبەر ئەمە ئەم دوو پێغەمبەرە (نوح ولوط) کە مێردی ئەوان بوون نەیانتوانی لای خوای گەورە تکایەکیان بۆ بکەن وسزایان لێ دوورخەنەوە، وە پێیان وترا: ئەو دوو ژنە، بچنە ناو ئاگری دۆزەخەوە لەگەڵ ئەوانەی کە دەچنە ناویەوە (واتە لەگەڵ بێباوەڕانی تردا).

(١١) هەروەها خوای گەورە نموونە دەهێنێتەوە بۆ باوەڕداران بە ژنەکەی فیرعەون (ئاسیەی کچی موزاحم کە ئافرەتێکی ئیماندار بوو بە کاتێکدا فیرعەون سزای ئەدا بەسەر ئەوەی باوەڕی هێنابوو بە موسی بەسەرهەرگز ئەو ژنە) وتی: ئەی پەروەردگارم خانوو كۆشكێكم لای خۆت بۆ دروست بکە لە بەهەشتدا، ورزگارم بکە لە فیرعەون وکار وکردەوەی ورزگارێشم بکە لە گەلی ستەمکاران.

(١٢) هەروەها نموونەش دەهێنێتەوە بۆ ئیمانداران بە مەریەمی کچی عیمران کە داوێنی خۆی پاک ڕاگرت، ئەمجا ئێمەش لەو ڕوحەی کە خۆمان دروستمان کردبوو فوومان کرد پێیدا، ئەویش باوەڕی هێنا بە ووتە وکتێبەکانی پەروەردگاری، (ئەم ئافرەتە) هەمیشە وهەردەم لە ڕیزی ملکەچ وفەرمانبەردارانی خودا بوو

سُورَةُ المُلْكِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

تَبَارَكَ الَّذِي بِيَدِهِ الْمُلْكُ وَهُوَ عَلَى كُلِّ شَيْءٍ قَدِيرٌ ﴿١﴾ الَّذِي خَلَقَ الْمَوْتَ وَالْحَيَاةَ لِيَبْلُوَكُمْ أَيُّكُمْ أَحْسَنُ عَمَلًا وَهُوَ الْعَزِيزُ الْغَفُورُ ﴿٢﴾ الَّذِي خَلَقَ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا مَا تَرَى فِي خَلْقِ الرَّحْمَنِ مِنْ تَفَاوُتٍ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِنْ فُطُورٍ ﴿٣﴾ ثُمَّ ارْجِعِ الْبَصَرَ كَرَّتَيْنِ يَنْقَلِبْ إِلَيْكَ الْبَصَرُ خَاسِئًا وَهُوَ حَسِيرٌ ﴿٤﴾ وَلَقَدْ زَيَّنَّا السَّمَاءَ الدُّنْيَا بِمَصَابِيحَ وَجَعَلْنَاهَا رُجُومًا لِلشَّيَاطِينِ وَأَعْتَدْنَا لَهُمْ عَذَابَ السَّعِيرِ ﴿٥﴾ وَلِلَّذِينَ كَفَرُوا بِرَبِّهِمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَبِئْسَ الْمَصِيرُ ﴿٦﴾ إِذَا أُلْقُوا فِيهَا سَمِعُوا لَهَا شَهِيقًا وَهِيَ تَفُورُ ﴿٧﴾ تَكَادُ تَمَيَّزُ مِنَ الْغَيْظِ كُلَّمَا أُلْقِيَ فِيهَا فَوْجٌ سَأَلَهُمْ خَزَنَتُهَا أَلَمْ يَأْتِكُمْ نَذِيرٌ ﴿٨﴾ قَالُوا بَلَى قَدْ جَاءَنَا نَذِيرٌ فَكَذَّبْنَا وَقُلْنَا مَا نَزَّلَ اللَّهُ مِنْ شَيْءٍ إِنْ أَنْتُمْ إِلَّا فِي ضَلَالٍ كَبِيرٍ ﴿٩﴾ وَقَالُوا لَوْ كُنَّا نَسْمَعُ أَوْ نَعْقِلُ مَا كُنَّا فِي أَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١٠﴾ فَاعْتَرَفُوا بِذَنْبِهِمْ فَسُحْقًا لِأَصْحَابِ السَّعِيرِ ﴿١١﴾ إِنَّ الَّذِينَ يَخْشَوْنَ رَبَّهُمْ بِالْغَيْبِ لَهُمْ مَغْفِرَةٌ وَأَجْرٌ كَبِيرٌ ﴿١٢﴾

سورەتی الملك

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) گەورە وبەرز وپیرۆزە ئەو زاتەی کە هەموو جۆرە دەسەڵاتی بوونەوەر وپادشایی هەمە بەدەستی ئەوە، هەر ئەویشە دەسەڵاتی بەسەر هەموو شتێکدا هەیە.

(٢) ئەو زاتەی کە مردن وژیانی دروست کردووە، تا تاقیتان بکاتەوە کامتان کردەوەی چاکترە، هەر ئەوە زاتێکی باڵادەستە بەسەر هەموو شتێکدا ...

(٣) ئەو زاتەی کە حەوت ئاسمانەکەی بەسەر یەکدا وچین چین دروست کردووە، هەرگیز لە دروستکراوەکانی خوای بەخشندە ومیهرەباندا ناڕێکی و ناتەواوی نابینیت، جا سەرنج بدەرەوە بزانە هیچ ناتەواوی و ... وکەلەبەرێک دەبینیت؟!

(٤) پاشان جار لەدوای جار چاو بگێڕە وسەرنج بدە، وچاوت بە ماندوویی ورەسوایی دەگەڕێتەوە وهیچ ناتەواوییەک نابینێت لە کەموکوڕی ... واتە ناتوانێ کەم وکوڕی لە دروستکراوەکانی خودا بەدی بکات.

(٥) سوێند بێت ئاسمانی نزیکمان ... جوانی ودرەوشاوەیی ئەستێرەکان ڕازاندووەتەوە، وە ئەم ئەستێرانەش تیربارانی شەیتانەکانی پێ دەکەین ... کە ... گوێ لە فریشتەکان بگرن، وە سزای سووتێنەر وسەختمان بۆ ئامادە کردوون (لە ڕۆژی دوایدا).

(٦) هەروەها سزای دۆزەخیشمان ئامادە کردووە بۆ کەسانێک بێباوەڕ بوون بە پەروەردگاریان، ئەوە خراپترین چارەنووس وسەرئەنجامە.

(٧) (ئەم بێباوەڕانە) کاتێک فڕێ دەدرێنە ناو دۆزەخەوە، نووزە وبۆڕە ودەنگێکی ناساز وناخۆش دەبیستن، وە گوڕ و گڕی ... ئەو دۆزەخە دەبیسترێت ... هەڵدەچێت.

(٨) نزیکە دۆزەخ لەبەر توندی ... پارچە پارچە ببێت، وە هەرکاتێک دەستە وتاقمێکی تێ فڕێ ئەدەن، پاسەوان ودەرگاوانەکانی دۆزەخ بە گاڵتەجاڕییەکەوە لێیان دەپرسن باشە ئەوە هیچ پێغەمبەرێکی ترسێنەرتان بۆ نەهات (بتان ترسێنێت لەم ڕۆژگارە).

(٩) (بەداخ وبەحەسرەتێکەوە) دەڵێن: بەڵێ ترسێنەرمان بۆ هات و(لەم ڕۆژگارەش ئاگاداری کردین وترساندین) بەڵام ئێمە بەدرۆمان خستەوە وبەڕاستمان نەزانی وگوتمان (ئەو پێغەمبەرانە) خوا لەسەر زمانی ئێوەوە هیچی بۆ بەندەکانی نەناردووە، ئێوەش لە گومڕایی وسەرلێشێواوییەکی گەورەدان.

(١٠) وە دەڵێن ئەگەر گوێمان لەو پێغەمبەرانەمان بگرتایە، یان بیروهۆشمان بەکار بهێنایە ئێستا لەو دۆزەخە هاوڕێی ونیشتەجێی دۆزەخ نەدەبووین.

(١١) بە ئاشکرا دان بە گوناه وتاوانی خۆیاندا دەنێن، دووری لە میهرەبانی وڕەحمەتی خودا بۆ هاوڕێ ونیشتەجێیانی دۆزەخ.

(١٢) بێگومان ئەوانەی بە پەنهانی وبە نهێنیدا لە پەروەردگاریان دەترسن لێخۆشبوون وپاداشتی گەورەیان بۆ ئامادە کراوە.

وَأَسِرُّوا۟ قَوْلَكُمْ أَوِ ٱجْهَرُوا۟ بِهِۦٓ ۖ إِنَّهُۥ عَلِيمٌۢ بِذَاتِ ٱلصُّدُورِ ﴿١٣﴾ أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ ٱللَّطِيفُ ٱلْخَبِيرُ ﴿١٤﴾ هُوَ ٱلَّذِى جَعَلَ لَكُمُ ٱلْأَرْضَ ذَلُولًا فَٱمْشُوا۟ فِى مَنَاكِبِهَا وَكُلُوا۟ مِن رِّزْقِهِۦ ۖ وَإِلَيْهِ ٱلنُّشُورُ ﴿١٥﴾ ءَأَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يَخْسِفَ بِكُمُ ٱلْأَرْضَ فَإِذَا هِىَ تَمُورُ ﴿١٦﴾ أَمْ أَمِنتُم مَّن فِى ٱلسَّمَآءِ أَن يُرْسِلَ عَلَيْكُمْ حَاصِبًا ۖ فَسَتَعْلَمُونَ كَيْفَ نَذِيرِ ﴿١٧﴾ وَلَقَدْ كَذَّبَ ٱلَّذِينَ مِن قَبْلِهِمْ فَكَيْفَ كَانَ نَكِيرِ ﴿١٨﴾ أَوَلَمْ يَرَوْا۟ إِلَى ٱلطَّيْرِ فَوْقَهُمْ صَٰٓفَّٰتٍ وَيَقْبِضْنَ ۚ مَا يُمْسِكُهُنَّ إِلَّا ٱلرَّحْمَٰنُ ۚ إِنَّهُۥ بِكُلِّ شَىْءٍۭ بَصِيرٌ ﴿١٩﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى هُوَ جُندٌ لَّكُمْ يَنصُرُكُم مِّن دُونِ ٱلرَّحْمَٰنِ ۚ إِنِ ٱلْكَٰفِرُونَ إِلَّا فِى غُرُورٍ ﴿٢٠﴾ أَمَّنْ هَٰذَا ٱلَّذِى يَرْزُقُكُمْ إِنْ أَمْسَكَ رِزْقَهُۥ ۚ بَل لَّجُّوا۟ فِى عُتُوٍّ وَنُفُورٍ ﴿٢١﴾ أَفَمَن يَمْشِى مُكِبًّا عَلَىٰ وَجْهِهِۦٓ أَهْدَىٰٓ أَمَّن يَمْشِى سَوِيًّا عَلَىٰ صِرَٰطٍ مُّسْتَقِيمٍ ﴿٢٢﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنشَأَكُمْ وَجَعَلَ لَكُمُ ٱلسَّمْعَ وَٱلْأَبْصَٰرَ وَٱلْأَفْـِٔدَةَ ۖ قَلِيلًا مَّا تَشْكُرُونَ ﴿٢٣﴾ قُلْ هُوَ ٱلَّذِى ذَرَأَكُمْ فِى ٱلْأَرْضِ وَإِلَيْهِ تُحْشَرُونَ ﴿٢٤﴾ وَيَقُولُونَ مَتَىٰ هَٰذَا ٱلْوَعْدُ إِن كُنتُمْ صَٰدِقِينَ ﴿٢٥﴾ قُلْ إِنَّمَا ٱلْعِلْمُ عِندَ ٱللَّهِ وَإِنَّمَآ أَنَا۠ نَذِيرٌ مُّبِينٌ ﴿٢٦﴾ فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيٓـَٔتْ وُجُوهُ ٱلَّذِينَ كَفَرُوا۟ وَقِيلَ هَٰذَا ٱلَّذِى كُنتُم بِهِۦ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَءَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِىَ ٱللَّهُ وَمَن مَّعِىَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ ٱلْكَٰفِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾

(13) ئێوە قسە بە نهێنی یان بە ئاشکرا بکەن (بۆ خوای گەورە یەکسانە) چونکە ئەو خوایە بێگومان زانایە بە نهێنی ناو سینگ ودڵەکان.

(14) ئایا خوا نازانێت کێی دروستکردووە وچۆنی دروستکردووە؟! لەکاتێکدا ئەو خوایە زۆر وورد بین وبە ئاگایە.

(15) ئەو خوایەی کە زەوی بۆ رام وژێربار کردوون، دەی ئێوەش بگەڕێن بە هەموو گۆشەو کەنارێکیدا ولە رزق وڕۆزییەکەی بخۆن، ئەوەش بزانن سەرئەنجام وگەڕانەوەتان هەر بۆلای خوای گەورەیە

(16) ئایا ئێوە ئەی بێباوەڕان [illegible] لەو خوایەی کە لە ئاسمانە ئەتانتانە خوار بەناخی زەویدا (وەك ئەوەی قارونی برد بەناخی زەویدا)؟ پاشان ئەو زەوییە [illegible] بێنە لەرزە وهەژان

(17) یان ئایا ئێوە (ئەی بێباوەڕان) [illegible] لەو خوایەی لەئاسمانە کە بایەکی توندتان بەسەردا هەڵ ئەکات وبەرد بارانتان ئەکات (وەك ئەو بەردبارانەی کە کرایە سەر قەومی لوط)؟ ئەوەدەمە دەزانن هەڕەشە وتۆڵەی من چۆنە

(18) بێگومان هۆز وگەلانی پێشووتر لەمانیش پێغەمبەرەکانیان بەدرۆزانی، جا چۆن بوو تۆڵە وبەگژاچوونەوەی من بۆیان!!.

(19) ئایا سەیری (باڵندە) باڵندەیان نەکردووە بەسەریانەوە بە باڵ کراوەیی لەکاتی فڕینیاندا کە چۆن باڵەکانیان دەهێننەوە یەك؟ ئەو باڵندانە جگە لەخوای میهرەبان کەس بەئاسمانەوە ڕاگیریان ناکات، بێگومان ئەو خوایە بینایە بەهەموو شتێك (وهیچیشی لێ وون نابێت).

(20) یان ئەو کەسە کێیە خۆی بە سوپا ولەشکری ئێوە دەزانێت و وادەردەخات کە بەبێ خوای میهرەبان ئەتوانێت سەرتان بخات؟! نا هیچ وانییە، بێباوەڕان لە فریو خواردن وخەڵەتاویدان.

(21) یاخود کێیە ئەو کەسەی کە ڕزق وڕۆزیتان دەدات ئەگەر خوای گەورە [illegible] بگرێتەوە؟! [illegible] بەڵکو ئەوانە ڕۆچوون لە گومڕایی و سەرکەشی و دوورە پەرێزی لەحەق

(22) ئایا ئەو کەسەی کە [illegible] کەوتووە وبەوخاڵەوە ڕێ دەکات [illegible] (ئەمە نموونەی بێباوەڕانە [illegible]) کەلەسەر ڕێگای حەق [illegible]) باشتر ڕێگە دەزانێت لەو کەسەی کە لەسەر ڕێگایەکی ڕاست ودروست ڕێ دەکات (ئەمەش نموونەی باوەڕدارانە کە لەسەر ڕێگای هیدایەتن).

(23) ئەی (موحەممەد) پێیان بڵێ: هەر پەروەردگارە کە ئێوەی دروستکردووە وگوێ و چاو ودڵی پێ بەخشیوون، لەبەرامبەریشدا کەمتان هەیە سوپاس وشوکری خودا بکات.

(24) وە پێیان بڵێ: هەر ئەو زاتەیە کە ئێوەی لەسەر زەویشدا ڵاوی کردوونەتەوە، گەڕانەوە وکۆکردنەوەشتان هەر بۆلای ئەوە.

(25) بێباوەڕان (بە گاڵتەجاڕییەکەوە بە پێغەمبەر) دەڵێن ئەم بەڵێنەی ئێوە دەیدەن (بە زیندوو بوونەوە وهاتنی ڕۆژی دوایی وسزادان) کەی دێتە دی ئەگەر ئێوە ڕاستگۆن؟.

(26) توش پێیان بڵێ [illegible] زانیاری تەواو لەهاتنی ئەو ڕۆژە تەنها لای خوای گەورەیە، منیش تەنها ترسێنەرێکی ئاشکرا(ی ئێوە)م.

(27) جا کاتێك بێباوەڕان ئەو سزایە [illegible] بە نزیك خۆیانەوە، ڕوخساریان تاڵ وناشیرین وناپووت بوو، ئەوسا (بەگاڵتە پێکردنەکەوە) پێیان دەوترێت ئەمە ئەو ڕۆژەیە کە ئێوە داوتان دەکرد

(28) پێیان بڵێ: ئەگەر خوا من وئەو ئیماندارانە لەناو ببات وبمانباتەوە بۆلای خۆی (وەك ئەوەی ئێوە ئاواتەخوازیتی) یان ڕەحم ومیهرەبانیمان لەگەڵ بکات، کێ هەیە بێباوەڕان پەنا بدات لەسزای سەختی بەئازاری پەروەردگار

(٢٩) بلێ: ئێمە خوای میهرەبانمان هەیە کە باوەڕمان پێی هێناوە، پشت وپەناشمان هەر ئەوە، جا ئیتر ڕۆژێك دێت وبۆتان دەردەکەوێت کێ لە گومڕایی ئاشکرادایە

(٣٠) پێیان بڵێ: ئاتان چۆنە ئەگەر ئاوەکەتان ... سەرزەویتان بەزەویدا ڕۆچوو، کێ هەیە جگە لەخوای گەورە ئاوی ڕوون وسازگارتان بداتێ؟

سورەتی القلم

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(ن) یەکێکە لە بیست وهەشت پیتەکەی زمانی عەرەبی، ئەم پیتانە لەسەرەتای هەندێك لەسورەتەکانی قورئاندا هاتوون کە ژمارەیان (١٤) سورەتە، تەنها خوای گەورە ئەزانێت مەبەستەکەیان چییە، ئەمەش ڕاستترین تەفسیرە بۆ ئەم پیتانە، بەڵام هەندێ تەفسیری تریش کراوە لەوانە: ئەم پیتانە ناوی ئەو سورەتانەی لەسەرەتایانەوەن، یان سوێندی خوای گەورەن، یان بۆ دەستەوسان کردنی عەرەبە بێ باوەڕەکانە، کە دەیانووت ئەم قورئانە لای خواوە نەهاتووە بۆ موحەممەد، هەر بۆیە خوای گەورە پێیان دەڵێت: ئەگەر لای خواوە نەهاتووە دەی ئەگەر ڕاست دەکەن نموونەو وێنەی ئەو قورئانە بهێنن، خۆ ئەم قورئانە هەر لەو پیتانە پێك هاتووە کە ئێوە قسەی پێ دەکەن وبەکاریان دەهێنن

(١) سوێند بە پێنووس وبەو دێڕانەشی کە دەینووسێت.

(٢) تۆ ئەی (موحەممەد) لە سایەی ئەو نازو نیعمەتەی کە خوا پێی داویت کە پێغەمبەرایەتییە شێت نیت (وەك ئەوەی کە بێباوەڕان دەڵێن)

(٣) بێگومان پاداشتی نەبڕاوەت بۆ هەیە.

(٤) بەڕاستی تۆ لەسەر ڕەوشت و خوویەکی زۆر بەرز وجوانیت.

(٥) ئەم زووانە تۆش دەبینیت وئەوانیش دەبینن

(٦) کە کامتان شێتن (واتە لە ڕۆژی دواییدا هەموو شتێك ئاشکرا دەبێت کە تۆ یان ئەوان لەسەر گومڕایی وشێتین)

(٧) بێگومان پەروەردگارت لەهەموو کەس زاناترە بەو کەسەی گومڕا بووە وڕێی ڕاستی خوای ون کردووە، وە بەو کەسەشی کە ڕێی ڕاست وهیدایەتی گرتۆتە بەر

ئەم کۆمەڵە ئایەتە لە ئایەتی (٨ وە تا ١٦) زانایانی تەفسیر دەڵێن لەسەر وەلیدی کوڕی موغەیرەی ... حایدی کوڕی وەلید دابەزیوە .

(٨) هەرگیز گوێڕایەڵی ئەو کەسانە مەکە کە تۆ وپەیامەکەت بەدرۆ دەزانن.

فَلَمَّا رَأَوْهُ زُلْفَةً سِيئَتْ وُجُوهُ الَّذِينَ كَفَرُوا وَقِيلَ هَذَا الَّذِي كُنتُم بِهِ تَدَّعُونَ ﴿٢٧﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَهْلَكَنِيَ اللَّهُ وَمَن مَّعِيَ أَوْ رَحِمَنَا فَمَن يُجِيرُ الْكَافِرِينَ مِنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٢٨﴾ قُلْ هُوَ الرَّحْمَنُ آمَنَّا بِهِ وَعَلَيْهِ تَوَكَّلْنَا فَسَتَعْلَمُونَ مَنْ هُوَ فِي ضَلَالٍ مُّبِينٍ ﴿٢٩﴾ قُلْ أَرَأَيْتُمْ إِنْ أَصْبَحَ مَاؤُكُمْ غَوْرًا فَمَن يَأْتِيكُم بِمَاءٍ مَّعِينٍ ﴿٣٠﴾

سُورَةُ القَلَمِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

ن وَالْقَلَمِ وَمَا يَسْطُرُونَ ﴿١﴾ مَا أَنتَ بِنِعْمَةِ رَبِّكَ بِمَجْنُونٍ ﴿٢﴾ وَإِنَّ لَكَ لَأَجْرًا غَيْرَ مَمْنُونٍ ﴿٣﴾ وَإِنَّكَ لَعَلَى خُلُقٍ عَظِيمٍ ﴿٤﴾ فَسَتُبْصِرُ وَيُبْصِرُونَ ﴿٥﴾ بِأَييِّكُمُ الْمَفْتُونُ ﴿٦﴾ إِنَّ رَبَّكَ هُوَ أَعْلَمُ بِمَن ضَلَّ عَن سَبِيلِهِ وَهُوَ أَعْلَمُ بِالْمُهْتَدِينَ ﴿٧﴾ فَلَا تُطِعِ الْمُكَذِّبِينَ ﴿٨﴾ وَدُّوا لَوْ تُدْهِنُ فَيُدْهِنُونَ ﴿٩﴾ وَلَا تُطِعْ كُلَّ حَلَّافٍ مَّهِينٍ ﴿١٠﴾ هَمَّازٍ مَّشَّاءٍ بِنَمِيمٍ ﴿١١﴾ مَّنَّاعٍ لِّلْخَيْرِ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ ﴿١٢﴾ عُتُلٍّ بَعْدَ ذَلِكَ زَنِيمٍ ﴿١٣﴾ أَن كَانَ ذَا مَالٍ وَبَنِينَ ﴿١٤﴾ إِذَا تُتْلَى عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ الْأَوَّلِينَ ﴿١٥﴾

(٩) ئەوان ئەوەیان حەز لێیە تۆ نەرمیان لەگەڵ بنوێنیت (بەکەم تەرخەمی لە ئایەکەت) ئەوانیش نەرمی بنوێنن بەرامبەر تۆ

(١٠) بەقسەی ئەوانە مەکە وگوێڕایەڵیان مەبێت کە زۆر سوێند دەخۆن وسووك وڕسوان.

(١١) ئەوانە هەمیشە بەشوێن عەیب وعەنگی خەڵکدا دەگەڕێن وقسەی خەڵك دێنن ودەبەن وحەزیان لە ئاژاوەیە.

(١٢) ڕێگری دەکەن لە خێرو چاکە، ودەست درێژی وستەمکارێکی تاوانبارن

(١٣) بەدخوو ڕەوشت نەشیرین وناوی نادیارن - زۆڵن -

(١٤) لەبەر ئەوەی خاوەنی ... ماڵ وسەروەت وسامان وکوڕ وکاڵەوە دەنازێت

(١٥) لەکاتێکدا ئایەت ونیشانەکانی ئێمەی بەسەردا دەخوێنرێنەوە، دەڵێت: ئەمە سەرگوزەشتە وقسەی ئەفسانەی پێشینانە

(١٦) لە ئەنجامدا لووتی داخ دەکەین وسەر لووتی ڕەش دەکەین.

(١٧) ئێمە ئەو بتپەرستانەمان تاقیکردەوە، هەروەك چۆن خاوەن باخەکانمان تاقیکردەوە، کاتێ کە سوێندیان خوارد بەرەبەیان زوو بچن بەرەکەی لێ بکەنەوە (تا هەژاران نەزانن) (ئەو باخانە

سنسمه على الخرطوم ﴿١٦﴾ إنا بلوناهم كما بلونا أصحاب الجنة إذ أقسموا
ليصرمنها مصبحين ﴿١٧﴾ ولا يستثنون ﴿١٨﴾ فطاف عليها طائف من ربك
وهم نائمون ﴿١٩﴾ فأصبحت كالصريم ﴿٢٠﴾ فتنادوا مصبحين ﴿٢١﴾ أن
اغدوا على حرثكم إن كنتم صارمين ﴿٢٢﴾ فانطلقوا وهم يتخافتون ﴿٢٣﴾
أن لا يدخلنها اليوم عليكم مسكين ﴿٢٤﴾ وغدوا على حرد قادرين ﴿٢٥﴾ فلما
رأوها قالوا إنا لضالون ﴿٢٦﴾ بل نحن محرومون ﴿٢٧﴾ قال أوسطهم ألم أقل
لكم لولا تسبحون ﴿٢٨﴾ قالوا سبحان ربنا إنا كنا ظالمين ﴿٢٩﴾ فأقبل
بعضهم على بعض يتلاومون ﴿٣٠﴾ قالوا يا ويلنا إنا كنا طاغين ﴿٣١﴾ عسى
ربنا أن يبدلنا خيرا منها إنا إلى ربنا راغبون ﴿٣٢﴾ كذلك العذاب ولعذاب
الآخرة أكبر لو كانوا يعلمون ﴿٣٣﴾ إن للمتقين عند ربهم جنات النعيم
﴿٣٤﴾ أفنجعل المسلمين كالمجرمين ﴿٣٥﴾ ما لكم كيف تحكمون ﴿٣٦﴾ أم
لكم كتاب فيه تدرسون ﴿٣٧﴾ إن لكم فيه لما تخيرون ﴿٣٨﴾ أم لكم أيمان
علينا بالغة إلى يوم القيامة إن لكم لما تحكمون ﴿٣٩﴾ سلهم أيهم
بذلك زعيم ﴿٤٠﴾ أم لهم شركاء فليأتوا بشركائهم إن كانوا صادقين ﴿٤١﴾
يوم يكشف عن ساق ويدعون إلى السجود فلا يستطيعون ﴿٤٢﴾

هی پێویستی خزمەتی چاک بوو... بوو هەمیشە یارمەتی هەژارانی بدەن، بەڵام کاتێ کە مرد، کوڕەکانی هەتا بەو شێوەیە نەمان و خەرجیان بۆ نەدەکرد.

(١٨) بۆ ئەوەی هیچ بەشێکی بۆ هەژاران نەدەن.

(١٩) ئەمجا بەڵایەک لەلایەن پەروەردگارتەوە هات بەسەر باخەکەدا، لەکاتێکدا ئەوان خەوتبوون.

(٢٠) ئەوسا وەک باخێکی ڕنراوی لێهات (کە هیچ بەروبوومی پێوە نەما).

(٢١) ئەمجا بانگی یەکتریان کرد.

(٢٢) کە هەستن بچن بۆ سەر باخەکەتان ئەگەر دەتانەوێت بیڕنن.

(٢٣) ئەوجا کەوتنە ڕێ و لەناو خۆیاندا بە چپە دەیانوت.

(٢٤) ئەمڕۆ هیچ هەژارێک لەناو باخەکەدا نەبینن.

(٢٥) بەیانی زوو دەرچوون (بۆ سەر باخەکەیان) و تووڕە بوون لە هەژاران بێبەش بکەن.

(٢٦) کە باخەکەیان بینی بەو شێوەیە (گوتیان ئەمە باخی ئێمە نییە) هەموویان وتیان بەڕاستی ئێمە ڕێگامان ون کردووە (ئەمە باخەکەی ئێمە نییە).

(٢٧) پاشان کەوتنەوە ڕێگایان ون نەکردووە، وتیان: ئێمە بەش بڕاو کراوین.

(٢٨) گەورە و ناوەنجیەکەیان (کەسێکی ژیرتر بوو) پێی وتن: من پێم نەوتن سوپاس و ستایشی خوا بکەن.

(٢٩) ئەمجا وتیان: پاکو بێگەردی بۆ پەروەردگارمان (کە ستەم لەکەس ناکات) بێگومان ئێمە خۆمان ستەمکار بووین.

(٣٠) پاشان ڕوویان کردە یەکتری بەسەر زەنشت کردن.

(٣١) وتیان: هاوار بۆ ئێمە بەڕاستی ئێمە لەخوا یاخی بووین.

(٣٢) ئومێدمان وایە پەروەردگارمان لەو باخە باشترمان بداتێ، بەڕاستی ئێمە هیوامان هەر بە پەروەردگاری خۆمانە.

(٣٣) ئاوایە سزای خودا لە دونیادا، وە سزای دواڕۆژ لەوە زۆر گەورەترە ئەگەر بیانزانیبایە.

(٣٤) بەڕاستی کەسانی لەخواترس لای پەروەردگاریان بەهەشت و باخاتی پڕ لەنازو نیعمەتیان بۆ هەیە.

(٣٥) ئێمە چۆن کەسانی موسڵمان وتاوانبار وەک یەک لێ بکەین.

(٣٦) چیتانە حوکم وبڕیاری وا ئەدەن (نابێت موسڵمان و تاوانبار وەک یەک بن).

(٣٧) ئایا نامەیەکی ئاسمانیتان هەیە کە ئەمەی تیادا بخوێننەوە.

(٣٨) کە هەرچی بتانەوێت بە ئارەزووی خۆتان تیایدا هەڵیبژێرن.

(٣٩) یان ئێوە سوێندتان لەسەر ئێمەیە کە تا ڕۆژی دوایی هەرچیتان بوێت هەر ئەوە بێت.

(٤٠) بپرسە لێیان بزانن کامیان زامنی ئەم کارەن.

(٤١) یاخود ئایا شەریک و هاوبەشیان هەیە لەم بڕیارەیاندا کە ئێوە خوتان هاوکاری بکەن لەگەڵ باوەڕداران؟ دەی ئەگەر وا بە شەریکەکانیان بهێنن بۆ هاوکارییان ئەگەر ڕاست دەکەن.

(٤٢) ڕۆژێکە لاو دەردەکەوێت هەموو مەخلوقی خوای گەورە سوژدە دەبەن وە بانگ دەکرێت لەخوانەناسان وەبوو بووەکان کە سوژدە ببەن بەڵام ناتوانن، بوخاری لە ئەبو سەعیدی خودریەوە ڕیوایەتی کردووە کە پێغەمبەر (ﷺ) فەرموویەتی "یکشف ربنا عن ساقه، فیسجد له کل مؤمن ومؤمنة ویبقی من کان یسجد في الدنیا ریاء وسمعة فیذهب لیسجد، فیعود ظهره طبقا واحدا" واتە لەو ڕۆژەدا پەروەردگارمان لاقی خوی دەردەخات، جا هەموو پیاو و ئافرەتێکی ئیماندار سوژدەی بۆ دەبات، وە ئەوەی لە دونیادا بەنیازی ڕیاو و ناوبانگ سوژدەی بۆ بردووە دەیەوێت دەچێت سوژدە ببات پشتی ڕەق دەوەستێ و ناتوانێت سوژدە بەرێت) جا دەرکەوتنی لاقی پەروەردگار بەو شێوەیەکە ئێمە وەک سەلەف دەڵێین باوەڕمان پێی هەیە وەک ئەوەی هەیە، لەگەڵ ئەوەشدا شێوە وکەیفیەتی نازانین، پرسیار کردن لە بێشی بیدعەیە - ئەمەش بەڵگەیە لەسەر ناخۆشی وناڕەحەتی ئەو ڕۆژە

خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ وَقَدْ كَانُوا يُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ وَهُمْ سَالِمُونَ ﴿٤٣﴾ فَذَرْنِي وَمَن يُكَذِّبُ بِهَٰذَا الْحَدِيثِ سَنَسْتَدْرِجُهُم مِّنْ حَيْثُ لَا يَعْلَمُونَ ﴿٤٤﴾ وَأُمْلِي لَهُمْ إِنَّ كَيْدِي مَتِينٌ ﴿٤٥﴾ أَمْ تَسْأَلُهُمْ أَجْرًا فَهُم مِّن مَّغْرَمٍ مُّثْقَلُونَ ﴿٤٦﴾ أَمْ عِندَهُمُ الْغَيْبُ فَهُمْ يَكْتُبُونَ ﴿٤٧﴾ فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تَكُن كَصَاحِبِ الْحُوتِ إِذْ نَادَىٰ وَهُوَ مَكْظُومٌ ﴿٤٨﴾ لَّوْلَا أَن تَدَارَكَهُ نِعْمَةٌ مِّن رَّبِّهِ لَنُبِذَ بِالْعَرَاءِ وَهُوَ مَذْمُومٌ ﴿٤٩﴾ فَاجْتَبَاهُ رَبُّهُ فَجَعَلَهُ مِنَ الصَّالِحِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴿٥١﴾ وَمَا هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٥٢﴾

سُورَةُ الْحَاقَّةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْحَاقَّةُ ﴿١﴾ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٢﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحَاقَّةُ ﴿٣﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ وَعَادٌ بِالْقَارِعَةِ ﴿٤﴾ فَأَمَّا ثَمُودُ فَأُهْلِكُوا بِالطَّاغِيَةِ ﴿٥﴾ وَأَمَّا عَادٌ فَأُهْلِكُوا بِرِيحٍ صَرْصَرٍ عَاتِيَةٍ ﴿٦﴾ سَخَّرَهَا عَلَيْهِمْ سَبْعَ لَيَالٍ وَثَمَانِيَةَ أَيَّامٍ حُسُومًا فَتَرَى الْقَوْمَ فِيهَا صَرْعَىٰ كَأَنَّهُمْ أَعْجَازُ نَخْلٍ خَاوِيَةٍ ﴿٧﴾ فَهَلْ تَرَىٰ لَهُم مِّن بَاقِيَةٍ ﴿٨﴾

(٤٣) (لە ڕۆژی دوایی...) چاویان شۆڕە وڕیسوایی دایان دەگرێت چونکە لە دونیادا بانگ دەکران بۆ سوژدەبردن (بەندایەتی) لە کاتێکدا ئەوان لەش ساغ و تەندروستیش بوون.

(٤٤) وازم لێ بهێنە لەگەڵ ئەو کەسانەی کە ئەم قورئانە بە درۆ دەزانن، وورده وورده لێیان دەگرم بەبێ ئەوەی ئاگادار بن.

(٤٥) مۆڵەتیان دەدەم، بەڕاستی پیلانی من زۆر بەهێزە.

(٤٦) ئایا تۆ لەبەرامبەر ئەم قورئانەدا پاداشتیان لێ داوا دەکەیت تا لەبەر قەرزاری بارگرانیان لەسەر بێت.

(٤٧) یان ئەوان زانیاری پەنهانیان لایە و دەینووسنەوە و لە ژێری دەرنەچن.

(47) وەئایا ئەم (بێباوەڕانە) شتێک لە غەیب و زانینی نهێنیەکانیان لا هەیە تاوەکو هەندێ بەڵگەی بێ بنەما بۆ خۆیان بنووسنەوە و بڕیارێکی تری پێ بکەن.

(48) ئەی (موحەممەد) ئارام بگرە لەبەرامبەر فەرمانی پەروەردگارتەوە، نەکەیت وەک هاوەڵی نەهەنگەکە بیت (مەبەست پێی یونس پێغەمبەرە ـ سەلامی خوای لێ بێت ـ کە ئارامی نەگرت و گەلەکەی بەجێهێشت) وەکاتێک لە ناو سکی نەهەنگەکە هاواری کرد و دڵی پڕ بوو لە خەم و پەژارە و هاواری برد بۆ لای پەروەردگار.

(49) خۆ ئەگەر ڕەحمەت و بەزەیی پەروەردگار نەبوایە، ئەوا فڕێ دەدرایە دەشتێکی ڕووتەوە، وبەدناو وسەرزەنشتیش دەکرا.

(٥٠) ئەمجا دووبارە پەروەردگاری هەڵیبژاردەوە و کردی بە یەکێک لە چاکەکاران.

(٥١) ئەی (موحەممەد) بێباوەڕان نزیکە لە ڕقی خۆیان کاتێک گوێیان لەم قورئانە دەبێت بە چاوی (پیسیان) هەڵتدێنن، وە دەڵێن: ئەم پێغەمبەرە شێتە.

(٥٢) بێگومان ئەم قورئانە تەنها ئامۆژگارییە بۆ ئەوەی بوونە بە ئیسلام و چاکەکار.

سورەتی الحاقة

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

(١) (الحاقة) یەکێکە لە ناوەکانی ڕۆژی دوایی، بەومانایەی ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی ڕاستە، تێیدا هەموو ڕاستیەکانی تێدا دەردەکەوێت.

(٢) ئەو ڕۆژە چی بێت.

(٣) تۆ چوزانیت ئەو ڕۆژە ڕاستە چییە؟.

(٤) سەموودی گەلی صالح، و عادی (گەلی هوود) ئەو ڕۆژە ڕاستەی (کە دڵ دادەخورپێنێ) بە درۆیان زانی و باوەڕیان پێ نەهێنا.

(٥) ئەمجا گەلی سەموود بە دەنگێکی بەهێزی زۆر گەورە لەناوبران.

(٦) گەلی عادیش بە ڕەشەبایەکی ساردی بەهێزی سەخت لەناوبران.

(٧) حەوت شەو وهەشت ڕۆژ خوای گەورە ئەو ڕەشەبایەی بەردەوام بەسەردا زاڵ کردن، ئەگەر لەوێ بوویتایە ئەو گەلەت دەدی بەمردوویی کەوتوون وەک قەدی دار خورمای پووچی ناو بۆش (یان لێهاتووە).

(٨) ئایا کەسیان لێ دەبینی کە مابێتەوە.

(٩) فیرعەون وگەلانی پێش ئەویش لە دەشتەوانی گوند وشارەکان سەرەو ژێربووەکان بە گوناه وتاوانیانەوە هاتن.

(١٠) هەر گەلێک لەو گەلانە سەرپێچی پێغەمبەری پەروەردگاریان کرد، ئەوجا خوای گەورە گرتنی بە گرتنێکی زۆر سەخت.

[illegible]

(11) بێگومان ئێمە کاتێک ئاوی تۆفانەکەی نوح سەرکەوت، باوباپیرانی ئێوەمان هەڵگرت لەکەشتیەکەیدا.

(12) بۆ ئەوەی چیرۆکی ئیاجوونی گەلی نوح بکەینە پەند و ئامۆژگاری بۆ ئەو کەسانەی کە گوێیەکانیان دەبیستن بەهۆشمەندی

(13) جا کاتێکیش (کەکاتی هاتنی قیامەتە) تەنها جارێک فوو کرا بە کەڕەنادا.

(14) زەوی و شاخ وکێوەکان لە جێگای خۆیان بەرزکرانەوە، بەیەکجار دران بەیەکدا.

(15) ئیتر ئەو رۆژە قیامەت دەست پێدەکات و رووداوەکە روو دەدات

(16) ئاسمان هەمووی لەت وشەق دەبێت و ئەو رۆژە دەتراێت سست ولاواز دەبێت.

(17) فریشتەکان لەگەڵ کەناری ئاسمانەکاندا دەبن ... عەرشی پەروەردگارت هەشت فریشتە لەفریشتە ... بەسەر خۆیانەوە هەڵیان گرتووە

(18) ئەو رۆژەدا خۆتان وکار وکردەوەتان ... نیشان دەدرێت، هیچ کردەوەیەکتان بە پەنهانی و نهێنی نامێنێتەوە.

(19) جا ئەو کەسەی کە نووسراوی کردەوەکانی درایە دەستی راستی (بەخۆشحاڵی وخۆشیەوە) دەڵێت: ها ئەوەتانێ نامەی کردەوەکانم بیگرن وبیخوێننەوە

(20) چونکە بەڕاستی من خۆم دڵنیا بووم کە تووشی ئەم لێپرسینەوەیە دەبم.

(21) ئەو کاتە لە ژیانێکی پڕ بەشادی وخۆشیدایە کە رازی پێیە

(22) لە بەهەشتێکی بەرزدا

(23) میوە وبەروبوومی درەختی ئەو بەهەشتانە زۆر نزیکە لێیەوە، بەشێوەیەک چ بەپێوە بێت یان دانیشتبێت یان پاڵکشابێتەوە دەستی دەگاتێ و دەستوور دوای بێت

(24) (پێیان دەوترێت): بخۆن وبخۆنەوە نۆشی گیانتان بێت، بەهۆی ئەو کاروکردەوە چاکانەی کە لەدونیا دەتانکرد

(25) بەڵام ئەو کەسەی کە نامەی کردەوەکانی درایە دەستی چەپی، بەداخ وحەسرەتەوە دەڵێت: خۆزگە ئەم نامەیەم پێنەدرابوایە

(26) وە نەمزانیایە سەرئەنجامی حساب ولێپرسینەوەم چیە

(27) کاشکێ وە خۆزگە مردنەکەم یەکجاری بوایە

(28) سەروەت وسامانم هیچ فریا وسوودێکی پێ نەگەیاندم

(29) ئەو دەسەڵاتەی کە هەمبوو لەناوچوو.

(30) ئەوجا فەرمان دەکرێت بە فریشتەکانی دۆزەخ کە بیگرن و کۆت وزنجیری بەدەست بکەن

(31) پاشان بیخەنە ناو دۆزەخەوە.

(32) دوایش بە زنجیرێکی حەفتا گەزی ببەستنەوە وکوتی بکەن.

(33) لەبەر ئەوەی کە باوەڕی بە خودای مەزن نەبوو.

(34) هانی خەڵکی نەئەدا لەسەر خواردن دان بە هەژار

(35) جا ئەمڕۆ (کە ڕۆژی دواییە) هیچ خەمخۆر ودڵسۆزێکی نیە

(36) خواردنیشی تەنها کێم و زووخاوی جەرگ و لاشەی خۆیەتی

(37) ئەمەش کەس نایخوات تاوانباران نەبێت

(38) سوێند بێت بەو شتانەی کە بەچاوی خۆتان دەیانبینن

(39) بەو شتانەش کە نایانبینن.

(40) بێگومان ئەم قورئانە لە زاری پێغەمبەرێکی بەڕێزەوە پێتان رادەگەیەنرێت ... لەلایەن پەروەردگاری بەرزەوە کە خۆی ناردیە

فَلَيْسَ لَهُ الْيَوْمَ هَاهُنَا حَمِيمٌ ﴿٣٥﴾ وَلَا طَعَامٌ إِلَّا مِنْ غِسْلِينٍ ﴿٣٦﴾ لَا يَأْكُلُهُ إِلَّا الْخَاطِئُونَ ﴿٣٧﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِمَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٨﴾ وَمَا لَا تُبْصِرُونَ ﴿٣٩﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿٤٠﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَاعِرٍ قَلِيلًا مَا تُؤْمِنُونَ ﴿٤١﴾ وَلَا بِقَوْلِ كَاهِنٍ قَلِيلًا مَا تَذَكَّرُونَ ﴿٤٢﴾ تَنْزِيلٌ مِنْ رَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٤٣﴾ وَلَوْ تَقَوَّلَ عَلَيْنَا بَعْضَ الْأَقَاوِيلِ ﴿٤٤﴾ لَأَخَذْنَا مِنْهُ بِالْيَمِينِ ﴿٤٥﴾ ثُمَّ لَقَطَعْنَا مِنْهُ الْوَتِينَ ﴿٤٦﴾ فَمَا مِنْكُمْ مِنْ أَحَدٍ عَنْهُ حَاجِزِينَ ﴿٤٧﴾ وَإِنَّهُ لَتَذْكِرَةٌ لِلْمُتَّقِينَ ﴿٤٨﴾ وَإِنَّا لَنَعْلَمُ أَنَّ مِنْكُمْ مُكَذِّبِينَ ﴿٤٩﴾ وَإِنَّهُ لَحَسْرَةٌ عَلَى الْكَافِرِينَ ﴿٥٠﴾ وَإِنَّهُ لَحَقُّ الْيَقِينِ ﴿٥١﴾ فَسَبِّحْ بِاسْمِ رَبِّكَ الْعَظِيمِ ﴿٥٢﴾

سُورَةُ الْمَعَارِجِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

سَأَلَ سَائِلٌ بِعَذَابٍ وَاقِعٍ ﴿١﴾ لِلْكَافِرِينَ لَيْسَ لَهُ دَافِعٌ ﴿٢﴾ مِنَ اللَّهِ ذِي الْمَعَارِجِ ﴿٣﴾ تَعْرُجُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ إِلَيْهِ فِي يَوْمٍ كَانَ مِقْدَارُهُ خَمْسِينَ أَلْفَ سَنَةٍ ﴿٤﴾ فَاصْبِرْ صَبْرًا جَمِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّهُمْ يَرَوْنَهُ بَعِيدًا ﴿٦﴾ وَنَرَاهُ قَرِيبًا ﴿٧﴾ يَوْمَ تَكُونُ السَّمَاءُ كَالْمُهْلِ ﴿٨﴾ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ ﴿٩﴾ وَلَا يَسْأَلُ حَمِيمٌ حَمِيمًا ﴿١٠﴾

(٤١) (بتپەرەستەکانی مەککە دەیانگوت محمد شاعیرە و ئەوەشی دەیڵێت شیعرە) پەروەردگاریش [illegible] ئەم قورئانە شیعری شاعیر نییە [illegible] باوەڕ دەهێنن

(٤٢) وە قسەی فاڵچیش نییە، [illegible] بیر دەکەنەوە

(٤٣) بەڵکو ئەم قورئانە لەلای پەروەردگاری هەموو جیهانیانەوە ڕەوانەکراوە.

(٤٤) ئەگەر موحەممەد هەندێک ووتەی [illegible] ئێمەوە هەڵبەستبێت

(٤٥) بێگومان ئێمە بەدەستی ڕاست [illegible] دەیگرت و [illegible] لێ دەسەند

(٤٧) و لەپاشانیش [illegible]

(٤٨) وە کەسیش [illegible] نەدەکرد

(٤٨) بەڕاستی ئەم قورئانە [illegible] بۆ خواناسان و پارێزکاران.

(٤٩) بێگومان ئێمە دەزانین هەندێک [illegible] قورئان بە درۆ دەزانن (ئێمەش تۆڵەی خۆمانیان لێ دەسەنین)

(٥٠) بەڕاستی قورئان [illegible] حەسرەتە بۆ بێباوەڕان لە ڕۆژی دوایدا

(٥١) بێگومان قورئان حەق و ڕاستی [illegible]

(٥٢) (دەی موحەممەد) [illegible] ناوی پەروەردگاری [illegible] پاک ڕابگرە [illegible]

سورەتی المعارج

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

ئەبو [illegible] کوڕی حارث [illegible] خوایە ئەگەر محمد ڕاست دەکات ئەوە [illegible] کە [illegible] **داوای کرد لەرۆژی بەدردا بەسەریاندا وکوژرا، بەم بۆنەیەوە ئەم سوورەتە دابەزی.**

(١) داواکارێک کە (نضری کوڕی حارث) [illegible] کرد، هەر بەخێرایی [illegible]

(٢) ئەو [illegible] هیچ [illegible] پارێزەر و پەناهێنەر [illegible]

(٣) لەلایەن خوای خاوەن [illegible] گەورەیی و پلەوپایەی بەرز وخاوەن پلەکان

(٤) فریشتەکان و جوبرەئیل [illegible] بۆلای خوای گەورە، **لەرۆژێکدا (مەبەست پێی ڕۆژی دواییە) کە بەئەندازەی پەنجا** هەزار ساڵ (ی دونیایە)

(٥) کەواتە ئەی موحەممەد [illegible] بگرە، بەشێوەیەکی **جوان لەبەرامبەر ئەزیەت وئازاری بێباوەڕانەوە.**

(٦) بەڕاستی ئەوانە [illegible] ڕۆژی دوایی زۆر بەدوور [illegible]

(٧) ئێمەش زۆر بەنزیکی [illegible]

(٨) ئەو ڕۆژەی کە ئاسمانە وەک [illegible] **ڕەنگی لێ دێت.**

(٩) **وە شاخەکانیش وەک خووری شیکراوەیان لێ دێت.**

(١٠) هیچ [illegible] دۆستێکی [illegible] لە [illegible] دۆستی خۆی [illegible] لەبەر [illegible] حاڵی خۆیەوە

(١١) ئەو ڕۆژە هەمووان [illegible] دەدەرین و یەکتریش دەناسن، بەڵام لەبەر ئەوەی هەرکەس [illegible] کەس [illegible] ئاوات دەخوازێت بۆ ڕزگاربوونی لەو [illegible] بکات بە قوربانی خۆی.

(١٢) هەروەها هاوسەر و براکەشی بکاتە قوربانی [illegible] دەرباربوونی

يُبَصَّرُونَهُمْ يَوَدُّ الْمُجْرِمُ لَوْ يَفْتَدِي مِنْ عَذَابِ يَوْمِئِذٍ بِبَنِيهِ ﴿١١﴾ وَصَاحِبَتِهِ وَأَخِيهِ ﴿١٢﴾ وَفَصِيلَتِهِ الَّتِي تُؤْوِيهِ ﴿١٣﴾ وَمَنْ فِي الْأَرْضِ جَمِيعًا ثُمَّ يُنْجِيهِ ﴿١٤﴾ كَلَّا إِنَّهَا لَظَى ﴿١٥﴾ نَزَّاعَةً لِلشَّوَى ﴿١٦﴾ تَدْعُو مَنْ أَدْبَرَ وَتَوَلَّى ﴿١٧﴾ وَجَمَعَ فَأَوْعَى ﴿١٨﴾ ۞ إِنَّ الْإِنْسَانَ خُلِقَ هَلُوعًا ﴿١٩﴾ إِذَا مَسَّهُ الشَّرُّ جَزُوعًا ﴿٢٠﴾ وَإِذَا مَسَّهُ الْخَيْرُ مَنُوعًا ﴿٢١﴾ إِلَّا الْمُصَلِّينَ ﴿٢٢﴾ الَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ دَائِمُونَ ﴿٢٣﴾ وَالَّذِينَ فِي أَمْوَالِهِمْ حَقٌّ مَعْلُومٌ ﴿٢٤﴾ لِلسَّائِلِ وَالْمَحْرُومِ ﴿٢٥﴾ وَالَّذِينَ يُصَدِّقُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ ﴿٢٦﴾ وَالَّذِينَ هُمْ مِنْ عَذَابِ رَبِّهِمْ مُشْفِقُونَ ﴿٢٧﴾ إِنَّ عَذَابَ رَبِّهِمْ غَيْرُ مَأْمُونٍ ﴿٢٨﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِفُرُوجِهِمْ حَافِظُونَ ﴿٢٩﴾ إِلَّا عَلَى أَزْوَاجِهِمْ أَوْ مَا مَلَكَتْ أَيْمَانُهُمْ فَإِنَّهُمْ غَيْرُ مَلُومِينَ ﴿٣٠﴾ فَمَنِ ابْتَغَى وَرَاءَ ذَلِكَ فَأُولَئِكَ هُمُ الْعَادُونَ ﴿٣١﴾ وَالَّذِينَ هُمْ لِأَمَانَاتِهِمْ وَعَهْدِهِمْ رَاعُونَ ﴿٣٢﴾ وَالَّذِينَ هُمْ بِشَهَادَاتِهِمْ قَائِمُونَ ﴿٣٣﴾ وَالَّذِينَ هُمْ عَلَى صَلَاتِهِمْ يُحَافِظُونَ ﴿٣٤﴾ أُولَئِكَ فِي جَنَّاتٍ مُكْرَمُونَ ﴿٣٥﴾ فَمَالِ الَّذِينَ كَفَرُوا قِبَلَكَ مُهْطِعِينَ ﴿٣٦﴾ عَنِ الْيَمِينِ وَعَنِ الشِّمَالِ عِزِينَ ﴿٣٧﴾ أَيَطْمَعُ كُلُّ امْرِئٍ مِنْهُمْ أَنْ يُدْخَلَ جَنَّةَ نَعِيمٍ ﴿٣٨﴾ كَلَّا إِنَّا خَلَقْنَاهُمْ مِمَّا يَعْلَمُونَ ﴿٣٩﴾

(١٣) لەگەڵ ئەو هۆز وخزم کەسانەشی کە پەنایان دەدا!

(١٤) بەڵ هەر ئەوەندە بەڵکو ئەوانە خۆی، هەرچی هەیە لەسەر ڕووی بە مرۆڤ وخشوکەشەوە ..کانە ... بۆ ئەوەی ڕزگاری ببێت

(١٥) بەخێر قوربانی دان وخۆرگە وئەو .. هیچ سودێکیان نیە ونابەخشن، بەڕاستی ئاگری دۆزەخ ئاگرێکی بڵێسەیە

(١٦) ئاگرێکە پێستی سەر دادەماڵێت.

(١٧) ئاگری دۆزەخ بانگی ئەو کەسانە دەکات کە لەدونیادا پشتیان هەڵکردووە لە بەرنامەکەی خوا .. ووەرگێڕاوە

(١٨) وە ماڵ وسامانی کۆکردۆتەوە و.. گرتبی ولەپێناوی خوای گەورە سەرفی نەکردبێت

(١٩) بەڕاستی مرۆڤ بە چاوبرسی وچاوچنۆکی دروستکراوە (واتە مرۆڤ بەهیچ تێر نابێت جگە بەگڵ ..)

(٢٠) لەکاتێکیشدا کە ناڕەحەتیەکی تووشی دەبێت دەست دەکات بەهات وهاوار وناڕەزایی دەربڕین

(٢١) وە ئەگەر تووشی خێر وبەرەکەتیش ببێ نەیگرێتەوە لەهەژاران وبەشی کەسی پێ نادات

(٢٢) جگە ئەو نوێژخوێنانە نەبێت (کە خاوەنی ئەم سیفەتانەن)

(٢٣) ئەوانەی کە هەمیشە وبەردەوامن لەسەر بەجێهێنانی نوێژەکانیان

(٢٤) ئەوانەی کە لەسەروەت وسامانیاندا ماڵێکی دیاری کراوە هەیە لەپێناوی خوادا.

(٢٥) بۆ هەژارێک کە خۆی داوا دەکات وە بۆهەژارێکیش کەڕووی نایە داوابکات

(٢٦) ئەوانەی باوەڕی تەواویان بەڕۆژی دوایی هەیە وبەڕاستی دەزانن

(٢٧) وە ئەوانەی کە لەسزای پەروەردگاریان دەترسن.

(٢٨) چونکە بەڕاستی سزای پەروەردگاریان کەسی لێ ئەمین نیە (تا نەترسێت وخەمی نەبێت)

(٢٩) ئەوەشی کە پارێزگاری دەکەن لەداوێنی خۆیان (کەتووشی زینا نەبن).

(٣٠) جگە لە خێزان وکەنیزەکانیان نەبێت ئەگەر داوێنی خۆیان نەگرن لێیان لۆمە ناکرێن لەسەری (چونکە ئەوانە بۆیان حەڵاڵن).

(٣١) جا هەرکەسێک جگە لەوە پەنا بباتە بەر شتێکی تر (وەک زینا، نکاحی موتعە) بۆ تێرکردنی ئارەزووەکانی ئەوە دەست درێژی کردووە وسنووری خوای بەزاندووە

(٣٢) ئەوانەی کە چاودێری سپاردە دەکەن (ئەمانەت پارێزن) وبەپەیمانەکانیان دەمێننەسەر

(٣٣) وە ئەوانەی کە شایەتی خۆیان بەتەواوی دەدەن (بەبێ جیاوازی لەنێوان هەڵکیدا) وشایەتیەکانیان ناشارنەوە

(٣٤) وەئەوانەی کە پارێزگاری لە نوێژەکانیان دەکەن ولەکاتی خۆیدا ئەنجامی دەدەن

(٣٥) ئەوانەی خاوەنی ئەو سیفەتانە خوانەنە لەباخەکانی بەهەشتدا ڕێز لێگیراون

(٣٦) چیە ئەوانەی بێباوەڕن لەکاتێکدا خێرا دەردەکەوێت (ئەی موحەممەد) بەپەلە دێن بۆلات

(٣٧) بەلای ڕاست وچەپتەوە لە دوورەوە کۆمەڵ کۆمەڵ دەوەستن وبەنەبەرەوە سەیرت دەکەن وگاڵتەت پێ دەکەن

(٣٨) (سماوەرەکان ئەیانووت ئەگەر بەهەشت ئاوەها شێوەیە بێت کە شوێنکەوتەکانی خۆی تێ بچێت، ئەوە ئێمە لەپێش ئەوانەوە دەچینە بەهەشتەوە) پەروەردگاریش ئەم ئایەتەی دابەزاند وەڕیەرچی دانەوە، وە دەفەرموێت ئایا ئەوانەی ئاوەو

فَلَا أُقْسِمُ بِرَبِّ الْمَشَارِقِ وَالْمَغَارِبِ إِنَّا لَقَادِرُونَ ﴿٤٠﴾ عَلَىٰ أَنْ نُبَدِّلَ خَيْرًا مِنْهُمْ وَمَا نَحْنُ بِمَسْبُوقِينَ ﴿٤١﴾ فَذَرْهُمْ يَخُوضُوا وَيَلْعَبُوا حَتَّىٰ يُلَاقُوا يَوْمَهُمُ الَّذِي يُوعَدُونَ ﴿٤٢﴾ يَوْمَ يَخْرُجُونَ مِنَ الْأَجْدَاثِ سِرَاعًا كَأَنَّهُمْ إِلَىٰ نُصُبٍ يُوفِضُونَ ﴿٤٣﴾ خَاشِعَةً أَبْصَارُهُمْ تَرْهَقُهُمْ ذِلَّةٌ ۚ ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الَّذِي كَانُوا يُوعَدُونَ ﴿٤٤﴾

سُورَةُ نُوحٍ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَرْسَلْنَا نُوحًا إِلَىٰ قَوْمِهِ أَنْ أَنْذِرْ قَوْمَكَ مِنْ قَبْلِ أَنْ يَأْتِيَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴿١﴾ قَالَ يَا قَوْمِ إِنِّي لَكُمْ نَذِيرٌ مُبِينٌ ﴿٢﴾ أَنِ اعْبُدُوا اللَّهَ وَاتَّقُوهُ وَأَطِيعُونِ ﴿٣﴾ يَغْفِرْ لَكُمْ مِنْ ذُنُوبِكُمْ وَيُؤَخِّرْكُمْ إِلَىٰ أَجَلٍ مُسَمًّى ۚ إِنَّ أَجَلَ اللَّهِ إِذَا جَاءَ لَا يُؤَخَّرُ ۖ لَوْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ قَالَ رَبِّ إِنِّي دَعَوْتُ قَوْمِي لَيْلًا وَنَهَارًا ﴿٥﴾ فَلَمْ يَزِدْهُمْ دُعَائِي إِلَّا فِرَارًا ﴿٦﴾ وَإِنِّي كُلَّمَا دَعَوْتُهُمْ لِتَغْفِرَ لَهُمْ جَعَلُوا أَصَابِعَهُمْ فِي آذَانِهِمْ وَاسْتَغْشَوْا ثِيَابَهُمْ وَأَصَرُّوا وَاسْتَكْبَرُوا اسْتِكْبَارًا ﴿٧﴾ ثُمَّ إِنِّي دَعَوْتُهُمْ جِهَارًا ﴿٨﴾ ثُمَّ إِنِّي أَعْلَنْتُ لَهُمْ وَأَسْرَرْتُ لَهُمْ إِسْرَارًا ﴿٩﴾ فَقُلْتُ اسْتَغْفِرُوا رَبَّكُمْ إِنَّهُ كَانَ غَفَّارًا ﴿١٠﴾

شوێنیان لەگەڵ بیهێنینە بەرهەم، کە نەتوانن دەرچن لە بڕیاری ئێمە و لەبار دەستمانەوە؟!

(٤١) هەرگیز شتی وا نییە، خوای بەرزیش ئێمە لەچی دروستمان کردوون (بەڵکو ئەوانەی لە ئاوێکی بێ نرخ دروستمان کردوون).

(٤٠) ئەوجا سوێند بە پەروەردگاری خۆرهەڵاتەکان و ڕۆژئاواکان ئێمە بەدەسەڵاتین (مەبەست لەرۆژهەڵاتەکان ڕۆژئاواکان ئەوەیە لە زستان و هاویندا شوێنی هەڵهاتنی خۆر و ئاوابوونی ڕۆژ دەگۆڕێت وە شوێنەکەیان لە هاویندا جیاوازە لە زستان، بەمەش ڕۆژ بەجێی هێشتنی شوێنەکەوە هەڵدێت و لەجێی خۆیەوە ئاوا دەبێت).

(٤١) بەدەسەڵاتین بەسەر ئەوەی کە بیانگۆڕین و لەناویان بەرین وە لەجیاتی ئەوان کەسانی باشتر و چاکتر بهێنین (مرۆڤ) ئێمە بۆ ئەو کارە بێ دەسەڵات نین.

(٤٢) وازیان لێبهێنە با لە بێهودەیی و گەپ و گاڵتەی پڕوپوچ ڕۆچن، تاوەکو هەریەکێ بانگەوازی خوایان بەسەردێت، با ئەو کاتە دووچاری ئەو ڕۆژە دەبن کە بەڵێنیان پێدراوە.

(٤٣) ئەو ڕۆژەی کە لە گۆڕەکانیان بە پەلە دێنە دەرەوە، هەر دەڵێیت بۆلای بتەکانیان ڕادەکەن، هەروەک چۆن بەتوندی گورگە لۆمە وەرگرتن بوو بەدەوری بتەکانیاندا.

(٤٤) لە ڕۆژی دوایدا ئەو چاوانە دادەخەن، شورەیی و زەلیلی و سەرشۆڕی دایگرتوون، تا ئەمە ئەو ڕۆژەیە کە لە دونیادا بەڵێنیان پێ درابوو.

سورەتی نوح

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

(١) بێگومان ئێمە نوحمان ڕەوانەکرد بۆلای گەلەکەی، فەرمانمان پێکرد کە گەلەکەت بترسێنە و ئاگاداریان بکە دوور بکەونەوە لە بت پەرستی و بەتاک پەرستی من، پێش ئەوەی سزای بەئێشیان بۆ بێت.

(٢) ئەویش پێی فەرموون: ئەی گەلی خۆم بێگومان من ترسێنەرێکی ڕوون و ئاشکرام بۆتان.

(٣) کە هەر خوا بپەرستن و لێی بترسن و فەرمانەکانی خوتان بپارێزن، وە گوێڕایەڵ و فەرمانبەری منیش بن.

(٤) تاوەکو پەروەردگار گوناهەکانتان خۆش ببێت و بتانهێڵێتەوە بۆکاتێکی دیاری کراو (بەو مانایەی تەمەن درێژتان بکات بەئەنجامی گوێڕایەڵیتان بۆ خوای گەورە)، دەی کەواتە دەستی خۆتان پێش بخەن بە ئەنجامدانی فەرمانەکانی خوا

وخۆپارێزی لەنافەرمانی) چونکە بێگومان ئەگەر کاتی دیاری کراوی مردن هات هەرگیز دواناخرێت ئەگەر ئێوە بزانن.

(٥) نوح فەرمووی ئەی پەروەردگارم من بەشەو بەڕۆژ بانگەوازی گەلەکەم کرد (بۆ یەکخواپەرستی).

(٦) کەچی بانگەوازەکەی من هیچی بەئەوان زیاد نەکرد، هەڵهاتن و ڕاکردن نەبێت.

(٧) بێگومان هەرکاتێ من بانگم کردبن بۆ ئەوەی تۆ لێیان خۆش ببیت، ئەوان پەنجەکانیان دەئاخنی بەناو گوێکانیاندا، لەبەر ئەوەی ووتەکانی من نەبیستن وە جلوبەرگەکانی خۆشیان بەدا بەسەرخۆیاندا تاوەکو نەمبینن، وە بەردەوام دەبوون لەسەر بێباوەڕی و خۆ بەزل زانین تاوەکو شوێنم نەکەون.

(٨) پاشان (ئەی پەروەردگار) من بەئاشکرا بانگم کردن.

(٩) ئەمجا من بەهەموو ڕاگەیاندن و بەڕوویی هەموو شتێکم بۆ ئاشکرا کردن، وە هەندێک جاریش بەنهێنی بانگەوازم دەکردن لەناو خێزانەکانیاندا.

(١٠) هەمیشە پێیم دەووتن: داوای لێخۆش بوون بکەن لە پەروەردگارتان، چونکە بێگومان پەروەردگار زۆر لێبووردەیە

يُرْسِلِ السَّمَاءَ عَلَيْكُم مِّدْرَارًا ﴿١١﴾ وَيُمْدِدْكُم بِأَمْوَالٍ وَبَنِينَ وَيَجْعَل لَّكُمْ جَنَّاتٍ وَيَجْعَل لَّكُمْ أَنْهَارًا ﴿١٢﴾ مَّا لَكُمْ لَا تَرْجُونَ لِلَّهِ وَقَارًا ﴿١٣﴾ وَقَدْ خَلَقَكُمْ أَطْوَارًا ﴿١٤﴾ أَلَمْ تَرَوْا كَيْفَ خَلَقَ اللَّهُ سَبْعَ سَمَاوَاتٍ طِبَاقًا ﴿١٥﴾ وَجَعَلَ الْقَمَرَ فِيهِنَّ نُورًا وَجَعَلَ الشَّمْسَ سِرَاجًا ﴿١٦﴾ وَاللَّهُ أَنبَتَكُم مِّنَ الْأَرْضِ نَبَاتًا ﴿١٧﴾ ثُمَّ يُعِيدُكُمْ فِيهَا وَيُخْرِجُكُمْ إِخْرَاجًا ﴿١٨﴾ وَاللَّهُ جَعَلَ لَكُمُ الْأَرْضَ بِسَاطًا ﴿١٩﴾ لِّتَسْلُكُوا مِنْهَا سُبُلًا فِجَاجًا ﴿٢٠﴾ قَالَ نُوحٌ رَّبِّ إِنَّهُمْ عَصَوْنِي وَاتَّبَعُوا مَن لَّمْ يَزِدْهُ مَالُهُ وَوَلَدُهُ إِلَّا خَسَارًا ﴿٢١﴾ وَمَكَرُوا مَكْرًا كُبَّارًا ﴿٢٢﴾ وَقَالُوا لَا تَذَرُنَّ آلِهَتَكُمْ وَلَا تَذَرُنَّ وَدًّا وَلَا سُوَاعًا وَلَا يَغُوثَ وَيَعُوقَ وَنَسْرًا ﴿٢٣﴾ وَقَدْ أَضَلُّوا كَثِيرًا ۖ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا ضَلَالًا ﴿٢٤﴾ مِّمَّا خَطِيئَاتِهِمْ أُغْرِقُوا فَأُدْخِلُوا نَارًا فَلَمْ يَجِدُوا لَهُم مِّن دُونِ اللَّهِ أَنصَارًا ﴿٢٥﴾ وَقَالَ نُوحٌ رَّبِّ لَا تَذَرْ عَلَى الْأَرْضِ مِنَ الْكَافِرِينَ دَيَّارًا ﴿٢٦﴾ إِنَّكَ إِن تَذَرْهُمْ يُضِلُّوا عِبَادَكَ وَلَا يَلِدُوا إِلَّا فَاجِرًا كَفَّارًا ﴿٢٧﴾ رَّبِّ اغْفِرْ لِي وَلِوَالِدَيَّ وَلِمَن دَخَلَ بَيْتِيَ مُؤْمِنًا وَلِلْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ وَلَا تَزِدِ الظَّالِمِينَ إِلَّا تَبَارًا ﴿٢٨﴾

(١١) (ئەگەر وابکەن) بارانی بەپیت و بەرەکەت بۆ دەبارێنێ
ئەم ئایەتە بەڵگەیە لەسەر ئەوەی ئیستغفار وداوای لێخۆشبوون لە خوا هۆکاری سەرەکییە بۆ بەدەستهێنانی بەروبووم وبارینی باران)

(١٢) سەروەت وسامان وکوڕی زۆرتان پێ دەبەخشێت، لەگەڵ باخ وباخات وڕووبار وجۆگەی زۆر

(١٣) ئەوە ئێوە چیتانە بۆ لە شکۆ وپایە وگەورەیی خوا ناترسن

(١٤) ئەو خوایەی کە ئێوەی بەچەند قۆناغ دروستکردووە (لەناو سکی دایکتاندا سەرەتا دڵۆپێ ئاو بوون، ئەمجا پارچە خوێنێک، ئەمجا پارچە گۆشتێک، دواتر ئێسقان وپاشان داپۆشینی ئەو ئێسکە بە گۆشت، بەکۆتایی کرۆیەیەکی تەواو، بەدوای ئەوە لەدایکبوونیش سەرەتا منداڵێکی ساوا وپاشان گەنجێکی بەهێز وکۆتا قۆناغیش پیری وپیرێتی)

(١٥) ئایا نابینن کە چۆن پەروەردگار ئاسمانی بە حەوت چینی لەسەر یەک دروستکردووە

(١٦) **وە مانگی گێڕاوە بە ڕووناکی لە نێو ئاسمانەکاندا** وخۆریشی گێڕاوە بەمایەی ڕۆشنکردنەوە بۆ تەواوی بوونەوەر وداگیرساندووە

(١٧) هەر ئەو خوایە کە ئێوەی لە زەوی ڕواندووە (مەبەست ئەوەیە کە سەرەتا باوکە ئادەمی لە گڵ دروست کردووە، پاشانیش نەوەکانی بە بەروبوومی زەوی سوودمەند دەبن)

(١٨) پاشان ئەتانگێڕێتەوە بۆناو گڵ ودوبارەش جارێکی تر لە زەوی دەتانهێنێتە دەرەوە وزیندووتان دەکاتەوە)

(١٩) هەر ئەو خوایە کە زەوی بۆ ڕاخستوون

(٢٠) تا بەئاسانی هاتوچۆ بکەن بە ڕێگا فراوان وکراوەکانیدا

(٢١) نوح فەرمووی: ئەی پەروەردگارم بەڕاستی ئەم گەلەکەم سەرپێچی کردم وشوێنی ئەوانە کەوتن کە سەروەت وسامان ومنداڵ وکوڕەکانیان سوودێکیان پێ نەگەیاندن زیان وگومڕایی نەبێت

(٢٢) ئەو سەرۆکانە پیلان و فرتوفێڵی گەورەیان گێڕا

(٢٣) وە وتیان بە خەڵکی: خوداکانی خۆتان واز لێ مەهێنن، واز **نەهێنن لە وەد و سواع ویغوث ویعوق ونەسر (ئەمانە پیاو چاکانێك** بوون لەو ماوە زەمەنییەی نێوان ئادەم و نوح دا، کاتێك مردن خەڵکی لەبەر خۆشەویستیان وێنەو پەیکەریان بۆ کردن، دوای ئەوان شەیتان لە شێوەی کەسێکدا هات بۆلای نەوەکانیان پێی وتن: کەسانی پێش ئێوە ئەم پەیکەر ووێنانەیان پەرستووە ئێوەش بیپەرستن، ئەمەش بەیەکەم سەرەتای دەرکەوتنی بت پەرستی، وپاشان تریش گەیشتە نێو دوورگەی عەرەبی)

(٢٤) بەڕاستی ئەو سەرۆکانە زۆر خەڵکیان گومڕا کرد، ئەی پەروەردگار ئەم ستەمکارانە بە گومڕایی زیاتر هیچی تریان بۆ زیاد مەکە

(٢٥) بەهۆی گوناه وتاوانیانەوە ئەو گەلەی بە توفان نوقمی ئاو کران، ئەمجا خرانە ئاگری دۆزەخەوە پاش مردنی گۆڕەوە، کەسیشیان دەست نەکەوت بە بت وخواکانیان کە ڕزگاریان بکات لە سزای سەختی پەروەردگار

(٢٦) ئەمجا نوح (کە وەڕەس بوو لەوەی ئیتر کەس باوەڕ ناهێنێت، پاڕایەوە، وەفەرمووی: ئەی پەروەردگارم هیچ کەس لە بێباوەڕان مەهێڵە لەسەر ڕووی زەوی

(٢٧) بەڕاستی ئەگەر وازیان لێبهێنیت، بەندەکانی تۆ گومڕا وسەرلێشێواو دەکەن، و تەنها وەچە ومنداڵی خراپ وبێباوەڕ دەخەنەوە.

(٢٨) ئەی پەروەردگارم لە من ولە دایك وباوکم ولەو کەسانەش خۆش بە کە بەباوەڕ ونیمانەوە دێنە ماڵم، هەروەها خۆش بە لە **پیاوان وئافرەتانی باوەڕدار، ئەی خوای گەورە تەنها لەناوچوون** بکە بەبەشی ستەمکاران

سورەتی الجن

هۆی هاتنە خوارەوەی سورەتەکە: کاتی ئەم سورەتە، بوخاری و موسلیم لە عەبدوللای کوڕی عەبباسەوە (ڕەزای خوایان لێ بێت) گێڕاویانەتەوە کە دەڵێ: پێغەمبەری خوا (ﷺ) لەگەڵ کۆمەڵێک لە هاوەڵانیدا ڕۆیشت بەرەو بازاڕی (عُکاظ) شەیتانەکانیش (جنۆکەکان) لە وەرگرتنی هەواڵی ئاسمان بەرگری کرابوون، تیرە ئەستێرەیان بۆ ئەهاوێژرا، بۆیە گەڕانەوە بۆ لای (هۆزەکەیان) ووتیان: ئەوە چیتانە بۆ گەڕاونەتەوە؟ ئەوانیش ووتیان: ڕێگەی هەواڵ وەرگرتنی ئاسمانمان لێ گیراوە، وە تیرە ئەستێرەمان بۆ ئەهاوێژرێ، ووتیان: ئەمە شتێک ڕووی داوە کە بووەتە بەربەست لە پێش ئێوەدا کە هەواڵی ئاسمان نەزانن، کەواتە بڕۆن گەشت بە ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای زەویدا بگەڕێن وسەرنج بدەن بزانن چ شتێک ڕووی داوە، ئەوانیش ڕۆیشتن بە هەموو ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوای زەویدا گەڕان، بەدوای ئەوەدا تا بزانن چ شتێک بەربەستە لە بەردەمیاندا کە بە هۆیەوە هەواڵی ئاسمان نازانن (عەبدوللا) دەڵێ: ئەو تاقمە ئەوانەن کە ڕوو بە تیهامە ڕۆیشتن، لە نەخلەدا، چوونە خزمەت پێغەمبەر (ﷺ) کە دەیویست بڕوات بۆ بازاڕی (عُکاظ) لەو کاتەدا پێشنوێژی نوێژی بەیانی بۆ هاوەڵانی دەکرد، جنۆکەکان کاتێ گوێیان لە قورئان بوو گوێ بیستی بوون، ئەوسا ووتیان: ئائەمە بووە بەربەست لە نێوان ئێوەو هەواڵی ئاسماندا، ئەمجا لەو شوێنەوە گەڕانەوە بۆ لای هۆزەکەیان ووتیان: ئەی هۆزەکەمان ﴿إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا، يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا﴾ وە خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ﴿قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ﴾ دابەزاند بۆ پێغەمبەر (ﷺ)

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) ئەی موحەممەد بڵێ: نیگا (وەحی) م بۆ هاتووە کە بێگومان دەستەیەک لە جنۆکەکان گوێیان گرتووە لە (قورئان خوێندنەوەم) ئەمجا کە (پێغەمبەر ﷺ) بۆ لای خۆیان گەڕانەوە، (جنۆکەکان ڕۆیشتنەوە بۆلای هۆزەکەیان) ووتیان: بەڕاستی ئێمە گوێ بیستی خوێندنەوەی ووتەیەکی سەرسوڕهێنەر بووین

(٢) هیدایەت ورێنموونی (هەمووان) دەکات بۆ ڕێگەی ڕاست وژیری وتێگەیشتن، ئێمەش باوەڕمان پێهێنا، هەرگیز کەسیش ناکەینە هاوەڵ وشەریک بۆ پەروەردگارمان

(٣) بەڕاستی گەورەیی وشکۆی پەروەردگارمان بەرز وبڵندە، ئەو زاتە پیرۆزە هیچ هاوسەر ومناڵی بۆ خۆی بڕیار نەداوە

(٤) بێگومان نەفامی وبێ عەقڵەکەمان (کە مەبەستیان پێی شەیتان بوو) درۆی ناڵەبار وقسەی ناپەسەند وناحەقی دەربارەی خوا دەکەن (کە دەڵێن خوا منداڵی هەیە)

سورة الجن

بسم الله الرحمن الرحيم

قُلْ أُوحِيَ إِلَيَّ أَنَّهُ اسْتَمَعَ نَفَرٌ مِّنَ الْجِنِّ فَقَالُوا إِنَّا سَمِعْنَا قُرْآنًا عَجَبًا ۝ يَهْدِي إِلَى الرُّشْدِ فَآمَنَّا بِهِ وَلَن نُّشْرِكَ بِرَبِّنَا أَحَدًا ۝ وَأَنَّهُ تَعَالَىٰ جَدُّ رَبِّنَا مَا اتَّخَذَ صَاحِبَةً وَلَا وَلَدًا ۝ وَأَنَّهُ كَانَ يَقُولُ سَفِيهُنَا عَلَى اللَّهِ شَطَطًا ۝ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن تَقُولَ الْإِنسُ وَالْجِنُّ عَلَى اللَّهِ كَذِبًا ۝ وَأَنَّهُ كَانَ رِجَالٌ مِّنَ الْإِنسِ يَعُوذُونَ بِرِجَالٍ مِّنَ الْجِنِّ فَزَادُوهُمْ رَهَقًا ۝ وَأَنَّهُمْ ظَنُّوا كَمَا ظَنَنتُمْ أَن لَّن يَبْعَثَ اللَّهُ أَحَدًا ۝ وَأَنَّا لَمَسْنَا السَّمَاءَ فَوَجَدْنَاهَا مُلِئَتْ حَرَسًا شَدِيدًا وَشُهُبًا ۝ وَأَنَّا كُنَّا نَقْعُدُ مِنْهَا مَقَاعِدَ لِلسَّمْعِ فَمَن يَسْتَمِعِ الْآنَ يَجِدْ لَهُ شِهَابًا رَّصَدًا ۝ وَأَنَّا لَا نَدْرِي أَشَرٌّ أُرِيدَ بِمَن فِي الْأَرْضِ أَمْ أَرَادَ بِهِمْ رَبُّهُمْ رَشَدًا ۝ وَأَنَّا مِنَّا الصَّالِحُونَ وَمِنَّا دُونَ ذَٰلِكَ كُنَّا طَرَائِقَ قِدَدًا ۝ وَأَنَّا ظَنَنَّا أَن لَّن نُّعْجِزَ اللَّهَ فِي الْأَرْضِ وَلَن نُّعْجِزَهُ هَرَبًا ۝ وَأَنَّا لَمَّا سَمِعْنَا الْهُدَىٰ آمَنَّا بِهِ فَمَن يُؤْمِن بِرَبِّهِ فَلَا يَخَافُ بَخْسًا وَلَا رَهَقًا ۝

(٥) ئێمە وامان دەزانی کە هەرگیز بەنی ئادەم و جنۆکەکان درۆ بەدەم خواوە ناکەن

(٦) بێگومان پیاوانێک لە بەنی ئادەم پەنایان دەبردە بەر پیاوانێک لە جنۆکە (بۆ ئەوەی بیانپارێزن کاتێک ئەگەر شەو لە شوێنێکدا مابانەتەوە) جا جنۆکەکانیش ئەمەیان بەهەڵزانی زیاتر توشی ترسیان کردن و[illegible]یان کردن

(٧) بەنی ئادەم گومانیان وابوو، وەک گومانی ئێوە کە خوای گەورە ئیتر هیچ پێغەمبەر نانێرێت

(٨) بەڕاستی ئێمە بەرەو ئاسمان ڕۆیشتین (بۆ دزین وگوێ بیستنی هەواڵ) کەچی بینیمان پڕکراوە لە پاسەوانی بەهێز (ی فریشتەکان) وتیر وبڵێسەکیش لە هەموو لایەکدا دەهاوێژرا

(٩) بێگومان ئێمە پێشتر (پێش هاتنی قورئان) لە هەندێ جێگای ئاسمان دادەنیشتین بۆ گوێگرتن لە هەواڵی فریشتەکان، بەڵام ئێستا ئەوەی هەرکەس بیەوێت گوێ بگرێت یەکسەر تیر وبڵێسەیەکی بۆ دەهاوێژرێت

(١٠) بەڕاستی ئێمە نازانین ئایا خوای گەورە ویستی زیان وخراپەی هەبووە بە خەڵکی سەر زەوی، یان پەروەردگاریان ویستی خێر وچاکە وهیدایەتی هەیە بۆیان

وَأَنَّا مِنَّا الْمُسْلِمُونَ وَمِنَّا الْقَاسِطُونَ فَمَنْ أَسْلَمَ فَأُولَٰئِكَ
تَحَرَّوْا رَشَدًا وَأَمَّا الْقَاسِطُونَ فَكَانُوا لِجَهَنَّمَ حَطَبًا
وَأَلَّوِ اسْتَقَامُوا عَلَى الطَّرِيقَةِ لَأَسْقَيْنَاهُمْ مَاءً غَدَقًا لِنَفْتِنَهُمْ
فِيهِ وَمَنْ يُعْرِضْ عَنْ ذِكْرِ رَبِّهِ يَسْلُكْهُ عَذَابًا صَعَدًا وَأَنَّ
الْمَسَاجِدَ لِلَّهِ فَلَا تَدْعُوا مَعَ اللَّهِ أَحَدًا وَأَنَّهُ لَمَّا قَامَ عَبْدُ اللَّهِ
يَدْعُوهُ كَادُوا يَكُونُونَ عَلَيْهِ لِبَدًا قُلْ إِنَّمَا أَدْعُو رَبِّي وَلَا أُشْرِكُ
بِهِ أَحَدًا قُلْ إِنِّي لَا أَمْلِكُ لَكُمْ ضَرًّا وَلَا رَشَدًا قُلْ إِنِّي
لَنْ يُجِيرَنِي مِنَ اللَّهِ أَحَدٌ وَلَنْ أَجِدَ مِنْ دُونِهِ مُلْتَحَدًا إِلَّا بَلَاغًا
مِنَ اللَّهِ وَرِسَالَاتِهِ وَمَنْ يَعْصِ اللَّهَ وَرَسُولَهُ فَإِنَّ لَهُ نَارَ جَهَنَّمَ
خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا حَتَّىٰ إِذَا رَأَوْا مَا يُوعَدُونَ فَسَيَعْلَمُونَ
مَنْ أَضْعَفُ نَاصِرًا وَأَقَلُّ عَدَدًا قُلْ إِنْ أَدْرِي أَقَرِيبٌ
مَا تُوعَدُونَ أَمْ يَجْعَلُ لَهُ رَبِّي أَمَدًا عَالِمُ الْغَيْبِ فَلَا
يُظْهِرُ عَلَىٰ غَيْبِهِ أَحَدًا إِلَّا مَنِ ارْتَضَىٰ مِنْ رَسُولٍ فَإِنَّهُ
يَسْلُكُ مِنْ بَيْنِ يَدَيْهِ وَمِنْ خَلْفِهِ رَصَدًا لِيَعْلَمَ أَنْ قَدْ أَبْلَغُوا
رِسَالَاتِ رَبِّهِمْ وَأَحَاطَ بِمَا لَدَيْهِمْ وَأَحْصَىٰ كُلَّ شَيْءٍ عَدَدًا

بێگومان ئێمە کەسانێکی چاک و دەستەمان تێدا هەیە، وە لەخوار چاکەکانەوەشمان تێدا هەیە ... خوی وپێش ئێستە ڕێگا وڕێبەری هەمەجۆرمان گرتبووە بەر ... ئاینی پیرۆزی ئیسلام ئاشکرا وڕوون وبیاره).

ئێمە دڵنیاین کە هەرگیز ناتوانین لە دەسەڵاتی خوا دەرچین لەزەویدا، وە بە هەڵهاتن ورکردنیش ... لەدەسەڵاتی خوا ڕزگار نابین.

بێگومان کاتێکیش کە گوێی ... (پێغەمبەری ئیسلام) بووین خێرا باوەڕمان پێهێنا ... کەس باوەڕ بهێنێت بە پەروەردگاری خۆی، ئیتر ناترسێت کە ... چاکەکانی لێ کەم بکرێتەوە وە گوناهەکانیشی ... بکرێت

بەڕاستی ئێمە هەندێکمان موسڵمانین، هەندێکی ترمان ستەمکارو خوانەناسین، ئەمجا ئەوانەی موسڵمان بوون ئەوانەن کە ڕێی ڕاست وسەرفرازییان دۆزیوەتەوە.

بەڵام ستەمکارو خوانەناسانیش دەبنە سووتەمەنی ئاگری دۆزەخ

(پاش ئەم ووتانەی کە جنۆکە ... ەکان ووتیان) خوای گەورە دەفەرموێت: جا ئەگەر هەر ... جنۆکە ومرۆڤەکان ڕێگەی ڕاست بگرنە بەر ولەسەری بەردەوام بن ئێمە باران

بەرەکەت وئاوی زۆریان بەسەردا دەبارێنین

بۆ ئەوەی تاقییان بکەینەوە، جا ئەوەی ڕوو وەرگێڕێت لە یادی پەروەردگاری خۆی، خوای گەورە دەیخاتە ناو سزایەکی دژوار وپڕ ئازارەوە

بێگومان مزگەوتەکان سەرجەمیان بۆ خوای گەورەن، کەواتە لەگەڵ خوای گەورەدا هاوار لەکەسی تر مەکەن وکەسی تر مەپەرستن

وە کاتێک بەندەکەی خوا (مەبەست پێی پێغەمبەر ﷺ) هەستا لە خوا بپاڕێتەوە وبیپەرستێ، جنۆکەکان خەریک بوون دەربنە سەری بەهۆی سووربوونیان لە گوێگرتنی قورئان لە (وادی نخلەی ناوچەی عوکاز)

بڵێ (ئەی موحەممەد) دڵنیابن من هەر تەنها خوای خۆم دەپەرستم وهیچ شەریک وهاوەڵیشی بۆ بڕیار نادەم

وە پێیان بڵێ دڵنیاش بن من هیچ زەرەرو زیانێک ناتوانم بە ئێوە بگەیەنم، هەروەها ناشتوانم هیچ قازانجێکی دینی ودونیاییشتان پێ بگەیەنم

وە پێیشیان بڵێ بەڕاستی هیچ کەسێک ناتوانێت پەنام بدات بەدەست سزای خوا، وە جگە لەپەنای ئەویش هیچ پەناگایەک شک نابەم

وەهیچ شتێکم بەدەست نیە گەیاندنی پەیامەکەی خوای گەورە نەبێت، جا ئەو کەسەی لە خوا وپێغەمبەرەکەی یاخی ببێت وسەرپێچییان بکات، بێگومان ئەوە ئاگری دۆزەخی بۆ ئامادەکراوە وبەهەتایی وهەمیشەیی تێیدا دەمێنێتەوە

جا کاتێک ئەو هەڕەشە وبەڵێنانەیان بینی کە پێیان دراوە، ئەو کاتە دەزانن چ کەسێ هاوکار ویارمەتی دەر وپشتیوانی **لاوازترو ژمارەی کەمترە.**

بڵێ (ئەی موحەممەد) من نازانم ئەوەی هەڕەشەی پێ دەکرێت کە (ڕۆژی دوایی یە) هاتنی نزیکە، یاخود **پەروەردگارم ماوەیەکی تری بۆ دادەنێت.**

هەر زانای خوا زانایە بەهەموو کار وبارە نهێنییەکان، هیچ کەس ئاگادار ناکات بەسەر نهێنییەکانی خۆیدا

مەگەر ئەو پێغەمبەرەی کە خوی ڕازی بێت (ئاگاداری هەندێک لە نهێنییەکانی بکات، جا ئەو کاتە خوای گەورە فریشتەکان دەکاتە پاسەوانی لەپێش وپشتیەوە تاوەکو پارێزگاری لێ بکات لە ترسی دزینی هەواڵ وگوێگرتنی جنۆکە **وشەیتانەکان).**

بۆ ئەوەی ئاگادار ببێت و بزانێت کە پێغەمبەران علیهم السلام بە ڕێک وپێکی وبێ کەم وکوڕی پەیامەکەی پەروەردگاریان گەیاندووە، وەخوای گەورە ئاگادارە بەهەموو شتێکیان، وەخوای گەورە هەموو شتێکی هەژمار وئامار کردووە

سوورەتی المزمل

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان.

(١) ئەی ئەو کەسەی کە خۆت پێچاوەتەوە (ئەمە بانگ کردنە ئاراستەی پێغەمبەری خوا ﷺ کراوە لە دوای ئەوەی بۆ یەکەم جار لە ئەشکەوتی حیرا جوبرەئیلی بینی، بۆ دەکەت، زۆر ترسی لێ دەنیشێت و دەچێتە ماڵەوە و دەڵێت داپۆشن داپۆشن، هەر لەبەر ئەوە خوای گەورە ئەم ناوەی بۆ پێغەمبەر بەکارهێناوە وتی: **بگەیەنێت کە تۆ ئەرکی گەورەت لەسەر شانە و دەبێت واز لە پێشوو بهێنیت).**

(٢) **شەو هەستە (شەو نوێژ بکە) مەگەر کەمێکی نەبێت (ئەویش بۆ حەوانەوە ویشوو).**

(٣) نیوەی یان کەمتر لە نیوەی بۆ کەم بکەرەوە (واتە ئەوەی مەرجە بەبێ سێ یەکی شەو هەستە، نیوەی یان دووسێ یەکی بکە بە شەو نوێژ)

(٤) یان کەمێکی بۆ زیاد بکە، قورئان بخوێنە بە وورەی ولەسەرخۆیی بەشێوەیەک کە پیتەکانی بکەرەوە

(٥) بەڕاستی ئێمە لە مەولا بەرهەمێک وتەیەکی گران وقورسمان پێ ڕادەگەیەنین (کە قورئانە بەشێوەیەک ئەرکی سەرشانت گرنگتر دەکات بەگەیاندنی بەخەڵک).

(٦) بەڕاستی شەو بێداریی و نوێژکردنەوە بەندایەتی خوای گەورە تیایدا زۆر کاریگەرترە بۆ سەرکاری و بەندایەتی کردنی بۆ (شەو) بۆ خوێندنی قورئانیش بە زیاترە

(٧) بێگومان تۆ ئەی موحەممەد لە ڕۆژدا ماوەیەکی دوور ودرێژ لەبەردەمدایە بۆ هاتوچۆ وکار کردن، کەواتە زۆربەی کاتی شەوت دابنێ بۆ خواپەرستی وشەو نوێژ وقورئان خوێندن)

(٨) هەمیشە یاد وزیکری پەروەردگارت بکە، وبەتەواوی کەچی و بە دڵسۆزییەوە رووی تێ بکە بۆ بەندایەتی کردنی

(٩) **ئەو زاتەی کە خوا پەرستی بۆ دەکەیت پەروەردگاری** ڕۆژهەڵات ورۆژئاوایە هیچ پەرستراوێک نییە جگە لەو نەبێت، کەواتە هەر ئەو بکە بە پشتیوان وپارێزەری خۆت

(١٠) **ئارام بگرە لەسەر ئەو وتە ناشیرینانەی کە بێباوەڕان** دەیڵێن، وەبەشێوەیەکی جوان دووریان لێ بگرە وو ریان لێ مەبینە (ئەوەمانانەی کە پێیانەوە دەوترێت وحەنگیان بەگەڵ مەکە، ئەمەش بەرمانی پەروەردگارە پێش ئەوەی فەرمانی جیهاد کردن)

(١١) لێم گەڕێ بۆ (تۆڵە سەندنەوە) لە درۆزنەکان خاوەن سامان و نیعمەتانەی کە ... و کەمێک مۆڵەتیان بدە

(١٢) بێگومان کۆت وزنجیر وئاگری دۆزەخمان ئامادەکردووە بۆ ئەو **بێباوەڕانە.**

(١٣) هەروەها خواردنێکی گەروو گیر ... و **سزایەکی زۆر سەخت وپڕ ئازاریش.**

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

يَا أَيُّهَا الْمُزَّمِّلُ ﴿١﴾ قُمِ اللَّيْلَ إِلَّا قَلِيلًا ﴿٢﴾ نِصْفَهُ أَوِ انقُصْ مِنْهُ قَلِيلًا ﴿٣﴾ أَوْ زِدْ عَلَيْهِ وَرَتِّلِ الْقُرْآنَ تَرْتِيلًا ﴿٤﴾ إِنَّا سَنُلْقِي عَلَيْكَ قَوْلًا ثَقِيلًا ﴿٥﴾ إِنَّ نَاشِئَةَ اللَّيْلِ هِيَ أَشَدُّ وَطْئًا وَأَقْوَمُ قِيلًا ﴿٦﴾ إِنَّ لَكَ فِي النَّهَارِ سَبْحًا طَوِيلًا ﴿٧﴾ وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ وَتَبَتَّلْ إِلَيْهِ تَبْتِيلًا ﴿٨﴾ رَّبُّ الْمَشْرِقِ وَالْمَغْرِبِ لَا إِلَٰهَ إِلَّا هُوَ فَاتَّخِذْهُ وَكِيلًا ﴿٩﴾ وَاصْبِرْ عَلَىٰ مَا يَقُولُونَ وَاهْجُرْهُمْ هَجْرًا جَمِيلًا ﴿١٠﴾ وَذَرْنِي وَالْمُكَذِّبِينَ أُولِي النَّعْمَةِ وَمَهِّلْهُمْ قَلِيلًا ﴿١١﴾ إِنَّ لَدَيْنَا أَنكَالًا وَجَحِيمًا ﴿١٢﴾ وَطَعَامًا ذَا غُصَّةٍ وَعَذَابًا أَلِيمًا ﴿١٣﴾ يَوْمَ تَرْجُفُ الْأَرْضُ وَالْجِبَالُ وَكَانَتِ الْجِبَالُ كَثِيبًا مَّهِيلًا ﴿١٤﴾ إِنَّا أَرْسَلْنَا إِلَيْكُمْ رَسُولًا شَاهِدًا عَلَيْكُمْ كَمَا أَرْسَلْنَا إِلَىٰ فِرْعَوْنَ رَسُولًا ﴿١٥﴾ فَعَصَىٰ فِرْعَوْنُ الرَّسُولَ فَأَخَذْنَاهُ أَخْذًا وَبِيلًا ﴿١٦﴾ فَكَيْفَ تَتَّقُونَ إِن كَفَرْتُمْ يَوْمًا يَجْعَلُ الْوِلْدَانَ شِيبًا ﴿١٧﴾ السَّمَاءُ مُنفَطِرٌ بِهِ كَانَ وَعْدُهُ مَفْعُولًا ﴿١٨﴾ إِنَّ هَٰذِهِ تَذْكِرَةٌ فَمَن شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ سَبِيلًا ﴿١٩﴾

(١٤) لە ڕۆژێکدا کە زەوی وچیاکان دەلەرزن و چیاکان وەک گردێکی لمی دەڕژاو لێ دێن (واتە وەک تەپۆلکەی لمی لێ دێت)

(١٥) بەڕاستی وبێگومان ئێمە پێغەمبەرێکمان بۆ ڕەوانەکردن کە شایەتە بەسەرتانەوە، هەروەک چۆن پێغەمبەرێکیشمان ڕەوانەکرد **بۆلای فیرعەون (کە موسی بوو).**

(١٦) جا فیرعەون سەرپێچی ئەو پێغەمبەرەی کرد وئێمەش تۆڵەمان سەندەوە بە تۆڵەیەکی سەخت وپێچامانەوە لەدەریادا **نوقمی دەریای نیلی کرد).**

(١٧) ئەمجا ئێوە کە بێباوەڕی دەکەن چۆن خۆتان دەپارێزن لە ڕۆژێکدا کە لەبەر ناڕەحەتی نەهامەتییەکانی منداڵ پیر دەکات وسەری سپی دەکات

(١٨) لەو ڕۆژەدا ئاسمان لەت ولەت دەبێت وبەڵێن و وەعدی خوا دێتە دی

(١٩) ئەمەش ئەم نیشانە و ئامۆژگاریانەی کە باسکرا بیرخستنەوە و پەند وئامۆژگاریە بۆ هەر کەس بیەوێت ڕێگا بۆلای پەروەردگاری **خۆی بگرێتە بەر.**

بێگومان پەروەردگارت دەزانێت کە تۆ کەمتر لە دووسێ **یەکی شەو یان کەمتر لە نیوەی یان کەمتر لە سێ یەکی شەو هەڵدەستیت بۆ شەو نوێژکردن، وەهەروەها دەزانێت کە هەندێک لە**

﴿إن ربك يعلم أنك تقوم أدنى من ثلثي الليل ونصفه وثلثه وطائفة من الذين معك والله يقدر الليل والنهار علم أن لن تحصوه فتاب عليكم فاقرءوا ما تيسر من القرآن علم أن سيكون منكم مرضى وآخرون يضربون في الأرض يبتغون من فضل الله وآخرون يقاتلون في سبيل الله فاقرءوا ما تيسر منه وأقيموا الصلاة وآتوا الزكاة وأقرضوا الله قرضا حسنا وما تقدموا لأنفسكم من خير تجدوه عند الله هو خيرا وأعظم أجرا واستغفروا الله إن الله غفور رحيم﴾

سورة المدثر

بسم الله الرحمن الرحيم

﴿يا أيها المدثر ۝ قم فأنذر ۝ وربك فكبر ۝ وثيابك فطهر ۝ والرجز فاهجر ۝ ولا تمنن تستكثر ۝ ولربك فاصبر ۝ فإذا نقر في الناقور ۝ فذلك يومئذ يوم عسير ۝ على الكافرين غير يسير ۝ ذرني ومن خلقت وحيدا ۝ وجعلت له مالا ممدودا ۝ وبنين شهودا ۝ ومهدت له تمهيدا ۝ ثم يطمع أن أزيد ۝ كلا إنه كان لآياتنا عنيدا ۝ سأرهقه صعودا﴾

هاوەڵەکانیشت هەر بەو شێوەیەن، خوای گەورە بە ئەندازەی شەو وڕۆژ دیاری دەکات، هەر بەو شێوەیەش خوای گەورە بەڕاستی کە ئێوە ناتوانن کە ئەو ئەندازەیە دیاری بکەن وە ئەگەر شەو نوێژ کردن بەو شێوەیە حەق بەجێ بکەن. هەر بۆیە خوای گەورە تەوبە ڕەحمەتی لێ وەرگرتن، جا هەر چەندێکتان بۆ بکرێ لە شەو نوێژ کردن وقورئان خوێندن ئەنجامی بدەن، چونکە خوا دەزانێ کە هەندێکتان نەخۆش دەکەون و (ئەوانەی بۆ ... کردن) ... هەندێکی تریش سەفەر دەکەن بۆ بازرگانی ... هەمان ... ڕزق وڕۆزی خوا ... هەندێکی تر ... خوای گەورە دەجەنگێت، جا هەر چەندێکتان بۆ تر ... وئەوە ... نوێژەکانتان بکەن زەکاتی ماڵتان ... ئەوەی کە خوا دیاری کردووە بیدەن، وە قەرز بدەن بە خوا ... (واتە ماڵ ببەخشن لە پێناو خوا ...) وە هەرچی پێش دەستی خۆتان بخەن ... ئەوە بەلای خوای گەورە دەبیننەوە ... گەورەترە ... داوای لێخۆش بوون بکەن لە خوای گەورە چونکە هەر ئەو تەنە خوایەکی لێخۆشبووو و میهرەبانە

سورەتی المدثر

خوای هاتنە خوارەوەی ئایەتی (١-٥) سورەتی (المدثر) بوخاری و موسلیم لە ئەبوسەلەمەوە دەگێڕنەوە کە دەڵێ جابیری کوڕی عەبدوڵڵا (ڕەزای خوای لێ بێ) بۆی گێڕامەوە، گوێی لە پێغەمبەری خوا ﷺ بووە باسی دواکەوتنی وەحی دەکرد - پاش دابەزینی سەرەتای سورەتی ﴿اقرأ باسم ربك الذي خلق﴾ - پێغەمبەر ﷺ فەرمووی لە کاتێکدا کە بەڕێگادا دەڕۆیشتم لەپڕ گوێم لە دەنگێک بوو لە ئاسمانەوە، منیش سەرم بەرزکردەوە و سەیری ئاسمانم کرد، یەکسەر ئەو فریشتەیەم بینی کە بەئەشکەوتی حیراء هات بۆ لام، لەسەر کورسییەک بە نێوان ئاسمان وزەویدا دانیشتووە، منیش زۆر ترسام، پاشان گەڕامەوە بۆ ماڵەوە ووتم داپۆشن، داپۆشن، ئەوانیش دایان پۆشیم، ئەو کاتەوە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی ﴿يا أيها المدثر قم فأنذر، وربك فكبر، وثيابك فطهر، والرجز فاهجر﴾ نارده خوارەوە بۆی ئەوە بوو ئەوەند بەردەوام بوو پەیتا پەیتا دادەبەزی

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان .

(١) ئەی ئەو کەسەی (مەحر وبەرگ وپێچەیت) خۆت پێچاوەتەوە

(٢) هەستەو خەڵکی بترسێنە وبیان ئاگادار بکەرەوە (بەسزای خوای گەورە ئەگەر باوەڕ نەهێنن)

(٣) وە پەروەردگارت بە گەورە بگرە (بەگەورەی بگرە بەوەی کە پێویستی بە هاوەڵ وشەریک نییە).

(٤) وە جل وبەرگ وپۆشاکت بەپاک ڕابگرە (یان خۆت وشوێن کەوتوانت دەروونتان بەپاک ڕابگرن لەگوناه ولادان)

(٥) وە دووربە لە گوناه وتاوان وهەرشتێک خوا بەسەر بێ پەرستی (ئەمە مانای ئەوە نییە کە پێغەمبەر ﷺ گوناهی کردبێت بەڵکو مانای ئەوەیە کە خوای گەورە بەسەر ڕەوشتە بەرزەکان پەروەردە بکات

(٦) وە شتێک مەبەخشە لە پێناو ئەوەی زۆرتر دەستکەوێت، وە مننەت مەکە بەسەر خەڵکدا بەوەی پێیان دەبەخشیت، لەبەر ئەوەی، چاوەڕوانی زۆرتریان لێ بکەیت

(٧) لەبەر ڕەزامەندی پەروەردگارت وبەرامبەر ئەزیەت وئازاری بێباوەڕان خۆڕاگرە

(٨) جا کاتێ کە فوو کرا بە کەڕەنا (سوور) دا

(٩) ئەو ڕۆژە ڕۆژێکی زۆر سەخت وگرانە

(١٠) لەسەر بێباوەڕان ئاسان نییە

(١١) واز لە من وئەو کەسە بهێنە (بۆ تۆڵە سەندنەوە) کە دروستم کرد بەتەنها کاتێک کە لەسکی دایکیدا بوو، پاشان کوڕ وسەروەت وسامانم پێبەخشی کەچی هەر سوپاسی نەکرد، (مەبەست وەلیدی کوڕی موغیرەیە کە دەسەڵاتێکی زۆری پێدا کەچی لەبری ئەوەی سوپاسگوزار بێت یاخی بوو).

(١٢) وە دارایی زۆر زەبەندم پێدا.

(١٣) وە کوڕ ونەوەی هەمیشە ئامادە و بەردەست (لەسەر ئەوەی کە خۆیان سەروەت وسامانی زۆر بوو، پێویستی نەدەکرد ئەوان سەرقاڵی کاسپی بن لەبەر ئەوە هەمیشە بەبەردەستی باوکیانەوە ئامادە دەبوون)

(١٤) وە هۆکاری ژیانم بۆ ڕێخستووە ... وهەموو شتێکیشم بەفراوانی بۆ دابین کردووە ... ی ژیانی

(١٥) پاش هەموو ئەمانەش هەر تەماحیە بۆی زیاد بکەم

(١٦) نەخێر چاوەڕوان نەبێت ... زیاد بکەم، چونکە ئەو (وەلیدی کوڕی موغیرە) سەرسەخت و دژبەر بوو بەرانبەر بەڵگە و نیشانەکانمان (کە ناردوومانە بۆ پێغەمبەرەکەمان)

(١٧) بەم زووانە سزای زۆر سەختی پێ دەچێژم

(١٨) بێگومان (وەلیدی کوڕی موغیرە) بیری کردەوە و (قورئانی) هەڵسەنگاند، بەلام بەهەڵەدا چوو ... بوو

(١٩) دەی بەکوشت بچێ وگۆڕی ... چۆن هەڵسەنگاندنێکی کرد بۆ قورئان

(٢٠) دووبارە بەکوشت بچێ وگۆڕی ... چۆن هەڵسەنگاندنێکی کرد بۆ قورئان

(٢١) پاشان سەرنجی دا (وبیری کردەوە).

(٢٢) ئەمجا ناوچەوانی گرژ کرد ورووی تێکنا، وەک ئەوەی تاڵ بەقوڵی بیر بکاتەوە

(٢٣) پاشانتر پشتی هەڵکرد وخۆی بەزل زانی (لەوەی کە باوەڕ بهێنێت)

(٢٤) ئەمجا ووتی: ئەم قورئانە هیچ نیە ئەوە نەبێت کە سیحر وجادووە (موحەممەد) لەخەڵکی ... وەری گرتووە

(٢٥) وە ووتی ئەم قورئانە ووتەی مرۆڤ نەبێت هیچی تر نیە.

(٢٦) (لەپاش هەموو ووتەکانی وەلید) خوای گەورە دەفەرموێت: دەیخەم هەر زوو زوو بۆ سەقەر

(٢٧) جا تۆ چوزانیت (ئەی موحەممەد) سەقەر چیە؟

(٢٨) ئەو (سەقەرە ئاگرێکە) ... هیچ ناهێڵێتەوە (لەگۆشت وئێسک هەمووی دەسووتێنێت) وە ... هیچ هەڵناگرێت

(٢٩) ئەو ئاگرە پێست ولاشە ... دەبرژێنێت

(٣٠) نۆزدە لە فریشتەکان ... سەرپەرشتی دەکەن

(٣١) وە ئێمە سەرپەرشتیاری ... دانەناوە لە فریشتەکان نەبێت، وە ... ئەوانمان تەنها بۆ تاقیکردنەوەی بێباوەڕان داناوە ... ئاسمانیەکانیش لە (جولەکە وگاور ...) دڵنیابن لەڕاستی ئەم قورئانە (چونکە ئەو ژمارەیەش لە کتێبەکانی تەورات وئینجیلدا باسکراوە) وەهەروەها بۆ ئەوەش ... باوەڕەکەیان دامەزرێت، وەهیچ کەسێش لە خاوەن کتێب وباوەڕدارانیش دوو دڵ نەبن (لەڕاستی قورئان) وە بۆ ئەوەی ... دڵ نەخۆش وبێباوەڕانیش هەر بۆخۆیان قسە بکەن ... ئایا خوا مەبەستی چیە لە هێنانەوەی ئەم ژمارەیە ... خوای گەورە هەرکەسێ بیەوێت گومڕای دەکات وەهەرکەسێکیشی بیەوێت

إِنَّهُ فَكَّرَ وَقَدَّرَ ۝ فَقُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ۝ ثُمَّ قُتِلَ كَيْفَ قَدَّرَ ۝ ثُمَّ نَظَرَ
ثُمَّ عَبَسَ وَبَسَرَ ۝ ثُمَّ أَدْبَرَ وَاسْتَكْبَرَ ۝ فَقَالَ إِنْ هَٰذَا إِلَّا سِحْرٌ
يُؤْثَرُ ۝ إِنْ هَٰذَا إِلَّا قَوْلُ الْبَشَرِ ۝ سَأُصْلِيهِ سَقَرَ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ
مَا سَقَرُ ۝ لَا تُبْقِي وَلَا تَذَرُ ۝ لَوَّاحَةٌ لِّلْبَشَرِ ۝ عَلَيْهَا تِسْعَةَ عَشَرَ
۝ وَمَا جَعَلْنَا أَصْحَابَ النَّارِ إِلَّا مَلَائِكَةً وَمَا جَعَلْنَا عِدَّتَهُمْ إِلَّا فِتْنَةً
لِّلَّذِينَ كَفَرُوا لِيَسْتَيْقِنَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَيَزْدَادَ الَّذِينَ آمَنُوا إِيمَانًا
وَلَا يَرْتَابَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ وَالْمُؤْمِنُونَ وَلِيَقُولَ الَّذِينَ فِي قُلُوبِهِم مَّرَضٌ
وَالْكَافِرُونَ مَاذَا أَرَادَ اللَّهُ بِهَٰذَا مَثَلًا كَذَٰلِكَ يُضِلُّ اللَّهُ مَن يَشَاءُ وَيَهْدِي
مَن يَشَاءُ وَمَا يَعْلَمُ جُنُودَ رَبِّكَ إِلَّا هُوَ وَمَا هِيَ إِلَّا ذِكْرَىٰ لِلْبَشَرِ ۝ كَلَّا
وَالْقَمَرِ ۝ وَاللَّيْلِ إِذْ أَدْبَرَ ۝ وَالصُّبْحِ إِذَا أَسْفَرَ ۝ إِنَّهَا لَإِحْدَى
الْكُبَرِ ۝ نَذِيرًا لِّلْبَشَرِ ۝ لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن يَتَقَدَّمَ أَوْ يَتَأَخَّرَ ۝ كُلُّ
نَفْسٍ بِمَا كَسَبَتْ رَهِينَةٌ ۝ إِلَّا أَصْحَابَ الْيَمِينِ ۝ فِي جَنَّاتٍ يَتَسَاءَلُونَ
۝ عَنِ الْمُجْرِمِينَ ۝ مَا سَلَكَكُمْ فِي سَقَرَ ۝ قَالُوا لَمْ نَكُ مِنَ
الْمُصَلِّينَ ۝ وَلَمْ نَكُ نُطْعِمُ الْمِسْكِينَ ۝ وَكُنَّا نَخُوضُ مَعَ
الْخَائِضِينَ ۝ وَكُنَّا نُكَذِّبُ بِيَوْمِ الدِّينِ ۝ حَتَّىٰ أَتَانَا الْيَقِينُ ۝

ڕێنموونی دەکات، هیچ کەس نازانێت ژمارەی سەربازو لەشکرەکانی خودا چەندن خۆی نەبێت، وە ئەم ئایەت وبەڵگە ونیشانانە تەنها بیرخەرەوە وپەند وئامۆژگارین بۆ بەنی ئادەم

(٣٢) نەخێر وانیە ئەو بێباوەڕانە ... دێت پەشیمان دەبنەوە کە ڕۆژی دواییە) وسوێند بەمانگ (سوێند خواردن بە دروستکراوەکانی خوا تەنها بۆ خوای گەورەیە، ئەویش بەهەر گرنگی، وە بۆ کەس نیە سوێندیان پێ بخوات)

(٣٣) وە بەشەو کاتێک کە پشت هەڵدەکات

(٣٤) وە بە بەرەبەیان کاتێک کە ڕووی دەدات وە خۆی دەنوێنێت

(٣٥) بێگومان ئاگری دۆزەخ و (سەقەر) یەکێکە لە بەلا وشتە ... گەورەکان

(٣٦) ترسێنەرە بۆ نەوەی بەنی ئادەم

(٣٧) بۆ ئەوەی ئەیەوێت پێشڕەوی بکات وپێش بکەوێت بەکاری چاکەدا، یان بۆ ئەوەی کە دوا دەکەوێت لەکاری خێردا.

(٣٨) هەموو کەسێک بارمتەی دەستپێشخەری خۆیەتی بەڕۆژی دوایی (جا ئەگەر چاکی کردبێت چاک وەدەست دەهێنێت وەگەر خراپیشی کردبێت خراپ بەدەست دەهێنێت)

(٣٩) ئەهلی دەستی ڕاست نەبێت (کە نامەی کردەوەکانیان بەدەستی ڕاستیان وەردەگرن)

فَمَا تَنفَعُهُمْ شَفَاعَةُ الشَّافِعِينَ ﴿٤٨﴾ فَمَا لَهُمْ عَنِ التَّذْكِرَةِ مُعْرِضِينَ ﴿٤٩﴾ كَأَنَّهُمْ حُمُرٌ مُّسْتَنفِرَةٌ ﴿٥٠﴾ فَرَّتْ مِن قَسْوَرَةٍ ﴿٥١﴾ بَلْ يُرِيدُ كُلُّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ أَن يُؤْتَىٰ صُحُفًا مُّنَشَّرَةً ﴿٥٢﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا يَخَافُونَ الْآخِرَةَ ﴿٥٣﴾ كَلَّا إِنَّهُ تَذْكِرَةٌ ﴿٥٤﴾ فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ ﴿٥٥﴾ وَمَا يَذْكُرُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ ۚ هُوَ أَهْلُ التَّقْوَىٰ وَأَهْلُ الْمَغْفِرَةِ ﴿٥٦﴾

سُورَةُ الْقِيَامَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِيَوْمِ الْقِيَامَةِ ﴿١﴾ وَلَا أُقْسِمُ بِالنَّفْسِ اللَّوَّامَةِ ﴿٢﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنسَانُ أَلَّن نَّجْمَعَ عِظَامَهُ ﴿٣﴾ بَلَىٰ قَادِرِينَ عَلَىٰ أَن نُّسَوِّيَ بَنَانَهُ ﴿٤﴾ بَلْ يُرِيدُ الْإِنسَانُ لِيَفْجُرَ أَمَامَهُ ﴿٥﴾ يَسْأَلُ أَيَّانَ يَوْمُ الْقِيَامَةِ ﴿٦﴾ فَإِذَا بَرِقَ الْبَصَرُ ﴿٧﴾ وَخَسَفَ الْقَمَرُ ﴿٨﴾ وَجُمِعَ الشَّمْسُ وَالْقَمَرُ ﴿٩﴾ يَقُولُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ أَيْنَ الْمَفَرُّ ﴿١٠﴾ كَلَّا لَا وَزَرَ ﴿١١﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمُسْتَقَرُّ ﴿١٢﴾ يُنَبَّأُ الْإِنسَانُ يَوْمَئِذٍ بِمَا قَدَّمَ وَأَخَّرَ ﴿١٣﴾ بَلِ الْإِنسَانُ عَلَىٰ نَفْسِهِ بَصِيرَةٌ ﴿١٤﴾ وَلَوْ أَلْقَىٰ مَعَاذِيرَهُ ﴿١٥﴾ لَا تُحَرِّكْ بِهِ لِسَانَكَ لِتَعْجَلَ بِهِ ﴿١٦﴾ إِنَّ عَلَيْنَا جَمْعَهُ وَقُرْآنَهُ ﴿١٧﴾ فَإِذَا قَرَأْنَاهُ فَاتَّبِعْ قُرْآنَهُ ﴿١٨﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا بَيَانَهُ ﴿١٩﴾

(٤٠) لە ناو باخاتی بەهەشتدا پرسیار لەیەکتری دەکەن
(٤١) دەربارەی تاوانباران
(٤٢) **ئەوە چی بوو بەهۆی ئەوەی کە ئێوەی ڕاپێچی (ئاگری) سەقەر کرد؟**
(٤٣) لەوەڵامدا دەڵێن: ئێمە لە نوێژخوێنان نەبووین
(٤٤) وە خواردنمان نەدەدا بە هەژار و بێ نەوایان
(٤٥) وە ئێمە لەگەڵ کەسانی تردا هەمیشە بەقسەی هیچ وپووچ و بێ شەرعیدا ڕۆچوو بووین
(٤٦) وە ڕۆژی دواییمان بەدرۆ دەزانی
(٤٧) تا ئەو کاتەی کە مردن یەخەی پێ گرتین (ئێمە هەر لەسەر ئەو ڕێبازەی خۆمان بەردەوام بووین)
(٤٨) جا ئەو کاتە تکا وشەفاعەتی هیچ تکا کارێک سوود وقازانجی نیە بۆیان.
(٤٩) باشە ئەوانە چیان لێ قەوماوە وا لە پەند وئامۆژگاری وبیرخستنەوەی (ڕۆژی دوایی) پشت هەڵدەکەن
(٥٠) **هەروەک گەلە گوێدرێژە کێوی سڵکەر وان.**
(٥١) کە لەترسی شێر هەڵهاتوون

(٥٢) بەڵکو هەر یەکە لەوانە دەیەوێت خوا نامەیەکی کراوەی بۆ بنێرێت (لەسەر ڕاستی پەیامەکەی موحەممەد ﷺ)
(٥٣) نەخێر (هەرگیز نەتەمەی کاری وا نەبێ) چونکە ئەوانە نەترسن بەڕۆژی دوایی
(٥٤) نەخێر (وا نیە ئەوەندە ڕونەچن لە باخی بوونیدا)، چونکە ئەم قورئانە یاد خەرەوە وئامۆژگاریە
(٥٥) جا ئەوەی دەیەوێت با پەند وئامۆژگاری لێ وەربگرێت
(٥٦) جا ئەو خەڵکە پەند وئامۆژگاری وەرناگرن، مەگەر ویستی **خودای لەگەڵ بێت، هەر پەروەردگارە شایانی لێ ترسانە وهەر** ئەویش لێخۆشبوون وتاوانەکان خۆش دەبێت

سورەتی القیامة

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

(١) **سوێند بێت بەڕۆژی دوایی (ئەم سوێندەش بەڵگەیە لەسەر** گرنگی ئەو ڕۆژە لای خوای گەورە)
(٢) **وە سوێند بەو دەروونەی کە خۆی لۆمە دەکات (لۆمەی خۆی دەکات لەسەر کەمتەرخەمی لەکاری چاکەدا، یان لۆمەی** خۆی دەکات لەسەر کردنی گوناه وتاوان)
(٣) **ئایا مرۆڤ وا دەزانێت کە پاش مردن ئێسکە ڕزیووەکانی** کۆناکەینەوە
(٤) **بەڵێ ئێمە زۆر بەتوانایین تەنانەت لەسەر ڕێککردنەوەی خەت وهێڵی سەری پەنجەکانیشیان.**
(٥) بەڵکو مرۆڤ دەیەوێت خراپەکاری وتاوان پێش خۆی بخات (وبیر نە پەشیمان بوونەوە وتەوبە نەکاتەوە)
(٦) بەگاڵتەوە دەپرسێت: ئەرێ کەی ڕۆژی دوایی دێت؟
(٧) جا کاتێک (لەترسی مردن وهاتنی قیامەت) چاو ئەبلەق **دەبێت وئەبریسکێتەوە.**
(٨) **وە مانگ گیرا وتاریک بوو.**
(٩) وە ڕۆژ ومانگ کۆکرانەوە (واتە لەشوێنی خۆیان نەمان و کەوتنە خوارەوە)
(١٠) جا لەو ڕۆژەدا مرۆڤی تاوانبار (لەترس وسەختی وناڕەحەتیەکانی ئەو ڕۆژە) هاوار دەکات ودەڵێت: ئەی هاوار بۆ کوێ ڕابکەم وهەڵبێم
(١١) نەخێر هیچ پەناگایەک نیە بۆ دەرباز بوون (ی مرۆڤەکان)
(١٢) لەو ڕۆژەدا پەناگا وجێگای ئارام وسەقامگیری هەر لای پەروەردگارتە (واتە کەس ناتوانێت هیچ کەسێک پەنا بدات جگە **لەخوا).**
(١٣) لەو ڕۆژەدا هەموو هەواڵێک دەدرێت بە مرۆڤەکان لەو کار وکردەوانەی کە پێش خۆیان خستوە ولەوەشی دوای خۆیان **خستوە (لەچاکە وخراپە).**
(١٤) (نەک هەر ئەوەندە) بەڵکو مرۆڤ ئاگادارە وشایەتە بەسەر **خۆیەوە (هەموو ئەندامەکانی شایەدی ئەدەن لەسەر ئەوەی کە** کردویانە)

١٩- هەرچەند بۆ وەسانەوەی ڕوونکردنەوەیش دەهێنینەوە

١٦- (ئەی پێغەمبەری خوا) کاتی قورئانی بۆ دەهات پێش ئەوەی جوبرەئیل لێتبێتەوە پەلەی دەکرد لە خوێندنی قورئانەکە تاوەکو لەبیری نەچێتەوە وئەوە ڕوی نەکات، خوای گەورەش ئەم ئایەتەی ناردەخوارەوە کە ... بە قورئانی خوێندن مەجوڵێنە (وپەلە مەکە بۆ لەبەرکردنی)

١٧- بێگومان ئێمە ئەمانە کۆکردنەوە وخوێندنەوەی

١٨- جا کاتێک کە ئێمە بۆمان خوێندیتەوە (واتە کە جوبرەئیل بۆی خوێندیتەوە) تۆش بەدوای ئەودا بیخوێنەرەوە

١٩- پاشان لەسەر ئێمەیە ڕوونکردنەوەی مانا وواتاکانی

٢٠- نەخێر وانییە (وەک ئێوە پێتان وایە زیندوو نابنەوە، بەڵکو زیندووەکرێنەوە) بەڵکو ئێوە هەر دونیاتان خۆش دەوێت،

٢١- وەدوایش بەپەلە کۆتایی دێت

٢١- (لەهەمان کاتدا ڕۆژی دوایتان پشت گوێ خستووە

٢٢- لە ڕۆژی دواییدا کۆمەڵە ڕوخسارێک گەشاوەن

٢٣- بۆ پەروەردگاری خۆیان دەڕوانن وسەیری دەکەن (کۆمەڵە فەرموودەیەکی سەحیح هەیە لەوە دەکەن کە باوەڕداران لە ڕۆژی دواییدا خوای گەورە دەبینن وەک چۆن لە شەوێکی ساماڵدا سەیری مانگ دەکەن)

٢٤- وە کۆمەڵە ڕوخسارێکیش لەو ڕۆژەدا گرژ وتاڵ وڕەشن

٢٥- چاوەڕوانی ئەوەن کارەساتێکی پشت شکێنیان بەسەردا بهێنرێت

٢٦- نەخێر (هەر ئەوا نووسی نەچیتە سەر) کاتێک کە گیان گەشتە گەروو قوڕقوڕاگە.

٢٧- جا ئەوترێت: کێ فریای ئەو کەسە دەکەوێت (کە گیانی گەشتووەتە گەرووی)

٢٨- ئەو کەسەی کە گیانی دەکێشرێت ولەسەرە مەرگدایە دەزانێت کە ئیتر کاتی مالئاواییە

٢٩- وەقاچ ولولاقی ئەو کەسە بەیەکدا دەئاڵێن

٣٠- ئەمجا لەو ڕۆژەدا بۆلای پەروەردگارت ڕاپێچ دەکرێت (بۆ لێپرسینەوە وبینینەوەی کارەکانی).

٣١- ئەو کەسە نە باوەڕی هێنا و نە نوێژی کرد

٣٢- بەڵکو (سەرەڕای ئەوەی پێغەمبەری) بەدرۆزانی وپشتی هەڵکرد لە تاعەتی خوا.

٣٣- پاشان بە لووت بەرزی و خۆ بەزل زانینەوە گەڕایەوە بۆ ماڵ ومنداڵی

٣٤- ئەوجا پێی دەوترێت وەی وتیاچوون بۆتۆ

٣٥- دووبارە وەیل وتیاچوون بۆتۆ

٣٦- ئایا مرۆڤ وادەزانێت هەروا (بێ لێپرسینەوە) وازی لێدەهێنرێت وپەرەڵا دەکرێت.

٣٧- ئایا ئەو دڵۆپە ئاوێک نەبوو لە تۆوی پیاوەوە دەڕژێنرایە (ناو منداڵدانی ئافرەتەوە، بەڵام بەهەرچی نیستا ئاوەو شێوەیە

كَلَّا بَلْ تُحِبُّونَ الْعَاجِلَةَ ﴿٢٠﴾ وَتَذَرُونَ الْآخِرَةَ ﴿٢١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاضِرَةٌ ﴿٢٢﴾ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ ﴿٢٣﴾ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ بَاسِرَةٌ ﴿٢٤﴾ تَظُنُّ أَنْ يُفْعَلَ بِهَا فَاقِرَةٌ ﴿٢٥﴾ كَلَّا إِذَا بَلَغَتِ التَّرَاقِيَ ﴿٢٦﴾ وَقِيلَ مَنْ ۜ رَاقٍ ﴿٢٧﴾ وَظَنَّ أَنَّهُ الْفِرَاقُ ﴿٢٨﴾ وَالْتَفَّتِ السَّاقُ بِالسَّاقِ ﴿٢٩﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ يَوْمَئِذٍ الْمَسَاقُ ﴿٣٠﴾ فَلَا صَدَّقَ وَلَا صَلَّىٰ ﴿٣١﴾ وَلَٰكِنْ كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿٣٢﴾ ثُمَّ ذَهَبَ إِلَىٰ أَهْلِهِ يَتَمَطَّىٰ ﴿٣٣﴾ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٤﴾ ثُمَّ أَوْلَىٰ لَكَ فَأَوْلَىٰ ﴿٣٥﴾ أَيَحْسَبُ الْإِنْسَانُ أَنْ يُتْرَكَ سُدًى ﴿٣٦﴾ أَلَمْ يَكُ نُطْفَةً مِنْ مَنِيٍّ يُمْنَىٰ ﴿٣٧﴾ ثُمَّ كَانَ عَلَقَةً فَخَلَقَ فَسَوَّىٰ ﴿٣٨﴾ فَجَعَلَ مِنْهُ الزَّوْجَيْنِ الذَّكَرَ وَالْأُنْثَىٰ ﴿٣٩﴾ أَلَيْسَ ذَٰلِكَ بِقَادِرٍ عَلَىٰ أَنْ يُحْيِيَ الْمَوْتَىٰ ﴿٤٠﴾

سُورَةُ الْإِنْسَانِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَىٰ عَلَى الْإِنْسَانِ حِينٌ مِنَ الدَّهْرِ لَمْ يَكُنْ شَيْئًا مَذْكُورًا ﴿١﴾ إِنَّا خَلَقْنَا الْإِنْسَانَ مِنْ نُطْفَةٍ أَمْشَاجٍ نَبْتَلِيهِ فَجَعَلْنَاهُ سَمِيعًا بَصِيرًا ﴿٢﴾ إِنَّا هَدَيْنَاهُ السَّبِيلَ إِمَّا شَاكِرًا وَإِمَّا كَفُورًا ﴿٣﴾ إِنَّا أَعْتَدْنَا لِلْكَافِرِينَ سَلَاسِلَ وَأَغْلَالًا وَسَعِيرًا ﴿٤﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ يَشْرَبُونَ مِنْ كَأْسٍ كَانَ مِزَاجُهَا كَافُورًا ﴿٥﴾

گومڕا بووە وخۆی لەبیر چووەتەوە).

٣٨- پاشان بوو بە پارچە خوێنێکی هەڵواسراو (بە منداڵدانەوە) وپاشتریش خوای گەورە ڕێک وپێکی کرد (ڕووحی کرد بەبەریدا وبەجوانترین شێوە دروستی کرد)

٣٩- جا هەر بەو دڵۆپە ئاوەوە خوای گەورە نێر ومێی پێکهێنا ودروستی کرد.

٤٠- ئایا ئەو خوایەی (بەو شێوە وقوناغە یەک لەدوای یەکانە مرۆڤی دروستکردووە) ناتوانێت جارێکی تر مردووەکان زیندوو بکاتەوە؟

سورەتی الإنسان

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

١- بێگومان ماوەیەک لە ڕۆژگار بەسەر بەنی ئادەم دا هاتووە کە شتێک نەبووە کەباس وخواس بکرێت (واتە ڕۆژگارێک هەبووە کە مرۆڤ هەر نەبووە لەبوونەوەردا تا باسی هەبێت، ئەمەش ئەگەڕێتەوە بۆ ئەو سەردەمەی هێشتا خوای گەورە ئادەم عليه السلام - ی خەلق نەکردبوو).

٢- بەڕاستی ئێمە مرۆڤمان دروست کردووە لە دڵۆپێک ئاوی پێکهێنراو لە تۆوی پیاو وهێلکەدانی ئافرەت، تاوەکو تاقی

عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا عِبَادُ اللَّهِ يُفَجِّرُونَهَا تَفْجِيرًا يُوفُونَ بِالنَّذْرِ وَيَخَافُونَ
يَوْمًا كَانَ شَرُّهُ مُسْتَطِيرًا وَيُطْعِمُونَ الطَّعَامَ عَلَىٰ حُبِّهِ مِسْكِينًا
وَيَتِيمًا وَأَسِيرًا إِنَّمَا نُطْعِمُكُمْ لِوَجْهِ اللَّهِ لَا نُرِيدُ مِنكُمْ جَزَاءً وَلَا شُكُورًا
إِنَّا نَخَافُ مِن رَّبِّنَا يَوْمًا عَبُوسًا قَمْطَرِيرًا فَوَقَاهُمُ اللَّهُ شَرَّ ذَٰلِكَ
الْيَوْمِ وَلَقَّاهُمْ نَضْرَةً وَسُرُورًا وَجَزَاهُم بِمَا صَبَرُوا جَنَّةً وَحَرِيرًا
مُّتَّكِئِينَ فِيهَا عَلَى الْأَرَائِكِ لَا يَرَوْنَ فِيهَا شَمْسًا وَلَا زَمْهَرِيرًا
وَدَانِيَةً عَلَيْهِمْ ظِلَالُهَا وَذُلِّلَتْ قُطُوفُهَا تَذْلِيلًا وَيُطَافُ عَلَيْهِم بِآنِيَةٍ
مِّن فِضَّةٍ وَأَكْوَابٍ كَانَتْ قَوَارِيرَا قَوَارِيرَ مِن فِضَّةٍ قَدَّرُوهَا تَقْدِيرًا
وَيُسْقَوْنَ فِيهَا كَأْسًا كَانَ مِزَاجُهَا زَنجَبِيلًا عَيْنًا فِيهَا تُسَمَّىٰ سَلْسَبِيلًا
۞ وَيَطُوفُ عَلَيْهِمْ وِلْدَانٌ مُّخَلَّدُونَ إِذَا رَأَيْتَهُمْ حَسِبْتَهُمْ لُؤْلُؤًا مَّنثُورًا
وَإِذَا رَأَيْتَ ثَمَّ رَأَيْتَ نَعِيمًا وَمُلْكًا كَبِيرًا عَالِيَهُمْ ثِيَابُ سُندُسٍ
خُضْرٌ وَإِسْتَبْرَقٌ وَحُلُّوا أَسَاوِرَ مِن فِضَّةٍ وَسَقَاهُمْ رَبُّهُمْ شَرَابًا
طَهُورًا إِنَّ هَٰذَا كَانَ لَكُمْ جَزَاءً وَكَانَ سَعْيُكُم مَّشْكُورًا إِنَّا
نَحْنُ نَزَّلْنَا عَلَيْكَ الْقُرْآنَ تَنزِيلًا فَاصْبِرْ لِحُكْمِ رَبِّكَ وَلَا تُطِعْ
مِنْهُمْ آثِمًا أَوْ كَفُورًا وَاذْكُرِ اسْمَ رَبِّكَ بُكْرَةً وَأَصِيلًا

...نکەیەوە، ئەمجا ژنەواو وبینامان کرد. تاوەکو بە گوێی خوی هەق ببیستێت وبەچاوی خوی بەڵگە ودەسەڵاتی خوا ببینێت

(٣) بێگومان رێگای چاک وخراپمان بۆ روونکردەوە، جا ئیتر خوی سەربەستە، یان رێگای سوپاسگوزاران بگرێت وئیماندار بێت، یان رێگای سپلە وناسوپاسگوزاران بگرێت وبێ باوەڕ بێت

(٤) بێگومانیش ئێمە کۆت وزنجیر ودۆزەخێکی هەڵگیرساومان ئامادەکردووە بۆ ئەو کەسانەی کە بێباوەڕن وسوپاسگوزار نین

(٥) بەڕاستی چاکەکاران وخوا ناسان (لە بەهەشتدا) لەپەرداخێکدا شەربەتی تێکەڵ کراو بەکافور دەخۆنەوە

(٦) کانیاوێکە بەندە راست ودروستەکانی خوا لە هەر جێگایەکدا بیانەوێت هەڵی دەقوڵێنن وسەری دەخۆنەوە

(٧) ئەو باوەڕدارانە رەوشتیان وایە کە وەفا بە نەزرەکانیان دەکەن وئەترسێن لەو رۆژەی کە زیانەکەی بەهەموو شوێنێکدا بڵاودەبێتەوە

(٨) وە خواردن دەدەن بەهەژاران وهەتیوان ودیلەکان لەو خواردنەی کە زۆر حەزیان لێیەتی وپێویستیان پێیەتی

(٩) وە دەڵێن: ئێمە تەنها لەبەر رەزامەندی خوای گەورە نانتان دەدەین پێتان، وەهیچ پاداشت وسوپاسگوزاریشمان ناوێت لێتان

(١٠) بێگومان ئێمە لەپەروەردگاری خومان دەترسین لەرۆژێکدا کە زۆر ترش وتاڵ وسەختە

(١١) جا خوای گەورە لەشەڕ وخراپی ئەو رۆژە پاراستنی وڕووی گەش وشادی پێبەخشین

(١٢) لەبەرامبەر خۆگری ونارامگرتنیان (لەسەر چاکەو دوورکەوتنەوە لەخراپە) پاداشتیان بە بەهەشت وپۆشینی ئاوریشم دایەوە

(١٣) ئەو بەختەوەرانە لەسەر تەخت وقەنەفەی رازاوە وجوان لەبەهەشتدا پاڵیان لێ داوەتەوە، نەگەرمای رۆژ ونە بەسەرمای زۆر سارد سەغڵەتیان دەکات

(١٤) سێبەری درەختەکانی بەهەشت بەسەر سەریانەوەن، وە چنینی میوە وبەروبومەکانیشی ئاسانکراوە بۆیان

(١٥) (خزمەتکارەکان) سەفاپی زیوین وپەرداخی شوشەوە بەدەوریاندا دەسورێنەوە وهاتوچویانە

(١٦) هەموو کاسە وپەرداخی خواردن وخواردنەوەیان لە شوشەی زیوین، کە بەئەندازەیەکی پێویست وخوازراو ئامادەیان کردووە

(١٧) هەروەها شەربەتێکیان پێ نوش دەکرێت کە تێکەڵە بەزەنجەبیل

(١٨) کەسەرچاوەی کانیەکە بە سەلسەبیل ناسراوە

(١٩) ئەمجا نەوجەوانانی هەمیشە لاوی بەجۆش بەدەوریاندا هەڵدەسوڕێن، کاتێک دەیانبینیت وادەزانیت مرواریی وبەوبلاوەدا پرژاون.

(٢٠) وەکاتێک دەڕوانیت وسەیر دەکەیت ئەوا نیعمەت ودەسەڵاتی گەورە دەبینیت (لە باخ وباخاتی بەرینی بەهەشت)

(٢١) پۆشاکی نەرم ونوڵی سەوزی ئاوریشمین، بەسەر ئاوریشمی ئەستووردا لەبەر کراوە، وە رازێنراونەتەوە بەبازنی زیوین، وە پەروەردگاریان شەربەتێکی پاک وخاوێنیان پێ دەنوشێ

(٢٢) (پێیان دەوترێت) بێگومان ئەم بەهەشتە پاداشتی گەورەی ئێوەیە وهەموو هەوڵ وکۆششێکیشتان سوپاس کراوە

(٢٣) دڵنیاش بە (ئەی موحەممەد) ئێمە قورئانمان بەبەش بەش بۆ سەر تۆ دابەزاند.

(٢٤) ئەمجا خۆڕاگربە لەبەرامبەر فەرمانی پەروەردگارتەوە، وە هیچ کەس وفەرمانبەرداری تاوانبار وبێباوەڕان مەبە

(٢٥) یاد وذکری پەروەردگارت بکە بەبەیانیان ودەمەو ئێوارانیش

وَمِنَ ٱلَّيْلِ فَٱسْجُدْ لَهُۥ وَسَبِّحْهُ لَيْلًا طَوِيلًا ۝ إِنَّ
هَٰٓؤُلَآءِ يُحِبُّونَ ٱلْعَاجِلَةَ وَيَذَرُونَ وَرَآءَهُمْ يَوْمًا ثَقِيلًا ۝ نَّحْنُ
خَلَقْنَٰهُمْ وَشَدَدْنَآ أَسْرَهُمْ ۖ وَإِذَا شِئْنَا بَدَّلْنَآ أَمْثَٰلَهُمْ تَبْدِيلًا
۝ إِنَّ هَٰذِهِۦ تَذْكِرَةٌ ۖ فَمَن شَآءَ ٱتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِۦ سَبِيلًا ۝
وَمَا تَشَآءُونَ إِلَّآ أَن يَشَآءَ ٱللَّهُ ۚ إِنَّ ٱللَّهَ كَانَ عَلِيمًا حَكِيمًا ۝
يُدْخِلُ مَن يَشَآءُ فِى رَحْمَتِهِۦ ۚ وَٱلظَّٰلِمِينَ أَعَدَّ لَهُمْ عَذَابًا أَلِيمًۢا ۝

سُورَةُ ٱلْمُرْسَلَاتِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلْمُرْسَلَٰتِ عُرْفًا ۝ فَٱلْعَٰصِفَٰتِ عَصْفًا ۝ وَٱلنَّٰشِرَٰتِ نَشْرًا ۝
فَٱلْفَٰرِقَٰتِ فَرْقًا ۝ فَٱلْمُلْقِيَٰتِ ذِكْرًا ۝ عُذْرًا أَوْ نُذْرًا ۝ إِنَّمَا
تُوعَدُونَ لَوَٰقِعٌ ۝ فَإِذَا ٱلنُّجُومُ طُمِسَتْ ۝ وَإِذَا ٱلسَّمَآءُ فُرِجَتْ ۝
وَإِذَا ٱلْجِبَالُ نُسِفَتْ ۝ وَإِذَا ٱلرُّسُلُ أُقِّتَتْ ۝ لِأَىِّ يَوْمٍ أُجِّلَتْ ۝
لِيَوْمِ ٱلْفَصْلِ ۝ وَمَآ أَدْرَىٰكَ مَا يَوْمُ ٱلْفَصْلِ ۝ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝ أَلَمْ نُهْلِكِ ٱلْأَوَّلِينَ ۝ ثُمَّ نُتْبِعُهُمُ ٱلْءَاخِرِينَ ۝
كَذَٰلِكَ نَفْعَلُ بِٱلْمُجْرِمِينَ ۝ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ۝

(٢٦) وەبەشەویش سوژدە بۆ پەروەردگارت بە و ستایشی خوا بکە لە بەشێکی زۆری شەودا

(٢٧) بێگومان ئەو بێباوەڕانە حەزیان بە ژیانی دنیای بەپەلە و کورتە کە بەخێرای دەڕوات، بەڵام ڕۆژێکی زۆر سەخت و گران و قورسیان فەرامۆش کردووە (کە قیامەتە)

(٢٨) **(ئەو بێباوەڕانە نازانن کە ئەوە) ئێمە دروستمان کردوون وئەندام و جومگەکانی لەشیانمان قایم پێکەوە بەستووە،** وە هەرکاتێکیش بمانەوێت دەیانگۆڕین و بەکەسانی تر جێگایان دەگرینەوە.

(٢٩) بەڕاستی ئەمەش (ئەم سورەتە و سورەتەکانی **قورئان) یادخستنەوەن، جا هەرکەسێک ئارەزووی (بەهەشت** بکات) ئەوە ڕێگای ڕەزامەندی خودا دەگرێتەبەر

(٣٠) ئارەزووی ئەم شتانەش ناکەن مەگەر خوا گەورە ئارەزوو بکات وبیەوێت، بەڕاستی خوای گەورە زانا و کاربەجێیە

(٣١) جا ئەو کەسەی خوا بیەوێت دەیخاتە ناو میهرەبانی ڕەحمەتی خۆیەوە، وە سزای بەئێشیشی ئامادەکردووە بۆ ستەمکاران

سورەتی المرسلات

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) **سوێند بەو بایانەی کە یەك لەدوای یەك هەڵدەکەن.**

(٢) وە بەو بایانەش کەبەهێز هەڵدەکەن بەهەمان شێوەی توند

(٣) **وە بەو بایانەش کە هەورەکان دەهێنن ودەیبەن وبڵاوەیان** پێدەکەن

(٤) **وەسوێند بەو فریشتانەش، یان بەو بەڵگە ونیشانانەی کە هەق وناهەق لەیەکتر جودا دەکەنەوە.**

(٥) ئەمجا سوێند بەو فریشتانەی کە پەیام وسروشی پەروەردگار دەگەیەنن بە پێغەمبەران

(٦) **لەپێناو ئەوەی بەڵگە بخەنە بەردەم باوەڕداران وبێباوەڕان** وبەهانەیش بیبڕنەوە

(٧) **بێگومان ئەوەی بەڵێنتان پێدراوە لەهاتنی ڕۆژی دوایی** دێتەدی

(٨) **ئەمجا کاتێك کە ئەستێرەکان ڕووناکیان نەما وتاریك بوون**

(بەو مانایەی کە بەجێگای خۆیان نامێنن)

(٩) وەکاتێك کە ئاسمان کەلێنی تێبوو و لەت لەت کرا و بەکالا کرایەوە

(١٠) وەکاتێك کێو وچیاکان لەجێ کران وورد وخاش بوون

(١١) وەکاتێك کە کاتی دیاریکراو هات بۆ کۆبوونەوەی پێغەمبەران لەگەڵ ئوممەتەکانیاندا ڕووبەڕوو ببنەوە، وپەروەردگار دادگاییان بکات)

(١٢) **بۆ ڕۆژێك دواخراوە! (بۆ ڕۆژێکی گەورەی وا کە هەموو** بەندەکانی خوا تێیدا کۆ دەبنەوە بەو ڕۆژە بەهەر بارەحەتی ئیمان وبوونەوەکانی، بەو ڕۆژەدا هەموو پێغەمبەران ڕوو بەڕووی **ئوممەتەکانیان دەبنەوە، بۆ ئەوەی شاهیدی بدەن لەسەریان).**

(١٣) **ئەو ڕۆژە ڕۆژی جیاکردنەوەیە (جیاکردنەوەی باوەڕداران لە** بێباوەڕان)

(١٤) **تۆ چوزانیت (ئەی موحەممەد) ڕۆژی جیاکردنەوە چیە؟!.**

(١٥) **وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا.**

(١٦) **ئایا گەلان وئوممەتانی پێشینمان (بەهۆی خراپەکاریانەوە)** لەناو نەبرد؟

(١٧) پاشان ئەو گەلانەشی دوای ئەوان هاتن وەك ئەوان لەناویان دەبەین (مەبەست پێی بێباوەڕانی مەککەیە)

(١٨) هەر بەو جۆرە لەگەڵ گشت تاوانباران مامەڵە دەکەین

(١٩) وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی)

أَلَمْ نَخْلُقكُّم مِّن مَّآءٍ مَّهِينٍ ٢٠ فَجَعَلْنَاهُ فِي قَرَارٍ مَّكِينٍ ٢١ إِلَىٰ قَدَرٍ
مَّعْلُومٍ ٢٢ فَقَدَرْنَا فَنِعْمَ الْقَادِرُونَ ٢٣ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ٢٤
أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ كِفَاتًا ٢٥ أَحْيَاءً وَأَمْوَاتًا ٢٦ وَجَعَلْنَا فِيهَا رَوَاسِيَ
شَامِخَاتٍ وَأَسْقَيْنَاكُم مَّاءً فُرَاتًا ٢٧ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ٢٨
انطَلِقُوا إِلَىٰ مَا كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ ٢٩ انطَلِقُوا إِلَىٰ ظِلٍّ ذِي ثَلَاثِ
شُعَبٍ ٣٠ لَّا ظَلِيلٍ وَلَا يُغْنِي مِنَ اللَّهَبِ ٣١ إِنَّهَا تَرْمِي بِشَرَرٍ
كَالْقَصْرِ ٣٢ كَأَنَّهُ جِمَالَتٌ صُفْرٌ ٣٣ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ٣٤
هَٰذَا يَوْمُ لَا يَنطِقُونَ ٣٥ وَلَا يُؤْذَنُ لَهُمْ فَيَعْتَذِرُونَ ٣٦ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ٣٧ هَٰذَا يَوْمُ الْفَصْلِ جَمَعْنَاكُمْ وَالْأَوَّلِينَ ٣٨ فَإِن كَانَ
لَكُمْ كَيْدٌ فَكِيدُونِ ٣٩ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ٤٠ إِنَّ الْمُتَّقِينَ فِي
ظِلَالٍ وَعُيُونٍ ٤١ وَفَوَاكِهَ مِمَّا يَشْتَهُونَ ٤٢ كُلُوا وَاشْرَبُوا هَنِيئًا
بِمَا كُنتُمْ تَعْمَلُونَ ٤٣ إِنَّا كَذَٰلِكَ نَجْزِي الْمُحْسِنِينَ ٤٤ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ٤٥ كُلُوا وَتَمَتَّعُوا قَلِيلًا إِنَّكُم مُّجْرِمُونَ ٤٦ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ
لِّلْمُكَذِّبِينَ ٤٧ وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ارْكَعُوا لَا يَرْكَعُونَ ٤٨ وَيْلٌ
يَوْمَئِذٍ لِّلْمُكَذِّبِينَ ٤٩ فَبِأَيِّ حَدِيثٍ بَعْدَهُ يُؤْمِنُونَ ٥٠

ئایا ئێمە ئێوەمان دروست نەکردووە لە ئاوێکی بێقەدری بێنرخ

ئەمجا لە شوێنێکی پتەودا جێگیرمان کردووە (کە منداڵدانە)

تا ماوەیەکی دیاری کراو.

ئەمجا ئێمە هەموو شتێکمان بە ڕێکوپێکی بەدی هێنا، بەڕاستی خوای گەورە ئەندازەگیر وکارا جێبەجێکەرە

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی).

ئایا ئێمە زەویمان نەکردووەتە جێگای کۆبوونەوەی ئێوە.

لەکاتی زیندوو، وەهەروەها بۆ کەسانی مردووشتان.

وە ئایا کێوی بەرز وبڵندمان دانەمەزراندووە لەزەویدا، وە ئاوی شیرین وسازگارمان پێ نەبەخشیون بۆ خواردنەوە؟!.

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی)

بچن بۆ ئەو دۆزەخەی کە باوەڕتان پێی نەبوو

بڕۆن بۆ سێبەری ئەو دوکەڵە سێ لقەی

نە سێبەرێکی فێنکە وەنە پارێزەرتانە لە گڕ وبڵێسەی دۆزەخ

ئەو دۆزەخە پریشکی وەک کۆشکی زۆر گەورە دەهاوێژێت

(ئەو پریشکانە بەرز دەبنەوە) هەر ئەڵێی کە وشتری زەردن

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی)

ئەمڕۆ ڕۆژێکە بێباوەڕان ناتوانن هیچ قسەیەک بکەن

وەڕێگاشیان پێ نادرێت کە بروبیانوو بهێننەوە.

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی)

ئەمە ڕۆژی جیاکردنەوەیە ئێوە وپێشووەکانی پێش ئێوەشمان کۆکردووەتەوە.

جا ئەگەر فێڵێکتان هەیە لەدەربازبوونی خۆتان بەرامبەر بە من (پەروەردگار) ئەنجامی بدەن.

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی).

بێگومان پارێزکاران وخواناسان لەناو باخات وکانیاوەکاندان

وە لەهەر جۆرە میوەیەک ئارەزوو بکەن بۆیان ئامادە دەکرێت

پێیان دەوترێت : بخۆن وبخۆنەوە نۆشتان بێت لەپاداشتی ئەو کارو کردەوەی کە دەتانکرد.

بێگومان ئێمە بەو شێوەیە پاداشتی چاکەکاران دەدەینەوە

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی)

ئەمجا بخۆن ئەی بێباوەڕان (بۆ ماوەیەکی کەم) لەم دونیایەدا بخۆن ورابوێرن، بەڕاستی تاوانبارن

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی)

وەکاتێک پێیان بوترێت (ئەو بێباوەڕانە) کڕنوش ببەن بۆ پەروەردگارتان (واتە نوێژ بکەن) کڕنوش نابەن ونوێژ ناکەن.

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی)

(ئەو دڵ ڕەقانە) باوەڕ بەم قورئانە ناهێنن ئیتر بە چ فەرموودەیەک تر باوەڕ دەهێنن دوای قورئان؟.

سوورەتی النبأ

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

کاتێک کە خوای گەورە پێغەمبەری ﷺ رەوانەکرد بۆ قورەیش فەرمانی پێکردن ... بەیەکخواپەرستی وئەوەی پێ راگەیاندن کە لەپاش مردن زیندووبوونەوە هەیە، ئەوانیش لەبری خوایان بەگاڵتەجاڕییەکەوە ... دەپرسی ئەوە چی بەسەر موحەممەددا هاتووە ... بەچی دەکات؟ خوای گەورەش ئەم ئایەتانەی دابەزاند

(1) ئەوە (ئەو بێباوەڕانە) دەربارەی چی لەیەکتر پرسیار دەکەن

(2) لەو دەنگ وباسە گەورەیە (کەقورئان هەواڵی پێداوە بەهاتنی رۆژی دوایی وزیندووبوونەوە) پرسیار دەکەن

(3) کە ئەوان ... ناکۆکی وجیاوازییان هەیە (چونکە هەندێکیان دەیانووت قورئان ... وەهەندێکی تر دەیانووت قورئان شیعرە، کۆمەڵێکیش دەیانووت قسەی ماڵێچییەکانە، یان دەیانووت بەسەرهاتوو ئەفسانەی کۆنە)

(4) بەخێر وانییە، لەمەودوا ... دەزانن وئەبینن کە قورئان هەقە ورۆژی دوایش راستە ودێتە پێش

(5) دووبارە بەخێر وانییە لەمەودواش دەزانن وئەبینن

(6) **ئایا ئێمە زەویمان بۆڕانەخستوون، وەک لانکەمان لێنەکردوە بۆیان؟ تا بەئاسانی ژیانی تێدا بگوزەرێنن.**

(7) **وە کێوەکانمان نەگێڕاوە بە میخ تاوەکو (راگیری بکات لە** لەرزین وهەژاری ... نەبزوێت)

(8) وە ئایا ئێمە ئێوەمان ... نەکردووە بە جووت (واتە بە **نێر ومێیەک)؟.**

(9) وە ئایا خەو و نووستنمان بۆ نەکردوون بە مایەی حەسانەوەتان؟

(10) وە ئایا شەوگارمان بۆ نەکردووە بە مایەی پۆشاکو ... وەکو ... پۆشتە ... ؟

(11) وە ئایا رۆژیشمان نەکردووە بە مایەی ژیان وگوزەران؟ (تاوەکو ... لە ... حەڵاڵ ... بەدەست بهێنن)

(12) **وە حەوت چین ئاسمانی بەهێزمان لەسەرووتانەوە دروست نەکردووە؟.**

(13) **وە ئایا چرایەکی رۆشن وپرشنگدار (کەمەبەست پێی خۆرە)** بۆمان فەراهەم نەهێناوە؟

(14) **وە ئایا لەهەورە شنەوییەکان ئاوی بە خوڕ وزۆرمان بۆ** نەهێناوەتە خوارەوە؟

(15) بۆ ئەوەی کە دانەوێڵە وروەک وگژوگیای پێ بڕوێنین

(16) وە هەروەها ... باخی چڕ وپڕی بەپەل ئاڵاو بەدی بهێنێت پێی

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

عَمَّ يَتَسَاءَلُونَ ﴿١﴾ عَنِ النَّبَإِ الْعَظِيمِ ﴿٢﴾ الَّذِي هُمْ فِيهِ مُخْتَلِفُونَ ﴿٣﴾ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٤﴾ ثُمَّ كَلَّا سَيَعْلَمُونَ ﴿٥﴾ أَلَمْ نَجْعَلِ الْأَرْضَ مِهَادًا ﴿٦﴾ وَالْجِبَالَ أَوْتَادًا ﴿٧﴾ وَخَلَقْنَاكُمْ أَزْوَاجًا ﴿٨﴾ وَجَعَلْنَا نَوْمَكُمْ سُبَاتًا ﴿٩﴾ وَجَعَلْنَا اللَّيْلَ لِبَاسًا ﴿١٠﴾ وَجَعَلْنَا النَّهَارَ مَعَاشًا ﴿١١﴾ وَبَنَيْنَا فَوْقَكُمْ سَبْعًا شِدَادًا ﴿١٢﴾ وَجَعَلْنَا سِرَاجًا وَهَّاجًا ﴿١٣﴾ وَأَنْزَلْنَا مِنَ الْمُعْصِرَاتِ مَاءً ثَجَّاجًا ﴿١٤﴾ لِنُخْرِجَ بِهِ حَبًّا وَنَبَاتًا ﴿١٥﴾ وَجَنَّاتٍ أَلْفَافًا ﴿١٦﴾ إِنَّ يَوْمَ الْفَصْلِ كَانَ مِيقَاتًا ﴿١٧﴾ يَوْمَ يُنْفَخُ فِي الصُّورِ فَتَأْتُونَ أَفْوَاجًا ﴿١٨﴾ وَفُتِحَتِ السَّمَاءُ فَكَانَتْ أَبْوَابًا ﴿١٩﴾ وَسُيِّرَتِ الْجِبَالُ فَكَانَتْ سَرَابًا ﴿٢٠﴾ إِنَّ جَهَنَّمَ كَانَتْ مِرْصَادًا ﴿٢١﴾ لِلطَّاغِينَ مَآبًا ﴿٢٢﴾ لَابِثِينَ فِيهَا أَحْقَابًا ﴿٢٣﴾ لَا يَذُوقُونَ فِيهَا بَرْدًا وَلَا شَرَابًا ﴿٢٤﴾ إِلَّا حَمِيمًا وَغَسَّاقًا ﴿٢٥﴾ جَزَاءً وِفَاقًا ﴿٢٦﴾ إِنَّهُمْ كَانُوا لَا يَرْجُونَ حِسَابًا ﴿٢٧﴾ وَكَذَّبُوا بِآيَاتِنَا كِذَّابًا ﴿٢٨﴾ وَكُلَّ شَيْءٍ أَحْصَيْنَاهُ كِتَابًا ﴿٢٩﴾ فَذُوقُوا فَلَنْ نَزِيدَكُمْ إِلَّا عَذَابًا ﴿٣٠﴾

(17) بەڕاستی رۆژی جیاکردنەوە (کە رۆژی قیامەتە) کاتێکی بۆ **دیاری کراوە بۆ جیاکردنەوەی چاکەکاران لەخراپەکاران.**

(18) ئەو رۆژەی کە فوو دەکرێت بە (صور)دا وخەڵکی پۆل پۆل دێن بۆ گۆڕەپانی مەحشەر)

(19) بەستەجێ ئەو رۆژەدا ئاسمان دەکرێتەوە (واتە لەت دەبێت وهەموو لایەکی وەک دەرگای بەسەر یەکدا لێ دێت)

(20) وە کێوەکان ... ی وەک ... هەڵدەکەن وەکو سەراب ... دێت

(21) **بێگومان ئاگری دۆزەخ لە قەرەوڵدایە (بۆ ئەو بێباوەڕانە)**

(22) **بۆ لەخودا یاخیبوان وبێباوەڕان مەنزڵگاو جێگای مانەوەیە.**

(23) **تێیدا دەمێننەوە بە هەزاران ساڵ**

(24) لەو دۆزەخەدا نە ساردی وفێنکی و نە خواردنەوەی ... ناچەشن

(25) جگە لە ئاوی گەرم وکوڵ بەکوڵ وکێم وزووخاو نەبێت

(26) ئەوەش ... تۆڵەی تەواوی کردەوەکانیانە

(27) چونکە بەڕاستی ئەوانە ... ی زیندووبوونەوە ولێپرسینەوە نەبوون

(28) هەروەها ئایەت وبەڵگەوێنەکانی ئێمەیان بەدرۆ دەزانی

إِنَّ لِلْمُتَّقِينَ مَفَازًا حَدَائِقَ وَأَعْنَابًا وَكَوَاعِبَ أَتْرَابًا وَكَأْسًا دِهَاقًا لَا يَسْمَعُونَ فِيهَا لَغْوًا وَلَا كِذَّابًا جَزَاءً مِنْ رَبِّكَ عَطَاءً حِسَابًا رَبِّ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ وَمَا بَيْنَهُمَا الرَّحْمَٰنِ لَا يَمْلِكُونَ مِنْهُ خِطَابًا يَوْمَ يَقُومُ الرُّوحُ وَالْمَلَائِكَةُ صَفًّا لَا يَتَكَلَّمُونَ إِلَّا مَنْ أَذِنَ لَهُ الرَّحْمَٰنُ وَقَالَ صَوَابًا ذَٰلِكَ الْيَوْمُ الْحَقُّ فَمَنْ شَاءَ اتَّخَذَ إِلَىٰ رَبِّهِ مَآبًا إِنَّا أَنْذَرْنَاكُمْ عَذَابًا قَرِيبًا يَوْمَ يَنْظُرُ الْمَرْءُ مَا قَدَّمَتْ يَدَاهُ وَيَقُولُ الْكَافِرُ يَا لَيْتَنِي كُنْتُ تُرَابًا

سُورَةُ النَّازِعَاتِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالنَّازِعَاتِ غَرْقًا وَالنَّاشِطَاتِ نَشْطًا وَالسَّابِحَاتِ سَبْحًا فَالسَّابِقَاتِ سَبْقًا فَالْمُدَبِّرَاتِ أَمْرًا يَوْمَ تَرْجُفُ الرَّاجِفَةُ تَتْبَعُهَا الرَّادِفَةُ قُلُوبٌ يَوْمَئِذٍ وَاجِفَةٌ أَبْصَارُهَا خَاشِعَةٌ يَقُولُونَ أَإِنَّا لَمَرْدُودُونَ فِي الْحَافِرَةِ أَإِذَا كُنَّا عِظَامًا نَخِرَةً قَالُوا تِلْكَ إِذًا كَرَّةٌ خَاسِرَةٌ فَإِنَّمَا هِيَ زَجْرَةٌ وَاحِدَةٌ فَإِذَا هُمْ بِالسَّاهِرَةِ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ مُوسَىٰ

لەکاتێکدا، ئێمە هەموو شتێکمان (بەنووسین) بەسەریان ژماردووە

دەی بچەشن (لەسزای سەختی دۆزەخ) وەهیچ شتێکتان بۆ زیاد ناکەین سزا نەبێت

بێگومان بۆ خواناسان وپارێزکاران سەرفرازی وسەرکەوتوویی هەیە

بۆیان هەیە چەندەها باخ وباخات وهەموو جۆرە ترێیەك

(لەو جێگا خۆشانەدا) هاوسەر وکچی ... ونەمامی وتەڕە مەمك کردوو بەسەر سینەیانەوە ئامادەیە بۆیان

هەروەها کاس وپەرداخی پڕ لە ... شەرابێك کە سەرخۆشکەر ونوگاوی نییە

لەو بەهەشتانەدا هیچ جۆرە قسەیەکی بێهودە ودرۆی تیا نابیستن.

پاداشت دەدرێنەوە بە پاداشتێکی تەواو لەلایەن **پەروەردگاری تۆوە.**

پەروەردگاری ئاسمان وزەوی وئەوەی لە نێوانیاندایە پەروەردگارێکی میهرەبانە، بەجۆرێك لەو رۆژەدا (رۆژی دوایی) کەس ناتوانێ لەبەردەم ئەودا بدوێت وقسە بکات

رۆژێکە کە جوبرەئیل وتەواوی فریشتەکان بەریز دەوەستن، **بەجۆرێك کەسیان قسە ناکات وناتوانێت، مەگەر بۆ یەکێکیان کە** خوای گەورە رێگە بدات وقسەی بەڕێ وبەجێ بکات

ئەو رۆژە رۆژێکی راست وبێگومانە جا هەرکەس دەوێت با بۆلای پەروەردگاری پەنارێیەك (بەکردەوەی چاکە) هەڵبژێری

بێگومان ئێمە ئێوەمان ئاگادار کردەوە لە سزایەکی نزیك کە نزیکە، ئەو رۆژە رۆژێکە کە ئادەمیزاد سەیری ئەو کار وکردەوانە دەکات کە پێش خۆی ناردوون، جا ئەوەی بێباوەڕە **لەو رۆژەدا دەڵێت: ئای خۆزگە هەر گڵ وخاك بوومایە (زیندوو** نەکرامایەتەوە)

سورەتی النازعات

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

سوێند بێت بەو فریشتانەی کە گیانی بێباوەڕان بەتوندی **دەکێشن**

وە سوێند بەو فریشتانەی کە گیانی باوەڕداران زۆر بەئاسانی دەکێشن وبەچالاکی دەسوڕێنەوە بۆ ئەنجامدانی کارەکانیان

وە سوێند بەو فریشتانەی وەك مەلەوانی مەلە دەکەن ئاوا بەخێرایی بە ئاسمانەوە دادەبەزن بۆ ئەنجامدانی فەرمانەکانی **خوا.**

وە سوێند بەو فریشتانەش کە پێشبڕکێ دەکەن بەبەجێ هێنانی فەرمانەکانی پەروەردگار

وە بەو فریشتانەی کە بەوویستی خوا زۆر بەووردی کاروفەرمانی بوونەوەر جێبەجێ دەکەن

سوێند بەهەموو ئەوانە رۆژێك دێت (فووی یەکەم دەکرێت بە صوردا) زەوی بەتوندی دەلەرزێت ودەکەوێتە لەرزە (هەموو **مەخلوقاتی خوا دەمرن).**

بەدوای ئەویشدا (فووی دووەم دەکرێت بە صوردا) وهەموو مردووەکان زیندوو دەبنەوە وبۆ سەر هەڵسانەوە بەرێ دەکەون

زۆر دڵ لەو رۆژەدا بەخێرایی لێدەدەن وخورپە خورپیان پێ دەکەوێت لەترسا

ئەو کەسانەی کە دڵەکانیان بەو شێوەیە چاویان شۆڕ وشەرمەزارە ونوێژی بابەت سەر بەرز ناکەنەوە

ئەمڕۆ (لە دونیا) ئەو جۆرە کەسانە بە گاڵتەجاڕییەوە دەڵێن: ئاخۆ ئێمە لەپاش مردن دەگەڕێینەوە بۆ ژیانی پێشوو **(زیندوو دەکرێینەوە)؟.**

کاتێك کە بووین بە ئێسك وپرووسکی رزیو وپواو

بە گاڵتەوە ووتیان: ئەوە ئەگەر وابێت وڕاست بێت **گەڕانەوەیەکی بە زیانە بۆ ئێمە.**

بێگومان (با ئەو بێباوەڕانە بزانن) کە ئەو گەڕانەوەیە یەك بەغرەیە ویەك شریخەیە

ئینجا یەکسەر کت وپڕ دەبینەوە کەوا بە دەشتێکی کاکی بەکاکیدا

ئایا (ئەی موحەممەد) هەواڵی بەسەرهاتی موسی -ت پێگەیشتووە؟

کاتێک پەروەردگاری بانگی کرد لە دۆڵی (طوی) ی پیرۆزی خوا

وپێی فەرموو: بڕۆ بۆلای فیرعەون (وئامۆژگاری بکە) چونکە بەڕاستی یاخی بووە.

پێی بڵێ: ئایا ئامادەی کە پاک ببیتەوە لە تاوان وگوناهـ؟.

وە ڕێنموونیت بکەم بۆ لای پەروەردگارت هەتاوەکو لێی بترسیت؟

ئەمجا (موسی) نیشانەو بەڵگە گەورەکەی پیشاندا (هەندێک دەڵێن گۆچانەکەی دەستی بوو کە بوو بە ئەژدیها، هەندێکی تر دەڵێن دەستە سپیەکەی بوو

لە بەرامبەردا فیرعەون موعجیزەی موسای بەدرۆ زانی وسەرپێچی کرد

پاشان پشتی هەڵکرد وهەوڵی دەدا وکەوتە کۆشش کردن دژ بە موسی.

ئەمجا (جادووگەرانی) کۆکردەوە وبانگی کردن.

وبەخەڵکی ووت: من پەروەردگاری بەرز وبڵندی ئێوەم.

ئەمجا خوای گەورە گرفتاری کرد وتووشی سزای دونیا وقیامەتی کرد

بێگومان لەم بەسەرهاتەدا پەند وئامۆژگاری گرنگ هەیە بۆ کەسێک بیەوێت لەخوا بترسێت

ئایا دروست کردنەوە وزیندووکردنەوەی ئێوە پاش مردن گرانترە یان دروستکردنی ئاسمانێک کە بەدیهێناوە

بەرزی کردووەتەوە وبەتەواوی ڕێکی خستووە بەیەکەوە وبەدیهێناوە بەڕاستەڕێیەوە

شەوەکەی تاریک کرد وڕۆژەکەشی ڕووناک دەرهێنا.

وپاشان زەوی بۆ ڕاخستوو

لەو زەویە ئاو وکانی وڕووبار ولەوەڕگای دەرهێنا.

وە شاخەکانی بەتۆ وقایم دامەزراند

تاوەکو خۆتان ومەڕ ومالاتەکانتان بەهرە وسوودی لێوەربگرن.

جا کاتێک کە ڕووداوە گەورەکەی ڕۆژی دوایی هات.

لەو ڕۆژەدا ئادەمیزاد کردەوەکانی خۆی وەبیر دێتەوە

دۆزەخ نیشان ئەدرێت بۆ هەر کەسەی کە بڕوانێ (واتە هەموو کەس بەچاوی خۆی دۆزەخ دەبینێت).

جا ئەو کەسەی کە یاخی وسەرکەش ولە سنوور دەرچوو بێت

وە ژیانی دونیای هەڵبژاردبێت بەسەر ژیانی دواڕۆژدا

إِذْ نَادَاهُ رَبُّهُ بِالْوَادِ الْمُقَدَّسِ طُوًى ﴿١٦﴾ اذْهَبْ إِلَىٰ فِرْعَوْنَ إِنَّهُ طَغَىٰ ﴿١٧﴾
فَقُلْ هَل لَّكَ إِلَىٰ أَن تَزَكَّىٰ ﴿١٨﴾ وَأَهْدِيَكَ إِلَىٰ رَبِّكَ فَتَخْشَىٰ ﴿١٩﴾ فَأَرَاهُ
الْآيَةَ الْكُبْرَىٰ ﴿٢٠﴾ فَكَذَّبَ وَعَصَىٰ ﴿٢١﴾ ثُمَّ أَدْبَرَ يَسْعَىٰ ﴿٢٢﴾ فَحَشَرَ
فَنَادَىٰ ﴿٢٣﴾ فَقَالَ أَنَا رَبُّكُمُ الْأَعْلَىٰ ﴿٢٤﴾ فَأَخَذَهُ اللَّهُ نَكَالَ الْآخِرَةِ وَالْأُولَىٰ
﴿٢٥﴾ إِنَّ فِي ذَٰلِكَ لَعِبْرَةً لِّمَن يَخْشَىٰ ﴿٢٦﴾ أَأَنتُمْ أَشَدُّ خَلْقًا أَمِ السَّمَاءُ بَنَاهَا
﴿٢٧﴾ رَفَعَ سَمْكَهَا فَسَوَّاهَا ﴿٢٨﴾ وَأَغْطَشَ لَيْلَهَا وَأَخْرَجَ ضُحَاهَا ﴿٢٩﴾
وَالْأَرْضَ بَعْدَ ذَٰلِكَ دَحَاهَا ﴿٣٠﴾ أَخْرَجَ مِنْهَا مَاءَهَا وَمَرْعَاهَا
﴿٣١﴾ وَالْجِبَالَ أَرْسَاهَا ﴿٣٢﴾ مَتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ﴿٣٣﴾ فَإِذَا جَاءَتِ الطَّامَّةُ
الْكُبْرَىٰ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ يَتَذَكَّرُ الْإِنسَانُ مَا سَعَىٰ ﴿٣٥﴾ وَبُرِّزَتِ الْجَحِيمُ
لِمَن يَرَىٰ ﴿٣٦﴾ فَأَمَّا مَن طَغَىٰ ﴿٣٧﴾ وَآثَرَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿٣٨﴾ فَإِنَّ الْجَحِيمَ
هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٣٩﴾ وَأَمَّا مَنْ خَافَ مَقَامَ رَبِّهِ وَنَهَى النَّفْسَ عَنِ الْهَوَىٰ
﴿٤٠﴾ فَإِنَّ الْجَنَّةَ هِيَ الْمَأْوَىٰ ﴿٤١﴾ يَسْأَلُونَكَ عَنِ السَّاعَةِ أَيَّانَ مُرْسَاهَا
﴿٤٢﴾ فِيمَ أَنتَ مِن ذِكْرَاهَا ﴿٤٣﴾ إِلَىٰ رَبِّكَ مُنتَهَاهَا ﴿٤٤﴾ إِنَّمَا أَنتَ مُنذِرُ
مَن يَخْشَاهَا ﴿٤٥﴾ كَأَنَّهُمْ يَوْمَ يَرَوْنَهَا لَمْ يَلْبَثُوا إِلَّا عَشِيَّةً أَوْ ضُحَاهَا ﴿٤٦﴾

سُورَةُ عَبَسَ

بێگومان دۆزەخ دەبێت بە جێگای مانەوەی

بەڵام ئەوەی لە گەورەیی ودەسەڵاتی خودا ترسابێت وخۆی لە هەوا وئارەزووی گرتبێتەوە

بێگومان ئەوە بەهەشت دەبێتە جێگای حەوانەوەی

(ئەی موحەممەد) لێت دەپرسن دەربارەی ڕۆژی دوایی ئاخۆ ئەو ڕۆژە کەی دێت؟.

تۆ چیت داوە لە باسکردنی ئەو ڕۆژە (واتە کە تۆ هیچی لێ نازانیت ئەوانە بۆ وا دەپرسن).

کۆتایی دۆست وزانینی ڕۆژی دوایی تەنها پەروەردگارت دەیزانێت

بێگومان تۆ (ئەی موحەممەد) تەنها تۆ ئاگادارکەرەوەی کەسێکیت کە لەو ڕۆژە بترسێت

ئەوەی ئەو ڕۆژە ناڕەحەتەی قیامەت دەبینن لە بەر درێژی وسەختی ئەو ڕۆژە) وادەزانن لە دونیا تەنها ئێوارەیەک یان چێشتەنگاوێک ماونەتەوە.

تۆ ڕووی تێدەکەیت ولەگەڵیدا کۆدەبیتەوە.

حا ئەگەر ئەو کەسە پاکیانە ئەگەر هەندەسەت وەرنەگری وەنامەویت خۆیان پاک بکەنەوە لە بت پەرستی هیچ بەسەر تۆ بە (چونکە تۆ بەتەنها گەیاندنت لەسەرە)

بەڵام ئەوەی خۆی هەڵوەنە لات وکۆشش دەکات بۆ ئەوەی بە شەتی بەرووری ئیسلام شارەزا ببێت (کەمەبەست پێی عەبدوڵلای کوڕی ئوم مەکتومە)

وە لەخوا دەترسێت

کەچی تۆ پشتی تێ دەکەیت وخۆتی لێ هەڵە دەکەیت

بەهیچ وا مەبە و مەکە چونکە بێگومان ئەم سورەت وئەم ئایەتانە یادخەرەوە وئامۆژگارییە

حا کەسێک بەوێت ئامۆژگاری لەو ئایەتانە وەردەگرێت (بەو مانایە هیچ ڕێگرییەک نیە لەبەردەم هیچ کەسێکدا بۆ ئەوەی بیر لەگەورەی دەسەڵاتی خودا بکاتەوە لە نوو نووی ئەم سورەتەوە)

ئەو ئامەمانە لەچەندین لاپەڕەی پیرۆزدا هەڵگیراون (لە لوح المحفوظ) دا

بەرزو بڵند وپاکوخاوێن

بەدەستی فریشتەی سەفیر ومالوبر ونوێنەری شارەزا گەیەنراون بەنێو پەروەردگار ومرۆڤەکاندا

بە ڕێز وپیاوە سەرزن (لای خوا) وگوێڕایەڵی ئەو ڕاستگۆن لەپەیوەندیاندا.

مرۆڤ بە کوشت وهیلاک چێت چەند (بەرامبەر بە نیعمەتەکانی خوا) سپڵە وبێ ئەزانە.

(بیر ناکاتەوە وبزانێت) کە پەروەردگار لەچی دروستی کردوە.

دروستی کردوە بە دڵۆپێ ئاوی (قنرەوی)، ئەمجا ئەندازەی بەووی بۆ گرتوە و (بەچەند قوناغێکی بەدوای یەک ڕێکی خستوە)

پاشان ڕێگای چاک وخراپیشی بۆ ئاسان کرد (بەو مانایە نیعمەتی داوە بەدەست ئادەمیزاد خوی، وەک خوای گەورە دەفەرموێت فمن شاء فليؤمن ومن شاء فليكفر)

دوایی دەیمرێنێت وبەفەرمانی خوشی بە گۆڕ دەمرێت

پاشانیش هەرکاتێک ویستی زیندوویان دەکاتەوە دوای مردنی.

بەهیچ نا ئیست ئەوەی خوای گەورە فەرمانی پێ کردوە ئادەمیزاد هی بەجێی نەکردووە

جا با ئادەمیزاد سەیری ئەو خۆراکەی بکات (کە خوا پێدی داوە) بەچ شێوەیەک بەدی هێناوە بۆی

بەڕاستی ئێمە بە هەورەکانەوە باراننمان داباراند بۆی بە چونی دابارندنێک

پاشان زەوییمان بۆ شەق کرد بەچونی شەق کردنێک (دەستمانەوە بەو بۆچونە ئەو ڕووەکە دەدرێت ودێنە دەرەوە)

ئەمجا بە ناوید دانەوێڵەمان ڕوواند

بسم الله الرحمن الرحيم

عَبَسَ وَتَوَلَّىٰ ۝ أَن جَاءَهُ الْأَعْمَىٰ ۝ وَمَا يُدْرِيكَ لَعَلَّهُ يَزَّكَّىٰ ۝ أَوْ يَذَّكَّرُ فَتَنفَعَهُ الذِّكْرَىٰ ۝ أَمَّا مَنِ اسْتَغْنَىٰ ۝ فَأَنتَ لَهُ تَصَدَّىٰ ۝ وَمَا عَلَيْكَ أَلَّا يَزَّكَّىٰ ۝ وَأَمَّا مَن جَاءَكَ يَسْعَىٰ ۝ وَهُوَ يَخْشَىٰ ۝ فَأَنتَ عَنْهُ تَلَهَّىٰ ۝ كَلَّا إِنَّهَا تَذْكِرَةٌ ۝ فَمَن شَاءَ ذَكَرَهُ ۝ فِي صُحُفٍ مُّكَرَّمَةٍ ۝ مَّرْفُوعَةٍ مُّطَهَّرَةٍ ۝ بِأَيْدِي سَفَرَةٍ ۝ كِرَامٍ بَرَرَةٍ ۝ قُتِلَ الْإِنسَانُ مَا أَكْفَرَهُ ۝ مِنْ أَيِّ شَيْءٍ خَلَقَهُ ۝ مِن نُّطْفَةٍ خَلَقَهُ فَقَدَّرَهُ ۝ ثُمَّ السَّبِيلَ يَسَّرَهُ ۝ ثُمَّ أَمَاتَهُ فَأَقْبَرَهُ ۝ ثُمَّ إِذَا شَاءَ أَنشَرَهُ ۝ كَلَّا لَمَّا يَقْضِ مَا أَمَرَهُ ۝ فَلْيَنظُرِ الْإِنسَانُ إِلَىٰ طَعَامِهِ ۝ أَنَّا صَبَبْنَا الْمَاءَ صَبًّا ۝ ثُمَّ شَقَقْنَا الْأَرْضَ شَقًّا ۝ فَأَنبَتْنَا فِيهَا حَبًّا ۝ وَعِنَبًا وَقَضْبًا ۝ وَزَيْتُونًا وَنَخْلًا ۝ وَحَدَائِقَ غُلْبًا ۝ وَفَاكِهَةً وَأَبًّا ۝ مَّتَاعًا لَّكُمْ وَلِأَنْعَامِكُمْ ۝ فَإِذَا جَاءَتِ الصَّاخَّةُ ۝ يَوْمَ يَفِرُّ الْمَرْءُ مِنْ أَخِيهِ ۝ وَأُمِّهِ وَأَبِيهِ ۝ وَصَاحِبَتِهِ وَبَنِيهِ ۝ لِكُلِّ امْرِئٍ مِّنْهُمْ يَوْمَئِذٍ شَأْنٌ يُغْنِيهِ ۝ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ مُّسْفِرَةٌ ۝ ضَاحِكَةٌ مُّسْتَبْشِرَةٌ ۝ وَوُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ عَلَيْهَا غَبَرَةٌ ۝ تَرْهَقُهَا قَتَرَةٌ ۝ أُولَٰئِكَ هُمُ الْكَفَرَةُ الْفَجَرَةُ ۝

سورەتی عبس

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

تورموری وحاکیم گێڕاویانەتەوە بە عائیشە (ڕەزای خوای لێ بێت) دەڵێت ئەم سورەتە دەربارەی عەبدوڵڵای کوڕی ئوم مەکتوم هاتەخوارەوە، کە پیاوێکی کوێربوو کەهات بۆلای پێغەمبەر ﷺ وچەند جار ووتی شارەزام بکە بە ئیسلام، وە لەو کاتەشدا چەند پیاوێک لەسەرانی قورەیش لای پێغەمبەر ﷺ دانیشتبوون، پێغەمبەری خوایش ﷺ ڕووی لە عەبدوڵڵای کوڕی ئوم مەکتوم وەرچەرخاند وگوێی پێ نەدا و ڕووی کردە سەرانی قورەیش عەبدوڵڵا ووتی ئەم ووتانەی، هیچی تیادا نیە؟ فەرمووی بەخێر، جا ئەم ئایەتانە لەو کاتەدا دابەزیە خوارەوە

پێغەمبەر ﷺ ڕووی گرژ کرد وپشتی هەڵکرد.

کاتێک کە (پیاوە) کوێرەکە هات بۆلای

تۆ چوزانیت بەڵکو ئەو پیاوە بەوە هەیست کە دڵ ودەروونی خۆی پاک بکاتەوە (بە کردەوەی چاکە وبەتۆوە هەر دەبێت)

یاخود ئامۆژگاری وەربگرێت وسوودی لێ وەربگرێت ئەو ئامۆژگاری وەرگرتنەوەیە سوودی پێ بگەیەنێت

بەڵام ئەو کەسەی کە خۆی بە دەوڵەمەند دەزانێت ونایەوێت هیدایەت وەربگرێت

هەروەها جۆرەها ترێ وگژوگیا وسەوزە،
وە دارە زەیتوون ودارە خورمای
وە چەندەها باخ ودرەختی چڕ
وە میوە و لەوەڕگا.
بۆ سوودی خۆتان و ئاژەڵەکانتان
جا کاتێک کە شریخە گەورەکەی ڕۆژی دوایی هات
ڕۆژێکە (لەبەر ناڕەحەتییەکەی) مرۆڤ ڕادەکات لە براکەی خۆی
ودایک وباوکی خۆی
هەروەها لە خێزانی وکوڕەکانی
لەو ڕۆژەدا هەرکەسێک سەرقاڵی کاروکێشەی خۆیەوە وناپەرژێتە سەر کەسی تر
ئەو ڕۆژە زۆر ڕوخسار دەدرەوشێنەوە و گەشاوە ودرەوشاوەن
دەم بە پێکەنین و شاد و گەشاوەن.
وە زۆر ڕوخساریش هەن لەو ڕۆژەدا تۆز و خۆڵ بەسەرەوەیە وغەمبارن.
لە شەرمەزاریدا ڕەش داگەڕاون
ئەوانە ئەوانەن کە بێباوەڕ و تاوانبارن.

سورة التكوير

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

پەروەردگار لەم سوورەتەدا چەند دیمەنێکی ڕۆژی دوایی و ناوەڕۆکی باس دەکات

کاتێک کە خۆر پێچرایەوە وبێ نوور بوو (ڕووناکی نەما)،
وە کاتێک کە ئەستێرەکان هەڵوەرین وکەوتنە خوارەوە (لە شوێن وخولگەی خۆیان ترازان)،
وە شاخ وکێوەکان بەجێگە وشوێنی خۆیان هەڵکەندران وخرانە ڕێ (دوای ئەوەی کە بوون بە تۆز لەهەوادا)
وە کاتێک کە ووشترە ئاوسەکان بەرەڵاکران وپشتگوێ خران وبێسەرپەرشتیار مانەوە، هەرچەندە ئەو ووشترانە لەو کاتەدا بەنرختترین ماڵ ودارایی بوون لای عەرەبەکان، بەڵام لەبەر ناڕەحەتی ڕۆژی دوایی وترسی لێی کەس گوێی پێنادەن
وەکاتێک کە هەرچی گیانلەبەری کێوی هەیە یەکەوە کۆکرانەوە، (بۆ ئەوەی هەرکامیان مافێ هەیە بەسەر ئەوەی تریانەوە لێی بسەنرێتەوە ئەمەش دەبێتە هۆی بەدیار کەوتنی دادپەروەری)
وە کاتێک کە دەریاکان گڕدران وهەڵگیرسێنران وهەموو ئاوەکان بوون بە پارچەیەک لە ئاگر.
وە کاتێک هەموو گیانەکان گەڕانەوە بۆ لاشەکانیان جووت کرایەوە (وەک خۆی لێهاتەوە).
وە کاتێک کە پرسیار کرا لەو کچەی زیندەبەچاڵکرابوو
کە بەچ تاوانێک کوژراوە و زیندەبەچاڵ کراوە
وە کاتێک کە نامەی کردەوەی هەموو کەسێک بڵاودەکرێنەوە (بۆ لێپرسینەوە لەگەڵیان)

سُورَةُ التَّكْوِير

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا الشَّمْسُ كُوِّرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا النُّجُومُ انكَدَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْجِبَالُ سُيِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْعِشَارُ عُطِّلَتْ ﴿٤﴾ وَإِذَا الْوُحُوشُ حُشِرَتْ ﴿٥﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ سُجِّرَتْ ﴿٦﴾ وَإِذَا النُّفُوسُ زُوِّجَتْ ﴿٧﴾ وَإِذَا الْمَوْءُودَةُ سُئِلَتْ ﴿٨﴾ بِأَيِّ ذَنبٍ قُتِلَتْ ﴿٩﴾ وَإِذَا الصُّحُفُ نُشِرَتْ ﴿١٠﴾ وَإِذَا السَّمَاءُ كُشِطَتْ ﴿١١﴾ وَإِذَا الْجَحِيمُ سُعِّرَتْ ﴿١٢﴾ وَإِذَا الْجَنَّةُ أُزْلِفَتْ ﴿١٣﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا أَحْضَرَتْ ﴿١٤﴾ فَلَا أُقْسِمُ بِالْخُنَّسِ ﴿١٥﴾ الْجَوَارِ الْكُنَّسِ ﴿١٦﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا عَسْعَسَ ﴿١٧﴾ وَالصُّبْحِ إِذَا تَنَفَّسَ ﴿١٨﴾ إِنَّهُ لَقَوْلُ رَسُولٍ كَرِيمٍ ﴿١٩﴾ ذِي قُوَّةٍ عِندَ ذِي الْعَرْشِ مَكِينٍ ﴿٢٠﴾ مُّطَاعٍ ثَمَّ أَمِينٍ ﴿٢١﴾ وَمَا صَاحِبُكُم بِمَجْنُونٍ ﴿٢٢﴾ وَلَقَدْ رَآهُ بِالْأُفُقِ الْمُبِينِ ﴿٢٣﴾ وَمَا هُوَ عَلَى الْغَيْبِ بِضَنِينٍ ﴿٢٤﴾ وَمَا هُوَ بِقَوْلِ شَيْطَانٍ رَّجِيمٍ ﴿٢٥﴾ فَأَيْنَ تَذْهَبُونَ ﴿٢٦﴾ إِنْ هُوَ إِلَّا ذِكْرٌ لِّلْعَالَمِينَ ﴿٢٧﴾ لِمَن شَاءَ مِنكُمْ أَن يَسْتَقِيمَ ﴿٢٨﴾ وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَن يَشَاءَ اللَّهُ رَبُّ الْعَالَمِينَ ﴿٢٩﴾

سُورَةُ الانفِطَار

وە کاتێک کە ئاسمان تێکدرا وبەجێگای خۆی دامالرا (وەک لاکی ئاژەڵێک کە چۆن پێستەکەی لێ دادەماڵرێت)
وە کاتێک کە دۆزەخ ئاگرەکەی خوای گەورە و نەوایی تەگبیرسێند وکەوتە کڵپە کڵپ
وە کاتێک کە بەهەشت نزیک خرایەوە بۆ باوەڕداران
هەموو کەسێک دەزانێ کەچی ئامادەکردووە بەچ کەوتووە لە کاتی بڵاوکردنەوەی نامەی کردەوەکاندا
سوێند بەو ئەستێرانەی کە لەچاو وون دەبن (لەکاتی هەڵهاتنی ڕۆژەوە).
وە بەو ئەستێرانەی کە گەڕۆک ودیار نابن
وە سوێند بەشەو کاتێک کە پشت هەڵدەکات وتاریکییەکەی تەواو دەبێ
وە سوێند بە بەرەبەیان کاتێک هەناسە دەدات (بە شنەی شەماڵ ونەسیمی خۆی).
سوێند بەهەموو ئەوانە ئەم قورئانە لەلایەن نێردراوێکی بەڕێزەوە کە (جوبرەئیلە نێرراوە بۆ پێغەمبەر)
ئەو نێردراوە (جوبرەئیل) خاوەنی هێز وپلە وپایەیە لای پەروەردگاری خاوەن عەرش

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا السَّمَاءُ انفَطَرَتْ ﴿١﴾ وَإِذَا الْكَوَاكِبُ انتَثَرَتْ ﴿٢﴾ وَإِذَا الْبِحَارُ فُجِّرَتْ ﴿٣﴾ وَإِذَا الْقُبُورُ بُعْثِرَتْ ﴿٤﴾ عَلِمَتْ نَفْسٌ مَّا قَدَّمَتْ وَأَخَّرَتْ ﴿٥﴾ يَا أَيُّهَا الْإِنسَانُ مَا غَرَّكَ بِرَبِّكَ الْكَرِيمِ ﴿٦﴾ الَّذِي خَلَقَكَ فَسَوَّاكَ فَعَدَلَكَ ﴿٧﴾ فِي أَيِّ صُورَةٍ مَّا شَاءَ رَكَّبَكَ ﴿٨﴾ كَلَّا بَلْ تُكَذِّبُونَ بِالدِّينِ ﴿٩﴾ وَإِنَّ عَلَيْكُمْ لَحَافِظِينَ ﴿١٠﴾ كِرَامًا كَاتِبِينَ ﴿١١﴾ يَعْلَمُونَ مَا تَفْعَلُونَ ﴿١٢﴾ إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ ﴿١٣﴾ وَإِنَّ الْفُجَّارَ لَفِي جَحِيمٍ ﴿١٤﴾ يَصْلَوْنَهَا يَوْمَ الدِّينِ ﴿١٥﴾ وَمَا هُمْ عَنْهَا بِغَائِبِينَ ﴿١٦﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٧﴾ ثُمَّ مَا أَدْرَاكَ مَا يَوْمُ الدِّينِ ﴿١٨﴾ يَوْمَ لَا تَمْلِكُ نَفْسٌ لِّنَفْسٍ شَيْئًا وَالْأَمْرُ يَوْمَئِذٍ لِّلَّهِ ﴿١٩﴾

سُورَةُ المُطَفِّفِين

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّلْمُطَفِّفِينَ ﴿١﴾ الَّذِينَ إِذَا اكْتَالُوا عَلَى النَّاسِ يَسْتَوْفُونَ ﴿٢﴾ وَإِذَا كَالُوهُمْ أَو وَّزَنُوهُمْ يُخْسِرُونَ ﴿٣﴾ أَلَا يَظُنُّ أُولَٰئِكَ أَنَّهُم مَّبْعُوثُونَ ﴿٤﴾ لِيَوْمٍ عَظِيمٍ ﴿٥﴾ يَوْمَ يَقُومُ النَّاسُ لِرَبِّ الْعَالَمِينَ ﴿٦﴾

(٢١) قسە پەیوەندە لەو فریشتەکانە، وە دەستپاکە کە لەو وەحی وسروشەی کە دەیهێنێت بۆ پێغەمبەر ﷺ.

(٢٢) هاوەڵەکەتان (کە موحەممەدی کوڕی عەبدوڵلایە) شێت نیە (وەک ئەوەی ئێوە دەڵێن، وە ئەو بەرێی ترسە).

(٢٣) بێگومان موحەممەد ﷺ جوبرەئیلی بینی بەشێوەی خۆیدا (کەشەش سەد باڵی هەبوو) لە ئاسۆی ڕووندا.

(٢٤) موحەممەد ﷺ ڕژد وبەخیل نیە لە گەیاندنی ئەو وەحیەی کە بۆی دێت لای پەروەردگاریەوە.

(٢٥) وە قورئانەی کە بۆی هاتووە وتەی شەیتانی نەفرین لێکراو نی یە (وەک ئەوەی ئێوە دەیڵێن).

(٢٦) ئەوە ئێوە بۆ کوێ دەڕۆن وڕوو دەکەنە کوێ؟ واتە ئەوە ئێوە چی ڕێگایەکتان گرتوەتەبەر بە ووتەی قسە وقسەلۆک بەرامبەر قورئان)

(٢٧) ئەو قورئانە یادخستنەوە وئامۆژگاریە بۆ هەموو خەڵکی جیهان.

(٢٨) بۆ هەرکەسێک کە بیەوێت لە ئێوە ڕێگای ڕاست بگرێتەبەر.

(٢٩) ئێوە ناتوانن وناتانەوێت ئەو ڕێگا ڕاستە بگرنەبەر مەگەر کاتێک کە پەروەردگاری جیهانیان بیەوێت وئیستقامەتان پێ ببەخشێت وبەردەوامتان بکات لەسەر هیدایەت.

سورەتی الانفطار

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) کاتێک کە ئاسمان پارچە پارچە ولەت لەت دەبێت

(٢) وە کاتێک کە ئەستێرەکان کەوتنە خوارەوە وپەرش وبڵاو بوونەوە

(٣) وە کاتێک کە دەریاکان (شیرین وسوێریان) تێکەڵ کران وبەیەکتر گەیەنران

(٤) وە کاتێک کە گۆڕەکان ژێرە وژوورکران (ومردووەکان هەستانە دەرەوە وزیندوو بوونەوە).

(٥) هەموو کەسێک ئەزانێت چی لەپێش خۆیەوە ناردوە (لەکار وکردەوە بۆ قیامەتی) وچیشی دواخستووە لە کاری چاکە وخراپ وخەڵکی چاویان پێ دەکەن)

(٦) ئەی ئادەمیزاد چ شتێک تۆی تەفرەدا وبەهەڵەی داوی بەرامبەر بە پەروەردگاری میهرەبان وبەڕێزت

(٧) ئەو پەروەردگارەی کە دروستی کردویت لە دڵۆپێ ئاو) وڕێکی خستوویت (وکردوویی بە ئەو پیاوە) وخۆڕاکی کردویەوە (لە تەواوی گیان لەبەرانی تر).

(٨) بەسەر هەر شێوە وشێوازێک کە خوی ویستیتی ڕێکی خستوویت.

(٩) نەخێر (سەرکەش مەبن بەو زیر وحورمەتەی کە پەروەردگار پێی گرتوون)، چونکە ئێوە بڕوادار بەڕۆژی دوایی نین وبە درۆی دەزانن

(١٠) بێگومان ئێوە چەند چاودێرێکتان (فریشتەکان) بەسەرەوە دانراوە (کەچاکە وخراپەتان دەنووسن).

(١١) ڕێزدارانێکی نووسەرن (ئەو فریشتانە).

(١٢) هەرچی ئێوە بیکەن ئەوان دەیزانن

(١٣) بێگومان چاکەکاران (لەڕۆژی دواییدا) لە ناز ونیعمەتی پەروەردگاردان.

(١٤) وە بەڕاستی خراپەکاران لە دۆزەخدان

(١٥) لەڕۆژی دوایی (پاداشت) دا دەچنە ناویەوە

(١٦) وە بەهیچ شێوەیەک ناتوانن لێی بچنە دەرەوە

(١٧) تۆ چوو زانیت ڕۆژی دوایی (پاداشت) چیە؟ چەندە سەخت وناڕەحەتە

(١٨) دووبارە تۆ چوو زانیت ڕۆژی دوایی (پاداشت) چیە؟

(١٩) ئەو ڕۆژە ڕۆژێکە کە هیچ کەس ناتوانێت فریای هیچ کەسی تر بکەوێت وهیچ بۆ بکات، وە هەموو کار وفەرمانێک هەر بۆ خوایە

سورەتی المطففین

بەسەرهاتی ئەم سورەتە گێڕدراوەتەوە لە عەبدوڵای کوڕی عەبباسەوە (خوایان لێ ڕازی بێت) دەڵێ: کاتێک پێغەمبەر ﷺ

هات بۆ مەدینە وهیجرەتی کرد، خەڵکی مەدینە لە پێوانە وکێشانەیاندا لەهەموو کەس خراپتر بوون، هەر بۆیە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند، جا پاش ئەوەی ئایەتەکان دابەزین خەڵکی لە کێشانە وپێوانەیاندا چاك بوون .

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

هاوار وتیاچوون و (وەیل) بۆ تەرازوو بازان.

ئەوانەی کاتێك پێوانە بکەن بۆخۆیان لەسەر ماڵی خەڵکی بەتەواوی وەری دەگرن.

وەکاتێك لەسەر ماڵی خۆیان بۆ خەڵکی پێوانەیان بۆ بکەن (یان بە کێشان پێی بفرۆشن) کەمیان دەدەنێ.

ئایا ئەوانە باوەڕ ناکەن کە بێگومان زیندوو دەکرێنەوە

لەڕۆژێکی زۆر گەورەدا.

ڕۆژێکە کە هەموو خەڵکی لەبەردەم پەروەردگاری جیهاندا دەوەستن (بۆ لێپرسینەوە).

با دەست لەو کارەیان هەڵگرن، چونکە نامەی کردەوەی تاوانباران (لەسوتانیان) بەر [illegible] دەفتەرێکی پەستی تەنگی ڕەشدایە لەسووەخدا

جا (ئەی موحەممەد) تۆ چوزانیت ئەو دەفتەرە ڕەشە چی یە!

نامەیەکی نووسراوی مۆرکراوە (کەبەهیچ شێوەیەك دەستکاری ناکرێت).

وەیل وتیاچوون بۆ بێباوەڕان لەو ڕۆژەدا (ڕۆژی دوایی).

ئەوانەی کە باوەڕیان نی یە بەڕۆژی دوایی وزیندوو بوونەوە وبەدرۆی دەزانن.

هیچ کەس بێباوەڕ نی یە بەو ڕۆژە وبەدرۆی دانانێت جگە لەکەسانی ستەمکاری تاوانبار نەبێت.

ئەو کەسانە کاتێك ئایەتەکانی ئێمەیان بەسەردا دەخوێنرێتەوە، لەوەڵامدا دەڵێن ئەمانە ئەفسانە ودرۆی پێشینانن

نەخێر وانی یە (ئایەتەکانی ئێمە درۆی پێشینان نین) بەڵکو ژەنگی ئەو خراپە وتاوان وگوناهانەی کەدەیانکرد پەردەی هێناوە بەسەر دڵەکانیاندا (وڕاستی نابینن)

نەخێر پەروەردگاریان ناناسن، بێگومان ئەو کەسانە لە ڕۆژی دوایی دا ئەمەش دەس بە بینینی ڕووی خوای گەورە

پاشان ئەوانە دەخرێنە ئاگری دۆزەخەوە

ئەمجا (پاش ئەوەی کە دەخرێنە دۆزەخەوە) پێیان دەوترێت ئەمە ئەو ئاگر وئەو ڕۆژە بوو کە بڕواتان پێی نەبوو

نەخێر (چاکەکاران دوورن لە دۆزەخەوە) ونامەی کردەوەکانیان لە جێگا وشوێنێکی بەرزدایە

جا (ئەی موحەممەد) تۆ چوزانیت ئەو جێگا بەرز وبڵندانە (علیون) چیە وچۆنە!.

نامە ودەفتەرێکی مۆرکراوی [illegible] بەرز وبەهەرە)

کە فریشتە نزیك وبەڕێزەکانی خوای گەورە دەیبینن ودەیبکەنەوە وتەماشای دەکەن

بێگومان چاکەکاران وخواناسان لە ناو نیعمەتدان

كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْفُجَّارِ لَفِي سِجِّينٍ وَمَا أَدْرَاكَ مَا سِجِّينٌ كِتَابٌ
مَرْقُومٌ وَيْلٌ يَوْمَئِذٍ لِلْمُكَذِّبِينَ الَّذِينَ يُكَذِّبُونَ بِيَوْمِ الدِّينِ
وَمَا يُكَذِّبُ بِهِ إِلَّا كُلُّ مُعْتَدٍ أَثِيمٍ إِذَا تُتْلَىٰ عَلَيْهِ آيَاتُنَا قَالَ أَسَاطِيرُ
الْأَوَّلِينَ كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَىٰ قُلُوبِهِم مَّا كَانُوا يَكْسِبُونَ كَلَّا إِنَّهُمْ
عَن رَّبِّهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّمَحْجُوبُونَ ثُمَّ إِنَّهُمْ لَصَالُو الْجَحِيمِ ثُمَّ يُقَالُ
هَٰذَا الَّذِي كُنتُم بِهِ تُكَذِّبُونَ كَلَّا إِنَّ كِتَابَ الْأَبْرَارِ لَفِي عِلِّيِّينَ
وَمَا أَدْرَاكَ مَا عِلِّيُّونَ كِتَابٌ مَّرْقُومٌ يَشْهَدُهُ الْمُقَرَّبُونَ
إِنَّ الْأَبْرَارَ لَفِي نَعِيمٍ عَلَى الْأَرَائِكِ يَنظُرُونَ تَعْرِفُ فِي
وُجُوهِهِمْ نَضْرَةَ النَّعِيمِ يُسْقَوْنَ مِن رَّحِيقٍ مَّخْتُومٍ
خِتَامُهُ مِسْكٌ وَفِي ذَٰلِكَ فَلْيَتَنَافَسِ الْمُتَنَافِسُونَ وَمِزَاجُهُ
مِن تَسْنِيمٍ عَيْنًا يَشْرَبُ بِهَا الْمُقَرَّبُونَ إِنَّ الَّذِينَ
أَجْرَمُوا كَانُوا مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا يَضْحَكُونَ وَإِذَا مَرُّوا بِهِمْ
يَتَغَامَزُونَ وَإِذَا انقَلَبُوا إِلَىٰ أَهْلِهِمُ انقَلَبُوا فَكِهِينَ
وَإِذَا رَأَوْهُمْ قَالُوا إِنَّ هَٰؤُلَاءِ لَضَالُّونَ وَمَا أُرْسِلُوا عَلَيْهِمْ
حَافِظِينَ فَالْيَوْمَ الَّذِينَ آمَنُوا مِنَ الْكُفَّارِ يَضْحَكُونَ

لەسەر کورسی و تەخت وقەنەفە ڕازاوەکانی بەهەشت دانیشتوون وتەماشای دیمەنە خۆشەکانی دەکەن

لە ڕوخساریاندا خۆشی وگەشاوەیی وخۆشگوزەرانی دەبینیت

شەرابێکی پاکی سەرمۆرکراویان پێنۆش دەکرێت (بەشێوەیەك کەس جگە لەوان دەستی بۆ نەبردووە)

کۆتایی ئەو شەرابە بۆنی میسکی لێ دێت، جا با پێشبڕکێ کاران بۆئەمە پێشبڕکێ بکەن

ئەو شەرابە تێکەڵ کراوە لە ئاوی (تسنیم)

ئەو (تسنیم)ە سەرچاوەیەکە کەبەندە نزیکەکانی پەروەردگار پێی دەخۆنەوە

بێگومان (لە دونیادا) ئەو کەسانەی بێباوەڕ وتاوانبار بوون گاڵتەیان دەکرد بە باوەڕداران وپێیان دەکەنین

وەکاتێك بەلایاندا تێپەڕ ببوونایە دەستیان دەکرد بە سرتە سرت وچاولێ داگرتن

وە کاتێکیش دەگەڕانەوە بۆ ماڵو منداڵ وکەسوکاریان بە گاڵتەکردن بە باوەڕدارانەوە دەگەڕانەوە

وە کاتێکیش کە باوەڕدارانیان ببینیایە دەیانووت ئەمانە گومڕا وسەرلێشێواون

سورة الانشقاق

بسم الله الرحمن الرحيم

إِذَا السَّمَاءُ انشَقَّتْ ... وَأَذِنَتْ لِرَبِّهَا وَحُقَّتْ

... فَأَمَّا مَنْ أُوتِيَ كِتَابَهُ بِيَمِينِهِ ... فَسَوْفَ يُحَاسَبُ حِسَابًا يَسِيرًا ...

... فَلَا أُقْسِمُ بِالشَّفَقِ ... وَاللَّيْلِ وَمَا وَسَقَ ... وَالْقَمَرِ إِذَا اتَّسَقَ ... لَتَرْكَبُنَّ طَبَقًا عَن طَبَقٍ ... فَمَا لَهُمْ لَا يُؤْمِنُونَ ...

... إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ

ـە کاتێکدا ئەو بێباوەڕانە ئەو قسانەیان دەکردا بەسەر نووی که چاودێریان بەسەر باوەڕداران بەوە

جا ئەم ڕۆژەش که ڕۆژی دوایییە باوەڕداران سەرفراز وسەرکەوتوو و (دەبینن که بێباوەڕان لە دۆزەخدان) پێی دەکەن

بەسەر کورسی وتەخت ولەناو ڕازاوەکانی بەهەشت دانیشتوون وتەماشای دۆزەخییەکان دەکەن

وە ئایا بێباوەڕان پاداشتی ئەو کارانەیان کردووە درایەوە که لە دونیادا دەیانکرد.

سوورەتی الإنشقاق

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(1) کاتێک که ئاسمان لەت وپەت بوو (ئەمەش نیشانەکانی ڕۆژی دوایییە)

(2) گوێڕایەڵی پەروەردگاری خۆی کرد وشیاویش بوو بۆی ئەو ملکەچی بە.

(3) وەکاتێک (لە ڕۆژی دوایی دا) که زەوی ڕاکێشرا وتەخت کرا، کێوەکانیشی لەجێگای خۆی هەڵکەن ... بوو بە دەشتێکی کاکی بەکاکی

(4) ئەوەی تێیدا بوو لە مردوو هەمووی فڕێ دایە دەرەوە، وهیچی تێدا نەما

(5) گوێڕایەڵی پەروەردگاری خۆی کرد وشیاویش بوو بۆی ئەو ملکەچی بە.

(6) ئەی ئادەمیزاد بەڕاستی تۆ هەمیشە لە ماندوو بوون وتێکۆشانێکی بێ پساندایت بە تێکۆشانێکی چڕ بەرەو لای پەروەردگارت، بە ڕەنجەکەت دەگەیت ودەگەڕێیتەوە لای ئەو ڕەبە

(7) جا ئەو کەسەی نامەی کردەوەکانی بدرێتەوە دەستی ڕاستی

(8) ئەوە بەشێوەیەکی ئاسان ولێپرسینەوەیەکی سووک وئاسانی لەگەڵدا دەکرێت.

(9) وە بەدڵخۆشییەوە دەگەڕێتەوە ناو کەس وکار ومال ومنداڵی.

(10) بەڵام ئەوەی که نامەی کار وکردەوەکانی لە پشتەوە درایە دەستی چەپی

(11) ئەو هاوار وگریانی بێ بەری دەبێتەوە وداوای مردنی خۆی دەکات وناو تەخو ڕیەتی

(12) وە دەچێتە ناو ئاگری دۆزەخەوە

(13) بەهەر ئەوە (ئەو کەسە لە دونیادا هەمیشە لە کەیف وشادی و بەزمی خۆیدا بوو) بە دڵ خۆشی دەگەڕایەوە بۆ ماڵ ومنداڵی

(14) بەڕاستی ئەو کەسە وگومانی دەبرد هەرگیز ناگەڕێتەوە لای خوای گەورە بۆ وەرگرتنەوەی سزای کردەوەکانی

(15) بەڵێ دەگەڕێتەوە لای پەروەردگاری، بێگومان خوای گەورە حاڵ ئاگادارە بە کار وکردەوەکانی و دەیبینێت

(16) سوێند بەشەفەق وسووراییی کەناری ئاسمان لەکاتی ئاوابوونی خۆردا

(17) وە بەشەو و ئەوەشی کۆی دەکاتەوە (لە مرۆڤ و گیان لەبەران).

(18) وە بە مانگی شەوی چواردە کاتێک که تەواو پڕ دەبێت (وە ڕووناکی دەدرەوشێتەوە)

(19) بێگومان ئێوە بە حاڵێکەوە دەگوازرێنەوە بۆ حاڵێکی تر (لە دونیادا تەوە بۆ هەژاری، لە منداڵیەوە بۆ لاوی وپیری، لە ژیانەوە بۆ مردن ...).

(20) دەی ئیتر ئەوە (دوای ئەو هەمووە بەڵگە ونیشانانە) بۆ باوەڕ ناهێنن

(21) ئەو (بێباوەڕانە) کاتێکیش که قورئانیان دەخوێنرێتەوە بەسەریاندا سوژدە نابەن

(22) (نەك هەر ئەوەندە) بەڵکو ئەوانەی که بێباوەڕن (قورئان) بەدرۆش دەزانن

(23) خوای گەورە زانایە وچاک ئاگادارە بەوەشی بە دڵ ودەروونی خۆیاندا دەیشارنەوە.

(24) (ئەی موحەممەد) مژدەیان بدەرێ بە سزایەکی سەختی بە ئازار.

(25) جگە لەو کەسانەی که باوەڕیان هێناوە وکار وکردەوەی چاکیان کردووە، ئەو کەسانە پاداشتی بەردەوامیان بۆ ئامادەکراوە (لەلایەن پەروەردگاریانەوە).

سورەتی البروج

بەناوی خوای بەخشندەی میهرەبان

(١) سوێند بە ئاسمانی خاوەن بورجەکان کە ژمارەیان دوازدە بورجە، ڕۆژ وەمانگ بەهەر بورجەکەدا دەڕۆن (هەر مانگە بەبورجێکدا)

(٢) وە سوێند بەو ڕۆژەی کە بەڵێن دراوە (کەمەبەست پێی ڕۆژی دواییە)

(٣) وە سوێند بە هەموو شاهیدێک لەو ڕۆژە بە بەحوزوری خوای گەورە، وەبە هەموو ئەو شتانەی لەو ڕۆژەدا دەبینرێن لەکاروکردەوەی دوانساران کە کردوویانە بەرامبەر بە خەڵکی (وەهەندێک دەڵێن مەبەست لە شاهد ڕۆژی هەینی یە وەمەبەست لە مشهودیش ڕۆژی عەرەفەیە)

(٤) نەفرین وەکوشتن وەهەرێشت بێ لە خاوەنی چاڵە ئاگرەکان (ئەوانەی کە چاڵە ئاگرینەکەیان دروست کرد وبڕوادارانیان بەسەر ئەوەی پەشیمان نەبوونەوە لە دوورەکەیان، بەهەموویان سووتاندن)

(٥) ئەو ئاگرەی خاوەنی بڵێسە وسووتێنەری بوو

(٦) لە کاتێکدا (پادشای ناوبراو وە دەستوپێوەندەکانی) دانیشتبوون بەچوار دەوری ئەو چاڵەدا

(٧) وەبەچاوی خۆیان سەیری ئەوەیان دەکرد (لەبڕوادارەکانیان)

(٨) ئەو سزایەش بۆیە ئەدران بەهۆی ئەوەی کە بڕوایان هێنابوو بە خوای گەورەی بەدەسەڵاتی سوپاسکراو.

(٩) ئەو خوایەی کە خاوەنداریتی ئاسمان وزەوی بۆ ئەوە، ئەو خوایەی ئاگاداری هەموو شتێکە وهیچی لێوون نابێت.

(١٠) ئەو (بێ باوەڕانەی) کە بڕوادارانی پیاو وئافرەتەکانیان تووشی ئەو سزا وئازارەدانە کرد، پاشان تەوبەشیان نەکرد، سزای دۆزەخ وسزای سووتێنەریان بۆ ئامادەکراوە

(١١) بێگومان ئەوانەی باوەڕیان هێناوە وکار وکردەوەی چاکەیان کرد (مەبەست پێی ئەو باوەڕدارانەیە کە سووتێنران وەهەموو باوەڕدارێکی چاکەکار) بەهەشتیان بۆ ئامادەیە کە چەندەها جۆگا وڕووبار بەژێریاندا دەڕوات، بەڕاستی ئائەوەیە سەرکەوتنی هەرە گەورە.

(١٢) بەڕاستی سزا وتۆڵە وەدەست وەشاندنی پەروەردگارت (ئەی موحەممەد ﷺ) زۆر سەخت وبەتینە.

(١٣) بێگومان هەر ئەو خودایەیە لەنەبوونەوە ئادەمیزادی دروستکردوە، وەپاشانیش لەدوای مردن زیندوویان دەکاتەوە

(١٤) هەر ئەویشە پەروەردگاری لێبووردەی خاوەن سۆز وخۆشەویستی بۆ بەندە باوەڕدارەکانی

(١٥) خودای خاوەن عەرش وبەرزی بەڕێز

(١٦) هەر شتێکی بیەوێت دەیکات (هیچ ڕێگریەک نییە لەبەردەمیدا)

سُورَةُ البُرُوجِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الْبُرُوجِ ﴿١﴾ وَالْيَوْمِ الْمَوْعُودِ ﴿٢﴾ وَشَاهِدٍ وَمَشْهُودٍ ﴿٣﴾ قُتِلَ أَصْحَابُ الْأُخْدُودِ ﴿٤﴾ النَّارِ ذَاتِ الْوَقُودِ ﴿٥﴾ إِذْ هُمْ عَلَيْهَا قُعُودٌ ﴿٦﴾ وَهُمْ عَلَىٰ مَا يَفْعَلُونَ بِالْمُؤْمِنِينَ شُهُودٌ ﴿٧﴾ وَمَا نَقَمُوا مِنْهُمْ إِلَّا أَنْ يُؤْمِنُوا بِاللَّهِ الْعَزِيزِ الْحَمِيدِ ﴿٨﴾ الَّذِي لَهُ مُلْكُ السَّمَاوَاتِ وَالْأَرْضِ ۚ وَاللَّهُ عَلَىٰ كُلِّ شَيْءٍ شَهِيدٌ ﴿٩﴾ إِنَّ الَّذِينَ فَتَنُوا الْمُؤْمِنِينَ وَالْمُؤْمِنَاتِ ثُمَّ لَمْ يَتُوبُوا فَلَهُمْ عَذَابُ جَهَنَّمَ وَلَهُمْ عَذَابُ الْحَرِيقِ ﴿١٠﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ لَهُمْ جَنَّاتٌ تَجْرِي مِنْ تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ ۚ ذَٰلِكَ الْفَوْزُ الْكَبِيرُ ﴿١١﴾ إِنَّ بَطْشَ رَبِّكَ لَشَدِيدٌ ﴿١٢﴾ إِنَّهُ هُوَ يُبْدِئُ وَيُعِيدُ ﴿١٣﴾ وَهُوَ الْغَفُورُ الْوَدُودُ ﴿١٤﴾ ذُو الْعَرْشِ الْمَجِيدُ ﴿١٥﴾ فَعَّالٌ لِمَا يُرِيدُ ﴿١٦﴾ هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْجُنُودِ ﴿١٧﴾ فِرْعَوْنَ وَثَمُودَ ﴿١٨﴾ بَلِ الَّذِينَ كَفَرُوا فِي تَكْذِيبٍ ﴿١٩﴾ وَاللَّهُ مِنْ وَرَائِهِمْ مُحِيطٌ ﴿٢٠﴾ بَلْ هُوَ قُرْآنٌ مَجِيدٌ ﴿٢١﴾ فِي لَوْحٍ مَحْفُوظٍ ﴿٢٢﴾

سُورَةُ الطَّارِقِ

(١٧) ئایا (ئەی موحەممەد ﷺ) هەواڵی لەشکر وسوپاکانت پێگەیشتووە؟ (ئەو بێباوەڕانەی کە هەردەم خەریکی کۆکردنەوەی سوپا بوون بەدژ پێغەمبەران وشوێنکەوتوانیان)

(١٨) سوپا ولەشکری فیرعەون وسەموود (خوای گەورە سزای فیرعەون ولەشکرەکەی دا بە نوقم کردنیان لەڕووباری نیلدا، وە سزای گەلی سەموودیش دا بەوەی وڵاتی کاول کردن ودایشی بەسەریەکدا).

(١٩) ئەوانەشی بێباوەڕ بوون (لە قورەیش وخەڵکی مەککە، پەندیان وەرنەگرت لەبەسەرهاتی ئەو گەلانەدا) بەردەوام بوون لەسەر بێباوەڕی وسەرکەشی خۆیان.

(٢٠) وە خوای گەورەش بە پشتیانەوە بەدەسەڵات و علمی خوای گەورەیانی داوە بەتوانایە چی کرد لەو گەلانە ئاوایش بکات لە ئەوانی سەردەم

(٢١) ئەوەی کە ئەوان بێباوەڕن پێی وسەرسوڕی دەڕاینن) قورئانێکی گەورە وبەڕێزە

(٢٢) لەناو ئاسۆیەکی پارێزراوە وتە بە لوح المحفوظە نووسراوەتەوە بە حکمانەی کە بە دانکی هەموو نووسراوەکان ئاسمانەوە ئاکتیان وە پارێزراوشە (محفوظ) لەدەست تێوەردانی شەیتانەکان

بسم الله الرحمن الرحيم

وَالسَّمَاءِ وَالطَّارِقِ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الطَّارِقُ ۝ النَّجْمُ الثَّاقِبُ ۝ إِنْ كُلُّ نَفْسٍ لَمَّا عَلَيْهَا حَافِظٌ ۝ فَلْيَنْظُرِ الْإِنْسَانُ مِمَّ خُلِقَ ۝ خُلِقَ مِنْ مَاءٍ دَافِقٍ ۝ يَخْرُجُ مِنْ بَيْنِ الصُّلْبِ وَالتَّرَائِبِ ۝ إِنَّهُ عَلَىٰ رَجْعِهِ لَقَادِرٌ ۝ يَوْمَ تُبْلَى السَّرَائِرُ ۝ فَمَا لَهُ مِنْ قُوَّةٍ وَلَا نَاصِرٍ ۝ وَالسَّمَاءِ ذَاتِ الرَّجْعِ ۝ وَالْأَرْضِ ذَاتِ الصَّدْعِ ۝ إِنَّهُ لَقَوْلٌ فَصْلٌ ۝ وَمَا هُوَ بِالْهَزْلِ ۝ إِنَّهُمْ يَكِيدُونَ كَيْدًا ۝ وَأَكِيدُ كَيْدًا ۝ فَمَهِّلِ الْكَافِرِينَ أَمْهِلْهُمْ رُوَيْدًا ۝

سُورَةُ الأَعْلَى

بسم الله الرحمن الرحيم

سَبِّحِ اسْمَ رَبِّكَ الْأَعْلَى ۝ الَّذِي خَلَقَ فَسَوَّىٰ ۝ وَالَّذِي قَدَّرَ فَهَدَىٰ ۝ وَالَّذِي أَخْرَجَ الْمَرْعَىٰ ۝ فَجَعَلَهُ غُثَاءً أَحْوَىٰ ۝ سَنُقْرِئُكَ فَلَا تَنْسَىٰ ۝ إِلَّا مَا شَاءَ اللَّهُ إِنَّهُ يَعْلَمُ الْجَهْرَ وَمَا يَخْفَىٰ ۝ وَنُيَسِّرُكَ لِلْيُسْرَىٰ ۝ فَذَكِّرْ إِنْ نَفَعَتِ الذِّكْرَىٰ ۝ سَيَذَّكَّرُ مَنْ يَخْشَىٰ ۝ وَيَتَجَنَّبُهَا الْأَشْقَى ۝ الَّذِي يَصْلَى النَّارَ الْكُبْرَىٰ ۝ ثُمَّ لَا يَمُوتُ فِيهَا وَلَا يَحْيَىٰ ۝ قَدْ أَفْلَحَ مَنْ تَزَكَّىٰ ۝ وَذَكَرَ اسْمَ رَبِّهِ فَصَلَّىٰ ۝

سورەتی الطارق

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) سوێند بە ئاسمان وئەو ئەستێرەیەش لەشەودا دەردەکەوێ

(٢) تۆ چوزانی (ئەی موحەممەد ﷺ) کەوتووی شەو طارق چی یە

(٣) ئەستێرەیەکە بە ڕووناکی وبرەوشاوەی خۆی تاریکی شەو دەبڕێ.

(٤) سوێند بەهەموو ئەوانە هیچ کەسێ نیە بە چاودێری بەسەرەوە نەبێ (هەموو کەس دوو فریشتە ئەوەکانی ئومار دەکات ئەکیکیان چاکەکان وئەوی دیکەیان خراپەکان

(٥) (واتە مرۆڤ بۆ ئەوەندە سەرکەشە) دەبا ئادەمیزاد تەماشا بکات وسەرنج بدات کە لە چی دروستکراوە.

(٦) دروستکراوە لە ئاوێکی هەلقولاوی بەکان کە دەڕژێتە ناو مندالدانەوە (ئوتە لە ئاوی پیاو وهێلکەدانی ئافرەت)

(٧) کە دەردەچێت بەناوەندی پشتی پیاو ودەندەی پەراسووەکانی سنگی ئافرەتەوە.

(٨) بێگومان خوای گەورە بەدەسەڵات وبەتوانایە لەسەر زیندوو کردنەوەی ئادەمیزاد پاش مردنی وڕزانی لەخاکدا.

(٩) لە ڕۆژێکدا (کە ڕۆژی دوایی یە) هەموو نهێنی وڕاز ونیازێکی ناو دڵەکان ئاشکرا دەکرێت

(١٠) ئادەمیزاد (لەو ڕۆژەدا) هیچ هێز وپشتیوانێکی نیە کە فریای بکەوێ

(١١) سوێند بە ئاسمانی خاوەن باران

(١٢) وە بە زەوی خاوەن درز وقڵیش (کە بەهۆی دەرهاتنی دار وڕووەکەوە درزی تێ دەبێت)

(١٣) بێگومان قورئانی پیرۆز ووتەی جیاکەرەوەیە (هەق لە ناهەق جیا دەکاتەوە)

(١٤) ئەم قورئانە ووتەی گاڵتە وگەپ نیە (واتە بەبێ هوودە نەبێژراوە

(١٥) بێگومان بێباوەڕان هەردەم خەریکی پیلان وفرتوفێڵن (لە باوەڕداران)

(١٦) وە منیش نەخشەی خۆم دەخەمەکار (بۆ ئاشکرا کردنی هەق وڕاستی و تۆڵە سەندنەوە لێیان)

(١٧) کەواتە تۆش ئەی موحەممەد ﷺ پەلە مەکە لە سزاوەردانی بێباوەڕان، وکەمێک مۆڵەتیان بدە وسەبر بووەستە تا بە خۆم چییان بەسەر دەهێنم

سورەتی الأعلى

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) بەستایش وپاکی پەروەردگاری بەرز وبلند وپایەدار بکە بە ووتنی سبحان ربي الأعلى

(٢) ئەو پەروەردگارەی کە هەموو شتێکی بەجوانی دروستکردووە وڕێکوپێکیشی کردووە

(٣) ئەو پەروەردگارەی کە بەخشەی هەموو شتێکی کێشاوە (لە شێوە وجۆر ورەنگ وسیفات وکار وگوفتار و ڕزق وئەجەلی)، پاشان ڕێنموێنیشی کردووە بۆی

(٤) ئەو پەروەردگارەی کە گژ وگیایی ولەوەڕگای دەرهێناوە بۆ ئاژەڵان

(٥) پاشان دوایەکیش دەیگۆڕێت بە پووش وپەلاشی زەرد ووشکی ڕەش هەڵگەڕاو

(٦) ئەی موحەممەد ﷺ ئێمە قورئانت بەسەردا دەخوێنینەوە وەرگرتنی لەبیرت ناچێتەوە

(٧) مەگەر شتێک کە خوا بیەوێت ولەبیرتی بەرێتەوە (بەنەسخ کردنەوە ولابردنی حوکمەکەی) بێگومان ئەو ئاگادارە بەو شتانەی کە ئادەمیزاد دەیکات بە ئاشکرا و بەنهێنی.

(٨) ئێمە یارمەتیت دەدەین بۆ بەئەنجام گەیاندنی هەموو چاکەیەک لەپیاو چوونە بەهەشتی (هەموو کارێکت بۆ ئاسان دەکەین)

(٩) ئەمجا تۆش هەمیشە ئامۆژگاری خەڵکی بکە بەو قورئانەی بۆمان نارد ووت ورێنموماییان بکە بۆ سەر ڕێگای ڕاست وشەریعەتی

ئیسلام، ئەگەر ئەو ئامۆژگاری [illegible] سوودی هەبێت بۆیان وپەندی لێوەربگرن.

(١٠) بێگومان ئەوەی کە [illegible] پەندی لێوەردەگرێت

(١١) بەڵام ئەوەی کە مل هوڕ وسەرکەش بێت لەو ئامۆژگاریانە خۆی لادەدا

(١٢) ئەوەی دەچێتە [illegible] گەورەکەوە (ئاگری دۆزەخ)

(١٣) پاشان لەناو ئەو ئاگرەدا [illegible] کە [illegible] (ڕزگاری [illegible]) نە دەژێت [illegible] سوودە بیر وهۆشی)

(١٤) بێگومان ڕزگاری بوو ئەوەی [illegible] دەروونی خۆی پاک کردەوە لە شیرك وهاوەڵ پەیداکردن بۆ خوا.

(١٥) وە یادی پەروەردگاری خۆی [illegible] ونوێژەکانی ئەنجام دا

(١٦) کەچی ئێوە ژیانی [illegible] بەسەر ژیانی دواڕۆژدا

(١٧) لەگەڵ ئەوەشدا ژیانی [illegible] وبەردەوامترە لە (لەژیانی ئەم دونیایە).

(١٨) بێگومان ئەوەی باسکرا [illegible] لە [illegible] پەڕەکانی [illegible]

(١٩) [illegible] پەڕەکانی [illegible]

سورەتی الغاشیة

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان.

(١) ئایا دەنگ وباسی ڕۆژە دڵبژەکەرەکەت پێگەیشتووە (ڕۆژی دوایی کە بەناڕەحەتیەکانی تەواوی مەخلوقات دادەپۆشێت لەو ڕۆژەدا)

(٢) لەو ڕۆژەدا کۆمەڵە ڕوخسارێک [illegible] زەلیل [illegible]

(٣) (خاوەنی ئەو ڕوخسارانە) هەرلەدونیاکی ڕەنجەڕۆن، چونکە هەرچیان کردووە [illegible] لە [illegible]

(٤) (ئەوانە) دەچنە ناو ئاگرێکی هەرە گەرمەوە.

(٥) وە لە سەرچاوەیەکی گەرم [illegible] ئاویان ئەدرێتێ

(٦) خۆراکیشیان تەنها دڕکێکی تاڵ وتاڵی وشکی ووشتر خۆرە.

(٧) ئەویش [illegible] گۆشتی [illegible] وقەڵەو [illegible] وەبرسێتیشیان پێ دەشکێت

(٨) وە کۆمەڵە ڕوخسارێکیش [illegible] وگەشاوەن

(٩) ڕازین لە کۆشش وتێکۆشانیان [illegible] خۆیان (چونکە پاداشتی گەورە دەبیننەوە لەلایەن [illegible] پەروەردگاریانەوە)

(١٠) لە ناو بەهەشتێکی بەرز وبڵند دان.

(١١) هیچ قسە وگوفتارێکی هیچ وپووچ وبەتاڵ وبێ مانای تیادا نابیستن.

(١٢) لەو بەهەشتەدا سەرچاوە [illegible] ڕوونی تیادایە

(١٣) هەروەها [illegible] وقەنەفە [illegible]

(١٤) وە کوپ وپەرداخی [illegible]

بَلْ تُؤْثِرُونَ الْحَيَاةَ الدُّنْيَا ﴿١٦﴾ وَالْآخِرَةُ خَيْرٌ وَأَبْقَىٰ ﴿١٧﴾ إِنَّ
هَٰذَا لَفِي الصُّحُفِ الْأُولَىٰ ﴿١٨﴾ صُحُفِ إِبْرَاهِيمَ وَمُوسَىٰ ﴿١٩﴾

سُورَةُ الْغَاشِيَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

هَلْ أَتَاكَ حَدِيثُ الْغَاشِيَةِ ﴿١﴾ وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ خَاشِعَةٌ ﴿٢﴾
عَامِلَةٌ نَاصِبَةٌ ﴿٣﴾ تَصْلَىٰ نَارًا حَامِيَةً ﴿٤﴾ تُسْقَىٰ مِنْ عَيْنٍ آنِيَةٍ ﴿٥﴾
لَيْسَ لَهُمْ طَعَامٌ إِلَّا مِنْ ضَرِيعٍ ﴿٦﴾ لَا يُسْمِنُ وَلَا يُغْنِي مِنْ جُوعٍ ﴿٧﴾
وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَاعِمَةٌ ﴿٨﴾ لِسَعْيِهَا رَاضِيَةٌ ﴿٩﴾ فِي جَنَّةٍ عَالِيَةٍ ﴿١٠﴾
لَا تَسْمَعُ فِيهَا لَاغِيَةً ﴿١١﴾ فِيهَا عَيْنٌ جَارِيَةٌ ﴿١٢﴾ فِيهَا سُرُرٌ مَرْفُوعَةٌ ﴿١٣﴾
وَأَكْوَابٌ مَوْضُوعَةٌ ﴿١٤﴾ وَنَمَارِقُ مَصْفُوفَةٌ ﴿١٥﴾ وَزَرَابِيُّ مَبْثُوثَةٌ ﴿١٦﴾
أَفَلَا يَنْظُرُونَ إِلَى الْإِبِلِ كَيْفَ خُلِقَتْ ﴿١٧﴾ وَإِلَى السَّمَاءِ كَيْفَ
رُفِعَتْ ﴿١٨﴾ وَإِلَى الْجِبَالِ كَيْفَ نُصِبَتْ ﴿١٩﴾ وَإِلَى الْأَرْضِ كَيْفَ
سُطِحَتْ ﴿٢٠﴾ فَذَكِّرْ إِنَّمَا أَنْتَ مُذَكِّرٌ ﴿٢١﴾ لَسْتَ عَلَيْهِمْ
بِمُصَيْطِرٍ ﴿٢٢﴾ إِلَّا مَنْ تَوَلَّىٰ وَكَفَرَ ﴿٢٣﴾ فَيُعَذِّبُهُ اللَّهُ الْعَذَابَ
الْأَكْبَرَ ﴿٢٤﴾ إِنَّ إِلَيْنَا إِيَابَهُمْ ﴿٢٥﴾ ثُمَّ إِنَّ عَلَيْنَا حِسَابَهُمْ ﴿٢٦﴾

(١٥) وە پاڵپشت وسەرینی جوانی ڕیزکراو

(١٦) وە فەرش وڕایەخی ڕەنگاوڕەنگی [illegible] ڕاخراوە

(١٧) ئەو بێباوەڕانە، [illegible] سەیری [illegible] وشتر کە چۆن دروستکراوە.

(١٨) وە ئەئاسمان چۆن بەرزکراوەتەوە (ئەو هەموو ئەستێرە جوانەی تیا بەخشراوە بەبێ [illegible] کۆڵەکە[illegible])

(١٩) وە [illegible] سەیری [illegible] لە چیا [illegible] وکێوەکان کە چۆن داکوتراون ودامەزرێنراون.

(٢٠) وە بۆ تەماشای دەشتەکانی ڕەوی [illegible] کە چۆن ڕاخراوە وبەربڵاوکراوە بۆ کشتوکاڵ وژیان بەسەربردن تیایدا

(٢١) ئەی موحەممەد (ﷺ) [illegible] ئامۆژگاریان بکە وئەم شتانەیان بەبیر بهێنەرەوە، چونکە ئەرکی تۆ تەنها بەبیرهێنانەوەیە

(٢٢) تۆ دەسەڵاتت نیە بەسەریاندا تا بتوانیت بەزۆر باوەڕیان پێ بهێنیت.

(٢٣) بەڵام ئەو کەسەی کە پشت هەڵدەکات وبێ باوەڕ دەبێت.

(٢٤) ئەوە خوا سزای دەدات بە سزایەکی زۆر گەورە.

(٢٥) بێگومان هەر بۆلای ئێمەیە گەڕانەوەیان (واتە پاش مردن زیندوو دەکرێنەوە ودەگەڕێنەوە بۆلای خوای گەورە)

(٢٦) پاشان بەڕاستی هەر لەسەر ئێمەشە لێپرسینەوە وموحاسەبەکردنیان

سُورَةُ الفَجرِ

بِسْمِ ٱللَّهِ ٱلرَّحْمَٰنِ ٱلرَّحِيمِ

وَٱلْفَجْرِ ﴿١﴾ وَلَيَالٍ عَشْرٍ ﴿٢﴾ وَٱلشَّفْعِ وَٱلْوَتْرِ ﴿٣﴾ وَٱلَّيْلِ إِذَا يَسْرِ ﴿٤﴾ هَلْ فِى ذَٰلِكَ قَسَمٌ لِّذِى حِجْرٍ ﴿٥﴾ أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِعَادٍ ﴿٦﴾ إِرَمَ ذَاتِ ٱلْعِمَادِ ﴿٧﴾ ٱلَّتِى لَمْ يُخْلَقْ مِثْلُهَا فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿٨﴾ وَثَمُودَ ٱلَّذِينَ جَابُوا۟ ٱلصَّخْرَ بِٱلْوَادِ ﴿٩﴾ وَفِرْعَوْنَ ذِى ٱلْأَوْتَادِ ﴿١٠﴾ ٱلَّذِينَ طَغَوْا۟ فِى ٱلْبِلَٰدِ ﴿١١﴾ فَأَكْثَرُوا۟ فِيهَا ٱلْفَسَادَ ﴿١٢﴾ فَصَبَّ عَلَيْهِمْ رَبُّكَ سَوْطَ عَذَابٍ ﴿١٣﴾ إِنَّ رَبَّكَ لَبِٱلْمِرْصَادِ ﴿١٤﴾ فَأَمَّا ٱلْإِنسَٰنُ إِذَا مَا ٱبْتَلَىٰهُ رَبُّهُۥ فَأَكْرَمَهُۥ وَنَعَّمَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَكْرَمَنِ ﴿١٥﴾ وَأَمَّآ إِذَا مَا ٱبْتَلَىٰهُ فَقَدَرَ عَلَيْهِ رِزْقَهُۥ فَيَقُولُ رَبِّىٓ أَهَٰنَنِ ﴿١٦﴾ كَلَّا ۖ بَل لَّا تُكْرِمُونَ ٱلْيَتِيمَ ﴿١٧﴾ وَلَا تَحَٰٓضُّونَ عَلَىٰ طَعَامِ ٱلْمِسْكِينِ ﴿١٨﴾ وَتَأْكُلُونَ ٱلتُّرَاثَ أَكْلًا لَّمًّا ﴿١٩﴾ وَتُحِبُّونَ ٱلْمَالَ حُبًّا جَمًّا ﴿٢٠﴾ كَلَّآ إِذَا دُكَّتِ ٱلْأَرْضُ دَكًّا دَكًّا ﴿٢١﴾ وَجَآءَ رَبُّكَ وَٱلْمَلَكُ صَفًّا صَفًّا ﴿٢٢﴾ وَجِا۟ىٓءَ يَوْمَئِذٍۭ بِجَهَنَّمَ ۚ يَوْمَئِذٍ يَتَذَكَّرُ ٱلْإِنسَٰنُ وَأَنَّىٰ لَهُ ٱلذِّكْرَىٰ ﴿٢٣﴾

سووره‌تی الفجر

به‌ناوی خوای به‌خشنده‌ ومیهره‌بان .

(١) سوێند به‌ به‌ره‌به‌یان (ئێن به‌ به‌ره‌به‌یانی ... حه‌ژنی قوربان)

(٢) وه‌ سوێند به‌ ده‌شه‌وی یه‌که‌می مانگی ... زیحجه‌

(٣) وه‌ به‌ هه‌موو شتێکی جووت وتاك ... (به‌ جووت ...) ڕۆژی یه‌که‌م وڕووه‌می ایام التشریقه‌ که‌ به‌ ... ساڵدا دروسته‌، وبه‌ ڕۆژی تاکیش ... ڕۆژی سێهه‌می ایام التشریقه‌)

(٤) وه‌ به‌شه‌وگار کاتێك که‌ تێ ده‌په‌ڕێ

(٥) ئایا ئه‌مانه‌ی که‌سوێندی پێخورا ... شایسته‌ی سوێند پێخواردن نین لای که‌سێکی ژیر وخاوه‌ن هۆش .

(٦) ئایا نابینیت په‌روه‌ردگاری تۆ چی کرد به‌ گه‌لی عاد (خوای گه‌وره‌ به‌ ڕه‌شه‌بایی به‌هێز له‌ناو ئه‌به‌کاتی ... له‌ناوی بردن)

(٧) (ئیره‌م ناوێکی تری عادی یه‌که‌مه‌ ... ناوی باپیری عادی یه‌که‌مه‌)، که‌خاوه‌ن بینای به‌رز وخانووی ... سوێنداری بوون.

(٨) که‌هیچ شار وشوێنێك نه‌بووه‌ ... وه‌ڵاتی گه‌وره‌ وبه‌رز وای دروست نه‌کرابوو

(٩) وه‌ ئایا نه‌تبیستووه‌ په‌روه‌ردگار چی کرد به‌گه‌لی سه‌موود (کاتێك که‌ باخی سوو ... نه‌وسه‌ی ... شیو ودۆڵه‌کاندا تاشه‌به‌ردیان ده‌بڕی وخانوویان بێ دروست ده‌کرد

(١٠) هه‌روه‌ها چیشی کرد به‌ فیرعه‌ونی خاوه‌ن ئه‌هرامه‌کان (ئه‌و ئه‌هرامانه‌ وه‌ك میخ چووبوون به‌ناخی زه‌ویدا)

(١١) ئه‌وانه‌ (گه‌لی عاد وسه‌موود وفیرعه‌ون) سنووریان به‌زاند بوون له‌وڵاتدا.

(١٢) فه‌ساد وخراپه‌کاری وتاوانی زۆریان ئه‌نجامدا

(١٣) په‌روه‌ردگاریش قامچی خه‌شم وتوڕه‌یی خوی ڕشت به‌سه‌ریاندا وله‌ناوی بردن

(١٤) بێگومان په‌روه‌ردگاری تو هه‌میشه‌ له‌ بۆسه‌دایه‌ بۆ ئه‌وانه‌ی ... له‌ سنوور ده‌رچن

(١٥) ئاده‌میزادیش (بێباوه‌ڕ وسپله‌) کاتێك که‌ په‌روه‌ردگاری تاقی کردبێته‌وه‌ به‌وه‌ی ڕێز وسه‌رمه‌ی ... به‌سه‌ریدا وڕێزی لێگرت وماڵ ودارایی پێ به‌خشی، ده‌ڵێت: واده‌زانێ په‌روه‌ردگارم منی خۆش ده‌وێت بۆیه‌ (من شایانی ئه‌و نه‌هره‌یه‌م) وڕێزی لێناوم

(١٦) به‌ڵام کاتێك په‌روه‌ردگار تاقیکرده‌وه‌ به‌وه‌ی که‌ ڕزق وڕۆزی لێگرته‌وه‌، یان که‌می کرده‌وه‌، له‌به‌رامبه‌ردا ده‌ڵێت: واده‌زانێ په‌روه‌ردگار سووکایه‌تی پێکردووم (چونکه‌ واده‌زانێت ڕێزی ئاده‌میزاد به‌ سه‌روه‌ت وسامانه‌وه‌یه‌).

(١٧) (نه‌خێر هیچی وانیه‌ که‌ ئێوه‌ تێگه‌شتوون) به‌ڵکو ئێوه‌ ڕێزی هه‌تیوان ناگرن

(١٨) هه‌روه‌ها هانی یه‌کتر ناده‌ن له‌سه‌ر خواردن دان به‌هه‌ژاران

(١٩) سه‌روه‌ری ئه‌مه‌ ئێوه‌ میراتی به‌شێوه‌یی (هه‌تیوو وبێوه‌وا ونه‌وه‌کان به‌ناهه‌قی ده‌خۆن وهیچ حسابیکی بۆ ناکه‌ن)

(٢٠) وه‌ سه‌روه‌ت وسامان وماڵ وداراییتان زۆر زۆر خۆش ده‌وێت (به‌بێ گوێ دانه‌ حه‌رام وحه‌لاڵ).

(٢١) ده‌ست هه‌ڵگرن له‌و کارانه‌تان (هه‌روا ناچێته‌ سه‌ر بۆتان) چونکه‌ کاتێك دێت که‌ زه‌وی ده‌هه‌ژێنرێت وورد وخاش ده‌کرێت (وشاخه‌کان به‌گه‌ڵ زه‌وی یه‌کسان ده‌کرێن)

(٢٢) له‌ ڕۆژی دواییدا په‌روه‌ردگارت دێت (هه‌روه‌ك که‌ شایسته‌ی خوای گه‌وره‌یه‌، بۆ موحاسه‌به‌ کردن وفه‌رمانره‌وایی له‌ نێو ... خه‌ڵکیدا) هه‌روه‌ها فریشته‌کانیش پۆل پۆل دێن

(٢٣) له‌و ڕۆژه‌دا ئاگری دۆزه‌خ ده‌هێنرێت ونیشان ده‌درێت، جا ئاده‌میزاد له‌و ڕۆژه‌دا هه‌رچی کرده‌وه‌ی خۆیه‌تی بیری ده‌که‌ویته‌وه‌، به‌ڵام ئه‌و بیر کردنه‌وه‌یه‌ چ سوودێکی هه‌یه‌؟ (پێغه‌مبه‌ر ﷺ ده‌فه‌رموێت: ئه‌و ڕۆژه‌ دۆزه‌خ ده‌هێنن که‌ حه‌فتا هه‌زار ڕه‌شمه‌ی هه‌یه‌، به‌گه‌ڵ هه‌ر ڕه‌شمه‌یه‌ك حه‌فتا هه‌زار فریشته‌ ڕای ده‌کێشن، ئیمامی موسلیم ئه‌م فه‌رمووده‌ی ڕیوایه‌ت کردووه‌)

(٢٤) بێباوه‌ڕ ده‌ڵێت: خۆزگه‌ بۆ ئه‌م ژیانه‌م شتێکم به‌کارو کرده‌وه‌ی چاکه‌ پێش خۆم بخستبایه‌

(٢٥) له‌و ڕۆژه‌دا خوای گه‌وره‌ سزایه‌کی وای (بێباوه‌ڕان) ده‌دات که‌س ناتوانێت سزای ئاوا بدات

(٢٥) وە هیچ کەس [illegible] کەلەپچە وکوت وزنجیری کەس [illegible] وەك خوای گەورە

[illegible] وەفسی [illegible]

(28) بگەڕێرەوە بۆ لای پەروەردگارت بەشێوەیەك تۆ لەو ڕازیت وئەویش لە تۆ ڕازییە.

[illegible] بچۆرە ناو ڕیزی بەندە چاك خواناسەكانمەوە.

[illegible] وە بچۆرە [illegible]

سورەتی البلد

بەناوی خوای بەخشندە و میهرەبان

(١) سوێند بەم [illegible] مەككەیە!

(٢) لە كاتێكدا كەتۆ [illegible] ئەم شارەدا [illegible] ئەم شارە بە [illegible]

(٣) وە سوێند بە [illegible] (بە ئادەم وبەوەكانی، بەهەموو باوك ورۆڵەیەك [illegible]، ئەمەش بەلگەیە لەسەر گەورەی دەسەلاتی [illegible] لە پرۆسەی زیادكردنی [illegible] مرۆڤ وگیانەوەران)

(٤) سوێند بەوانە، [illegible] ئادەمیزادمان دروستكردووە كە هەمیشە لەهەوڵ وماندووبوون [illegible]

(٥) ئایا [illegible] هیچ كەس دەسەلاتی نابێت بەسەریدا (هەر بەبەر [illegible] دەبێت)؟

(٦) [illegible] پار وپولێكی زۆرم سەرف كرد (لە دژایەتی موحەممەد وبانگەوازەكەیدا).

(٧) ئایا وا دەزانێت كەس چاوی لێ نییە ونەیبینیوە (كە ئەو ماڵەی چۆن پەیدا كردووە [illegible] سەرف كردووە)

(٨) ئایا ئێمە دوو چاومان [illegible] بۆ نەبەخشیووە؟

(٩) هەروەها زمانێك ودوو لێو (بۆ قسە وگفتوگۆ كردن)؟

(١٠) وە ئایا ڕێگای چاك وڕێگای خراپمان بۆ ڕوون نەكردووەتەوە [illegible] نەداوە؟

(١١) كەچی زۆربەی خەڵكی نەیانتوانیوە بەسەر كۆسپەكاندا زاڵ بن وڕێگای بەختەوەری بگرنەبەر.

(١٢) [illegible] چوورت [illegible] موحەممەد [illegible] ئەو كۆسپە كامەیە؟

(١٣) [illegible] ئازادكردنی بەندە وكۆیلە [illegible]

(١٤) یان خواردن [illegible] لە ڕۆژی [illegible] وقاتی وبرسیەتیدا.

(١٥) [illegible] وخزمی خۆی

(١٦) یان بە هەژارێكی [illegible]

(١٧) پاشان لەو كەسانە بێت كەباوەڕیان هێناوە وئامۆژگاری یەكتر دەكەن [illegible] وە هەروەها ئامۆژگاری یەكتریش دەكەن بەبەزەیی ومیهرەبانی لەنێوان خۆیان وهەڵكێشن.

فَيَوْمَئِذٍ لَا يُعَذِّبُ عَذَابَهُ أَحَدٌ ﴿٢٥﴾ وَلَا يُوثِقُ وَثَاقَهُ أَحَدٌ ﴿٢٦﴾ يَا أَيَّتُهَا النَّفْسُ الْمُطْمَئِنَّةُ ﴿٢٧﴾ ارْجِعِي إِلَىٰ رَبِّكِ رَاضِيَةً مَرْضِيَّةً ﴿٢٨﴾ فَادْخُلِي فِي عِبَادِي ﴿٢٩﴾ وَادْخُلِي جَنَّتِي ﴿٣٠﴾

سُورَةُ البَلَدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَا أُقْسِمُ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ﴿١﴾ وَأَنتَ حِلٌّ بِهَٰذَا الْبَلَدِ ﴿٢﴾ وَوَالِدٍ وَمَا وَلَدَ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي كَبَدٍ ﴿٤﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّن يَقْدِرَ عَلَيْهِ أَحَدٌ ﴿٥﴾ يَقُولُ أَهْلَكْتُ مَالًا لُّبَدًا ﴿٦﴾ أَيَحْسَبُ أَن لَّمْ يَرَهُ أَحَدٌ ﴿٧﴾ أَلَمْ نَجْعَل لَّهُ عَيْنَيْنِ ﴿٨﴾ وَلِسَانًا وَشَفَتَيْنِ ﴿٩﴾ وَهَدَيْنَاهُ النَّجْدَيْنِ ﴿١٠﴾ فَلَا اقْتَحَمَ الْعَقَبَةَ ﴿١١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْعَقَبَةُ ﴿١٢﴾ فَكُّ رَقَبَةٍ ﴿١٣﴾ أَوْ إِطْعَامٌ فِي يَوْمٍ ذِي مَسْغَبَةٍ ﴿١٤﴾ يَتِيمًا ذَا مَقْرَبَةٍ ﴿١٥﴾ أَوْ مِسْكِينًا ذَا مَتْرَبَةٍ ﴿١٦﴾ ثُمَّ كَانَ مِنَ الَّذِينَ آمَنُوا وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ وَتَوَاصَوْا بِالْمَرْحَمَةِ ﴿١٧﴾ أُولَٰئِكَ أَصْحَابُ الْمَيْمَنَةِ ﴿١٨﴾ وَالَّذِينَ كَفَرُوا بِآيَاتِنَا هُمْ أَصْحَابُ الْمَشْأَمَةِ ﴿١٩﴾ عَلَيْهِمْ نَارٌ مُّؤْصَدَةٌ ﴿٢٠﴾

سُورَةُ الشَّمْسِ

(18) ئەوانەی كە [illegible] پاری دەستەی ڕاستن (كە بەختەوەرن وخوای گەورە لێیان ڕازییە)

(١٩) ئەوانەش كە [illegible] بە بەڵگە ونیشانەكانی ئێمە [illegible] كۆمەڵەی دەستی چەپن [illegible]

(٢٠) [illegible] ئاگری [illegible] بەسەریاندا [illegible]

سورەتی الشمس

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) سوێند بە خۆر [illegible]

(٢) وە سوێند بەمانگ كە [illegible] ئەو هەڵدێت

(٣) وە سوێند بە ڕۆژگار كاتێك كە خۆر [illegible]

(4) وە سوێند بە شەو كاتێك كە خۆر دادەپۆشێت.

(٥) وە سوێند بە ئاسمان وبەو [illegible] كە دروستی كردووە

(٦) وە سوێند بە زەوی وبەو [illegible] كە ڕای خستووە لەهەموو لایەكەوە.

(٧) وە سوێند بە [illegible] كە دروستی كردووە بەڕێكوپێكی.

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالشَّمْسِ وَضُحَاهَا ﴿١﴾ وَالْقَمَرِ إِذَا تَلَاهَا ﴿٢﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا جَلَّاهَا ﴿٣﴾ وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَاهَا ﴿٤﴾ وَالسَّمَاءِ وَمَا بَنَاهَا ﴿٥﴾ وَالْأَرْضِ وَمَا طَحَاهَا ﴿٦﴾ وَنَفْسٍ وَمَا سَوَّاهَا ﴿٧﴾ فَأَلْهَمَهَا فُجُورَهَا وَتَقْوَاهَا ﴿٨﴾ قَدْ أَفْلَحَ مَن زَكَّاهَا ﴿٩﴾ وَقَدْ خَابَ مَن دَسَّاهَا ﴿١٠﴾ كَذَّبَتْ ثَمُودُ بِطَغْوَاهَا ﴿١١﴾ إِذِ انبَعَثَ أَشْقَاهَا ﴿١٢﴾ فَقَالَ لَهُمْ رَسُولُ اللَّهِ نَاقَةَ اللَّهِ وَسُقْيَاهَا ﴿١٣﴾ فَكَذَّبُوهُ فَعَقَرُوهَا فَدَمْدَمَ عَلَيْهِمْ رَبُّهُم بِذَنبِهِمْ فَسَوَّاهَا ﴿١٤﴾ وَلَا يَخَافُ عُقْبَاهَا ﴿١٥﴾

سُورَةُ اللَّيْلِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَاللَّيْلِ إِذَا يَغْشَىٰ ﴿١﴾ وَالنَّهَارِ إِذَا تَجَلَّىٰ ﴿٢﴾ وَمَا خَلَقَ الذَّكَرَ وَالْأُنثَىٰ ﴿٣﴾ إِنَّ سَعْيَكُمْ لَشَتَّىٰ ﴿٤﴾ فَأَمَّا مَنْ أَعْطَىٰ وَاتَّقَىٰ ﴿٥﴾ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٦﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَىٰ ﴿٧﴾ وَأَمَّا مَن بَخِلَ وَاسْتَغْنَىٰ ﴿٨﴾ وَكَذَّبَ بِالْحُسْنَىٰ ﴿٩﴾ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْعُسْرَىٰ ﴿١٠﴾ وَمَا يُغْنِي عَنْهُ مَالُهُ إِذَا تَرَدَّىٰ ﴿١١﴾ إِنَّ عَلَيْنَا لَلْهُدَىٰ ﴿١٢﴾ وَإِنَّ لَنَا لَلْآخِرَةَ وَالْأُولَىٰ ﴿١٣﴾ فَأَنذَرْتُكُمْ نَارًا تَلَظَّىٰ ﴿١٤﴾

(٨) ئەمجا ئیلهامی بۆکرد بۆ ناسینی خراپە و ... وچاکە وخواناسیان (واتە خێر وشەڕی بۆ ڕوونکردەوە ... جی چاکەیە بیکات وچیش خراپە خۆی لێ دوور بگرێت)

(٩) سوێند بەهەموو ئەوانە بەڕاستی ڕزگاری ... سەرفراز بوو ئەوەی کە دەروون ونەفسی خۆی پاك کردەوە لە تاوان وگوناه.

(١٠) وە بەڕاستی ئەوەشی کە دەروون ونەفسی خۆی بەگوناه وتاوان ئالودەکرد نائومێد بوو

(١١) گەلی سەموود بەهۆی سەرکەشی وتاوانەوە، بڕوایان بە پێغەمبەرەکەیان نەهێنا

(١٢) کاتێك کە خراپترین کەسیان هەستایەوە بۆ سەربڕینی وشترەکە)

(١٣) ئەمجا پێغەمبەری خوا ـ صالح ﷺ ـ پێی وتن: واز بهێنن لەم وشترەی خوا ونۆرە ئاوی بدەن با لە نۆرەکەی خۆی بخواتەوە.

(١٤) کەچی (ئەو گەلە ستەمکارە) بڕوایان بەفەرمودەکانی ئەو پێغەمبەرە نەکرد ووشترەکەیان سەربڕی. ئەمجا پەروەردگاریان بەهۆی تاوان وگوناهەکانیانەوە سزای سەختی بەسەردا ڕشتن وولاتی کاول کردن ولەگەڵ خاکدا یەکسانی کردن

(١٥) (خوای گەورە ئاوەها شێوەیەی لێکردن) وەهیچ ناترسێت بەدەنجامی ئەم تۆڵە سەندنەوە (لەو گەلە ستەمکارە)

سورەتی اللیل

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) سوێند بەشەو کاتێك کە ڕووی دادەپۆشێ

(٢) وە بە ڕۆژ کاتێك کە ڕووناك دەبێتەوە

(٣) وە سوێند بەو زاتەی کە نێر ومێی دروستکردووە،

(٤) بێگومان هەوڵ وکۆششی ئێوە جۆر وجۆرە وجیاواز وجۆراوجۆرە (هەتانە چاکەکار وهەشتانە خراپەکار وبێباوەڕ)

(٥) ئەمجا ئەوەی کە ماڵ وسامانی دەبەخشێت (بە پێی دینی خوا) وپارێزکار وخواناس بێت

(٦) وە باوەڕی تەواوی هەبێت بە بەڵێنەکانی خوای گەورە (ئەوەی لەبەرامبەر بەخشینی ماڵەکەیدا پاداشتی دەداتەوە بە بەهەشتی بەرین وفراوان).

(٧) ئەوە هەر زوو ڕێگای چاکە وچاکەکاری بۆ ئاسان دەکەین (کەسەرەنجامی چوونە بەهەشتە)

(٨) بەڵام ئەوەی ڕژد وچرووك وڕەزیل بێت وخۆی بێنیاز بزانێت بەرامبەر بە ڕەحمی خوای گەورە)

(٩) وە باوەڕی نەبێت بە پاداشتی چاکتر وباشتر لای خوای گەورە (یان بە بەهەشت).

(١٠) ئەوە هەر زوو ڕێگای خراپە وتاوانی بۆ ئاسان دەکەین (کەسەرەنجامی چوونە دۆزەخە)

(١١) ئەو کاتەش کە دەمرێت ولەگۆڕ دەنرێت ماڵ وسامانی هیچ سوودێکی پێ ناگەیەنێت

(١٢) بەڕاستی ڕوونکردنەوە ورێنموونی کردنی ڕێبازی ڕاست بەسەر ئێمەیە

(١٣) وە هەروەها دونیاکە، چ ئەم دونیایە کە ئێستا تێیدا دەژین وچ دونیای دوارۆژیش هەر موڵکی ئێمەیە وبۆ ئێمەیە

(١٤) جا من (لەسەر زمانی پێغەمبەرەکەمەوە) ئێوەم ئاگادار کردەوە وترساندمن بە ئاگرێکی زۆر بڵێسەدار

(١٥) کەس ناچێتە ناو ئەو ئاگرەوە کەسانی سەرکەش وبەدبەخت وخوانەناس نەبێت

(١٦) ئەو کەسەی کە باوەڕی نەهێنا وئیمان وئیسلامی بەدرۆ زانی وپشتی هەڵکرد لە بەرنامەی خوا.

(١٧) بەڵام کەسانی پارێزکار ولەخواترس لێ دوور دەخرێتەوە.

(١٨) ئەو کەسەی کە ماڵ وسامانی (لەپێناو خودا) دەبەخشێت وبەو کارەی دڵ ودەروونی پاك دەکاتەوە لەخراپە وتاوان.

(١٩) وە هیچ کەسێک چاکەیەکی بەسەرەوە نییە تا ئەم لەبری ئەوە پاداشتی بداتەوە

(٢٠) بەڵکو تەنها مەبەستی ڕەزامەندی پەروەردگاری بەرز وبڵندیەتی

(٢١) سوێند بێت بەخوا ئەوکەسەی وەها بەخشندە بێت ڕۆژێک ڕازی دەبێت لە میهرەبانی وبەخشندەیی خوای گەورە

سوورەتی الضحى

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

بوخاری وموسلیم ڕیوایەتیان کردووە کە جوندەبی کوڕی سوفیانەوە کە دەڵێت پێغەمبەر (ﷺ) نەخۆش بوو دوو شەو یان سێ شەو هەڵنەستا کە شەو نوێژ بکات، ئەوە ئافرەتێک هات و ووتی ئەی موحەممەد ئومێدەوارم شەیتانەکەت وازی لێ هێنابێت، نەوم بینی دوو یان سێ شەوە نزیکت نەکەوتەوە، لەبەر ئەوە خوای گەورە ئەم سورەتەی نارده خوارەوە —

(١) سوێند بە کاتی چێشتەنگاو

(٢) وە سوێند بەشەو کاتێک کە ئارام دەگرێت وبەتاریکی یەکەی هەموو شتێکی داپۆشی وورسکانەوە

(٣) (ئەی موحەممەد) پەروەردگارت وازی لێ نەهێناویت وبێزار نەبووە لێت (وەک ئەوەی بێباوەڕەکانی قوڕەیش گومان دەبەن)

(٤) بێگومان ژیانی دوا ڕۆژ چاکترە وخێرترە بۆ تۆ لە ژیانی دونیا

(٥) لەمەودوا پەروەردگارت ئەوەندە نازو نیعمەتت پێ دەبەخشێت کە ڕازی ببیت پێی (هەر لە فەتحی مەککە وحەوزی کەوسەر وشەفاعەتی بۆ ئومەتی وبەخشینی مقام المحمود و ....).

(٦) ئایا پەروەردگارت تۆی بەسێوی نەدۆزیوەتەوە ودەوروی لێکردیتەوەو حەواندیتەوە

(٧) وە ئایا پێشتر سەرگەردان نەبوویت لەبارەی هیچت نەدەزانی لەبارەی شەریعەت وئاین وئیسلامەوە، ئەنجا پەروەردگار هیدایەتی دایت وڕێنموونی کردیت وکردیتی بەکۆتا پێغەمبەری خوی)

(٨) وە ئایا نەیبینیت بە هەژاری ونەداری ئەمجا ماڵ وسامانی پێبەخشیت ودەوڵەمەندی کردیت؟

(٩) کەوابێ تۆش ئەی موحەممەد (ﷺ) هەتیو وبێچارەو سەرگەردان لێمەگرە (چونکە تۆش هەتیو بوویت خوای گەورە حەواندیتیەوە).

(١٠) هەروەها هەڵمەشاخێ بە ڕووی سواڵکەر وئەو هەژارانەی داوای یارمەتی دەکەن

(١١) بەڵکو لەبەرامبەر ئەو نیعمەتانەی پەروەردگارتا شوکر وسوپاسی بکە وباسیان بکە (کە گەورەترین نیعمەتی بۆ تۆ پێغەمبەرایەتی بوو)

لَا يَصْلَاهَا إِلَّا الْأَشْقَى ۝ الَّذِي كَذَّبَ وَتَوَلَّى ۝ وَسَيُجَنَّبُهَا الْأَتْقَى ۝ الَّذِي يُؤْتِي مَالَهُ يَتَزَكَّى ۝ وَمَا لِأَحَدٍ عِنْدَهُ مِنْ نِعْمَةٍ تُجْزَى ۝ إِلَّا ابْتِغَاءَ وَجْهِ رَبِّهِ الْأَعْلَى ۝ وَلَسَوْفَ يَرْضَى ۝

سُورَةُ الضُّحَى

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالضُّحَى ۝ وَاللَّيْلِ إِذَا سَجَى ۝ مَا وَدَّعَكَ رَبُّكَ وَمَا قَلَى ۝ وَلَلْآخِرَةُ خَيْرٌ لَكَ مِنَ الْأُولَى ۝ وَلَسَوْفَ يُعْطِيكَ رَبُّكَ فَتَرْضَى ۝ أَلَمْ يَجِدْكَ يَتِيمًا فَآوَى ۝ وَوَجَدَكَ ضَالًّا فَهَدَى ۝ وَوَجَدَكَ عَائِلًا فَأَغْنَى ۝ فَأَمَّا الْيَتِيمَ فَلَا تَقْهَرْ ۝ وَأَمَّا السَّائِلَ فَلَا تَنْهَرْ ۝ وَأَمَّا بِنِعْمَةِ رَبِّكَ فَحَدِّثْ ۝

سُورَةُ الشَّرْحِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ نَشْرَحْ لَكَ صَدْرَكَ ۝ وَوَضَعْنَا عَنْكَ وِزْرَكَ ۝ الَّذِي أَنْقَضَ ظَهْرَكَ ۝ وَرَفَعْنَا لَكَ ذِكْرَكَ ۝ فَإِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝ إِنَّ مَعَ الْعُسْرِ يُسْرًا ۝ فَإِذَا فَرَغْتَ فَانْصَبْ ۝ وَإِلَى رَبِّكَ فَارْغَبْ ۝

سوورەتی الشرح

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) (ئەی موحەممەد ﷺ) ئایا دڵ ودەروون وسینەمان بۆ ئاسوودە وگوشاد نەکردیت (تاوەکو ئامادە بیت بۆ وەرگرتنی پێغەمبەرایەتی وبانگەوازی ئیسلام)

(٢) وە ئایا باری گران وقورسمان لەسەر هەڵنەگرتیت (بەو مانایەی خوای گەورە بە گوناهی پاش وپێشت خۆش بوو)

(٣) ئەوەی کە پشتی قورس وگران کردبوویت

(٤) وە ئایا ناو وبانگی تۆمان بەرز نەکردەوە (بەشێوەیەک بوت کە لەگەڵ ناوی خوای گەورەدا دەهێنرێت لەکاتی شایەتوماندا)

(٥) بەڕاستی لەگەڵ هەموو تەنگانەو ناخۆشیەکدا ئاسانی وئاسودەیی هەردەبێت.

(٦) بەڕاستی دیسانەوە لەگەڵ هەموو تەنگانەو ناخۆشیەکدا ئاسانی وئاسودەیی هەردەبێت

(٧) جا کاتێک لەکارێکی خێر بوویتەوە (واتە ئەگەر لە نوێژ یان لە گەیاندنی بانگەواز یان لە تێکۆشان بوویتەوە) خۆت ماندوو بکە بەکارێکی خێری ترەوە.

سُورَةُ التِّين

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالتِّينِ وَالزَّيْتُونِ ﴿١﴾ وَطُورِ سِينِينَ ﴿٢﴾ وَهَٰذَا الْبَلَدِ الْأَمِينِ ﴿٣﴾ لَقَدْ خَلَقْنَا الْإِنسَانَ فِي أَحْسَنِ تَقْوِيمٍ ﴿٤﴾ ثُمَّ رَدَدْنَاهُ أَسْفَلَ سَافِلِينَ ﴿٥﴾ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ فَلَهُمْ أَجْرٌ غَيْرُ مَمْنُونٍ ﴿٦﴾ فَمَا يُكَذِّبُكَ بَعْدُ بِالدِّينِ ﴿٧﴾ أَلَيْسَ اللَّهُ بِأَحْكَمِ الْحَاكِمِينَ ﴿٨﴾

سُورَةُ العَلَق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

اقْرَأْ بِاسْمِ رَبِّكَ الَّذِي خَلَقَ ﴿١﴾ خَلَقَ الْإِنسَانَ مِنْ عَلَقٍ ﴿٢﴾ اقْرَأْ وَرَبُّكَ الْأَكْرَمُ ﴿٣﴾ الَّذِي عَلَّمَ بِالْقَلَمِ ﴿٤﴾ عَلَّمَ الْإِنسَانَ مَا لَمْ يَعْلَمْ ﴿٥﴾ كَلَّا إِنَّ الْإِنسَانَ لَيَطْغَىٰ ﴿٦﴾ أَن رَّآهُ اسْتَغْنَىٰ ﴿٧﴾ إِنَّ إِلَىٰ رَبِّكَ الرُّجْعَىٰ ﴿٨﴾ أَرَأَيْتَ الَّذِي يَنْهَىٰ ﴿٩﴾ عَبْدًا إِذَا صَلَّىٰ ﴿١٠﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَانَ عَلَى الْهُدَىٰ ﴿١١﴾ أَوْ أَمَرَ بِالتَّقْوَىٰ ﴿١٢﴾ أَرَأَيْتَ إِن كَذَّبَ وَتَوَلَّىٰ ﴿١٣﴾ أَلَمْ يَعْلَم بِأَنَّ اللَّهَ يَرَىٰ ﴿١٤﴾ كَلَّا لَئِن لَّمْ يَنتَهِ لَنَسْفَعًا بِالنَّاصِيَةِ ﴿١٥﴾ نَاصِيَةٍ كَاذِبَةٍ خَاطِئَةٍ ﴿١٦﴾ فَلْيَدْعُ نَادِيَهُ ﴿١٧﴾ سَنَدْعُ الزَّبَانِيَةَ ﴿١٨﴾ كَلَّا لَا تُطِعْهُ وَاسْجُدْ وَاقْتَرِب ۩ ﴿١٩﴾

(٨) وە تەنها لەپەروەردگارت بپاڕێرەوە (چونکە هەر ئەوە دەگات بەدەم داخوازییەکانەوە)

سورة التين

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) سوێند بەهەنجیر وزەیتون

(٢) وە سوێند بە کێوی طوری سینا (کە خوای گەورە گفتوگۆی لەگەڵ موسی پێغەمبەر - علیه السلام - لەوێ کرد).

(٣) وە سوێند بەم شارە ئارام وبێ ترسە (کەمەبەست پێی شاری مەککە یە).

(٤) سوێند بەهەموو ئەوانە ئادەمیزادمان لەسەر جوانترین شێوە وشەوار دروست کردووە (کە جەستەی ڕێکوپێکەوە بەهەموو مەخلوقاتی تر)

(٥) (پاشان کە باوەڕی نەهێنا) گێڕامانەوە بۆ نزمترین پلەی ئاژەڵی، لەخواری خوارەوە (بەبێ بەرهەم) بەهۆی نەواتی ئەوەی گیر مابەوە بۆ ژێری ژێرەوەی پلەکانی دۆزەخ).

(٦) جگە لەو کەسانە نەبێت کە باوەڕیان هێناوە وکردەوەی چاکەیان ئەنجامداوە ئەوانە پاداشتی بەردەوامیان بۆ ئامادەکراوە.

(٧) جا (ئەی ئادەمیزاد کە تۆ زانیت خوای گەورە لەجوانترین شێوەدا دروستی کردویت، وەگەر دووبارەش بەهەشت جەنگات چینەکانی ژێرەوەی دۆزەخە) ئیتر چی وا لەتۆ دەکات بێباوەڕ بیت بەڕۆژی دوایی وپاداشت دانەوە؟

(٨) وە ئایا خوای گەورە چاکترین وباشترین فەرمانڕەوا ودادوەری هەموو فەرمانڕەواکان نیە؟

سورة العلق

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

ئەم سوورەتە یەکەمین سوورەتێکە کە دابەزیوە بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ

(١) (ئەی موحەممەد) بخوێنە بەناوی پەروەردگارتەوە، ئەوەی کە هەموو شتێکی دروستکردووە

(٢) ئادەمیزادی دروستکردووە لە پارچە خوێنێکی مەیو (پێش ئەوەش دڵۆپێک ئاو بووە)

(٣) بخوێنە بەناوی پەروەردگارتەوە کە لەهەموو کەس بەخشندەتر ومیهرەبانتر وبەڕێزترە

(٤) ئەو پەروەردگارەی کە ئادەمیزادی فێری ڕاست وڕاساری کرد بەهۆی پێنووسەوە

(٥) ئادەمیزادی فێری شتێک کرد کە پێشتر نەیدەزانی

هۆی دابەزینی ئایەتی (٦ تا ١٨) ئیمامی موسلیم وتورمزی لە عەبدوڵای کوڕی عەباسەوە دەگێڕنەوە کە دەڵێت: پێغەمبەری خوا ﷺ نوێژی دەکرد، ئەبوجەهلیش هات ووتی: من پێم نەووتی نابێ نوێژ بکەیت؟ پێغەمبەریش ﷺ لای کردەوە ولێی تووڕەبوو وپێیدا هەڵشاخا، ئەبوجەهلیش ووتی: بێگومان تۆ دەزانیت کە من لەم شارەدا لەهەموو کەس کۆڕ وکۆمەڵم زیاترە، بەو هۆیەوە خوای گەورە ئەم ئایەتانەی دابەزاند، عەبدوڵای کوڕی عەبباس دەڵێت: واللە ئەگەر بهاتایە کۆڕ وکۆمەڵەکەی بانگ بکردایە فریشتە زەبەر بەدەستەکان ئەویان سزا ئەدا وتۆڵەیان لێ دەسەند.

(٦) نەخێر (لەگەڵ ئەو هەموو زیر وچاکەی کە خوا بەخشیویەتی بە ئادەمیزاد) کەچی ئادەمیزاد یاخی وسەرکەش دەبێت وبێباوەڕی دەکات.

(٧) کاتێک خۆی بە دەوڵەمەندی ببینێ وسەروەت وسامان ودارایی زۆری هەبێت.

(٨) بێگومان (ئەی موحەممەد) گەڕانەوەی (پاش مردن وزیندوو بوونەوە) هەر بۆلای پەروەردگارتە

(٩) ئایا بینیت ئەو کەسەی قەدەغە وڕێگری کرد (مەبەست پێی ئەبوجەهلە).

(١٠) لەو بەندەیەی کاتێک کە نوێژی کرد (مەبەست پێی پێغەمبەری خوایە ﷺ).

(١١) پێم بڵێ ئەگەر ئەو (بەندە نوێژ خوێنە مەبەست پێی پێغەمبەری خوایە ﷺ) لەسەر ڕێبازی هیدایەت وهەق بێت

يان فەرمان بە بە پارێزكارى وخواناسى بكات (ئايا پياوێكى ئاوا هەمە ڕێگرى لێ بگرێت؟ [illegible] گرێت وئەشكەنجە بدرێت وبەهێنرێت نوێژەكانى بكات؟

ئەى ئەو ئەگەر [illegible] ئەبوجەهلە [illegible] نى بكات

[illegible] كە خواى گەورە [illegible] وكار [illegible]؟

[illegible] بەرزى پێشى [illegible]

پێشەسەرێكى درۆزنى [illegible]

دەى با ئەو (ئەبوجەهل) كۆڕ وكۆمەڵى خۆى بانگ بكات.

[illegible] كە كۆمەڵێكى [illegible]

[illegible] ئەى موحەممەد [illegible]

سورةُ القدر

بەناوى خواى بەخشندە ومیهرەبان

بێگومان ئێمە قورئانمان [illegible] لەشەوێكى بەرێز وبەهەرزدا (قورئانى پیرۆز هەمووى [illegible] شەوى قەدر لە لوح المحفوظ [illegible] دابەزى [illegible] بەماوەى بیست وسێ ساڵ [illegible] دابەزاند بۆ پێغەمبەرى خوا ﷺ [illegible] شەوى قەدر [illegible] شەوەدا).

تۆ چوزانیت (ئەى موحەممەد) شەوى قەدر چى یە.

[illegible] كار وكردەوەى خێر لەو شەوەدا [illegible] بەئەندازەى هەزار مانگ خێرى هەیە

لەو شەوەدا فریشتەكان [illegible] بەفەرمانى پەروەردگاریان [illegible] ئەو فەرمانانەى كە [illegible] خواى گەورەوە، [illegible]

ئەو شەوە تا هەڵهاتنى شەبەق [illegible] ئاشتى وسەلام [illegible] لەفریشتەكان [illegible] سپێدەى [illegible]

سورةُ البيّنة

بەناوى خواى بەخشندە ومیهرەبان

ئەوانەى كە بێباوەڕ بوون [illegible] نامەكان (جولەكە وگاورەكان) ولە بت پەرستەكان [illegible] لە سماوەرى [illegible] هەتا ئەو كاتەى [illegible] (دەربارەى كۆتا پێغەمبەر).

سُورَةُ القَدْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَنزَلْنَاهُ فِي لَيْلَةِ الْقَدْرِ ﴿١﴾ وَمَا أَدْرَاكَ مَا لَيْلَةُ الْقَدْرِ ﴿٢﴾ لَيْلَةُ الْقَدْرِ خَيْرٌ مِّنْ أَلْفِ شَهْرٍ ﴿٣﴾ تَنَزَّلُ الْمَلَائِكَةُ وَالرُّوحُ فِيهَا بِإِذْنِ رَبِّهِم مِّن كُلِّ أَمْرٍ ﴿٤﴾ سَلَامٌ هِيَ حَتَّىٰ مَطْلَعِ الْفَجْرِ ﴿٥﴾

سُورَةُ البَيِّنَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لَمْ يَكُنِ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ مُنفَكِّينَ حَتَّىٰ تَأْتِيَهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿١﴾ رَسُولٌ مِّنَ اللَّهِ يَتْلُو صُحُفًا مُّطَهَّرَةً ﴿٢﴾ فِيهَا كُتُبٌ قَيِّمَةٌ ﴿٣﴾ وَمَا تَفَرَّقَ الَّذِينَ أُوتُوا الْكِتَابَ إِلَّا مِن بَعْدِ مَا جَاءَتْهُمُ الْبَيِّنَةُ ﴿٤﴾ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ وَيُقِيمُوا الصَّلَاةَ وَيُؤْتُوا الزَّكَاةَ ۚ وَذَٰلِكَ دِينُ الْقَيِّمَةِ ﴿٥﴾ إِنَّ الَّذِينَ كَفَرُوا مِنْ أَهْلِ الْكِتَابِ وَالْمُشْرِكِينَ فِي نَارِ جَهَنَّمَ خَالِدِينَ فِيهَا ۚ أُولَٰئِكَ هُمْ شَرُّ الْبَرِيَّةِ ﴿٦﴾ إِنَّ الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ أُولَٰئِكَ هُمْ خَيْرُ الْبَرِيَّةِ ﴿٧﴾

كەئەویش پێغەمبەرێكە لەلایەن خواوە نامە ونووسراو كتێبى پاك [illegible] قورئان [illegible] دەخوێنێتەوە

[illegible] نووسراو [illegible] (سوورەتى) [illegible]

[illegible] نامەكان [illegible] دەربارەى پێغەمبەرێتى موحەممەد ﷺ [illegible] دەربارەى پێغەمبەر ﷺ [illegible] كۆمەڵێكیان [illegible]

[illegible] فەرمانیان پێ نەكرابوو [illegible] كە خوا بپەرستن [illegible] نوێژەكانیان [illegible] ئەوەیە بەڕاستى ئاینى ڕاست ودروست وپایەدار.

بێگومان ئەوانەى [illegible] بت پەرستەكان بەهەمیشەیى دەمێننەوە لەئاگرى دۆزەخدا، ئا ئەوانە [illegible] خراپترینى هەموو دروستكراوەكانن [illegible] چونكە ڕێگاى ڕاستیان [illegible] كەچى [illegible] نەهێنا).

جَزَاؤُهُمْ عِندَ رَبِّهِمْ جَنَّاتُ عَدْنٍ تَجْرِي مِن تَحْتِهَا الْأَنْهَارُ خَالِدِينَ فِيهَا أَبَدًا ۖ رَّضِيَ اللَّهُ عَنْهُمْ وَرَضُوا عَنْهُ ۚ ذَٰلِكَ لِمَنْ خَشِيَ رَبَّهُ ﴿٨﴾

سُورَةُ الزَّلْزَلَةِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا زُلْزِلَتِ الْأَرْضُ زِلْزَالَهَا ﴿١﴾ وَأَخْرَجَتِ الْأَرْضُ أَثْقَالَهَا ﴿٢﴾ وَقَالَ الْإِنسَانُ مَا لَهَا ﴿٣﴾ يَوْمَئِذٍ تُحَدِّثُ أَخْبَارَهَا ﴿٤﴾ بِأَنَّ رَبَّكَ أَوْحَىٰ لَهَا ﴿٥﴾ يَوْمَئِذٍ يَصْدُرُ النَّاسُ أَشْتَاتًا لِّيُرَوْا أَعْمَالَهُمْ ﴿٦﴾ فَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ خَيْرًا يَرَهُ ﴿٧﴾ وَمَن يَعْمَلْ مِثْقَالَ ذَرَّةٍ شَرًّا يَرَهُ ﴿٨﴾

سُورَةُ العَادِيَاتِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَادِيَاتِ ضَبْحًا ﴿١﴾ فَالْمُورِيَاتِ قَدْحًا ﴿٢﴾ فَالْمُغِيرَاتِ صُبْحًا ﴿٣﴾ فَأَثَرْنَ بِهِ نَقْعًا ﴿٤﴾ فَوَسَطْنَ بِهِ جَمْعًا ﴿٥﴾ إِنَّ الْإِنسَانَ لِرَبِّهِ لَكَنُودٌ ﴿٦﴾ وَإِنَّهُ عَلَىٰ ذَٰلِكَ لَشَهِيدٌ ﴿٧﴾ وَإِنَّهُ لِحُبِّ الْخَيْرِ لَشَدِيدٌ ﴿٨﴾ ۞ أَفَلَا يَعْلَمُ إِذَا بُعْثِرَ مَا فِي الْقُبُورِ ﴿٩﴾

(٧) وە بەڕاستی ئەوانەش کە باوەڕیان هێناوە وکردەوەی چاکەیان ئەنجامدا، هەر ئەوانەن پاکترین وچاکترینی مەخلوقات

(٨) ئەوانە پاداشتیان لای پەروەردگاریان بەهەشتانێکی هەمیشەیی یە، کە بەژێریدا چەندین جۆگە و ڕووبار دەڕوات وبەهەمیشەیی تیایدا دەمێننەوە، بەشێوەیەک خوای گەورە لێیان ڕازییە وئەوانیش لەخوای گەورە ڕازین، ئەمە بۆ کەسێکە کە لەپەروەردگاری دەترسێت

سورەتی الزلزلة

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) کاتێک زەوی زۆر بەتوندی دەلەرزێت وجوڵە جوڵی ومومەلەرزە بەهێزەکەی تێ دەکەوێت

(٢) وە زەوی هەرچی باری گران وقورسی خۆی هەبوو (لە مردووان وکانزاکان وشتی تر) فڕێی دایە دەرەوە.

(٣) ئادەمیزاد (لەو ڕۆژەدا) دەڵێت: ئەوە چیە زەوی بۆ وای لێ بەسەر هاتووە؟!

(٤) لەو ڕۆژەدا زەوی هەواڵەکانی خۆی دەگێڕێتەوە وخوای گەورە دەیهێنێتە گۆ تاوەکو شایەتی بدات لەسەر ئەو کەسانەی کە چاکە وخراپەیان لەسەر کردووە!

(٥) ئەویش بەهۆی ئەوەی کە پەروەردگارت وەحی وفەرمانی پێکردووە بەو ئاخاوتنە وبومەلەرزەیە (چونکە لەخۆیەوە ناتوانێت هیچ شتێک بکات).

(٦) لەو ڕۆژەدا خەڵکی بەپەرش وبڵاوی لە گۆڕەکانیان دەردەچن بەرەو گۆڕەپانی لێپرسینەوە بۆ ئەوەی کردەوەکانیان نیشان بدرێت

(٧) جا ئەوەی بەئەندازەی گەردیلەیەک چاکەی کردبێت پاداشتەکەی دەبینێتەوە

(٨) وە هەرکەسێش بەئەندازەی گەردیلەیەک خراپەی کردبێت سزاکەی دەبینێتەوە مەگەر کەسێک بێت خوای گەورە لێی خۆش ببێت وخراپەکانی بۆ بسڕێتەوە

سورەتی العادیات

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) سوێند بەو ئەسپانەی بەتوندی ڕادەکەن بەگۆڕەپانی جەنگدا ودەپرمێنن چۆن پرمەیەک

(٢) وەسوێند بەو ئەسپانەی کەکاتێک ڕادەکەن بەسەر بەردی سمەکانیان بەهۆیەوە ئاگر وپریسکە هەڵدەستێنن

(٣) ئەمجا بەو ئەسپانەی کە بەبەرەبەیان هێرش دەبەن

(٤) بەو کارەیان تەپ وتۆز هەڵدەستێنن بەڕووی دوژمناندا.

(٥) بەو کارەیان خۆیان دەکەن بەناوجەرگەیاندا

(٦) سوێند بەهەموو ئەوانە بێگومان ئادەمیزاد لەبەرامبەر پەروەردگاریدا سپڵە وسوپاس گوزار نیە

(٧) وەبەڕاستی ئادەمیزاد خۆی شاهیدە لەسەر ئەو کارەی کە سوپاسی خوا ناکات بەسەر نیعمەتەکانی

(٨) بێگومان ئادەمیزاد زۆر حەزی بەسەروەت وسامان وماڵ ودارایی خۆش دەوێت

(٩) ئایا ئەو کەسانە نازانن چیان بەسەر دێت کاتێک کە ئەوەی لە گۆڕەکاندایە زیندوو کرایەوە وئەوە نازانن کە خوای گەورە موحاسەبەیان لەگەڵدا دەکات

(١٠) وەهەرچی نهێنی وڕاز ونیازی ناو دڵەکانە ئاشکرا کران.

(١١) بەڕاستی پەروەردگاریان لەو ڕۆژەدا ئاگادار وزانایە بەئەوەی کار وکردەوە وگوفتاریان.

سورەتی القارعة

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) ڕۆژە ڕاچڵەکێنەرەکە (ناوێکە لەناوەکانی ڕۆژی دوایی).

(٢) چ ڕۆژێکی ڕاچڵەکێنەرە؟

(٣) (ئەی موحەممەد) تۆ چوزانیت ڕۆژی ڕاچڵەکێنەر چی یە

(٤) ڕۆژێکە هەموو خەڵکی وەک پەپولەی پەرشوبڵاو وپەراگەندەی لێدێت

(٥) وە شاخ وکێوەکانیش وەک خوری شیکراوی لێدێت ودەچن بەهەوادا

(٦) ئەمجا ئەو کەسەی [illegible] تەرازووی کردەوە (چاکەکانی) قورس بێت

(٧) ئەوە لەناو ژیانێکی [illegible] خۆشی وا دەبێت کە پێی ڕازییە

(٨) بەڵام ئەو کەسەی تەرازووی (چاکەکانی) سووک بێت

(٩) ئەوە جێگا وپەناگای [illegible] دۆزەخ دەبێت (خوای گەورە بە — أم — دایک ناوی دۆزەخی بردووە لەبەر ئەوەی ئاگری دۆزەخ وەک دایک باوەش بۆ ئەو گوناهبارانە دەکاتەوە)

(١٠) (ئەی موحەممەد) تۆ چوزانیت هاویە چی یە

(١١) (هاویە) ئاگرێکی زۆر گەرمی هەڵگیرساوە.

سورەتی التكاثر

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) شانازیتان بە زۆریی [illegible] سامان ومال و [illegible] ئێوەی بێ ئاگا کردووە [illegible] لە ڕۆژی دوایی).

(٢) تا ئەو کاتەی کە دەمرن ودەخرێنە ناو گۆڕەوە (واتە تا ئەو کاتەی کە مردن یەخەتان دەگرێت ودەخرێنە ناوگۆڕەوە واز لە کۆکردنەوە وشانازی کردن بەسەروەت وسامانەوە ناهێنن).

(٣) وەهانیە، چونکە بەمزووانە دەزانن (کە چ زیانێکتان کردووە)

(٤) دووبارە وانیە، چونکە لەمەولا دەزانن (کە چ زیانێکتان کردووە).

وَحُصِّلَ مَا فِي الصُّدُورِ ١٠ إِنَّ رَبَّهُم بِهِمْ يَوْمَئِذٍ لَّخَبِيرٌ ١١

سُورَةُ القَارِعَة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

الْقَارِعَةُ ١ مَا الْقَارِعَةُ ٢ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْقَارِعَةُ ٣ يَوْمَ يَكُونُ النَّاسُ كَالْفَرَاشِ الْمَبْثُوثِ ٤ وَتَكُونُ الْجِبَالُ كَالْعِهْنِ الْمَنفُوشِ ٥ فَأَمَّا مَن ثَقُلَتْ مَوَازِينُهُ ٦ فَهُوَ فِي عِيشَةٍ رَّاضِيَةٍ ٧ وَأَمَّا مَنْ خَفَّتْ مَوَازِينُهُ ٨ فَأُمُّهُ هَاوِيَةٌ ٩ وَمَا أَدْرَاكَ مَا هِيَهْ ١٠ نَارٌ حَامِيَةٌ ١١

سُورَةُ التَّكَاثُر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلْهَاكُمُ التَّكَاثُرُ ١ حَتَّىٰ زُرْتُمُ الْمَقَابِرَ ٢ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ٣ ثُمَّ كَلَّا سَوْفَ تَعْلَمُونَ ٤ كَلَّا لَوْ تَعْلَمُونَ عِلْمَ الْيَقِينِ ٥ لَتَرَوُنَّ الْجَحِيمَ ٦ ثُمَّ لَتَرَوُنَّهَا عَيْنَ الْيَقِينِ ٧ ثُمَّ لَتُسْأَلُنَّ يَوْمَئِذٍ عَنِ النَّعِيمِ ٨

(٥) [illegible] ئەگەر [illegible] بەزانستی دڵنیایی ویەقین [illegible] لەو [illegible] وسامانەوە [illegible])

(٦) سوێند بەخوا بێگومان دۆزەخ دەبینن.

(٧) دووبارە سوێند بەخوا دڵنیابن کە بەچاوی ڕاستەقینە خۆتان (دۆزەخ) دەبینن

(٨) پاشان سوێند بەخوا لەو ڕۆژەدا پرسیاری هەموو ئەو نیعمەتانەتان لێدەکرێت (کە خوای گەورە پێی بەخشیبوون ولەسەر هەمووی موحاسەبە دەکرێن).

سُورَةُ العَصر

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَالْعَصْرِ ۝ إِنَّ الْإِنسَانَ لَفِي خُسْرٍ ۝ إِلَّا الَّذِينَ آمَنُوا وَعَمِلُوا الصَّالِحَاتِ وَتَوَاصَوْا بِالْحَقِّ وَتَوَاصَوْا بِالصَّبْرِ ۝

سُورَةُ الهُمَزَة

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

وَيْلٌ لِّكُلِّ هُمَزَةٍ لُّمَزَةٍ ۝ الَّذِي جَمَعَ مَالًا وَعَدَّدَهُ ۝ يَحْسَبُ أَنَّ مَالَهُ أَخْلَدَهُ ۝ كَلَّا لَيُنبَذَنَّ فِي الْحُطَمَةِ ۝ وَمَا أَدْرَاكَ مَا الْحُطَمَةُ ۝ نَارُ اللَّهِ الْمُوقَدَةُ ۝ الَّتِي تَطَّلِعُ عَلَى الْأَفْئِدَةِ ۝ إِنَّهَا عَلَيْهِم مُّؤْصَدَةٌ ۝ فِي عَمَدٍ مُّمَدَّدَةٍ ۝

سُورَةُ الفِيل

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَلَمْ تَرَ كَيْفَ فَعَلَ رَبُّكَ بِأَصْحَابِ الْفِيلِ ۝ أَلَمْ يَجْعَلْ كَيْدَهُمْ فِي تَضْلِيلٍ ۝ وَأَرْسَلَ عَلَيْهِمْ طَيْرًا أَبَابِيلَ ۝ تَرْمِيهِم بِحِجَارَةٍ مِّن سِجِّيلٍ ۝ فَجَعَلَهُمْ كَعَصْفٍ مَّأْكُولٍ ۝

سورەتی العصر

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان.

(١) سوێند دەکات، سوێند دەکات بە عەسر

(٢) بێگومان هەموو ئادەمیزاد لە زەرەرو زیاندایە

(٣) جگە ئەو کەسانە نەبێت کە باوەڕیان هێناوە وکارو کردەوەی چاکەیان ئەنجامداوە وئامۆژگاری یەکتریان کرد بێت کە هەمیشە لەسەر هەق بن وپابەندبن پێوەی، وە ئامۆژگاری یەکتریش دەکەن لەسەر خۆڕاگری ونەبەزی

سورەتی الهمزة

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) سزا ولەناوچوون و وەیل بۆ هەموو کەسێکی تواڵج دەری بەدگۆی عەیبگر کەبەشوێن کەم وکوڕیدا دەگەڕێ ولەعەیب وعاری خەڵکی دەدوێت.

(٢) ئەوەی کەماڵ وداراییی (بەبێ گوێدانە حەڵاڵ وحەرام) کۆدەکاتەوە وخەریکی ژماردنیەتی.

(٣) بێگومان وا دەزانێت کە ماڵ وداراییەکەی دەبێتە هۆی ئەمەن درێژی ونەمری لە دونیادا

(٤) نەخێر وانیە (کە ئەو گومانی بوو) سوێند بەخوا بەسووکی وبەڕسوایی فڕێ دەدرێتە ناو ئاگرێکی تێکشکێنەرەوە

(٥) جا (ئەی موحەممەد) تۆ چوزانیت ئەو ئاگرە تێکشکێنەرە چی یە.

(٦) ئاگرێکی داگیرساوی ھەڵگیرساو ی خوایە

(٧) ئەوە ئاگرێکە وایە کە پەردەکانی ناوجەرگەی دڵ ودەروونەکان دەپاسووتێنێت

(٨) بێگومان ئەو ئاگرە بەشێوەیەکە کە داخراوە لەسەریان (کە ناتوانن لێی دەربچن).

(٩) زنجیرکراون لەناوچەند کۆڵەکێکی درێژدان (بەستراونەتەوە بەچەند ستوونێکی بەرز وبڵندەوە)

سورەتی الفیل

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) ئایا نەتبینیوە یان نەتزانیوە کە پەروەردگاری تۆ چی کرد بە خاوەن فیلەکان؟ (خاوەن فیلەکان گەلێکی گاور بوون لە یەمەن بەسەرۆکایەتی ئەبرەهە ناوێک، ویستیان وردە وردە دەسەڵاتیان فراوان بکەن وبەرەو شاری مەککە بڕۆن وکەعبەی پیرۆز بڕوخێنن، بەڵام کاتێک کە گەیشتنە مەککە خوای گەورە کۆمەڵێکی زۆر لە – طیر الأبابیل – ی ناردە سەریان وتەفرو تووناو ی کردن)

(٢) ئایا مەگەر خوای گەورە سەری لێبەشێواندن وفرت وفێڵەکانی پووچەڵ نەکردەوە

(٣) وە ئایا کۆمەڵێکی زۆر وپۆل پۆل باڵندەی نەنارده سەریان؟.

(٤) (ئەو باڵندانە) بەرد بارانیان دەکردن بەوردە زیخی گڵی

(٥) سەرەنجام وەک کای خوراوی لێکردن (وردو وخاشی کردن، بەشێوەیەک هەر یەک لەو بەردانە ئەیدا لەهەر سەربازێکی سوپاکەی ئەبرەهە دەست بەجێ دەیکوشت وگیانی لەدەست دەدا)

سُورَةُ قُرَيْشٍ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

لِإِيلَافِ قُرَيْشٍ ﴿١﴾ إِيلَافِهِمْ رِحْلَةَ الشِّتَاءِ وَالصَّيْفِ ﴿٢﴾ فَلْيَعْبُدُوا رَبَّ هَٰذَا الْبَيْتِ ﴿٣﴾ الَّذِي أَطْعَمَهُم مِّن جُوعٍ وَآمَنَهُم مِّنْ خَوْفٍ ﴿٤﴾

سُورَةُ الْمَاعُونِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

أَرَأَيْتَ الَّذِي يُكَذِّبُ بِالدِّينِ ﴿١﴾ فَذَٰلِكَ الَّذِي يَدُعُّ الْيَتِيمَ ﴿٢﴾ وَلَا يَحُضُّ عَلَىٰ طَعَامِ الْمِسْكِينِ ﴿٣﴾ فَوَيْلٌ لِّلْمُصَلِّينَ ﴿٤﴾ الَّذِينَ هُمْ عَن صَلَاتِهِمْ سَاهُونَ ﴿٥﴾ الَّذِينَ هُمْ يُرَاءُونَ ﴿٦﴾ وَيَمْنَعُونَ الْمَاعُونَ ﴿٧﴾

سُورَةُ الْكَوْثَرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِنَّا أَعْطَيْنَاكَ الْكَوْثَرَ ﴿١﴾ فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَانْحَرْ ﴿٢﴾ إِنَّ شَانِئَكَ هُوَ الْأَبْتَرُ ﴿٣﴾

سورەتی قورەیش

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) لەبەر هۆگری ویەکدەنگی [illegible]

(٢) هۆگریان بەهاتوچووی [illegible] وهاوینەوە [illegible] قورەیش [illegible] بازرگانی [illegible] وهاوینیش [illegible]

بۆیە ئەگەر خوای گەورە قورەیشی هۆگری ئەو دوو هاتوو چوویە نەکردایە وولاتیانی [illegible] نەیاندەتوانی بەو شێوەیە بژین، ئەمەش یەکێکە لەنیعمەتە گەورەکانی پەروەردگار بەسەریانەوە.

(٣) [illegible] لەبەر ئەوە [illegible] پەروەردگاری ئەم ماڵە بپەرستن

(٤) ئەو پەروەردگارەی کە بەو هۆیەوە رزگاری کردن لە قات وقڕی وبرسێتی وهێوریشی کردنەوە لە ترس وناسایشی بۆ دابین کردن [illegible] خوی عەرەبەکان [illegible] نەیاندا بەسەر هەمیکی تریاندا وماڵوسەروەت وسامانەکەیان تاڵان دەکردن، بەڵام خوای گەورە بەهۆی حەرەمی مەککەوە قورەیشی لەم تاڵان کردنە پاراستبوو)

سورەتی الماعون

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) ئایا بینیت ئەو کەسەی کە باوەڕی بە رۆژی دوایی وپاداشت دانەوە نیە

(٢) هەر ئەوەیە کە [illegible] هەڵدەشاخێ وپاڵی پێوە دەنێت

(٣) وە هانی کەسیش نادات بە [illegible] خواردن دان بە هەژار وبێ نەوایان.

(٤) ئەمجا وەیل وتیاچوون بۆ [illegible]

(٥) ئەو نوێژ خوێنانەی کە [illegible] غافل وبێ ئاگان

(٦) ئەوانەی کە بەڕووکەش [illegible] وڕوپامایی خەڵکی نوێژەکانیان دەکەن.

(٧) وە هەموو جۆرە یارمەتییەک لەخەڵکی دەگرنەوە وقەدەغەی هەموو [illegible] وچێکەیەکیش دەکەن

سورەتی الکوثر

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان.

ئیمامی ئەحمەد ریوایەتی کردووە [illegible] ئەنەسی کوڕی مالکەوە کە ووتویەتی: پێغەمبەری خوا [illegible] [illegible] بەرزکردەوە [illegible] کردەوە، پێیان ووت ئەی پێغەمبەری خوا [illegible] بۆ پێکەنی [illegible] ئەویش فەرمووی: [illegible] ئەم سوورەتەم بۆ دابەزی [illegible] بسم الله الرحمن الرحيم ﴿ إنا أعطيناك الكوثر ﴾ هەتا کۆتای سورەتەکە، ئەمجا فەرمووی: ئایا دەزانن کەوسەر چیە؟ ئەوانیش ووتیان: خوا وپێغەمبەرەکەی دەزانن. ئەمجا فەرمووی: کەوسەر ڕووبارێکە لەبەهەشتدا خوای گەورە پێی بەخشیوم کە خێرێکی زۆری لەسەرە، ئومەتەکەم لە ڕۆژی دوایدا [illegible] ژمارەی پەرداخ وکاسەکانی بە ئەندازەی ژمارەی ئەستێرەکانی ئاسمان دەبن، هەندێک لەبەندەکانی لێ دوور دەخرێنەوە، منیش دەڵێم ئەی پەروەردگار ئەوە لە ئومەتی منە، ئەوانیش دەڵێن: تۆ نازانیت لە پاش تۆ چییان لە دینەکەت زیاد کردووە.

(١) بێگومان ئێمە خێر وچاکەیەکی زۆر گەورەمان بە تۆ بەخشی (ئەی موحەممەد ﷺ) کە یەکێک لەوانە حەوزی کەوسەرە.

(٢) [illegible] لەبەر ئەوە تۆش نوێژ بکە بۆ پەروەردگارت وقوربانی بۆ سەربڕە

(٣) [illegible] بەرستەکانی مەککە ئەیانووت موحەممەد وەجاخ کوێرە، ئەگەر بمرێت کوڕی نیە لەپاش خۆی جێگای بگرێتەوە، خوای گەورەش [illegible] وەڵامی دانەوە) وفەرمووی: بەڕاستی هەر ناحەز ودوژمنەکانت وەجاخ کوێر ودوابڕاون

سُورَةُ الكَافِرُونَ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ يَا أَيُّهَا الْكَافِرُونَ ۝ لَا أَعْبُدُ مَا تَعْبُدُونَ ۝ وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝ وَلَا أَنَا عَابِدٌ مَّا عَبَدتُّمْ ۝ وَلَا أَنتُمْ عَابِدُونَ مَا أَعْبُدُ ۝ لَكُمْ دِينُكُمْ وَلِيَ دِينِ ۝

سُورَةُ النَّصْرِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

إِذَا جَاءَ نَصْرُ اللَّهِ وَالْفَتْحُ ۝ وَرَأَيْتَ النَّاسَ يَدْخُلُونَ فِي دِينِ اللَّهِ أَفْوَاجًا ۝ فَسَبِّحْ بِحَمْدِ رَبِّكَ وَاسْتَغْفِرْهُ إِنَّهُ كَانَ تَوَّابًا ۝

سُورَةُ المَسَدِ

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

تَبَّتْ يَدَا أَبِي لَهَبٍ وَتَبَّ ۝ مَا أَغْنَىٰ عَنْهُ مَالُهُ وَمَا كَسَبَ ۝ سَيَصْلَىٰ نَارًا ذَاتَ لَهَبٍ ۝ وَامْرَأَتُهُ حَمَّالَةَ الْحَطَبِ ۝ فِي جِيدِهَا حَبْلٌ مِّن مَّسَدٍ ۝

سوورەتی الکافرون

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

سوورەتێکی مەککە دوایی کرد بە پێغەمبەری خوا ﷺ کە سالێک خواکانی ئەوان بپەرستێت ئەوانیش لەبەرامبەردا سالێک خواکەی ئەو دەپەرستن، خوای گەورەش ئەم سوورەتەی ناردە خوارەوە بۆ پێغەمبەری خوا ﷺ :-

(١) (ئەی موحەممەد) بڵێ: ئەی بێ بڕوایینە.

(٢) من هەرگیز ئەو (بتانە) ناپەرستم کە ئێوە دەیپەرستن.

(٣) وە ئێوەش ئەو خودایە ناپەرستن کە من دەیپەرستم

(٤) وە منیش هیچ کات ئەوە ناپەرستم کە ئێوە پەرستوتانە.

(٥) وە ئێوەش ئەو خودایە ناپەرستن کە من دەیپەرستم

(٦) کەواتە ئاینی ئێوە بۆ خۆتان و ئاینی منیش بۆ خۆم.

سوورەتی النصر

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) کاتێک کە یارمەتی وسەرکەوتنی خوای گەورە دێت وشاری مەککەی (پیرۆز) ڕزگار دەکرێت ودەرگای ئازادی دەکرێتەوە.

(٢) وە خەڵکت بینی کە پۆل پۆل دێنە ناو ئاینی خوای گەورەوە وباوەڕ دێنن (لە کاتێکدا کە پێشتر خەڵک تاک تاک موسڵمان دەبوون، بەڵام لەگەڵ ڕزگارکردنی شاری مەککەدا خەڵک پۆل پۆل دەبوونە موسڵمان و هەموو بەرچەمەکی سوورگەی عەرەبدا ئاوای لێهات هۆزێک بەهەموو گەورە وکاڵیەوە دەهات باوەڕیان دەهێنا)

(٣) کەواتە ئەی موحەممەد) تۆش بە سوپاس وستایش (لەسەر ئەو سەرکەوتنە گەورەیەی کە خوای گەورە پێی بەخشیوی) پەروەردگاری خۆت بەپاک ڕابگرە وداوای لێخۆشبوونی لێ بکە، چونکە بەڕاستی خوای گەورە زۆر گەڕاوەی بەپەشیمانی وەتۆبە وەرگرە، بۆ ئەو کەسانەی کە بەپەشیمانی تەوبە دەکەن و داوای لێخۆشبوونی لێ دەکەن.

سوورەتی المسد

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

بوخاری وموسلیم لە عەبدوڵلای کوڕی عەبباسەوە گێڕاویانەتەوە، کە ووتویەتی: پێغەمبەری خوا ﷺ ڕۆژێکیان چووە سەر کێوی سەفا وهاواری کرد، پاشان قورەیش هەموو لێی کۆبوونەوە ووتیان ئەوە چی بە؟ چی ڕوویداوە؟ پێغەمبەریش ﷺ فەرمووی پێتان بڵێم ئەگەر هەواڵتان پێ بدەم کە دوژمن لە دواوە بێ سەبەینێ دەدا بەسەرتاندا، ئایا ئێوە باوەڕم پێدەکەن؟ ووتیان بەڵێ، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی: دەی من ئاگادارکەرەوەی ئێوەم بە سزای سەختی ڕۆژی دوایی (دۆزەخ) وەمن پێغەمبەرم بۆ سەر ئێوە نێرراوم، ئەبو لەهەب کە ئەمەی بیست ووتی : تیاچوون بۆ تۆ، ئا بۆ ئەمە ئێمەت کۆکردوەتەوە؟ ئەمجا خوای گەورە ئەم سوورەتەی دەربارەی ئەبو لەهەب نارد بۆ سەر پێغەمبەری خوا ﷺ

(١) بڕوخێ هەردوو دەستەکانی ئەبو لەهەب لەناوچێ وخۆیشی تیاچوو.

(٢) سەروەت وسامان ودارایییەکەی وپێوەچوونی ئەنجامی دا لە دژایەتی کردنی پێغەمبەر ﷺ فریای نەکەوت وسوودی نەبوو بۆی.

(٣) بێگومان ئەمەوبۆ (لە ڕۆژی دواییدا) دەخرێتە ناو ئاگرێکی بڵێسەدارەوە

(٤) هەروەها ژنەکەشی کە ناوی جەمیل کچی حەرب بوو کە خوشکی ئەبو سفیان، ئەویش دەخرێتە ناو ئاگری بڵێسەدارەوە) کە هەڵگری دڕک ودراڵ بوو لەشەو دەیهێنا ودەیخستە سەر ڕێگای پێغەمبەری خوا ﷺ)

(٥) هەمیشە گوریسێکی بادراو (بە پەلی خورمای ئاگرین) وا لەگەردنی (ئەو ژنە) دا .

سورەتی الإخلاص

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) (ئەی موحەممەد) بڵێ: ئەو خوایەی کە ناوی (الله) یە، خودایەکی تاك وتەنهایە و (هیچ شەریك وهاوبەشی نی یە) .

(٢) ئەو خودایەی کە ناوی (الله) یە بێ نیازە (لە خەڵکی) و جێگای هیوا وئومێد ونیازی (هەموو خەڵکە) .

(٣) ئەو خودایە کەسی لێ نەبووە (نەکچی هەیە ونەکوڕ وەك خوا لەکە وگاور وبت پەرستەکان دەڵێن) وەنەلە کەسیش بووە (واتە هەر بووە و هەر دەمێنێت) .

(٤) وەهەرگیز هیچ کەس هاوشێوە وهاوتای ئەو نی یە ، کە بتوانێت لەبەرامبەرید بوەستێت .

سورەتی الفلق

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) (ئەی موحەممەد) بڵێ : پەنا دەگرم بەو پەروەردگارەی کەبەرەبەیان پێش دەهێنێت. یان بەو پەروەردگارەی کەپەردەی نەبوونی لەت کرد وبوونەوەری لێ دەرهێنا.

(٢) لەخراپە وشەڕ وزیانی ئەوەی کە دروستی کردووە.

(٣) وە پەنا دەگرم بەپەروەردگار لەخراپە وشەڕ وزیانی تاریکی شەو کاتێك کەدادێت

(٤) وە لەخراپە وشەڕ وزیانی (جادووگەران) کە فوو دەکەن بە گرێکاندا (ساحر وجادووگەران جوێن بە سیحرەکانیان ئەوەیە کە پەتێك دەهێنن وچەند گرێیەکی تێ دەدەن وبەسەر هەموو گرێیەکدا فوویەکی پێدا دەکەن)

(٥) وە پەنا دەگرم بەپەروەردگار لەخراپە وشەڕ وزیانی هەر حەسود وبەخیلێك کاتێ حەسوودی دەبات

سُورَةُ الإخلاص

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ﴿١﴾ اللَّهُ الصَّمَدُ ﴿٢﴾ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ ﴿٣﴾ وَلَمْ يَكُن لَّهُ كُفُوًا أَحَدٌ ﴿٤﴾

سُورَةُ الفلق

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ الْفَلَقِ ﴿١﴾ مِن شَرِّ مَا خَلَقَ ﴿٢﴾ وَمِن شَرِّ غَاسِقٍ إِذَا وَقَبَ ﴿٣﴾ وَمِن شَرِّ النَّفَّاثَاتِ فِي الْعُقَدِ ﴿٤﴾ وَمِن شَرِّ حَاسِدٍ إِذَا حَسَدَ ﴿٥﴾

سُورَةُ النَّاس

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَٰنِ الرَّحِيمِ

قُلْ أَعُوذُ بِرَبِّ النَّاسِ ﴿١﴾ مَلِكِ النَّاسِ ﴿٢﴾ إِلَٰهِ النَّاسِ ﴿٣﴾ مِن شَرِّ الْوَسْوَاسِ الْخَنَّاسِ ﴿٤﴾ الَّذِي يُوَسْوِسُ فِي صُدُورِ النَّاسِ ﴿٥﴾ مِنَ الْجِنَّةِ وَالنَّاسِ ﴿٦﴾

سورەتی الناس

بەناوی خوای بەخشندە ومیهرەبان

(١) (ئەی موحەممەد) بڵێ پەنا دەگرم بە پەروەردگاری خەڵکی

(٢) پادشا ومەلیکی هەموو خەڵکی

(٣) پەروەردگار وپەرستراوی هەموو خەڵکی

(٤) لەخراپە وشەڕ وزیانی ئەوەی کە وەسوەسە دروست دەکات (مەبەست پێی شەیتانە بەهۆیەوە لێکراوە) وخۆ پەنهان دەکات (هەرکاتێك یادی خوا بکرێت شەیتان هەڵدێت وخۆ پەنهان دەکات، وەهەرکاتێکیش یادی خوا نەکرێت شەیتان دەست و وەسوەسە دروست دەکات).

(٥) ئەوەی کە وەسوەسە دەخاتە دڵ وسینەی خەڵکیەوە.

(٦) لە جنۆکە ولە ئادەمیزاد (ئەوانەیان کە شەیتان ڕەفتارن).

چەند پرسیارێکی گرنگ
لە ژیانی موسڵماندا

١ **موسڵمان عەقیدەکەی لەکوێوە فێر دەبێت؟** لە قورئان و فەرموودە صەحیحەکانی پێغەمبەر ﷺ کە لە خۆیەوە قسە ناکات، بەڵکو وەك قورئان دەفەرموێت: ﴿إِنْ هُوَ إِلَّا وَحْيٌ يُوحَىٰ﴾ (النجم ٤) فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ بەشێکە لە نیگای خودا، ئەمەش بە گوێرەی تێگەشتنی هاوەڵان و پێشینە چاکەکان.

٢ **ئەگەر جیاوازییمان هەبوو بۆ چ شتێك دەگەڕێینەوە؟** دەگەڕێینەوە بۆ شەرعی خودا، واتا بۆ قورئان و سوننەتی پێغەمبەر ﷺ هەروەك خودا دەفەرموێت: ﴿فَإِن تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ﴾ (النساء ٥٩) واتە: هەرکات جیاوازییتان هەبوو بیگەڕێننەوە بۆ لای خوا و پێغەمبەرەکەی. پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: «تركتُ فيكم أمرين لن تضلوا ما تمسكتم بهما: كتاب الله وسنة نبيه» لە (الموطا)دا هاتووە، واتە: "دوو شتم بۆ بەجێهێشتوون گەر دەستان پێوە بگرن قەت ڕێگا ون ناکەن، قورئان وسوننەت"

٣ **کۆمەڵی سەرفراز لە ڕۆژی قیامەتدا کێیە؟** پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «وتفترق أمتي على ثلاث وسبعين ملة كلهم في النار إلا ملة واحدة، قالوا: ومن هي يا رسول الله؟ قال: ما أنا عليه وأصحابي» (أحمد والترمذي) واتە: ئوممەتی منیش دەبێت بە حەفتاو سێ کۆمەڵەوە هەمووی لە ئاگردایە یەکێکیان نەبێت، وتیان ئەی پێغەمبەری خودا ئەو کۆمەڵە کێن؟ فەرمووی: ئەوانەن کە ڕێگای من و هاوەڵانی منیان گرتووە، ئەحمەدو ترمزی.

هەق و ڕاستی ئەوەیە کە پێغەمبەر ﷺ و هاوەڵانی لەسەری بوون، جا ئەگەر دەتەوێت سەرفراز بیت شوێنیی ئەوان بکەوەو واز لە هێنانەناوەوەی شتی نوێ بهێنە

٤ **مەرجەکانی وەرگرتنی کردەوەی چاك چین؟** مەرجەکانی: ١- باوەڕبوون بە خودا بە تەنها، چونکە کردەوە لە هاوەڵ پەیداکەر وەرناگیرێت. ٢- نیەت پاکی: ئەوەی تەنها بۆ خودات بێت. ٣- شوێنکەوتنی پێغەمبەر ﷺ دەبێت بە گوێرەی ڕێنماییەکانی شەرع خودا بپەرسترێت. ئەگەر یەکێك لەم مەرجانە کورتی هێنا ئەوا کردەوەکە وەرناگیرێت. خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَقَدِمْنَا إِلَىٰ مَا عَمِلُوا مِنْ عَمَلٍ فَجَعَلْنَاهُ هَبَاءً مَّنثُورًا﴾ (الفرقان ٢٣)، واتە: کاتێك بینیمان کردەوەکانیان هەمووی ناوانە بەر باماں داو پەرش و بڵاومان کردەوە.

٥ **پلەکانی ئایینی ئیسلام چەندن؟** پلەکانی ئایینی ئیسلام سێن: ئیسلام، ئیمان، ئیحسان.

٦ **ئیسلام چییەو ئەرکەکانی چین؟** ئیسلام: تەسلیم بوونە بە خودا بە یەکتاپەرستی و گوێڕایەڵی کردنی فەرمانەکانی و خۆبەریکردنە لە هاوەڵدانان و هاوەڵدانەران. ئەرکاکانیشی پێنجن و پێغەمبەر ﷺ لەم فەرموودەیەدا باسیان دەکات: «بني الإسلام على خمس: شهادة أن لا إله إلا الله وأن محمدا رسول الله، وإقام الصلاة، وإيتاء الزكاة، وحج البيت، وصوم رمضان» (متفق عليه)، واتە ئیسلام لەسەر پێنج پایە بنیات نراوە: شایەتیدان بەوەی هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە جگە لە (الله) و شایەتی دان بە پێغەمبەرایەتی موحەممەد ﷺ، ونوێژکردن، زەکاتدان، وحەج کردن و ڕۆژووگرتن [illegible]

٧ **باوەڕ چییە وئەرکەکانی چین؟** باوەڕ: باوەڕهێنانە بە دڵ، گوزارشی زمانە، کردەوەی ئەندامەکانە، زیاد دەکات بە چاکەو کەم دەکات بە خراپە، قورئان دەفەرموێت: ﴿لِيَزْدَادُوا إِيمَانًا مَّعَ إِيمَانِهِمْ﴾ (الفتح ٤) [illegible] پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «الإيمان بضع وسبعون شعبة، فأفضلها قول لا إله إلا الله، وأدناها إماطة الأذى عن الطريق، والحياء شعبة

من الإيمان » (مسلم). واتە: باوەڕ حەفتاو ئەوەندە بەشە، باشترینیان وتنی (لا إله إلا الله)یە، کەمەکەشیان لابردنی شتێکی سەرەڕێیە کە ئازاری خەڵکی بدات و شەرمیش بەشێکە لە باوەڕ. (موسلیم ریوایەتی کردووە)

ئەوەی موسڵمان لە کاتە خۆشەکانی عیبادەتدا - وەك ڕەمەزان - هەستی پێدەکات لە لەشسوکی‌و دڵخۆشی بە چاکەکردن و دڵناخۆشی‌و لەشقورسی دوای گوناه کردن، زیادو کەمکردنی باوەڕ دەسەلمێنێت. خـوای گـەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ الْحَسَنَاتِ يُذْهِبْنَ السَّيِّئَاتِ﴾ (هود ١١٤) واتە: چاکەکانت گوناهەکان دەسڕنەوە. ئەرکانەکانی باوەڕ شەشن پێغەمبەر ﷺ لەم فەرموودەیەدا باسی دەکات: «أن تؤمن بالله، وملائكته، وكتبه، ورسله، واليوم الآخر، والقدر خيره وشره» (مسلم). واتە: باوەڕهێنان بە (الله)، وبەفریشتەکانی، وبەکتێبەکانی، وبەپێغەمبەرانی، وبەرۆژی دوایی، وبە قەدەر چاك‌و خراپی.

٨ واتای (لا اله الا الله) چیە؟ باوەڕبوونە بەوەی کە هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە جگە (الله) کە شایەنی پەرستن بێت.

٩ ئایا خودا لەگەڵ ئێمەیە؟ بەڵێ خودا بە بینین‌و بیستن‌و زانیاری‌و پاراستن‌و قودرەتی خۆی لەگەڵماندایە، بەلام زاتی خودا تێکەڵ بە دروستکراوەکانی نابێت‌و دروستکراوەکانیش لە دەوری ئەودا نین.

١٠ ئایا خودا بەچاو دەبینرێت؟ موسڵمانان یەکدەنگن لەسەر ئەوەی کە لەم دونیایەدا خودا نابینرێت‌و ئیمانداران لە ڕۆژی مەحشەرو بەهەشتدا دەیبینن، خودا دەفەرموێت: ﴿وُجُوهٌ يَوْمَئِذٍ نَّاضِرَةٌ ۝ إِلَىٰ رَبِّهَا نَاظِرَةٌ﴾ (القيامة ٢٢، ٢٣) واتە: لەو ڕۆژەدا هەندێك ڕووی گەش وجوان دەڕوانە پەروەردگاریان.

١١ سودی زانینی ناو وسیفەتەکانی خودا چین؟ یەکەم فەرزێك خوای گەورە فەرزی کردووە لەسەر بەندەکانی ناسینی خودایە، جا هەرکاتێك خەڵکی خودایان ناسی بە گوێرەی پێویست دەیپەرستن، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَاعْلَمْ أَنَّهُ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ وَاسْتَغْفِرْ لِذَنبِكَ﴾ (محمد ١٩) واتە: بزانە هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە جگە لە (الله)، وە بۆ گوناهەکانت داوای لێخۆشبوون بکە. یادکردنی خوای گەورە بەوەی کە زۆر بە بەزەییە هیوا دروست دەکات، یادکردنی بەوەی کە سزاکەی زۆر سەختە ترس لە خوا دروست دەکات، یادکردنی بەوەی کە تەنها ئەو نیعمەتەکانی پێبەخشیووین وامان لێدەکات سوپاسگوزاری بین.

واتای پەرستنی خوای گەورە بە ناو و سیفەتەکانی ئەوەیە کە بیان ناسیت‌و واتاکانیان بزانیت وکردەوەیان پێ بکەیت، بۆ نموونە: هەندێ لە ناوو سیفەتەکانی هەیە کە موسڵمان هەیبێت وەك زانست‌و بەزەیی‌و دادپەروەری، هەندێکی تری ناوو سیفەتەکانی خودا باش نییە بۆ موسڵمان کە هەیبێت وەك: خوایەتی، خۆبەگەورەزانین، هەندێك سیفەت هەن کە مرۆڤ باشە کە هەیان بێت وەك: بەندایەتی و پێویستی‌و داواکردن بەرامبەر خوای گەورە، بەڵام ئەمانە بۆ خوای گەورە ناشێن.

خۆشەویستترین کەس لای خوای گەورە ئەوانەن خاوەنی ئەو سیفەتانەن کە خودا پێی خۆشە لە بەندەدا هەبێت، زۆر رقی لەوانەیە کە خاوەنی ئەو سیفەتانەن کە پێی ناخۆشە لە بەندەدا هەبێت، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَلِلَّهِ الْأَسْمَاءُ الْحُسْنَىٰ فَادْعُوهُ بِهَا﴾ (الأعراف ١٨٠) واتە:

خوای گەورە خاوەنی ناوە جوانەکانە و بەو شێوە داوای پێ بکەن، لە فەرموودەی صەحیحیشدا هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إن لله تسعة وتسعين اسماً مائة إلا واحداً من أحصاها دخل الجنة» (متفق عليه). واتە: خوای گەورە نەودو نۆ ناوی هەیە، سەد دانە جگە لە یەك، هەرکەس ژمارەیان بکات دەچێتە بەهەشتەوە، (متفق عليه) واتای ژماردنی ئەوەیە:١- ناوەکانیان بوترێت و بژمێردرێت.٢- تێگەیشتنی واتاکانیان و مەبەست لێیان، بۆ نموونە: کاتێك دەڵێیت (الحكيم) هەموو شتێکت بدەیتە دەست خوا، چونکە هەموو کارەکانی لە حیکمەتەوە هاتووە، یان کە دەڵێیت (القدوس) ئەوەی بیربێنیتەوە کە خوای گەورە لە هەموو کەموکورییەك پاکە.٣- دوعاکردن کە دوو جۆرە:١- دوعاکردن بۆ بەدەستهێنانی خێر وەك عیبادەت حسێبە.٢- داواکردنی پێداویستی.

هەرکەس لە قورئان و فەرموودە ورد بێتەوە دەتوانێت ناوەکانی خودا کۆ بکاتەوە و بیان ناسێت، ئەوانیش ئەمانەی لای خوارەوە:

ناو	واتاکەی
الله	[illegible] کە [illegible] و پەرستن [illegible] بەندەکانیەوە، [illegible] پەروەردگار و پەرستراوی هەمووان بەنەردەم [illegible] سوجدە و کڕنووشی بۆ دەبەن و هەموو پەرستشێك هەر بۆ ئەوە
الرحمن	[illegible] ئەوە [illegible] کە خودا زۆر زۆر بە رەحم و بەزەییە بۆ هەموو دروستکراوەکانی و ئەم ناوە تایبەتە بە خوداوە، نابێت کەس بەوە ناوبنرێت (بەڵام ئەگەر (عبد)ی لەگەڵ بێت دەبێت).
الرحيم	لە بەندەکانی خۆش [illegible] بە بەزەییە لەگەڵ ئیمانداراندا لە دونیا و ئاخیرەتدا، هیدایەتی بەندەکانی داوە بۆ پەرستنی و [illegible] بەهەشت
العفو	لە گوناه خۆش دەبێت و [illegible] بەندە [illegible] ئەگەرچی شایەنی سزایە
الغفور	ئەو کەسەیە کە [illegible] دادەپۆشێت و ئاشکرای ناکات و سزای نادات
الغفار	زۆر بە بەندە [illegible] خۆش دەبێت کە [illegible] مەحسووس دەکەن
الرؤوف	ئەوپەڕی بەزەیی [illegible] و هەموو دروستکراوەکان لە دونیادا، بەڵام لە قیامەتدا تەنها بۆ بەشێکیانە کە ئیماندارن
الحليم	بە پەلە نییە لە سزای [illegible] بەڵکو [illegible] خۆش دەبێت کە [illegible] مەحسووس بکەن
التواب	دەرگەی بەندەکانی [illegible] تەوبە بکەن و تەوبەی قەبوول دەکات
الستير	[illegible] بەندەکانی دادەپۆشێت پێی خۆشە بەندەش [illegible] خۆی داپۆشێت و هیچ حەیایەکی [illegible] ئاشکرا نەکات
الغني	ئەو کەسەیە کە بە هیچ [illegible] پێویستی بە بەندەکانی نییە، چونکە کامڵ و سیفەتەکانیشی کامڵ و بێ کەموکوڕین، هەروەها هەموو دروستکراوەکان پێویستیان بە نیعمەت و بەرەکەتی ئەو هەیە
الكريم	زۆر بەخشندەیە [illegible] بە هەرکەس خۆی [illegible] و هەرچۆن پێی خۆش بێت بە داواکردن بێت یان بێ داواکردن، لە گوناه خۆش دەبێت و عەیبەکان دەشارێتەوە.
الأكرم	لەهەموو کەس بەخشندەترە، هیچ [illegible] هەموو [illegible] ئەوەوەیە، پاداشتی ئیمانداران دەداتەوە لە چەندین [illegible] خۆی [illegible] و بە [illegible] لەگەڵیان دەکات
الوهاب	بەخشندەیە [illegible] بەرزی [illegible] نیعمەت [illegible] بێ داواکردن
الشكور	زۆر بە کەرەمە لەگەڵ [illegible] ئیمانداران
الودود	ئیماندارانی خۆشدەوێت، [illegible] خۆش دەبێت و نیعمەت دەڕێژێت بە سەریاندا و لێیان ڕازی دەبێت و کردەوەکانیان وەردەگرێت و خۆشەویستیان دەکات لای خەڵك
المعطي	ئەوەی بیەوێت بە [illegible] خۆی دەیدات بە بەندەکانی و بە تایبەتی ئیمانداران هەروەها شکۆ و شێوازی بە هەموو دروستکراوەکانی بەخشیوە
الواسع	سیفەتی چاکی بە [illegible] و کەس ناتوانێت بیانژمێرێت، زۆر بە دەسەڵاتە، لێخۆشبوون و رەحمەتی زۆرە،

چاکەو فەزڵی زۆرە

المحسن چاکیو خوێی کاملی هەیە لە ناو و سیفەتو کردەوەکانیدا و دروستکراوەکانیشی لە باشترین شێوەدا دروستکردووە و چاکەی لەگەڵیاندا کردووە

الرازق رۆزیی زیندەوەران دەداتو بەندارەی بۆ داناوە پێش دروستکردنیان

الرزاق رۆزیی ئەو زۆر زۆرەو پێش داواکردن رۆزیی دەدات و رۆزیی ناولەبارانیش دەدات

اللطيف خێرو چاکە دەکات بەرسەر بەندەکانی بە زۆر شێوەی نهێنی کە بە خەیاڵی بەندەدا نایەت، وردو دروشنی هەموو شتێك دەزانێتو هیچی لێ ون نابێت

الخبير زانیاریی هەیە لە بارەی شتە شاراوەکانەوە هەروەك ئاشکراکان

الفتاح دەرگای خەزێنەکانی موڵك و رەحمەتو رۆزیی خۆی دەکاتەوە بۆ شتانێك کە بە زانست و حیکمەتی خۆی بە شایەنی دەزانێت

العليم زانیاری ئەو هەموو شتێکی ئاشکراو شاراوەو رابردوو و داهاتووە دەگرێتەوە، دەیزانێتو هیچ شتێك شاراوە نییە لەو.

البر خێرو بەخشندەی زۆر فروانو بەوەفایە بۆ پەیمانی خۆی، چاوپۆشی لە بەندەکانی دەکاتو پارێزگاری لێدەکاتو سەری دەخات، کەی کەمی لێوەردەگرێتو بۆی زیاد دەکات

الحكيم شتەکان لە جێگای خۆی دادەنێتو هەڵە ناکات لە هیچ شتێك

الحكم حوکم دەکات لە نێوان بەندەکانی بە دادپەروەریی بێ ستەم لە کەس ناکاتو قورئانی دابەزاندووە بۆ ئەوەی ببێتە حوکمێك لە نێوان بەندەکانی

الشاكر مەدحی ئەوانە دەکات کە گوێڕایەڵیی ئەو دەکەن، پاداشتی چاکە دەداتەوە ئەگەر کەمیش بێت، پاداشتی سوپاسگوزاری لەسەر نیعمەتەکان دەداتەوە بە زیادکردنی لە دنیادا و پاداشتی رۆژی دوایی

الشكور شوکری بەندەکانی بە پاشت، وەلام دەداتەوەو عیبادەتەکانی لێوەردەگرێتو بە کردەوەی کەم بەندە پایەدار دەبێتو پاداشتی زیاتر وەردەگرێت

الجميل جوانە لە ناوو سیفەتو زاتو کردەوەکانیدا بەبێ سنوور، هەموو جوانیی دروستکراوەکانیی لەوەوەیە.

المجيد خاوەنی فەخرو بەرزیو پایەبەرزییە لە زەوی و ئاسمانەکاندا

الولي سەرپەرشتیاری راگرتووە و پشت و پەنای ئیماندارانە

الحميد سوپاس دەکرێت بۆ ناو و سیفاتو کارەکانی بە نهێنیو ئاشکرا، لە خۆشی و ناخۆشییدا، هەر ئەو شایەنی شوکرو سوپاسەو خاوەنی سیفەتی کەماڵە

المولى پەروەردگارو پاشاو گەورەو سەرخەری ئیماندارانە

النصير هەرکەسێکی بوێت سەری دەخات، کەسێك ئەو سەری بخات کەس ناتوانێت ژێردەستەی بکاتو کەسێکیش ئەو ژێری بخات کەس ناتوانێت سەری بخات

السميع هەموو شتێك دەبیستێت هە چەندە نزم بێت، ئاشکرا بێت یان شاراوە، هەر دەنگێك بێت گەورەیە یان بچووك، وەڵامی داواکارییەکانی دەداتەوە

البصير هەموو شتێکی بوونەوەر گەورە بێت یان بچووك دەیبینێت

الشهيد چاودێرە بە سەر دروستکراوەکانییەوە، شایەتی تەنهاییو دادپەروەری خۆیەتی و شایەتی راستگۆیی ئیمانداران و پێغەمبەرانو فریشتەکانە.

الرقيب ئاگاداری بەندەکانیەتی، ئاگای لە کردەوەکانیانە، چاودێریکاندنو بیری دڵیش ئاگادارە

الرفيق نەرمە لەگەڵ بەندەکانداو لەسەرخۆیە لە کارەکانیداو بەندەی لەسەرخۆی خۆش دەوێتو بەندەکانی لە توانایاندا نییە داوایان لێناکات

القريب نزیکە لە بەندەکانیەوە بە زانیاری و دەسەڵاتی خۆی، بە رەحمەتو سەرخستنی موسڵمانان لەگەڵ ئەوەشدا لە سەرووی عەرشی خۆیەتیو تێکەڵ بە دروستکراوەکانی نابێت

المجيب دوعاو داوای داواکاران وەردەگرێت بە شێوەی حیکمەتو زانیاری خۆی دەخورێت

المقيت رزقو رۆزیی بەندەکانی دەدات و پارێزگاری لە کردەوەی بەندەکانی دەبێ بە بێ کەموکوڕیی

الحسيب هەموو پێداویستی بوونەوەر ... بەندەکانی دابین کردووەو موحاسەبەیان دەکات لەسەر کردەوەکانیان.

المؤمن شایەتی راستێتی پێغەمبەران دەداتو بەڵگە لەسەر راستێتییان دروست دەکات، هەموو هێمنییەك لە دنیاو قیامەتدا ئەو دەیبەخشێت، ئیمانداران دڵنیا دەکاتەوە لەوە کە زوڵمیان لێ ناکاتو سزایان نادات و نایانترسێنێت

لە ڕۆژی دوایدا

المنان زۆر بەخشندەو نیعمەت بەخشەر و چاکەسازە بەرامبەر بەندەکانی

الطيب پاکەو بێگەردەو کەماڵی تەواوی هەیەو تەنها خێرو چاکەیەت وەردەگرێت کە بە حەڵاڵ کرابێت

الشافي شیفای نەخۆشی و دڵەکان دەدات و دەرمانیان بۆ فەراهەم دێنێت و شیفاش تەنها لای ئەوە

الحفيظ پارێزگاریی لە ئیمان و کردەوەکانی دەکات بە ڕەحمەتی خۆی و پارێزگاریی لە دروستکراوەکانی دەکات بە دەسەڵاتی خۆی

الوكيل خاوەن و پشت و پەنای دروستکراوەکانەو پشتگیریی ئەو ئیماندارانەیە کە لەگەڵ هەوڵی خۆیاندا پشت بەو دەبەستن و سوپاسی دەکەن بۆ سەرکەوتنیان

الخلاق واتای ئەوەیە زۆر دروست دەکات، بەردەوام دروست دەکات

الخالق داهێنەری هەموو دروستکراوەکانە بەبێ ئەوەی پێشتر نموونەیان هەبووبێت

البارئ ئەو شتانەی دیاری کردووە هێناویەتە بوون و دروستی کردوون لە نەبوون

المصور شێوەی دروستکراوەکانی دیاری کردووە بە زانست و حیکمەت و بەرەیی خۆی

الرب پەروەردگارو بەخێوکەری خەڵکە بە نیعمەتەکانی، دۆستانی خۆی پەروەردە دەکات بە شێوەیەک دڵیان چاک دەرچێت، دروستکراوەکان خاوەنی موڵکە و سەنعە

العظيم لە ناو و سیفات و کرداری زۆر گەورەیە، بۆیە هەموو دروستکراوەکان دەبێت بە گەورەی بزانن و فەرمان و نەهی ئەو بەگەورە بزانن

القاهر بەندەکانی زەلیل دەکات و دەبێت بیپەرستن و زاڵە بەسەریاندا، هەموو بەندەکان سەر دادەنەوێنن بۆ فەرمانەکانی

القهار وشەیەکی بەهێزترە کە مانای (القاهر) دەدات

المهيمن زاڵە بەسەر هەموو شتێکدا و دەیپارێزێت و ئاگاداریەتی

العزيز هەموو سەربەرزیی و دەسەڵات بۆ ئەوە، بەهێزەو کەس بەسەریدا زاڵ نابێت، سەربەرزەو پێویستیشی بە کەس نییە، بە توانایە و زاڵە بەسەر دروستکراوەکاندا و هیچ شتێک بێ فەرمانی ئەو نابێت

الجبار هەموو شتێک بە دەستی ئەوە، دروستکراوەکان لە ژێر دەستی ئەودان، بە فەرمانی ئەو دەڕۆن، قەرەبووی لێقەوماو و فەقیر دەکات و ئاسانکاریی بۆ خاوەنی ڕەحمەت دەکات و شیفای نەخۆش دەدات

المتكبر گەورەیەو بەرییە لە هەموو کەموکورییەک، نەفس بەرزەو ستەم لە بەندەکانی ناکات، ڕێ نادات ملکەچ دەکات، ستەمی ناکات، هەرکەس ڕکابەریی لەگەڵ بکات سزای دەدات و پشتی دەشکێنێت

الكبير گەورە و بێ وێنەیە لە زات و سیفات و کرداریدا، وەهیچ شتێک لەو گەورەتر نییە، بەڵکو هەموو شتێک لە ئاست گەورەیی و بێ وێنەییدا بچووکە

الحيي خاوەنی شەرمە کە گونجاوە لەگەڵ زاتی ئەودا، شەرمی ئەو جگە لە بەخشین و سوڕە

الحي ژیانی تەواو و بەردەوامی هەیە، سەرەتاو کۆتایی بۆ ژیانی نییە، هەموو ژیانێکی تر ئەو دەیبەخشێت

المعبود جگە لە خوا کەس شایەنی پەرستنی بە حەق نییە، جگە لە هەموو ئەوانەی لە ئاسمان و زەوین هەمووان پەرستشیان ئەوە

الوارث دەمێنێت لە پاش نەمان و چوونی بوونەوەر، هەموو شتێک دەگەڕێتەوە بۆ ئەو دوای مەرگی خاوەنەکانیان

الديان هەموو حوکم و لێپرسینەوەیەک هی ئەوە، پاداشتی بەندەکانی دەداتەوە بە پێی کردەوەکانیان گەر چاکە بکەن و سزای بەندەکانی دەدات گەر خراپە بکەن یان لێیان خۆش دەبێت

الملك ئەمرو نەهی و فەرمانڕەوایی هەر بۆ ئەوە، چۆن بیەوێت مامەڵە لەگەڵ دروستکراوەکانیدا دەکات، هیچ بەشدار نییە لە ڕاگرتن و بەڕێوەبردنی موڵکەکەیدا

المالك هەموو بوونەوەر موڵکی ئەوە لە سەرەتاوە، لە کۆتاییشدا هەر هی ئەوە

المليك مانای خاوەنداریەتی دەگەیەنێت و لە زاراوەی (مالك) بەهێزترە

السبوح پاک و بێگەردە لە هەموو کەموکورییەک

القدوس پاک و بێگەردە لە هەموو کەموکورییەک، تەنها ئەو کامڵەو وێنەی نییە

السلام سەلامەتە لە هەموو کەموکورییەک لە زات و ناو و سیفەت و کردەوەکانیدا، هەموو ئاشتی دێت و قیامەت ئەو سەرچاوەکەیەتی

الحق گومان لە خوایەتی و سیفەتەکانیدا نییە، تەنها ئەو شایەنی پەرستنە بە هەق

المبين تاک و تەنهایی و حیکمەت، ڕەحمەتی ئاشکرایە و دیارییە، ڕێگای چاک ڕوون دەکاتەوە بۆ بەندەکانی بۆ ئەوەی

بیگرن بەڕێگای حەرامدا، بۆ ڕوون دەکاتەوە بۆ ئەوە تووڕە بێت لێی.

القوي	تەواوی ویستو هێزی ڕەهای هەیە
المتین	زۆر توندە لە هێزو توانایدا، لە کردەوەکانیدا هیلاك نابێتو ماندوو نابێت
القادر	دەسەلاتی هەموو شتێکی هەیە، دەستەوەستان نییە لەبەرامبەر هیچ شتێك لە ئاسمانو زەویدا، ئەندازەی هەموو شتێك هەر ئەو دەیکات
القدیر	بە واتای القادر دێت بەلام بە مانای زیاتر، وشەیەکی بەهێزترە بۆ دەسەلاتی خوا
المقتدر	زۆر بە دەسەلاتە و ئەندازەی هەموو شتێك دەکاتو دروستی دەکات بە گوێرەی ویستی خۆی
العلي الاعلی	بەرزە لە زاتو کردەوەو دەسەلاتیدا، هەموو شتێك لە ژێر دەسەلاتی ئەو دایەو هیچ شتێك لەسەروو ئەوەوە نییە
المتعال	هەموو شتێك زەلیلە لە بەرامبەر گەورەیی ئەودا، هیچ شتێك لەسەرووی ئەوەوە نییە هەموو شتێك لە ژێر ئەوەوەیە و لەژێر دەسەلاتی ئەودایە
المقدم	شتەکان لە شوێنی خۆیدا دادەنێتو پێشیان دەخات بە حیکمەتی خۆی، هەندێ خەڵکی دەخاتە پێش هەندێکی تر لە پلەدا بە حیکمەتی خۆی
المؤخر	سزای بەندەکانی دوادەخات هەتا تەوبە بکەنو بە ویستو حیکمەتی خۆی شتەکان پاشو پێش دەخات
المسعر	بەهای شتەکان بەرزو کەم دەکاتەوە بە ویست و حیکمەتی خۆی
القابض	ڕۆحی زیندووەکان دەکێشێت، ڕزقی خەڵکیش دەگرێتەوە لە کەسانێك ویستی لەسەر بێتو فراوانیشی دەکات بۆ کەسانێکی تر
الباسط	ڕەحمەتو بەخشینی فراوانەو دەرگای تەوبەی کراوەیە بۆ تاوانباران
الاول	هیچ شتێك لە پێش ئەوەوە بوونی نەبووە، هەموو دروستکراوەکان ئەو دروستی کردوونو سەرەتایەك نییە بۆ بوونی ئەو
الاخر	هیچ لە دوای ئەوەوە نییە هەتا هەمیشە دەمێنێت، هەموو شتێك لەسەر ڕووی زەوی بۆ لای ئەو دەگەڕێنەوە، کۆتاییەك نییە بۆ بوونی ئەو.
الظاهر	لە سەرووی هەموو شتێکەوەیە و زاڵە بەسەر هەموو شتێکدا
الباطن	نابینرێت، بەڵام لە خەلکەوە نزیکەو ئاگاداریانە.
الوتر	تەنهایە، هاوەڵی نییەو هاوشێوەی نییە
السید	گەورەیی ڕەهای هەیە بەسەر دروستکراوەکانیدا، خودا خاوەنیانە ئەوانیش بەندەو دروستکراوی ئەون
الصمد	سەردارێکی ڕەهایە هەموو دروستکراوەکان ڕوو دەکەنە ئەو بۆ پێویستییەکانیان، پێویستی بە خەڵکی نییە
الواحد الاحد	بە تەنها ئەو سیفەتی کەمالی هەیە، هاوبەشی نییە لەگەڵیدا، وێنەی نییە، هەر ئەو بە تەنها ئەو شایەنی پەرستنە
الاله	پەرستراوە بە هەق، هەر ئەو بە تەنها شایەنی پەرستنە

١٢ ئایا جیاوازی چییە لە نێوان ناو وسیفەتەکانی خوای گەورەدا؟ ناو وسیفەتەکانی خوای گەورە لەوەدا هاوبەشن کە بەهەردووکیان دروستە (پەنا بگیرێت بەخودا) و (سوێندیشیان پێ بخورێت)، بەڵام چەند جیاوازییەکیان لەنێواندا هەیە گرنگترینیان ئەمانەن: یەکەم: دروستە بەناوەکانی خودا دوعا وپاڕانەوە بکرێت ودروستیشە ووشەی (عبد) بخەیتە پێشیانەوە، بەڵام لەگەڵ سیفەتەکانیدا ئەمانە دروست نین، بۆ نموونە دروستە بڵێیت: (عبدالكريم) بەڵام دروست نیە بڵێیت (عبد الكرم) وە دروستە نزا وپاڕانە بکەیت وبڵێیت: (یا کریم) بەڵام دروست نیە بڵێیت: (یا کرم). دووەم: ناوەکانی خوای گەورە سیفەتیشیان لێوە وەردەگیرێت وەك (الرحمن) سیفەتی (الرحمة) ی لێوە وەردەگیرێت، بەڵام سیفەتەکانی خوای گەورە ناویکیان لێوە وەرناگیرێت کە لەقورئان وسوننەتدا نەهاتبێت،

وەك سیفەتی (الاستواء) دوی (المستوي) لێوە وەرناگیرێت، سێهەم: کردارەکانی خوای گەورە ناوێکیان لێوە وەرناگیرێت کە لەقورئان وسوننەتدا نەهاتبێت، وەك کرداری (الغضب) ناوترێت یەکێك لە ناوەکانی خوای گەورە (الغاضب) ە، بەڵام سیفەتەکانی خوای گەورە لەکردارەکانیەوە وەردەگیرێت، وەك سیفەتی (الغضب) بۆ خوای گەورە بڕیار دەدەین، چونکە (الغضب) ە کردەوەکانی خوای گەورەیە.

١٣ **باوەڕهێنان بە فریشتەکان واتای چییە؟** باوەڕهێنانی تەواو بە بوونیان و خوای گەورە دروستی کردوون بۆ عیبادەت کردن و بەجێهێنانی فەرمانەکانی ﴿بَلْ عِبَادٌ مُّكْرَمُونَ ۝٢٦ لَا يَسْبِقُونَهُ بِالْقَوْلِ وَهُم بِأَمْرِهِ يَعْمَلُونَ﴾ (الأنبياء ٢٧) واتە: (فریشتەکان) بەندەی ڕێزدارن وگوێڕایەڵی فەرمانی خوادەن ولە قسەدا پێشی ناکەون ونەوان بەفرمانەکانی خوا کاردەکەن.

باوەڕهێنان بە فریشتەکان چەند شتێك لە خۆ دەگرێت ١- باوەڕهێنان بە بوونیان. ٢- باوەڕهێنان بە کەسانێکیان کە ناویان دەزانین وەك (جبریل).٣- بڕوابوون بەو سیفەتەیان کە دەیزانین وەك ئەوەی لە قەبارەدا گەورەن. ٤- بڕوابوون بە تایبەتمەندێتی کاری هەندێکیان وەك (ملك الموت).

١٤ **قورئان چییە؟** وتەی خودایە، خوێندنەوەی عیبادەتە، لەوە هاتووە و بۆ لای ئەو دەگەڕێتەوە، خوای گەورە بە وشە و دەنگ گوزارشتی کردووە، جوبرەئیل لێی بیستووەو بە پێغەمبەری ﷺ گەیاندووە، هەموو کتێبە ئاسمانییەکان وتەی خودان.

١٥ **ئایا لەبەر قورئان واز لە فەرموودەکانی پێغەمبەر ﷺ بهێنین؟** نەخێر، چونکە خوای گەورە لە قورئاندا فەرمانی کردووە کە فەرموودە وەربگرین و کاری پێ بکەین ﴿وَمَا آتَاكُمُ الرَّسُولُ فَخُذُوهُ وَمَا نَهَاكُمْ عَنْهُ فَانتَهُوا﴾ (الحشر ٩)، واتە: ئەوەی پێغەمبەر ﷺ بۆی هێناون بیکەن، وئەوەشی نەهیی لێدەکات وازی لێ بهێنن. فەرموودە ڕاڤەی قورئان دەکات، زۆرێك لە وردەکاریی شەریعەت نازانرێت گەر فەرموودە نەبێت، وەك نوێژکردن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: (ألا إني أوتيت الكتاب ومثله معه، ألا يوشك رجل شبعان على أريكته يقول عليكم بهذا القرآن فما وجدتم فيه من حلال فأحلوه وما وجدتم فيه من حرام فحرموه) (أبوداود) واتە: من قورئانم بۆ هاتووە وهەروەها ئەوەشی وەکو ئەوە (کەمەبەست پێی فەرموودەیە) لەگەڵیدا بۆم هاتووە، ئەگەری ئەوە هەیە کابرایەکی ورگ تێر لەسەر قەنەفەکەی دانیشێت وبڵێت. تەنها قورئان وەرگرن، ئەوەی لەودا حەڵاڵە حەڵاڵی کەن، ئەوەشی لەودا حەرامە حەرامی بکەن.

١٦ **باوەڕهێنان بە پێغەمبەران واتای چییە؟** باوەڕهێنانی تەواو بەوەی کە خودا بۆ هەر ئومەتێك پێغەمبەرێکی ناردووە لە خۆیان، بانگیان دەکات بۆ پەرستنی خودای تاك و تەنها، هەروەها باوەڕ بەبوون بە غەیری خودا، باوەڕبوون بەوەی کە هەموویان ڕاستن و ڕاستگۆن، بڕواپێکراون، ڕێنیشاندەرن، بەڕێزن، پاکن، هیدایەتدراو هیدایەت دەرن، پەیامەکەیان گەیاندووە، باشترین خەڵکن و پاریزراون لەوەی هاوەڵ بۆ خودا پەیدا بکەن هەر لە منداڵییەوە تا مردن.

١٧ **جۆرەکانی شەفاعەت لەڕۆژی قیامەتدا چەندن؟** گەورەترینیان (الشفاعة العظمى)یە، واتە شەفاعەتە گەورەکە، ئەویش لە وەستانی ڕۆژی حەشردایە دوای ئەوەی خەڵك پەنجا ساڵ چاوەڕوانی دەبن دادگایی بکرێن، پێغەمبەر موحەممەد ﷺ شەفاعەت لای خودا

دەكاتو داوا دەكات دادگایی دەست پێ بكات، ئەوەش تایبەتە بە گەورەمان (موحەممەد) ﷺ، ئەوەش (مقام المحمود)ە كە پەیمانی پێ دراوە بیدرێتێ.

دووەم: شەفاعەت كردن بۆ كردنەوەی دەرگای بەهەشت، یەكەم كەسیش دەرگای بەهەشتی بۆ دەكرێتەوە پێغەمبەرمان موحەممەد ﷺ و یەكەم ئوممەتیش كە دەچنە بەهەشتەوە ئوممەتی ئەوە.

سێیەم: شەفاعەت بۆ كەسانێك كە فەرمانی ناردنیان بۆ دۆزەخ دەركراوەو بە هۆی شەفاعەتەوە ناچنە دۆزەخەوە

چوارەم: شەفاعەت بۆ كەسانێكی موسڵمانی گوناهبار كە لە دۆزەخدان دەربكرێن لێی.

پێنجەم: شەفاعەت بۆ بەرزكردنەوەی پلەی بەهەشتییەكان، ئەم سیانەی دوایی تایبەت نییە بە پێغەمبەر موحەممەد ﷺ، بەڵكو بۆ پێغەمبەرانی تر و شەهیدو پیاوچاكانیشە، بەڵام هەر لەوان لەپێشترە

شەشەم: شەفاعەت بۆ كەسانێك بەبێ لێپرسینەوە بچنە بەهەشتەوە.

حەوتەم: شەفاعەت بۆ كەمكردنەوەی سزای سەر كافران كە تایبەتە بە پێغەمبەر موحەممەد ﷺ وەك شەفاعەت بۆ مامی خۆی ئەبوتالیب.

دوای ئەمانە خوای گەورە بە رەحمی خۆی كەسانێكی زۆر كە لە ژمارە نایەنو لەسەر یەكتاپەرستی مردوون و گوناهبارن و لە دۆزەخدان دەریان دەهێنێ و دەیانخاتە بەهەشتەوە.

١٨ ئایا ڕەوایە داوای یارمەتی وشەفاعەت لە زیندووان بكەین؟ بەڵێ، شەرعیش هانی خەڵكیی دەدات یارمەتی یەكتری بدەن، خودا دەفەرموێت: ﴿وَتَعَاوَنُوا عَلَى الْبِرِّ وَالتَّقْوَى﴾ (المائدة ٢)، واتە هەریكاری یەكتر بن لە چاكەو پارێزكارییدا، پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: «وَاللَّهُ فِي عَوْنِ الْعَبْدِ مَا كَانَ الْعَبْدُ فِي عَوْنِ أَخِيهِ» (مسلم)، واتە: خوای گەورە یارمەتیدەری بەندە دەبێت هەتاوەكو بەندە لەیارمەتی براكەیدا بێت، شەفاعەتیش بە واتای كەوتنە بەینەوەیە، واتە هەوڵی بەجێهێنانی كارێك بۆ یەكێكی تر كە لە توانایدا نییە، خوای گەورە دەفەرموێت: (مَنْ يَشْفَعْ شَفَاعَةً حَسَنَةً يَكُنْ لَهُ نَصِيبٌ مِنْهَا) واتە: هەركەس شەفاعەتێكی باش بكات بەشێكی پاداشتی بەردەكەوێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «اشْفَعُوا تُؤْجَرُوا» (بخاری) واتە شەفاعەت بكەن پاداشت وەردەگرن.

شەفاعەت كردنیش چەند مەرجێكی هەیە:

١ـ داواكردنی شەفاعەت دەبێت لە كەسێكی زیندوو بێت، چونكە مردوو داوای زیندووی گوێ لێ نییە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنْ تَدْعُوهُمْ لَا يَسْمَعُوا دُعَاءَكُمْ وَلَوْ سَمِعُوا مَا اسْتَجَابُوا لَكُمْ﴾ (الفاطر ١٤)، واتە: (گەر داوابان لە مردووان) لێ بكەن گوێیان لێتان نییە، ئەگەر گوێیان لێتان بێت داواكانتان ناتوانن وەڵامتان بدەنەوە، ئەی چۆن داوا لە مردوو دەكرێت لە كاتێكدا ئەو خۆی پێویستی بە دوعای زیندووانە، چونكە كردەوەی تەواو بووەو تەنها تووشی خێر دەبێت لە رێگای دوعاو چاكەی ترەوە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إِذَا مَاتَ ابْنُ آدَمَ انْقَطَعَ عَمَلُهُ إِلَّا مِنْ ثَلَاثٍ صَدَقَةٍ جَارِيَةٍ أَوْ عِلْمٍ يُنْتَفَعُ بِهِ أَوْ وَلَدٍ صَالِحٍ يَدْعُو لَهُ» (مسلم) واتە: كە مرۆڤ مرد كردەوەو چاكەی نامێنێت لە سێ شت نەبێت: خێرێكی بەردەوام، زانستێك سوودی پێ بگەیەنێت، یان كوڕێكی سالح دوعای بۆ بكات.

٢ـ بە شێوەیەك بێت وەكانی دیاری بێتو لێی تێ بگەیت. ٣ـ داوالێکراو حازر بێت. ٤ـ لە توانایدا بێت. ٥ـ داوی شتی دونیا بێت. ٦ـ شتێکی ڕەوا بێتو زیانی نەبێت.

١٩ جۆرەکانی (توسل) چین؟ یەکەم: ڕەوایەو جائیزە کە سێ جۆرن: ١ـ (توسل) بەناو سیفەتەکانی خودا بۆ لای خودا ٢ـ (توسل) بۆ لای خودا بە کردەوەی چاکە، وەك بەسەرهاتی سێ کەسی ئەشکەوتەکە. ٣ـ (توسل) بۆ لای خودا بە دوعای موسڵمانی چاکی زیندوو کە گومان وایە دوعای گیرابێت.

دووەم: جائیز نییە و حەرامە، کە دوو جۆرە: ١ـ داوا کردن لە خودا بە جاهی پێغەمبەر ﷺ یان پیاوچاك وەك بڵێی: خودایە داوات لێدەکەم بە جاهی پێغەمبەر ﷺ یان بە جاهی حوسەین بۆ نموونە، ڕاستە جاهو حورمەتی پێغەمبەر ﷺ لای خوای گەورە زۆر گەورەیە، بەڵام هاوەڵان کە زۆر سوورن لەسەر چاکە کاتێك بێ بارانییان تووش بوو دوعایان نەکرد بەجاهی پێغەمبەر ﷺ ئەگەرچی قەبرەکەی لەناویاندا بوو، بەڵام داوایان کرد لە عەبباسی مامی پێغەمبەر ﷺ کە دوعایان بۆ بکات. ٢ـ داواکردنی شت لە خوای گەورە بە سوێند خواردن بە پیاوچاکان وەك بڵێی: داوات لێ دەکەم خوایە بە فڵان کەس یان بە حەقی فڵان کەس، ئەمە ڕەوا نییە، چونکە سوێند خواردنە بە غەیری خودا کە جائیز نییەو داواکردنە بە حەقی بەندەیەك کە ئەو بەندە هیچ حەقێکی نیە لەسەر خودا، چونکە تەنها بە هۆی ئەوەوە کە بەندەیەك عیبادەتی خودا دەکات نابێتە خاوەن حەق لەسەر خوا.

٢٠ واتای باوەڕهێنان بە ڕۆژی دوایی چییە؟ باوەڕی تەواو بەوەی کە ڕوو دەدات ئەمەش زۆر شت لە خۆ دەگرێت وەك باوەڕبوون بە مردن و سزای قەبرو نیعمەتی قەبر، نەفخی صور، وەستانی ڕۆژی قیامەت، بڵاوکردنەوەی نامەی کردەوەکان، دانانی تەرازوو، پردی سیرات، حەوز، شەفاعەت، دواتریش بۆ بەهەشت و دۆزەخ.

٢١ نیشانە گەورەکانی هەڵسانی قیامەت چییە؟ پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إِنَّهَا لَنْ تَقُومَ حَتَّى تَرَوْنَ قَبْلَهَا عَشْرَ آيَاتٍ فَذَكَرَ الدُّخَانَ وَالدَّجَّالَ وَالدَّابَّةَ وَطُلُوعَ الشَّمْسِ مِنْ مَغْرِبِهَا وَنُزُولَ عِيسَى ابْنِ مَرْيَمَ ﷺ وَيَأْجُوجَ وَمَأْجُوجَ وَثَلَاثَةَ خُسُوفٍ خَسْفٌ بِالْمَشْرِقِ وَخَسْفٌ بِالْمَغْرِبِ وَخَسْفٌ بِجَزِيرَةِ الْعَرَبِ وَآخِرُ ذَلِكَ نَارٌ تَخْرُجُ مِنَ الْيَمَنِ تَطْرُدُ النَّاسَ إِلَى مَحْشَرِهِمْ» (مسلم) واتە: قیامەت نایەت هەتا (دە) نیشانە لە پێشدا نەبینن: دووکەڵ، دەجال، (الدابة) حەیوانەکە، هەڵهاتنی خۆر لە خۆرئاواوە، دابەزینی عیسای کوڕی مەریەم، یەئجوج و مەئجوج، سێ ڕۆچوون: ڕۆچوونێك لە ڕۆژهەڵات، یەکێك لە ڕۆژئاواو یەکێك لە دوورگەی عەرەبی، دواهەمییان ئاگرێکە لە یەمەن خەڵکی ڕادەنێت بۆ شوێنی حەشر.

٢٢ گەورەترین فیتنە وبەلا چییە کە بەسەر خەڵکی دێت؟ پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «مَا بَيْنَ خَلْقِ آدَمَ إِلَى قِيَامِ السَّاعَةِ أَمْرٌ أَكْبَرُ مِنَ الدَّجَّالِ» (مسلم) واتە: لە ئادەم تا قیامەت لە فیتنەی دەجال گەورەترو خراپتر نییە.

دەجال ئادەمیە لە ئاخر زەماندا دێتو لەنێو چاوانی نووسراوە (ك ف ر) هەموو موسڵمانێك دەیخوێنێتەوە، چاوێکی کوێرە ـ لای ڕاستی ـ وەك ترێ هەڵتۆقیوە، لە سەرەتادا وەك پیاوچاك خۆی نیشان دەدات، دواتر ئیدیعای پێغەمبەرایەتی و دواتر خوایەتی دەکات.

بانگی خەڵکی دەکات بۆ باوەڕهێنان پێی، دوای ئەوەی بە درۆی دەخەنەوە ئەویش دەروات و پارە و ماڵیان دوی دەحاڵ دەکەوێت و بەبێ سامان دەمێننەوە، دواتر دەچێت بۆ لای قەومێکی ترو بانگیان دەکات و باوەڕی پێدەهێنن و ئەویش فەرمان بە ئاسمان دەکات باران دەبارێنێت و فەرمان بە زەوی دەکات گیا دەڕوێنێت، کاتێك دێت ئاوو ئاگری لەگەڵدایەو ئاوەکەی ئاگرەو ئاگرەکەی ئاوێکی ساردە، جا لە سەر هەموو موسڵمانێك پێویستە پەنا بگرێت بە خودا لە دوی هەموو نوێژێك ـ دوعایەکی سوننەت هەیە کە لە دوای تەحیات دەخوێنرێت لەبارەیەوە ـ هەروەها سەرەتای سورەتی (الكهف) بخوێنێت هەرکات بینی و لە زەمانی ئەودا بوو، هەروەها هەوڵی خۆلادان بدات بۆ ئەوەی لە فیتنەی بەدوور بێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «من سمع بالدجال فلينأ عنه، فوالله إن الرجل ليأتيه وهو يحسب أنه مؤمن فيتبعه مما يبعث به من الشبهات» (أبو داود) واتە: هەرکەس باسی هاتنی دەجالی بیست با خۆی لێ لادات، سوێند بە خوا کەسانێك دەچن بۆ لای ـ رەنگە بۆ شەڕکردن بێت ـ وا دەزانن ئیماندارن، بەڵام شوێنی دەکەون بە هۆی ئە، هەموو گومان و شوبهانەی کە هەیەتی.

(چل) رۆژ لەسەر زەوید دەمێنێتەوە، رۆژی یەکەمی بە ساڵێك، دووەمی بە مانگێك، سێیەمی هەفتەیەکەو رۆژەکانی تری وەك رۆژی ئاسایی وان، هەموو شارو جێگایەکیش دەگەڕێت جگە لە مەککەو مەدینە نەبێت، دوای ئەوە عیسا دادەبەزێت و دەیکوژێت.

٢٣ ئایا بەهەشت ودۆزەخ ئێستا هەن؟ بەڵێ، خوای گەورە دروستی کردوون پێش دروستی کردنی مرۆڤ لەناویش ناچن و دەمێنن، خوای گەورە هەندێك خەڵکی دروست کردووە بۆ بەهەشت بە رەحمی خۆی و هەندێکیشی دروست کردووە بۆ دۆزەخ بە دادوەری خۆی، هەموانیش ئاسانکاریی بۆ دەکرێن بۆ ئەوەی بۆی دروستکراوە

٢٤ باوەڕبوون بە قەدەر و... ی چییە؟ باوەڕی تەواو بەوەی کە هەموو خێرو خراپەیەك تەنها بە ویستی خودا روو دەدات ئەوەی خودا بیەوێت دەیکات، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لَوْ أَنَّ اللَّهَ عَذَّبَ أَهْلَ سَمَاوَاتِهِ وَأَهْلَ أَرْضِهِ عَذَّبَهُمْ وَهُوَ غَيْرُ ظَالِمٍ لَهُمْ، وَلَوْ رَحِمَهُمْ كَانَتْ رَحْمَتُهُ خَيْرًا لَهُمْ مِنْ أَعْمَالِهِمْ، وَلَوْ أَنْفَقْتَ مِثْلَ أُحُدٍ ذَهَبًا فِي سَبِيلِ اللَّهِ مَا قَبِلَهُ اللَّهُ مِنْكَ حَتَّى تُؤْمِنَ بِالْقَدَرِ، وَتَعْلَمَ أَنَّ مَا أَصَابَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُخْطِئَكَ، وَأَنَّ مَا أَخْطَأَكَ لَمْ يَكُنْ لِيُصِيبَكَ، وَلَوْ مُتَّ عَلَى غَيْرِ هَذَا لَدَخَلْتَ النَّارَ» (احمد وابوداود) واتە: ئەگەر خودا ئەشکەنجەی هەموو خەڵکی ئاسمانەکان و زەوی بدات دەتوانێت بەبێ ئەوەی ستەمی لێ کردبێت، ئەگەر بەزەیی پێیاندا بێتەوە، چاکترە بۆیان لە کردەوەکانی خۆیان، ئەگەر بە قەد شاخی ئوحود ئاڵتون بدەیت لە رێی خوادا، لێی وەرناگرێت هەتا باوەڕ بە قەدەر نەهێنێت و نزانێت ئەوەی کە تووشی بووە هەر تووشت دەبوو ئەوەشی تووشت نەبووە قەت تووشت نەدەبوو، ئەگەر باوەڕت بەمە نەبێت کاتێك دەمریت دەچیتە ناو ئاگرەوە.

باوەڕهێنان بە قەدەر چوار شت دەگرێتەوە: ١ـ باوەڕبوون بەوەی کە خوای گەورە وردو درشتی هەموو شتێکی زانیوە. ٢ـ باوەڕبوون بەوەی کە خوای گەورە نوسیویەتی لە (لوح المحفوظ)دا، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «كتب الله مقادير الخلائق قبل أن يخلق السماوات والأرض بخمسين ألف سنة» (مسلم) واتە: خوای گەورە ئەندازەی دروستکراوەکانی نووسیوە لە (لوح المحفوظ)دا (٥٠) هەزار ساڵ پێش دروستکردنی زەوی و ئاسمانەکان. ٣ـ ویستی خوای گەورە

دێته دی و هیچ شتێك توانای گەڕاندنەوەی نییە، ئەوەی بیەوێت دەبێتو ئەوەی نەیەوێت نابێت. ٤. تەنها خودا هەموو شتەکانی دروست کردووەو غەیری خۆی دروستکراوی ئەوە.

٢٥ **ئایا خەڵك تواناو ئیرادەی راستەقینەیان هەیە؟** بەڵێ خەڵکی ویستو ئیرادەو توانای هەڵبژاردنیان هەیە، بەڵام ئەمانەش لە ویستی خودا دەرناچن، خودا دەفەرموێت: ﴿وَمَا تَشَاءُونَ إِلَّا أَنْ يَشَاءَ اللَّهُ﴾ (التكوير ٢٩) و پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: «اعْمَلُوا فَكُلٌّ مُيَسَّرٌ لِمَا خُلِقَ لَهُ» (متفق علیه) واتە. کردەوە بکەن، هەرکەس یارمەتی دەدرێت بۆ ئەوەی کە بۆی دروست کراوە. خوای گەورەش عەقڵ و چاوو گوێی پێ بەخشیوین بۆ ئەوەی چاكو خراپ جیا بکەینەوە، ئایا هیچ کەسێکی عاقڵ هەیە دزیی بکاتو بڵێ لە قەدەردا خوا لەسەری نووسیووم؟ ئەگەر واش بڵێت خەڵك پاساوی دزیی نازانن سزا دەدرێتو پێی دەڵێن: خوای گەورە سزاشی لەسەر نووسیوی، قەدەرکردن بە پاساوی خراپە جائیز نییەو بەدرۆخستنەوەی قورئانە، خودا دەفەرموێت ﴿سَيَقُولُ الَّذِينَ أَشْرَكُوا لَوْ شَاءَ اللَّهُ مَا أَشْرَكْنَا وَلَا آبَاؤُنَا وَلَا حَرَّمْنَا مِنْ شَيْءٍ كَذَٰلِكَ كَذَّبَ الَّذِينَ مِنْ قَبْلِهِمْ﴾ (الانعام ١٤٨) واتە: ئەوانەی کە هاوەڵ بۆ خودا دادەنێن دەڵێن ئەگەر خودا ویستی لەسەر بوایە ئێمە هاوەڵمان بۆ دانەدەنا، هەروەها باب و باپیرانیشمان هاوەڵی دانەدەنا بۆ خودا...بەو شێوەیە ئەوانەی پێش ئەوانیش پێغەمبەرانیان بەدرۆخستەوە.

٢٦ **ئیحسان چییە؟** پێغەمبەر ﷺ لە وەڵامی ئەوەی لێیان پرسی ئیحسان چییە؟ فەرمووی: «أَنْ تَعْبُدَ اللَّهَ كَأَنَّكَ تَرَاهُ، فَإِنْ لَمْ تَكُنْ تَرَاهُ فَإِنَّهُ يَرَاكَ» (مسلم) واتە: (خودا بپەرستی وەك ئەوەی کە دەیبینی، ئەگەر نەیبینی ئەو تۆ دەبینێت).

٢٧ **بەشەکانی یەکخواپەرستی چەندن؟** بەشەکانی یەکخواپەرستی سێ بەشن: ١ـ یەکخواپەرستی لە پەروەردگارێتیدا ئەوەش باوەڕ بەوەی تەنها خودا دروستکەرو رۆزیدەرو مرێنەرو ژێنەرەو .. هتد، ئەم جۆرە کافرەکان پێش هاتنی پێغەمبەر ﷺ باوەڕیان پێی هەبوو. ٢ـ یەکخواپەرستی لە پەرستراوێتیدا: پەرستنی تەنها خوداو نوێژو رۆژوو و نەزر و خێر تەنها بۆ ئەو بێت ..هتد، بۆ بەدیهێنانی ئەم خاڵە پێغەمبەران وکتێبەکانی نێردراون ٣ـ یەکخواپەرستی لەناو سیفەتەکانی خودادا: ئەوەش باوەڕبوونە بەوەی کە خوای گەورەو پێغەمبەرەکەی لەدوو سیفات دیارییان کردووە بۆ خودا بەبێ گۆڕینی دەقەکانی و وازهێنان لە باوەڕبوون پێی یان شوبهاندن لە سیفەتەکانیدا.

٢٨ **وەلیی کێیە؟** باوەڕداری چاکی بە تەقوایە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ۝ الَّذِينَ آمَنُوا وَكَانُوا يَتَّقُونَ﴾ (یونس ٦٢-٦٣) واتە: ئاگادار وهۆشیاربن کەدۆستەکانی خودا لەدوارۆژدا هیچ ترس وبیمێکیان لەسەر نیە ودڵ زویر وخەفەتباریش نابن، ئەوانە ئەو کەسانەن کە باوەڕی تەواویان هێناوە وخۆشیان دەپارێزن (لەقەدەغەکراوەکانی خودا)، وەپێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إِنَّمَا وَلِيِّيَ اللَّهُ وَصَالِحُ الْمُؤْمِنِينَ» متفق علیه) واتە (لایەنگرو پشتگیریی من خوای گەورەیەو پیاوچاکانی باوەڕدارانە).

٢٩ **چی لەسەر ئێمە پێویستە بەرامبەر هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ؟** ئەوەی لە سەرمانە خۆشمان بوێن و داوای ئەوە بکەین خودا لێیان رەزای بێت بە وتنی ـ ﷻ ـ وتەو دەروونمان پاك بێت بەرامبەریان، باسکردنی چاکەکانیان، باس نەکردنی ئەو فیتنانەی لە نێوان خۆیاندا روویداوە،

قابیلی هەڵە بوون، بەڵام هەوڵیانداوە هەق بپێکن، ئەوانەی هەقیان پێکاوە دوو پاداشتیان هەبو ئەوانەی نەیان پێکاوە یەك پاداشتو هەڵەکەی خوا لێی خۆش دەبێت، ئەوەندە چاکەیان هەیە کە هەڵەکەیان بتوێنێتەوە، ئەوانیش چاكو چاکتریان هەیە، باشترینیان دە کەسەکەیە بەم شێوەیە ریز بوون: (ئەبوبەکر، عومەر، عوسمان، عەلی، تەڵحە، زوبێر، عەبدوڕەحمانی کوری عەوف، سەعدی کوڕی ئەبی وەققاص، سەعیدی کوڕی زەید، دوایی ئەبو عوبەیدەی جەرراح، دوایی کۆچەریەکان ـ موهاجرین ـ بە گشتی، دوایی ئەوانەی بەشداری بەدریان کرد لە موهاجرینو ئەنسار دوایی ئەنسار، دوایی هاوەڵانی تر)، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: « لا تسبوا أصحابي فوالذي نفسي بيده لو أن أحدكم أنفق مثل أحد ذهباً ما أدرك مد أحدهم ولا نصيفه » (متفق عليه) واتە: جنێو بە هاوەڵانم مەدەن، سوێند بە خوا ئەگەر یەکێ لە ئێوە بەقەد ئوحود ئاڵتون ببەخشێ بەقەد مشتێکی ئەوان، بەڵکو نیو مشتی ئەوان خێری ناگات، هەروەها دەفەرموێت: «من سب أصحابي فعليه لعنة الله والملائكة والناس أجمعين» (الطبراني) واتە: هەرکەس جوێنی دا بە هاوەڵانم نەفرەتی خوداو فریشتەکان و خەڵکی لێ بێت.

٣٠ ئایا زیادەڕۆیی دەکەین لە پیاهەڵدانی پێغەمبەر ﷺ لەو ئەندازەیە زیاتر کە خوا پێی بەخشیووە؟ گومانی تێدا نییە کە پێغەمبەر ﷺ بەڕێزترینو باشترین کەسە لە دونیادا، بەڵام ناتوانین زیادەڕۆیی بکەین لە وەسف کردنو پیاهەڵدانییدا وەك گاورەکان کردیان لە وەسفی پێغەمبەر عیسادا سەلامی خوای لێبێت، چونکە نەهی کردووە لەو کارە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لا تطروني كما أطرت النصارى ابن مريم فإنما أنا عبده، فقولوا: عبد الله ورسوله» (بخاري) واتە: زیاد مەڕۆن لە وەسف کردنی مندا وەك گاورەکان کردیان دەربارەی عیسای کوڕی مەریەم، من بەندەی خوام ئێوەش بڵێن: بەندەو پێغەمبەری خودا.

٣١ ئایا ئەهلی کیتاب ئیماندارن؟ گاورو جولەکەو شوێنکەوتوانی ئاینەکانی تر بێباوەڕن هەتا ئەگەر شوێن ئاینێك بکەون کە لە بنەڕەتدا ڕاست بووە، هەرکەس واز لە ئاینەکەی خۆی نەهێنێت دوای هاتنی پێغەمبەر موحەممەد ﷺ و موسڵمان نەبێت، بێباوەڕە [illegible] (آل عمران ٨٥) واتە: خوای گەورە جگە لە ئیسلام ئاینێکی تر لە کەس قەبوڵ ناکات، ئەگەر موسڵمان باوەڕی وانەبوو کە بێباوەڕن یان شکی هەبوو لەوەی ئایا ئەو دینەی ـ ئێستا ـ لەسەرینی بەتاڵە ئەوا لە ئیسلام دەردەچێت، چونکە ڕازی نەبووە بەوەی کە خوداو پێغەمبەرەکەی بە بێباوەڕی داناون، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ومن يكفر به من الأحزاب فالنار موعده﴾ (هود ١٧) واتە: هەرکەس باوەڕی پێ نەهێنا لە دەستە وتاقمی خەڵکی دەچێتە ئاگرەوە. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: "والذي نفس محمد بيده لا يسمع بي أحد من هذه الأمة ولا يهودي ولا نصراني ثم يموت ولم يؤمن بي إلا كان من أصحاب النار" (مسلم) واتە: سوێند بەوەی نەفسی منی بەدەستە هەرکەسێك هاتنی من ببیستێت لەم ئوممەتەو جولەکەو گاورو باوەڕم پێنەهێنێت دەبێتە خەڵکی دۆزەخ.

٣٢ ئـایا دروستــە ستــەم لــەبێبـاوەڕ بکرێت؟ دادگەری واجبە ﴿إن الله يأمر بالعدل والإحسان﴾ (النحل ٩٠) واتە: خوای گەورە فەرمان بە دادگەریو چاکەکردن دەکات. ستەمکردنیش حەرامە، لە فەرموودەی قودسیدا خوای گەورە دەفەرموێت: « إني حرمت

الظُلمَ عَلى نفسِي وَجعلتُه بينَكُم مُحرماً فلا تظَالَمُوا » (مسلم) واته: ستەمکردنم لەسەر خۆم حەرام کردووه و له نێوان ئێوەشدا حەرامم کردووه، کەوابوو ستەم لە یەکتری مەکەن. ئەو کەسەی ستەمی لێدەکرێت هەقی خۆی وەردەگرێتەوە لە ستەمکار لە ڕۆژی دوایی، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: [illegible] (مسلم). واته: ئایا دەزانن موفلیس کێیه؟ وتیان: لەناو ئێمەدا موفلیس کەسێکی بێ پارەو شتومەکە، فەرمووی: موفلیسی ئوممەتی من ئەو کەسەیە لە ڕۆژی قیامەتدا نوێژو ڕۆژوو و زەکاتی پێیە، بەڵام جوێنی بەو داوه بوختانی بۆ ئەو کردووەو ماڵی ئەمی خواردووە، ماڵی ئەوی خواردووەو ئەوی کوشتووەو لە یەکی تری داوە، جا چاکەکانی بەسەر خاوەن هەقەکاندا دابەش دەکرێتو کاتێك چاکەی بەما پێش ئەوەی قەرزەکانی بداتەوە، لە گوناهی ئەوان دەخرێتە سەر ئەم، فڕێ دەدرێتە ئاگرەوە تۆڵە سەندنەوە لەناو ئاژەڵانیشدا هەیه.

٣٣ **بیدعە چییە**؟ ئیبن ڕەجەب دەڵێت: ئەوەی لە دیندا دروست کراوه و زیادکراوەو هیچ بنەمایەکی نییه لە دیندا، بەڵام ئەگەر بنەمایەکی هەبێت بە بیدعە دانانرێت ئەگەرچی بە گوێرەی زمانەوانی بە بیدعە لەقەڵەم بدرێت.

٣٤ **ئایا بیدعەی حەسەنە لە ئاییندا هەیه**؟ قورئان فەرمووده زەمی بیدعە دەکەن بە مەفهومە شەرعییەکەی کە هەر شتێك لە ئاییندا داهێنرێت و بنەمایەکی لە ئاییندا نییە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «وَمَنْ عمِلَ عَمَلاً ليسَ عَليه أمْرُنَا فَهُو رَدٌّ» (متفق علیه) واته: هەرکەس عیبادەتێکی کرد و فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبوو وەرناگیرێت، هەروەها دەفەرموێت: « فإنَّ كُلَّ مُحدثَةٍ بِدعَةٌ وكلَّ بدعةٍ ضلالَةٌ » (ابوداود) واته: هەموو داهێنراوێك بیدعەیەو هەموو بیدعەیەك گومڕاییه.

ئیمامی مالیك لە واتای بیدعەدا دەڵێت: هەرکەس لە دیندا داهێنراوێك دروست بکاتو پێی باش بێت ئەوا پێی وایه پێغەمبەر ﷺ خیانەتی کردووه لە گەیاندنی پەیامەکەی، چونکە خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ ٱلۡيَوۡمَ أَكۡمَلۡتُ لَكُمۡ دِينَكُمۡ وَأَتۡمَمۡتُ عَلَيۡكُمۡ نِعۡمَتِي ﴾ (المائدة ٣) واته: ئەمڕۆ ئاینەکەی ئێوەم تەواو کردو نیعمەتی تەواوم پێبەخشین.

هەندێك فەرمووده هەن بە باشه باسی بیدعە دەکەن، بەڵام تەنها بە واتا زمانەوانییەکەی، ئەویش ئەو شتانەیە کە لە دیندا خۆیان هەن، بەڵام لەبیر کراونو پێغەمبەر ﷺ هانی خەڵکی داوه بە بیرهێنانەوەی و زیندووکردنەوەی وەك دەفەرموێت: « مَنْ سَنَّ فِي الإِسْلامِ سُنَّةً حسنةً فلهُ أجرُها وأجرُ مَنْ عمِلَ بها بَعدهُ منْ غيرِ أنْ ينقُصَ مِنْ أُجورِهِمْ شَيْءٌ » (مسلم) واته: هەرکەس لە ئیسلامدا شتێکی باش دابهێنێت ئەوە پاداشت وەردەگرێتو پاداشت لە بەرامبەر کارپێکردنیدا لە لایەن خەڵکییەوە وەردەگرێت بەبێ ئەوەی لە پاداشتی هیچ لایەك کەم بێتەوە، هەر بەم واتایە کە خەلیفە عومەر لە بارەی تەراویحەوە دەڵێت: باشترین بیدعەیە، چونکە نوێژی تەراویح بە جەماعەت پێشتر دانرابوو، پێغەمبەر ﷺ هانی خەڵکی

دابوو بۆ کردنی و خۆشی سێ شەو بە جەماعەت کردی و دوایی واری لێ هێنا لە ترسی ئەوەی فەرز بکرێت، دواتر خەلیفە عومەر خەڵکی کۆکردەوەو کردی بە سوننەت.

٣٥ جۆرەکانی دووڕوویی چەندن؟ دوو جۆر: ١ـ لەبیروباوەڕدا (گەورە): ئەوەش بەجۆرێکە کە بەئاشکرا خۆی بەموسڵمان نیشان بدات ولەناخەوە بێ بڕوا بێت، ئەمەش خاوەنەکەی لە ئیسلام دەردەکات. ئەگەر هەرکەس بەو شێوەیە بمرێت بە بیباوەڕی دەمرێت، خوای گەورە دەفەرموێت ﴿ إِنَّ ٱلۡمُنَٰفِقِينَ فِي ٱلدَّرۡكِ ٱلۡأَسۡفَلِ مِنَ ٱلنَّارِ ﴾ (النساء ١٤٥) واتە: دووڕووەکان لە چینی ژێرەوەی دۆزەخن.

لەسیفەتەکانی دووڕووەکان: دەیانەوێت خوای گەورە وئیمانداران بخەڵەتێنن، گاڵتە بەئیمانداران دەکەن، پشتگیری بێباوەڕ دەکەن دژی موسڵمانان، چاکەکانی خۆیان بۆ بەرژەوەندیی دنیاییە.

٢ـ دووڕوویی لە کردەوەدا (بچووک): کە خاوەنەکەی باوەڕدارە، بەڵام ترسی ئەوەی لێ دەکرێت سەربکێشێت بۆ دووڕوویی گەورە، ئەگەر خاوەنەکەی تەوبە نەکات، خاوەنی ئەم جۆرەش چەند سیفەتێکی هەیە: درۆزنە، پەیمان شکێنە، زیادەڕەوی لەدووبەرەکیدا دەکات، پەیمان دەدات بە سەر، خیانەت لە ئەمانەت دەکات، هەر بۆیە هاوەڵان ترسیان هەبوو لە دووڕوویی کردەوەیی، ئیبنو مولەیکە دەڵێ: (٣٠ ، سی) هاوەڵی پێغەمبەرم ﷺ بینی کە هەموویان لە دووڕوویی لە نەفسی خۆیاندا دەترسان.

ئیبراهیمی تەیمی دەڵێت: هەرکات وتەکانم بەراورد دەکەم لەگەڵ کردەوەکانم ترسی دووڕوویی دەکەوێتە دڵم. حەسەنی بەسری دەڵێت: هەرکەس لە دووڕوویی بترسێت ئیمانداره و هەرکەس لێی بێ خەم بێت دووڕووە. ئیمامی عومەر لەحوزەیفەی پرسی (خوایان لێ ڕازی بێت): سوێندت دەدەم بە خوا ئایا پێغەمبەر ﷺ ناوی منی پێ نەوتی لە ناو ناوی دووڕووەکاندا؟ وتی: نەخێر، دوای تۆش ئەمە بە کەس نالێم

٣٦ گەورەترین گوناه چییە؟ هاوەڵ پەیداکردنە بۆ خودا، خودا دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ ٱلشِّرۡكَ لَظُلۡمٌ عَظِيمٌ ﴾ (لقمان ١٣) واتە: هاوەڵ پەیداکردن ستەمێکی گەورەیە، کاتێک پێغەمبەر ﷺ لێیان پرسی چ تاوانێك زۆر گەورەیە؟ فەرمووی: ئەوەیە کەهاوشێوەیەك بۆ خودا دابنێیت کە ئەو تۆی دروست کردووە. (متفق علیه).

٣٧ جۆرەکانی (الشرك) هاوەڵ دانان چەندن؟ دوانن:

١ـ گەورە: کە خاوەنەکەی لە ئیسلام پێی دەردەچێت و خودا لێی خۆش نابێت ـ هەتا تەوبە نەکات ـ چونکە خوای گەورە دەفەرموێت ﴿ إِنَّ ٱللَّهَ لَا يَغۡفِرُ أَن يُشۡرَكَ بِهِۦ وَيَغۡفِرُ مَا دُونَ ذَٰلِكَ لِمَن يَشَآءُ ﴾ (النساء ٤٨) واتە: خوای گەورە لەوە خۆش نابێت هاوەڵی بۆ دابنرێت، بەڵام جگە لەوە لە هەموو شت خۆش دەبێت، ئەو جۆرەش چوار بەشی هەیە: أـ هاوەڵدانان لە دوعاکردن و داواکردندا ب ـ هاوەڵدانان لە نیەتدا، وەك ئەوەی چاکە بۆ غەیری خودا بکەیت. ج ـ هاوەڵدانان لە گوێڕایەڵیدا، وەك بەقسەکردنی زانایەك لەحەڵاڵ کردنی ئەوەی خودا حەرامی کردووە ولەحەرامکردنی ئەوەی خوا حەڵاڵی کردووە د ـ هاوەڵدانان لە خۆشەویستییدا، وەك ئەوەی کەسێکت بە قەدەر خودا خۆشبوێت.

٢ـ بچووك: ئەمەش خاوەنەكەی لە ئیسلام دەرناچێنێت كە دوو بەشە: **یەكەم:** ئاشكرا: كە لەوتندا ڕوو دەدات وەك: سوێندخواردن بە غەیری خودا یان بڵێی ئەگەر خوداو تۆ حەز بكەن، یان بڵێ: ئەگەر خوداو فلان كەس نەبونایە، یان لەكردەوەدا وەك: لە دەست كردنی ئەڵقەو پەت بۆ پاراستن ولادانی بەلا وپارەحەتیەكان، یان نوشتەو نال هەڵواسین لە ترسی چاوپیس، بە شووم زانینی كیسەڵەبەن و باڵندەو شوێن و ناوو.. هتد. **دووەم:** شاراوە: وەك لە نیەتدا ڕوو دەدات، نموونەی ڕیا كردن.

٣٨ **جیاوازی نێوان هاوەڵدانانی گەورەو بچووك چییە؟** جیاوازییەكانیان: هاوەڵدانانی گەورە خاوەنەكەی لە كافر لە قەڵەم دەدرێت و لە قیامەتدا بە هەتا هەتایی لە ئاگردا دەمێنێتەوە، بەڵام هاوەڵدانانی بچووك خاوەنەكەی موسڵمانەو بە هەتا هەتایی لە ئاگردا نامێنێتەوە، هەروەها هاوەڵدانانی گەورە هەموو كردەوە چاكەكان بەتاڵ دەكاتەوە، بەڵام بچووك تەنها ئەو كردەوەی لەگەڵیدا بووە، بەڵام جیاوازی هەیە لە بارەی ئەوەی ئایا هاوەڵدانانی بچووك بەبێ تەوبە لێی خۆش دەبێت وەك گوناهە گەورەكان یان تەنها بە تەوبە وەك هاوەڵ دانانی گەورە لێی خۆش دەبێت، لە هەردوو حاڵەتەكەدا شتەكە زۆر ترسناكە.

٣٩ **ئایا ڕێگا هەیە بۆخۆپاراستن لە هاوەڵدانانی بچووك، یان كەفارەتی هەیە دوای ڕوودانی؟** بەڵێ، خۆپاراستن لە ڕیا كردن ئەوەیە كە نیەتت بۆ خودا بێت، بۆ شتێكی كەمیشی بە دوعا كردن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «أيها الناس اتقوا هذا الشرك فإنه أخفى من دبيب النمل، فقيل له: وكيف نتقيه وهو أخفى من دبيب النمل يا رسول الله؟ قال قولوا: اللهم إنا نعوذ بك من أن نشرك بك شيئاً نعلمه ونستغفرك لما لا نعلمه» (أحمد). واتە: هاوەڵدانانی بچووك ـ ریا ـ خۆتانی لێ بپارێزن، هەرچەندە لە تەپەی پێی مێروولە شاراوەترە، وتیان: ئەی چۆن خۆمانی لێ بپارێزین كە ئەوەندە شاراوەیە ئەی پێغەمبەری خودا ﷺ؟ فەرمووی: "بڵێن: خودایە ئێمە پەنا دەگرین بە تۆ كە هاوەڵت بۆ پەیدا بكەین بە ئاگایی خۆمان، داوای لێخۆشبوونت لێدەكەین لەوەی كە ئاگادار نین، بەڵام بۆ كەفارەتی سوێند خواردن بە غەیری خودا، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «من حلف باللات والعزى فليقل لا إله إلا الله» (متفق عليه)، واتە: هەركەس سوێندی بە لات و عوزا خوارد با بڵێت: (لا اله الا الله) هەروەها بۆ كەفارەتی بەشووم زانین، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «من ردته الطيرة من حاجة فقد أشرك، قالوا: فما كفارة ذلك؟ قال: أن تقول: اللهم لا خير إلا خيرك ولا طير إلا طيرك ولا إله غيرك» (أحمد). واتە: هەركەس بە هۆی بەشووم زانینی شتێكەوە وازی لە كارەكەی خۆی هێنا ئەوە هاوەڵی بۆ خودا پەیدا كردووە، وتیان: ئەی كەفارەتەكەی چییە؟ فەرمووی: كەفارەتەكەی ئەوەیە بڵێت: خودایە هیچ خێرێك نییە جگە لە هی تۆ، هیچ خراپەیەك نییە جگە لەوەی تۆ قەراری بدەیت، هەروەها هیچ خودایەك نییە جگە لە تۆ.

٤٠ **جۆرەكانی بێباوەڕی چەندن؟** دوو جۆرە:

١ـ بێباوەڕی گەورە، لە ئیسلام خاوەنەكەی دەباتە دەرەوە كە پێنج جۆرە:
أ ـ بەدرۆخستنەوەی پێغەمبەران وكتێبەكانیان. ب ـ باوەڕنەكردن لەگەڵ ئەوەی لە دڵەوە بە ڕاستی دەزانێت. ج ـ گومان هەبوون. د ـ وەرنەگرتنی هەق. هـ ـ دووڕوویی.

٢. بێباوەڕی بچووك: ئەویش وەك گوناهە گەورەکانی وەك کوشتنی موسڵمان بە ناهەق، ئەم جۆرەش خاوەنەکەی لە ئیسلام ناباتە دەرەوە.

٤١ **حوکمی نەزر چییە؟** پێغەمبەر ﷺ نەزری پێ باش نەبووە، دەفەرموێت: « إِنَّهُ لا يَأْتِي بِخَيْرٍ » (البخاري) واتە: هیچ خێرێکی بەدەست نایەت. ئەمە کاتێك نەزرەکە تەنها بۆ خودا بێت، جا ئەگەر نەزرەکە بۆ قەبرێك بوو، یان پیاوچاکێك ئەوە حەرامەو دروست نییە کەس ئەو نەزرە بباتە سەر.

٤٢ **حوکمی چوون بۆ لای فاڵچیو قاوەگرەوە چییە؟** حەرامە، ئەگەر چووە لایان بۆ ئەوەی سودمەند بێت، بەڵام باوەڕی پێ نەکردن ئەوا چل ڕۆژ نوێژی قەبوڵ ناکرێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: « مَنْ أَتَى عَرَّافاً فَسَأَلَهُ عَنْ شَيْءٍ لَمْ تُقْبَلْ لَهُ صَلاةُ أَرْبَعِينَ لَيْلَةً » (مسلم) واتە: هەرکەس بچێتە لای فاڵچیو پرسیاری شتێکی لێ بکات چل ڕۆژ نوێژی لێوەرناگیرێت، بەڵام ئەگەر باوەڕی پێکردن بەوەی کە عیلمی غەیب دەزانن ئەوا بێباوەڕ دەبێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: « مَنْ أَتَى عَرَّافاً أَوْ كَاهِناً فَصَدَّقَهُ بِمَا يَقُولُ فَقَدْ كَفَرَ بِمَا أُنْزِلَ عَلَى مُحَمَّدٍ » (ابوداود) واتە: هەرکەس چوو بۆ لای فاڵچیو قاوەگرەوەو باوەڕی پێ کردن بەوەی کە دەیڵێن، ئەوا بێباوەڕە بەوەی هاتوتە خوارەوە بۆ موحەممەد ﷺ.

٤٣ **چ کاتێك داواکردنی باران لە ئەستێرەکان هاوەڵدانانی گەورە یان بچووکە؟** هەرکەس بڕوای وابوو کە ئەستێرە بەبێ ویستی خوای گەورە کاریگەریی هەیەو بارانەکەی دایە پاڵ ئەستێرە وەك بڵێی بەبێ ویستی خوای گەورە ئەوە هاوەڵدانانی گەورەیە، بەڵام ئەگەر پێی وابوو ئەستێرە بە ویستی خوا کاریگەریی هەیە لەسەر بارانو خوای گەورە کردوویەتی بە هۆکاری باران بارین و لە کاتی دەرکەوتنی فلان ئەستێرەدا باران دەبارێت، ئەوە هاوەڵدانانی بچووکە، چونکە ئەستێرەی کردووە بە هۆکار بەبێ بەڵگەیەکی شەرعی و زیریی، بەڵام دانانی بە نیشانەی هاتنی وەرزەکان و نزیك بوونەوەی باران بارین جائیزە.

٤٤ **چ ئەرکێك هەیە بەرامبەر کاربەدەستی موسڵمانان؟** واجبە گوێڕایەڵیان بین‌و بە قسەیان بکەین لە کاتی خۆشیو ناخۆشییدا، بەرەنگاربوونەوەشیان جائیز نییە ئەگەر ستەمیش بکەن، دوعایان لێ نەکەین، وازنەهێنین لە بە قسەکردنیان، دوعای باشبوونو لەش ساغیو هیدایەتیان بۆ بکەین، پێمان وابێت گوێڕایەڵییان بەشێکە لە گوێڕایەڵی خودای گەورە ئەگەر فەرمان بە خراپە نەکەن، گەر فەرمانیان بە خراپە کرد حەرامە بە قسەیان بکەین لەو فەرمانەدا، بەڵام لە فەرمانەکانی تردا واجبە بە قسەیان بکەین، هەرچەند لە توانامان‌دا هەبوو. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: « تَسْمَعُ وَتُطِيعُ لِلأَمِيرِ وَإِنْ ضُرِبَ ظَهْرُكَ وَأُخِذَ مَالُكَ فَاسْمَعْ وَأَطِعْ » (مسلم)، واتە: گوێ دەگریت لە ئەمیرو فەرمانی بەجێ دەهێنیت هەتا ئەگەر پشتت بەر قامچی کەوتو ماڵت برا گوێڕایەڵ بەو فەرمان بەجێ بهێنە.

٤٥ **ئایا ڕەوایە پرسیار لە حیکمەتی خوا بکەین لە نەهی وفەرمانەکانیدا؟** بەڵێ بە مەرجێك باوەڕکردنو بەجێهێنانی فەرمانی لەسەر نەوەستابێت، بەڵکو تەنها بۆ زیاتر دڵنیا بوونو جێگیر بوون لەسەر هەق بێت، بەڵام ملکەچی تەواو و پرسیار نەکردن نیشانەی بەندایەتی ڕاستەقینە و باوەڕی تەواوە بە حیکمەتی خوای گەورە هەروەك هاوەڵان وابوون.

٤٦ مەبەست لەم ئایەتە چییە ﴿مَا أَصَابَكَ مِنْ حَسَنَةٍ فَمِنَ اللَّهِ وَمَا أَصَابَكَ مِنْ سَيِّئَةٍ فَمِنْ نَفْسِكَ﴾ (النساء ٧٩)؟
واتای (حسنة) نیعمەتە، واتای (سیئة) بەڵاو ناخۆشییە و هەردووکیان هەر لای خوای گەورە بڕیاردراون، چاکەو نیعمەت دەدرێتە پاڵ خودا، چونکە داوێتی بە بەندەکەی، خوای گەورە خراپەشی لەبەر حیکمەتێك دروست کردووەو ئەو حیکمەتەش هەر چاکەیە، کەواتە کردەوەکانی خوای گەورە هەموو چاکن

پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «وَالْخَيْرُ كُلُّهُ فِي يَدَيْكَ وَالشَّرُّ لَيْسَ إِلَيْكَ» (مسلم). واتە: خێر هەمووی لە نێوان هەردوو دەستی تودان‌و خراپەش لە تووە نییە، کردەوەکانی بەندە خودا دروستی کردوون، بەڵام لە هەمان کاتدا بەندەش دەیانکات‌و لێی بەرپرسیارە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿فَأَمَّا مَنْ أَعْطَى وَاتَّقَى ۞ وَصَدَّقَ بِالْحُسْنَى ۞ فَسَنُيَسِّرُهُ لِلْيُسْرَى﴾ (الليل ٥-٧) واتە: هەرکەس خێر بکات وتەقوای خودا بکات‌و باوەڕ بە ئیسلام بهێنێت، ئاسانکاریی بۆ دەکەین بۆ گرتنەبەری ڕێگای ڕاست‌و ئاسان.

٤٧ ئایا دەبێت بڵێی فلانەکەس شەهیدە؟ دیاریکردنی کەسێك و ناوبانی بە شەهید وەك حوکمدان وایە بەوەی کە دەچێتە بەهەشتەوە، ڕێڕەوی ئەهلی سوننەتیش وایە کە بە هیچ کەسێکی دیاریکراو نەڵێن بەهەشتییە یان جەهەننەمی، جگە لەوەی پێغەمبەر ﷺ فەرمووبێتی کە ئەهلی بەهەشتە یان جەهەنەم، چونکە ڕاستیی شاراوەیەو ناتوانین بزانین کە مرۆڤ لەسەرچی مردووەو کردەوەکانی پێش مردن حسێبن‌و نیەتیش تەنها خودا دەیزانێت، بەڵام هیواداری ئەوەین کە چاکەخواز بچێتە بەهەشتەوەو ترسی ئەوەمان هەیە خراپەکار بچێتە دۆزەخ

٤٨ ئایا دروستە بە موسڵمانێکی دیاریکراو بڵێی بێباوەڕە؟ دروست نییە حوکمدان بەسەر موسڵمانێکی دیاریکراودا بە بێباوەڕی و موشریك‌و دووڕوویی. ئەگەر بە ئاشکرا بەڵگەی ئەوانەی لەسەر نەبوو، ڕنگرەکانیشی تێدا نەبوو، شتە شاراوەکانیشی بۆ خودا واز لێدەهێنین.

٤٩ ئایا دروستە بە دەوری غەیری کەعبەدا بسوڕێیتەوە؟ هیچ شوێنێك لەسەر زەویدا نییە کە جائیز بێت بەدەوریدا بسوڕێیتەوە وتەواف بکەیت جگە لەکەعبەی پیرۆز، هەروەها دروست نییە هیچ شوێنێکی تر بەوێنەی ئەو مامەڵە بکەی هەرچەند بەڕێزبێت، هەرکەس تەوافی بە دەوری شتێکی تردا کرد ئەوە تاوانبارە.

کردەوەکانی دڵ

خوای گەورە دڵی وەک پادشا دروست کردووە و ئەندامەکانی تری لەش وەک سەربازی ئەو وان، جا هەرکات پادشا چاک بوو سەربازەکانیشی چاک دەبن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «وَإِنَّ فِي الْجَسَدِ مُضْغَةً إِذَا صَلَحَتْ صَلَحَ الْجَسَدُ كُلُّهُ، وَإِذَا فَسَدَتْ فَسَدَ الْجَسَدُ كُلُّهُ أَلَا وَهِيَ الْقَلْبُ» (متفق علیه). لە لەشدا پارچە گۆشتێک هەیە، هەرکات چاک بوو هەموو لەش چاک دەبێت و هەرکات خراپ بوو هەموو لەش خراپ دەبێت، ئەویش دڵە. چونکە دڵ جێگای باوەڕو تەقوایەو هەر ئەویش جێگای بێباوەڕی وشیرک و دووڕوویيە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «التَّقْوَى هَاهُنَا - وَيُشِيرُ إِلَى صَدْرِهِ ثَلَاثَ مَرَّاتٍ -» (مسلم) واتە: تەقوا لێرە دایە. سێ جار ئاماژەی بە سینگی موبارەکی خۆی دەکرد.

● **ئیمانیش**: باوەڕهێنان وگوفتارو کردارە، باوەڕی دڵ و گوفتاری زمان، هەروەها کرداری دڵ و ئەندامەکان.

دڵ باوەڕ دەهێنێت و بڕوا دەکات، بەو هۆیەوە شەهادەت بەسەر زماندا دێت، دوای کردەوەکانی تری دڵ دروست دەبێت، وەک: خۆشەویستی، ترس، ڕەجا، زمان زیکر دەکات و قورئان دەخوێنێت و ئەندامەکانی سوجدەو ڕوکوع دەبەن و هەر کردەوەیەکی تر کە لە خودا نزیکیان بکاتەوە، چونکە وەک وتمان ئەندامەکان شوێنکەوتووی دڵن، هەر شتێک لە دڵدا جێگیر بوو دەست نیشانەکانی لەسەر ئەندامەکانی تری لەش دەردەکەوێت بەهەر شێوەیەک بێت لە شێوەکان.

● مەبەستمان لە کردەوەکانی دڵ ئەوانەیە کە سەرچاوەکەیان دڵە و پەیوەندییان بە دڵەوە هەیە، گەورەترینیشیان باوەڕهێنانە بە خودای گەورە کە لە دڵدایەو باوەڕهێنان ملکەچی و دان پێدانان بەشێکن لەو باوەڕە، ئەمە جگە لەم خۆشەویستیی خودا کە لە دڵی بەندەدا دروست دەبێت هەروەها ترس و ڕەجا، گەڕانەوەو پشت بەستن، ئارامگرتن ویەقین وخشوع وچەندەهای تر.

● هەموو کردەوەیەکی دڵ پێچەوانەکەی نەخۆشییەکی دڵە، بۆ نموونە: بەتپاکی دژەکەی ڕیایە، یەقین دژەکەی گومانە. خۆشەویستی دژەکەی ڕق لێبوونەوەیەو بەو شێوەیە، جا ئەگەر چاک کردنی دڵ پشتگوێ بخەین تاوان لەسەری کەڵەکە دەبێ و لە ناوی دەبەن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إِنَّ الْعَبْدَ إِذَا أَخْطَأَ خَطِيئَةً نُكِتَتْ فِي قَلْبِهِ نُكْتَةٌ فَإِنْ هُوَ نَزَعَ وَاسْتَغْفَرَ وَتَابَ صُقِلَ، وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا، وَإِنْ عَادَ زِيدَ فِيهَا حَتَّى تَعْلُوَ قَلْبَهُ فَهُوَ الرَّانُ الَّذِي ذَكَرَ اللَّهُ: «كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ»» (الترمذي) واتە: بەندە کاتێک تاوان دەکات خاڵێکی ڕەش لەسەر دڵی دروست دەبێت، گەر تەوبەی کرد لا دەچێت، ئەگەر دووبارە و سیبارەی کردەوەو بەردەوام بوو، خاڵەکان زیاد دەبێت هەتا وەک پەردەیەکی ڕەشی لێ دێت و لە قورئاندا دەفەرموێت: «كَلَّا بَلْ رَانَ عَلَى قُلُوبِهِمْ مَا كَانُوا يَكْسِبُونَ» (المطففين ١٤)، مەبەست لە (ران) داپۆشینی دڵە وەک پەردەیەک، هەروەها دەفەرموێت: «تُعْرَضُ الْفِتَنُ عَلَى الْقُلُوبِ كَالْحَصِيرِ عُودًا عُودًا فَأَيُّ قَلْبٍ أُشْرِبَهَا نُكِتَتْ فِيهِ نُكْتَةٌ سَوْدَاءُ، وَأَيُّ قَلْبٍ أَنْكَرَهَا نُكِتَتْ فِيهِ نُكْتَةٌ بَيْضَاءُ، حَتَّى تَصِيرَ عَلَى قَلْبَيْنِ عَلَى أَبْيَضَ مِثْلِ الصَّفَا فَلَا تَضُرُّهُ فِتْنَةٌ مَا دَامَتِ السَّمَوَاتُ وَالْأَرْضُ وَالْآخَرُ أَسْوَدُ مُرْبَادًّا كَالْكُوزِ مُجَخِّيًا لَا يَعْرِفُ مَعْرُوفًا وَلَا يُنْكِرُ مُنْكَرًا إِلَّا مَا أُشْرِبَ مِنْ هَوَاهُ» (مسلم)، واتە: دڵەکان تووشی فیتنەی یەک لە دوای یەک دەبن، جا هەر دڵێک تووشی حراپە بوو خاڵێکی ڕەشی تێدا دروست دەبێت و هەر دڵێک ڕێگریی لەخراپە کرد خاڵێکی سپی تێدا دروست دەبێت، تا وای لێدێت دەبن بە دوو جور دڵ: سپی وەک بەردێکی سپی، کە هیچ فیتنەیەک کاری تێ ناکات هەتا

دنیا مابێت و ڕەشبێك کە چاکەو خراپە لێك ناکاتەوە بەئارەزووی خۆی نەبێت.

◗ کردەوەکانی دڵ گرنگترن لە کردەوەکانی ئەندامەکانی تر، ڕاستییان گرنگترە لە کردەوەکانی تر، چونکە ئەصڵی کردەوە دڵەو کردەوەی ئەندامەکانی تر لقن وتەواوکەری کردەوەی دڵن. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إن الله لا ينظر إلى صوركم وأموالكم ولكن ينظر إلى قلوبكم وأعمالكم» (مسلم)، واتە: خوای گەورە سەیری بەژنو باڵاو ماڵو موڵکتان ناکات، بەڵکو سەیری دڵو کردەوەکانتان دەکات. چونکە دڵ جێگای ڕاستیو وردبوونەوەو هزرە، هەر بۆیە پلەی بەرز لای خودا بە گوێرەی ئەو باوەڕو نیەت پاکیو یەقینەیە کە لە دڵدایە.

حەسەنی بەصری دەڵێت: سوێند بەخودا ئەبوبەکری صدیق بە نوێژو ڕۆژوو چاکتر نەبوو لە ئێوە، بەڵکو بەو ئیمانە گەورەیەی کە لە دڵیدا بوو.

◗ کردەوەکانی دڵ مەزنیی هەیە بەسەر کردەوەکانی ئەندامەکانی تردا لە چەند ڕوویەکەوە. ١- کەموکوڕیی لە کردەوەی دڵدا ڕەنگە کردەوەی ئەندامەکان بەتاڵ بکاتەوە، وەك ڕیاکردن. ٢- کردەوەی دڵ بنچینەیەو هەر کردەوەو جوڵەیەکیش نیەتی دڵی لەگەڵدا نەبێت و بەبێ مەبەست بووبێت چاوپۆشی لێدەکرێت. ٣- هۆکاری پلە بەرزەکانی بەهەشتە، وەك: زوهد. ٤- گرانترو قورسترە بە بەراورد بە کردەوەی ئەندامەکانی تر، ئیبنو مونکەدیر دەڵێت: هەوڵمدا لەگەڵ نەفسی خۆمدا بۆ ماوەی (٤٠) ساڵ هەتا لەسەر ڕێگای ڕاست جێگیر بوو. ٥- شوێنەواری دەشتری دەبێت، وەك خۆشەویستی خودا. ٦- پاداشتی زیاتر، ئەبودەردا دەڵێت: سەعاتێك بیرکردنەوە باشترە لە شەونوێژی شەوێك ٧- بزوێنەری ئەندامەکانە. ٨- بە هۆی دڵەوە پاداشتی ئەندامەکان کەم و زۆر دەکات، یان بەتاڵی دەکاتەوە، وەك خشوع لە نوێژدا. ٩- ڕەنگە جێگای کردەوەی ئەندامەکانی پڕ بکاتەوە، وەك: نیەتی خێرکردن لە کاتی نەداریدا. ١٠- پاداشتەکەی بێ سنوورە، وەك ئارامگرتن. ١١- پاداشتەکەی بەردەوامە، هەرچەندە ئەندامەکان ڕادەوەستن لەکار یان نەتوانن. ١٢- لە پێش کردەوەی ئەندامەکانەوە دەست پێ دەکات و لەگەڵ ئەوانیشدا بەردەوامە.

دڵ بە چەند قۆناغێکدا تێدەپەڕێت پێش ئەوەی ئەندامەکانی بکەونە کار: ١- (الهاجس) ئەوەی لە هزردا دروست دەبێت بۆ ئەوەی کاری تێ بکەیت. ٢- (الخاطرة) قۆناغی جێگیربوون. ٣- گفتوگۆی نەفس و دوودڵی لە کردنیو نەکردنی. ٤- (الهم) کردنی کارەکە لەپێشترە ٥- (العزم) بە تەواوی دڵ جێگیر دەبێت لەسەر کردنی کارەکە

سێ قۆناغی یەکەم پاداشتی لەسەر نییە کاتێك بۆ کارێکی خێر بێت، بەڵام سێیەم قۆناغی چاکەیەکی بۆ دەنووسرێت لەسەر چاکییداو خراپەی بۆ نانوسرێت لەخراپەدا، بەڵام قۆناغی سووربوون لەسەر کردەوەی چاك چاکەی بۆ دەنووسرێتو بە خراپیش خراپەی بۆ دەنووسرێت ئەگەرچی نەیکردبێت چونکە کاتێك عەزم جەزم بوو لەسەر کردەوەو توانا هەبوو کردەوەکە دەکرێت، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّ ٱلَّذِينَ يُحِبُّونَ أَن تَشِيعَ ٱلْفَٰحِشَةُ فِى ٱلَّذِينَ ءَامَنُوا۟ لَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النور ١٩) ئەو کەسانەی پێیان خۆشە بەدڕەوشتی لەناو ئیمانداراندا بڵاوبێتەوە سزایەکی سەختیان بۆ هەیە، هەروەها پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إذا التقى المسلمان بسيفيهما فالقاتل والمقتول في النار، فقلت يا رسول الله، هذا القاتل فما بال المقتول؟ قال: إنه كان حريصا على قتل صاحبه» (البخاري)، واتە: کاتێك دوو موسڵمان بە شمشێرەوە بەرامبەر یەك دەگرن، کوژراو و بکوژ لە ئاگردایە، وتم ئەی پێغەمبەری خودا ﷺ ئەمەیان

بکوژە ، ئەی کوژراوەکە بۆ؟ فەرمووی: ئەویش سووربووە لە سەر کوشتنی براکەی.

ئەگەر وازی لە تاوانەکە هێنا دوای ئەوەی سوور بوو لەسەر ئەنجامدانی، ئەوە لە چوار حاڵەت بەدەر نیە: ١ـ وازهێنانی لەبەر خودا، پاداشتی دەدرێتەوە. ٢ـ وازهێنانی لەبەر خەڵك، ئەمەش گوناهبار دەبێت، چونکە وازهێنان لە گوناه عیبادەتەو دەبێت تەنها لەبەر خودا بکرێت. ٣ـ وازهێنان لەبەر نەتوانین بەبێ کردنی پێویستییەکانی ئەو تاوانە ئەمەش گوناهبار دەبێت، چونکە نیەتی تەواوی هەبووە. ٤ـ وازهێنان لەبەر نەتوانین، بەڵام هەموو کارێکی پێویستی کردووە بۆ ئەنجامدانی، بەڵام سەری نەگرتووە، ئەمەش گوناهبار دەبێت وەك ئەوەی تاوانەکە دەکات هەروەك لە فەرموودەکەدا دەردەکەوێت، هەرکات کردەوەکە نیەتی کردنی لەسەر بوو لەگەڵیدا تاوانبار دەبێت جا کردەوەکە لەگەڵ نیەتەکەدا بوو یان دواکەوت، هەرکەس تاوانێکی کردو سوور بوو لەسەر دووبارەکردنەوەی ئەوە بە بەردەوام لە قەڵەم دەدرێت ئەگەرچی دووبارەشی نەکردەوە.

هەندێك لە کردەوەکانی دڵ:

● **نیەت:** بە واتای ویستو مەبەست دێت، هیچ کردەوەیەکیش بەبێ نیەت وەرناگیرێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «إنما الأعمال بالنيات وإنما لكل امرئ ما نوى» (متفق عليه) واتە: کردەوەکان بە نیەتەو هەرکەسەو بە نیەتی خۆی پاداشتی دەدرێتەوە.

عەبدوڵڵای کوڕی موبارەك دەڵێت: ڕەنگە کردەوەیەکی کەم بەنیەت زیاد بکات وکردەوەیەکی زۆریش بە نیەت کەم بکات.

فوزەیلی کوڕی عیاز دەڵێت: خوای گەورە نیەتو ویستی لە تۆ دەوێت. جا هەر کات کردەوەکە بۆ خودا بێت ئەوە بە ئیخلاص و نیەتپاکیی ناو دەبرێتو ئەگەر بۆ خودا نەبوو ئەوە بە ریاو دووڕوویی دادەنرێت.

سودێك (باسێکی گرنگ): خەڵك عاقیبەتیان خراپە زانایان نەبن، رانایانیش هەروەها ئەوانە نەبێت کردەوە دەکەن، ئەوانەش کردەوە دەکەن تەنها نیەت پاکەکان نەجاتیان دەبێت، جا یەکەم شت کە لەسەر بەندە پێویستە فێربوونی نیەتە، دواتر بە کردەوە راستی دەکاتەوە دوای تێگەیشتنی نیەت پاکیو راستگۆیی، کردەوە بەبێ نیەت ماندووبونە، نیەتیش بۆ خودا نەبێت ریایە، نیەتیش بەبێ شوێنکەوتنی سوننەت لە کردەوەدا ڕەنج بە فیڕۆچوونە.

کردەوەکان سێ جۆرن: ١ـ تاوان: نیەت پاکی لە تاواندا نایگۆڕێت بە چاکە، بەڵام لەگەڵ نیەتی خراپدا سزاکەی زیاتر دەبێت. ٢ـ چاکەکردن وعیبادەت: ئەمەش پەیوەستە بەنیەتەوە لەرووی قەبوڵ بوونو پاداشت زۆرتر بوون.[1] جا ئەگەر بۆ ریای بوو ئەوە دەبێتە تاوانو هاوەڵدانانی بچووكو هەندێك جار گەورەش، ئەمەش دەبێت بە سێ جۆرەوە:

---

[1] پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: [illegible] (متفق عليه) واتە: هەرکەس نیەتی چاکەی هیناو نەیکرد، خوای گەورە چاکەیەکی بۆ دەنووسێت، ئەگەر نیەتی چاکەی هینا و کردی، خوای گەورە بە دە چاکە تا حەوت سەد و زیاتر دەنووسێت، ئەگەر نیەتی خراپەی هێنا و نەیکرد، چاکەیەکی تەواوی بۆ دەنووسێت، ئەگەر کردەوە خراپەکەی کرد یەك خراپەی لەسەر دەنووسرێت، هەروەها دەفەرموێت: [illegible] بعلمه في ماله ينفقه في حقه ورجل [illegible]

یەکەم: عیبادەتەکە بۆ ریا بێت لە بنەڕەتدا، ئەمەش هاوەڵدانانەو بەتاڵە.
دووەم: لە سەرەتادا نیەتی بۆ خودایەو دواتر نیەتی ریای تێکەڵ دەبێت، جا ئەگەر عیبادەتەکە ئاخیرەکەی پەیوەست نییە بە هەوەڵەکەیەوە وەك خێرکردن ئەوە هەوەڵەکەی قەبوڵەو ئاخیرەکەی بەتاڵە، بەڵام ئەگەر هەمووی پەیوەست بوون بە یەکەوە وەك نوێژ ئەوا دوو حاڵەتی هەیە. أ ـ بەرەنگاری نیەتی ڕیایەکە بکاتو عیبادەتەکە قەبوڵە. ب ـ نیەتی ڕیایەکەی پەکلابێتەوە، ئەو هەموو عیبادەتەکە بەتاڵ دەبێتەوە.
سێیەم: نیەتی ریایەکە دوای تەواوبوونی کردەوەکە دروست بێت، کە ئەمەش وەسوەسەیەو کاریگەریی لەسەر کردەوەکە و نکەرەکەی نییە، بەڵام چەندەها جۆری ریای شاراوە هەیە کە دەبێت وریا بینو بیان ناسین.

بەڵام ئەگەر نیەتەکەی لە [illegible] کەدا بۆ بەرژەوەندی دنیایی بوو ئەوا بە گوێرەی نیەتەکەی پاداشتو سزا وەردەگرێت، ئەمەش سێ حاڵەتی هەیە ١ـ تەنها نیەتی لە کردەوە چاکەکە بەرژەوەندی دنیاییە، ئەمەش پێی گوناهبار دەبێت، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «مَنْ تَعَلَّمَ عِلْمًا مِمَّا يُبْتَغَى بِهِ وَجْهُ اللَّهِ ﷻ لَا يَتَعَلَّمُهُ إِلَّا لِيُصِيبَ بِهِ عَرَضًا مِنَ الدُّنْيَا لَمْ يَجِدْ عَرْفَ الْجَنَّةِ يَوْمَ الْقِيَامَةِ» (ابوداود) واتە: هەرکەس زانستێك فێر بوو کەفێربوونی (ئەم زانستە)تەنها لەبەر خوا بێت، بەڵام ئەم کەسە بۆ ماڵی دونیا خۆی فێر دەکات بۆنی بەهەشت ناکات، نموونەی ئەم کەسە: یەکێك پێشنوێژی بکات بۆ خەڵکی تەنها لەبەر پارە. ٢ـ نیەتی لەبەر خودا بێتو بۆ دونیاشی لەگەڵدا بێت، ئەمەش باوەڕی کەموکوڕی تێدایە و نیەتی تەواو نییە، هەروەك ئەوەی دەچێت بۆ حەج و بۆ بازرگانیی، ئەمەش پاداشتەکەی بە گوێرەی نیەت پاکیەکەیەتی. ٣ـ نیەتی تەنها خودایە، بەڵام کرێیەك وەردەگرێت بۆ ژیانی خۆی ئەمەیان پاداشتەکەی تەواوە، وەك ئەوەی چەند قوتابیەك فێری قورئان وزانستەکانی بکات، بەڵام لەگەڵ ئەوەشدا مووچەیەکی مانگانەی بدەنێ، لەم بارەیەشەوە ئەم فەرموودەیە هاتووە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «إِنَّ أَحَقَّ مَا أَخَذْتُمْ عَلَيْهِ أَجْرًا كِتَابُ اللَّهِ» (البخاري) واتە: باشترین شت پارەی لەسەر وەرگرن قورئانە، ئەم فەرموودەیەش پاش ئەو ڕووداوە وتراوە، کە کۆمەڵێك لەهاوەڵە بەڕێزەکان ڕێگایان کەوتە لای هۆزێك و داوای میوانداری و خواردنیان

[illegible] رَسُولُ اللَّهِ ﷺ فَهُمَا فِي الْأَجْرِ سَوَاءٌ، وَرَجُلٌ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا [illegible] فَهُمَا فِي الْوِزْرِ سَوَاءٌ» الترمذي، واتە نموونەی ئوممەتی [illegible] چوار کەس وان کەسێك خوا پارەو زانستی داوەتێ، بە زانستەکەی پارەکەی بۆ چاکە سەرف دەکات هەروەها کەسێك خوا زانستی داوەتێو پارەی نییە، دەڵێت گەر پارەم هەبوایە وەك فلان کەس لە چاکەدا سەرفم دەکرد، ئەم دووانە [illegible] پاداشتدا وەك یەکن، کەسێك خوا پارەی داوەتێو زانستی نییە، پارەکەی لە خراپەدا سەرف دەکات، کەسێکی تر [illegible] هەیەو نە زانست، دەڵێت گەر پارەم هەبوایە وەك فلان کەس [illegible] لە خراپەدا سەرفی دەکات [illegible] سەرفم دەکرد، [illegible] دووانەش لە سزادا وەك یەکن. وتەی دووەمو چوارەم لە فەرموودەکەدا، ئەوە دەگەیەنێت کە ئەوەی لە تواناییدا [illegible] بووە کە نیەتی کردنەکەیە [illegible] کردوویەتی، هەروەك دەڵێت (گەر وەك فلان کەس هەمبوایە وەك ئەوم دەکرد) [illegible] بۆیە حیسابی مرادەرەکەی بۆ کراوە لە سزاو پاداشتدا [illegible] دەڵێت فەرموودەکە کە دەڵێت "هەردووکیان لە پاداشتدا وەك یەکن". مەبەست پێی پاداشتی سەرەتاییە بەبێ زیادکردنی چەند هەندە، چونکە زیادکردنی چەند هەندە، پەیوەستە بە کردنی کارەکە، نەك نیەتی کردنی بەبێ کردنی، چونکە گەر هەردووکیان لە هەموو ڕوویەکەوە [illegible] بن، دەبێت ئەوەی نیەتی چاکەی هەیە بەبێ ئەنجامدانی دە چاکەی بۆ بنووسرێت، ئەمەش خیلافی [illegible]

لێکردن، هۆزەکە ڕازی نەبوون وخواردنیان پێ نەدان، ئەوانیش سەرەك هۆزەکەیان مار یان دووپشك پێوەی دابوو، پرسیاریان کرد لەو کۆمەڵە هاوەڵە ئایا کەسێکتان تێدایە کە قورئان بخوێنێت بەسەریدا؟ ئەوانیش وتیان نایخوێنین هەتاوەکو شتێك لەنێوانماندا بەبێت (واتە : هەتاوەکو کرێیەکمان بەدەنێ)، ئەویش لەبەر ئەوەی کە ئەوان لەسەرەتاوە میوانداریان نەکردن ورێز لێ نەگرتن، جا کاتێك قورئانیان بەسەردا خوێند سەرەك هۆزەکە چاك بویەوە وەبیر خۆی دەستی بەگەڕان کرد، ئەوانیش لەبەرامبەر ئەم کارەیاندا ڕانە مەڕێکیان دایە هاوەڵەکان، کەگەڕانەوە بۆ مەدینە بەسەرهاتەکەیان بۆ پێغەمبەری ﷺ خودا گێرایەوە ، ئەویش ئەو فەرموودەیەی سەرەوەی فەرموو .

ئەمەش مانای ئەوە نیە ئاینی پیرۆزی ئیسلام بکرێتە کاڵا وبازرگانی پێوە بکرێت، ئەمەیان لەدینی جێگای نابێتەوە، وەك ئەوەی ئێستا کەسانێك پەیدا بوون کە ئیشیان بووە بەنووشتە وەبا وکتێب گرتنەوە وفرو فێڵ کردنە بەناوی دینەوە و خەلکی فریوو دەدەن، بەڵکو ئەم جۆرە کارانە قەدەغەی لێکراوە وخوویەکی بەگریسی جولەکە و گاورەکان بووە وەك خوای گەورە دەفەرموێت : ﴿ وَلَا تَشْتَرُوا بِآيَاتِي ثَمَنًا قَلِيلًا وَإِيَّايَ فَاتَّقُونِ ﴾ (البقرة ٤١) واتە : ئایەتەکانم بە نرخێکی کەم مەگۆڕنەوە (لە پێناوی بەدەستهێنانی هەندێ مەرامی کەم نرخی دنیادا)، تەنها لـــە من بترســن و خۆتان لە خەشمی من بپارێزن، یان دەفەرموێت :
﴿ إِنَّ الَّذِينَ يَشْتَرُونَ بِعَهْدِ اللَّهِ وَأَيْمَانِهِمْ ثَمَنًا قَلِيلًا أُولَٰئِكَ لَا خَلَاقَ لَهُمْ فِي الْآخِرَةِ وَلَا يُكَلِّمُهُمُ اللَّهُ وَلَا يَنظُرُ إِلَيْهِمْ يَوْمَ الْقِيَامَةِ وَلَا يُزَكِّيهِمْ وَلَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ ﴾ (آل عمران ٧٧) واتە : بەڕاستی ئەوانەی کە پەیمانی خواو سوێندەکانیان بەنرخێکی کەم دەفرۆشن (لە پلەو پایەی دنیایی، پارەوپول و سامان، ئەڵبەتە هەرچەندە بێت هەرکەمە) ئەوانە لە دوارۆژدا هیچ بەشێکیان نابێت (لە سۆزو میهرەبانی خوا)، هەروەها لە ڕۆژی قیامەتدا خوا نایاندوێنێت و تەماشایان ناکات (لە چڵك ، پیسی گوناه) خاوێنیان ناکات و سزای پڕ ئێش و ئازاریش بۆیان ئامادەیە.

٣ـ ڕێ پێدراوەکان (موباح): هیچ کردارێك نییە بەبێ نیەت و شتی موباحیش بە نیەت دەبێت بە عیبادەت.

ئەوەش بزانە کە پیاوچاکانی نیەت چاك لە کردەوەدا سێ پلەن: نزم: ئەوانەن کە عیبادەت دەکەن لەبەر پاداشتو لە ترسی سزا. **مام ناوەند:** ئەوانەن عیبادەت دەکەن وەك سوپاسگوزاری خوداو گوێڕایەڵی کردنی **بەرز:** ئەوانەن عیبادەت دەکەن لەبەر خۆشەویستیو بە گەورە دانانو لە ترسی خودا ئەمەش پلەی ڕاستگۆیانە (الصديقين)[1]

تەوبە. بەردەوام واجبە، گوناه کردنیش لە سروشتی مرۆڤە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: « كُلُّ بَنِي آدَمَ خَطَّاءٌ وَخَيْرُ الْخَطَّائِينَ التَّوَّابُونَ » (الترمذي). واتە: هەموو کەس تاوان دەکاتو باشترین کەس ئەوەیە تەوبە دەکات، هەروەها دەفەرموێت: « لَوْ لَمْ تُذْنِبُوا لَذَهَبَ اللَّهُ

---

١ خوای گەورە دەفەرموێت [illegible] ﴿ وَعَجِلْتُ إِلَيْكَ رَبِّ لِتَرْضَىٰ ﴾ (طه ٨٤) [illegible] فەرمووی پەلەم کرد بۆ ڕوشتن بۆ لای خودا بۆ ئەوەی خوای گەورە لیم ڕازی بێت نەك تەنها لەبەر ئەوەی فەرمانی پێ کردبێت، چاکە لەگەڵ دایك و باوك بە هەمان شێوە ئەگەر لە ترسی سزا و دەستکەوتنی پاداشت بێت ئەو پلەی نزمە، ئەگەر وەك گوێڕایەڵی خوداو پاداشت دانەوەی دایك و باوك بێت لەسەر ئەوەی پەروەردەیان کردوویتو بوونەتە هۆی دروست بوونی تۆ ئەوە پلەی مام ناوەندە، بەڵام پلەی بەرز ئەوەیە کە لەبەر بە گەورەگرتنی فەرمانی خودا چاکەیان لەگەڵدا بکەیت

بكم وجاء بقوم يذنبون فيستغفرون الله فيغفر لهم» (مسلم). واتە: ئەگەر ئێوە تاوانتان نەکردایە، خوای گەورە ئێوەی لەناودەبرد و خەڵکێکی تری دەهێنا کە تاوان بکەن و داوای لێخۆشبوون بکەن و خوای گەورەش لێیان خۆش دەبوو.

دواخستنی تەوبە وبەردەوام بوون لەسەر تاوان هەڵەیە وگوناهە، شەیتانیش لە چەند بەربەستێکدا زەفەر بە مرۆڤ نابینێت وگەر لە یەکێکدا سەرکەوتوو نەبوو دەچێتە ئەوی تر، کە ئەمانەن: ١- هاوەڵ دانان و ساوەری. ٢- گەر نەیتوانی، هەوڵی بیدعە پێکردن و وازهێنانی سوننەت دەدات. ٣- گەر نەیتوانی، هەوڵی کردنی تاوانە گەورەکان دەدات. ٤- گەر نەیتوانی، هەوڵی پێ کردنی تاوانە بچووکەکان دەدات. ٥- گەر نەیتوانی، هەوڵی زۆر پێ کردنی شەرعی ڕێگەپێدراوەکان (موباح) دەدات. ٦- گەر نەیتوانی، هەوڵی ئەوەی پێدەدات کە مرۆڤ ئەو عیبادەتانە بکات کە خێریان کەمترە. ٧- گەر نەیتوانی، شەیتانی جن و مرۆڤ تێ بەردەدا بۆ ئەوەی هەڵەت پێ بکەن و زاڵ بن بەسەرتدا.

تاوانەکانیش چەند جۆرێکن: ١- گەورەکان: ئەوانەن سزای حەددی لەسەرە لە دونیادا، یان هەڕەشەی سزایەکی قیامەتی توندی لەسەرە، یان لەعنەت و تووڕەیی خوداو نەبوونی ئیمانی لەسەرە. **٢- بچووکەکان:** ئەوانەن کە لە گەورەکان بچووکترن، بەڵام هۆکار هەن دیانگۆڕێت بۆ گەورە، لەوانە: بەردەوام بوون و دووبارەکردنەوە، بەکەم زانین، فەخرکردن بە کردنی تاوانەکە، بەئاشکرا تاوانەکە بکەیت.

هەموو تاوانێك تەوبەی بۆ هەیەو تەوبەش دەمێنێت هەتا خۆر لە خۆرئاواوە هەڵدێت یان غەرغەرەی سەرەمەرگ.

پاداشتی تەوبەکاری ڕاستەقینەش گۆڕینی خراپەکانێتی بۆ چاکە، ئەگەر ئەوەندە زۆریش بن بگەنە کەشکەڵانی ئاسمان.

وەرگرتنی تەوبەش چەند مەرجێکی هەیە:

١- پەشیمان بوونەوە. ٢- وازهێنان لە تاوانەکە. ٣- سووربوون لەسەر دووبارەنەکردنەوەی، ئەگەر تاوانەکە مافی خەڵکی تێدا خورا بوو، دەبێت بدرێتەوە بە خاوەنەکەی[1].

تەوبەکارانیش چوار جۆرن: ١- لەسەر تەوبەکەی بەردەوام دەبێت تا کۆتایی ژیانی و نیەتی نییە بگەڕێتەوە سەر تاوان، تەنها تووشی هەڵەی بچووک دەبێت کە مرۆڤ هەر تووشی دەبێت، ئەمە بە جێگیر بوون لەسەر تەوبەو بەم کەسە دەڵێن: (سابق بالخيرات) و بەم جۆرە تەوبەیەش دەڵێن (نصوح) و خاوەنەکەشی (النفس المطمئنة)یە. ٢- تەوبەکارێك بەردەوامە

---

(١) دەگێڕدرێتەوە کە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «الدواوين عند الله ثلاثة: ديوان لا يعبأ الله به شيئاً، وديوان لا يترك الله منه شيئاً، وديوان لا يغفره الله [illegible] إنه من يشرك بالله فقد حرم الله عليه الجنة ومأواه النار [illegible] لا يعبأ الله به شيئاً فظلم العبد نفسه فيما بينه وبين ربه [illegible] يغفر ذلك ويتجاوز إن شاء [illegible] لا يترك الله منه شيئاً فظلم العباد بعضهم بعضاً القصاص لا محالة» (أحمد وفيه ضعف)، واتە: تاوانەکان لای خودا چەند جۆرێکن، هەندێك لێیان خۆش نابێت وەك هاوەڵدانان، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِنَّهُ مَن يُشْرِكْ بِٱللَّهِ فَقَدْ حَرَّمَ ٱللَّهُ عَلَيْهِ ٱلْجَنَّةَ وَمَأْوَىٰهُ ٱلنَّارُ﴾ (المائدة ٧٢) هەرکەس هاوەڵ بۆ خودا بڕیار بدات، خودا بەهەشتی لێ حەرام دەکات و دەیخاتە دۆزەخەوە. ئەو تاوانەش کە گوێی پێنادات و لێیان خۆش دەبێت، ئەوانەن کە بەندەکان لە نێوان خۆیاندا ستەمیان کردووە، دەبێت تۆڵەیان لێ بسەندرێتەوە

لەسەر عیبادەتەکان. بەڵام گوناهیش دەکات جار جارەو بە ئەنقەست نا، بەڵام تووشی دەبێت بۆ ئەوەی نیەتێکی بێشتری هەبێت و سووربێت لەسەر کردنی، هەر کات تاوانێك دەکات لۆمەی نەفسی خۆی دەکاتو پەشیمان دەبێتەوە و هەوڵی ئەوە دەدات خۆی لە هۆکاری تاوانەکە دوورخاتەوە ئەمەش پێی دەڵێن (النفس اللوامة). ٣- تەوبە دەکاتو باش دەبێت بۆ ماوەیەك، بەڵام دوای تووشی تاوان دەبێت و لە هەمان کاتدا بەردەوامە لەسەر عیبادەتەکان، هەندێك تاوان وازلێدەهێنێت، بەڵام شەهوەتی تاوان رای دەکێشێت و دەیخاتە تاوانەوە، لە دڵی خۆیدا بە تەمای تەوبەیە و دوای دەخات، بەم نەفسەش دەڵێن نەفسی بەرپرسیار، مەترسی ئەم جۆرە کەسانە ئەوەدایە کە تەوبە دوادەخەن و دووریشە بەبێ تەوبە وەفات بکەن و ئاخرشەڕ بن. ٤- تەوبە دەکات و بەردەوام دەبێت، بەڵام دەگەڕێتەوە سەر تاوانو سەرقاڵ دەبێت تیایدا، بەبێ ئەوەی نیەتی تەوبەی هەبێتو پێی ناخۆش بێت کە تاوان دەکات.

بەم جۆرەش دەڵێن نەفسی (الأمارة بالسوء) فەرماندەر بە خراپە، ئەم جۆرەش ترسی ئاخرشەڕی زۆر لێدەکرێت.

● **راستگۆیی** بچینەی کردەوەکانی دڵە و بە شەش واتا بەکار دەهێنرێت، راستگۆیی لە:١- قسەکردن ٢- ویست (نیەت) ٣- عەزم (سووربوونو نیەتی تەواوی کارکردن). ٤- وەفاداری. ٥- کردەوە ئەمەش بە تەبایی نێوان ئاشکراو شاراوە، وەك خشوع لە نوێژدا. ٦- راستگۆیی لە بەجێهێنانی هەموو ئەرکە ئاینییەکاندا، ئەمەش بەرزترینی جۆرەکانیەتی، بۆ نموونە: راستگۆیی لە ترس، رەجا، بەگەورەزانین، زوهد، رازیی بوون، پشت بەستن، خۆشەویستیو هەموو کردەوەکانی تری دڵ، جا هەرکەس لەو شتانەی باسکرا راستگۆ بێت ئەوا لە (صدیقین) راستگۆیان دەژمێردرێت لە بەر زۆر راستگۆیی، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «عَلَيْكُمْ بِالصِّدْقِ فَإِنَّ الصِّدْقَ يَهْدِي إِلَى الْبِرِّ وَإِنَّ الْبِرَّ يَهْدِي إِلَى الْجَنَّةِ وَمَا يَزَالُ الرَّجُلُ يَصْدُقُ وَيَتَحَرَّى الصِّدْقَ حَتَّى يُكْتَبَ عِنْدَ اللَّهِ صِدِّيقًا» (متفق عليه) واتە: راستگۆ بن، چونکە راستگۆیی بەرەو چاکەتان دەباتو چاکەش بەرەو بەهەشت، کەسێك بەردەوام راست دەڵێت و بەدوای راستگۆییدا دەگەڕێت هەتا لای خودا بە راستگۆ (صدیق) دەنووسرێت، هەرکات کەسێك راستو ناراستی لێ تێکەڵ بوو، یەکێکیانی هەڵبژاردو نیەتی پاك بوو لەگەڵ خودا زۆر جار سەرکەوتوو دەبێت، گەر ناراستەکەشی هەڵبژاردبێت ئەوا لای خودا عوزری هەیە.

پێچەوانەی راستگۆیی درۆیە، سەرەتا لە دەروونەوە دەگوازرێتەوە بۆ زمان و خراپی دەکاتو دواتر دەگوازرێتەوە بۆ ئەندامەکانو ئەوانیش خراپ دەکات، خراپی زمان درۆزنییە لە گوفتارداو خراپی ئەندامیش خراپی کردەوەکانەو دواتر خراپە هەموو گیانی دادەگرێت.

● **خۆشەویستی** بە خۆشەویستی خوای گەورە و پێغەمبەرەکەی ﷺ شیرینی ئیمان بە دەست دێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ثَلاثٌ مَنْ كُنَّ فِيهِ وَجَدَ بِهِنَّ حَلاوَةَ الإِيمَانِ أَنْ يَكُونَ اللَّهُ وَرَسُولُهُ أَحَبَّ إِلَيْهِ مِمَّا سِوَاهُمَا، وَأَنْ يُحِبَّ الْمَرْءَ لا يُحِبُّهُ إِلا لِلَّهِ، وَأَنْ يَكْرَهَ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الْكُفْرِ بَعْدَ إِذْ أَنْقَذَهُ اللَّهُ مِنْهُ كَمَا يَكْرَهُ أَنْ يُلْقَى فِي النَّارِ» (متفق عليه)، واتە: سێ شت هەرکەس تیایدا بێت شیرینی ئیمان دەزانێت، خوای گەورەو پێغەمبەرەکەی لە غەیری ئەوان خۆشتر بوێت، هەرکەسی خۆشویست لەبەر خوا بێت، پێی ناخۆش بێت بگەڕێتەوە بۆ بێباوەڕی دوای ئەوەی خودا رزگاری کردووە لێی، هەروەك چۆن پێی ناخۆشە بخرێتە ئاگرەوە، جا هەر کات داری

خۆشەویستیت لە دڵتا چاندو بە ناوی بیەتپاکی ناوت داو رات هێنا لەسەر شوێنکەوتنی پێغەمبەر ﷺ ئەو کاتە چەندە حۆر بەر دەگرێت‌و بەرەکەشی بەردەوام دەبێت کە چوار جۆرن ١ـ خۆشویستنی خودا، کە بنەمای ئیمانە. ٢ـ خۆشویستن‌و رق لێبوونەوە لەبەر خودا کە واجبە. ٣ـ بەشداربی کردنی غەیری خودا لە خۆشویستنی واجب دا، وەك خۆشویستنی موشریکەکان بۆ خوداکانیان کە بنەمای شیرك‌و هاوەڵدانانە. ٤ـ خۆشەویستی سروشتی، وەك خۆشەویستی دایك‌و باوك‌و منداڵ‌و خواردن، ئەم جۆرەش جائیزە، جا ئەگەر دەتەوێت خودا خۆشی بوێیت هۆگری ماڵی دونـــیا مـــەبە. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ازهَدْ في الدُّنيا يُحبّكَ اللهُ» (ابن ماجه)، واتە زۆر حەز لە دونیا مەکە و هۆگری مەبە، خودا خۆشی دەوێت.

● التوكل (پشت بەستن) کاری دڵە لە پشت بەستن بە خودا لە دەستهێنانی پێویستییەکان و دوورخستنەوەی زەرەرە، لەگەڵ باوەڕبوون بە خودا و فەراهەم کردنی هۆکارەکانیش.

پشتبەستن بەخودا کەموکورییە لەیەکخواپەرستییداو وازهێنان لەدابینکردنی هۆکارەکانیش بێدەسەڵاتی‌و کەم عەقڵییە، کتەکەشی پێشکەش کردووە کە بەرووتی یەقینە، جۆرەکانیشی سیانن:

١ـ **واجبە**: پشت بەستن بە خودا بەو کارانەی کە تەنها ئەو دەتوانێت، وەك شیفای نەخۆش.

٢ـ **حەرامە**، کە دوو جۆرە أ ـ شیرکی گەورەیە: پشت بەستنی تەواو بە هۆکارەکان‌و باوەڕبوون بەوەی کە ئەنجامەکان بە هۆی هۆکارەکانەوەیە[٢]. ب ـ شیرکی بچووك: وەك پشت بەستن بە کەسێك بۆ وەدەستهێنانی رزق‌و رۆزی زیاتر لەوەی کە هۆکارێکە بۆ ئەو شتە

---

[١] خەڵکی بە رووی رق‌و خۆشەویستییەوە [illegible] چەند جۆرێکن أ ـ کەسانێك پێویستە خۆشەویستن‌و هیچ رق لێبوونەوە، ئەوانیش پێغەمبەر [illegible] لە سەرووشیانەوە پێغەمبەری ئیسلام‌و خێزانەکانی‌و کچەکانی‌و هاوەڵەکانی ب ـ ئەوەی تەنها شایەنی [illegible] لێبوونەوەن کە بێباوەڕ و موشریك و مونافیق ج ـ کەسانێك بە لایەکەوە شایەنی خۆشویستن‌و بە لاکەی تری شایەنی رق لێبوونە، ئەوانیش موسڵمانی [illegible] لەسەر شایانەکەی خۆشەویستن‌و لەسەر تاوانەکانی [illegible] خۆشویستنی [illegible] دوو جۆرە ١ـ پشتگیری کردنی [illegible] هۆکاری دەرچوونە لە ئیسلام ٢ [illegible] بۆ مەبەستێکی دنیایی کە تاوانی گەورەیە و لە ئیسلام [illegible] لە نێوان ماش مامەڵەکردنی ساوەزبی [illegible] بەگەڵ رق لێبوونەوە [illegible] کە ئەمەش پێویستی بە روونکردنەوە هەیە مامەڵەی [illegible] خودا دەفەرموێت: [illegible] (الممتحنة ٨)، واتە خوای گەورە [illegible] لەگەڵ نەکردوون‌و لە شوێنی خۆیان [illegible] خوای گەورە پێی کردووە لە ئەوەی [illegible] (الممتحنة ٩) [illegible] دوژمنی ئێوە [illegible] چونکە مامەڵەی [illegible] لێبوونەوە دەکرێت [illegible] پێغەمبەر ﷺ مامەڵەی لەگەڵ جولەکەی مەدینە کرد

[٢] ئایا دانسکردنی هۆکارەکان [illegible] پشت بەستن؟ چەند روونەکردنەوە هەیە ١ـ [illegible] هۆکارێك بە [illegible] هۆکاری ئەو سوودەیە [illegible] أ ـ هۆکارێك [illegible] شیرکییە و پشت بەستن [illegible] ب ـ هۆکار کە دڵنیا نییە، بەڵام زۆربەی جار هۆکاری ئەو کارەن بۆ ئەو [illegible] وەك سەفەرکردن [illegible] خواردن‌و خواردنەوە بە سەفەر [illegible] کە ئەمە هیچ پشت بەستن نییە، چونکە توێشوو هەڵگرتن فەرمانی پێکراوەو پێغەمبەر ﷺ کاتێك سەفەری کرد بۆ مەدینە توێشووی هەڵگرتووەو کەسێکی بۆ

٣. جانیره: ئەمەش کردنی کەسێکی تره بەوەکیلی خۆت بۆ ئەنجامدانی کارێك که له توانای‌تدا هەیە وەك کڕین‌و فرۆشتن، بەڵام جائیز نییه بڵێین پشت به خوا دەبەستم دواتر به تۆ، بەڵکو بڵێت تۆم کردووه به وەکیل.

● شوکر (الشکر): ئەمەش دەرکەوتنی نیعمەتەکانی خودایه لەسەر دڵی بەنده بەئیمان‌و لەسەر زمانی به سوپاسکردنی‌و لەسەر ئەندامەکانی به عیبادەت کردن، دیاره شوکرکردن به دڵ‌و زمان‌و ئەندامەکان واتای ڕاستەقینەی شوکر ئەوەیه که نیعمەتەکانی خودا له گوێڕایەڵی خودا بەکاربهێنێت.

● ئارامگرتن: وازهێنان له باسکردنی ناڕەحەتی‌و بەلا بۆ خەڵکی و تەنها شەکوا لای خودا بکەیت. خودا دەفەرموێت: ﴿إِنَّمَا يُوَفَّى الصَّابِرُونَ أَجْرَهُم بِغَيْرِ حِسَابٍ﴾ (الزمر ١٠) واته: بێگومان ئەوانەی ئارامدەگرن پاداشتی بێسنوریان هەیه. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «ومن يتصبر يصبره الله وما أعطي أحد عطاءً خيراً وأوسع من الصبر» (متفق علیه) واته: هەرکەس هەوڵی ئەوه بدات که ئارام بگرێت خوای گەورە پێی دەبەخشێت‌و هیچ کەس لەنیعمەتی ئارامگرتن شتێکی باشتری پێنەبەخشراوه.

ئیمامی عومەر ڕەزای خوای لێبێت دەفەرموێت: "لەهەر بەڵایەکدا چوار نیعمەتی پێبەخشیوم که له دینەکەمدا نییه، که گەورەتر نییه، که مەنعی پێ ڕازی بووبم لێ نەکراوه، که چاوەڕێی بەداشتم.

ئارامگرتنیش له پلەیەکدا نرم: وازهێنانه له باسکردنی بەڵاو ناخۆشی، بەڵام له دڵەوه پێی ناخۆشه که باسی ناکات. **ئاو ناوەند:** وازهێنانه له باسکردنی ناخۆشی لەگەڵ ڕازی بوون پێی. **بەرز:** شوکر کردنه له سەر ناخۆشی.

هەرکەس ستەمی لێکراو دوعای له ستەمکارەکه کرد کەواتوو ئارامی نەگرتووه.

ئارامگرتنیش دوو جۆری هەیه: لاشەیی که پەیوەندی به ئیمەوه نییه، دەروونی، ئارامگرتنی دەروونی لەسەر ئەو شتانەی که نەفس‌و ئارەزوو داوای دەکەن.[1]

هەموو ئەو شتانەی که ڕووبەڕووی مرۆڤ دەبێتەوه له بنیادا دوو جۆرن:

ڕیسشاسار به کار گرتووه ج. هۆکار که ڕەنگه کاریگەری هەست بەوەدیهێنانی ئەو کارەدا، بەڵام دڵنیا نییه، بەڵام ئەم هۆکارانەش هەر بەوەستن‌و کردەنی بۆی پشت بەستن نییه وەك پەداوستنیەکانی کارکردن‌و بەدواداچوونی ڕزق، ئیمامی عومەر دەستت... بەستنی ڕستی به خودا ئەوەیه که تووەکەت مچیمیی‌و دواتر پشت به خوا ببەستیت ٢. پارستنی شتێکی هەبوو وەك کەس مال‌و خواردنی هەبوو پاشەکەوت کردنی دژی پشت بەستن نییه، بەتایبەتی خواردن، پێغەمبەر ﷺ خواردنی... کی بۆ خێزانەکانی هەڵدەگرت ٣. ڕێگەگرتن له زەرەرێك که ڕووی نەداوه له مەرجەکانی پشت بەستن وازهێنان نییه بەو جۆره هۆکارانه وەك بەدەرکردنی ڕێی شەڕو بەستنەوەی وشتر، بەڵام لەمەیەشدا دەبێت پشت به خودا ببەستێت، نەك به هۆکارەکەو ڕازی بێت به هەرشتێك ڕوو دەدات ٤. لابردنی زەرەرێك که ڕووی داوه که سێ جۆره: أ. دەبێت دڵنیا بێت که زەرەرەکه به حاڵەتی وازهێنان به هۆکارەکه وەك ئەو که تینوێتی دەشکێنێت، کەواته بەخواردنەوەی ئاو هیچی نابەستێت به... دڵنیایی تێدا نییه وەك کەڵەشێخ گرتن، کەواته گرتنی کەڵەشێخ پێچەوانەی پشت بەستن نییه، پێغەمبەر ﷺ فەرمانی به بەدوی‌و دەرمان بەکارهێنان کردووه ج. هۆکارەکه که بەتەنها شتێکی وەهمی بێت، وەك ... دوای چاکبوونەوه بۆ ئەوەی نووشی بەستنەوه، که ئەوه شتانەی نوقسانییه له پشت بەستن.

[1] ئەم جۆرەش که ... مگرتن بێت لەسەر شەهوەتی فەرج‌و سك، پێی دەڵێن (عفة) و ئەگەر له شەڕدا بێت پێی دەڵێن ئازایەتی، ئەگەر خواردنەوە... بێت و توڕەیی بوو پێی دەڵێن (حلم) ئەگەر شاردنەوەی نهێنی بێت پێی دەڵێن (کتمان السر)، ئەگەر له زیادەکانی ژیاندا بێت پێی دەڵێن زوهد، ئەگەر ڕازی بوون بێت به کەم له ماڵ و خۆشی دونیا پێی دەڵێن (قناعه)

أ ـ ئەوەی نەفس پێی خۆشەو پێویستی بە ئارامگرتن هەیە کە هەقی خودای تێدا رەچاو بکرێت و بۆ تاوان بەکار نەهێنرێت

ب ـ ئەوەی لەگەڵ ئارەزووی مرۆڤدا ناکۆکی، کە سێ جۆرن: ١ـ ئارامگرتن لەسەر کردنی سوننەتەکان سوننەتە. ٢ـ ئارامگرتن لەسەر نەکردنی گوناهـ و تاوان واجبە و تەرک کردنی مەکروهیش سوننەتە. ٣ـ ئارامگرتن لەسەر بەڵاو ناڕەحەتی کە بە ویستی خودا تووشی مرۆڤ دەبێت.

واجبە مرۆڤ زمانی بپارێزێت لەشەکوا کردن ودڵیشی بپارێزێت لە ناڕازیی بوون و تووڕەبوون بە هۆی بەڵاوە، هەروەها پاراستنی ئەندامەکان لەو شتانەی خودا پێی ناخۆشە وەك: هاوارکردن و جلوبەرگ دادڕین و لە خۆدان لە کاتی بەڵاو ناڕەحەتیدا، باشتر وایە مرۆڤ بەدڵ رازی بێت بە بەشی خودا.

کامیان باشترە، فەقیری ئارامگر یان دەوڵەمەندی سوپاسگوزار؟ ئەگەر دەوڵەمەند پارەکەی لەعیبادەتی خودا سەرف کرد یان هەڵی گرت بۆ ئەو مەبەستە، ئەوە باشترە لە فەقیرەکە، ئەگەر لە شتی ئاساییدا سەرفی دەکرد ئەوە فەقیرەکە باشترە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «الطاعم الشاكر بمنزلة الصائم الصابر» (احمد)، واتە: ئەوەی نان دەخوات وشوکری خودا دەکات وەك رۆژووگری ئارامگر وایە.

● **رازی بوون**: قەناعەت کردنە بە شتێك و هەوڵنەدانە بۆ زیاتر لەوە، کاتەکەشی پاش روودانی کارەکەیە، رازی بوون بەقەدەری خودا پلەیەکی بەرزی خواناسانەو بەرووبومی خۆشەویستی و پشت بەستنە، دوعاکردن بۆ نەمانی ناخۆشییەك واتای رازی نەبوون نییە.

● **الخشوع**: ملکەچیو بە گەورە زانینە، حوزەیفە دەڵێت: وریابن لە خشوعی دووڕوویی، وتیان: خشوعی دووڕوویی چییە؟ وتی: بینی کە جەستە خشوعی هەیە و بەڵام دڵ نیەتی، هەروەها دەڵێت: یەکەم شت لە دەستان دەچێت لە دینەکەتاندا خشوعە. جا هەر عیبادەتێك خشوعی تێدا نەبێت، پاداشتەکەی بەقەد خشوعەکەیە، پێغەمبەر ﷺ لە بارەی خشوعی نوێژەوە دەفەرموێت رەنگە پاداشتەکەی نیوە چواریەك بێت بە قەدەر خشوعەکەی، بەڵکو رەنگە پاداشتی نەبێت، چونکە خشوعی تێدا نەبووە.

● **الرجاء (رەجا)** بە هیواببوونی رەحمەت فراوانی خودایە، پێچەوانەکەشی بێ هیواییە، کردەوەش لەگەڵ بە هیوابوون و رەجادا باشترە لەگەڵ ترسدا، چونکە گومانی باش بردنە بە خودای گەورە. خوای گەورە لە فەرموودەیەکی قودسیدا دەفەرموێت: «أنا عند ظن عبدي بي» (مسلم)، واتە: من بەو شێوەیە دەبم کە بەندەکەم گومانم پێ دەبات ـ گەر هیوای بوو رەحمی پێ بکەم ـ رەجایش دوو بەشە: یەکەم: ئەو کەسەیە کە کردەوە دەکات و بە هیوای پاداشتە، عائیشە دەڵێت: ئەی پێغەمبەری خودا ﷺ واتای ﴿وَالَّذِينَ يُؤْتُونَ مَا آتَوا وَّقُلُوبُهُمْ وَجِلَةٌ﴾ هو الذي يسرق ويزني ويشرب، وهو يخاف الله عزوجل؟ قال: لا يا بنت الصديق، ولكنهم الذين يصلون ويصومون ويتصدقون وهم يخافون أن لا يقبل منهم، ﴿أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ﴾. ئەوەیە کەسێك دزی و زیناو عارەق دەخوناتەوە، بەڵام لە خوا دەترسێت؟ فەرمووی: نەخێر ئەی کچی صدیق ئەو کەسانەن کە نوێژ و رۆژوو و خێر دەکەن، بەڵام دەترسن لێیان وەرنەگیرێت ﴿أُولَٰئِكَ يُسَارِعُونَ فِي الْخَيْرَاتِ﴾ واتە: ئەوانە پێشبڕکێ لە خێردا دەکەن. (الترمذي).

پلەی سێیەم: گوناهباری تەوبەکار بە هیوای لێخۆشبوونی خودایە، بەڵام ئەو کەسەی بەردەوامە لەسەر تاوان و تەوبە ناکات و بە هیوای ئەوەیە کە خودا لێی خۆش بێت، ئەمە تەنها ئاواتخواستنە بۆ لێخۆشبوون، ئەم جۆرەش خراپە، بەڵام دوو جۆری یەکەم چاکە، چونکە ئیماندار کردەوەی چاکەو ترس کۆکردوەتەوە، دووڕووش کردەوەی خراپەو بێ ترس کۆی کردووەتەوە.

ترس: خەمێکە لە دڵدا دروست دەبێت لەبەر پێشبینی کردنی ناخۆشی، جا ئەگەر دڵنیا بوو لە تووشبوونی ناخۆشییەکە ئەوە پێی دەڵێن (خشية)، ترس لە خودا دژی هیوا و ڕەجا نییە، بەڵکو هۆکاری بەدەستهێنانی ڕەحمەتە لە ڕێگەی ترسەوە و ڕەجاش لە ڕێگەی بەهیوابوونەوە. هەر بۆیە پێویستە کە ترس و ڕەجاو خۆشەویستی خودا کۆ بکرێتەوە. ئیبن قەیم دەڵێت: دڵ لە بەرەوخوداچوونی وەک باڵندەیەک وایە خۆشەویستی سەریەتی، ترس و ڕەجاش دوو باڵەکەین.

ترسی واجب: ئەوەیە کە وا بکات فەرزەکان بەجێ بهێنرێت و واز لە حەرامەکان بهێنرێت، لەوەش زیاتر ترسێکە کە هانی چاکەت بدات و دوور بکەویتەوە لە مەکروهەکان.

جۆرەکانی ترس: ١- ترس لە شتی شاراوەو بەخودا زانین کە تەنها بۆ خودایە، هەر کەس ئەم جۆرە ترسەی هەبێت بەرامبەر غەیری خودا شیرکی گەورەیە، وەک ترسان لە بت کە زەرەر و زیانت پێدەگەیەنێت. ٢- ترسێکی حەرام: وەک تەرک کردنی واجبات لە ترسی خەڵکی. ٣- ترسی ئاسایی کە جائیزە: وەک ترسان لە گورگ و شتی تر.

الزهد: وەرگێڕانی حەز و ئارەزوو لە شتێکەوە بۆ شتێکی باشتر، زوهد کردن بەرامبەر بە دونیا مایەی ڕاحەتی دڵ و جەستەیە، بە پێچەوانەوەی حەزکردن بە دونیا مایەی خەموخەفەت و خۆشەویستی دونیاش سەرچاوەی هەموو تاوانێکە و ڕق لێبوونەوەی دنیاش هۆکاری عیبادەت و گوێڕایەڵییە.

زوهد کردن لە دونیا ئەوەیە کە دنیات لە دڵدا دەرکەیت، نەک لە دەستی دەرکەیت و دڵت هەر لای بێت. کە ئەم جۆرە زوهدە زوهدی نەزانانە. پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «نعم المال الصالح للمرء الصالح» (احمد)، واتە باشترین ماڵ ئەوەیە هی پیاوێکی چاک و سالح بێت. خەڵکی و ماڵ پێکەوە چەند حاڵەتێکیان هەیە. ١- لەبەر شەڕو مەشغەڵەتی ماڵ ڕقی لێیەتی و نایەوێت و لێی ڕادەکات، ئەم کەسە دەڵێن زاهید. ٢- دڵخۆش نییە بە بوونی و زۆریش ڕقی لێی نییە، ئەم کەسە دەڵێت ڕازییە. ٣- بوونی ماڵی لە نەبوونی پێ خۆشترە، چونکە حەزی لە ماڵە، بەڵام حەزەکەی ئەوەندە نییە کە بە دوای ماڵدا بگەڕێت، بەڵام گەر هاتە دەستی بەبێ ئەزیەت پێی خۆشە، ئەم کەسەش دەڵێن قانع. ٤- حەزی لێیەتی، بەڵام لەبەر بێدەسەڵاتی وازی لە بەدواگەڕانیدا هێناوە، هەرکات ماڵی دەستکەوێت بە ماندووبوونەوە دەستی دەهێنێ، ئەم کەسە دەڵێن (حريص). ٥- ئەو پارەو خواردنەی بە دوایدا دەگەڕێت و دەیەوێت بەدەستی بێنێت لەبەر زەرورەتە وەک کەسێکی برسی و بێ جل و بەرگ، ئەم کەسەش دەڵێن (مضطر) مەجبور.

گفتوگۆیەکی هێمنانە

کابرایەك ناوی عەبدوڵڵا بوو، گەشت بە کابرایەکی تر ناوی عەبدولنەبی (بەندەی پێغەمبەر) بوو، عەبدوڵڵا ناوی کابرای بەلاوە خراپ بوو، چونکە واتاکەی ئەوە دەگەیەنێت کە بەندەی پێغەمبەرەو لە دڵی خویدا وتی: چۆن کەسێك جگە لە خودا یەکێکی تر دەپەرستێت؟ دواتر بە کابرای وت: تۆ غەیری خودا دەپەرستیت؟ وتی: نەخێر، من خودا دەپەرستم‌و موسڵمانم، غەیری خوداش ناپەرستم.

عەبدوڵڵا وتی: ئەی ئەم ناوە چییە کە لە ناوی مەسیحییەکان دەچێت کە ناوی دەنێن (عبد المسیح)، بەڵام بۆ ئەوان سەیر نییە، چونکە مەسیح دەپەرستن، بەڵام کەسێك ناوی تۆ دەبیستێت وا دێتە خەیاڵی کە تۆ پێغەمبەر ﷺ دەپەرستیت کە ئەمە بیروباوەڕی موسڵمان نییە بەرامبەر بە پێغەمبەرەکەی، بەڵام ئەوەی لەسەرمان واجبە باوەڕمان وابێت (موحەممەد) بەندەو پێغەمبەری خودایە.

عبدالنبی وتی: بەڵام (موحەممەد) باشترین کەسەو سەرداری پێغەمبەرانەو ئێمەش لەبەر بەرەکەت‌و خاتری ئەو ئەم ناوە لە خۆمان دەنێین‌و داوای شەفاعەتی لێ دەکەین، بە لاتەوە سەیر نەبێت، براکەم ناوی (عبدالحسین)ەو باوکیشم ناوی (عبدالرسول)ە، ئەم ناوانەش بڵاوەو هەر لە کۆنەوە باب‌و باپیرانمان بەکاریان هێناوەو توند مەبە لە مەسەلەکەداو ئاییین ئاسانە.

عەبدوڵڵا وتی: ئەم کارە زۆر خراپە، لەوەی پێشتر خراپترە، ئەمەش داواکردنی شتێکە لە غەیری خودا کە لە توانایدا نییە، جا ئەو کەسەی داوای لێ دەکرێت پێغەمبەر ﷺ بێت یان هەر پیاوچاکێك بێت وەکو حوسەین (ڕەزای خوای لێبێت)، ئەم کارەش پێچەوانەی یەکتاپەرستییە کە ئێمە پێویستە پەیڕەوی بکەین، هەر بۆیە ڕوونکردنەوەی واتای (لا اله الا الله) چەند پرسیارێکت لێ دەکەم بۆ ئەوەی گەورەیی ئەم شتەت بۆ دەرکەوێت و خراپی ناونان بەو ناوانەوە وهاوشێوەی ئەو ناوانەت بۆ دەرکەوێت، دیارە ئامانجی من لەم شتەدا تەنها ڕوونکردنەوەی ڕاستییەو شوێنکەوتنی و دەرخستنی ناڕاستییەو دوورکەوتنەوەیەو فەرمان بە چاکەو نەهی لە خراپەیە خوداش پشتیوانەو هەموو شت هەر بە دەستی ئەوە، سەرەتا من ئەو دوو ئایەتەت بیر دەخەمەوە کە دەفەرموێت: ﴿إِنَّمَا كَانَ قَوْلَ الْمُؤْمِنِينَ إِذَا دُعُوا إِلَى اللَّهِ وَرَسُولِهِ لِيَحْكُمَ بَيْنَهُمْ أَنْ يَقُولُوا سَمِعْنَا وَأَطَعْنَا﴾ (النور ٥١) واتە: کاتێك ئیمانداران بانگ دەکرێن بۆ ئەوەی خوای گەورە وپێغەمبەر حوکم بکات لەنێوانیاندا دەڵێن: بیستمان‌و گوێڕایەڵ بووین هەروەها ﴿فَإِنْ تَنَازَعْتُمْ فِي شَيْءٍ فَرُدُّوهُ إِلَى اللَّهِ وَالرَّسُولِ إِنْ كُنْتُمْ تُؤْمِنُونَ بِاللَّهِ وَالْيَوْمِ الْآخِرِ﴾ (النساء ٥٩) واتە: ئەگەر جیاوازییتان کەوتە نێوانەوە لە شتێکدا بیگەڕێننەوە بۆ لای خوای گەورەو پێغەمبەرەکەی ئەگەر باوەڕتان هەیە بە خوداو ڕۆژی دوایی.

عەبدوڵڵا وتی: تۆ وتت تەنها خودا دەپەرستیت ودەڵێیت: (لا اله الا الله)، دەکرێت واتاکەیم پێ بڵێیت؟

عبدالنبی وتی: یەکخواپەرستی ئەوەیە باوەڕت وابێت کە خودا هەیە وزەوی وئاسمانەکانی دروست کردووەو ژیان ومردن و کاری ئەم کەونە بەدەستی ئەوەو ڕۆزیدەرو زانیارو بەدەسەڵاتە.

عەبدوڵڵا وتی: ئەگەر ئەمە یەکخواپەرستی بوایە فیرعەون‌و قەومەکەی وئەبوجەهل وهاوشێوەی ئەوان یەکخواپەرست نەبوون، چونکە ئەوەی تۆ دەیڵێیت دەیانزانی هەروەك زۆرێك لە موشریکەکان وفیرعەون هەرچەندە بانگەشەی خوایەتی دەکرد لەدڵەوە باوەڕی

هەبوو کە خودا هەیە و ئەم کەونە بەڕێوە دەبات، بەڵگەش ئەم ئایەتەیە ﴿وَجَحَدُوا بِهَا وَاسْتَيْقَنَتْهَا أَنفُسُهُمْ ظُلْمًا وَعُلُوًّا﴾ (النمل: ١٤)، واتە: لە دڵدا باوەڕیان هەبوو، بەڵام لەبەر خۆبەزلزانین وستەم و ئینکارییان کردو باوەڕیان نەکرد، لە کاتی عەرق بوونیدا ئەم باوەڕەی کە لە دڵیدا هەبوو دەرکەوت.

بەڵام لە راستییدا ئەو یەکخواپەرستییەی پێغەمبەران بۆ گەیاندنی هاتوون و کتێبەکانی بۆ روونکردنەوەی هاتوون و لە پێناویدا شەڕ لەگەڵ قورەیش کرا ئەوەیە کە: تەنها خودا بپەرستین.

واتای پەرستن: ئەوەیە کە هەموو کردەوەو گوفتاری ئاشکراو شاراوە کە خودا پێی خۆشەو پێی رازی دەبێت دەگرێتە خۆ، واتای (إله) لە (لا اله الا الله)دا ئەوەیە.

ئەو پەرستراوەیە کە بە تەنها ئەو شایەتی پەرستنە و بۆ کەسێك و شتێکی تر پەرستن رەوا نییە.

عەبدوڵا وتی: ئەی دەزانیت خودا بۆ پێغەمبەرانی ناردووە کە یەکەمیان نووحە؟

عبدالنبی وتی: بۆ ئەوەی بانگی موشریکەکان بکەن بۆ پەرستنی تەنها (الله)، وازهێنان لە هەر شەریکێکی تر.

عەبدوڵا وتی: ئەی هۆکاری شیرکی قەومەکەی نوح چی بوو؟

عبدالنبی وتی: نازانم.

عەبدوڵا وتی: خودای گەورە کاتێك نوحی کردە پێغەمبەرو ناردی قەومەکەی کە زیادەڕەوییان کردبوو لە بە گەورەدانانی پیاواکاندا وەك: وەد، یەسوع، یەغوث، یەعوق، نەسر.

عبدالنبی وتی: یەعنی مەبەستت لەوەیە کە (ود) و (سواع) و ئەوانی تر ناوی کەسانی پیاوچاکن و ناوی ئەم بتانە نین؟

عەبدوڵا وتی: بەڵێ، ئەوانە پیاوچاك بوون و قەومی نوح کردویانن بە خوداو عەرەبیش لەوانەوە وەریان گرتووە، بەڵگەش لەسەر ئەمە ئەو فەرموودەیەیە کە لە ئیبن عەبباسەوە دەگێڕێتەوەو دەڵێت: (صارت الأوثان التي كانت في قوم نوح في العرب بعد، أما ود كانت لكلب بدومة الجندل، وأما سواع كانت لهذيل، وأما يغوث فكانت لمراد ثم لبني غطيف بالجوف عند سبأ، وأما يعوق فكانت لهمدان، وأما نسر فكانت لحمير لآل ذي الكلاع، أسماء رجال صالحين من قوم نوح، فلما هلكوا أوحى الشيطان إلى قومهم أن انصبوا إلى مجالسهم التي كانوا يجلسون أنصابا وسموها بأسمائهم، ففعلوا فلم تعبد حتى إذا هلك أولئك وتنسخ العلم عبدت) (رواه البخاري). ئەو بتانەی لە قەومی نوحدا هەبوون دواتر لەناو هۆزەکانی عەرەبدا دەپەرستران، (ود) هی هۆزی (کلب) بوو لە (دومة الجندل)، (سواع) هی (هذيل) بوو، (يعوث) هی (مراد) بوو، دواتر بوو بە هی (بنى عطيف) لە (سبأ)، (يعوق) هی همدان بوو، (نسر) هی (حمير) بوو، ئەمانە پیاوچاك بوون دوای ئەوەی وەفاتیان کرد شەیتان خستییە دڵی قەومەکەیانەوە کە لەو شوێنەی ئەم پیاوچاکانە دادەنیشتن، هەیکەلیان بۆ بکەن و ناوی خۆیانی لێ بنێن، ئەوانیش ئەوەیان کردو هەتا ئەو خەڵکە مابوو نەپەرستران، بەڵام دوای ئەوەی ئەوان مردن و زانست لەناویاندا نەما دەیانپەرستن. (البخاري)

عبدالنبی وتی: ئەمە شتێکی سەیرە.

عەبدوللا وتی: ئەی بۆ لەمە سەیرترت بۆ باس نەکەم؟ بزانە کە موحەمەد ﷺ کە خاتەمی پێغەمبەرانە خوای گەورە بۆ قەومێکی ناردووە، داوای لێخۆشبوون دەکەن، عیبادەت دەکەن، تەواف دەکەن، حەج دەکەن، خێریش دەکەن، بەڵام هەندێك لە دروستکراوەکانی خودایان خستۆتە بەینی خۆیان و خودا (وسائط) بۆ ئەوەی لە خودا نزیکیان بکەنەوەو شەفاعەتیان بۆ بکەن، وەك فریشتەکان، و عیسا پێغەمبەر (ﷺ) و هەروەها غەیری ئەمانیش. خوای گەورەش موحەممەدی نارد ﷺ کە ئاینەکەی باپیرەیان ئیبراهیم (ﷺ) یان بۆ زیندوو بکاتەوە پێیان بڵێت کە پەرستنی شتانێك بۆ نزیك بوونەوە لە خودا جائیز نییە، هەموو ئەو شتانەی بۆ ئەکانیان دەکەن تەنها شایەنی خودایە. ئەو دروستکەرەو تەنهایەو شەریکی نییەو رۆزیدەرە، بە تەنها رەوی و ئاسمانەکان و ئەوەی نیشتەجێی زەویی ئاسمانەکانە هەموو بەندەی ئەون و لە ژێر دەسەڵاتی ئەودان، بەڵکو هەتا ئەو بتانەی کە دەیانپەرستن بیناوەرەکان دەیبرانی لە ژێر دەسەڵاتی خودادان

عبدالنبی وتی: ئەمە قسەگەلێکی سەیرترەو ترسناکە، هیچ بەڵگەت هەیە لەسەری؟

عەبدوللا وتی: بەڵگە لەسەر ئەمانە زۆرن، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿قُلْ مَن يَرْزُقُكُم مِّنَ السَّمَاءِ وَالْأَرْضِ أَمَّن يَمْلِكُ السَّمْعَ وَالْأَبْصَارَ وَمَن يُخْرِجُ الْحَيَّ مِنَ الْمَيِّتِ وَيُخْرِجُ الْمَيِّتَ مِنَ الْحَيِّ وَمَن يُدَبِّرُ الْأَمْرَ فَسَيَقُولُونَ اللَّهُ فَقُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ﴾ (يونس: ٣١) واتە: پێیان بڵێ کێ لە ئاسمانەوە - بە هۆی بارانەوە - و لە زەوییەوە - بە هۆی خاکەوە - رۆزیتان دەدات، یان کێ بیستن و بینینی بەدەستە، ئەی کێ زیندوو لە مردو دەرهێنێت و مردووش لە زیندوو، یان کێ کارو فرمانەکان - ی ئەم بوونەوەرە - بەڕێ دەهێنێت؟ بێگومان دەڵێن (الله)، تۆش پێیان بڵێ ئەی لە خودا ناترسن. ئەی ئەمانە مایەی ئەوە نییە لە خودا بترسن هەروەها دەفەرموێت ﴿قُل لِّمَنِ الْأَرْضُ وَمَن فِيهَا إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَذَكَّرُونَ ۝ قُلْ مَن رَّبُّ السَّمَاوَاتِ السَّبْعِ وَرَبُّ الْعَرْشِ الْعَظِيمِ ۝ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ أَفَلَا تَتَّقُونَ ۝ قُلْ مَن بِيَدِهِ مَلَكُوتُ كُلِّ شَيْءٍ وَهُوَ يُجِيرُ وَلَا يُجَارُ عَلَيْهِ إِن كُنتُمْ تَعْلَمُونَ ۝ سَيَقُولُونَ لِلَّهِ قُلْ فَأَنَّىٰ تُسْحَرُونَ﴾ (المؤمنون: ٨٤-٨٩) واتە: پێیان بڵێ زەوی و ئەوانەیشی کە تێیدان موڵکی کێن ئەگەر زانیارن؟ ئەوانیش دەڵێن هی (الله)یە، تۆش پێیان بڵێ: ئەی بۆ بیر ناکەنەوە، پێیان بڵێ کێ پەروەردگاری حەوت ئاسمانەکان و عەرشی گەورەیە، ئەو کاتە دەڵێن (الله)، تۆش پێیان بڵێ ئەی بۆ لە خودا ناترسن، ئەی ئەمە مایەی ئەوە نییە لە خودا بترسن، پێیان بڵێ کێ خاوەنداریێتی هەموو شتێکی بەدەستەو پەنای خەڵك دەدات و کەس توانای ئەوەی نییە پەنای کەسێك بدات لە سزای خوا ئەگەر ئێوە دەزانن، ئەوانیش دەڵێن : هی (الله)یە تۆش بڵێ: ئەی چۆن گومرا دەکرێن و دەخەڵەتێنرێن.

موشریکەکان لەکاتی حەجدا دەیانوت: (لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك، إلا شريكا هو لك، تملكه وما ملك) واتە خودایە ئێمە گوێڕایەڵی تۆ دەکەین و شەریکت نییە مەگەر شەریکێك بە خۆی و موڵکەکەیەوە موڵکی تۆ بێت، دان پێدانانی موشریکەکانی قورەیش بەوەی کە تەنها خودا کاروباری بوونەوەری بە دەستە یان (توحيد الربوبية - یەکخواپەرستی پەروەردگاریتی) بە تەنها نەیانی کردووە بە موسڵمان، بەڵام پەرستن و داواکردن لە فریشتە و پێغەمبەر و پیاوچاکان بە مەبەستی شەفاعەت نزیکبوونەوە لە خودا

وای کردووه به بێباوەڕ لەقەڵەم بدرێن و خوێن و ماڵیان حەڵاڵ بێت، کەوابوو دوعاو نەزرو قوربانی ـ سەربڕین ـ داواکردنی یارمەتی هەموو جۆرێکی عیبادەت دەبێت تەنها بۆ خودا بێت.

عبدالنبی وتی ئەی ئەگەر یەکخواپەرستی باوەڕهێنان نییە بە بوونی خواو خاوەنداریتی بوونەوەر، وەك تۆ دەڵێیت، ئەی کامەیە؟

عەبدوڵڵ وتی ئەو یەکخواپەرستییەی موشریکەکان رازی نەبوون دانی پێدابنێن و پێغەمبەران هاتوون بۆ گەیاندنی ئەوەیە کە: تەنها پەرستن بۆ خودا بکەیت، هیچ جۆرێکی عیبادەت بۆ غەیری ئەو ئەنجام نەدەیت، وەك: دوعاو نەزرو سەربڕین و داوای یارمەتی و فریاکەوتن و ئەوانی تر، هەر ئەم یەکخواپەرستییە واتەی (لا اله الا الله)یە کە هیچ خودایەکی بەهەق نییە جگە لە (الله)، بە لای موشریکەکانی قورەیشەوە (إله) واتە خودا، هەر شتێکە کە عیبادەتی بۆ بکرێت، جا ئەو شتە یان کەسە پادشا بێت، پێغەمبەر بێت، پیاوچاك بێت، دار بێت، قەبر بێت، جنۆکە بێت، مەبەستیان ئەبووە لەو شتانەی بپەرستن لە غەیری خودا توانای دروست کردن و رۆزی دان و بەڕێوەبردنی کاروباری بوونەوەر هەبێت، بەڵکو دەیانزانی ئەو شتانە تەنها لە دەسەڵاتی پەروەردگاردایە.

هەر بۆیە پێغەمبەر ﷺ هات و بانگی کردن بۆ وتەی (لا اله الا الله) و پەیڕەوکردنی واتاکەی نەك تەنها وتنی بە زمان.

عبدالنبی وتی هەروەك بتەوێ کە بڵێیت: موشریکەکانی قورەیش لە واتای (لا اله الا الله) لە زۆر موسڵمانی ئەمڕۆ باشتر گەیشتبوون؟

عەبدوڵڵ وتی بەڵێ، ئەوەش واقیعێکی دڵ ناخۆشکەرە، چونکە بێباوەڕەکان دەیانزانی مەبەستی پێغەمبەر ﷺ بەو وشەیە: پەرستنی خودای تاك و تەنهاو بەری بوونە لە هەر شتێکی تر جگە لە خودا بپەرسترێت، چونکە کاتێك پێغەمبەر ﷺ پێی وتن: بڵێن (لا اله الا الله)، بێباوەڕەکان وتیان: چۆن هەموو خوداکانی کردووە یەك، ئەمە شتێکی سەیرە، بەڵام لە هەمان کاتدا دەیانزانی کە خودای گەورە بەڕێوەبەری ئەم گەردوونەیە، جا ئەگەر بێباوەڕەکان ئەوەندە لە واتای ئەو وشەیە گەشتبێتن، سەیر ئەوەیە کە خەڵکێك خۆی بە موسڵمان دەزانێت، بەڵام ئەوەندەی بێباوەڕەکان لەو وشەیە نەگەیشتووە: بە بڕوای ئەوان تەنها گوزارشتی ئەو وشەیە بەزمان بەبێ ئەوەی دڵ کردەوەی هەبێت لەو وتەیەدا، ئەوەشی کە زۆر زیرەکە پێی وایە کە واتای وشەکە ئەوەیە کە تەنها خودا رۆزیدەرەو دروستکەرەو بەڕێوەبەری گەردوونە، کەوابوو هیچ خێرێك هەیە لە کەسانێك بانگەشەی موسڵمانیەتی دەکەن، بەڵام ئەوەندەی بێباوەڕەکان لە واتای ئەو وشەیە نەزانن.

عبدالنبی وتی بەڵام ئەم ئایەتە لەسەر بێباوەڕە بت پەرستەکان هاتۆتە خوارەوە، چۆن پیاوچاکان و پێغەمبەران و بتەکان وەك یەك حسێب دەکرێت؟

عەبدوڵڵ وتی وەك پێشتر باسمان کرد هەندێك لە بتەکان بە ناوی پیاوچاکانەوە ناونراون وەك کاتی نوح (ﷺ)، بێباوەڕەکانیش مەبەستیان نزیکبوونەوە بووە لە خودا، بەڵگەش ئەم ئایەتەیە ﴿وَالَّذِينَ اتَّخَذُوا مِن دُونِهِ أَوْلِيَاءَ مَا نَعْبُدُهُمْ إِلَّا لِيُقَرِّبُونَا إِلَى اللَّهِ زُلْفَى﴾ (الزمر ٣) ئەوانەی کە جگە لەخوا پشتیان بەشتی تر بەستووە وبەخوایان هەڵبژاردوە دەیانوت تەنها بۆ نزیکبوونەوە لە خودا دەیانپەرستین.

ئەمجا ئەوەی کە دەڵێیت چۆن پێغەمبەرو پیاوچاکان وبتەکان وەك یەك حسێب دەکەن؟ لەوەڵامدا دەڵێم. بێباوەڕان هەندێك پیاوچاکیان کردبوو بەخودا ولێی دەپاڕانەوە، وەك خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ أُولَٰئِكَ الَّذِينَ يَدْعُونَ يَبْتَغُونَ إِلَىٰ رَبِّهِمُ الْوَسِيلَةَ أَيُّهُمْ أَقْرَبُ وَيَرْجُونَ رَحْمَتَهُ وَيَخَافُونَ عَذَابَهُ إِنَّ عَذَابَ رَبِّكَ كَانَ مَحْذُورًا ﴾ (الإسراء ٥٧) واتە: ئەوانەی کەئەوان هانا وهاواریان بۆ دەبەن، کامیان لەخوا نزیکترە؟ لەکاتێکدا کە ئەوان خۆیان هاوار لەخوا دەکەن وڕێگەی نزیك بوونەوە لەخوا دەگرنەبەر، و چاوەڕوانی ڕەحمەتی دەکەن، ولەسزا وتۆڵەشی دەترسن، بەڕاستی سزای پەروەردگارت وەها سەختە کەدەبێت هەموو کەس خۆی لێبپارێزێت، وەهەندێکی تر عیسی پێغەمبەر (علیه السلام) ودایکیان کردوە بەخودا ولێیان دەپاڕێنەوە وەك خـودا دەفـەرموێت: ﴿ وَإِذْ قَالَ اللَّهُ يَا عِيسَى ابْنَ مَرْيَمَ أَأَنتَ قُلْتَ لِلنَّاسِ اتَّخِذُونِي وَأُمِّيَ إِلَٰهَيْنِ مِن دُونِ اللَّهِ ﴾ (المائدة ١١٧) واتە وەبیر دەکی بهێنەرەوە کاتێك کە خوای گەورە لە ڕۆژی دواییدا دەفەرموێت، ئەی عیسای کوڕی مەریەم ئایا تۆ بە خەڵکەت ووت کە من و دایکم بکەن بە دوو خودا جگە لە (الله)؟

هەندێکی تریان فریشتەکان دەپەرستن وهانا وهاواریان بۆ دەبەن وەك دەفەرموێت ﴿ وَيَوْمَ يَحْشُرُهُمْ جَمِيعًا ثُمَّ يَقُولُ لِلْمَلَائِكَةِ أَهَٰؤُلَاءِ إِيَّاكُمْ كَانُوا يَعْبُدُونَ ﴾ (سبأ ٤٠) واتە: ڕۆژێك دادێت کە خوای گەورە تەواوی (پەرستراو ئەو کەسانەشی دەیانپەرستن) کۆ دەکاتەوە وئەمجا بۆ لۆمەیەیان خوای گەورە بەفریشتەکان دەفەرموێت: ئایا ئائەمانە بوون کە ئێوەیان دەپەرست؟

چاك بیر لەم ئایەتە پیرۆزانە بکەرەوە کەچۆن خوای گەورە ئەو کەسانەی بە بێباوەڕ داناوە کە بتەکانیان پەرستوە، دیسان بەهەمان شێوە و بەبێ جیاوازی ئەو کەسانەشی بەبێباوەڕ داناوە کە پیاوچاکەکان و پێغەمبەرانیشیان بەخوا زانیوە، پێغەمبەریش ﷺ شەڕی لەگەڵ هەموویان کردووەو بەبێ جیاوازی.

عبدالنبی وتی: بەڵام بێباوەڕەکان داوای شتیان لێ دەکەن، بەڵام من دەزانم کە تەنها خودا توانای سوودگەیاندن وزەرەر گەیاندنی هەیەو تەنها لەخودا ئەوە داوا دەکەم و پیاوچاکان توانای ئەوەیان نییە، بەڵام تەنها شەفاعەتی ئەوانم دەوێت.

عەبدوڵڵا وتی: ئەم قسەیەت ڕێك وەك قسەی بێباوەڕەکانە، بەڵگەش ئەم ئایەتەیە ﴿ وَيَعْبُدُونَ مِن دُونِ اللَّهِ مَا لَا يَضُرُّهُمْ وَلَا يَنفَعُهُمْ وَيَقُولُونَ هَٰؤُلَاءِ شُفَعَاؤُنَا عِندَ اللَّهِ ﴾ (یونس ١٨) ئەو شتانەی سوود گەیاندنی سوودو زەرەری نییە دەیانپەرستن و دەڵێن ئەمانە شەفاعەتمان بۆ دەکەن لای خودا.

عبدالنبی وتی: بەڵام من غەیری خودا ناپەرستم، داواکردن و پەنابردنە بەر ئەوان عیبادەت نییە

عەبدوڵڵا وتی: بەڵام داوات لێ دەکەم دان بەوەدا بنێیت کە خودا فەرزی کردووە ئیخلاصی و بێگەردی و پاکیت هەبێت لە عیبادەتدا بۆ خوداو تەنها ئەو بپەرستیت، هەروەك لە قورئاندا دەفەرموێت ﴿ وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ ﴾ (البينة ٥) واتە فەرمانیان پێ کراوە تەنها خودا بپەرستن وبەپاکی ودڵسۆزی وملکەچی فەرمانبەرداری ئاین و بەرنامەکەی بن و لادەن لەهەموو ئاین وبەرنامەیەکی تر جگە لەئیسلام.

عبدالنبی وتی: بەڵێ ئەوەی فەرزە لەسەرم.

عەبدوڵڵا وتی: باشە ئەوەی خودا فەرزی کردووە لە سەرت چییە؟ ڕوونی بکەوە، پەرستنی خودا بەتەنها؟

عبدالنبي وتی: بەڵێ نازانم مەبەستت چییە بەو پرسیارە، فەرموو ڕوونی بکەوە.
عەبدوللا وتی: گوێم لێ بگرە تا بۆت ڕوون بکەمەوە خوای گەورە دەفەرموێت: « ٱدۡعُوا۟ رَبَّكُمۡ تَضَرُّعࣰا وَخُفۡیَةًۚ إِنَّهُۥ لَا یُحِبُّ ٱلۡمُعۡتَدِینَ » (الأعراف ٥٥) واتە: دوعا بکەن بە ملکەچیو شاراوە خوای گەورە زیادەڕەوی خۆش ناوێت، ئایا دوعا عیبادەتە یان نا؟
عبدالنبي وتی: بەڵێ بنچینەی عیبادەتە وەك پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت « الدُّعاءُ هُوَ العِبَادَةَ » (ابوداود) واتە: دوعا عیبادەت وپەرستنە.
عەبدوللا وتی: کەواتوو دانت نا بەوەی دوعا عیبادەتە، کاتێك بە شەوو ڕۆژ دوعا دەکەیت کاتێك پێویستیەکت هەیەو داوا لە خودا دەکەیت، لە هەمان کاتدا داوا لە پێغەمبەرێك یان پیاوچاکێك لە قەبرەکەیدا بکات، ئایا شیرکی قەرار نەداوە لەو عیبادەتەدا؟
عبدالنبي وتی: بەڵێ ڕاستە ئەوە شەریك قەراردانەو ئەمە شتێکی ڕوونە.
عەبدوللا وتی: نموونەیەکی تر: خوای گەورە دەفەرموێت: « فَصَلِّ لِرَبِّكَ وَٱنۡحَرۡ » (الكوثر ٢) واتە: نوێژو سەربڕین بۆ خودا بکە، کاتێك تۆ گوێڕایەڵی خودا دەکەیتو قوربانی بۆ خودا دەکەیت، ئایا عیبادەتە یان نا؟
عبدالنبي وتی: بەڵێ ئەوە عیبادەتە.
عەبدوللا وتی: ئەی ئەگەر بۆ کەسێکی تر قوربانیت کرد جنۆکە بێت یان مرۆڤ، ئایا شەریکت بۆ خودا داناوە یان نا؟
عبدالنبي وتی: بەڵێ ئەوە شەریك دانانە بەبێ گومان.
عەبدوللا وتی: من دوو نموونەم هێنایەوە لەسەر دوعا کە عیبادەتێکی گوزارشتەو سەربڕین کە کردەوەیە. عیبادەتیش تەنها ئەو دووانە نینو فراوانترە لەو دووانە، نەزرو سوێند خواردنو پەناگرتنو داوای یارمەتی کردن هەمووی عیبادەتە. بەڵام موشریکەکان کە قورئان لە کاتیاندا هاتە خوارەوە فریشتەو پیاوچاکانو لاتو عوززایان دەپەرست.
عەبدوللا وتی: بەڵێ دەیانپەرست.
عبدالنبي وتی: ئەی عیبادەتەکەیان بۆ ئەوانە تەنها لە دوعاو سەربڕینو پەناگرتن و داوای یارمەتی نەبوو؟ ئەگینا ئەوان دەزانن کە بەندەی خودانو لە ژێر دەسەڵاتی ئەودانو هەر ئەو کاروباری بوونەوەر هەڵدەسوڕێنێت، بەڵام پەنایان بردە بەر ئەوانە بۆ شەفاعەت و نزیکبوونەوە لە خودایە، ئەمەش زۆر ئاشکرایە.
عبدالنبي وتی: ئەی عەبدوللا، ئایا تۆ شەفاعەتی موحەممەد ﷺ ئینکاری دەکەیت و خۆتی لێ بەری دەکەیت؟
عەبدوللا وتی: نەخێر من ئینکاری ناکەمو خۆمی لێ بەری ناکەم، بەڵکو پێغەمبەر ﷺ دایكو باوکم بە قوربانی بێت شەفاعەت دەکاتو شەفاعەتی لێوەردەگیرێت، من هیوام وایە بەر شەفاعەتی ئەو بکەوم، بەڵام شەفاعەت هەمووی هی خودایە وەك دەفەرموێت « قُل لِّلَّهِ ٱلشَّفَـٰعَةُ جَمِیعࣰا » (الزمر ٤٤) بەبێ مۆڵەتی ئەو شەفاعەت ناکرێت، وەك دەفەرموێت: « مَن ذَا ٱلَّذِی یَشۡفَعُ عِندَهُۥۤ إِلَّا بِإِذۡنِهِۦۚ » (البقرة ٢٥٥) واتە: کێ دەتوانێت شەفاعەت بکات بەبێ مۆڵەتی ئەو - خودا - هەرکەس خودا نەیەوێت شەفاعەتی بۆ ناکرێت، وەك دەفەرموێت: « وَلَا یَشۡفَعُونَ إِلَّا لِمَنِ ٱرۡتَضَىٰ » (الأنبياء ٢٨) دیارە خودا تەنها بە یەکخواپەرست ڕازی

دەبێت، وەك دەفەرموێت ﴿ وَمَن يَبْتَغِ غَيْرَ ٱلْإِسْلَٰمِ دِينًا فَلَن يُقْبَلَ مِنْهُ وَهُوَ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنَ ٱلْخَٰسِرِينَ ﴾ (آل عمران ٨٥) واتە: هەرکەس جگە لە ئیسلام دینێکی تری هەبێت لێی وەرناگیرێت‌و لە دوارۆژدا حەسارەتمەندە. جا هەرکات شەفاعەت هەمووی هی خودا بوو، بە مۆڵەتی ئەو بوو، مۆڵەتی کەسەکانیش هەر هی ئەو بوو، مۆڵەتی تەنها یەکخواپەرستیش دەدات من داوای شەفاعەت لە خودا دەکەم‌و دەڵێم: خوایە بەر شەفاعەتی پێغەمبەرم بخەیت.

عبدالنبی وتی: ڕێکەوتین لەسەر ئەوەی کە ناتوانین داوای شتێك لە یەکێك بکەین کە نیەتی، بەڵام پێغەمبەر ﷺ شەفاعەتی دراوە پێی، کەوابوو موڵکی خۆیەتی، بەو شێوەش ڕەوایە داوای شتێکی لێ بکەم کە هەیەتی‌و شیرك نییە؟

عەبدوڵڵا وتی: بەڵێ ئەمە ڕاستە ئەگەر خودای گەورە خۆی نەهی نەکردبایە لە داواکردن لە غەیری خۆی وەك دەفەرموێت ﴿ فَلَا تَدْعُوا۟ مَعَ ٱللَّهِ أَحَدًا ﴾ (الجن ١٨)، واتە: لەگەڵ خوا داوا لە کەسی تر مەکەن. داواکردنی شەفاعەتیش دوعایە، جا ئەو کەسەی شەفاعەتی داوە بە پێغەمبەر ﷺ هەر خودایە، ئەوەشی ڕیگری لێ کردووە لە داواکردنی لە غەیری خودا هەر خودایە.

شەفاعەت کردنیش تەنها بۆ پێغەمبەر ﷺ نییە، بەڵکو فریشتەو منداڵی نابالغ‌و پیاوچاکان شەفاعەت دەکەن، ئایا دەبێت بڵێین خودا شەفاعەتی داوە بەوان‌و منیش داوایان لێ دەکەم؟

ئەگەر بڵێی وا دەکەم دەگەڕێینەوە بۆ عیبادەتی پیاوچاکان کە لە قورئاندا باس کراوە، ئەگەر بڵێی نەخێر ئەوا ئەو وتەیەت کە دەڵێیت: شەفاعەت دراوە پێی و منیش داوای لێ دەکەم بەتاڵ دەبێتەوە.

عبدالنبی وتی: بەڵام من عیبادەتی غەیری خودا ناکەم‌و شەریکی بۆ قەرار نادەم، پەنابردنە بەر پیاوچاکانیش شیرك نییە؟

عەبدوڵڵا وتی: دان دەنێیت بەوەدا کە خودا شیرکی حەرام کردووە زیاتر لە زیناو لێی خۆش نابێت؟

عبدالنبی وتی: بەڵێ دانی پێدا دەنێم، ئەوە شتێکی ئاشکرایە لە قورئاندا.

عەبدوڵڵا وتی: ئێستا دەڵێیت من موشریك نیم دەی ئێستا بۆم ڕوون بکەوە ئەو شیرکەی کە تۆ تووشی نەبووی کامەیە؟

عبدالنبی وتی: شیرکی عیبادەتی بتەکانە، داوا لێ کردن‌و ڕوو تێ کردنە.

عەبدوڵڵا وتی: ئەی واتای عیبادەتی بتەکان چییە؟ تۆ پێت وایە کافرەکانی قورەیش باوەڕیان وابوو کە ئەو دار و بەردانە خەڵك دروست دەکەن‌و ڕۆزییان دەدەن‌و کاروباری بوونەوەریان بە دەستە؟ ئەوان باوەڕیان وانەبووە؟

عبدالنبی وتی: منیش باوەڕم وانییە، بەڵکو ئەوانەی ڕوو دەکەنە دار و بەرد و قەبر، داوایان لێ دەکەن وسەربڕینیان بۆ دەکەن‌و دەڵێن: ئەمانە لە خودامان نزیك دەکەنەوە و خوداش بە بەرەکەتی ئەمانە پەرگاریمان لێ دەکات، من مەبەستم لە عیبادەتی بتەکان ئەمەیە.

عەبدوڵڵا وتی: ڕاست دەکەیت ئەو شتانەی لای بت‌و قەبرو هاوشێوەکانی دەکرێت، هەروەها دەڵێیت: شیرکی عیبادەتی بتەکانە، ئایا مەبەستت ئەوەیە ئەمە تایبەتە بەوانەی کە ئەو شتانە دەکەن؟ واتە پەنابردنە بەر پیاوچاکان - مردوو - داوا کردن لێیان شیرك نییە؟

عبدالنبي وتی: مەلێ مەبەستم لەوەیە.

عەبدوڵڵا وتی: ئەو هەموو ئایەتەی بۆم باس کردیت کە داواکردن لە پیاوچاکان و فریشتەکان بە شیرك لە قەڵەم دەدات چی لێهات.

عبدالنبي وتی: بەڵام ئەوانەی داوایان لە فریشتەو پێغەمبەران کردووە لەبەر ئەوە کافر نەبوون، بەڵکو کافر بوون لەبەر ئەوەی وتوویانە فریشتە کچی خودان و مەسیح کوڕی خودایە، بەڵام ئێمە ناڵێین: عەبدولقادر کوڕی خودایە، یان زەینەب کچی خودایە.

عەبدوڵڵا وتی: دانی کوڕ بۆ خوای گەورە خۆی بۆ خۆی کوفرێکی سەربەخۆیە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿قُلْ هُوَ اللَّهُ أَحَدٌ ۝ اللَّهُ الصَّمَدُ ۝ لَمْ يَلِدْ وَلَمْ يُولَدْ﴾ (الإخلاص ١-٣) واتە: پێیان بڵێ خودا تاکە وهەموان پێویستیان بەوە، لە کەس نەبووە وکەسی لێ نەبووە. لە شوێنێکی تردا دەفەرموێت: ﴿مَا اتَّخَذَ اللَّهُ مِن وَلَدٍ وَمَا كَانَ مَعَهُ مِنْ إِلَٰهٍ إِذًا لَّذَهَبَ كُلُّ إِلَٰهٍ بِمَا خَلَقَ وَلَعَلَا بَعْضُهُمْ عَلَىٰ بَعْضٍ﴾ (المؤمنون ٩١) واتە: خوای گەورە کوڕی نییەو شەریکیشی نییە. لێرەدا شیرك و هاوەڵدانی بە جیا لە دانانی کوڕ باس کردووە، بەڵگەش لەسەر ئەمە ئەوانەی عیبادەتی لاتیان دەکرد نەیان دەوت کوڕی خوایە، بەڵام بێباوەڕبوون، هەروەها عیبادەتی جنۆکە، هەر چۆن مەرهەبەکەش دەڵێن. هەر موسڵمانێك باوەڕی وابوو خودا کوڕی هەیە، لە دین دەردەچێت و مورتەدە، هەروەها کەسێکیش شەریك بۆ خودا قەرار بدات، واتا جیاوازی دەکەن لەو دوو شتەدا.

عبدالنبي وتی: بەڵام، خوای گەورە دەفەرموێت ﴿أَلَا إِنَّ أَوْلِيَاءَ اللَّهِ لَا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ﴾ (يونس ٦٢)، واتە: بە دڵنیاییەوە ئەولیاکانی خودا لە ڕۆژی دواییدا هیچ ترس و خەم وخەفەتیان نییە.

عەبدوڵڵا وتی: ئێمەش باوەڕمان بەوە هەیە، بەڵام نەك بپەرستڕێن، ئێمە تەنها ئینکاری عیبادەتکردنیان دەکەین و بکرێن بە شەریکی خودا، ئەگینا واجبە خۆشت بوێن و شوێنیان بکەویت و دان بنێیت بە کەرامەتەکانیاندا. ئەوەشی ئینکاری لە کەرامەتەکانیان دەکات بیدعەچییەکە، ئاینی خوداش باوەندگیرە لە نێوان دوو لادا، هیدایەتە لە نێوان دوو گومڕاییدا، هەقێکە لە نێوان دوو باتڵدا.

عبدالنبي وتی: ئەوانەی قورئانیان لەسەر هاتۆتە خوارەوە شایەتومان نەهێنن و ناڵێن خودا تاکەو پێغەمبەر ﷺ بەدرۆ دەخەنەوە، ئینکاری لە زیندووبوونەوە دەکەن و قورئان بە درۆ دەخەنەوەو دەڵێن سیحرە، بەڵام ئێمە شایەتی دەدەین کە خودا تاکەو موحەممەد پێغەمبەری ئەوەو باوەڕ بە قورئان دەکەین و باوەڕ بەزیندووبوونەوە دەکەین، نوێژ دەکەین و ڕۆژوو دەگرین، چۆن وەك ئەوان لە قەڵەممان دەدەن؟

عەبدوڵڵا وتی: بەڵام زانایان یەکڕان لەسەر ئەوەی ئەگەر کەسێك باوەڕی بە پێغەمبەر ﷺ کرد لە هەندێ شتداو بە درۆی خستەوە لە هەندێکی تردا بێباوەڕە و موسڵمان نییە، بەهەمان شێوە کەسێك باوەڕی بەشتێك لەقورئان هەبێت و باوەڕی بەوەی تری نەبێت، وەك کەسێك وایە دان بنێت بە تەنهایی خوداداو باوەڕی بە نوێژ نەبێت یان باوەڕی بە تەنهایی و نوێژ هەبێت و باوەڕی بە ڕۆژوو نەبێت، یان باوەڕی بەوانە هەبێت بەڵام باوەڕی بە زەکات نەبێت، یان باوەڕی بەوانە هەموو هەبێت و باوەڕی بە حەج نەبێت، چونکە کاتێك خەڵکێك

پابەندی حەج کردن نەبوون، بـــە کاتـــی پێغەمبەردا ﷺ خوای گەورە ئەم ئایەتەی لەسەر ناردنە خوارەوە ﴿وَلِلَّهِ عَلَى ٱلنَّاسِ حِجُّ ٱلْبَيْتِ مَنِ ٱسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا ۚ وَمَن كَفَرَ فَإِنَّ ٱللَّهَ غَنِىٌّ عَنِ ٱلْعَـٰلَمِينَ﴾ (آل عمران ٩٧) واتە خوای گەورە حەجی لەسەر خەڵك فەرز كردووە ئەگەر توانایان هەبێت، هەر كەس باوەڕی نەبێت خوای گەورە بێباكو دەوڵەمەندەو پێویستی بە كەس نییە. بەهەمان شێوە هەركەس باوەڕی بە زیندووكردنەوە نەبێت بێباوەڕە، هەر بۆیە خوای گەورە بە ئاشكرا لە قورئاندا دەفەرموێت ئەو كەسەی باوەڕی بە هەندێك لە قورئان هەبێتو باوەڕی بە هەندێكی تر نەبێت بێباوەڕە، بۆیە فەرمانی كردووە ئیسلام بە گشتی قەبوڵ بكرێت، ئایا ئێستا دان بەوەدا دەنێیت كە ئەگەر كەسێك باوەڕی بە هەندێك بیروباوەڕی ئیسلام هەبێت و بە هەندێكی تری نەبوو بێباوەڕە؟

عبدالنبی وتی: بەڵێ دان بەمەدا دەنێم، ئەمەش شتێكی ئاشكرایە لە قورئاندا.

عەبدوللا وتی: كەواتە دان دەنێیت بەوەدا ئەگەر كەسێك باوەڕی بە هەموو شتێك كە پێغەمبەر ﷺ هێناویەتی هەبێو باوەڕی بە نوێژ نەبوو یان زیندووبوونەوە، ئەوە بێباوەڕە بە یەكڕایی زانایان، قورئانیش باسی لەمە كردووە، كەوابوو بزانە یەكخواپەرستی گەورەترین فەرزێكە كە پێغەمبەر ﷺ هێناویەتیو گەورەترە لە نوێژو ڕۆژوو و زەكات و حەج، ئەی چۆن كەسێك باوەڕی بە یەكخواپەرستی نەبێت كە ئاینی هەموو پێغەمبەرانە بێباوەڕ نابێت، (سبحان الله) ئەم نەزانینە چییە؟

بەهەمان شێوە سەیری هاوەڵان بكە چۆن شەڕیان كرد لەگەڵ بەنی حەنیفەدا لە یەمامەدا، هەرچەندە موسڵمان بوونو شەهادەتیان دەدا كە خوا یەكەو موحەممەد پێغەمبەری ئەوە، نوێژو بانگیان بەجێ دەهێنا.

عبدالنبی وتی: بەڵام ئەوان باوەڕیان وابوو كە موسەیلەمە پێغەمبەرە، ئێمەش دەڵێین دوای موحەممەد كەس نابێتە پێغەمبەر.

عەبدوللا وتی: بەڵام ئێوە هەندێك لە پیاوچاكان و فریشتەكان و پێغەمبەران و هاوەڵان بەرز دەكەنەوە بۆ ریزی خودای ئاسمانو زەوی، ئەی كەسێك كەسێكی تر بەرز كاتەوە بۆ پلەی پێغەمبەرایەتی بێباوەڕ بێتو خوێنو ماڵی حەڵاڵ بێت و شەهادەت و نوێژ فریای ناكەوێت، بە دڵنیاییەوە گەر بەرزی بكاتەوە بۆ پلەی خودا بێباوەڕ دەبێت. هەروەها ئەوانەی عەلی سوتاندنی بە ئاگر، كەسانێك بوون دەیانوت موسڵمانینو زانستیان لەسەر دەستی هاوەڵان وەرگرتبوو، بەڵام باوەڕیان بەرامبەروابوو كە عەلی خودایە و زیان و سوودی بەدەستە، ئەی چۆن هاوەڵان یەكڕا بوون لەسەر بێباوەڕبوون و كوشتنیان؟ بەهەمان شێوەیەی كەسانێك هەن باوەڕیان بە (شێخ عبدالقادری گەیلانی) وكەسانی وەك ئەوە كە هانا وهاواریان بۆ دەبەن و لێیان دەپاڕێنەوە بەداوای ڕزق و ڕۆزی ومناڵ پێ بەخشینی لێ دەكەن، كە هەموو ئەمانە هیچیان لەئاینی پیرۆزی ئیسلامدا ڕێگایان پێ نەدراوە وخاوەنەكەیان لە دین دەخاتە دەرەوە، ئایا تۆ پێت وایە هاوەڵان بەبێ هیچ هۆیەك موسڵمان بە بێباوەڕ دابنێن؟ یان پێت وایە هەر چۆن باوەڕت هەست بەرامبەر بە شێخ ئاساییە، بەڵام بەرامبەر عەلی ئەو بڕوایەت هەبێت بێباوەڕ دەبێت؟

هەروەها دەوترێت ئەگەر ئەوانە بێباوەڕ نەبوون، بەڵام موشریك بوون و قورئان و پێغەمبەریان بەدرۆ خستۆتەوەو باوەڕیان بە زیندووبوونەوە نەبووە، ئەی بۆ زانایان لە کتێبە فیقهییەکاندا لە هەموو مەزهەبەکاندا بەشێکی تێدایە بە ناوی (حوکمی مورتەد)، واتە ئەو موسڵمانەی بێباوەڕ دەبێت دوای هاتنە ناو ئیسلامەوە، دواتر هەندێك شت باس دەکەن موسڵمان بە ئەنجامدانی لە ئیسلام دەردەچێت، هەتا شتی زۆر کە سادەی وەك: وشەیەك کە خودا رقی لێ بێت بەس گاڵتەکردنی تێدابێت بە ئیسلام وەك قورئان دەفەرموێت: ﴿ قُلْ أَبِاللَّهِ وَآيَاتِهِ وَرَسُولِهِ كُنتُمْ تَسْتَهْزِئُونَ ۝ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ﴾ (التوبة ٦٥-٦٦) واتە: پێیان بڵێ: (ئەی موحەممەد)، ئایا بە خوداو ئایەتەکانی وپێغەمبەرەکەی گاڵتەتان دەکرد، پێویست بە پاساو هێنانەوە ناکات دوای ئەوەی ئیمانتان هێنا بێباوەڕ بوونەوە، ئەمانە کە قورئان بە بێباوەڕیان دەزانێت، کەسانێك بوون لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ لە غەزای تەبوکدا شتێکیان وتبوو بەحسابی خۆیان بەگاڵتەوە وتبوویان، هەروەها دەوترێت خوای گەورە کە باسی بەنی ئیسرائیل دەکات - کۆمەڵێکیان - چەند باش بوون، بەڵام بە موسایان وت: بتێکمان بۆ بکە بە خودا، هەروەها کەسانێك لە هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ وتیان ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ درەختێکمان بۆ دیاری بکە با شتەکانمانی پێدا هەڵبواسین بۆ تەبەڕوك (ذات أنواط)، پێغەمبەر ﷺ سوێندی خوارد ئەمە رێك قسەی بەنی ئیسرائیلییەکانە کە وتیان: ﴿ اجْعَل لَّنَا إِلَٰهًا كَمَا لَهُمْ آلِهَةٌ ﴾ (الأعراف ١٣٨) واتە: ئەی موسا وەك ئەوەی ئەوان خودایان هەیە تۆش خودایەك بۆ ئێمە دابنێ کەمەبست ئەوە بوو بتێکیان بۆ دابنێت.

عبدالنبی وتی: بەڵام بەنی ئیسرائیل و هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ بەو وتانە بێباوەڕنەبوون.

عەبدوڵڵا وتی وەڵامەکەی: بەنی ئیسرائیل ئەوانەی داواکەیان کرد لە پێغەمبەرەکەیان، نەیان کرد وئەگەر داواکەیان بەجێ بهێنایە بێباوەڕدەبوون، هاوەڵانی موحەممەد ﷺ ئەگەر (ذات أنواط)یان بۆ خۆیان دابنایە دوای ئەوەی پێغەمبەر ﷺ نەهی لێ کردن بێباوەڕ دەبوون.

عبدالنبی وتی: ئیشکالێکی ترم هەیە، ئەویش بەسەرهاتی ئوسامەی کوڕی زەیدە، کاتێك لە شەڕدا دوژمنەکەی کوشت دوای ئەوەی وتی (لا اله الا الله) و دواتر پێغەمبەر ﷺ سەرزەنشتی کردو فەرمووی: کوشتت دوای ئەوەی وتی (لا اله الا الله) (البخاري)، هەروەها فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ «أمرتُ أنْ أقاتلَ الناسَ حتى يقولوا لا إله إلا الله» (مسلم)، واتە: فەرمانم پێکراوە شەڕ لەگەڵ خەڵك بکەم هەتا دەڵێن (لا اله الا الله) چۆن تەبایی نێوان ئەم دوو فەرموودەو وتەکانی تۆ بکەم؟

عەبدوڵڵا وتی: ئەوەی ئاشکرایە پێغەمبەر ﷺ شەڕی لەگەڵ جولەکە کردووە وسەروەت وسامانیشی بەغەنیمەت بردووە ودەشیان وت (لا اله الا الله)، هەروەها هاوەڵانی شەڕیان کرد لەگەڵ بەنی حەنیفەدا لە کاتێکدا شەهادەتیان دەدا کە خودا تەنهایە وموحەممەد پێغەمبەری ئەوەو نوێژیان دەکرد، هەروەها عەلی کۆمەڵێکی سوتاند، ئەمجا تۆ دەڵێیت کەسێك ئینکاری زیندووبوونەوە بکات بێباوەڕە وکوشتنی ڕەوایە، ئەگەرچی بڵێت (لا اله الا الله)، هەروەها کەسێك یەکێك لە رووکنەکانی ئیسلام ئینکاری بکات بێباوەڕە وکوشتنی حەڵاڵەو هەتا شەهادەتیش بدات، ئەی چۆن (لا اله الا الله) سوودی نییە بۆ کەسانێك تەنها ئینکاری لقێکیان کردووە و سوودی هەیە بۆ کەسانێك ئینکاری یەکخواپەرستی بکەن کە بنچینەی ئاینە؟!

رەنگە تۆ ماناى ئەم فەرموودانە تێنەگەیشتبیت، فەرمووده‌کەى ئوسامە: ئوسامە کەسێکى کوشت کە خۆى بەموسڵمان دەزانى و موسڵمان بوو، بەڵام ئوسامە واى زانى تەنها لە ترسى شمشێردا وتوویەتى، بەڵام ئەو کەسەى خۆى بە موسڵمان پیشان دەدات دەبێت وازى لێ بهێنى هەتا دەدەکەوێت کە وانییە، خواى گەورە دەفەرموێت: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُوٓاْ إِذَا ضَرَبۡتُمۡ فِي سَبِيلِ ٱللَّهِ فَتَبَيَّنُواْ﴾ (النساء ٩٤) واتە: هەرکات چوون بۆ جیهاد لە رێى خوادا دڵنیا بن لەوانەى کە دەیانکوژن شایەنى کوشتنن. کەواتوو دەبێت واز لە کەسانێك بهێنرێت کە حاڵەتەکەى گوماناوی تێدایە هەتا دەردەکەوێت کە موسڵمان نییە، ئەوکات کوشتنى رەوایە بە بەڵگەى ﴿فَتَبَيَّنُواْ﴾ واتە دڵنیابن.

فەرموودەکەى تر واتاکەى ئەوەیە کەهەرکەس موسڵمانیەتى ویەکخواپەرستى خۆى نیشان دا دەبێت وازى لێ بهێنرێت هەتا پێچەوانەکەى دەردەکەوێت، بەڵگەش لەسەر ئەمە هەر ئەو پێغەمبەرەى ﷺ کە ئەو دوو فەرموودەى فەرمووە، لە بارەى خەواریجەوە دەفەرموێت: (لە هەرکوێ بینیتان بیانکوژن) (البخاري) لەگەڵ ئەوەدا خەواریج عیبادەتیان زۆر بووە، هەتا هاوەڵان عیبادەتی خۆیان بە کەم دەزانى لەچاو هى ئەوان، لە هاوەڵانەوە فێرى زانست بوون، (لا اله الا الله) و زۆرى عیبادەت و پیشاندانى موسڵمانێتى رزگارى نەکردن لە کوشتن کاتێك لە ئیسلام لایان دا.

عبدالنبی وتی: ئەی دەڵێیت چی لە بارەى ئەو فەرموودەى پێغەمبەر ﷺ لە رۆژى قیامەتدا خەڵکى هاوار دەبەن بۆ ئادەم، دوایى بۆ نوح، دوایى بۆ ئیبراهیم، دوایى بۆ موسا، دوایى بۆ عیسا، بەڵام عوزر دەهێننەوە هەتا دەگاتە لاى موحەممەد ﷺ، ئەوە بەڵگەیە لەسەر ئەوەى هاوار بردنە لاى غەیرى خودا شیرك نییە.

عەبدوڵڵا وتی: ئەویش تێکەڵ کردنى راستییە لە لایەن تۆوە، هاواربردن‌و داواى فریاکەوتن لە کەسێکى زیندوو بۆ شتێك لە توانادا بێت هیچى تێدا نییە، هەروەك قورئان دەفەرموێت: ﴿فَٱسۡتَغَٰثَهُ ٱلَّذِي مِن شِيعَتِهِۦ عَلَى ٱلَّذِي مِنۡ عَدُوِّهِۦ﴾ (القصص ١٥) واتە: هاوارى فریاکەوتنى کرد لە خزمەکەى خۆى لەدژى دوژمنەکەى، یان هەروەك هاوەڵان لە شەڕدا داواى یارمەتى لە یەکترى دەکەن، بەڵام ئەوەى ئێمە رەواى نازانین هاوارکردنە لە گۆڕى پیاوچاکان یان لە کەسانێك کە حازر نین وداواى شتانێك دەکەن کە لەتوانایاندا نییە وتەنها خودا دەتوانێت جێ بەجێیان بکات، لە قیامەتیشدا خەڵکى داواى ئەوە لە پێغەمبەران دەکەن کە دوعا بکەن بۆ ئەوەى لێپرسینەوە دەست پێ بکات وبەهەشتییەکان لە ناخۆشى ئەو رۆژە نەجاتیان بێت، ئەم کارەش لە دونیاو قیامەتدا ڕەوایە بچیتە لاى کەسێك‌و لە لایدا دانیشیت‌و گوێى لە قسەت بێت‌و پێى بڵێیت کە دوعام بۆ بکە، هەروەك چۆن هاوەڵان داوایان لە پێغەمبەر ﷺ کرد دوعایان بۆ بکات کاتێك لە ژیاندا بوو، بەڵام دواى مردنى نەخێر، قەت داوایان نەکردووە لە گۆڕەکەیدا، بەڵکو بەشتێکى باشیان نەزانیوە کەسێك لاى گۆڕێکدا داوا لە خودایش بکات.

عبدالنبی وتی: ئەى لە بارەى بەسەرهاتى ئیبراهیم پێغەمبەرەوە (ﷺ) چى دەڵێیت کاتێك فڕێیان دایە ناو ئاگرەکەوە جوبرەئیل چوو بۆ لاى و پێى وت: هیچ پێداویستییەکت

هەیە؟ ئەویش لە وەڵامدا وتی: بە تۆ نا، جا ئەگەر هاوار بردن بۆ لای جوبرەئیل شیرک بوایە خوای گەورە ئەی دەنارد بۆ لای ئیبراهیم.

عەبدوڵڵا وتی: ئەمەش شوبهەیەکی ترە وەك ئەوەی پێشوو، فەرمووده‌کەش ڕاست وسەحیح نییە، ئەگەر گریمان ڕاست وسەحیحیش بێت جوبرەئیل یارمەتی خۆی پێشکەشی ئیبراهیم (ﷺ) دەکات بە گوێرەی توانای خۆی، چونکە توانای زۆر بوو هەر وەك قورئان باسی دەکات ﴿عَلَّمَهُ شَدِيدُ الْقُوَى﴾ (النجم ٥) واتە: جوبرەئیل کە توانای زۆر بەهێزی هەیە قورئانی فێری پێغەمبەر ﷺ کردووە، کەوابوو ئەگەر خوای گەورە مۆڵەتی بدایە جوبرەئیل دەیتوانی ئاگرەکە وشەنو کێوی چواردەوریشی ببردایە لە ڕۆژهەڵات یان ڕۆژئاوا فڕێیدایە، هەروەك چۆن کەسێکی دەوڵەمەند یارمەتی پارە پێشکەش بەهەژارێك بكات بۆ ئەوەی کەموکوڕی خۆی پێ چاك بکات، بەلام یارمەتییەکە وەرناگرێت و ئارام دەگرێت هەتا خوای گەورە ڕزق و ڕۆزی بێ منەتی بۆ دەنێرێت، کوا ئەوە هاوشێوەی ئەو عیبادەتو شیرکەیە کە تۆ دەیکەیت ئێستا، ئەوەش بزانە براکەم ئەوانەی پێغەمبەریان ﷺ بۆ هات شیرکەکەیان ئەهوەنتر بوو لە هی خەڵکی ئەم سەردەمەی خۆمان لەبەر سێ شت:

یەکەم ئەوانە تەنها لە کاتی خۆشییدا هاوەڵیان بۆ خوا دادەنا، بەلام لە کاتی ناخۆشییدا تەنها خودایان دەپەرست بە بەڵگەی ئایەتی ﴿فَإِذَا رَكِبُوا فِي الْفُلْكِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ إِذَا هُمْ يُشْرِكُونَ﴾ (العنكبوت ٦٥)، هەروەها ﴿وَإِذَا غَشِيَهُم مَّوْجٌ كَالظُّلَلِ دَعَوُا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ فَلَمَّا نَجَّاهُمْ إِلَى الْبَرِّ فَمِنْهُم مُّقْتَصِدٌ وَمَا يَجْحَدُ بِآيَاتِنَا إِلَّا كُلُّ خَتَّارٍ كَفُورٍ﴾ (لقمان ٣٢)، واتە: کاتێك لەناو کەشتییدا تووشی مەترسی خنکان دەبوون تەنها بانگی خودایان دەکردو داوای یارمەتییان بە تەنها لەو دەکرد، بەلام کە خوا ڕزگاری دەکردن و دەهاتنە سەر وشکایی شەریکیان بۆ قەرار دەدا. موشریکەکان کە پێغەمبەر ﷺ شەڕی لەگەڵ کردن تەنها لە کاتی خۆشییدا شەریکیان بۆ خودا قەرار دەداو لە کاتی ناخۆشییدا تەنها داوایان لە خودا دەکردو ئەوانی تریان لەبیر دەچوو، بەلام موشریکەکانی سەردەمی ئێستا هاوار دەبەنە لای خوداو غەیری خودا لە خۆشی و ناخۆشییدا، هەرکات یەکێکیان لە ناخۆشییدا بێت هاوار دەکات یا الله یا حسین یان هەر ناوێکی تر، بەلام لە کوێیە ئەوەی لەمە تێدەگات؟

دووەم ئەوانەی پێشوو لەگەڵ خودا هاواری کەسانێکیان دەکرد کە لە خوداوە نزیك بوون وەك پێغەمبەران، پیاوچاکان، فریشتەکان یان بەردو دار کە تاوان ناکەن، بەڵکو عیبادەتی خودا دەکەن، بەلام خەڵکی ئەم سەردەمە هاوار دەکەنە کەسانێك کە فاسقترینی خەڵکی ئەم سەردەمەن، دیارە گومانی باش بردن بە پیاوچاك یان بەردو دار کە تاوانیان نییە باشترە لەوەی بە ئاشکرا زینای لێدەبینرێتو خراپەو دەکات.

سێهەم هەموو شیرکی سەردەمی پێغەمبەر کە موشریکەکان دەیانکرد لە یەکخواپەرستی خوایەتییدا بوو، نەك لە پەروەردگارێتی (الربوبية)، بەلام شیرکی ئەم سەردەمە زۆربەی لە پەروەردگارێتییدایە بەهەمان شێوە لە (ألوهية) پەرستنشدا، هەندێکیان دەڵێن سروشت هەڵسوڕێنەری کاروباری ئەم کەونەیە لە ژیاندنو مراندنو ڕزق وڕۆزی و ... هتد.

براکەم کۆتایی قسەکانم بە خاڵێکی زۆر گرنگ دێنم کە ڕەنگە یارمەتیدەر بێت بۆ ئەوەی لەمەوپێش باسمان کرد لیی تێبگەیت، ئەویش ئەوەیە کە گومانی تێدا نییە بۆ بەجێهێنانی

یەکخواپەرستی دەبێت بە دڵ باوەڕت هەبێت‌و بە زمان گوزارشت بکەیت‌و بە ئەندامەکانیش کردەوەی پێ بکەیت، کاتێك یەکێك لەم سیانە خەلەلی تێدەکەوێت خاوەنەکەی موسڵمان نییە، چونکە ئەگەر یەکخواپەرستی ناسی، بەڵام کاری پێنەکرد ئەوە بێباوەڕێکی بەرهەڵستکارە (معاند)ە وەك فیرعەون‌و شەیتان، ئەم خاڵەش زۆر کەس هەڵەی تێدا دەکات و دەڵێن: ئەمە راستە، بەڵام بە ئێمە ناکرێت‌و خەڵکی وڵاتی ئێمە یان شارەکەی ئێمە پێی قەبوڵ نییەو دەبێت وەك ئەوان وابێت بۆ ئەوەی لە شەڕیان پارێزراو بێت، بەڵام ئەم قوڕ بەسەرە نازانێت کە زۆربەی سەرانی بێباوەڕان هەقیان ناسیوە، بەڵام لەبەر عوزرێك - بە حسابی خۆیان - وازیان لێهێناوە وەك لە قورئاندا هاتووە ﴿ اشْتَرَوْا بِآيَاتِ اللَّهِ ثَمَنًا قَلِيلًا فَصَدُّوا عَن سَبِيلِهِ إِنَّهُمْ سَاءَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ ﴾ (التوبة ٩)، واتە: لەبەر ماڵ وموڵکی دنیا ئایەتەکانی خوایان وار لێهێناو گۆڕییانەوە بە بەرژەوەندی دنیایی‌و پشتیان هەڵکرد لە هەق‌و راستی‌و رێگریشیان دەکرد تا راستیی بدۆزنەوە، ئەوانە کارێکی زۆر ناپەسەندیان دەکرد، هەر کەس کار بە یەکخواپەرستی بکات بەبێ ئەوەی لە دڵەوە باوەڕی پێی هەبێت ئەوە دووڕووە، مونافیقەو خراپترە لە بێباوەڕی تەواو، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿ إِنَّ الْمُنَافِقِينَ فِي الدَّرْكِ الْأَسْفَلِ مِنَ النَّارِ ﴾ (النساء ١٤٥) واتە: مونافیقەکان لە چینی ژێرەوەی دۆزەخن.

ئەم مەسەلەیەش ئەگەر بە وردی سەیری بکەیت بە ئاشکرا لە گوفتاریاندا دەردەکەوێت کە هەق دەناسێت، بەڵام کاری پێ ناکەن لە ترسی لەدەستچوونی ماڵی دنیا وەك قارون یان پلەو پایەی وەك هامان یان دەسەڵات‌و پاشایەتی وەك فیرعەون. هەندێکیش کاری پێدەکات تەنها بە ئاشکرا، بەڵام نەك لە دڵەوە، وەك مونافیقەکان، هەرکات لێی بپرسی لە دڵیدا چۆن باوەڕی هەیە نازانێت.

ئەوەی لەسەرت پێویستە ئەمەیە کە لە دوو ئایەتی قورئان بگەیت:

ئایەتی یەکەم: هەر ئەو ئایەتەی پێشتر ﴿ لَا تَعْتَذِرُوا قَدْ كَفَرْتُم بَعْدَ إِيمَانِكُمْ ﴾ (التوبة ٦٦)، جا کە ئەوەت زانی کەسانێك لەگەڵ پێغەمبەردا ﷺ لە غەرادا بوون دژی رۆم بێباوەڕ بوون بەهۆی وتەیەك کە بەگاڵتەوە وتیان، بۆت روون دەبێتەوە کە ئەوەی بە زمانی بێباوەڕی دەکات یان بەکردەوە بە ترسی ئەوەی پارەکەی کەم بکات، یان لەبەر پلەو پایەیان دڵڕاگرتنی کەسێك گەورەتره لەو کەسەی کە بۆ گاڵتە دەیڵێت، چونکە ئەوەی بە گاڵتە شتێك دەڵێت عادەتەن بە دڵەوە نییەو بۆ پێکەنینی خەڵکە، بەڵام ئەوەی کە گوفتار یان کردەوەیەکی بێباوەڕ بوون دەکات لە ترسی خەڵك یان بۆ بەرژەوەندی، ئەوە وەڵامی پەیمانی شەیتانی داوەتەوە وەك لە قورئاندا دەفەرموێت: ﴿ الشَّيْطَانُ يَعِدُكُمُ الْفَقْرَ وَيَأْمُرُكُم بِالْفَحْشَاءِ ﴾ (البقرة ٢٦٨) واتە: شەیتان هەڕەشەی هەژاریتان لێ دەکات وفەرمانتان پێ دەکات خراپە بکەن. لە هەڕەشەی شەیتان ترساوە ﴿ إِنَّمَا ذَٰلِكُمُ الشَّيْطَانُ يُخَوِّفُ أَوْلِيَاءَهُ ﴾ واتە: ئەوە تەنها ترساندنی شەیتانە بۆ لایەنگرانی خۆی، بە پەیمانی خودا باوەڕی نەکردووە ﴿ وَاللَّهُ يَعِدُكُم مَّغْفِرَةً مِّنْهُ وَفَضْلًا ﴾ (البقرة ٢٦٨) واتە: خوای گەورە پەیمانی لێخۆشبوون‌و خێروبێرتـــان دەداتـــێ. وە لـــە هەڕەشەی خودا نەترساوە ﴿ فَلَا تَخَافُوهُمْ وَخَافُونِ إِن كُنتُم مُّؤْمِنِينَ ﴾ (آل عمران ١٧٥) واتە: لەوانە مەترسن و لە من (خودا) بترسن ئەگەر ئیماندارن. جا

ئەگەر كەسێك ئەوە حەڵی بێت شایەنی ئەوەیە لە ئەولیاكانی خودا بێت یان لەئەولیاكانی شەیتان؟!

نامەنی دووەم ﴿ مَن كَفَرَ بِاللَّهِ مِن بَعْدِ إِيمَانِهِ إِلَّا مَنْ أُكْرِهَ وَقَلْبُهُ مُطْمَئِنٌّ بِالْإِيمَانِ وَلَٰكِن مَّن شَرَحَ بِالْكُفْرِ صَدْرًا فَعَلَيْهِمْ غَضَبٌ مِّنَ اللَّهِ وَلَهُمْ عَذَابٌ عَظِيمٌ ﴾ (النحل ١٠٦) واتە: ئەو كەسەی دوای ئیمان هێنانی بێدوەڕ ببێتەوەو بەبێ زۆر لێكردن و بێباوەڕی تێدا بچەسپێت غەزەبی خودایان لە سەرەو سزای گەورەشیان هەیە، بەڵام ئەگەر بە هۆی زۆر لێكردنەوە بوو ئیمان لە دڵیدا مابوو ئەو ئیماندارە.

تەنها ئەو كەسەی زۆری لێكراوە و هەر بەڕواڵەت بێباوەڕ بووە وئیمان لە دڵیدا وەك خۆی وایە، خوای گەورە بە عوزر بۆی دادەنێت، بەڵام بێباوەڕ بوون لەبەر ترس، بەرژەوەندی، دڵ ڕاگرتن، لەبەر كەس و كار وعەشرەت وحاك ومال، یان بەگاڵتەوە، یان لەبەر هەر هۆیەكی تر بێت جگە لە زۆرلێكردن هیچ پاساویكی نییە، چونكە ئایەتەكە دەری دەخات كە ئیمان لە دڵدا كەس توانای بەسەریدا نییەو تەنها لە كارو گوفتار دەتوانرێت زۆر لە مرۆڤ بكرێت، خوای گەورە دەفەرموێت. ﴿ ذَٰلِكَ بِأَنَّهُمُ اسْتَحَبُّوا الْحَيَاةَ الدُّنْيَا عَلَى الْآخِرَةِ وَأَنَّ اللَّهَ لَا يَهْدِي الْقَوْمَ الْكَافِرِينَ ﴾ (النحل ١٠٧)، واتە: ئەمەش بە هۆی ئەوەوە كە فەزڵی ژیانی دنیایان دا بەسەر ژیانی ئاخیرەتداو خوای گەورەش هیدایەتی بێباوەڕان نادات. ئایەتەكە ئەوە نیشان دەدات كە سزاكەیان بە هۆی باوەڕ نەزانیو ڕق لە دین وخۆشەویستی بێباوەڕی نەبووە، بەڵكو هەڵبژاردنی بەرژەوەندی دونیا وفەزڵ دانی بەسەر ئاخیرەتدا، خوای گەورەش زاناترە.

دوای ئەمە هەمووی خوای گەورە هیدایەتت بدات ئایا كاتی ئەوە نەهاتووە كە تەوبە بكەیت وبگەڕێیتەوە بۆ لای خوداو واز لەو شتانە بهێنیت كە لە سەریت، چونكە مەسەلەكە زۆر گرنگە وترسناكە

عبدالنبی وتی دوای لێخۆشبون لەخودا دەكەمو شایەتی دەدەم بەتەنهایی خوداو پێغەمبەری موحەممەد ﷺ وەبێباوەڕم بەو شتانەی پێشتر دەمپەرست لە غەیری خودا، هیوام وایە خوای گەورە لێم نەگرێتو لێم خۆش بێتو بە لوتفو ڕەحمەتی خۆی مامەڵەم لەگەڵ بكات، هەروەها داواكارم لەسەر یەكخواپەرستی جێگیرم بكات هەتا دەمرم، داواكارم لە خودا پاداشتی تۆش بداتەوە ئەی براكەم (**عەبدوڵڵا**) لەسەر ئەم ئامۆژگارییە جوانانە، چونكە بەڕاستی ئایینی بریتی یە لەئامۆژگاری ، وە لەسەر ئەوەی كە ووریات كردمەوە لەبارەی ناوەكەمەوە (عبد النبی) وە ئاگادارت دەكەم كە ئەوە ناوەكەم گۆڕی بۆ (عبد الرحمن) وە لەسەر ڕێنگرتنت لێم لەهەموو ئەو خراپە شاراوانەی من لەسەری بوومو گەر بەو شێوە بچوومایەتەوە لای خودا ڕزگارم نەدەبوو، بەڵام داواكارییەكی ترم هەیە لە كۆتاییدا ئەویش پێم خۆشە هەندێك لەو شتانەی كە خەڵكیی بە زۆری هەڵەی تێدا دەكەن بۆم باس بكەی.

عەبدوڵڵا وتی باشە، گەورابوو گوێم لێ بگرە.

* وریابە قەت دروشمت نەبێتە ئەو شتانەی لە قورئانو سوننەتدا جیگای ڕاجیابین بۆ ئەوەی ببێتە هۆی دروست كردنی فیتنەو تەئویل كردن، لە ڕاستیدا واتای ئەو ئایەتو فەرمودانە تەنها خود دەیزانێت، با تۆش وەك زانایان دروشمت ئەوە بێت كە دەڵێن لە بارەی (موتەشابیهەوە) لە یەكچووەكان ﴿ ءَامَنَّا بِهِۦ كُلٌّ مِّنْ عِندِ رَبِّنَا ﴾ (آل عمران ٧)، باوەڕمان

پێی هەیەو هەمووی لای خوداوەیە، هەر لەو شتانەی را جیایی تێدایە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «فمن اتقى الشبهات استبرأ لدينه وعرضه، ومن وقع في الشبهات وقع في الحرام» (متفق عليه) واتە: ئەوەی خوی لە شوبهە بپارێزێ ئەوا دین و ناموسی خۆی پاراستووە، ئەمەش بکەوێتە شوبهەوە ئەوا کەوتۆتە حەرامەوە، هەروەها فەرمویەتی: «والإثم ما حاك في صدرك وكرهت أن يطلع عليه الناس» (مسلم) واتە گوناه ئەوەیە کە دڵت بێتاقەت دەکات و حەزناکەیت خەڵکی پێی بزانن هەروەها فەرمویەتی: «استفت قلبك واستفت نفسك - ثلاث مرات - البر ما اطمأنت إليه النفس والإثم ما حاك في النفس وتردد في الصدر وإن أفتاك الناس وأفتوك» (احمد) واتە: دڵو نەفسی خۆت بکە بە حەکەم - سێ جار - چاکە ئەوەیە دڵت لەسەری جێگیرەو پێی خۆشە گوناهیش ئەوەیە دڵت پێی ناخۆشەو دوودڵیت تێیدا، هەرچەندە خەڵکیی بڵێت باشەو فەتوات بۆ بدەن.

* وریابە شوێنی ئارەزوو نەکەویت، چونکە خودا ئاگاداریی داوە لەوە وەك خوا دەفەرموێت: «أَرَءَيْتَ مَنِ ٱتَّخَذَ إِلَٰهَهُۥ هَوَىٰهُ» (الجاثية ٢٣) دەبینیت کەسانێك ئارەزوویان کردووە بە خودا.

* وریابە دەمارگیر نەبیت بۆ رای کەسانو عادەتی بابو باپیرانت، چونکە دورت دەخاتەوە لە هەق، هەقیش لەهەر کوێ بێت ئیماندار دەبێت وەری بگرێت، خوای گەورە دەفەرموێت: «وَإِذَا قِيلَ لَهُمُ ٱتَّبِعُواْ مَآ أَنزَلَ ٱللَّهُ قَالُواْ بَلْ نَتَّبِعُ مَآ أَلْفَيْنَا عَلَيْهِ ءَابَآءَنَآ أَوَلَوْ كَانَ ءَابَآؤُهُمْ لَا يَعْقِلُونَ شَيْـًٔا وَلَا يَهْتَدُونَ» (البقرة ١٧٠). واتە: ئەگەر پێیان بڵێیت شوێنی ئەوە بکەون کە خودا ناردوویەتەیە خوارەوە، دەڵێن: شوێنی ئەوە دەکەوین کە بابو باپیرانمانی لەسەرە، ئەی ئەگەر بابو باپیرانیان تێنەگەیشتوو بێ هیدایەت بوون هەر شوێنیان دەکەون؟!

* وریابە لاسایی کافر نەکەیتەوە، چونکە هۆکاری زۆر خراپەیە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «من تشبه بقوم فهو منهم» (أبوداود). واتە: هەرکەس لاسایی قەومێك بکاتەوە ئەوە لەوانە.

* وریابە پشت بە غەیری خوا نەبەستیت، خوای گەورە دەفەرموێت: «وَمَن يَتَوَكَّلْ عَلَى ٱللَّهِ فَهُوَ حَسْبُهُۥٓ» (الطلاق ٣) واتە: ئەوەی پشت بە خودا ببەستێت بەسیەتی.

* گوێڕایەڵیی کەس مەبە لە تاواندا، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «لا طاعة لمخلوق في معصية الخالق» (الترمذي) واتە: (گوێڕایەڵی هیچ کەس واجب نییە لە لادان لە فەرمانی خودا).

* وریابە گومانت خراپ نەبێت بەرامبەر بە خودا، چونکە لە فەرمودەیەکی قوودسیدا دەفەرموێت «أنا عند ظن عبدي بي» (متفق عليه) واتە: (من لەگەڵ گومانی بەندەکانمدام).

* وریابە ئەڵقەو بەنو هاوشێوەکانی بەکارنەهێنی بۆ دوورخستنەوەی بەلا یان بۆ هەلگرتنی دوای روودان.

* وریابە هیچ شتێك (تمائم) هەڵنەواسیت بۆ چاوەزار، چونکە شیرکە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «من علق شيئًا وكل إليه» (الترمذي) واتە: (هەرکەس شتێکی هەڵواسی دەدرێتە دەست ئەو شتە).

* وریابە بەردو دار و شوێنەوار بە تەبروك نەزانی، چونکە شیرکە.

* وریابە هیچ شتێك بەشووم نەزانی، چونکە شیرکە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «الطيرة شرك، الطيرة شرك ثلاثًا» (أبوداود) واتە: (بە شووم زانین شیرکە، سێ جار).

* وریابە باوەڕ بە ساحیرو فالچی و قاوەگرەوە و بورجەکان کە ئاسودەیی و ناخۆشی ژیانی کەسێك دیاری دەکەن نەکەیت، چونکە شیرکەو جگە لە خودا کەس غەیب نازانێت.

* ووریابە بارینی باران مەدەیتە پاڵ ئەستێرە و وەرزەکان، چونکە دەچێتە خانەی هاوەڵ بریاردانەوە بۆ خودا، بەڵکو بارینی باران بدرێتە پاڵ خوای گەورەی بەدەسەڵات .

* وریابە سوێند بەغەیری خودا نەخۆیت، جا ئەوەی سوێندی پێ دەخۆیت هەر کەس بێت، لە فەرموودەدا هاتووە: «مَنْ حَلَفَ بِغَيْرِ اللهِ فَقَدْ كَفَرَ أَوْ أَشْرَكَ» (احمد) واتە: (هەرکەس سوێند بە غەیری خودا بخوات بێباوەڕ دەبێت یان موشریك دەبێت)، وەك سوێند خواردن بە پێغەمبەر ﷺ، بەئەمانەت، بەناموس، بەژیان، بەسەری باوك یا بەهەرکەسی تر

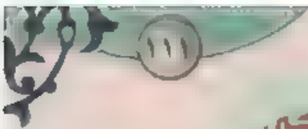
* وریابە جنێودان بە رۆژگار، بەهەوا، بەخۆر، بەسەرما، بەگەرما نەدەیت، چونکە ئەوە قسە وتنە بە دروستکەرەکەی کە خودایە.

* وریابە وشەی (ئەگەر وانەبوایە یا وابوایە) دوای تووش بوون بە ناخۆشی بەکارمەهێنە، چونکە دەرگا لە شەیتان دەکاتەوەو رازی نەبوونە بە قەدەری خودا، بەڵکو بڵێ: قەدەری خوا وابوو.

* وریابە لە قەبرستان و نزیك قەبر نوێژ مەکە، چونکە ئەگەر مزگەوتێك قەبری تێدا بێت نوێژ تێیدا دروست نییە، عائیشە رەزای خوای لێبێت دەڵێت: پێغەمبەر ﷺ لەسەرەمەرگدا فەرمووی: "نەفرەتی خودا لە جولەکەو گاور قەبری پێغەمبەرەکانیان کردە شوێنی نوێژ، ئاگاداری دەدا لەوەی کە کردویانە، ئەگەر وای نەفەرموایە گۆڕەکەی ئەویش بەرز دەکرایەوە (نوێژی لە نزیك دەکرا). هەروەها دەفەرموێت: ئەوانەی پێش ئەوەی گۆڕی پێغەمبەران و پیاوچاکانیان دەکردە شوێنی نوێژ، ئێوە گۆڕستان مەکەنە شوێنی نوێژ لەوە نەهیتان لێ دەکەم"

* وریابە باوەڕ بەو قسانە مەکەن کە درۆزنان بە دەم پێغەمبەرەوە ﷺ هەڵدەبەستن و بە خەڵکی دەڵێن فەرموودەیە لە بارەی (توسل) پەنابردن و داوای یارمەتی کردن لە خودا بە حورمەتی خۆی یان پیاوچاکانی ئوممەتەکەی لەوانە (داوا لە خودا بکەن بە حورمەتی من، حورمەتی من لای خوای گەورەیە) یان (ئەگەر شتتان لێ عاسی بوو بڕۆن بۆ لای مردووەکان)، یان (خوای گەورە لای هەموو گۆڕێکی پیاوچاك فریشتەیەکی داناوە پێویستی خەڵك بەجێ دەهێنێ)، یان (ئەگەر یەکێك گومانی باشی بە بەردێك هێت سودی لێ دەبینێت)، ئەمانەو هاوشێوەی ئەمانە درۆن بەدەم پێغەمبەرەوە ﷺ هەڵبەستراون.

* وریابە ئاهەنگ گێڕان بە بۆنەکانی لە دایکبوونی پێغەمبەر، ئیسراو میعراج بە ناوی ئاهەنگی دینیەوە داهێنراون و بەڵگەی لەسەر نییە لە فەرموودەو ووتەی هاوەڵان کە پێغەمبەریان ﷺ لە ئێمە زیاتر خۆش دەویێت و سوورن لەسەر چاکەو لە ئێمە زیاتر، ئەگەر خێری تێدا بوایە، دەیان کرد.

شەهادەت دان بە: هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە جگە لە (الله)

لە فەرموودەدا هاتووە کە کلیلی بەهەشت (لا اله الا الله) یە، بەڵام ئایا هەرکەس وتی: (لا اله الا الله) شایەنی ئەوەیە کە دەرگای بەهەشتی بۆ بکرێتەوە؟ بە (ابن منبه) یانووت. ئایا (لا اله الا الله) کلیلی بەهەشت نییە؟ وتی: بەڵێ، بەڵام هەموو کلیلێك دانی هەیە، جا ئەگەر کلیلێکت هێنا دانەکانی پێبوو ئەو بۆت دەکرێتەوە، ئەگەرنا، ناکرێتەوە.

لە پێغەمبەرەوە ﷺ چەندەها فەرموودەمان بۆ دەگێڕێتەوە کە هەموو ددانەکانی ئەو کلیلە دیاری دەکات، وەك دەفەرموێت: هەرکەس بڵێت (لا اله الا الله) ـ لە دڵەوە بە ئیخلاسەوە، یەقینی هەبێت پێی، بە راست لە دڵی دەرچێت، چەندەهای تر، ئەم فەرموودانەش چۆن بەهەشتی بەستۆتەوەو بەزانینی واتا وماناکەی، و مانەوە لەسەری هەتا مردن، و ملکەچ بوون وگوێڕایەڵی بۆی، وچەند شتی تریش.

زانایان لەبەر رۆشنایی گشت ئەو فەرمودانە چەند مەرجێکیان داناوە، لەگەڵ نەبوونی رێگرەکانیش بۆ ئەوەی (لا اله الا الله) ببێت بەکلیلی بەهەشت و سوودی بۆ خاوەنەکی هەبێت و ئەم مەرجانەی خوارەوەش دانی ئەو کلیلەن:

❶ **زانست**: هەموو وشەیەك واتای هەیە کەوابوو دەبێت واتای (لا اله الا الله) بزانیت بەبێ ئەوەی لە واتاکەیدا نەزانیت هەبێت، ئەو وشەیە خوایەتی دەدات بە خوداو نەفی دەکات لە غەیری ئەو، واتا: هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە بپەرسترێت جگە لە (الله)، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿إِلَّا مَن شَهِدَ بِالْحَقِّ وَهُمْ يَعْلَمُونَ﴾ (الزخرف ٨٦) واتە: (مەگەر کەسانێك شەهادەت دەهێنن بەهەق وزانیاریشیان هەیە ـ بەمانا ومەبەست وپێویستیەکانی ـ). پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: «من مات وهو يعلم أنه لا إله إلا الله دخل الجنة» (مسلم) واتە: هەرکەس مرد و زانی کە هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە جگە لە (الله) دەچێتە بەهەشتەوە.

❷ **یەقین**: واتە یەقینی تەواوت هەبێت بە ئەوەی ئەو وشەیە چی دەگەیەنێت بەبێ هیچ گومان و دوودڵییەك، خوای گەورەش وەسفی ئیمانداران دەکات و دەفەرموێت: ﴿إِنَّمَا الْمُؤْمِنُونَ الَّذِينَ آمَنُوا بِاللَّهِ وَرَسُولِهِ ثُمَّ لَمْ يَرْتَابُوا وَجَاهَدُوا بِأَمْوَالِهِمْ وَأَنفُسِهِمْ فِي سَبِيلِ اللَّهِ أُولَٰئِكَ هُمُ الصَّادِقُونَ﴾ (الحجرات ١٥) واتە: ئیمانداران ئەوانەن کە ئیمانیان بە خوداو پێغەمبەر هێنا بەبێ دوودڵی و بە ماڵ و نەفسی خۆیان جیهادیان لە پێناو خودا کرد، ئەوانە بە راستی راستگۆن، چونکە گوزارشتی زمان بە تەنها بەس نییە، بەڵکو دەبێت یەقینی دڵی لەگەڵدا بێت، ئەگەر وانەبوو ئەوە منافقە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: «أشهد أن لا إله إلا الله وأني رسول الله لا يلقى الله بهما عبد غير شاك فيهما إلا دخل الجنة» (مسلم)، واتە: شایەتی دەدەم کە هیچ پەرستراوێکی بەهەق نییە جگە لە (الله) و من پێغەمبەری خودام، هەرکەسەو بەمەوە بچێتەوە لای خودا و گومانی تێدا نەبێت دەچێتە بەهەشتەوە.

❸ **قەبوڵ کردن**: دوای زانست و یەقین دەبێت ئەو زانستە یەقینیە شوێنەواری خۆی هەبێت بەوەی کە هەر شتێك ئەو وشەیە دەیخوازێت قەبوڵ بکرێت بە زمان و دڵ، کەوابوو هەرکەس بانگەواری یەکخواپەرستی رەت کردەوە لەبەر هەر هۆکارێکی وەك: خۆبەزلزانین و ئینکاری و حەسودی بێباوەڕ دەبێت، خوای گەورەش باسی ئەو بێباوەڕانە دەکات

كەبانگەوازیان رەت كردۆتەوە بەهۆی خۆبەزلزانینەوە، وەك دەفەرموێت: ﴿إِنَّهُمْ كَانُوا إِذَا قِيلَ لَهُمْ لَا إِلَٰهَ إِلَّا اللَّهُ يَسْتَكْبِرُونَ﴾ (الصافات ٣٥). واتە: بێگومان هەركات پێیان بوترایە هیچ پەرستراوێكی بەهەق نیە جگە لە (الله)، لەخۆبەزلزانیندا قەبوڵیان نەدەكرد.

④ پابەندبوون: پابەندبوون بە یەكخواپەرستییەوە سەنگی مەحەكەو سەلماندنی ئیمانە بە عەمەل، ئەمەش بە شوێنكەوتنی حەڵاڵ وازهێنان لە حەرام، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَن يُسْلِمْ وَجْهَهُ إِلَى اللَّهِ وَهُوَ مُحْسِنٌ فَقَدِ اسْتَمْسَكَ بِالْعُرْوَةِ الْوُثْقَىٰ وَإِلَى اللَّهِ عَاقِبَةُ الْأُمُورِ﴾ (لقمان ٢٢)، واتە: هەركەس ڕووی تەسلیمی خوا بكات بەنیەتپاكی و چاكەكار بێت، ئەوا دەستی گرتووە بەو پەیمانە مەحكەمەی كە ناشكێت، هەموو شتێكیش بۆ لای خوا دەگەڕێتەوە، ئەمەش پابەندبوونی تەواوە.

⑤ ڕاستگۆیی: ڕاستگۆ بێت لە ووتنو كردەوەی دا بە شێوەیەك گومانی تێدا نەبێت، چونكە هەر بەزمان باوەرهێنان و بەدڵ باوەرنەهێنان نیفاقە، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿يَقُولُونَ بِأَلْسِنَتِهِم مَّا لَيْسَ فِي قُلُوبِهِمْ﴾ (الفتح ١١) واتە مونافیقەكان بە زمان شتێك دەڵێن (دەڵێن: باوەڕدارین كەچی ئەو باوەڕە) لەدڵیاندا نییە.

⑥ خۆشویستن: موسلمان ئەو ووشە(لا اله الا الله) ی خۆش دەوێت، پێی خۆشە كار بەواتاكەی بكاتو ئەوانەی كاری پێدەكەن خۆشی دەوێن، نیشانەی خۆشویستنی بەندە بۆ خودا خۆشویستنی ئەو شتەیە كە خودا خۆشی دەوێن ئەگەر لەگەڵ ئارەزووی خۆشییدا نەگونجێت، هەروەها پشتوانی ولایەنگیری كەسانێك دەكات كەپشتیوان ولایەنگیری خوداو پێغەمبەریان كردووە. وە دوژمن ودژایەتی ئەو كەسانەش دەكات كە دوژمنی خودان، وە شوێن پێغەمبەرەكەی ﷺ دەكەوێت وشوێن پێیشی هەڵدەگرێت وهیدایەتەكەشی وەردەگرێت.

⑦ نیەت پاكی: ئەوەی نیەت ومەبەستی لەم ووشەیە تەنها ڕەزامەندی خودا بێت، وەك خوای گەورە دەفەرموێت ﴿وَمَا أُمِرُوا إِلَّا لِيَعْبُدُوا اللَّهَ مُخْلِصِينَ لَهُ الدِّينَ حُنَفَاءَ﴾ (البينة ٥) واتە: فەرمانی ئەوەیان پێكراوە كە عیبادەتی خودا بكەن بە نیەت پاكیو پێغەمبەریش ﷺ دەفەرموێت: « فإن الله قد حرم على النار من قال لا إله إلا الله يبتغي بذلك وجه الله » (البخاري) واتە: خوای گەورە كەسێكی حەرام كردووە لە ئاگر كە بڵێت: (لا اله الا الله) لەمەشدا تەنها نیەتی خوای گەورە بێت

كاتێك ئەم مەرجانە هەمووی كۆبوویەوە دەبێت لەسەری بەردەوام بین هەتا مردن.

شەهادەت دان بە: موحەممەد ﷺ پێغەمبەری خودایە

مردوو لەگۆڕەکەیدا سێ پرسیاری لێدەکرێت، ئەگەر جوابی بداتەوە رزگاری دەبێت، ئەگەرنا تیادەچێت، لەو پرسیارانە: کێ پێغەمبەرتە؟ کەس ناتوانێت وەڵامی ئەو پرسیارە بداتەوە مەگەر خوای گەورە لە دونیادا یارمەتی بدات بۆ بەجێهێنانی مەرجەکانی، لە گۆڕدا زمانی جێگیری بکات لەسەر هەق وەڵامدانەوەی ئەو پرسیارە، جا ئەگەر وابوو ئەو کات لەداوڕۆژیدا سوودی لێ دەبینێت، لەڕۆژێکدا کە ماڵو منداڵ هیچ سوودێکی نامێنێت جگە لەو کەسە نەبێت کە بەدڵێکی ساغ وسەلیم وپڕ لەباوەڕەوە دەگات بەپەروەردگاری، ئەو مەرجانەش ئەمانەن:

❶ **گوێڕایەڵی فەرمانەکانی پێغەمبەر ﷺ**: خوای گەورە فەرمانمان پێ دەکات کە گوێڕایەڵی پێغەمبەر ﷺ بین ﴿مَن يُطِعِ الرَّسُولَ فَقَدْ أَطَاعَ اللَّهَ﴾ (النساء ٨٠) واتە: هەر کەس گوێڕایەڵی پێغەمبەر بکات ئەوە گوێڕایەڵی خودای کردووە، هەروەها ﴿قُلْ إِن كُنتُمْ تُحِبُّونَ اللَّهَ فَاتَّبِعُونِي يُحْبِبْكُمُ اللَّهُ﴾، واتە: پێیان بڵێ ئەگەر خوداتان خۆش دەوێت شوێنی من (موحەممەد) بکەون، خوداش ئێوەی خۆش دەوێت، چوونە بەهەشتیش پەیوەستە بە گوێڕایەڵی (موحەممەد) ﷺەوە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: « كُلُّ أُمَّتِي يَدْخُلُونَ الْجَنَّةَ إِلَّا مَنْ أَبَى قَالُوا يَا رَسُولَ اللَّهِ وَمَنْ يَأْبَى؟ قَالَ مَنْ أَطَاعَنِي دَخَلَ الْجَنَّةَ وَمَنْ عَصَانِي فَقَدْ أَبَى » (البخاري) واتە: هەموو ئوممەتەکەم دەچنە بەهەشتەوە مەگەر یەکێك نەیەوێت، وتیان ئەی پێغەمبەری خوا جا کێ نایەوێت؟ فەرمووی: هەرکەس گوێڕایەڵی من بکات دەچێتە بەهەشتەوە، هەرکەسیش سەرپێچی من بکات ئەوە نایەوێت.. جا هەر کەس پێغەمبەری ﷺ خۆش دەوێت دەبێت بە گوێی بکات، چونکە گوێڕایەڵی بەروبوومی خۆشەویستییە.

❷ **باوەڕ بوون بەو شتانەی کە هەواڵی پێ داوە**: هەرکەس لەبەر شەهوەت یان ئارەزووی خۆی شتێك بەدرۆ بزانێت کەلەپێغەمبەر ﷺ وە بەڕاستی وسەحیحی جێگیر بووبێت، ئەوە خوداو پێغەمبەری بە درۆ زانیوە، چونکە پێغەمبەر ﷺ پارێزراوە لە هەڵەو مەعسومە و درۆ ناکات، خوای گەورە دەفەرموێت: ﴿وَمَا يَنطِقُ عَنِ الْهَوَىٰ﴾ (النجم ٣) واتە: پێغەمبەر ﷺ لە ئارەزووەوە قسە ناکات.

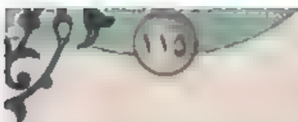
❸ **دوورکەوتنەوە لەوەی نەهی لێ کردووە**: سەرەتا دوورکەوتنەوە لە شیرك کە گەورەترین تاوان وگوناهە لای خودا، پاشان دوور کەوتنەوە لەگوناهە گەورەکان تا دەگاتە گوناهە بچووك وشتە مەکروهەکان، بە ئەندازەی خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ موسڵمان ئیمانی زیاد دەکات، و هەر کاتێکیش ئیمانی زیاد بوو چاکەی خۆش دەوێت و رقی لە بێباوەڕی و خراپە دەبێتەوە.

❹ **پەرستنی خودا تەنها بەو شێوەی کە پێغەمبەر ﷺ فەرمانی پێداوە**: ئەسڵ وبنەما لەعیبادەتدا قەدەغە وبەکرنەیەتی جگە لەوە نەبێت کە لە پێغەمبەر ﷺ وە پێمان گەشتوە و بۆمان ڕۆشن کراوەتەوە، واتە تەنها بەشتێك و شێوازێك پەرستن دەکرێت کە لە شەرعدا هاتووە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت: « مَنْ عَمِلَ عَمَلًا لَيْسَ عَلَيْهِ أَمْرُنَا فَهُوَ رَدٌّ » (مسلم) هەر کەس عیبادەتێك بکات کە فەرمانی ئێمەی لەسەر نەبێت لێی وەرناگیرێت.

خالیصی کردن ئەوە بزانە کە خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ و هەموو شتێك کە پێغەمبەر ﷺ هێناویەتی واجبە و هەر کەس رقی لە شتێك بێت کە پێغەمبەر ﷺ هێناویەتی ئەگەر کاریشی پێ بکات بێباوەڕ دەبێت، خۆشویستنی تەنهاش بەس نییە، بەڵکو دەبێت پێغەمبەرت لە خۆت خۆشتر بوێت، بۆیە هەرکەس شتێکی خۆش بوێت پێش خۆی دەخات، جا هەر کەس راستگۆ بێت لە خۆشویستنی پێغەمبەردا ﷺ نیشانەکانی لەسەر دەردەکەوێت وەك: شوێنکەوتنی سوننەتی ئەو بە کردەوەو زمان، دوورکەوتنەوە لەو شتانەی قەدەغەی کردوون، هەروەها لە خوو گرتن بە خووڕەوشتەکانی ئەو لە خۆشی‌و ناخۆشییدا، چونکە وەك وتمان گوێڕایەڵی بەروبومی خۆشەویستییە.

خۆشویستنی پێغەمبەر ﷺ چەند نیشانەیەکی زۆری هەیە ئەوانە: زۆر باسکردن‌و سەڵاوات دان لەسەری، حەزکردن بە بینینی، بە گەورەگرتنی لە کاتی باسکردنییدا، ئیسحاق (ڕەحمەتی خوای لێ بێت) دەڵێت: هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ کاتێك باسی پێغەمبەریان دەکرد خشوعیان هەبوو تەزو بە لەشیاندا دەهات‌و دەگریان، هەروەها لە نیشانەکانی: رق لێبوونەوە لە کەسانێك ئەو رقی لێبوون و دژایەتی ئەوانەی ئەو دژایەتی کردوون، دوورکەوتنەوە لەوانەی دوورن لەسوونەتی ئەوەوە و بیدعەیان کردووەو موونافیقن، هەروەها خۆشویستنی ئەوانەی پێغەمبەر ﷺ خۆشی ویستوون لە کەسوکاری و خێزانەکانی و موهاجیرین وئەنصار، دژایەتی کردنی ئەوانەی خۆشەویستەکانی پێغەمبەر ﷺ دژایەتیان کردووە، ورق لێبوونەوەی ئەوانەی رقیان لێیانەو جنێویان پێ ئەدەن، هەروەها شوێنکەوتنی لە خووڕەوشتە جوانەکانیدا و لە سەخاوەتیدا، عائیشە ڕەزای خوای لێبێت دەڵێت: رەوشتی پێغەمبەر قورئان بوو، واتە: تەنها ئەو شتانەی کردووە کە قورئان فەرمانی پێکردووە.

سیفەتەکانی پێغەمبەر ﷺ، ئازاترین کەس بووە، بە تایبەتی لە گەرمەی شەڕدا، لەهەموو کەس بەخشندەتر بووە بە تایبەتی لە رەمەزاندا، لەهەموو کەس زیاتر ئامۆژگاری خەڵکی کردووە وبەرژەوەندی ئەوانی ویستووە، وە بەسەبرترین کەس بووە، وەهەرگیز تۆڵەی لەبەر خۆی نەکردونەوە لەکەسانی تر، وەلە بەر ڕەزامەندی خوای گەورە لە هەموان زیاتر زەحمەت و ئازاری کێشاوە، وە لەهەموو کەس زیاتر خۆ بەکەمزان وموتەوازیع بووە لە ڕەوشتیدا، لەهەموو کەس شەرمنتر بووە، زۆر چاك بووە وە باشترین کەس بوە بۆ چاکە کردن لەگەڵ خێزانەکانیدا، وە لەهەموو کەس بە سۆز و بە بەزەیی ومیهرەبانتر بووە بەرامبەر بە خەڵکی. چەندەهای شتی تریش کە پێغەمبەری خودا ﷺ لەهەموو بوارەکاندا سەرمەشق وپێشەوا بووە تێیاندا....

تەهارەت ـ خۆپاکراکرتن

نوێژ کە پایەی دووەمی ئیسلامە بەبێ تەهارەت نابێت، تەهارەتیش بە ئاو یان بە خۆڵ دەکرێت.

جۆرەکانی ئاو: ١ـ پاك: ئاوێکی پاك و پاککەرەوەیە، بێدەست نوێژیی و لەشگرانی لادەبات و پیسی پاك دەکاتەوە. ٢ـ پیس: ئاوێکی کەمە کە پیسی بەرکەوتبێت، یان ئاوێکی زۆر کە تام و ڕەنگ و بۆنی گۆڕیبێت.

ئاگاداری: ئاو زۆر بێت پیس نابێت، مەگەر پیسیی یەکێك لە سیفەتەکانی تام، ڕەنگ و بۆنی بگۆڕێت، ئاوی کەم پیس دەبێت بە بەرکەوتنی پیسی. ئاوی زۆر ئەوەیە کە لە قولەتەین زیاتر بێت، کە نزیکەی (٢١٠) لیترە.

قاپ وقاجاغ: هەموو قاپ و قاچاخێك دەکرێت بەکاربهێنرێت لە ئاڵتون و زیو نەبێت، لەو دووانەشدا گەر ئاویان تێدا بێت ئاوەکەی بۆ تەهارەت بەکاردێت، بەڵام تاوانە، قاپ و قاچاخی کافران بەکار دەهێنرێت مەگەر بزانین کە پیسە.

پێستی مردارەوەبوو: هەمووی پیسە.

مردارەوەبوویش دوو جۆرە: ١ـ ئەوەی گۆشتی ناخورێت. ٢ـ گۆشتی دەخورێت بەس سەر نەبڕاوە، ئەم جۆرەیان گەر خۆشە بکرێت بەکارهێنانی جائیزە لە شتی وشکدا نەك تەڕ.

خۆپاككردنەوە: پاککردنەوەی ئەوەی لە پێش و پاش دەردەچێت، ئەگەر بە ئاو بوو پێی دەڵێین (إستنجا)، ئەگەر بە بەرد بوو (إستجمار).

مەرجەکانی خۆپاککردنەوە بە بەرد یان هاوشێوەکانی: دەبێت پاك بێت، موباح بێت، خواردن نەبێت، سێ بەرد یان زیاتر بێت، خۆپاککردنەوە دوای هاتنەدەرەوەی شت لە پاش و پێش واجبە، دوای سەرئاوکردن مانەوە بێ خۆپاك کردنەوە زیاد لە کاتی پێویست حەرامە.

سەرئاوکردن و پیسایی ، میزکردن حەرامە لە سەرچاوەی ئاو، سەرە ڕێگا، سێبەری بەکارهاتوو، لە ژێر درەختی بەردار، ڕووکردنە قیبلە لە دەشت دا، چوونە سەرئاو بە شتێکەوە کە ناوی خودای تێدا بێت مەکروهە، هەروەها قسەکردن لە سەرئاو، میزکردنە کونەوە، دەست لێدانی فەرج بە دەستی ڕاست، ڕووکردنە قیبلە لەناو خانوودا، ئەمانە لە کاتی پێویستدا جائیزە. موستەحەبە شوردن و بەردەکان تاك بن و ئاو و بەرد بەیەکەوە بەکاربێت.

سواك: سونەتە بە دارێکی نەرمی تەڕ وەك (اراك) ـ دار سیواك ـ لەم کاتانەدا بەکارهێنانی باشترە: کاتی نوێژ، قورئان خوێندن، دەستنوێژ پێش ئاوڕادان لە دەم، لەخەو هەستان، چوونە ناو مزگەوت و خانوو، گۆڕانی بۆنی دەم و هاوشێوەکانی.

دەستنوێژ پایەکانی: ١ـ دەم و چاو شۆردن و ئاوڕادان لە دەم و هەڵمژین بە لووت. ٢ـ دەست شۆردن لە پەنجەکانەوە بۆ ئەنیشك. ٣ـ مەسحی هەموو سەر و گوێ. ٤ـ پێ شۆردن بە قولەقاپەوە. ٥ـ ڕیزبەندیی بەو جۆرە. ٦ـ دوابەدوای یەك.

واجبەکانی (بسم الله) کردن، دەست شۆردن پێش خستنە ناو ئاو سێ جار گەر لە خەو هەستابێت

سونەتەکانی دەست نوێژ سیواك کردن، دەست شۆرین لە سەرەتادا، پێشخستنی ئاوڕادان لە دەم و هەڵمژینی بە لووت پێش شۆرینی دەم و چاو، زیادەڕۆیی کردن لە ئاوڕادان لە

دەم و هەڵمژین بە لووت گەر بەڕۆژوو نەبوو، دەست لە ڕیشی پڕ وەردان، دەست خستنە بەینی پەنجەکان و دەستپێکردنی لە ڕاستەوە، شۆردنی ئەندامەکان دووبارە و سێ بارە، هەڵمژین بە لای ڕاست و مشکردن بە لای چەپ، دەست پێداهێنانی ئەندامەکان، کردنی ئەو کارانە بە ڕێکوپێکی، دوعاکردن دوای تەواو بوون.

ئەوەی کردنی ناشیرینە لە دەستنوێژ: بە ئاوی سارد یان گەرم، شۆردنی ئەندامێك لە سێ جار زیاتر، لابردنی ئاوی دەستنوێژ بە ئەندامەکانەوە، شۆردنی ناوچاو، وشککردنەوەی ئەندامەکان جائیزە.

ئاگاداری: (مضمضة) دەبێت ئاو لەناو دەمدا بجوڵێنرێت، (إستنشاق)یش دەبێت ئاو بە لووت هەڵبمژرێت نەك تەنها ئاوکردنە لووتەوە، بەو شێوەش نەبێت نابێت.

چۆنیەتی دەستنوێژ: نیەتهێنان بە دڵ، دواتر (بسم الله) کردن و دەست شۆرین، دواتر ئاوڕادان لە دەم و هەڵمژینی بە لووت و دواتر دەم و چاوی دەشوات (سنورەکەشی: لە سەرەتای شوێنی قژ ڕوان هەتا چەناگە بە درێژیی لە گوێچکەوە بۆ گوێچکە بە پانی)، دواتر دەست و باڵی دەشوات هەتا ئانیشکەکان و بە ئانیشکەوە، دواتر مەسحی هەموو سەری دەکات بە سەر گوێچکەکانییەوە، هەردوو پەنجەی شایەتمان و هاوشێوەکەی لە دەستە چەپی دەخاتە کونە گوێکانی و پەنجەکەڵەکانی دەهێنێت بەسەر گوێکانیدا، دواتر پێیەکانی بە قولەپاکسەوە دەشوات.

ئاگاداری: ڕیش ئەگەر تەنك بوو واجبە پێستی ژێری بشۆردرێت، ئەگەر پڕ بوو تەنها ڕووکەشەکەی.

مەسحی خوف: خوف بەرگی پێیە، پێستە بێت یان شتی تر، ئەگەر صوف و هاوشێوەی بێت پێی دەوترێت گورەوی، مەسح کردن لە سەریان ڕەوایە بۆ دەستنوێژ نەك بۆ لەشگرانی.

مەسح کردن جائیزە بە چەند مەرجێك: ١- لەپێکردنی خوف لە کاتی هەبوونی دەست نوێژدا. ٢- دەستنوێژەکەی بە ئاو بووبێت. ٣- شوێنی فەرزەکە - ئەوەی شۆردنی واجبە- داپۆشێت. ٤- خوفەکە حەڵاڵ بێت. ٥- پاك بن.

عەمامە: مەسح کردنی بە چەند مەرجێك دەبێت: ١- لەسەر پیاودا بێت. ٢- شوێنی عادەتی سەر داپۆشێت. ٣- بۆ دەستنوێژ بێت ٤- ئاو بەکار بێت بۆ دەستنوێژ.

سەرپۆش: دەبێت بە چەند مەرجێك: ١- لەسەر ئافرەت بێت ٢- بسوڕێنەوە بە ژێر چەناگەدا. ٣- بۆ دەستنوێژ بێت ٤- ئاو بەکار بێت بۆ دەستنوێژ. ٥- شوێنی عادەتی سەر داپۆشێت.

کاتی مەسح: بۆ موقیم شەو و ڕۆژێك و بۆ موسافیر - مەسافەی قصر ٨٥ کم - سێ شەو و سێ ڕۆژ.

سەرەتای دەستپێکردن: دوای لەپێ کردن لە کاتی دەستنوێژ نەمانەوە تا ئەو کاتە لە ڕۆژی دوایی (٢٤ سەعات) بۆ موقیم.

ئەندازەی مەسح: ڕووبەی لاسەرووی خوف لە پەنجەکانەوە تا قاچ، بە پەنجەی کراوە مەسح دەکرێت.

سوودێك: ئەوەی مەسحی کرد لە سەفەردا دوایی گەڕایەوە ماڵەوە، یان لە ماڵەوە بوو دوایی سەفەری کرد یان شکی هەبوو هەر لە سەرەتای مەسحەوە حوکمی موقیمی هەیە.

جەبیرە وەك گرتنە گەچ و گرتنەوەی شوێنی شكاوی، مەسح كردن لەسەری ڕەوایە بە سێ مەرج:١- پێویست بێت ٢- لە شوێنی پێویست زیاتر نەبێت. ٣- لە دوای شۆردنی ئەندامەكانی پێش خۆی یەكسەر مەسح بكرێت، ئەگەر گەچەكە زیاد لە پێویستی داپۆشیبوو دەبێت لابرێت مەگەر مەترسی زەرەریی لێ بكرێت ئەو كاتە مەسح بەسە.

چەند سودێك: ❋باشتر وایە هەردوو خوف بەیەكەوە مەسح بكرێت و لای ڕاست پێش نەخرێت. ❋لای ژێرەوەی خوف و پاژنەكەی مەسح ناكرێت. ❋باش نییە خوف بشۆردرێت لە باتی مەسح، یان مەسح دووبارە بكرێتەوە. ❋عەمامە و سەرپۆش دەبێت زۆربەی مەسح بكرێت.

ئەو شتانەی دەستنوێژ دەشكێنن ١- ئەوەی لە پاش و پێشەوە دەردەچێت، وەك میز و پیسایی و (با) و مەنی و مەزی. ٢- لاچونی ئەقڵ بە خەو یان لەهۆشچوون، خەوی كەم بە دانیشتنەوە یان بە پێوە دەستنوێژ ناشكێنێت ٣- هاتنە دەرەوەی میز و پیسایی لە شوێنێكی تری جەستەوە ٤- هاتنە دەرەوەی شتێكی پیس جگە لە (میز و پیسایی) گەر زۆربوو وەك خوێن. ٥- خواردنی گۆشتی وشتر. ٦- دەست لێدانی فەرج بەبێ بەربەست.
٧- دەست لێدانی ژەكەر لە لایەن مێینەوە یان بە پێچەوانەوە بە شەهوەتەوە بەبێ بەربەست. ٨- هەڵگەڕانەوە لە دین.

هەر كەس دڵنیا بوو كە دەستنوێژی هەیە، دوایی گومانی كەوتە شكەوە یان بە پێچەوانەوە حیساب بۆ یەقینەكەی دەكرێت.

غوسڵ: واجب دەبێت بە ١- هاتنە دەرەوەی مەنی بە خۆشییەوە بۆ هۆشیار، بۆ نوستو بە خۆشییەوە بێت یان نا ٢- بردنە ناوەوەی زەكەر لە فەرجدا، ئەگەر ئاویش نەیەتەوە. ٣- موسوڵمانبوونی كافر و هەڵگەڕاوە. ٤- بینینی خوێنی مانگانە - حەیز. ٥- هاتنەدەرەوەی خوێنی منداڵبوون. ٦- مردنی موسوڵمان.

فەرزەكانی ئاو بە هەموو لەشدا كردن بە نیەتی غوسڵ، بە ناو دەم و لوتەوە.

بەم شتانە خۆشتن - غوسڵ - كامل دەكرێت: ١- نیەت. ٢- بسم الله كردن. ٣- شۆردنی دەست پێش خستنە ناو ئاوەوە ٤- شۆردنی فەرج. ٥- دەستنوێژ هەڵگرتن. ٦- سێ جار ئاو بە سەریدا بكات. ٧- ئاو بە لەشیدا بكات.٨- دەست بە لەشیدا بهێنێت.٩- بەلای ڕاست دەست پێ بكات.

ئەوەی بێ دەستنوێژ بێت حەرامە: ١- دەست لە قورئان بدات. ٢- نوێژ بكات. ٣- تەواف بكات. ئەگەر لەشی گران بێت، ئەوانی پێشووی لەسەر حەرامە و هەروەها. ٤ - قورئان خوێندن. مانەوە لە مزگەوت بەبێ دەستنوێژ، هەروەها كەراهەتی هەیە خەوتن بەبێ دەستنوێژ و سەرفكردنی ئاوی زۆر بۆ غوسل.

تەیموم

مەرجەكانی ١- نەبوونی ئاو. ٢- بە خۆڵێكی: پاك، حەڵاڵ، تۆزی هەبێت، سوتاو نەبێت.

ڕوكنەكانی مەسحی هەموو دەم و چاو، دواتر دەستەكان هەتا مەچەك، ڕیزبەندیی، لەدوای یەكتری.

ئەوەی بەتاڵی دەكاتەوە ١- ئەو شتانەی دەستنوێژ بەتاڵ دەكەنەوە. ٢- هەبوونی ئاو گەر تەیموم لەبەر بێ ئاوی كرابێت.٣- نەمانی عوزری تەیموم وەك ئەوەی لەبەر نەخۆشی تەیمومی كردبێت

سونەتەکانی: ١ـ ریزبەندیی و دوابەدوای یەك. ٢ـ دواخستنی تا کۆتایی نوێژ. ٣ـ زیکری دوای دەستنوێژ خوێندن دوای تەیەمومەکە .

ئەوەی مەکروهە تێیدا: چەند بارەکردنەوەی دەست دان بە زەوییدا.

چۆنیەتی: نیەت بهێنێت و بسم الله بکات و دەست بدات بە ڕەوییدا یەك جار، دواتر دەست بهێنێت بە دەم و چاویدا، دواتر پشتی دەستی ڕاستی بە چەپی مەسح بکات و بە پێچەوانەوە.

لابردنی پیسی: پیسی دوو جۆرە: ١ـ بە شۆردن پاك نابێتەوە، وەك بەراز کە هەرچەند بشۆردرێت پاك نابێتەوە. ٢ـ حوکمی پیسییەکی دروست بووە لەسەر شوێنێکی پاك وەك جلوبەرگ و زەوی

پیسییەکان بەم شێوەیەی خوارەوەن:

شتەکان		حوکمەکان
ناژەل	پیس	سەگ ، بەراز یان هەر شتێك کە گۆشتی ناخورێت لە باڵندە و ئاژەڵ کە قەبارەیان لە پشیلە گەورەترە، خوێن و پاشەڕۆیان پیسن وەك: میز، پیسایی، تف، ئارەق، مەنی، ڕشانەوە هەر شتێك لە دەمیان دەربچێت)
	پاك	١ـ مرۆڤ: هەموو پاشەڕۆکانی پاکە وەك: مەنی، ئارەق، تف، شیر، بەلغەم، تەڕیی هەرحی مینە، تەنها میز و پیسایی و مەزی وەدی و خوێن نەبێت کە پیسن
		٢ـ ئەوەی گۆشتی دەخورێت: هەموو پاشەڕۆکانی وەك میز، پیسایی، مەنی، ئارەق، لیك، ڕشانەوە مەزی پاکن
		٣ـ ئەوەی ڕەحمەتە خوێنی لێ نیاڕێژی: گوێدرێژ و پشیلە و ئەوەی بچوکترە لەو وەك مشك، سیب و ئارەقیان پاکە
مردوو		هەمووی پیسە تەنها مرۆڤ نەبێت، هەروەها ماسی و کوللە و ئەو شتانەی خوێنی نییە وەك دووپشك و مێش و مێشوولە پاکن
بێ گیان		زەوی و بەرد و هاوشێوەیان پاکن (جگە لەو شتانەی پەیشتر باس کران)

چەند سوودێك: ✱ خوێن و کێم پیسن، گەر کەم بوو قەیناکە، گەر هی ئاژەڵێکی پاك بوون. ✱ خوێن پاکە لە دوو کاتدا: ١ـ هی ماسی. ٢ـ ئەوەی لە دەماری ئاژەڵی سەربڕاودا دەمێنێتەوە ✱ ئەوەی لە ئاژەڵێکی گۆشت خوراو بە زیندوویی لێبکرێتەوە پیسە لەگەڵ (علقة، مضغة)دا. ✱ لابردنی پیسی پێویستی بە نیەت نییە، گەر بە باران لاچوو پاکە. ✱پیسیی پاك دەبێتەوە بە چەند مەرجێك: ١ـ بە ئاوی پاك بشۆرێت. ٢ـ بگوشرێتە دەرەوی ئاوەکە گە بگوشرێت (وەك کەلوپەل) ٣ـ بە کراندن لاببرێت، گەر شۆردن بەس نەبوو. ٤ـ گەر پیسی لە سەگەوەبوو، حەوت جار بە ئاو، هەشتەم جار بە خۆڵ یان سابوون بشۆرێت.

ئاگاداری: ✱ پیسی لە سەر زەوی گەر شل بوو وەك میز، دەبێت ئاوی پێدا بکرێت تا ڕەنگ و بۆنی نامێنێت، گەر قەبارەی هەبوو وەك پیسایی، دەبێت پیساییەکە و شوێنەواری لاببرێت ✱ گەر پیسییەکە تەنها بە ئاو لادەچوو دەبێت بشۆرێت. ✱ گەر شوێنی پیساییەکە دیار نەبوو شوێنەکە هەمووی دەشۆرێت تا دڵنیا دەبێ لە لاچوونی ✱ ئەوەی دەستنوێژی گرت بۆ سوونەت جائیزە فەرزی پێوە بکات. ✱ ئەوەی دەخەوێت یان (با)ی لێ دەربچێت واجب نییە خۆی پاك بکاتەوە سەرئاو بکات ـ تەنها دەتوانێت دەستنوێژ بگرێت کاتێك ویستی نوێژ بکات.

حوکمەکانی تایبەت بەئافرەتان

(حوکمی خوێنە سروشتییەکانی ئافرەتان) لەگەڵ خوێنی حەیز و ئیستیحازە

پرسیار	وەڵام
کەمترین و زۆرترین تەمەنێ ئافرەت تێیدا تووشی حەیز دەبێت	لای کەمی (٩) ساڵە، ئەگەر زووتر خوێنی بینی ئەوە ئیستیحازەیە، سنووریش بۆ لای زۆرەوە نییە
کەمترین کاتی حەیز	شەو و ڕۆژێک (٢٤) سەعات، لەوە کەمتر ئیستیحازەیە
پاکیی نێوان دوو حەیز	(١٣) ڕۆژە، ئەگەر پێش ئەوە دووەمی خوێن هات ئەوە ئیستیحازەیە[1]
زۆربەی ئافرەتان حەیزیان	شەش یان حەوت ڕۆژە
ئایا خوێنی کاتی سکپڕی حەیزە؟	ئەوەی لە ئافرەت دەردەچێت لە خوێن، کیدرە[2]، زەردایی[3] ئیستیحازەیە
پاکیی لای زۆربەی ئافرەتان	بیست و سێ یان بیست و چوار ڕۆژە
چ کاتێک ئافرەت دەزانێت پاک بووەتەوە	ئەمەیان دوو جۆرن ١. بە بینینی لیجاوێکی سپی[4] ٢. بە وشک بوونەوەی فەرج لە خوێن و کیدرە و زەردایی، گەر ئەوانە نەبێت کە لیجاوی سپی نەبینێت
خوێنی لیل و زەردایی کە لە فەرج دێت	گەر لەپێش یان پاش حەیز بێت بێ ئەوەی نەبینی هەبێت حەیزە، ئەگەر نەبینی هەبوو ئیستیحازەیە
ئەو ئاوانەی کە لە کاتی پاکیدا لە فەرجی ئافرەت دەردەچێت	گەر ڕوون بوو یان سپی لیجی بوو پاکە، گەر کیدرە و خوێن و زەردایی بوو پیسە، هەموو شێوەیەکیان دەستنوێژ دەشکێنن، گەر بەردەوام بوو ئیستیحازەیە
گەر حەیزەکەت چەند ڕۆژێکی هەبوو بۆ حەیز لە هەموو مانگێکدا و پێش تەواو بوونی پاک بوویەوە	حوکمی پاکی هەیە، گەر پاک بوویەوە ئەگەرچی ڕۆژەکانی کە زۆر خوێنی تێدا دەبینی تەواو نەکرد
پاکی و پیسی کەوتنی حەیز بە کاتی خوێن	ئەوەی سیفاتی حەیزی تێدابێت حەیزە، بە مەرجێک لە نێوان دوو خوێن ببینێت (١٣) ڕۆژ پاکیی هەبێت (لای کەمی پاکیتی) ئەگەرنا ئیستیحازەیە
ئەگەر حەیز زیاد و کەمی کرد لە ڕۆژەکانی ئاسایی خۆی	حوکمی حەیزی هەیە بە مەرجێک لە لای زۆری حەیز زیاتر نەبێت (١٥ڕۆژە)
ئەگەر بۆ ماوەی مانگێک بە بەردەوامی ئافرەت خوێنی بینی یان زیاتر لەوە	چەند حاڵەتێکی هەیە ١. ئەوەی کاتی حەیزی خۆی لە مانگەکەدا زانی، ژمارەی ڕۆژەکانیشی ئەوە بە گوێرەی ژمارەی ڕۆژەکانی لە کاتی خوێندا حەیزە، [illegible] [illegible] جیاواز بێت یان نا ٢. ئەوەی کاتی حەیزی دەزانێت، بەڵام ڕۆژەکانی نازانێت، شەش یان حەوت ڕۆژ لە کاتی حەیزی خۆیدا بە حەیز دادەنێت ٣. ئەوەی ژمارەی ڕۆژەکانی حەیزی دەزانێت، بەڵام کاتەکەی نازانێت ئەوە لە سەرەتای مانگێکی هیجرییەوە بەقەدەر ڕۆژەکانی لە حەیزدا دەبێت

---

١ حەیز: خوێنێکی ئاساییە بە بێ نەخۆشی و منداڵبوون دەبینرێت

ئیستیحازە: بینینی خوێن لە غەیری کاتی خۆی بە هۆی نەخۆشی و تێک چوونەوە.

جیاوازی نێوان حەیز و ئیستیحازە: ١. خوێنی حەیز خوێنێکی سووری تاریکە بە لای ڕەشدا دەچێت، خوێنی ئیستیحازە سووری کراوەیە، وەک خوێنێک [illegible] بە لووت دێت ٢. خوێنی حەیز خەستە و هەندێک جار کلۆی تێدایە، خوێنی ئیستیحازە ڕوونە وەک خوێنی [illegible] وایە ٣. خوێنی حەیز بۆنی ناخۆشە، زۆر جار بۆگەنە، خوێنی ئیستیحازە بۆنی وەک خوێنی ئاسایی وایە.

٢ خوێنی لیل: خوێنێکە لە فەرج [illegible] دەچێت، ڕەنگی قاوەیی تۆخە

٣ زەردایی: خوێنێکە لە فەرج دەردەچێت، ڕەنگی بە لای زەردا دەڕوانێت.

٤ لیجاوی سپی: ئاوێکی سپییە لە کاتی پاک بوونەوە لە فەرج دەردەچێت، پاکە، بەڵام دەستنوێژ دەشکێنێت

دووەم: زەیسانی - خوێنی منداڵبوون

[illegible]	[illegible]
ئەگەر منداڵی بوو خوێنی نەبینی	ئەو کاتە حوکمی زەیسانی نییە، خۆشوردنی لەسەر نییە، ڕۆژووەکەشی ناشکێت
[illegible] منداڵ بوون	خوێن و ئاو و ئازاری پێش منداڵ بوون حوکمی زەیسانی نییە، بەڵکو ئیستیحارەیە
ئەو خوێنەی لە کاتی منداڵبووندا دێتە دەرەوە	ئەوە خوێنی زەیسانە، هەتا ئەگەر منداڵەکە نەهاتە دەرەوە یان نیوەی هاتە دەرەوە هەر نوێژیکیش کەوتە ئەو کاتەوە لەسەری نییە و گێڕانەوەشی نییە
کەی ڕۆژەکانی زەیسان دەست پێ دەکات	لەو کاتەوە بە تەواویی منداڵەکە بە سکی دایکی دێتە دەرەوە بۆ سەر زەوی
لای کەمی زەیسان	لای کەمی نییە، دوای منداڵ بوون یەکسەر خوێنی نەما، خۆی دەشوات نوێژ دەکات و چاوەڕێی تەواو کردنی (٤٠) ڕۆژ ناکات
لای زۆری زەیسان	(ی ڕۆژی (٤٠) ڕۆژە، لەوە زیاتر حسابی بۆ ناکرێت و دەبێت خۆی بشوات و نوێژ بکات، مەگەر بکەوێتە کاتی حەیزی خۆیەوە (لە پێش سکپڕیی) ئەو کاتە بە حەیز حسێب دەکرێت
ئەگەر دووانەی بوو	ڕۆژەکانی زەیسان لە لەدایك بوونی منداڵی یەکەمەوە دەست پێ دەکات
خوێن دوای لەبارچوون	ئەگەر تەمەنی (٨٠) ڕۆژ یان کەمتر بوو، خوێنەکەی دوای ئەوە بە ئیستیحارە حسێبە، ئەگەر دوای (٩٠) ڕۆژ بوو زەیسانە، ئەگەر لە نێوان (٨٠) و(٩٠) دابوو، ئەوە ئەگەر شکڵی ئادەمی تێدابوو ئەوە زەیسانە، ئەگەرنا ئیستیحارەیە
ئەگەر لە کاتی ٤٠ ڕۆژەکە پاك بووەوە دواتر خوێنی بینی دوای تەواوبوونی ٤٠ ڕۆژەکە	ئەگەر ئافرەت پاك بووەوە لەو (٤٠) ڕۆژەدا، ئەوا خۆی دەشوات و نوێژ دەکات ئەگەر پێش تەواوبوونی (٤٠) ڕۆژەکە جارێکی تر خوێنی بینییەوە، ئەوە زەیسانە، بەم شێوەیە هەتا تەواو بوونی (٤٠) ڕۆژ

چەند ئاگاداریەك ✱ ئەوەی ئیستیحازە بوو نوێژی لە سەری واجبە، بەڵام بۆ هەموو نوێژێك دەستنوێژ گرتنەوەی دەوێت. ✱ ئەگەر ئافرەت پێش خۆر ئاوابوون لە حەیز و زەیسانی پاك بووبەوە، ئەوە نوێژی نیوەڕۆ و عەسریشی لەسەرە، ئەگەر پێش نوێژی بەیانی پاك بوویەوە، ئەوە نوێژی مەغریب و عیشای ئەو شەوەی لەسەرە. ✱ ئەگەر کاتی نوێژ هاتبوو دواتر کەوتە حەیز یان زەیسانییەوە دوای پاك بوونەوە ئەو نوێژەی لەسەر نییە. ✱ لەسەر ئافرەت واجبە قژی بکاتەوە بۆ غوسڵی حەیز و زەیسانی، بەڵام بۆ جەنابەت پێویست ناکات. ✱ جیماع کردن لە کاتی ئیستیحازەدا مەکروهە، بەڵام ئەگەر مێرد پێویست بوو ئەوا جائیزە. ✱ لەسەر ئافرەت واجبە بۆ هەر نوێژێك دەستنوێژ بگرێت لە کاتی ئیستیحارەدا، هەتا خوێنی نامێنێت. ✱ دەکرێت ئافرەت دەرمان بخوات بۆ دواخستنی یان کۆتایی هێنانی حەیز بە مەبەستی بەجێهێنانی ئەرکەکانی حەج یان ڕۆژووگرتی ڕەمەزان، بە مەرجێك دەرمانەکە زەرەری نەبێت.

ئافرەت لەئیسلام دا ئافرەت وەك پیاوە لە پاداشت و ڕێزدا و بە گوێرەی کردار و ئیمان: پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت « إنما النساءُ شقائقُ الرجال » (أبوداود) واتە. (ئافرەتان نیوەکەی تری پیاوان) دەتوانێت داوای مافی خۆی بکات، یان نەهێشتنی زوڵم و ستەم لەسەری. خوای گەورە ڕووی فەرمانەکانی دەکاتە ئافرەت و پیاو بەیەکەوە، مەگەر لە هەندێك شوێنی تایبەند کە زۆر کەمن بە بەراورد بەوانی تر. شەرعیش تایبەتمەندێتی

ئافرەت و پیاو ڕەچاو دەکات لە ڕووی جەستە و تواناکانەوە، خوای گەورە دەفەرموێت « أَلَا يَعْلَمُ مَنْ خَلَقَ وَهُوَ اللَّطِيفُ الْخَبِيرُ » الملك ١٤، واتە: ئایا ئەو کەسەی خەلقی کردوون شارەزا نییە بە حاڵی دروستکراوەکان، خودا لەتیف و زانایە.

ئافرەت کاری تایبەتی خۆی هەیە و پیاویش هەروەها، تیکەڵکردنی کارەکان هاوسەنگی ژیان تێك دەدات، هەتا ئافرەت بەقەد پاداشتی پیاو وەر دەگرێت کاتێك کە لە ماڵەوە دانیشتوە. لە فەرموودەدا هاتووە کە ئەسمائی کچی یەزید دەچێت بۆ لای پێغەمبەر ﷺ و دەڵێت دایك و باوکم بەقوربانت بێت من نوێنەری ئافرەتانم، چونکە دەزانم هەر ئافرەتێك لە ڕۆژهەڵات بێت یان لە ڕۆژئاوا هەمان ڕای منی هەیە، خوای گەورە تۆی بە هەق ناردووە بۆ پیاوان و ژنان، ئێمەش باوەڕمان بە تۆ هێنا و بەو خوایەی تۆی ناردووە، بەڵام ئێمەی ئافرەتان زۆر بوارمان نییە، لە ماڵەوەین، شەهوەتی ئێوە تێر دەکەین، منداڵتان بۆ هەڵدەگرین، ئێوەی پیاو خوای گەورە فەزڵی داون بە سەر ئێمەدا بە جومعە و جەماعەت و سەردانی نەخۆش، شوێنکەوتنی مردوو، حەج لە دوای حەج، لە هەموان گەورەتر جیهاد کردن لە پێناوی خوادا و کاتێك یەکێك لە ئێوە دەچێت بۆ حەج و عومرە و جیهاد، ئێمە ماڵەکەی بۆ دەپارێزین، جلی بۆ دەچنین، منداڵەکانی بۆ بەخێو دەکەین، ئەی پێغەمبەری خودا ئێمە چەندێك لەو پاداشتانەدا بەشدارین؟ پێغەمبەر ﷺ ڕووی وەرگێڕا بە لای هاوەڵەکانیدا و فەرمووی « هَلْ سَمِعْتُمْ مَقَالَةَ امْرَأَةٍ قَطُّ أَحْسَنَ مِنْ مَسْأَلَتِهَا فِي أَمْرِ دِينِهَا مِنْ هَذِهِ؟! » واتە: (ئایا ئێوە گفتاری لەوە باشترتان بیستووە لە پرسیاری ئەم ئافرەتە لە بارەی دینەکەیەوە؟ وتیان ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ گومانمان نەدەبرد ئافرەتێك ڕێی بکەوێتە ئاوەها پرسیارێك، دواتر پێغەمبەری خوا ﷺ ڕووی کردە ئافرەتەکە و فەرمووی «انْصَرِفِي أَيَّتُهَا الْمَرْأَةُ، وَأَعْلِمِي مَنْ خَلْفَكِ مِنَ النِّسَاءِ أَنَّ حُسْنَ تَبَعُّلِ إِحْدَاكُنَّ لِزَوْجِهَا، وَطَلَبَهَا مَرْضَاتَهُ، وَاتِّبَاعَهَا مُوَافَقَتَهُ تَعْدِلُ ذَلِكَ كُلَّهُ » (رواه البيهقي في شعب الإيمان) واتە: (بڕۆ بە ئافرەتانی دوای خۆیشت بگەیەنە کە هەر ئافرەتێك لەگەڵ مێردەکەیدا باش بێت، بەدوای ڕەزامەندیی ئەودا بگەڕێت، بە قسەی بکات، ئەوا پاداشتی بەئەندازەی ئەو هەموو شتانەی کە تۆ وتت دەبێت، دواتر ئافرەتەکە لە خۆشییدا بە دەم (لا إله إلاالله) و (الله أكبر) کردنەوە گەڕایەوە.

لەفەرموودەیەکی تردا هاتووە کە (هەندێك ئافرەت هاتن بۆ لای پێغەمبەر ﷺ وتیان: ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ پیاوان پاداشتی زیاتریان هەیە بە جیهاد کردن لە پێناوی خوادا، ئایا هیچ کارێك هەیە کە ئێمە بیکەین و بە قەد ئەوان خێرمان بگات؟ فەرمووی « مِهْنَةُ إِحْدَاكُنَّ فِي بَيْتِهَا تُدْرِكُ عَمَلَ الْمُجَاهِدِينَ فِي سَبِيلِ اللهِ » (البيهقي) واتە: ئێش و کاری ماڵەوەتان بە قەد جیهاد لەپێناوی خوادا خێری هەیە.

بەڵکو چاکەکردن لەگەڵ کەس و کار کە ئافرەت بێت بە خێرێکی زۆر گەورەی داناوە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت « مَنْ أَنْفَقَ عَلَى ابْنَتَيْنِ أَوْ أُخْتَيْنِ أَوْ ذَوَاتَيْ قَرَابَةٍ يَحْتَسِبُ النَّفَقَةَ عَلَيْهِمَا حَتَّى يُغْنِيَهُمَا اللهُ أَوْ يَكْفِيَهُمَا مِنْ فَضْلِهِ كَانَتَا لَهُ سِتْرًا مِنَ النَّارِ » (أحمد و الطبراني) واتە: (هەرکەس خەرجیی دوو کچ یان دوو خوشك یان دوو ئافرەتی خزمی کرد لەبەر خودا هەتا خوا ڕزقیان دەدات یان دەوڵەمەند دەبن، ئەو دووانە دەبنە بەربەستی ئاگر بۆی).

هەندێک حوکمی پەیوەست بە ئافرەتانەوە

❁ حەرامە پیاو خەڵوەت بکات لەگەڵ ئافرەتێك ئەگەر مەحرەمی لەگەڵدا نەبێت[1]، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموویت «لا يخلون رجل بامرأة إلا مع ذي محرم» (متفق عليه) واتە: (هیچ پیاوێك بە تەنها لەگەڵ ئافرەت نەبێت ئەگەر مەحرەمیان لەگەڵ نەبێت).

❁ بۆ ئافرەت هەیە نوێژ لە مزگەوت بکات ئەگەر ترسی فەسادی نەبوو، ئەگەرنا کەراهەتی هەیە، عائیشە دەڵێت ئەگەر پێغەمبەر ئەو شتانەی ئەمڕۆی ئافرەتانی دەبینی مەنعی مزگەوتی لێ دەکردن هە وەك چۆن ئافرەتانی بەنی ئیسرائیل مەنع کران. (متفق عليه).

❁ هەروەك چۆن نوێژی پیاو لە مزگەوت خێری چەند بارە هەیە نوێژی ئافرەتیش لەماڵدا خێری زیاترە، لە فەرموودەیەکی تردا هاتووە، ئافرەتێك دێتە لای پێغەمبەر ﷺ و پێی دەڵێت: ئەی پێغەمبەری خودا من حەز دەکەم لە مزگەوت لەگەڵ تۆ نوێژ بکەم، ئەویش دەفەرموێت: «قد علمت أنك تحبين الصلاة معي، وصلاتك في بيتك خير من صلاتك في حجرتك، وصلاتك في حجرتك خير من صلاتك في دارك، وصلاتك في دارك خير من صلاتك في مسجد قومك، وصلاتك في مسجد قومك خير من صلاتك في مسجدي» (أحمد) واتە: نوێژی ئافرەت لە ماڵی خۆی خێری زیاترە لە مزگەوت، لە مزگەوتی نزیك خێری زیاترە لە هی دوور، ئەگەر مزگەوتی پێغەمبەریش بێت ﷺ، لە فەرموودەیەکی تردا دەفەرموێت «خير مساجد النساء قعر بيوتهن» (أحمد) واتە: (باشترین مزگەوتی ژنان ماڵەکانیانە).

❁ ئافرەت ئەگەر مەحرەمی نەبوو لەگەڵیدا بچێت بۆ حەج، حەج و عومرەی لەسەر واجب نییە و سەفەر کردنیشی بەبێ مەحرەم جائیز نییە، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «لا تسافر المرأة فوق ثلاث ليال إلا مع ذي محرم» (متفق عليه) واتە: (ئافرەت سەفەری سێ ڕۆژ زیاتر نابێت بکات ئەگەر مەحرەمی لەگەڵ نەبوو).

❁ حەرامە ئافرەت زیارەتی قەبرستان بکات و شوێنی جەنازە بکەوێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «لعن الله زوارات القبور» (الترمذي) واتە: (لەعنەتی خودا لەو ئافرەتانەی سەردانی گۆڕەکان دەکەن). دایکی عەتیە دەڵێت (قەدەغەمان لێکراوە کە شوێنی جەنازە بکەوین، بەڵام جەختمان لەسەر نەکراوەتەوە) (مسلم)

❁ بۆ ئافرەت هەیە قژی رەنگ بکات بەهەر ڕەنگێك تەنها کەراهەتی هەیە بە ڕەش، بە مەرجێك خەڵەتاندنی د و کاری تێدا نەبێت.

❁ واجبە میراتی ئافرەت بدرێت و نەدانی حەرامە، لە پێغەمبەرەوە ﷺ دەگێڕنەوە «من قطع ميراث وارثه قطع الله ميراثه من الجنة يوم القيامة» (ابن ماجه) واتە: (هەر کەس میراتی لە خاوەنەکەی گرتەوە، خوای گەورە لە بەهەشت بێ بەشی دەکات).

❁ واجبە لەسەر مێرد نەفەقەی ژنەکەی بکات ئەویش شتانێکن کە ئافرەت بەبێ ئەو شتانە نایگرێت وەك، خواردن، جلوبەرگ، خانوو بە گوێرەی توانا.

---

[1] مەحرەم ئەوانەن کە بە هەمیشەیی حائیز نییە شوویان پێ بکات وەك باوك، باپیر، بەرەوژوور، کوڕ، کوڕەزا، بەرەوخوار، برا، کوڕەکانی، کوڕی خوشك، مام، خاڵ، باوکی مێرد، بەرەوژوور، کوڕی مێرد، بەرەوخوار، باوك و برا و کوڕ لە شیرەوە، مێردی کچ، مێردی دایك

خوای گەورە دەفەرموێت ﴿ لِيُنفِقْ ذُو سَعَةٍ مِّن سَعَتِهِ ۖ وَمَن قُدِرَ عَلَيْهِ رِزْقُهُ فَلْيُنفِقْ مِمَّا آتَاهُ اللَّهُ ﴾ (الطلاق ٧) واتە: با ئەوانەی دەوڵەمەندن بە گوێرەی توانایان نەفەقە بکەن و ئەوانەشی هەژارن بە گوێرەی توانایان ئەگەر مێردی نەبوو نەفەقەی واجبە لەسەر باوکی، برای، کوڕی، ئەگەر حزمی ئەبوو حەڵکیی نەفەقەی بکێش خێرە، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرمووێت «الساعي على الأرملة والمسكين كالمجاهد في سبيل الله أو كالذي يقوم الليل ويصوم النهار» (متفق عليه) واتە: (ئەوەی یارمەتی بێوەژن و هەژار دەدات بە بەردەوامیی وەك ئەو کەسە وایە لە پێناو خوای گەورەدا تێدەکۆشێت، یان وەك ئەو کەسە وایە کە بەشەو شەو نوێژ دەکات و بەرۆژ بەرۆژوو دەبێت).

* ئافرەتان زیاتر هەقی بەخێوکردنی منداڵەکەیان هەیە، ئەگەر شوو نەکاتەوە نەفەقەکەی لەسەر باوکی منداڵەکەیە

* باش نییە سەلام کردن لە ئافرەت بە تایبەتی گەر گەنج بوو یان ترسی فەسادی لێ دەکرا.

* سوننەتە تاشینی تووکی بن باڵ، قرتاندنی نینۆك لە هەموو هەفتەیەکدا، باش نییە لە چل ڕۆژ زیاتر وازی لێ بهێنرێ.

* هەڵکیشانی مووی دەموچاو حەرامە بە بزرکانیشەوە، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «لعن الله النامصة والمتنمصة» (ابوداود) واتە: (لەعنەتی خودا لەو کەسەی مووی دەموچاوی هەڵدەکێشێت و ئەو کەسەش کە بۆی دەکات)

* تاری گرتنەوە: حەرامە ئافرەت تاریی بار بێت لە سێ ڕۆژ زیاتر ئەگەر بۆ مێردەکەی نەبێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «لا يحل لامرأة تؤمن بالله واليوم الآخر أن تحد على ميت فوق ثلاث إلا على زوجها» (مسلم) واتە (حانیز نییە بۆ ئافرەتێك کە بڕوای بە خودا و ڕۆژی دوایی هەبێت خۆی تاریی بار بکات لە سێ ڕۆژ زیاتر مەگەر بۆ مێردەکەی نەبێت)

بۆ مێرد واجبە چوار مانگ و دە ڕۆژ تاریی بار بێت، لەو ماوەشدا جلی ڕەنگا و ڕەنگ لەبەر نەکات، هەروەها بەکارهێنانی جەنە، میکیاج، کل، ڕۆن، بەڵام بۆی هەیە بیزکی بکات و مووی هەڵکێشێت و خۆی بشوات، لەبەرکردنی یەك ڕەنگ وەك ڕەش واجب نییە، ئەو ماوەیەش دەبێت لەو ماڵەدا بێت کە تێیدا بوو کاتێك مێردەکەی مردووە، نابێت بگوازرێتەوە، نابێت لە ماڵ دەربچێت بۆ کاری پێویست نەبێت

* حەرامە ئافرەت قژی بتاشێت گەر پێویست نەبوو، کورتکردنەوەی جائیزە بە مەرجێك وەك پیاوی لێنەکات، پێغەمبەر ﷺ (لەعنەتی خودا لەو ئافرەتانەی خۆیان وەك پیاو لێدەکەن) «لعن رسول الله ﷺ المتشبهات بالرجال من النساء» (الترمذي) یان وەك ئافرەتی بێباوەڕ، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «ومن تشبه بقوم فهو منهم» (ابوداود) واتە: (ئەوەی خۆی چواند بە قەومێك لەوانە).

* ئافرەت کاتێك لە ماڵ دەردەچێت دەبێت بە بەرگێك خۆی داپۆشێت کە ئەم مەرجانەی تێدا بێت: ١ـ هەموو بەدەنی داپۆشێت. ٢ـ نابێت جوانکاریی بێت لە خۆیدا. ٣ـ ئەستوور بێت. ٤ـ فراوان بێت، تەسك نەبێت. ٥ـ عەتری پێوە نەبێت. ٦ـ لە بەرگی پیاوان نەچێت. ٧ـ لە بەرگی بێباوەڕان نەچێت. ٨ـ زۆر ڕەنگ نەبێت بە شێوەیەك هەموو کەس سەرنجی بدات (ثوب شهرة).

حەرامە بەرگێك لەبەر بكرێت كە وێنەی ئادەمی یان گیاندارانی تێدا بێت، هەڵواسینی، داپۆشینی دیوار پێی، فرۆشتنی جائیز نییە، عەورەتی ئافرەت لەگەڵ كەسانی تردا سێ جۆرە: ١ـ مێرد: دەتوانێت هەموو گیانی ببینێت. ٢ـ ئافرەت و پیاوانی مەحرەمی: دەتوانن ئەوەی بە ئاسایی دەردەكەوێت ببینن وەك: دەم و چاو، قژ، مل، دەست، قاچ. ٣ـ پیاوانی تر: نابێت هیچ كوێی ببینن بۆ پێویستیی نەبێت وەك: داخوازیی، چارەسەر، یان هەر شتێكی تری پێویست، چونكە فیتنەی ئافرەت لە دەم و چاویدایە، فاتیمەی كچی مونزیر دەڵێت: (دەم و چاومان دادەپۆشی، ئەگەر پیاوی لێبوایە) الحاكم. عائیشە خوا لێی رازی بێت دەڵێت: (كاتێك دەچووین بۆ حەج لە ڕێگە كە پیاوانمان پێ دەگەیشت دەموچاومان دادەپۆشی و كە ڕەت دەبوون هەڵمان دەدایەوە) (أبوداود).

* عیددە چەند جۆرێكە: ١ـ حامیلە: عیددەی تەڵاق و مردن دانانی منداڵەكەیەتی. ٢ـ مێرد مردوو: عیددەكەی چوار مانگ و دە ڕۆژە. ٣ـ تەڵاقدراو كە هێشتا حەیزی هەبە: عیددەكەی سێ حەیزە، عیددەكەشی بە پاكبوونەوە لە حەیزی سێیەم تەواو دەبێت. ٤ـ ئەوەی لە حەیز وەستاوە: عیددەكەی سێ مانگە، عیددەی تەڵاقدراو بە تەڵاقی ڕەجعی، دەتوانێت لەگەڵ مێردەكەی بمێنێتەوە هەتا عیددەكەی تەواو دەبێت. ڕەنگە خوای گەورە پێكیان بهێنێتەوە، لەو ماوەشدا جائیزە مێرد هەر شوێنێكی ببینێت و لە ماڵێكدا بە تەنها بن، گەڕاندنەوەكەی ڕازیبوونی ژنەكەی پێویست نییە، ڕەجعەكەش بە وشەی (راجعتك) یان بە جیماع دەبێت و دەكرێت.

* ئافرەت ناتوانێت خۆی بە شوو بدات، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «أيما امرأة نكحت بغير إذن وليها فنكاحها باطل» (أبوداود) واتە: (هەر ئافرەتێك بەبێ ئیزنی وەلی شووی كرد ئەوە شووكردنەكەی بەتاڵە).

* حەرامە ئافرەت قژی دەستكرد بكاتە سەری یان خاڵ بكوتێت، ئەمانەش گوناهی گەورەن، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «لعن الله الواصلة والمستوصلة، والواشمة والمستوشمة» (متفق عليه) واتە: (لەعنەت لەو ئافرەتەی پرچ دەداتە یەكێكی تر، لەوەش لەسەری دەكات، لەوەی خاڵ دەكوتێ لەوەی بۆی دەكوتن).

* حەرامە ئافرەت داوای تەڵاق بكات بەبێ هۆ، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «أيما امرأة سألت زوجها طلاقا من غير ما بأس فحرام عليها رائحة الجنة» (أبوداود) واتە: (هەر ئافرەتێك داوای تەڵاقی لە مێردەكەی كرد بەبێ ئەوەی خراپ بێت، بۆنی بەهەشتی لێ حەرامە).

* لەسەر ئافرەت واجبە گوێڕایەڵی پیاو بكات بە گوێرەی توانا، بەتایبەتی بۆ كاری سەرجێیی، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «إذا دعا الرجل امرأته إلى فراشه فلم تأته فبات غضبان عليها لعنتها الملائكة حتى تصبح» (متفق عليه) واتە: (ئەگەر ئافرەت مێردەكەی بانگی كرد بۆ سەرجێیی و بە قسەی نەكرد و مێردەكەی بە ڕقهەستاوی خەوت، فریشتەی خوا لەعنەت لەو ئافرەتە دەكەن تا بەیانی دەبێتەوە).

* حەرامە ئافرەت عەتر لە خۆی بدات ئەگەر زانی لە كاتی چوونە دەرەوەی پیاو دێتە ڕێگای، چونكە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «أيما امرأة استعطرت فمرت على قوم ليجدوا ريحها فهي زانية» (أبوداود) واتە: (ئەگەر ئافرەت عەتری لە خۆی دا و بە لای پیاودا ڕۆیشت بۆ ئەوەی بۆنی بكەن ئەوە وایە و وایە، واتە زیناكەرە).

نوێژ

نوێژ و بانگ و قامەت فەرزی کیفایەیە لەسەر پیاوان لە شاردا، سوننەتە بۆ تاکی ڕێبوار، کەراهەتی هەیە بۆ ئافرەت، بێش کاتەکەی جائیز نییە، جگە لە نوێژی بەیانی کە دوای نیوەی شەو جائیزە بانگی بەکەمی بدرێت.

مەرجەکانی نوێژ ١ـ موسولمانیتی. ٢ـ عاقڵ. ٣ـ تەمیز. ٤ـ دەستنوێژ و توانایی. ٥ـ کاتی هاتنێت: کاتی نوێژی نیوەڕۆ دەست پێدەکات کاتێك خۆر لە ناوەڕاستی ئاسمان لادەدات (زوال) هەتا سێبەری شتەکان بەقەد خۆیانی لێ دێت، دوای ئەوە کاتی نوێژی عەسرە، باشترین کاتیشی تا سێبەری شتەکان دوو هێندەی خۆیانی لێ دێت و هەتا خۆر ئاوابوونیش کاتی دەبێت. دواتر کاتی نوێژی مەغریبە تا سورایی خۆر نامێنێت، دوایی کاتی عیشا دێت، باشترین کاتی تا نیوەی شەو هەتا شەبەق دەدات، دوایی کاتی بەیانییە تا خۆر کەوتن

٦ـ عەورەت داپۆشین ٧ـ پاکی بەدەن و جل و بەرگ، شوێنەکە بە گوێرەی توانا. ٨ـ ڕووکردنە قیبلە بە گوێرەی توانا. ٩ـ نیەت.

ڕوکنەکانی نوێژ: چواردە ڕوکنە: ١ـ وەستان لە فەرزدا لەگەڵ توانادا. ٢ـ تەکبیرەی ئیحرام. ٣ـ خوێندنی فاتیحا ٤ـ ڕکوع لەهەر ڕکاتێکدا. ٥ـ هەڵسانەوە لە ڕکوع. ٦ـ ڕاست بوونەوە، وەستان دوای ڕکوع ٧ـ سوجدە بردن لەسەر حەوت ئەندام. ٨ـ دانیشتنی نێوان سوجدەکان. ٩ـ تەحیاتی دووەم ١٠ـ دانیشتنی تەحیات. ١١ـ سەڵاوات دان لەسەر پێغەمبەر ﷺ لە تەحیاتی دووەم ١٢ـ سەلامدانەوەی یەکەم. ١٣ـ وەستان لە جوڵە دوای هەموو ڕوکنێك. ١٤ـ تەرتیبی ئەم ڕوکنانە. ئەم ڕوکنانەش دەبێت لە نوێژدا هەموو هەبن، هەر دانەیەکی نوقسان بێت ئەو ڕکاتە بەتاڵ دەبێتەوە بە هەڵە بێت یان ئەنقەست.

واجبەکانی نوێژ: هەشتن: ١ـ هەموو (الله أكبر)ەکان جگە لە هی ئیحرام. ٢ـ وتنی: (سمع الله لمن حمده) بۆ ئیمام و بە تەنها. ٣ـ وتنی (ربنا ولك الحمد)، لە کاتی هەستانەوە لە ڕکوع. ٤ـ وتنی (سبحان ربي العظيم)، لە ڕکوعدا جارێك. ٥ـ وتنی: (سبحان ربي أعلى)، لە سوجدەدا جارێك ٦ـ وتنی (رب اغفرلي) لە نێوان دوو سوجدەدا. ٧ـ تەحیاتی یەکەم. ٨ـ دانیشتنەکەی (تەحیات) ئەم واجبانە گەر بە ئەنقەست تەرك بکرێن نوێژ بەتاڵ دەکاتەوە، ئەگەر بە هەڵە [illegible] سوجدەی سەهوو دەبرێت.

سوننەتەکانی نوێژ: کردار و گوفتاری هەیە، بە نەکردنی هەر شتێك لەوانە نوێژ بەتاڵ نابێتەوە، ئەگەر بە ئەنقەستیش بێت.

سوننەتە گوفتارییەکان: دوعای (استفتاح ، کردنەوەی نوێژ)، وتنی (أعوذ بالله من شيطان الرجيم) (بسم الله) کردن. وتنی (ئامین) پاش تەواو کردنی خوێندنی سورەتی (الفاتحه)، دەنگ هەڵبڕین لەو نوێژانەی کە قورئانی بەدەنگی بەرز تێدا دەخوێنرێت، خوێندنی قورئان دوای (الحمد)، دەنگ هەڵبڕینی ئیمام بۆ (مأموم) نابێت، بە تاکیش کەیفی خۆیەتی. وتنی:

---

[1] **عەورەت**: ئەندامی ناوی و ئەو شتانەی شەرمی لێ دەکرێ، هی حەوت ساڵانی کوڕ تەنها پێش و پاشە، دە ساڵان بەو ئەژنو و ناوکە. ئافرەتی [illegible] دی بالغ هەموو بەدەنەتی دەم و چاوی بەست. لە نوێژدا داپۆشینی باش نییە، گەر لای پیاودا بوو دەبێت [illegible] چاویشی داپۆشێت. ئەگەر نوێژی کرد و تەواوی کرد شوێنێکی بە دەرەوە بوو وەك دڵی، عیبادەتەکەی بە [illegible] ش و پێش لە هەموو کاتێکدا دەبێت داپۆشراو بێت تەنانەت لە کاتی تەنهایی و تاریکییدا کەراهەتی هەیە دەبەپۆشراو بێت تەنها بۆ کاتی پێویست جائیزە دەبەپۆشراو بێت.

بعد پاش ووتنی (ربنا ولك الحمد)، وتنی جارێك زیاتر لە خوێندنی زیکرەکانی ڕکوع و سوجدەدا، وە ووتنی (ربي اغفرلي) و دوعا کردن پێش سەلامدانەوە.

سوننەتە کردارییەکان: دەست بەرز کردنەوە لە کاتی: (الله أكبر)ی ئیحرام، هەستانەوە لە ڕکوع و چوون بۆ ڕکوع، هەستانەوە لە تەحیاتی یەکەم، دەستی ڕاست خستنە سەر دەستی چەپ لەژێر سنگدا لە کاتی وەستاندا، سەیرکردنی شوێنی سوجدە، قاچ بلاو کردنەوە، لە کاتی چوون بۆ سوجدە لە پێشا ئەژنۆ دانان، دوایی دەستەکان، دوایی ناوچەوان و لوت، هەبووبی بەین لە کاتی سوجدەدا لە نێوان، باڵ و لاکەلە، سك و ڕان، ڕان و قاچ، هەردوو ئەژنۆ لەیەك جودابێت، هەروەها هەردوو پێ و پەنجەکانی بە زەوییەوە بن، دانانی دەست لە پاڵ شاندا بە کراوەیی و پەنجەکان بەیەکەوە: لە کاتی هەستان سەر سنگی پێی و ئەژنۆ و دەستەکان، لە تەحیاتی یەکەمدا پێیەکی ڕابخات و لەسەری دابنیشێت و پێیەکەی تری ڕێك لەسەر سنگی پێ ڕابگرێت (مفترشا)، لە دووەمدا پێی ڕاستی ڕابگرێت و چەپی بخاتە بۆشایی بەبنی پێی ڕاستی و قاچیەوە (تورکا)، دانانی هەردوو دەست لەسەر ڕانەکانی بە کراوەیی و پەنجە بەیەکەوە بوو لە سەر دوو سوجدەکەدا، هەروەها لە کاتی تەحیاتدا، بەڵام لای ڕاست لە کاتی تەحیاتدا پەنجەکانی دەنوقێنی تەنها پەنجەی شایەتمان نەبێت لە کاتی زیکر و دوعادا ئیشارەتی پێدەکات وەك ئاماژە بە تەنهایی خودا، لاکردنەوە بە لای ڕاست و چەپدا بۆ سەلام دانەوە و سەلام دانەوەی لای ڕاست لەپێشدا.

سوجدەی سەهو: سوننەتە گەر کوفتارێکی لە جێگای خۆیدا نەوت، وەك خوێندنی قورئان لە سوجدەدا، هەروەها کردنی ئاساییە گەر سوننەتێکی تەرك کرد، واجبە، گەر ڕکوعی زیادەی برد، یان سوجدە، یان وەستان یان دانیشتن، یان سەلامی دایەوە پێش تەواو بوون، یان قورئانەکەی بە هەڵە خوێندەوە بەجۆرێك واتاکەی دەگۆری یان واجبێکی تەرك کرد، یان گومانی هەبوو کە کردارێکی زیاد کردووە لە کاتی کردنەکەی دا

نوێژ بەتاڵ دەبێتەوە گەر سوجدەی سەهوی واجب بە ئەنقەست واز لێ بهێنێت، دەتوانێت دوو سوجدەی سەهو لەپێش یان لەپاش سەلام ئەنجام بدات، گەر بیری چوو کاتی زۆری بەین بوو پێویست ناکات.

چۆنیەتی نوێژ: لە کاتی هەستان بۆ نوێژ ڕوو دەکاتە قیبلە و دەڵێت (الله أكبر) ئیمام بە دەنگی بەرز دەیڵێت لەگەڵ (الله أكبر)ەکانی تردا بۆ ئەوەی ئەوانەی دوای گوێیان لێ بێت و ئەوانی تر بە دەنگی نزم (الله أكبر) دەکەن. لە کاتی (الله أكبر)دا دەستەکانی تا نزیك شانی بەرز دەکاتەوە و دوایی دەستی چەپ دەگرێت و بە دەستی ڕاست دەستی چەپ دەگرێت و لەژێر سنگیدا دایان دەنێت، سەیری شوێنی سوجدە دەکات، دەست پێدەکات بەوەی لە سوننەتدا هاتووە وەك: سبحانك اللهم وبحمدك وتبارك إسمك وتعالى جدك ولاإله غيرك، دوایی (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) دەکات، دوایی بسم الله، دوایی (الحمد) دەخوێنێت، بۆ مأموم باشتر وایە لە کاتی بێدەنگیی ئیمامدا بیخوێنێت ئەگەر نوێژی جەهری بوو، واجبە خوێندنی لە نوێژی نهێنییدا، دوایی هەندێك قورئان دەخوێنێت، لە بەیانیدا سوننەتە سورەتی درێژ بخوێنێت، لە مەغریبدا سورەتی کورت، لە نوێژەکانی تردا مامناوەند، سورەتی درێژ وەك سورەتی (ق) هەتا (عم)، مامناوەند (عم) هەتا (الضحى)، کورت (الضحى) هەتا (الناس)

لە نوێژی بەیانی و دوو کاتی یەکەمی مەغریب و عیشا ئیمام بە دەنگی بەرز قورئان دەخوێنێت، لەوانی تردا بە شاراوەیی دەیخوێنێت، دوایی (الله أكبر) دەکات و دەچێتە ڕکوع

و دەستەکانی دەخاتە سەر ئەژنۆکانی و پەنجەکانی بڵاو دەکاتەوە و پشتی ڕێك ڕادەگرێت لەگەڵ سەریدا، دوایی دەڵێت (سبحان ربي العظيم) سێ جار دوایی سەر بەرز دەکاتەوە و دەڵێت (سمع الله لمن حمده)، کاتێك ڕاست بووەوە بە پێوە دەڵێت: ربنا ولك الحمد، حمداً كثيراً طيباً مباركاً فيه ملء السموات و ملء الأرض وملء ما شئت من شيء بعد، دوایی (الله أكبر) دەکات و دەچێتە سوجدە، باڵی جیا دەکاتەوە لە لاکەلەی سکی لە ڕانەکانی، دەستی لای شانیەوە دادەنێت، ڕووی پەنجەی قاچی و دەستی دەکاتە قیبلە، دوایی دەڵێت (سبحان ربي الأعلى)، سێ جار، دەتوانێ هەندێ دوعای تری سوننەت بکات یان هەر دوعایەك خۆی حەز بکات، سەر بەرز دەکاتەوە و (الله أكبر) دەکات، پێی چەپی ڕادەخات و لەسەری دادەنیشێت، پێی ڕاستی ڕادەگرێت و ڕووی پەنجەکانی دەکاتە قیبلە، یان هەردوو پێی ڕێك ڕادەگرێت و پەنجەکانی ڕوو دەکاتە قیبلە و بە سەر پاژنەکانی دادەنیشێت و دەڵێت: (رب اغفرلي) دووجار، دەتوانێت ئەم زیادەشی بخاتە سەری: وارحمني واجبرني وارفعني وارزقني وانصرني واهدني وعافني، دوایی سوجدەی دووەم دەبات وەك یەکەم، دوایی هەڵدەستێتەوە و ڕکاتی دووەم هەر بە شێوەی یەکەم دەکات کە تەواو بوو بۆ تەحیاتی یەکەم دادەنیشێت (مفترشا) و دەستی چەپ دەخاتە سەر ڕانی چەپ و ڕاستی لەسەر ڕاست دادەنێت و دەستی دەنوقێنێت تەنها پەنجەی شایەتومانی نەبێت کە ئیشارەتی پێدەکات، دوایی دەڵێت: التحيات لله والصلوات والطيبات، السلام عليك أيها النبي ورحمة الله و بركاته السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين، أشهد أن لا إله إلا الله و أشهد أن محمداً عبده و رسوله. دوایی (الله أكبر) دەکات و هەڵدەستێتەوە بۆ ڕکاتی سێیەم و ئینجا چوارەم، بەڵام دەنگ بەرز ناکاتەوە تیایاندا و تەنها فاتیحە (الحمد) دەخوێنێت و دوایی بۆ تەحیاتی دووەم دادەنیشێت بە (تورك) دوایی تەحیات دەخوێنێت وەك یەکەم و ئەمەش زیاد دەکات (اللهم صل على محمد وعلى آل محمد كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنك حميد مجيد، و بارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت على إبراهيم و على آل إبراهيم إنك حميد مجيد) سوننەتە دوایی ئەوە بڵێت (أعوذ بالله من عذاب جهنم و عذاب القبر و فتنة المحيا والممات وفتنة المسيح الدجال) یان هەر دوعایەکی تر لە فەرموودەدا هاتبێت، دوایی سەلام دەداتەوە بە لای ڕاستدا و دەڵێت: السلام عليكم ورحمة الله، دوایی بە لای چەپدا، دواتر سوننەتە ئەم دوعا و زیکرانە بخوێنێت[1].

نوێژی نەخۆش ئەگەر وەستان نەخۆشییەکەی زیاد دەکرد یان نەیدەتوانی، بە دانیشتنەوە نوێژ بکات، ئەگەر نەیتوانی لەسەر لا بە ڕاکشانەوە، ئەگەر زەحمەت بوو لەسەر پشت، ئەگەر نەیتوانی ڕکوع و سجود بەرێت، تەنها تۆزێك خۆی دەجوڵێنێت، ئەو نوێژانەشی لە دەستی چووە

---

[1] سێ جار بڵێ أستغفرالله دواتر (اللهم أنت السلام ومنك السلام تباركت يا ذا الجلال والإكرام، لا إله إلا الله وحده لاشريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير، لاحول ولاقوة إلا بالله، لا إله إلا الله ولا نعبد إلا إياه له النعمة وله الفضل وله الثناء الحسن، لا إله إلا الله مخلصين له الدين ولو كره الكافرون، اللهم لامانع لما أعطيت ولا معطي لما منعت، ولا ينفع ذالجد منك الجد) دوای نوێژی بەیانی و ئێوارە(مغرب) ئەمەش زیاد دەکات (لا إله إلا الله وحده لاشريك له، له الملك وله الحمد، يحيي ويميت، وهو على كل شيء قدير) ده جار، دوای ئەوە (سبحان الله) سی و سێ جار (الحمد لله) سی و سێ جار (الله أكبر) سی و سێ جار، دوایی لە سەدەمدا دەڵێت (لا إله إلا الله وحده لاشريك له، له الملك وله الحمد وهو على كل شيء قدير)، دوایی ئایەتی (الكرسي) دەخوێنێت و دوایی (قل هو الله أحد) و (قل أعوذ برب الفلق) و (قل أعوذ برب الناس) سێ جار دەیانخوێنێت لە بەیانی و ئێوارە(مغرب) دا.

دەیگێڕێتەوە، ئەگەر رەحمەت بوو نوێژەکان لە کاتی خۆیدا بکات، دەتوانێت نوێژی نیوەڕۆ و عەسر پێکەوە کۆ بکاتەوە، هەروەها ئێوارە و خەوتنانیش، لە کاتی یەکێك لە نوێژەکاندا.

نوێژی گەشتیار ئەگەر گەشتەکەی لە (٨٥) کیلۆمەتر زیاتر بوو، گەشتێکی حەرام نەبوو، بۆی هەیە نوێژی چوار رکاتی بکا بە دوو ڕکات، ئەگەر نیەتی هەبوو زیاتر لە چوار ڕۆژ لە شوێنێکدا نیشتەجێ بێت ئەوا هەر لە ئەوەڵەوە نوێژەکان وەك خۆی دەکات، ئەگەر گەشتیار لە دوای نیشتەجێ بووەوە نوێژی کرد دەبێت وەك نیشتەجێ بووەکە نوێژەکەی بکات لە هەموویان دا، گەشتیار دەتوانێت نوێژەکانی وەك خۆی بکات، بەڵام کورت کردنەوە خێری زیاترە.

نوێژی جومعە (هەینی) لە نوێژی نیوەڕۆ خێرترە، نوێژێکی سەربەخۆیە و نیوەڕۆیەکی کورتکراوە نییە نابێت بە چوار ڕکاتی بکرێت و بە نیەتی نیوەڕۆ دابمەزرێت و ناکرێت بە هیچ شێوەیەك لەگەڵ عەسردا کۆ بکرێتەوە، ئەگەر هۆی کۆکردنەوەش هەبوو.

وەتر سوننەتە، کاتەکەی لە عیشادا بۆ بەیانی، لای کەمی ڕکاتێکە، لای زۆری (١١) ڕکاتە: دوایی هەر دوو ڕکاتێك سەلام دەداتەوە، ئەمە خێرترە، لای کەمی کە بە باشی دەکرێت سێ ڕکاتە بە دوو سەلام دەداتەوە، سوننەتە خوێندنی، سورەتی (الأعلى) لە ڕکاتی یەکەمدا، (الكافرون) لە دووەمدا، (الإخلاص) قل هو الله أحد لە سێیەمدا، سوننەتە قنوت بخوێنرێت لە دوای ڕکوع و دەست بەرز دەکاتەوە بە دەنگی بەرز دوعا دەکات ئەگەر بە تەنهاش بێت.

جەنازە شۆردنی مردووی موسوڵمان، کفن کردنی، نوێژ لەسەر کردن، بردن بۆ قەبرستان و ناشتنی فەرزی کیفایەیە، تەنها شەهیدی جەنگ نەبێت کە ناشۆردرێت، کفن ناکرێت، بەڵام جانیزە نوێژی لەسەر دەکرێت، بەو شێوەی مردوو دەنێژرێت، پیاو لە سێ بەرگی سپیدا دەنێژرێت، ئافرەتیش لە پێنج: بەرگی خوارەوە، سەروو، سەرپۆش و دوو بەرگ هەموو گیان دادەپۆشێت: سوننەتە ئیمام یان کەسێك بە تاك نوێژی مردوو بکات لای سنگی پیاوەوە بوەستێت و لە ناوەراستی ئافرەتەوە بوەستێت، چوار (الله أكبر) دەکات، دەست بەرز دەکاتەوە لە هەموویاندا، بە یەکەم دەست پێ دەکات و (أعوذ بالله من الشيطان رجيم) دەکات و دوایی بسم الله و (الحمد) دەخوێنێت و دەنگ بەرز ناکاتەوە، دوایی (الله أكبر)ی دووەم دەکات و سەڵاوات لەسەر پێغەمبەر ﷺ دەدات: دواتر (الله أكبر)ی سێیەم دەکات و دوعا بۆ مردووەکە دەکات، دواتر (الله أكبر)ی چوارەم دەکات و تۆزێك ڕادەوەستێت و سەلام دەداتەوە.

حەرامە قەبر لە بستێك زیاتر بەرز بکرێتەوە، یان هەڵبەستنی یان ماچ کردنی، بۆنخۆشکردن و تەواف کردن بە دەوریدا، مزگەوت دروست کردن لەسەری، یان ناشتنی مردوو لە مزگەوت حەرامە، واجبە ئەو گومەزانەی لەسەر قەبرەوەن بڕوخێنرێن.

❋ لە چۆنیەتی سەرەخۆشی کردندا قەدەغەی تێدا نییە: لەو وشانەی کە دەکرێت بوترێت: أعظم الله أجرك وأحسن عزاءك وغفر لميتك واتا: خودا پاداشتت زۆر کات و سەبووریت بدات و لە مردووەکەت خۆش بێت، گەر موسوڵمان کەسێکی کافری مرد، دەکرێت پێی بڵێیت: أعظم الله أجرك، أحسن عزاءك، بەڵام سەرەخۆشی لە کافر ناکرێت ئەگەر کەسی موسوڵمانیشی مردبێت.

❋ ئەو کەسەی دەزانێ شینی بۆ دەکەن واجبە وەسیەت بکات بۆ ئەوەی نەیکەن، ئەگەر نا سزای دەدرێت لەسەری.

❋ ئیمامی شافیعی دەڵێت مەکروهە دانیشتن بۆ تەعزیە، واتە لە شوێنێك دانیشن بۆ ئەوەی خەڵك بچێت بۆ سەرەخۆشی کردن، بەڵکو دەبێت بچنە سەر کاری خۆیان پیاو بن یان ئافرەت.

* سوننەتە خواردن بۆ خاوەنی تەعزیە دروست بکرێت، مەکروهە لە خواردنی ئەوان بخورێت یان دروست کردنی خواردن بۆ ئەوانەی لە تەعزیێ دەمێننەوە.
* سوننەتە سەردانی گۆڕی موسولمانان بەبێ سەفەر کردن، سەردانی گۆڕی کافریش جائیزە، کافر لە سەردانی گۆڕی موسولمان قەدەغە ناکرێت.
* سوننەتە ئەوەی دەچێتە گۆڕستان بڵێت: السلام عليكم دار قوم مؤمنين أو أهل الديار من المؤمنين، يرحم الله المستقدمين منا والمستأخرين، نسأل الله لنا ولكم العافية، اللهم لا تحرمنا أجرهم ولا تفتنا بعدهم واغفر لنا ولهم.

نوێژی جەژنەکان: فەرزی کیفایەیە و کاتەکەی وەك نوێژی (ضحى) وایە، ئەگەر دوای زەوال زانرا کە جەژنە لە ڕۆژی دواتر بە قەزا دەکرێت، مەرجەکانی وەك نوێژی هەینی وایە جگە لە دوو وتارەکە، مەکروهە نوێژی سوننەت لە پێش و لە دوای نوێژی جەژن لە شوێنی نوێژەکە بکرێت.

چۆنیەتی: دوو ڕکاتە دوای (الله أكبر)ی (إحرام) پێش (تعوذ) لە ڕکاتی یەکەمدا (٧) جار (الله أكبر) دەکات و لە دووەمدا پێش (الحمد) خوێندن (٥) جار (الله أكبر) دەکات، لەگەڵ هەموو (الله أكبر) ێك دەستی بەرز دەکاتەوە دوای ئەوە (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) دەکات، دوایی (الحمد) دەخوێنێت بە دەنگی بەرز، دوایی (الأعلى) لە یەکەم دا و (الغاشية) لە دووەمدا دەخوێنێت، کاتێ سەلامی دایەوە وەك جومعە دوو وتار دەدات، بەڵام سوننەتە (الله أكبر)ی زۆر تێدابێت، ئەگەر نوێژی جەژنی وەك نوێژی ئاسایی کرد ئەوا جائیزە چونکە (الله أكبر)ە زیادەکان سوننەتن.

نوێژی خۆر و مانگگیران: سوننەتە، کاتەکەشی لە سەرەتای گیرانی مانگ یان خۆرەوەیە هەتا تەواو دەبێت ئەگەر ئەو کاتەدا نەکرا ناگێڕدرێتەوە، دوو ڕکاتە، لە یەکەمدا سوڕەتی (الحمد) و سوڕەتێکی تری - بێ بە دەنگی بەرز دەخوێنرێت، دوایی ڕکوع دەبات و درێژی دەکاتەوە، دوایی هەڵدەستێتەوە و (سمع الله لمن حمد) دەکات و (ربنا ولك الحمد) دەڵێت و سوجدە نابات، (الحمد) دەخوێنێت و سوڕەتێکی درێژ، دوایی ڕکوع دەبات و درێژی دەکاتەوە، دوایی هەڵدەستێتەوە، دوایی سوجدە دەبات و درێژی دەکاتەوە، دواتر ڕکاتی دووەم وەك یەکەم دەکات، دوایی تەحیات دەخوێنێت و سەلام دەداتەوە، ئەگەر هات بۆ نوێژ و فریای ڕکوعی یەکەم نەکەوت ئەوا ئەو ڕکاتەی لەدەست چووە.

نوێژەبارانە: سوننەتە کاتێك باران کەم دەبێتەوە، کات و چۆنییەتی و حوکمەکانی وەك نوێژی جەژن وایە، بەڵام یەك وتاری تێدایە، سوننەتە جلوبەرگ هەڵبگێڕدرێتەوە بەڵکو خوای گەورە بارودۆخ بگۆڕێت.

نوێژی سوننەت: کات بوود کە پێغەمبەر ﷺ جگە لە فەرز دوازدە ڕکات نوێژی کردووە! دوو ڕکات پێش نوێژی بەیانی، چوار پێش نیوەڕۆ، دوان لە دواییدا، دوان دوای مەغریب، دوان دوای عیشا، لە فەرموودەدا هاتووە کە جگە لەوانە سوننەتی تری کردووە.

ئەو کاتانە نوێژی سوننەت تیایدا نەهی لێکراوە: ١ـ دوای نوێژی بەیانی هەتا خۆر هەڵهاتن و بەرزبوونەوەی بەقەد ڕمێك. ٢ـ کاتێ خۆر لە ناوەڕاستی ئاسماندایە هەتا لا دەدات. ٣ـ دوای نوێژی عەسر هەتا خۆرئاوا بوون، بەڵام ئەوانەی هۆکاریان هەیە جائیزە وەك: تەحیەتولمەسجید (نوێژی هاتنە ناو مزگەوتەوە)، دوو ڕکاتی تەواف، نوێژی جەنازە، دوو ڕکاتی دەستنوێژ، سوجدەی تیلاوە و شوکر.

زەکات

جۆرەکانی زەکات لە چوار جۆر زەکات دەکەوێت ١- مەڕومالات کە بلەوەڕێت. ٢- کشتوکاڵ. ٣- پارە. ٤- شتومەکی بازرگانی.

مەرجەکانی واجب بوون پێنج مەرجی هەیە ١- موسوڵمان بێت. ٢- ئازاد بێت ٣- گەیشتن بە نیصاب. ٤- خاوەنداریتی ٥- یەک ساڵ بە سەریدا تێپەڕ بێت، تەنها کشتوکاڵ نەبێت.

زەکاتی مەڕ و ماڵات سێ جۆرن: حوشتر، مانگا، مەڕ و بزن، مەرجەکانی واجب بوونی زەکات دوون: ١- بلەوەڕێت هەموو یان زۆربەی ساڵەکە. ٢- بۆ شیر و زاوزێ بێت نەک ئیش، ئەگەر بۆ بازرگانی بوو وەک شتومەکی بازرگانی زەکاتی دەکەوێت.

زەکاتی حوشتر

ژمارە	١ - ٤	٥-٩	١٠-١٤	١٥-١٩	٢٠-٢٤	٢٥-٣٥	٣٦-٤٥	٤٦-٦٠	٦١-٧٥	٧٦-٩٠	٩١-١٢٠
زەکاتەکەی	زەکاتی نییە	مەڕێ	٢ مەڕ	سێ مەڕ	چوار مەڕ	مێیەی ١ساڵ	مێیەی ٢ساڵ	مێیەی ٣ساڵ	مێیەی ٤ساڵ	٢مێیەی ٢ساڵ	٢مێیەی ٣ساڵ

ئەگەر لە ١٢٠ زیادی کرد بە هەر (٥) دانە مێیەیەکی (٣) ساڵ و بە هەر (٤) دانە مێیەیەکی (٢) ساڵ

زەکاتی مانگا

ژمارە	١-٢٩	٣٠-٣٩	٤٠-٥٩
زەکاتەکەی	زەکاتی نییە	یەک ساڵەی مێیە یان نێرە	دوو ساڵەی مێیە یان نێرە

ئەگەر لە (٦٠) زیادی کرد بە هەر (٣) دانەیەک (١) ساڵەیەک و لە هەر (٤) دانەیەک (٢) ساڵەیەک

زەکاتی مەڕ و بزن

ژمارە	١-٣٩	٤٠-١٢٠	١٢١-٢٠٠	٢٠١-٣٩٩
زەکاتەکەی	زەکاتی نییە	١ دانە	٢ دانەی	٣ دانە

کە گەیشتە (٤٠٠) دانە و زیاتر، لە هەر (١٠٠) دانەیەک، (١) دانە (پیرەی کەڵەگەر)، کوێر، پیر، ئەوەی بەچکە بەخێو دەکات، ئاوس، زۆر بە مرخ بۆ زەکات وەرناگیرێت

زەکاتی کشتوکاڵ واجب دەبێت لە دانەوێڵە و بەروبوومدا، بە چەند مەرجێک:

١- دەبێت لەو شتانە بێت کە دەپێورێت و هەڵدەگیرێت، وەک: گەنم و جۆ و دانەوێڵە، ترێ و خورما لە بەروبووم، بەڵام ئەوەی ناپێورێت و هەڵناگیرێت وەک سەوزە و (بقولیات) - فستق و هاوشێوەکانی - ئەوە زەکاتی نییە.

٢- گەیشتن بە نیصاب کە ٦٥٣ کیلۆ و بەرەوژوورە.

٣- دەبێت لە کاتی واجب بوونی زەکات موڵکی ئەو کەسە بێت، کاتی واجب بوونیش کاتی پێگەیشتنە، کاتی پێگەیشتنی میوە سوور بوون و زەرد بوونە، دانەوێڵەش کاتێک پتەو دەبێت و وشک دەبێت (١٠٪) لەسەدا دە زەکاتی دەکەوێت لەوەی بەبێ زەحمەت ئاو دراوە، ئەوەی بەزەحمەت ئاو دراوە (٥٪) لە سەدا پێنجی وەک ئاودانی لە بیر و خەرج کردنی ماڵ تێیدا، ئەگەر هەندێک ڕۆژ بە زەحمەت ئاودراو ڕۆژەکانی تر وانەبوو ئەوا بە گوێرەی زۆربەی ڕۆژەکان بە چ شێوەیەک ئاو دراوە.

پارە لە کۆندا پارە ئاڵتون و زیو بووە، بۆیە پێیان دەڵێن (اثمان) واتە (بەها)، لە ئاڵتوندا زەکات ناکەوێت هەتا دەگاتە (٨٥) گرام، لە زیو هەتا دەگاتە (٥٩٥) گرام، لە پارە زەکاتی ناکەوێت هەتا دەگاتە بەهای (٨٥) گرام ئاڵتون، یان (٥٩٥) گرام زیو، زەکاتی ئەمانەش چل یەکە، یاخود لە (٢،٥٪) ئەو ئاڵتونەی بۆ خۆڕازاندنەوە بەکاردێت زەکاتی نییە، ئەوەی بۆ بە کرێ دان و هەڵگرتنە زەکاتی هەیە.

بۆ ئافرەت جائیزە بەكارهێنانی ئاڵتون و زیو بە گوێرەی عادەت، دەكرێت ئەندازەیەكی كەمی زیو بدرێت لە قاپ و قاچاخ، بۆ پیاویش جائیزە بەكارهێنانی بە كەمی وەك ئەنگوستیلە و عەینەك و شتی لەو جۆرە.

ئاڵتون جائیز نییە بدرێت لە قاپ و قاچاخ، بۆ پیاویش گەر زۆر كەم بوو و بە شتێكی ترەوە بوو وەك قۆپچە یان تەلی ددان بەنكردن جائیزە بە بێ خۆشوبهاندن بە ئافرەت.

ئەگەر كەسێك ماڵی هەبوو زیاد و كەمی دەكرد، زەحمەت بوو زەكاتی دەركات لە كاتی خۆیدا، ڕۆژێك لە ساڵەكەدا دیاری دەكات و هەرچەندە ماڵی هەبوو لە سەدا دوو نیو لێی دەردەكات بەوانەشەوە كە ساڵی بەسەر نەچووە

ئەگەر كەسێك موچەی هەبوو یان خانوو یان زەوی هەبوو دەیدا بە كرێ زەكاتی ناكەوێت ئەگەر لێی پاشەكەوت نەكات، ئەگەر كردی و ساڵی بەسەردا ڕۆیشت زەكاتی دەكەوێت، ئەگەر زەحمەت بوو ڕۆژێك لە ساڵەكەدا دیاریی دەكات بۆ زەكات دان.

زەكاتی قەرز: ئەوەی قەرزی لای دەوڵەمەند بوو، یان پارەی هەبوو دەستی دەكەوتەوە ئەوە زەكاتی دەكەوێت و واجبە ئەو كاتەی كە دەستی دەكەوێتەوە زەكاتی ساڵەكانی پێشووتری لێ بدات هەرچەند زۆر بێت، ئەگەر قەرزەكە بە تەمای نەمابوو، وەك قەرز لای كەسێكی موفلیس ئەوە زەكاتی ناكەوێت، چونكە ناتوانێت تەسەڕوفی تێدا بكات.

زەكاتی شتومەكی بازرگانی: زەكاتی تێدا نییە گەر چوار مەرجی تێدا نەبێت:

١- ماڵی خۆی بێت. ٢- بۆ بازرگانی بێت. ٣- بەهاكەی بگاتە نیصابی ئاڵتون و زیو. ٤- ساڵی بەسەردا بڕوات ئەگەر ئەم مەرجانەی تێدابوو زەكاتی لە نرخەكەی دەر دەكات، ئەگەر پارە و زیو و ئاڵتونی هەبوو دەیخاتە پاڵی بۆ ئەوەی نیصاب تەواو بكات، ئەگەر نیەتی بەكارهێنانی شتومەكەكە بوو زەكاتی لێ ناكەوێت وەك حل و بەرگ و سەیارە و شتی تر، ئەگەر نیەتی بازرگانی لێ هێنایەوە سەرەتایەكی نوێ دادەنێت بۆ تەواو كردنی ساڵێك[1].

زەكاتی سەرفیترە: واجبە لەسەر هەموو موسوڵمانێك كە ماڵی زیاتری هەبێت لەوەی بەشی خۆی و ماڵ و منداڵ دەكات لە شەو و ڕۆژی جەژن، ئەندازەكەشی دوو كیلۆ و ڕوبعێكە لە خواردنی عادەتی خەڵكی شارەكە، بۆ هەر نەفەرێك نێر بێت یان مێ: ئەوەی لەسەری واجب بوو، واجبە بۆ ئەو كەسانەی كە نەفەقەی لە سەریەتی سەرفیترە بدات ئەگەر پارەی هەبوو، باشتر وایە ڕۆژی جەژن پێش نوێژ زەكاتەكە بدات و جائیز نییە بیخاتە دوای نوێژ، ئەگەر ڕۆژێك دوو ڕۆژ پێش جەژن بیدات دەبێت، دەكرێت سەرفیترەی چەند كەسێك بە یەك كەس و هی یەك كەس دابەش بكرێت بە سەر چەند كەسێكدا

دەركردنی زەكات: دوای واجب بوونی یەكسەر دەبێت دەر بكرێت و بیدات بە هەژاران، شێت و منداڵ واجبە بەرپرسەكانیان زەكاتیان بۆ دەربكات، سوننەتە بە ئاشكرا دەریبكات و خۆی بە سەر هەژاراندا دابەشی بكات، مەرجە جاوەن زەكات لە كاتی پێدانی زەكاتەكە نیەتی زەكات دانی هەبێت، جائیز نییە نیەتی خێری لێ بهێنێت ئەگەر هەموو ماڵەكەشی

---

[1] نیصابی شتومەكی بازرگانی = بەهای ٨٥ گ م ئاڵتون، یان بەهای (٥٩٥) گرم زیو، دەتوانێت كامیان بەهاكەی كەمتری دەكرد كاتی زەكاتدان بەوەیان حسابی بكات.

بكات بە خێر. باشتر وایە زەكاتی شارێك بە سەر هەژاری ئەو شارەدا دابەش بكرێت، بەڵام جائیزیشە بگوازرێتەوە بۆ شارێكی تر بۆ پێویستی، هەروەها جائیزە زەكاتی دوو ساڵ بدات ئەگەر نیصابی تەواو كردبوو.

ئەو كەسانەی زەكاتیان پێ دەدرێت هەشتن: ١ـ فەقیر. ٢ـ مسكین. ٣ـ كاربەدەستانی زەكات. ٤ـ دڵ راگیراوەكان. ٥ـ ئازاد كردنی بەندە. ٦ـ قەرزاران. ٧ـ لە رێی خودا ٨ـ رێبوار.
هەموان بە گوێرەی پێویستیی زەكاتیان پێ دەدرێت، كاربەدەستانی زەكات بەپێی گوێرەی كرێكەی دەدرێتێ، ئەگەر دەوڵەمەندیش بێت، زەكاتی لەسەر لا دەچێت كەسێك بیداتە كۆمەڵێك كە دەستیان بەسەر شاردا گرتووە، هەروەها ئەگەر كاربەدەست بە زۆر لێی بستێنێت، بە دادپەروەرانە دابەشی بكات یان نا.

نابێت زەكات بدرێت بە بێباوەڕ، و بەندە، و دەوڵەمەند، و ئەوەی نەفەقەی لەسەریەتی، وبەنی هاشم، ئەگەر دای بە كەسانێك شایەنی نەبوون بە نەزانی دوایی بۆی دەركەوت، لەسەری لاناچێت، بەڵام ئەگەر دای بە كەسێك وای ئەزانی فەقیرە دوایی بۆی دەركەوت دەوڵەمەندە لەسەری لا دەچێت.

خێركردن پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «إِنَّ مِمَّا يَلْحَقُ الْمُؤْمِنَ مِنْ عَمَلِهِ وَحَسَنَاتِهِ بَعْدَ مَوْتِهِ عِلْمًا عَلَّمَهُ وَنَشَرَهُ وَوَلَدًا صَالِحًا تَرَكَهُ، وَمُصْحَفًا وَرَّثَهُ، أَوْ مَسْجِدًا بَنَاهُ، أَوْ بَيْتًا لِابْنِ السَّبِيلِ بَنَاهُ، أَوْ نَهْرًا أَجْرَاهُ، أَوْ صَدَقَةً أَخْرَجَهَا مِنْ مَالِهِ فِي صِحَّتِهِ وَحَيَاتِهِ يَلْحَقُهُ مِنْ بَعْدِ مَوْتِهِ» ابن ماجة. واتە: ئەوەی دوای مردنی ئیماندار سودی لێ دەبینێت زانستێكی بڵاو كردبێتەوە، منداڵێكی صاڵحی بەجێ هێشتبێت، قورئانێكی بە میراتی جێهێشتبێت، مزگەوتێكی دروست كردبێت، خانویەكی بۆ رێبواران دروست كردبێت، رووبارێكی راكێشابێت یان خێرێكی كردبێت لە كاتی لەشساغی و پێش مردنی، دوای دەكەوێت لە دوای مردنی.

ڕۆژوو

ڕۆژوی ڕەمەزان واجبە لەسەر موسوڵمانی، ئاقڵی، باڵغی، توانای ڕۆژوی هەبێت، لە حەیز و زەیساندا نەبێت، منداڵیش فەرمی ڕۆژووی پێ دەکرێت بۆ ئەوەی ڕابێت لەسەری، هاتنی ڕەمەزان بە دوو شت دەزانرێت ١ـ بینینی مانگ لە لایەن موسوڵمانێکی باڵغی سەرڕاست، ژن بێت یان پیاو. ٢ـ تەواوبوونی (٣٠) ڕۆژی شەعبان ـ مانگی پێش ڕەمەزان ـ
سەرەتای ڕۆژ لە شەبەقەوەیە هەتا خۆرئاوابوون. لە ڕۆژی فەرزدا دەبێت پێش شەبەق نییەتی هەبێت.

ئەوەی ڕۆژوو بەتاڵ دەکاتەوە

١ـ جیماع کردن: واجبە بیگرێتەوە کەفارەتیش بدات کە: ئازاد کردنی بەندەیەکە، ئەگەر توانای ئەوەی نەبوو، دوو مانگ لەسەر یەک بەڕۆژوو بێت، ئەگەر توانای نەبوو، خواردنی شەست فەقیر بدات ئەگەر نەی بوو هیچی لەسەر نییە.
٢ـ ئاو هاتنەوە: بە هۆی ماچ کردن و دەست لێ دان و هێنانەوەی بەدەست، بەڵام (ئیحتلام بوون) لەشگران بوون لەکاتی خەودا هیچی لەسەر نییە و بەتاڵی ناکاتەوە.
٣ـ خواردن و خواردنەوەی بەئەنقەست، گەر لەبیری چووبوو ئەوە ڕۆژووەکەی تەواوە.
٤ـ خوێن دەرهێنان بە هۆی کەلەشاخ یان خوێندان، بەڵام کەمێك بۆ فەحس یان بەبێ ویستی خۆی بە هۆی برین و خوێنی لووت بەتاڵی ناکاتەوە.
٥ـ خۆ ڕشاندنەوە .

ئەگەر تۆز چووە ناو قورگتەوە، یان لە کاتی ئاو ڕادان لە دەم و لووت ئاو گەیشتە قورگی، یان بە هۆی بیر کردنەوەوە ئاوی هاتەوە، یان (ئیحتلام بوو) لەشگران بوو لەکاتی خەودا، یان بەبێ ویستی خۆی خوێنی لێ هاتە دەرەوە یان ڕشایەوە، ڕۆژووەکەی بەتاڵ نابێتەوە، ئەگەر خواردنی خوارد وایزانی شەوە دوایی دەرکەوت ڕۆژ بوو، یان خواردنی خوارد بە ڕۆژ وای زانی خۆر ئاوا بووە، بەڵام ئاوا نەبووبوو دەبێت ڕۆژووەکەی بگرێتەوە، بەڵام ئەگەر لە شەو خواردنی خوارد و دڵنیا نەبوو شەبەقی داوە. ئەوا هیچی لەسەر نییە.

حوکمەکانی ڕۆژووەوان حەرامە بەبێ عوزر ڕۆژووی ڕەمەزان بشکێنرێت، واجبە لەسەر حەیزدار و ئەوەی لە زەیساندایە و کەسێك پێویستی بێت بیشکێنێت بۆ ڕزگارکردنی ژیانی کەسێك بیشکێنێت سوننەتە گەشتیار ئەگەر لەسەری زەحمەت بوو بیشکێنێت لە سەفەرێکدا نوێژی تێدا کورت بکرێتەوە، یان نەخۆشێك ترسی هەبێت زەرەری پێبگات، هەروەها کەسێك لە ڕۆژدا گەشتی کرد، یان سکپڕ و شیردەر ئەگەر ترسیان هەبوو خۆیان یان منداڵەکەیان زەرەر ببینێ بۆیان هەیە بیشکێنن، لەسەر هەموشیان واجبە بیگرنەوە، تەنها سکپڕ و شیردەر ئەگەر لەبەر منداڵەکانیان بوو بۆ هەر ڕۆژێك نانی فەقیرێك دەدەن.
ئەوەی توانای ڕۆژووی نەبوو لەبەر پیری یان نەخۆشییەك کە چاك بوونەوەی نییە بۆ هەر ڕۆژێك نانی فەقیرێك دەدات و گرتنەوەی نییە. ئەگەر گرتنەوەی دواخست تا ڕەمەزانێکی بەسەردا تێپەڕی لەبەر عوزر تەنها دەیگرێتەوە، ئەگەر بەبێ عوزر بوو لەگەڵ گرتنەوەیدا بۆ هەر ڕۆژێك نانی فەقیرێك دەدات.

ئەگەر بە هۆی عوزرەوە نەیگرتەوە و مرد هیچی لەسەر نییە، ئەگەر بێ عوزر بوو دەبێت بۆ هەر ڕۆژێك نانی فەقیرێك بدرێت لە جیاتی ئەو، سوننەتە خزمە نزیکەکانی ڕۆژووی بۆ

بگرنەوە ئەگەر خەمساردیی تێدا کردبوو، یان نەزری کردبوو، یان هەر عیبادەتێکی نەزر کردبوو سوننەتە لە باتی ئەو بۆی بکەن. ئەوەی بە هۆی عوزرێکەوە ڕۆژوو دەشکێنێت و عوزرەکە لە کاتی ڕۆژدا نەمێنێت دەبێت وار لە خواردن و خواردنەوە بهێنێت. ئەگەر لە کاتی ڕۆژووی ڕەمەزاندا بێباوەڕ موسوڵمان بوو، حەیزدار پاك بوویەوە، نەخۆش چاك بوویەوە، موسافیر گەڕایەوە، منداڵ باڵغ بوو، شێت چاك بۆیەوە و بەڕۆژوو نەبوون، واجبە بیگرنەوە ئەگەر تا ئێوارەش واز لە خواردن بێنن. ئەوەی بە هۆی عوزرەوە ڕۆژووی ڕەمەزان ناگرێت، بۆی نییە ڕۆژووی تری تێدا بگرێت

ڕۆژوی سوننەت: چاکترینیان بەڕۆژوو بوونی ڕۆژنارۆژێکە، دوای ئەو دووشەممە و پێنجشەممە، دوای سێ ڕۆژ لە مانگێکدا باشترینیش ڕۆژی (١٣،١٤،١٥)ی مانگی هیجرییە، سوننەتە زۆربەی ڕۆژەکانی مانگی موحەڕەم و شەعبان بگرێت، هەروەها ڕۆژی عاشورا، ڕۆژی عەرەفە، شەشەڵانی مەکروهە ڕەجەب بە تەنها بەڕۆژوو بێت، هەروەها ڕۆژی جومعە و شەممە، ئەگەر بەر ڕۆژەکانی تر یان ڕۆژنارۆژ نەکەوێت، هەروەها مەکروهە ڕۆژی شك (یوم الشك) ڕۆژی (٣٠) هەمی شەعبان ئەگەر ساف بوو، حەرامە ڕۆژی جەژنی ڕەمەزان و جەژنی قوربان بەڕۆژوو بێت، بۆ حاجی نەبێت ئەگەر ڕۆژووی کەفارەتی هەبێت جائیزە جگە لە یەکەم ڕۆژی جەژنی قوربان بەڕۆژوو بێت.

چەند ڕوون کردنەوەیەك

* ئەوەی غوسلی لەسەرە وەك لەشگران یان حەیز و ئافرەتێ لە زەیسانیدا بێت پاك ببەوە پێش نوێژی بەیانی، دەتوانن غوسڵەکە دوا بخەن بۆ دوای نوێژی بەیانی و پارشێو بکەن و ڕۆژووەکەیان دروستە.
* جائیزە ئافرەت دەرمان بخوات ئەگەر زەرەری نەبوو بۆ دوا خستنی حەیز بە مەبەستی عیبادەتکردن لەگەڵ موسوڵماناندا.
* جائیزە ڕۆژووەوان تف قوت بدات و بەڵغەمیش ئەگەر لەناو دەمدا نەبوو
* پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «لا تزال أمتي بخير ما عجلوا الإفطار وأخروا السحور» (أحمد) واتە: ئوممەتی من باش دەبن هەتا پارشێو درەنگ بکەن و بەربانگ زوو بکەنەوە، هەروەها دەفەرموێت «لا يزال الدين ظاهرا ما عجل الناس الفطر لأن اليهود والنصارى يؤخرون» (أبوداود وابن ماجة والنسائي) واتە ئەم دینە هەر بە پێشەنگیی دەمێنێتەوە هەتا خەڵکی بەربانگ زوو بکەنەوە، چونکە گاور و جولەکە درەنگیان دەخست
* سوننەتە لە کاتی بەربانگدا دوعا بکرێت، چونکە پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «إن للصائم عند فطره دعوة لا ترد» (ابن ماجة والبيهقي)، واتە: ڕۆژووەوان لە کاتی بەربانگدا داوایەکی هەیە ڕەت ناکرێتەوە، سوننەتە ئەم دوعایە بکرێت «ذهب الظمأ وابتلت العروق وثبت الأجر إن شاء الله» (ابو داود) واتە: تینوێتی ڕۆشت و دەمار و ڕەگەکان تەڕ بوونەوە و پاداشتەکەش جێگیر بوو ئەگەر خوای گەورە بیەوێت
* سوننەتە ڕۆژوو بە (رطب) خورمای شل بشکێنرێت، ئەگەر نەبوو بە خورمای ئاسایی، ئەگەر نەبوو بە ئاو.

* باشترە ڕۆژووەوان وار لە کل ںەچاو کردن و قەترە کردنە گوێ و چاوەوە بهێنێ لە کاتی ڕۆژوودا، ئەگەر بۆ عیلاج بوو قەی ناکات، ئەگەر تامیشی هاتە قوڕگییەوە ڕۆژووەکەی دروستە.
* سیواك کردن بۆ ڕۆژووەوان سوننەتە لە هەموو کاتێکدا بەبێ کەراهەت لەسەر ڕای ڕاستتر.
* واجبە ڕۆژووەوان وار لە غەیبەت و درۆ و فیتنەیی و هاوشێوەکانی بهێنێت، ئەگەر کەسێك جنێوی پێدا با بڵێت من بەڕۆژووم، بە پارێزگاری کردنی ئەندامەکانی لە گوناه ڕۆژووەکەی دەپارێزێت، پێغەمبەر ﷺ دەفەرموێت «من لم یدع قول الزور والعمل به فلیس لله حاجة في أن یدع طعامه وشرابه» (البخاري) واتە: ئەو ڕۆژووەوانەی وار لە درۆ و کردەوە پێ کردنی ناهێنێت خوای گەورە پێویستی بەوە نییە واز لە خواردن و خواردنەوە بهێنێت.
* سوننەتە ئەگەر ڕۆژووەوان بانگ کرا بۆ خواردن دوعا بکات بۆ خاوەنی خواردنەکە، ئەگەر بەڕۆژوو نەبوو سوننەتە نان بخوات.
* شەوی (قەدر) ـ شەوی قەدر باشترین شەوی ساڵەکەیە و لە دە ڕۆژی ڕەمەزاندایە، نزیکترین شەویش شەوی بیست و حەوتە، خێر کردن تێیدا لە هەزار مانگ خێرترە، لە نیشانەکانی هەڵهاتنی خۆری بەبێ‌تیشکەکەی بە شەوقی کەمەوە، هەوا مامناوەندە، ڕەنگە موسوڵمان عیبادەتی تێدا بکات، بەڵام نەزانێت ئەو شەوەیە، ئەوەی لەسەر موسوڵمانە هەوڵدانە و عیبادەت کردنی ڕۆژە لە ڕەمەزاندا و لە دەی کۆتاییدا بە تایبەتی و هیچ شەوێك بەبێ شەونوێژ بەڕێ نەکات، ئەگەر تەراویحیشی کرد با تەواوی بکات لەگەڵ ئیمامدا بۆ ئەوەی خێری شەونوێژی شەوەکەی بۆ بنوسرێت.
* ئەگەر کەسێك بەڕۆژووی سوننەت بوو، سوننەتە ئەی شکێنێت، بەڵام واجب نییە، ئەگەر شکاندی بە ئەنقەست گوناه نییە و قەزای لەسەر نییە
ئیعتیکاف: واتە مانەوەی موسوڵمانێکی ئاقڵ لە مزگەوتدا، دەبێت موسوڵمان پاك بێت و لەشگران نەبێت ـ واتە غوسلی لەسەر نەبێت ـ لە مزگەوت نەیەتە دەرەوە بۆ کاری پێویست نەبێت، وەك خواردن و سەرئاو کردن و غوسل کردن بۆ نمونە، ئیعتیکاف بەتاڵ دەبێتەوە بە چوونەدەرەوە بەبێ پێویستی، هەروەها بە جیماع، لە هەموو کاتێکدا سوننەتە، لە ڕەمەزاندا بەتایبەتی و بە تایبەتی تر لە دەی ئەخیردا، لای کەمی ماوەیەکە و باشتر وایە لە شەو و ڕۆژێك کەمتر نەبێت، ئافرەت بەبێ ئیزنی مێردی جائیز نییە ئیعتیکاف بکات، سوننەتە ئەوەی ئیعتیکاف دەکات خۆی بە عیبادەتەوە خەریك بکات و واز لە زۆر شتی حەڵاڵ وموباحی بێ سود ـ بهێنێت و دوور بکەوێتەوە لەوەی پەیوەندیی بەوەوە نییە.

حەج و عومرە

حەج و عومرە واجبە لە ژیاندا یەک جار.

مەرجەکانی واجب بوونی: ١- موسوڵمانێتی. ٢- عاقڵی. ٣- باڵغی. ٤- ئازاد بێت واتە: بەندە نەبێت. ٥- توانا، توانای خواردن و شتێکە پێی بچێتە ئەوێ. ئەوەی حەجی نەکرد هەتا مرد، بەڵام توانای هەبوو، دوای مردنی لە پارەکەی بۆی دەکرێت. شێت و بێباوەڕ حەجیان دروست نییە، منداڵ و بەندە حەجیان دروستە، بەڵام جێگای فەرزەکە ناگرێتەوە، ئەوەی توانای نییە وەک فەقیر ئەگەر قەرز بکات و حەج بکات حەجەکەی دروستە. ئەوەی حەجی نەکردبێت و حەج بۆ یەکێکی تر بکات ئەوە بۆ خۆی حسێبە

ئیحرام: ئەوەی دەیەوێت ئیحرام بکات، سوننەتە خۆی بشوات و خۆی پاک بکاتەوە، عەتر بدات لە خۆی هەرچی جلی دوراو هەیە لای بدات و دوو پارچەی سپی (سەر و خوار) پاک لەبەر بکات و ئیحرام بکات و بە وتنی: (لبيك اللهم عمرة)، یان (حج وعمرة)، ئەگەر ترسی هەبوو کە نەگاتە جێ دەتوانێت بڵێت (فإن حبسني حابس فمحلي حيث حبستني) واتە: ئەگەر ڕێگرێک هەبوو ئەو شوێنەکەم ئەوێیە کە ڕێم تێدا لێ گیراوە.

ئەو کەسەی حەج دەکات بۆی هەیە بە سێ شێوە بیکات: (تمتع) (الإفراد) (القران) باشترینیان (تمتع)ە، ئەویش عومرەکردنە لە مانگەکانی حەجدا و تەواو کردنیەتی، دواتر حەج بکات لە هەمان ساڵدا. (افراد) تەنها نیەتی حەج بهێنێت، (القران) ئیحرام بکات بە کردنی هەردووکیان، یان تەنها بە عومرە و دواتر حەج بخاتە پاڵی پێش دەست پێ کردنی تەوافەکەی، هەرکات حاجی چووە سەر وڵاخەکەی تەلبیە دەکات و دەڵێت. لبيك اللهم لبيك، لبيك لا شريك لك لبيك إن الحمد والنعمة لك والملك لا شريك لك، سوننەتە زۆر دووبارەی بکەیتەوە هەروەها بە دەنگی بەرز بووترێت بۆ ئافرەت نەبێت.

ئەوانەی لە کاتی ئیحرامدا قەدەغەیە: ١- موو تاشین. ٢- نینۆک کردن. ٣- جلی دووراو بۆ پیاوان مەگەر هەر کاتێک جلی سەرەوە (ئیزار)ی دەست نەکەوێت شەرواڵ لەبەر دەکات فیدیەی ناکات، یان نەعلی نەبوو خوف لە پێ دەکات ئەوەی لە سەرووی قولەقاپییەوە دەبڕێت بۆ ئەوەی نەکەوێتە خوار قولەقاپییەوە، فیدیەشی لەسەر نییە. ٤- سەر داپۆشین بۆ پیاو. ٥- بۆن لەخۆدان (جل و لەشی). ٦- ڕاو کردن. ٧- ژن مارە کردن: حەرامە بەڵام فیدیەی نییە. ٨- دەست لێدان و بەرکەوتنی بە شەهوەتەوە جگە لە فەرج، فیدیەکەشی حەیوانێکە، یان سێ ڕۆژ بەڕۆژوو بوون یان نانی شەش فەقیر بدەیت. ٩- جیماع کردن: ئەگەر پێش تەحەلولی یەکەم بوو ئەوا حەجەکەی بەتاڵە، بەڵام واجبە تەواوی بکات و لە ساڵی داهاتوو قەزای بکاتەوە، هەروەها حوشترێک سەر ببڕێت و بە سەر فەقیری مەکەدا دابەشی بکات، ئەگەر دوای تەحەلولی یەکەم بوو حەجەکە بەتاڵ نابێتەوە (بدنة)یەکەی لەسەر واجب دەبێت، ئەگەر لە عومرەدا جیماعی کرد بەتاڵ دەبێتەوە و حەیوانێکی لەسەرە و دەبێت قەزای بکاتەوە، حەج و عومرە جگە لە جیماع بە هیچی دیکە بەتاڵ نابنەوە، ئافرەتیش وەک پیاو وایە تەنها جلی دووراو لەبەر دەکات، پەچە و دەستکێش نابێت لە دەست بکات

فیدیە: دوو جۆرە ١- ویستی خۆی: وەک فیدیەی مووتاشین، بۆن لەخۆدان، نینۆک کردن، سەر داپۆشین یان جلی دووراو لەبەرکردن، دەتوانێت یەکێک لەم شتانە بکات: سێ ڕۆژ

بەڕۆژوو بوون، دانی نانی شەش فەقیر، بۆ هەر فەقیرێك نیو ساع (كیلۆ و نیوێك)، یان سەربڕینی حەیوانێك، فیدیەی ڕاویش هەرشتێكی كوشتبوو یەكێكی هاوشێوەی بكاتە قوربانی ئەگەر دەست نەكەوت [illegible]رەی قیمەتەكەی دەكاتە خێر.

٢ـ بە تەرتیب: وەك فیدیەی (تمتع) و (قارن) حەیوانێكە، یان فیدیەی جیماع، (بدنة)یەكە، ئەگەر نەیبوو سێ ڕۆژ ڕۆژوو لە حەج و حەوتی لە ماڵەوە، قوربانی و نانداش تەنها بۆ فەقیری حەرەم دەبێت.

چوونە ناو مەككە: حاجی لە كاتی چونە ناو مزگەوتی حەرامەوە ئەو زیكرە دەخوێنێت كە لە كاتی چوونە ژوورەوە بۆ مزگەوت دەخوێنرێت، دواتر تەوافی عومرە دەكات ئەگەر (متمتع) بوو، یان تەوافی (قدوم) ئەگەر (مفرد) و (قارن) بوو، پۆشاكەكەی - پارچەی سەرەوە - دەخاتە ژێر باڵی ڕاستیەوە و لاكانی دەداتەوە بەسەر شانی چەپیدا، بە بەردەڕەشەكە دەست پێدەكات و دەستی لێ دەدات و ماچی دەكات یان ئیشارەتی بۆ دەكات و دەڵێت: بسم الله، الله أكبر. لە هەموو سوڕانەوەیەكدا ئەمە دەكات، دواتر ماڵی بەیت دەخاتە لای چەپیەوە و حەوت جار تەواف دەكات، لە سێی یەكەمدا بە هەنگاوی ورد بەپەلە دەڕوات بە گوێرەی توانا و لە چوارەكەی تردا بە ئاسایی دەڕوات، هەر كات گەیشتە ڕوكنی یەمانی دەستی لێ دەدات و ئەگەر توانی، لە نێوان ئەو دوو ڕوكنەدا دەڵێت: ﴿ وَمِنْهُم مَّن يَقُولُ رَبَّنَآ ءَاتِنَا فِى ٱلدُّنْيَا حَسَنَةً وَفِى ٱلْءَاخِرَةِ حَسَنَةً وَقِنَا عَذَابَ ٱلنَّارِ ﴾ (البقرة ٢٠١) لە باقی سوڕانەوەكەدا دوعا دەكات، هەر دوعایەك خۆی پێی خۆش بوو، دوای تەواف ئەگەر توانی لە پشتی مەقامەوە دوو ڕكات نوێژی سوننەت دەكات و هەردوو سورەتی [illegible] و [illegible] یان تێدا دەخوێنێت، دواتر لە ئاوی زەمزەم دەخواتەوە، باشترە زۆر بخواتەوە، دواتر دەگەڕێتەوە و دەست لە بەردە ڕەشەكە دەدات، دواتر لە (الملتزم)دا لە نێوان دەرگاكە و بەردە ڕەشەكە دوعا دەكات، دواتر دەچێتە سەر صەفا و دەڵێت: دەست پێدەكەم بەوەی خودا دەستی پێكردووە، ئەم ئایەتە دەخوێنێتەوە ﴿ إِنَّ ٱلصَّفَا وَٱلْمَرْوَةَ مِن شَعَآئِرِ ٱللَّهِ ۖ فَمَنْ حَجَّ ٱلْبَيْتَ أَوِ ٱعْتَمَرَ فَلَا جُنَاحَ عَلَيْهِ أَن يَطَّوَّفَ بِهِمَا ۚ وَمَن تَطَوَّعَ خَيْرًا فَإِنَّ ٱللَّهَ شَاكِرٌ عَلِيمٌ ﴾ (البقرة ١٥٨) الله أكبر دەكات و لا اله الا الله دەكات و ڕوو دەكاتە كەعبە و دەستی بەرز دەكاتەوە و دوعا دەكات، دوایی دادەبەزێت و بەرەو ئاڵا سەوزەكە دەچێت و لە ئاڵا سەوزەكەوە بەپەلە دەڕوات تا ئاڵاكەی تر، دواتر بە ئاسایی دەڕوات هەتا دەگاتە مەروە و لەسەر صەفا چی كرد لەوێش هەمان شت دووبارە دەكاتەوە، جگە لە خوێندنی ئایەتەكە، بەڵام دواتر دادەبەزێت و بەرەو صەفا دەگەڕێتەوە لە نێوان دوو ئاڵاكەدا پەلە دەكات و بەم شێوەیە حەوت جار ئەمسەر و ئەوسەر دەكات، لە صەفاوە بۆ مەروە جارێك و لە مەروەوە بۆ صەفاش جارێك، دواتر قژی كورت دەكاتەوە یان دەیتاشێت كە باشترە تەنها بۆ كاتی عومرەی [illegible] دا نابێت كە حەجی بەدوادا دێت، بەڵام [illegible] و [illegible] سەرناتاشین و هەندێ شتی تریان بۆ حەڵاڵ نابێت [illegible] هەتا دوای ڕەجمی ڕۆژی یەكەمی جەژن [illegible] ئەو جەمەرەیەی لەڕووی شاری مەككەوەیە، [illegible]

چوسەنی حەج: لە ڕۆژی [illegible] دا کە ڕۆژی هەشتەمە ئیحرام دەکات ئەگەر (تحلل)ی کردبوو لە شوێنی خۆی لە مەکەدا و دەچێت بۆ (مینا) بۆ ئەوەی شەوی ڕۆژی نۆهەم لەوێ بمێنێتەوە، کە ڕۆژ هەڵهات بەرەو عەرەفات دەکەوێتە ڕێ، کاتێک کاتی نوێژی نیوەڕۆ هات نوێژی نیوەڕۆ و عەسر بە قەصر و جەمع دەکات، عەرەفات هەمووی شوێنی وەستانە تەنها دۆڵی [illegible] نەبێت، بە ڕۆژی زیکری [illegible] کاتی [illegible] زۆر دوعا دەکات و تەوبە دەکات، کە ڕۆژ ئاوا بوو بەرەو (مزدلفه) دەچێت بە دەم زیکر و تەلبیەوە - لبيك اللهم لبيك - بە لەسەرخۆ و ویقارەوە، کە گەیشتە [illegible] نوێژی مەغریب و عیشا دەکات بە قەصر و جەمع و لەوێ شەو دەمێنێتەوە و نوێژی بەیانی دەکات لە سەرەتای کاتەکەیدا و دوعا دەکات هەتا دونیا ڕووناک دەبێتەوە، بەڵام پێش خۆر هەڵهاتن بەڕێ دەکەوێت کە گەیشتە دۆڵی [illegible] زۆر پەلە دەکات، ئەگەر توانی هەتا دەگاتە [illegible] لەوێ دەست دەکات بە ڕەجم کردنی [illegible] حەوت بەرد دەهاوێژێت - لە نۆک گەورەتر و لە بندوق بچوکتر - لەگەڵ هەر بەردێکدا الله أكبر دەکات و دەست بەرز دەکاتەوە لە کاتی هاویشتندا، دەبێت بەردەکە بکەوێتە حەوزەکەوە، بەڵام شەرت نییە بدات بە پایە بەرزەکەدا لە کاتی هاویشتندا تەلبیە ناکات، دواتر قوربانیەکەی دەکات و سەرتاشین و هەموو شتێکی بۆ حەڵاڵ دەبێت ئافرەت نەبێت، ئەمەش تەحەللولی یەکەمە، دوای ئەوە دەچێت بۆ مەکە و تەوافی [illegible] دەکات کە و حەج تەواو دەکات دوایی سەعی بەینی صەفا و مەروە دەکات ئەگەر (تمتع) بوو، بەر لەگەڵ تەوافی [illegible] سەعی نەکردبوو، ئەگەر ئەوەی کرد ئەوا هەموو شتێکی بۆ حەڵاڵ دەبێت بە ئافرەتیشەوە، ئەمەش [illegible]ی دووەمە، دوایی دەگەڕێتەوە بۆ مینا، شەوەکانی لەوێ دەمێنێتەوە و واجبە لەوێ بمێنێتەوە، دوای تەواوبوونی و دوای کاتی [illegible] ڕەجم کردن دەست پێدەکات، هەر دانەیەک حەوت بەرد، بە [illegible] حمرەی یەکەم دەست پێدەکات و حەوت بەرد دەهاوێژێت، دوایی دەچێتە پێشەوە و ڕادەوەستێت و دوعا دەکات، دوایی دەچێتە جمرەی ناوەڕاست و حەوت بەردی ئەویش دەهاوێژێت و دوای ئەوە دوعا دەکات، دوای ئەوە [illegible] دەهاوێژێت و ڕاناوەستێت لایدا، دواتر لە ڕۆژی دوەمدا هەمان شت دوبارە دەکاتەوە، ئەگەر حەزی کرد پەلە بکات پێش مەغریب دەڕوات ئەگەر خۆر ئاوا بوو لە ڕۆژی دوانزەهەمدا و هەر لە [illegible] دا بوو، ئەوا دەبێت هەر لەوێ بمێنێتەوە و ڕەجم بکات، بەڵام ئەگەر نیەتی دەرچوونی هێنابوو بە هۆی قەرەباڵغییەوە نەیتوانی بەجێی بهێڵێت ئەوە دوای مەغریبیش دەتوانێت بەجێی بهێڵێت ئەوە حەجەکەی بە [illegible] کردبێت هەروەک موفرەد وایە، بەڵام قوربانییەکەی لەسەرە وەك [illegible] ئەگەر ویستی بگەڕێتەوە تەواف بکات بۆ ئەوەی دواهەمین شت بێت کە لە حەجدا دەیکات، بەڵام حەیزدار و نافەسی ڕەبستان تەوافی ماڵئاواییان لەسەر نییە، ئەگەر مایەوە و بە بارگانییەوە خەریك بوو دووبارەی دەکاتەوە، ئەگەر بە بێ تەوافی ماڵئاوایی ڕۆیشت: ئەگەر نزیك بوو دەگەڕێتەوە و ئەگەر دوور بوو قوربانییەکی لەسەرە.

ڕوکنەکانی حەج: چوارن ١- ئیحرام: نیەتی دەست پێ کردنی عیبادەتەکەیە. ٢- وەستان لە عەرەفە. ٣- تەوافی (إفاضة). ٤- سەعی صەفا و مەروا.

واجبەکانی هەسن ١ـ ئیحرام کردن لە میقاتەوە. ٢ـ وەستان لە عەرەفە هەتا شەو. ٣ـمانەوە لە (موزدەلیفە) هەتا دوای نیوەی شەو. ٤ـ مانەوە لە (مینا) شەوەکانی دووەم و سێیەم و چوارەمی جەژن (أیام التشریق). ٥ـ ڕەجم کردن. ٦ـ سەرتاشین یان کورت کردنەوەی. ٧ـ تەوافی مالئاوایی ٨ـ قوربانی بۆ (متمتع) و (قارن).

ڕوکنەکانی عومرە سیانن ١ـ نیەتی ئیحرام هێنان. ٢ـ تەواف. ٣ـ سەعی.

واجبەکانیش دوانن ١ـ ئیحرام لە میقاتەوە. ٢ـ سەرتاشین یان کورتکردنەوەی.

✱ ئەوەی ڕوکنێکی وار لێ هێنا حەجەکەی یان عومرەکەی بەتاڵە، ئەوەی واجبێکی واز لێ هێنا بە قوربانییەك پڕ دەکرێتەوە، ئەوەی سوننەتێکی واز لێ هێنا هیچی لەسەر نییە

مەرجەکانی دروستیی تەوافی کەعبە سیانزەن ١ـ موسوڵمانێتی. ٢ـ ئاقڵی. ٣ـ نیەتی دیاریکراو. ٤ـ کاتی تەواف هەبێت. ٥ـ عەورەت داپۆشین. ٦ـ دەست نوێژی هەبێت، بەڵام بۆ منداڵ نا. ٧ـ حەوت جار بێت بە یەقین. ٨ـ کەعبە لای چەپەوە بێت و ئەوەی هەڵەی کردبێت تێیدا دەبێت دووبارەی بکاتەوە. ٩ـ نەگەڕانەوە. ١٠ـ بە پێ ڕۆیشتن بۆ ئەوەی توانای هەیە ١١ـ سورەکان بە دوای یەکدا بێت. ١٢ـ لەناو مزگەوتەکەدا بێت. ١٣ـسەرەتاکەی لە بەردە ڕەشەکەوە بێت

سوننەتەکانی تەواف دەستلێدانی بەردە ڕەشەکە و ماچکردنی و الله أکبر کردن لەو کاتەدا، دەستلێدانی ڕوکنی یەمانی، پەلە ڕۆیشتن و ڕۆیشتنی ئاسایی لە شوێنەکانی خۆیاندا، دوعا کردن و زیکر کردن لە کاتی تەوافدا، نزیك بوونەوە لە ماڵی بەیت، دوو ڕکات لە پشتی مەقامەوە کردن لە دوای تەواف.

مەرجەکانی سەعی نۆن ١ـ موسوڵمانێتی. ٢ـ عاقڵی. ٣ـ نیەت. ٤ـ بە دوای یەکدا. ٥ـ ڕۆیشتن بە پێ بۆ بە توانا. ٦ـ تەواو کردنی حەوت جار. ٧ـ گەیشتنە ئەم سەر و ئەو سەری شوێنەکە. ٨ـ لە دوای تەوافێکی دروست بێت. ٩ـ سەرەتاکەی لە صەفاوە بێت.

سوننەتەکانی سەعی دەستنوێژ، پاکی جل و بەرگ و بەدەن، عەورەتی داپۆشرابێت، دوعا و زیکرکردن لە کاتی ئەنجامدانیدا، بەپەلە ڕۆیشتن و ڕۆشتنی ئاسایی لە شوێنە دیاریکراوەکاندا، سەرکەوتنە سەر صەفا و مەروە، دوابەدوای تەواف بێت.

ئاگاداری: باشتر وایە لە هەمان ڕۆژدا ڕەجم بکات، بەڵام ئەگەر ڕەجمی ڕۆژێکی خستە بەیانی یان هەمووی دواخست بۆ دواهەمین ڕۆژی جەژن دەبێت.

قوربانی: سوننەتی موئەکەدە، ئەگەر نیەتی قوربانی بێنێت حەرامە لە دە ڕۆژی (ذي الحجة)دا دەستکاری مووی لەشی و نینۆکی بکات هەتا قوربانی دەکات

عەقیقە (حەوتم): بۆ کور دوو حەیوان و بۆ کچ حەیوانێك لە ڕۆژی حەوتەم دا، لەو ڕۆژەدا سوننەتە مووی سەری منداڵەکە بتاشرێت و بەقەد کێشی ئەو مووە زیو بکرێت بە خێر، سوننەتە لەو ڕۆژەدا ناو بنرێت و خۆشترین ناو لای خودا (عبدالله، عبدالرحمن)، حەرامە ناونان بە (عبد)ی غەیری خودا، وەك عبدالنبي، عبدالرسول، ئەگەر عەقیقە کەوتە کاتی قوربانییەوە ئەوە یەکێکیان جێگای هەردووکیان دەگرێتەوە.

سودێك: ئەوەی دەچێتە مزگەوتی پێغەمبەر ﷺ بە دوو ڕکاتی تەحیەتولمەسجید دەست پێ دەکات، دوایی دەچێتە لای گۆڕەکە و ڕوو دەکاتە پێغەمبەر و پشت دەکاتە قیبلە و بە

چەند بابەتێکی بەسوودی جوراو جۆر

هەیبەتەوە وەك ئەوەی ببینێت و دەڵێت: السلام علیك یا رسول الله، گەر زیاتری وت باشە، پاشان بەئەندازەی شتێك بۆ لای ڕاست دەجوڵێت و دەڵێت: السلام علیك یا أبا بکر الصدیق، السلام علیك یا عمر الفاروق، اللهم اجزهما عن نبیهما و الاسلام خیرا، دوایی ڕوو دەکاتە قیبلە و حوجرە دەکەوێتە لای چەپی و دوعا دەکات.

*** گوناهو تاوان**: لاچوون و ڕەشبوونەوەی بە چەند شتێك ئەبێت، لەوانە: تەوبەی ڕاستەقینە، داوای لێخوش بوون، کرداری چاکە، تووش بوونی بەڵا و نارەحەتی، خێر و صەدەقە، پاڕانەوەی خەڵکی تر، ئەگەر هێشتا مابوو خوای گەورە لێی خۆش نەبوو، ئەوا سزای ئەدرێت لە قەبردا، یان لە ڕۆژی دوایدا، یان لە دۆزەخدا تاوەکو پاك ئەبێتەوە لە گوناهەکانی، پاشان ئەچێتە بەهەشت ئەگەر بە یەکخواپەرستی یەوە مردبێت. بەڵام ئەگەر بەبێباوەڕی یان هاوەڵ پەیداکردن یان دووڕوویی مردبێت ئەوا بە هەمیشەیی لە دۆزەخدا ئەمێنێتەوە.

گوناه و تاوان شوێنەواری زۆر لەسەر مرۆڤ جێدەهێلێت

شوێنەواری لەسەر دڵ و دەروون: دەبێتە هۆی بێ تاقەتی و تاریکی و سەرشۆڕی و نەخۆشی و پەردە لە نێوان خواو بەندەدا، شوێنەواری لەسەر دین بریتییە: لە هێنانی گوناهی تر و بێ بەش بوون لەگوێڕایەڵی و دوعای پێغەمبەر ﷺ و دوعای فریشتەکان و موسوڵمانان.

شوێنەواری لەسەر ڕزق و ڕۆزی: نەمانی ئەو ڕۆزیە و لاچوونی نیعمەتەکانەو نەمانی پیت وبەرەکەتی ماڵ، شوێنەوری لەسەر تاك: نەمانی بەرەکەتی تەمەنە و هێنانی ژیانی تەنگ ونارەحەتە و گران بوونی کاروبارە. شوێنەواری گوناه لەسەر کردەوەکان. وەرنەگرتنیانە لە لای پەروەردگار، شوێنەواری لەسەر کومەڵگا: ئەبێتە هۆی دوژمنداری و نەبارانی باران و شتی تریش.

*** خەم و خەفەت**: دڵ ئاسوودەیی و بەختەوەری و دڵ شادی ئاواتی هەموو کەسێکە و بەهۆی بەختەوەرییەوە ژیانی ئاسودە بەرهەم دێت، بۆ دەستکەوتنی بەختەوەری چەند هۆکاری دینی و سروشتی و کرداری هەیە، کە کۆنابنەوە بۆ باوەڕدار نابێت، لەو هۆکارانە: ١- باوەڕ بە خوی گەورە. ٢- جێبەجێ کردنی فەرزەکان و دوورکەوتنەوە لە قەدەغەکراوەکان ٣- چاکەکردن لەگەڵ خەڵکی بە قسە و کردەوە و جۆرەها چاکە. ٤-خەریك بوون بە کار یان زانستی بەسوود لە دین یان دونیایدا. ٥- بیرکردنەوە لە داهاتوو یان رابردوو بەڵکو خەریك بوون بەکاری ڕۆژانەوە ٦- زۆر یادی خوای گەورە کردن. ٧- لە بەرچاوبوونی بەخششە ئاشکراو شاراوەکانی پەروەردگار. ٨- ڕوانین بۆ کەسانێك کە لە ئێمە کەمتریان هەیە و نەوەك ئەوانەی ماڵی دونیایان زیاترە لە ئێمە. ٩- هەوڵدان بۆ لابردنی هۆکارەکانی خەم و خەفەت و بەدەستخستنی هۆکارەکانی بەختەوەری ١٠- هانا بردن بۆ پەروەردگار بە دوعا و پاڕانەوە بۆ لابردنی خەم و خەفەت.

سوودێك: ئیبراهیم خواص - رحمه الله - ئەڵێت: دەرمانی دڵەکان پێنج شتە خوێندنی قورئان بە تێگەیشتنەوە، خاڵی بوونی گەدە، شەونوێژ کردن، پاڕانەوە لە بەرەبەیاندا، هاوڕێیەتی پیاوچاکـ.

*** ژن هێنان**: سوننەتە بۆ کەسێك کە ئارەزوی هەبێت و لە زینا نەترسێت، دروستە بۆ کەسێك کە ئارەزوی نەبێت، واجبە بۆ کەسێك کە بترسێ توشی زینا ببێت، پێش ئەخرێت بەسەر حەجی واجب، حەرامە ڕوانین بۆ ئافرەتی نامەحرەم هەروەها ڕوانین بە ئارەزووەوە بۆ ئافرەتی پیر و مێرمناڵی مووڵێنەهاتوو.

مەرجەکانی نیکاح ١ـ [illegible] بوونی قبووڵ و [illegible]، کەوتە دروست نییە قسەی سەرپەرشتیاری ئافرەتەکە: ئەوا لێم مارەکردی یەکێك لە کچەکانم، کاتێك زیاتر لە کچێکی هەبێت. ٢ـ رازیبوونی کوڕەکە ئەگەر باڵغ و ئاقڵ بێت، وە ڕازیبوونی کچی ئازادی ئاقـڵ، ٣ـ سەرپەرشتیار. دروست نییە ئافرەت خۆی مارە بکات لە کەسێکی تر، ئەوەش کە سەرپەرشتیاری ئافرەتەکە نییە دروست نییە مارەی بکات مەگەر سەرپەرشتیارەکەی ڕێگر بێت لە مارەکردنی لە هاوشانی ئافرەتەکە، شیاوترین کەس بە مارەبڕینی لە کەسێکی تر باوکێتی پاشان باپیری و بەرەو ژوور، پاشان کوڕی خۆی و نەوەی ئەو بەرەو خوار، پاشان برای دایك و باوکی پاشان برای باوکی..هتد. ٤ـ شاهید [illegible] دوو شاهێدی پیاوی باڵغی ئاقڵی دادپەروەر پێویستە.
٥ـ نەبوونی ڕێگر لە هەردوو [illegible] بە شیر خواردن یان نەسەب یان خزمایەتی.

ئەوانەی دروست نییە مارە بکرێن یەکەم: بۆ هەمیشەیی کە چەند بەشێکن.
١ـ بەهۆی رەچەڵەکەوە کە دایك و نەنك بەرەوژوور، کچ و کچی کوڕ هەرچەند بەرەو خواربن، خوشك بەرەهایی، کچی خوشك و کچی کوڕ و کچی کچی خوشك، کچی برا بە رەهایی و کچەکانیان و کچی کورەکانیان و کچی کچەکانیان هەرچەندە بەرەو خواربن، خوشکی باوك و دایك هەرچەندە بەرەوژوور بن ٢ـ بەهۆی شیر خواردنەوە: حەرام بوونەکەی وەکو نەسەب وایە، تەنانەت لە ژن و ژن خوازیشدا. ٣ـ بەهۆی خزمایەتیەوە (ژن و ژنخوازی) دایکی ژن ونەنکەکانی ژنی، هەروەها ژنانی باوانی نەسەبی، کچی خێزانی هەرەچەندە بەرەوخواربێت.

دووەم بۆ ماوەیەکی کاتی کە دوو جۆرن ١ـ بەهۆی کۆکردنەوە لە یەك کاتدا، وەکو کۆکردنەوەی دوو خوشك، یان کۆکردنەوەی ئافرەتێك لەگەڵ پوریدا جا خوشکی باوکی ئەو ئافرەتە بێت یان خوشکی دایکی بێت . ٢ـ بەهۆی رێگریەکی ترەوە کە لەوانەیە نەمێنێت وەك ئەوەی ئەو ئافرەتە خێزانی کەسێکی تر.

سودێك بۆ دایك و باوك رەوانییە کە زۆر لە منداڵی خۆیان بکەن بۆ ژن هێنان لەو کەسەی کە خۆیان ئەیانەوێت، واجب نییە لەسەر پیاو کە بە گوێیان بکات و نابێتە کەسێکی سەرپێچی کار لە دایك و باوك بەم کردارە.

* **تەڵاق دان**: حەرامە تەلاقدانی ئافرەت ئەگەر لە حەیزدا بێت، یان زەیستانی بێت، یان پاك بێت و لەگەڵی جووت بووبێت، لە هەموو ئەو حاڵەتانەدا تەلاقی ئەکەوێت. تەلاقدان بە بێ پێویستی ناپەسەندە، بەڵام لەبەر پێویستی دروستە، سونەتە بۆ کەسێ کە ژن هێنان زەرەری لێ بدات. واجب نییە بەگوێکردنی دایك و باوك لە تەلاقداندا، هەرکەس بیەوێت لە خێزانەکەی جیاببێتەوە حەرامە لە یەك تەڵاق زیاتری بدات، پێویستە خێزانەکەی لە خاوێنی دا بێت و جیماعی لەگەڵ نەکردبێت‌و یەك تەلاقی بدات، تەلاقی تری نەدات تا ماوەی عیددەی بەسەر دەچیت، حەرامە بۆ ئافرەتێك کە تەلاقەکەی رجعی بێت (واتە تەلاقی یان دوانی مابێت) لە ماڵی خۆی دەرچێتە دەرەوە، یان مێردەکەی دەری کات پێش تەواوبوونی ماوەکەی، تەلاق کەوتن بە وتن ئەبێت نەك تەنها بە نییەت.

* **سوێند خواردن**: کەفارەتی سوێند بە چوار مەرج پێویست ئەبێت: ١ـ مەبەستی سوێند خواردن بێت. [illegible] سوێند داناەمەزرێت بەوەی تەنها بە زمان بڵێی بەبێ ئەوەی بەدڵ پەسەندی بکات، ئەوە پێی دەوترێ سوێندی سەرزارەکی (یمین اللغو)، وەك ئەوەی لەکاتی قسەکردندا بڵێ (نا وەڵڵا) یان (ئەرێ وەڵڵا).
٢ـ سوێند خواردنەکە لەسەر شتێ بێت کە لە داهاتوودا بێت و بکرێت، یان بە رابردوویەك کە نەیزانێت، یان گومانی هەبێت کە راست دەکات، یان بزانێت و بە درۆ سوێند بخوات کە

پێی دەوترێ (یمین الغموس) و لە گوناهە گەورەکانە، یان سوێند بخوات بۆ داهاتوو وابزانێ کە راست دەکات بەڵام بە پێچەوانەوە دەرچێت.
٣. بە ئارەزوی خۆی سوێند بخوات و زۆری لێ نەکرێت. ٤. سوێند بخوات بەوەی ئەو شتە بکات کە سوێندی خواردووە یان بە پێچەوانەوە نەیکات، ئەگەر سوێندی خواردوو (ان شاء الله)ی کرد ئەوا کەفارەتی لەسەر واجب نابێ بە دوو مەرج: ١. سوێندەکە و مەرجەکە بەیەکەوەبێت. ٢. مەبەستی راوەستانی سوێندەکەی بێت لەسەر ویستی خوای گەورە، وەك بڵێ: سوێند بە خوا (ان شاء الله).
هەر کەس سوێندی خوارد لەسەر شتێك و بۆی دەرکەوت بەرژەوەندی لە پێچەوانەکەیدایە ئەوا سوونەتە کەفارەتی سوێندەکەی بدات و کارە خێرەکە بکات.
کەفارەتی سوێند: بریتییە لە تێرکردنی دە هەژار بۆ هەموو هەژارێك نیو صاع خواردن بدات (دەکاتە کیلۆ و ربعی)، یان جلوبەرگیان بۆ بکات، یان بەندەیەك ئازاد بکات، ئەگەر نەیتوانی پێویستە سێ رۆژ بەسەر یەك بەرۆژوو بێت، هەرکەس بەرۆژوو بێت لەگەڵ ئەوەدا ئەیتوانی خواردنی هەژاران و جلوبەرگیان بۆ بکات ئەوا بۆی بری ناکەوێت، دروستە کەفارەت پێش سوێند خستنەکە بێ یان لە دواییدا، هەر کەس زیاد لە جارێك بۆ شتێ سوێند بخوات یەك کەفارەت بۆی بری دەکەوێت، بەڵام ئەگەر شتەکان زۆر بوون کەفارەتەکانیش زۆر دەبن.
*** نەزر کردن:** جۆرەکانی: ١. نەزری رەها وەکو بڵێ (نەزرێکم لەسەر بێت ئەگەر چاك بوومەوە) و بێ دەنگ بێت و نەزرێکی دیاری کراوی مەبەست نەبێت، ئەوا کەفارەتی سوێندی ئەکەوێتە سەر ئەگەر چاك بووە. ٢. نەزەری تووڕەیی و رقەکاری. بریتییە لە گرێدانی نەزرەکەی بە مەرجێکەوە بە مەبەستی نەکردنی شتێك یان هاندان بۆ کردنی وەك ئەوەی بڵێ: (ئەگەر قسەم لەگەڵ کردی ساڵێك بەرۆژوو بم) حوکمەکەی برتییە لەوەی کە سەرپشکە بەوەی کە ئەو کارەی لە ئەستۆی گرتووە بیکات یان کەفارەتی سوێندێك بدات لەکاتی قسەکردنیدا. ٣. نەزری موباح وەکو: بڵێ (نەزربێت جلەکانم لەبەر بکەم) حوکمەکەی: یان جلەکانی لەبەر بکات یان کەفارەتی سوێندێك بدات. ٤. نەزری ناپەسەند وەکو: (نەزربێت کە خێزانەکەم تەڵاق بدەم) حوکمەکەی: سوننەتە کەفارەتی سوێندێك بدات و نەزرەکە جێبەجێ نەکات ئەگەر کردی کەفارەتی لەسەر نییە. ٥. نەزری گوناهو تاوان (نەزربێت لەسەرم دزی بکەم) حوکمەکەی حەرامە وەفای پێ بکات و ئەبێت کەفارەتی سوێندێك بدات، ئەگەر کردی ئەوا گوناهبارە و کەفارەتی لەسەر نییە. ٦. نەزری گوێڕایەڵی: وەکو (نەزربێت لەسەرم ئەوەندە نوێژ بکەم) بە مەبەستی نزیك بوونەوە لە خوای گەورە، ئەگەر مەرجی بۆ دانا وەك چابوونەوەی نەخۆشی ئەوە واجبە جێبەجێی بکات ئەگەر مەرجەکە هاتە جێ، بەڵام ئەگەر مەرجی دانەنابوو پێویستە نەزرەکەی بە رەهایی جێبەجێ بکات.
*** شیر پێدان:** ئەوەی کە بەهۆی نەسەبەوە حەرام دەبێت بەهۆی شیرخواردنیشەوە حەرام دەبێت، بە سێ مەرج. ١. شیری ئافرەتەکە لە منداڵ بوونەوە پەیدابووبێت نەك شتی تر. ٢. شیر پێدانی منداڵەکە لە دوو ساڵی یەکەمی تەمەنیدا بێت. ٣. ژمارەی شیر پێدانەکان پێنج جار زیاتر بێ بە دڵنیایی، مەبەست بە شیر پێدانێك مژینی مەمکی ئافرەتەکەیە تا وازی لێ دێنێ بەك تێر خواردن، بەهۆی شیر پێدانەوە نەفەقە و مەسرەف و میراتی لێ بردن ناچەسپێ.
*** وەسیەتکردن:** کەسێك کە حەقێکی کەسێکی تری لە لابێت و بەڵگەش نەبێت لەسەری کە ئەو حەقە بدرێتەوە بە خاوەنەکەی لە دوای مردنی، واجبە وەسیەت بکات بۆ

دانەوەی حەقەکە، کەسێکیش کە ماڵی زۆری لەپاش بەجێدەمێنێت، سوننەتە وەسیەت بکات بەصەدەقەکردنی پێنجەکی ماڵەکەی بۆ هەژارێکی خزم کە میراتگری ئەو نەبێت ئەگەر نا وەسیەت بکات بۆ هەر هەژارێکی تر یان بۆ زانا وپیاوچاکێك، وەسیەتکردنی کەسێکی هەژار کە میراتگری هەبن نا پەسەندە، بەڵام ئەگەر میراتگرەکان دەوڵەمەند بن ئەوا دروستە، وەسیەتکردن بە زیاد لە سێ یەکی ماڵ بۆ کەسی بێگانە حەرامە، حەرامە بۆ میراتگر با کەمیش بێت مەگە ـ میراتگرەکانی تر رێگە بدەن دوای مردنی، وەسیەت بەتاڵ ئەبێتەوە بە قسەی میراتگرەکە کە بڵێ: پەشیمان بوومەوە یان بەتاڵم کردەوە یان گۆڕیومە..هتد

پەسەند و چاکە کە لەسەرەتای وەسیەت نامەکەیدا بنووسێت بسم الله الرحمن الرحیم: ئەمە ئەو وەسیەتەیە کە فلان کەس کردویەتی کە شاهیدی ئەدات هیچ خوایەك نییە بێجگە لە زاتی (الله) تاکەو هاوبەشی نییە، موحەممەد بەندەو پێغەمبەری خوایە ﷺ، بەهەشت حەقە و دۆزەخ حەقە و قیامەت دێت و گومانی نییە، خوای گەورە خەڵکانی ناو گۆڕەکان زیندوو دەکاتەوە، وەسیەت ئەکەم بۆ خزمانم کە لە خوا بترسن و چاکسازی بکەن لە نێوان خۆیاندا، گوێڕایەڵی خوا و پێغەمبەرەکەی بکەن ئەگەر ئیماندارن، ئامۆژگاریان دەکەم بەو ئامۆژگاریانەی کە ئیبراهیم و یەعقوب کوڕەکانی خۆیان پێ ئامۆژگاری دەکرد ﴿يَٰبَنِيَّ إِنَّ ٱللَّهَ ٱصۡطَفَىٰ لَكُمُ ٱلدِّينَ فَلَا تَمُوتُنَّ إِلَّا وَأَنتُم مُّسۡلِمُونَ﴾ (البقرة ١٣٢) واتە: ڕۆڵەکانم خوا ئەم ئایینەی بۆ ئێوە هەڵبژاردووە ئیتر ئێوەش هەوڵ بدەن بە موسوڵمانی نەبێت مەمرن

❋ سوننەتە ئەگەر صەلاوتی دا لەسەر پێغەمبەر ﷺ هەردوو ووشەی ـ الصلاة والسلام ـ بەیەکەوە بڵێت و تەنها یەکێکیان نەڵێت، بێجگە لە پێغەمبەران بە تەنها صلاواتیان لێ نادات بۆ نموونە ناڵێت ابوبکر ﷺ یان ـ علیه السلام ـ ئەم جۆرە ناپەسەندە و تەنها باش نییە، بەڵام دروستە بە کۆی دەنگی زانایان کە غەیری پێغەمبەران لەگەڵ ئەوان بخات و بڵێت "اللهم صل علی محمد و علی آل محمد و اصحابه و ارواحه و ذریته"، سوننەتە داوای رازی بوونی خوای گەورە و رەحمەت بکات بۆ هاوەڵان و تابعینی و ئەوانەی دوای ئەوان لە زانایان و خواپەرستان و سەرجەم چاکان بەم شێوەیە بڵێ: ابو حنیفه و مالك و شافعی ـ رەزای خوایان لێبێت ـ یان رەحمەتی خوایان لێ بێت.

❋ **سەربڕین**: پێویستە سەربڕینی ئاژەڵ تاوەکو بخورێت، ئەبێت ئاژەڵەکە ١ـ خواردنی حەڵاڵ و دروست بێت ٢ـ بە نا هەبێت کە سەری ببڕێت ٣ـ ئاژەڵی وشاکانی بێت.

سەربڕینی ئاژەڵ چەند مەرجی هەیە: ١ـ ئەبێت قەسابەکە ئاقڵ بێت. ٢ـ پێویستە ئامێری سەربڕینەکە تیژ و ددان نەبێت ٣ـ بڕینی بۆری هەناسە و خواردن و هەردوو شادەمارەکانی یان یەکێکیان ٤ـ وتنی بسم الله لەکاتی جووڵەی دەست بۆ سەربڕین، ئەگەر بڕی چوو قەیناکە، ئەگەر بە غەیری عەرەبیش بێت دەبێت، سوننەتە لەگەڵ (بسم الله) کەدا "الله اکبر" یش بکات.

❋ **ڕاووشکار**: بریتییە لە نێچیر گرتن، بەمەرج گیراوە ئەو ئاژەڵەی کە ڕاو دەکرێت:

١ـ خواردنی حەڵاڵ بێت ٢ـ کێوی بێت و دەستەمۆ نەبێت ٣ـ دەسەڵاتی بەسەریدا نەبێت.

حوکمی ڕاوکردن دروستە بۆ کەسێك مەبەستی بێت و ناپەسەندە بۆ گاڵتە و گەپ، ئەگەر بە شوێنکەوتنی نێچیرەکە خەڵکی ئازار ئەدا ئەوا حەرامە.

بە چوار مەرج ڕاوکردن دروستە: ١ـ ڕاوچییەکە لەو کەسانە بێت کە سەربڕاوی دەستی حەڵاڵە. ٢ـ ئەو ئامێرەی بەکاری دێنێ دروست بێ پێی سەرببڕێت، بەو شێوەیەی تیژ بێت

وەکو ڕم و تیر و وسەی ئەوانە، ئەگەر ڕاوکردنەکە بە هۆی ئاژەڵی بریندارەکەوە بوو وەکو هەڵۆ یان سەگەوە بوو پێویستە ڕاهێنراو بن. ٣ـ مەبەستی ڕاوکردنەکە بکات بەوەی ئامێری ڕاوکردنەکەی هەڵبدات بە مەبەستی ڕاوکردن، بەڵام ئەگەر هەروا هەڵیدا و بەر ئاژەڵێك کەوت دروست نییە بیخوات ٤ـ وتنی ـ بسم الله ـ لەکاتی هاویشتنی ئامێرەکەدا و نابێ "بسم الله" لە بیر بچێت، ئەگەر لە بیری چوو خواردنی حەڵاڵ نابێت.

* **خواردن و خواردنەوە:** هەموو شتێکە کە بخورێت یان بخورێتەوە، بەڵگە لەسەری ئەوەیە کە خواردنی دروستە، خواردنی هەموو خۆراکێك بە سێ مەرج حەڵاڵە: ١ـ پاك بێت. ٢ـ زیانی نەبێت بۆ مرۆڤ. ٣ـ بیزەوەر نەبێت. هەموو خۆراکێکی پیسی وەك خوێن و مردارەوە بوو خواردنی حەرامە. هەروەها هەرشتێ کە زیانی هەبێت وەك ژەهر. یان قێزەوەن بێت وەك شباکە و میر و کێچ و ئەسپێ بە ئاژەڵی وشکانی کەری ماڵی و هەر ئاژەڵێ کە ڕاوبکات بە کەڵبەکانی وەکو شێر و پڵنگ و گورگ و وێر(فهد) و سەگ و بەراز و مەیمون و پشیلە هەرچەندە ماڵیش بێت خواردنی حەرامە. هەروەها ڕێوی و سمۆرە بێجگە لە کەمتیار، لە باڵندەکاندا ئەوەی کە ڕاوبکات بە نینۆکی وەکو هەڵۆ و باز و واشە و شاهین و کوڵارە و کوندەپەپوو خواردنی حەرامە، هەر باڵندەیەـ کە لاکە تۆپیو بخوات وەکو هەڵۆ و سەرگەڕ و لەقلەق خواردنی حەرامە، گۆشتی هەر ئاژەڵێك کە عەرەب بە پیسی دانێ حەرامە وەکو شەمشەمەکوێرە و مشك و شەنگە سوورە (مردەواڵە) و هەنگ و مێش و پەپولە وپەپوسلێمانە و ژوژو و مار، هەروەها حەشەرات وەـ و کرم و حرج و قالۆنجە ومارمێلکە، هەر ئاژەڵێ کە شەرع فەرمانی بە کوشتنی کردووە وەکو دووپشك یان فەرمانی کردووە بە نەکوشتنی وەك مێرووله ئەوا خواردنی حەرامە، هەر ئاژەڵێ لە گۆشت خوراوێك وگۆشت نەخوراوێك لەدایك بووبێت خواردنی حەرامە وەکو (سیخ) کە لە کەمتیار و گورگ لەدایك دەبێت، بەڵام ئاژەڵێك لە دوو ئاژەڵی حەڵاڵ دروست ببێ حەرام نییە وەکو ئێستر کە لە کەرەکێوی و ئەسپ پەیدا ببێت، جگە لە ئەمانەی باسمانکردن خواردنی گۆشتی ئاژەڵەکانی تر حەڵاڵە. لەوانە ڕەشەوڵاخ و ئەسپ و ئاژەڵی کێوی وەك زەڕاقە و کەروێشك و ووریچ و گورەهەڵکەنە وبزنە مژە و ئاسك و باڵندەکان وەکو نەعامە و مریشك و تاوس و توتی و کۆتر و چۆلەکە و مراوی وقاز و باڵندەی ئاوی هەمواسیان، ئاژەڵی ئاوی بێجگە لە بۆق و مار و تیمساح، هەر ڕووەکێ کە ئاو بدرێت یان پەین بکرێت بە پیسی ئەوە دروستە بەرووبومەکەی بخورێت بە مەرجێ تام و بۆنی پیسییەکەی دەربکەوێت تێیدا، ئەگەرنا حەرام دەبێت، خواردنی حەڵوژ و قوڕ و گڵ ناپەسەندە، خواردنی پیاز و سیر مەگەر دوای کوڵاندنی، ئەگەر مرۆڤ ناچاربوو و برسی بوو دروستە ئەوەندە بخوات (لەو خواردنانەی کە حەرامن) کە لە مەرگ بیپارێزێت بەس.

* حەرامە پیرۆزبایی کردن لەبێباوەڕان بەبۆنەی جەژنەکانیانەوە یان ئامادەبوون لەگەڵیاندا، یان دەستپێشخەری بەسەلام لێ کردنیان، وەهەرکاتێکیش سەلامیان کرد پێویستە لەوەڵامیاندا بووترێت (وعلیکم)، وە دیسان حەرامە هەستانەوە لەبەر کەسی بێباوەڕ یان لەبەر کەسی (مبتدع ئەو کەسەی هەمیشە سەرگەرمی بدعە و خورافیاتە کە لەئاینی پیرۆزی ئیسلامدا دانەهێنرا، وە (مکروه) باشیش نیە تەوقەیان لەگەڵدا بکرێت، بەڵام بەنسبەت تەعزیە لێکردن و ڕۆشتن بۆلایان قەدەغە و حەرامە تەنها لەبەر بەرژەوەندیەکی باڵای شەرعی پیرۆزی ئیسلام نەبێت .

بەراستی بە بیرکردنەوە لە یاساکانی خوای گەورە بۆمان دەردەکەوێت کە بەڵا و ناخۆشی یەکێکە لە یاساکانی بونەوەر کە بڕیاری داوە، خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿وَلَنَبْلُوَنَّكُم بِشَيْءٍ مِّنَ الْخَوْفِ وَالْجُوعِ وَنَقْصٍ مِّنَ الْأَمْوَالِ وَالْأَنفُسِ وَالثَّمَرَاتِ وَبَشِّرِ الصَّابِرِينَ﴾ (البقرە ١٥٥) واتە: سوێند بەخوا تاقیتان دەکەینەوە بەکەمێک لە ترس وبیم و برسێتی وکەم بوونی ماڵ و سامان ومردنی کەس و کار ونیاچوونی بەرووبوومی کشتوکاڵ، جا مژدەبدە بەو کەسانەی خۆگر ونارامگرن.

کەسێك وابزانێت کە پیاوچاکان دوورن لە نارەحەتی و بەڵا ئەوە بە هەڵەدا چووە، بەڵکو تووش بوونی بەڵا و نارەحەتی بەڵگەی ئیمانە، لەم بارەیەشەوە سەعدی کوڕی ئەبی وەقاص (خوای لێ رازی بێت) دەگێڕێتەوە کە پرسیاری کردوە لە پێغەمبەری خودا ﷺ پێی ووتوە: «يا رسول الله أي الناس أشد بلاء قال الأنبياء ثم الصالحون ثم الأمثل فالأمثل من الناس يبتلى الرجل على حسب دينه فإن كان في دينه صلابة زيد في بلائه وإن كان في دينه رقة خفف عنه وما يزال البلاء بالعبد حتى يمشي على ظهر الأرض ليس عليه خطيئة» (ابن ماجة) واتە: ئەی پێغەمبەری خودا چ کەسێك زۆر تووشی بەڵاو نارەحەتی دەبێت؟ فەرمووی "پێغەمبەران پاشان پیاوچاکان پاشان بەپێی ئەو پایەبەرزی خەڵکی لای خودا، پیاو بەئەندازەی دینەکەی تاقیکردنەوەی بەسەردا دێت. جا ئەگەر دینەکەی قایم بێت بەڵاکەی زیاد دەکات، خۆ ئەگەر دینەکەی لاواز بوو ئەوا بۆی ئاسان ئەکرێت، بەردەوام بەڵا وبەهامەتیەکان لەگەڵ بەندەدا دەبێت هەتاوەکو وای لێ دێت کە بەسەر زەویدا دەگەڕێت بەبێ ئەوەی تاوانی بەسەرەوە مابێت".

بەڵاو نارەحەتی نیشانەی خۆشەویستی خوای گەورەیە بۆ بەندەکانی، پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت: «وإن الله إذا أحب قوماً ابتلاهم» (احمد) واتە: ئەگەر خوای گەورە گەلێکی خۆش بوێت ئەوا تاقیان دەکاتەوە، بەڵاو ناخۆشی نیشانەی ویستی چاکی خوای گەورەیە بەبەندەکەی، پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی «إذا أراد الله بعبده الخير عجل له العقوبة في الدنيا وإذا أراد الله بعبده الشر أمسك عنه بذنبه حتى يوافي به يوم القيامة» (الترمذی) واتە: ئەگەر خوای گەورە خێری بوێت بۆ بەندەکەی ئەوا سزای بۆ پێش ئەخات لە دونیادا، ئەگەر خوای گەورە ویستی چاکە لەگەڵ بەندەکەی نەکات ئەوا سزای نادات بە گوناهەکانی لە دونیادا هەتا دێتەوە لای لە ڕۆژی دواییدا.

هەروەها بەڵاو نارەحەتی کەفارەتی گوناه و تاوانە هەرچەند کەمیش بێت، پێغەمبەر ﷺ فەرمویەتی «ما من مسلم يصيبه أذى شوكة فما فوقها إلا كفر الله بها سيئاته كما تحط الشجرة ورقها» (متفق علیه) واتە: موسوڵمان تووشی هەر نارەحەتیەك بێ درکێك یان زۆرتر لەدڕکێك ئەوا خوای گەورە ئەیکاتە کەفارەتی گوناهەکانی هەروەك چۆن گەڵای دارەکان ئەوەرن (ئاوەو شێوەیەش نارەحەتیەکان گوناهەکان هەڵدەوەرێنن).

لەبەر ئەوە موسوڵمان خاوەن بەڵاو نارەحەتی ئەگەر بۆ خۆی چاك بێت ئەوا نارەحەتییەکان ئەبنە کەفارەتی گوناهەکانی پێشووی، یان پلە و پایەی بەرز ئەکەنەوە، ئەگەر ئێستاش سەرپێچی کار بێت ئەوا دەبنە هۆی سڕینەوەی گوناهەکانی و یاد خەرەوەی مەترسی گوناهەکانی، خوای گەورە فەرمویەتی ﴿ظَهَرَ الْفَسَادُ فِي الْبَرِّ وَالْبَحْرِ بِمَا كَسَبَتْ أَيْدِي النَّاسِ لِيُذِيقَهُم بَعْضَ الَّذِي عَمِلُوا لَعَلَّهُمْ يَرْجِعُونَ﴾ (الروم ٤١) واتە: تاوان و خراپە دەرکەوتووە و سەرزەوی و دەریاکانیشی گرتۆتەوە،

بەهۆی ئەو تاوان و گوناهانەوە کە خەڵکی دەستیان داوەتێ، سەرئەنجام دەبێت تاڵاوی هەندێك لە کردەوەکانیان بچێژن بۆ ئەوەی بگەڕێنەوە بۆ ڕێبازی پاکی و خواناسی.

جۆرەکانی بەڵا و ناڕەحەتی: تاقیکردنەوە بە خۆشی وەکو ماڵ و سامانی زۆر، تاقیکردنەوە بە ناخۆشی وەکو ترس و برسێتی و کەمی ماڵ و سامان، خوای گەورە ئەفەرموێت ﴿وَنَبْلُوكُم بِالشَّرِّ وَالْخَيْرِ فِتْنَةً﴾ (الأنبياء ٣٥) واتە: تاقیتان دەکەینەوە بە ناخۆشی و بە خۆشی، هەر لە تاقیکردنەوەی خوداییە وەك نەخۆشی و مردن، زۆربەی هۆکارەکانی نەخۆشی ومردنیش چاوپیسی و جادووە کە لە حەسادەتەوە پەیدا دەبن، پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت: «أكثرُ من يموت من أمتي بعد قضاء الله وقدره بالعين» (الطيالسي) واتە: زۆربەی ئومەتەکەم لە دوای قەزاو قەدەری خوا بە چاو پیسی دەمرن.

خۆپاراستن لە چاوپیسی و جادوو: خۆپاراستن چاکترە لە چارەسەرکردن، پێویستە زۆر هەوڵی بۆ بدەین و گرنگترین خاڵەکانی خۆپاراستن ✱ بەهێزکردنی دڵ و دەروون بە یەکخواپەرستی و باوەڕی دامەزراو کە بزانین خاوەن هەڵسوکەوتی تەواو لە بوونەوەردا پەروەردگارە و هەوڵی چاکە کاری بدەین. ✱ گومانی چاك بردن بە پەروەردگار و پشت بەستن بە ئەو، گومان و ترسی نەخۆشی و چاوپیسی نەبەین بە هەرچییەك دێتە ڕێمان، چونکە گومان و لاوازی نەخۆشییە. ✱ ئەگەر کەسێك بە چاوپیس یان جادوگەر ناسرا خۆی لێ بپارێزێت، ئەمەش لەچوارچێوەی خۆپاراستن وگرتنەبەری هۆکار وئەسبابەکان نەك لە ترساندا ✱ ناوی خوای گەورە بردن و دوعا بۆ کردن لە هەرشتێ کە دەیبینێت و بەلاتەوە جوان وسەرسوڕهێنەرە، پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت: «إذا رأى أحدكم من نفسه أو ماله أو أخيه ما يحب فليبرك فإن العين حق» (الحاكم) واتە: ئەگەر کەسێك لە ئێوە شتێکی بینی لە خۆی یان ماڵەکەی یان براکەی کە پێی خۆش بوو با دوعای بەرەکەتی بۆ بکات یانی بڵێ "بارك الله لك" یانی خوای گەورە بەرکەت بخاتە ئەو کارەتەوە، بەراستی تووش بوون بە چاو حەق و ڕاستە ✱ بەیانی کردنەوە بەخواردنی حەوت خورمای (عجوە)ی مەدینە. ✱ هانا بردن بۆ لای خوای گەورە و پشت پێ بەستنی و گومانی چاك بردن بەخوا وخۆ پەناندان لە چاو و جادوو، پارێزگاری کردن لەزیکرەکان لە بەیانیان وئێواراندا کە ئەم زیکر و دوعایانە کاریگەریان ئەبێت کەم و زیاد دەکات بە پشتیوانی خوای گەورە لەبەر دوو هۆ: ١- بڕوابوون بەوەی کە لەو زیکرو دوعایانەدا هاتووە ڕاستەو حەقە و سوودبەخشە بە فەرمانی خودا ٢- کردنو دوعاکان بڵێ بە زمان و گوێ و دڵیشی ئاگاداربێت لێی چونکە پارانەوە لە دڵی غافل و بێ ئاگا قبوڵ نابێت هەروەکو لە فەرمودە صحیحەکاندا هاتووە کاتی زیکر و دوعاکان زیکری بەیانیان لە دوای نوێژی بەیانی ئەوترێت و زیکری ئێواران لەدوای نوێژی عەسرەوە ئەوترێت، هەرکاتێك موسوڵمان بیری چوو با لەوکاتەی بیری کەوتەوە بیانڵێ.

نیشانەکانی تووش بوون بە چاوو شتی تر: هیچ دژایەتییەك نییە لە نێوان زانستی پزیشکی و دوعا وزیکرە شەرعییەکاندا، قورئانی پیرۆز شیفاو ڕەحمەتە، بۆ نەخۆشی جەستە و دڵ و دەروون، جا ئەگەر ئادەمیزاد سەلامەت بوو بە نەخۆشی لەشی ئەوا جاروبار نیشانەکان بە زۆری بە شێوەی سەرییەشە ئەبێت، زەرد هەڵگەڕانی دەم و چاوو زۆر ئارەق کردنەوە و میز

کردن، بێ ئیشتهایی، بێزاری و ... لێ هاتن و لەرز و مێرولە کردنی ئەندامەکانی، دڵە کوتێ، ئازاری جارە جارە لە ژێر پشت و شانەکان بێ تاقەتی و حەفەت لە دڵ و دەروونددا، بێ حەوی لە شەودا، زوو هەڵچوون لە ترس و تووڕە بوونی نا ئاسایی، قرقینەدانی زۆرو ئاهـ هەڵکێشان، حەز کردن بەتەنهایی، وەرسی و بەمەڵی، حەز کردن بە خەوتن، هەندێ گیروگرفتی تەندروستی کە هۆکاری پزیشکی نییە جاری وا ئەبێت ئەم نیشانانە یان هەندێکیان دەرئەکەون بەپێی بەهێزی و لاوازی نەخۆشییەکە، پێویستە موسوڵمان ئیمان دامەزراو دڵ قایم بێت، کە وەسوەسە و خنوورەی شەیتان نەچێتە ناو دڵی، وا هەست نەکات کە نەخۆشە کە ئەگەر یەکێك لەو هۆکارانەی نیبی، چونکە گومان ... وهم) چارەسەرکردنی زۆر گرانە، لەبەرئەوە لەوانەیە هەندێك لەم نیشانانەی باسمانکردن کە بە کەسێکدا هەبێت و نەخۆشیش نەبێت، یان ئەم نیشانانە هەبن بەڵام بەهۆی نەخۆش کەوتنی جەستەوە بن، جاری واش ئەبێت بە هۆی لاوازی ئیمانەوە ئەبێت وەکو دڵتەنگی و حەفەت و بێ تاقەتی، لەم کاتەدا پێویستە پیاچوونەوەیەك بە پەیوەندی خۆی لەگەڵ خوای گەورەدا بکات.

ئەگەر نەخۆشی بەهۆی چاوەوە بوو ئەوا چارەسەری بە ویستی خودا بەم دوو ڕێگەیە دەبێت: ١- ئەگەر چاو پیسەکە ئەزانرا: ئەوا پێی ئەوترێت خۆی بشۆرێت و ئەم ئاوەی یان پاشماوەی ئاوەکەی خۆی پێ بشۆرێت و بخورێتەوە. ٢- ئەگەر چاوپیسەکە نەزانرا: ئەوا چاك بوونەوەی بەهۆی دوعاو ... ەوە و کەڵەشاخەوە ئەبێ.

ئەگەر نەخۆشیەکە بەهۆی جادووە بوو ئەوا چارەسەری بە یەکێك لەم ڕێگایانە ئەبێت بەفەرمانی خوا. ١- ئەگەر شوێنی جادووەکەی ئەزانی: ئەگەر بینەیەوە ئەوا گرێکانی بکاتەوە لەکاتی خوێندنی سورەتی (الفلق و الناس) دا و پاشان بیسوتێنێ. ٢- دوعای شەرعی بە ئایەتەکانی قورئان و بەتایبەتی سورەتی (الفلق و الناس) و (البقرة) و دوعاکانی تر وەك باسیان ئەکەین. ٣- بەتاڵکردنەوەی جادووەکە کە دوو جۆرە: **یەکەم**: بەتاڵکردنەوەی بە جادوو ڕۆشتنی بۆلای فالچیەکان بۆ بەتاڵکردنەوەی کە ئەمەیان حەرامە. **دووەم**: جائیز ودروست، کە بریتییە لە کوتانی حەوت گەڵای (سدر) و پاشان خوێندنی سورەتەکانی (الکافرون) (الاخلاص) (الفلق) ... (الناس) لەسەری (٣) جار و پاشان تێکەڵکردنی لەگەڵ ئاودا و لێ خواردنەوەی و خۆ پێ شوردنی وە ئەم شێوارە دووبارە بکاتەوە تا چاك ئەبێتەوە ان شاء الله. (رواه عبدالرزاق في مصنفه) ٤- دەرکردن و فڕێدانی جادو بە حاڵیکردنەوە وبەتاڵکردنەوەی بەهۆی دەرمانی سکچوون ووردوان کردنەوە ئەگەر لە سکدا بوو، وە بە کەڵەشاخ گرتن ئەگەر لە شوێنی تردا بوو.

دوعای شەرعی: مەرجەکانی ١- ئەبێت بە ئایەتەکانی قورئان و دوعا ڕێگاپێدراو و ڕەواکان بن ٢- بە زمانی عەرەبی بن بەڵام دوعاکان ئەکرێت بە زمانی تریش بن. ٣- باوەڕی وابێت کە دوعاکان بۆ خۆیان کاریگەر نین بەڵکو شیفا بە دەستی خوای گەورەیە.

بۆ ئەوەی زیاتر کاریگەری هەبێت پێویستە قورئانەکە بە نیەتی شیفاو هیدایەت بخوێنرێت، بۆ ئادەمیزاد و جنۆکە، چونکە قورئان هاتۆتە خوارەوە بە هیدایەتدەرو شیفابەخش، قورئان بە نیەتی کوشتنی جنۆکەکە نەخوێنرێت مەگەر هاتنە دەرەوەی زەحمەت بێت بەو شێوەیەی پێشوو.

مەرجەکانی دوعاخوێن: ١. پێویستە موسوڵمان و چاك و لەخواترس بێت، چەندێ زیاتر لەخواترس بێت ئەوەندە زیاتر کاریگەری دەبێت. ٢. بەراستی و دڵسۆزی روو لە خودا بکات لەکاتی خوێندنی دوعاکاندا، چاکتروایە ئەو نەخۆشە بۆ خۆی دوعا بخوێنێت، چونکە خەڵکی تر بەزۆری دنیاں مەشغوڵە، لەبەر ئەوەی هیچ کەس وەك خۆی هەست بە ئێش وئازار و پێویستیەکانی ناکات، ئەوکەسانەی کە ناچار وحاوەن پێویستی زۆرن خوای گەورە بەڵێنی داوە کە وەڵامیان بداتەوە.

مەرجەکانی دوعابۆکراو: ١. چاك وایە باوەڕدارو موسوڵمانێکی صالح وچاك بێت و بەئەندازەی بەهێزی باوەڕەکەی کاریگەریەکە زیاتر دەبێت، خوای گەورەش فەرموویەتی: ﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾ (الإسراء ٨٢) واتە: ئێمە لە قورئان ئایەت وسورەتێك دادەبەزێنین کە ببێتە هۆی شیفا و چارەسەر بۆ نەخۆشیە دەروونی و جەستەییەکان، هەروەها رەحمەت و میهرەبانیش بۆ ئیمانداران، بۆ ستەمکار و خوانەناسیش تەنها زیادکردنی زەرەر و زیان نەبێت هیچی تر نییە وهیچ بەهرە و سودێکی لێ نابەن. ٢. رووکردنە خوای گەورە بەراستی وپاکی بۆ ئەوەی شیفای بدات. ٣. پەلە نەکات لە چاك بوونەوەدا، چونکە ئەم دوعا بۆ خوێندنە پاڕانەوەیە ئەگەر پەلە بکات لە وانەیە وەڵامی نەدرێتەوە، پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (یُسْتَجَابُ لِأَحَدِكُمْ مَا لَمْ يَعْجَلْ يَقُولُ: دَعَوْتُ فَلَمْ يُسْتَجَبْ لِي) (متفق علیه) واتە: هەر کەس لەئێوە وەڵامی دەدرێتەوە(لەلایەن خوای گەورەوە) بەو مەرجەی پەلەی نەکردبێت وبڵێت: پاڕامەوە و خوا دوعای لێ وەرنەگرتم.

دوعابۆکردن بەند سنووبەکی هەیە: ١. خوێندنی دوعا کە لەگەڵ فودا "تفێکی کەم". ٢. خوێندنی دوعا بە بێ فووکردن. ٣. وەرگرتنی تف بە پەنجەکان و تێکەڵکردنی لەگەڵ خۆڵ و مەسح کردنی شوێنی ئازارەکە پێی. ٤. خوێندی دوعاکان و مەسح کردنی شوێنی ئازارەکە.

ئەو ئایەت و فەرموودانەی کە بەدوعا دەخوێنرێت بۆ نەخۆش: ئایەتەکان: سورەتی "الفاتحة"، دوو ئایەتی کۆتایی "البقرة"، سورەتەکانی "الإخلاص" و "الفلق" و "الناس" لەگەڵ ئەم ئایەتانەی لای خوارەوە:

﴿ فَسَيَكْفِيكَهُمُ اللَّهُ وَهُوَ السَّمِيعُ الْعَلِيمُ ﴾ واتە: (بەڵام دڵنیابە ئەی محمد ﷺ، ئەی ئیماندار) خوا تۆ دەپارێزێت لە پیلان و تەڵەکەیان چونکە ئەو خوایە زۆر بیسەر و زانایە.

﴿ يَا قَوْمَنَا أَجِيبُوا دَاعِيَ اللَّهِ وَآمِنُوا بِهِ يَغْفِرْ لَكُم مِّن ذُنُوبِكُمْ وَيُجِرْكُم مِّنْ عَذَابٍ أَلِيمٍ ﴾ (الأحقاف ٣١)
واتە: ئەی گەلەکەمان وەڵامی بانگخوازەکەی خوا بدەنەوە(کەمەبەست پێی پێغەمبەرە ﷺ) و باوەڕی پێ بێنن (خوا) لە تاوانەکانتان خۆش دەبێ و دەتانپارێزێت و وە لە سزای سەخت دەتان پارێزێت.

﴿ وَنُنَزِّلُ مِنَ الْقُرْآنِ مَا هُوَ شِفَاءٌ وَرَحْمَةٌ لِّلْمُؤْمِنِينَ وَلَا يَزِيدُ الظَّالِمِينَ إِلَّا خَسَارًا ﴾ (الإسراء ٨٢) واتە: ئێمەلەم قورئانەدا بۆتومان ناردووە ئەی موحەممەد! ﷺ گەلێ ئایەت و سوورەت دادەبەزێنین کەمایەی شیفاو چاکبوونەوەیە لەنەخۆشییە دەروونی و جەستەییەکان وڕەحمەت و بەزەیی و میهرەبانیشە بۆ خەڵکانی بڕوادار، لەگەڵ ئەمەیشدا بۆستەمکاران و خوانەناسانیش تەنها زیادکردنی زەرەرو زیانە، چونکە هیچ سوودێکی لێ نابینن.

﴿ أَمْ يَحْسُدُونَ النَّاسَ عَلَى مَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِن فَضْلِهِ ﴾ واتە :یان هەر ئەوەیە کە حەسادەت و بەخیلی بەخەڵکی (ئیماندار) دەبەن لەسەر ئەوەی خوا لە فەزڵ و بەخششی خۆی بەشی داون و (پێغەمبەری لەناویاندا هەڵبژاردووە) .

﴿ وَإِذَا مَرِضْتُ فَهُوَ يَشْفِينِ ﴾ واتە :وە ئەگەر هەر کاتێکیش نەخۆش بکەوم هەر ئەو شیفام دەدات و چاکم دەکاتەوە

﴿ وَيَشْفِ صُدُورَ قَوْمٍ مُّؤْمِنِينَ ﴾ : واتە : (خوای گەورە) سینەو دڵی کۆمەڵی بڕوادار خۆش دەکات.

﴿ قُلْ هُوَ لِلَّذِينَ آمَنُوا هُدًى وَشِفَاءٌ ﴾ : واتە: ئەی پێغەمبەر ﷺ پێیان بڵێ ئەم قورئانە بۆ ئەوانەی باوەڕیان هێناوە هیدایەت و ڕێنموونی و شیفایە وچارەسەی هەموو دەرد ونەخۆشیەکان دەکات .

﴿ لَوْ أَنزَلْنَا هَذَا الْقُرْآنَ عَلَى جَبَلٍ لَّرَأَيْتَهُ خَاشِعًا مُّتَصَدِّعًا مِّنْ خَشْيَةِ اللَّهِ ﴾ واتە : ئەگەر بهاتبایە ئەم قورئانە دابەزیبایەتە سەر کێو شاخەکان، ئەوە بەملکەچی دەتبینین ولەترسی خوای گەورە وورد و خاش دەبوون.

﴿ فَارْجِعِ الْبَصَرَ هَلْ تَرَى مِن فُطُورٍ ﴾ واتە : چاو بگێڕە و ببینە بزانە هیچ ناتەواوی و ناڕێکیەك دەبینیت.

﴿ وَإِن يَكَادُ الَّذِينَ كَفَرُوا لَيُزْلِقُونَكَ بِأَبْصَارِهِمْ لَمَّا سَمِعُوا الذِّكْرَ وَيَقُولُونَ إِنَّهُ لَمَجْنُونٌ ﴾ : واتە : ئەی پێغەمبەر ﷺ بەڕاستی ئەوانەی بێباوەڕ بوون کاتێك کە گوێیان لە قورئانەکە بوو نزیکە بەچاویان هەڵتدێرن ودەڵێن : ئەم پێغەمبەرە شێتە .

﴿ وَأَوْحَيْنَا إِلَى مُوسَى أَنْ أَلْقِ عَصَاكَ فَإِذَا هِيَ تَلْقَفُ مَا يَأْفِكُونَ فَوَقَعَ الْحَقُّ وَبَطَلَ مَا كَانُوا يَعْمَلُونَ فَغُلِبُوا هُنَالِكَ وَانقَلَبُوا صَاغِرِينَ ﴾ واتە : نیگامان کرد بۆ موسى (عليه السلام) کە گۆچانەکەت فڕێ بدە، جا دەستمەجێ (کە فڕێی دا) ئەو فڕوفێڵەی کە کردیان هەر هەمووی هەڵلوشی(١١٧) ئەوسا ئیتر هەق چەسپاو و دەرکەوت و ئەوەشی ئەوان دەیانکرد پووچ و بەتاڵ بوویەوە(١١٨)هەر لەوێشدا فیرعون وداورودەستەکەی ژێر کەوتن وتێکشکێنران وبەسەر شۆڕی و تێکشکاوی گەڕانەوە(١١٩)

﴿ قَالُوا يَا مُوسَى إِمَّا أَن تُلْقِيَ وَإِمَّا أَن نَّكُونَ أَوَّلَ مَنْ أَلْقَى قَالَ بَلْ أَلْقُوا فَإِذَا حِبَالُهُمْ وَعِصِيُّهُمْ يُخَيَّلُ إِلَيْهِ مِن سِحْرِهِمْ أَنَّهَا تَسْعَى فَأَوْجَسَ فِي نَفْسِهِ خِيفَةً مُّوسَى قُلْنَا لَا تَخَفْ إِنَّكَ أَنتَ الْأَعْلَى وَأَلْقِ مَا فِي يَمِينِكَ تَلْقَفْ مَا صَنَعُوا إِنَّمَا صَنَعُوا كَيْدُ سَاحِرٍ وَلَا يُفْلِحُ السَّاحِرُ حَيْثُ أَتَى ﴾ واتە : (جادووگەرەکان) ووتیان : ئەی موسى یان تۆ پێشوەختەدار گۆچانەکەت فڕێ بدە، یان ئێمە دەست پێ دەکەین و فڕێی دەدەین(٦٥) موسى (عليه السلام) ووتی : بەڵکو ئێوە لەپێشەوە فڕێی بدەن، جا کە دەستیان پێکرد بەهۆی جادووەکەیانەوە پەت وگوریس و دارو چێوەکانیان وا دەهێنرانە پێش چاوی کە بێگومان وەك مار بەجێرایی دەڕۆن(٦٦)ئەوسا موسى (عليه السلام) لە دڵ ودەروونیدا هەستی بەترسێك کرد(٦٧) ئێمەش نیگامان بۆ کرد و ووتمان : هیچ مەترسە بێگومان هەر تۆ بەرز و بڵندتر وسەرکەوتویت(٦٨)ئەوەیشی کە لەدەستی ڕاستدایە کە (گۆچانەکەتە) فڕێی بدە، هەرچی ئەوەی کە ئەوان کردوویانە هەڵی دەلوشێت و

دەیانماشێتەوە، چونکە سگومان ئەوەی کردوویانە فێڵ و تەڵەکەی جادووگەرە، جادووگەریش بۆ هەرکوێ بچێت و هەرچی بکات هەر سەرکەوتوو نابێت(٦٩) .

﴿ ثُمَّ أَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ ﴾ واتە : پاشان خوای گەورە ئارامی و ئاسوودەیی دابەزاندە سەر پێغەمبەرەکەی و سەر باوەڕداران.

﴿ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَيْهِ وَأَيَّدَهُۥ بِجُنُودٍ لَّمْ تَرَوْهَا ﴾ واتە : ئەوسا ئیتر خوای گەورە ئاسوودەیی و ئارامی خۆی دابەزاندە سەر پێغەمبەر و پشتگیری و بەهێزی کرد بەسەربازانێك کە ئێوە نەتاندەبینین .

﴿ فَأَنزَلَ ٱللَّهُ سَكِينَتَهُۥ عَلَىٰ رَسُولِهِۦ وَعَلَى ٱلْمُؤْمِنِينَ وَأَلْزَمَهُمْ كَلِمَةَ ٱلتَّقْوَىٰ ﴾ واتە : ئەوسا خوای گەورە ئاسوودەیی و ئارامی دابەزاندە سەر پێغەمبەرەکەی و سەر باوەڕداران ودامەزراو پابەندی کردن بەسەر تەقواو خواپەرستی و (لاإله إلا الله)

﴿ لَّقَدْ رَضِىَ ٱللَّهُ عَنِ ٱلْمُؤْمِنِينَ إِذْ يُبَايِعُونَكَ تَحْتَ ٱلشَّجَرَةِ فَعَلِمَ مَا فِى قُلُوبِهِمْ فَأَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ عَلَيْهِمْ وَأَثَٰبَهُمْ فَتْحًا قَرِيبًا ﴾ واتە : (ئەی موحەممەد) بێگومان خوای گەورە ڕازی بوو لەباوەڕداران کاتێك لەژێر درەختەکەدا (شجرة الرضوان) پەیمانیان لەگەڵ دەبەستیت، جا خوای گەورە ئاگادار بوو بەو وەفا و ڕاستییەی کە لەدڵنیادا بوو، بۆیە پەروەردگار ئاسوودەیی و دڵ ئارامی دابەزاندە سەریان وپاداشتی بە موژدەی سەرکەوتنێکی نزیك دانەوە

﴿ هُوَ ٱلَّذِىٓ أَنزَلَ ٱلسَّكِينَةَ فِى قُلُوبِ ٱلْمُؤْمِنِينَ لِيَزْدَادُوٓا۟ إِيمَٰنًا مَّعَ إِيمَٰنِهِمْ ﴾ واتە : هەر ئەو خوایە خۆی ئارامی وئاسوودەیی دامەزاندوتە سەر دڵی باوەڕداران، بۆ ئەوەی باوەڕیان دامەزراوتر و بتەوتر بکات، بۆ ئەوەی لەگەڵ باوەڕەکەی خۆیاندا باوەڕیان زیاتر بکات.

فەرموودەکان:

(٧جار) واتە : داوا لەخوای گەورە، کە پەروەردگاری تەختی عەرشی بەرز وبڵندە کە شیفات بدات .

(٣جار) واتە : پەنا دەگرم بۆت بە ووشە تەواوەکانی خوای گەورە لە هەموو شەیتانێك ولەهەموو حشۆکێکی ژەهردار وە لەهەموو چاوێکی زیانبەخش .

(٣جار)

واتە : ئەی پەروەردگاری هەموو خەڵکی ئەو نەخۆشیە لابە وهەڵیگرە وشیفای بدە چونکە هەر تۆی شیفادەر، وەشیفا نیە شیفای تۆ نەبێت، شیفایەکە هیچ نەخۆشیەك ناهێڵێتەوە کە شیفای نەدات .

(١ جار) واتە : ئەی خوای گەورە هەرچی تاو لەرز ونەخۆشیە هەیە لەسەری لاببەیت .

(٧ جار) واتە : پشت وپەنانم ئەو خوادایە کە هیچ پەرستراوێکی تری بەهەق نیە جگە لەئەو، هەر پشت بەئەو دەبەستم، کە پەروەردگاری تەختی عەرشی گەورەیە .

(٣جار) واتە : بەناوی خودا ڕوقیە ونزات بۆ دەکەم لەگشت نەخۆشیەك کە

ئازارت بدات، وە لە خراپەی هەموو دەروونێك یان خراپەی هەموو چاوێكی حەسوود وبەحیل، خوای گەورە شیفات بدات، بەناوی خودا رووقیە وئزات بۆ دەكەم .
دەست دەخەیتە سەر شوێنی ئازارەكە و دەڵێی ... واتە : بەنـاوی خـوا (٣جـار) ... (٧جار) واتە : پەنا دەگرم بەگەورەیی وعیزەتی خودا ودەسەڵاتی گەورەی لەهەموو خراپەیەك كە هەستی پێ دەكەم ولێی دەترسم .

تێبینی:

١- دروست نییە ئەو خورافاتانەی كە دەربارەی چاوپیس دەوترێن بەراست بزانێت، وەكو: خواردنەوەی میزەكەی، یاخود دەڵێن كاریگەری نابێت ئەگەر چاوپیسەكە بزانێت

٢- دروست نییە پێستە و دەرگ و ملوانكە بۆ چاوەزار هەڵواسرێت، لە فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ هاتووە ... (الترمذی) واتە: هەركەس شتێك هەڵبواسێ ئەوە بەو شتە دەسپێرێت، بەڵام ئەگەر قورئان بوو ئەوا ڕای جیاواری لەسەرەو ونەكرێت و واری لێبهێنرێت باشترە.

٣- نووسینی ... یان وێنەی شمشێر یان خەنجەر یان چاو یان دانانی قورئان لەناو ئۆتۆمبێلدا یان هەڵواسینی هەندێ ئایەت لە ماڵەكاندا ئەمانە چاو پیسی ناگرێتەوە، بەڵكو لەوانەیە لە نوشتە حەرامەكان بن.

٤- پێویستە نەخۆش متمانەی تەواوی بە گیرابوونی دوعاكان هەبێت و پەلەنەكات لە شیفادا، چونكە ئەگەر پێی بوترێ كە چارەسەری نەخۆشیەك بەوەرگرتنی دەرمانێكە تاوەكو مردن بێ تاقەت دەست، بەڵام ئەگەر دوعاكان گیرا نەبوون بێزار ئەبێت، لەگەڵ ئەوەی بە هەموو پیتێك چاكەیەكی دەست دەكەوێت و چاكەش یەك بەدەیە، پێویستە دوعا و پاڕانەوە زیاد بكات و داوای لێ خۆشبوون بكات و زۆر خێر بكات كە هۆكاری شیفا بەخشن.

٥- خوێندنی قورئان بەكۆمەڵ پێچەوانەی سوننەتە وفەرموودەكە لاوازە، هەروەها بەكارهێنانی تەسحیل بەتەنها چونكە نیەتی لەگەڵدانییە كەمەرجێكە لەدوعاخوێندا پێویستە هەبێت، هەرچەندە گوێ لێگرتنی جەیرە، سوننەتە تاوەكو نەخۆشەكە چاك دەبێتەوە دوعاكان دووبارەبكرێنەوە، مەگەر هیلاكی دەكرد ئەوكات كەم بخوێنرێت تاوەكو بێزار نەبێت، بەڵام دووبارەكردنەوەی یەك ئایەت و یان دوعاكان بە ژمارەیەكی دیاریكراو دروست نییە مەگەر بەڵگەی لەسەر بێت

٦- هەندێك نیشانە هەیە كە ئەكرێت بە بەڵگە هەمووی یان هەندیكی كە دوعا خوێنەكە جادوو ئەكات و بەقورئان چارەسەری ناكات، نابێت مرۆڤ بەكەمێ دین بخڵەتێ چونكە لەوانەیە دوعاكان بەقورئان دەست پێ بكات بەڵام خێرا بگۆرێت، لەوانەشە لەو كەسانە بێت كە هاموشۆی مرگەوت بكات بۆ خەڵك لە خشتە بردن، یان لەوانەیە زۆر زیكر بكات لە بەرچاوی تۆدا، بەمانە مەخەڵەتێ و وریابە.

نیشانەكانی ... پرسیاركردن لە نەخۆش دەربارەی ناوی خۆی و ناوی دایكی كە زانینی ئەو شتانە هیچ شتێ لە چارەسەرەكە ناگۆرێت، داوای پارچە جلێكی نەخۆشەكە بكات وەكو كراس یان بلوز لەوانەیە جاری وا هەیە داوای ئاژەڵێك بكات

بەشێوەیەکی تایبەتی تاوەکو بۆ جنۆکە سەری ببڕێت یان خوێنەکەی لەنەخۆشەکە بدات. نووسینی یان خوێندنەوەی هەڵیتو پەڵێت کە لێی تێناگەین و مانای نییە، پێدانی لاپەڕەیەك بە نەخۆشەکە کە چوارگۆشەی تێدایە و هەندێ پیت لەو چوارگۆشانە دایە و پێی ئەوترێت "الحجاب" داواکردن لە نەخۆش کە ماوەیەك لە ژوورێکی تاریکدا بمێنێتەوە کە پێی دەوترێت "الحجبە" خەلوەت.

داواکردن لە نەخۆش کە ماوەیەك ئاو بەکار نەهێنێ، پێدانی شتێك بە نەخۆشەکە تاوەکو لە ژێرزەویدا بیشارێتەوە یان لاپەڕەیەك بسوتێنێ و بۆنی بکات، هەواڵ بدات بە نەخۆشەکە بە هەندێك تایبەتمەندی خۆی کە کەسی تر نایزانێت، یان ناوەکەی یان وڵاتەکەی یان نەخۆشییەکەی بەبێ ئەوەی قسەبکات، دیاریکردنی حاڵەتی نەخۆشەکە بە تەنها بە چوونە ژوورەوە یان بە تەلەفۆن یان بە نامە.

٧- بیروباوەڕی ئەهلی سوننەت ئەوەیە کە جنۆکە دەچێتە لەشی مرۆڤــەوە، ئەویش بە بەڵگەی ئەم فەرموودەی خوای گەورە: ﴿ٱلَّذِينَ يَأْكُلُونَ ٱلرِّبَوٰا۟ لَا يَقُومُونَ إِلَّا كَمَا يَقُومُ ٱلَّذِى يَتَخَبَّطُهُ ٱلشَّيْطَٰنُ مِنَ ٱلْمَسِّ﴾ (البقرة ٢٧٥) واتە: ئەوانەی سوو دەخۆن ڕاست نابنەوە (لەگۆڕدا) وەك ئەوانە نەبێت کە شەیتان دەستی لێ وەشاندوون. توێژەرەوانی قورئان یەکدەنگن کە مەبەست بە (مس) لە ئایەتەکەدا شێتیەکی شەیتانیە کە مرۆڤ تووش دەبێت بەهۆی وابەستەبوونی جنۆکەکان پێیەوە.

تەواوکارییەك جادوو هەیــە وکــاریگــەری هــەیــە بە بەڵگەی قورئان وفەرموودە، ئەنجامدانیشی حەرامە و گوناهی گەورەیە لەبەر ئەم فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ «[illegible]» (متفق علیه) واتە:

دوورکەونەوە لەحەوت گوناهە گەورە و بەهیلاك بەرەکان وتیان : ئەوانە کامەن؟ فەرمووی: هاوبەش پەیداکردن بۆ خوای گەورە، جادوکردن لە خەڵکی ..."، هەروەها فەرموودەی خوای گەورە: ﴿وَلَقَدْ عَلِمُوا۟ لَمَنِ ٱشْتَرَىٰهُ مَا لَهُۥ فِى ٱلْءَاخِرَةِ مِنْ خَلَٰقٍ﴾ (البقرة ١٠٢) واتە: بێگومان دەشزانن ئەوەی کاڵای وای کڕیبێت و شتی وا فێر ببێت لەو دوارۆژدا هیچ بەشێکی دەست ناکەوێت.

جادوو دوو جۆرە ١- چەند گرێ و پەت و وتەیەکن کە کابرا بە هۆیانەوە ئەگاتە بەکارهێنانی شەیتانەکان لەو شتانە کە ئەیەوێت زیانی پێ بدات لە جادوولێکراوەکە.

٢- جۆرێك دەرمانە کە کاریگەری هەیە لە لاشەی جادوولێکراوەکە و ئەقڵی و ویست و حەزەکانی، پێی دەوترێت [illegible] وا ئەخاتە خەیاڵ و بیری جادولێکراوەکەوە کە ئەوشتە پێچەوانەیە بۆ ی فلان شت ئەجوڵێت یان ئەڕوات...هتد. جۆری یەکەمیان هاوبەش پەیداکردنە بۆ خوای گەورە، چونکە شەیتانەکان خزمەتی جادوگەرەکە ناکەن بەوە نەبێت پێ باوەڕ بێنێت بەخوای گەورە. جۆری دووەمیشیان گوناهێکی گەورەیە، هەموو ئەم کاریگەریانە بە ویستی خوای گەورە روو ئەدەن.

دوعاو پاڕانەوە

دروستکراوەکانی خوای گەورە هەموویان ئاتاج و هەژاری ڕەحمەتی خودان وپێویستیان بەئەوە، خوای گەورەش پێ بەندە لەوان و پێویستی پێیان نییە، پەروەردگار پێویستی کردووە لەسەر بەندەکانی کە لێی بپاڕێنەوەو فەرمووبەتی ﴿ٱدۡعُونِيٓ أَسۡتَجِبۡ لَكُمۡۚ إِنَّ ٱلَّذِينَ يَسۡتَكۡبِرُونَ عَنۡ عِبَادَتِي سَيَدۡخُلُونَ جَهَنَّمَ دَاخِرِينَ﴾ (غافر ٦٠) واتە: لەمن بپاڕێنەوە دوعاکانتان گیرا ئەکەم، ئەو کەسانەی خۆیان بەگەورە ئەگرن لە بەندایەتیکردنم ئەوا بەسەر شۆڕیەوە ئەچنە دۆزەخەوە. لە فەرموودەدا هاتووە: «مَنْ لَمْ يَسْأَلِ اللَّهَ يَغْضَبْ عَلَيْهِ» (ابن ماجه) واتە: هەرکەس لە خودا نەپاڕێتەوە ئەوا خوا لێی توڕە ئەبێت. لەگەڵ ئەوەشدا خوای گەورە داواکردنی بەندەکای پێ خۆشە و ئەو کەسانەشی خۆش ئەوێت کە پێداگری دەکەن لە پاڕانەوە و لە خۆیان نزیك دەکاتەوە.

بەراستی هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ هەستیان بەم ڕاستییە کردبوو، بۆیە هەریەکێکیان بەکەمی ئەدەزانی کە بۆ شتی کەمیش داوا لە خودا نەکات، بۆ جێبەجێبوونی خواست وداواکانیان هانایان بۆ دروستکراوەکان نەدەبرد، لەبەر ئەوەی زۆر پەیوەست بوون بە پەروەردگاریانەوە و نزیك بوون لەخوای گەورە وخوا نزیك بوو لە ئەمانەوە، ئەوان جێبەجێکاری ئەم ئایەتە بوون ﴿وَإِذَا سَأَلَكَ عِبَادِي عَنِّي فَإِنِّي قَرِيبٌ﴾ (البقرة ١٨٦) واتە: ئەگەر بەندەکان پرسیاری من بکەن و داوا لە من بکەن بەراستی من لێیان نزیکم.

پاڕانەوە پلەیەکی گەورەی هەیە لای پەروەردگار و ڕێزی تایبەتی هەیە و قەزاو قەدەر دەگێڕێتەوە، هەر کەسێك لە خودا بپاڕێتەوە بەمەرجێك هۆکارەکانی قبوڵ بوون و ڕێگرەکانی ڕەتکردنەوە نەبێ ئەوا دوعاکەی قبوڵ ئەبێت، مرۆڤی دوعاکار یەکێك لەم سێ شتەی چنگ دەکەوێت وەکو لەم فەرموودەیەدا هاتووە: «مَا مِنْ مُسْلِمٍ يَدْعُو بِدَعْوَةٍ لَيْسَ فِيهَا إِثْمٌ وَلَا قَطِيعَةُ رَحِمٍ إِلَّا أَعْطَاهُ اللَّهُ بِهَا إِحْدَى ثَلَاثٍ: إِمَّا أَنْ تُعَجَّلَ لَهُ دَعْوَتُهُ، وَإِمَّا أَنْ يَدَّخِرَهَا لَهُ فِي الْآخِرَةِ، وَإِمَّا أَنْ يَصْرِفَ عَنْهُ مِنَ السُّوءِ مِثْلَهَا قَالُوا: إِذًا نُكْثِرُ، قَالَ: اللَّهُ أَكْثَرُ» (احمد) واتە: هیچ موسوڵمانێك نییە دوعا بکات بەمەرجێ گوناه و پچڕاندنی خزمایەتی تێدا نەبێت، خوای گەورە یەکێك لەم سێ شتەی پێ دەبەخشێت، یان دوعاکەی قبوڵ دەکات – واتە لە دونیادا)، یان خوای گەورە بۆی هەڵدەگرێت بۆ قیامەت، یان بەئەندازەی ئەو دوعایە خراپەی لێ لادەبات، ووتیان کەواتە زۆر داوا دەکەین؟ فەرمووی: خوای گەورە زیاتری لە لایە.

جۆرەکانی دوعا و پاڕانەوە دوو جۆرە:

١- پاڕانەوەی پەرستشەکان (وەکو نوێژ و ڕۆژوو). ٢- پاڕانەوەی داواکردن لە پەروەردگار.

پلەو پایەو کردەوەکان ئایا قورئان خوێندن چاکترە یان یادی خوا یان دوعا و پاڕانەوە؟ قورئان خوێندن چاکترە بەرەهایی، پاشان زیکر و یادی خودا، پاشان دوعا و پاڕانەوە، دیارە بەشێوەیەکی گشتی، بەڵام لەوانەیە حاڵەتێکی وا پەیدا بێت کە چاکەکە بکات چاکتر وەکو دوعا و پاڕانەوە لە ڕۆژی عەرەفەدا کە چاکترە لە قورئان خوێندن، یاخود خەریك بوون بەزیکردەکان کە هاتوون لە دوای نوێژە فەرزەکانەوە چاکترە لە قورئان خوێندن.

هۆکارەکانی گیرابوونی دوعا: چەند هۆکاری ئاشکرا و پەنهان هەن:

١- **هۆکارە ئاشکراکان**: پێشخستنی کردەوە چاکەکان وەکو خێرکردن و دەستنوێژ گرتن و نوێژ کردن و رووکردنە قیبلەو دەست بەرزکردنەوە و سوپاس کردنی پەروەردگار بە شیاوی، داواکردن بەو ناوە پیرۆز و سیفەتە بەرزانەی کە گونجاوە لەگەڵ دوعای کەسەکەدا، کە ئەگەر دوعا کردنەکە داوای بەهەشت بێ پاڕانەوەش بە فەزڵ و رەحمەتی خوای گەورە ئەبێت، ئەگەر دوعا کردن بێت لە ستەمکارێك نابێت ناوی الرحمن یان الکریم بەکاربهێنێ، بەڵکو بەناوی "الجبار ، القهار" لە خوا بپاڕێتەوە، هەروەها لە هۆکارەکانی قبوڵ بوونی دوعا سەڵاواتدانە لە سەر پێغەمبەر ﷺ لە سەرەتاو ناوەراست و کۆتایی دوعاکەیەوە، هەروەها دانپیانان بە گوناه و ناواشاری حۆیدا، سوپاسکردنی پەروەردگار لەسەر نیعمەتەکانی، هەڵبژاردنی کاتە جێکەکان کە بەڵگەیان لەسەرە کە گومانی قبوڵ بوونی دوعایان تێدا زیاترە، وەکو سێیەکی کۆتایی شەو کە پەروەردگار دێتە ئاسمانی دونیا، لە نێوان بانگ و قامەتدا و لە دوای دەستنوێژ گرتن و لە سوژدەدا و پێش سەلامدانەوەی نوێژ و دوای نوێژە فەرزەکان و لە کاتی خەتمکردنی قورئان و کەڵەشێر خوێندنان و لە سەفەردا و دوعای ستەملێکراو و ناچار و بێچارە و دوعای دایک بۆ کوڕی خۆی، موسوڵمان بۆ موسوڵمانی برای بە پەنهانی و لەکاتی تێکڕژانی بێباوەڕان و موسوڵمانان لەغەزادا (ئەمانە هەمووی لە شەو و رۆژدان)، بەڵام لە هەفتەدا رۆژی هەینی ، بەتایبەتی سەعاتی کۆتایی رۆژەکە، لە مانگەکاندا: مانگی رەمەزان لە کاتی پارشێو و بەربانگدا و لەکاتی بەرەبەیاندا و شەوی قەدرو رۆژی عەرەفە.

لە جێگە پیرۆزەکاندا: بەگشتی لە مزگەوتەکاندا و لە لای کەعبەی پیرۆزدا و بە تایبەتی لە (الملتزم)دا و کاتی نزیکبوونەوە لە کەعبە و لەمەقامی ئیبراهیم - علیه سلام - و لەصەفاو مەروە و لەکێوی عەرەفات وموزدەلیفە ومینا و لەکاتی حەجکرندا، لەکاتی خواردنەوەی ئاوی زەمزەمدا و جگە ئەوانیش.

٢- **هۆکارە پەنهانییەکان**: لە پێش دوعاکردنەکەدا، تەوبەیەکی راست و پاك و گەڕاندنەوەی حەق بۆ ستەملێکراوان و هەوڵدان بۆ خواردن و خواردنەوە و بەرگ و پۆشاك و جێگەی مانەوەی لە بەرەی حەڵاڵ، زۆری بەندایەتیکردن بۆ خوای گەورە و دوورکەوتنەوە لە گوناهەکان و خۆپاراستن و دوورگرتن لە شتی گوماناوی ئارەزووبازیی، ئامادەبوونی دڵ و دەروون و متمانەی تەواو بە خوای گەورە لەکاتی دوعادا و ئومێدی تەواو بە خوای گەورە و هانا بردن بۆ لای ئەو و پێداگری لە دوعاکاندا و سپاردنی کاروبار بە خوای گەورە و بێ نیاز بوون لە خەڵکی تر و متمانە بە قبوڵ بوونی دوعاکانمان.

رێگرەکانی قبول بوونی دوعا: لەوانەیە ئادەمیزاد دوعا بکات بەڵام خوای گەورە لێی قبوڵ نەکات یان درەنگ لێی وەرگرێت لەبەر زۆر هۆکار، لەوانە: ✸ هاوارکردن و دوعاکردنی غەیری خوا لەگەڵ خوای گەورەدا، ✸ هەروەها وردەکاری زۆر لە پاڕانەوەدا وەك: پەنهانگرتن بە خوای گەورە لە گەرمی دۆزەخ وتەنگی وتاریکی و ..هتد، کە تەنها پەنا بردنە بەر خوای گەورە لە سزای دۆزەخ بەسە، ✸ هەروەها لە هۆکارەکان دوعا کردنە لە خۆی یان لە کەسێکی تر بە زوڵم و ستەم، هەروەها دوعای گوناهبارانە وپچڕاندنی خزمایەتی، ✸ هەروەها راگرتنی دوعا بە ویستی خوای گەورە وەکو بڵێ: خوایە ئەگەر حەز دەکەی لێم خۆش بە و وێنەی ئەوانە، ✸ هەروەها پەلەکردن لە قبوڵ بوون بەو

شێوەیەی بڵێ: دوعام کردووە لە وەرنەگیرا، ✱ بێزار بوون وماندوو بوون لە دوعا کردندا، ✱ پاڕانەوە بەدڵێکی بێ ئاگاوە. ✱ بەکار نەهێنانی ئەدەبی تەواو لە حزووری خوادا، پێغەمبەرﷺ گوێی لە پیاوێك بوو لە نوێژەکەیدا ئەپاڕایەوە و صەڵاواتی نەئەدا لە پێغەمبەرﷺ ئەمیش فەرمووی [illegible] واتە: پەلەی کرد، پاشان بانگی کرد و پێی فەرموو یان بەکەسانی تری فەرموو" [illegible] (الترمذی) واتە: ئەگەر کەسێکتان نوێژی کرد با بەسوپاس وستایشی پەروەردگار دەست پێ بکات پاشان صەڵاوات لەسەر پێغەمبەرﷺ بدات، پاشان ئەوەی مەبەستیی دوعا بکات و بپاڕێتەوە. ✱ دوعا کردن بۆ شتێك کە نایەتەدی وبڕاوەتەوە، وەك ئەوەی دوعا بکات کە نەمرێت وهەمیشە بمێنێتەوە لەدونیادا ✱ هەروەها زۆر لە خۆکردن بۆ رێکخستنی دوعا خوای گەورە فەرموویەتی: ﴿ادْعُوا رَبَّكُمْ تَضَرُّعًا وَخُفْيَةً إِنَّهُ لَا يُحِبُّ الْمُعْتَدِينَ﴾، واتە: هاناو هاوار بکەن لە پەروەردگارتان بە کوڵ وبەنهێنی چونکە بە راستی ئەو (واتە دەستدرێژکارانی خۆش ناوێت.

هەروەها ئیبن عەبباس خوا لێی رازی بێت فەرموویەتی: لە دوعاکردندا خۆتان لە سەجع (مەبەست زۆر لەخۆکردنە بەمەبەستی رێکخستنی دوعاکان لەرووی وشەسازیو وەزنو قافیەوە) بپارێزن، لەسەردەمی پێغەمبەرو هاوەڵاندا ژیاوم ئەوەیان نەدەکرد، واتە خۆیان لێ بەدوور دەگرت.

✱ هەروەها زۆر دەنگ هەڵبڕین لە دوعاو پاڕانەوەدا، خوای گەورە فەرموویەتی ﴿وَلَا تَجْهَرْ بِصَلَاتِكَ وَلَا تُخَافِتْ بِهَا وَابْتَغِ بَيْنَ ذَٰلِكَ سَبِيلًا﴾، واتە: (ئەی پێغەمبەر) لە نوێژو دوعاکاندا زۆر دەنگ بەرز مەکەرەوەو بێ دەنگیش نەبێت و لەو نێوانەدا بێت.

عائیشە ـ رەزای خوای لێبێت ـ ئەفەرموێت ئەم ئایەتە دەربارەی دوعا هاتۆتە خوارێ.

چاکوایە موسوڵمانان بەم شێوەیە دوعا وپاڕانەوەکانی رێك بخات:

یەکەم: سوپاس و ستایشی خوای پەروەردگار بکات. **دووەم**: صەڵاوات لێ بدات. **سێیەم**: تەوبەو پەشیمان بوونەوە و [illegible] بە گوناهەکانیدا، پاشان سوپاسی خوای گەورە لەسەر نیعمەتەکانی **پێنجەم**: دەستکردن بە پاڕانەوە و سوور بوون لەسەر دوعا گشتگیرەکان و ئەوانەی لە پێغەمبەرﷺ و پێشینانی چاکەوە هاتوون. **شەشەم**: کۆتاییهێنان بە صەڵاواتدان لەسەر پێغەمبەرﷺ

چەند دوعاو پاڕانەوەیەکی گرنگ کە پێویستە لەبەربکرێت و بوترێت

[illegible]	[illegible]
[illegible]	"[illegible]" خو یەکێ بەدوی بووە ئەژیم و بەمرە
	لەکاتی لەخەو هەستان "[illegible]" واتە سوپاس بۆ خوای گەورە کە ژیانی پێ بەخشیمەوە دوای مردنمان و گەڕانەوە هەر بۆ لای ئەوە
کەسێك کە [illegible] لە دونیا [illegible]	"[illegible]" واتە پەنا ئەگرم بە وشە تەواوەکانی پەروەردگار لە تووڕەیی و سزای خوا و شەڕی بەندەکانی

ئەگەر خەوێکی خۆشی بینی پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: ئەگەر کەسێکتان خەوی خۆشی بینی ئەوە لە لایەن خواوەیە با سوپاسی خوا بکات و باسی بکات، ئەگەر خەوی ناخۆشی بینی کە پێی ناڕەحەت بوو ئەوە لە لایەن شەیتانەوەیە پەنا بە خوای گەورە بەرێ لە شەڕی شەیتان و لای کەس باسی نەکات توشی زیان نابێت

دەرچوون لە ماڵ " [illegible] ". واتە: خوایە پەنا بەتۆ ئەگرم لەوەی گومڕا بم یان گومڕا بکرێم، یان لابدەم لە حەق، یان لابدرێم، یان ستەمم لێ بکرێ، یان نەزان بم یان نەزانیم بەرامبەر بکرێت، بەناوی خوا و پشتبوون بە خوا هیچ هێز و توانایەک نییە نەرمەتی خودا نەبێت

چوونە ناو مزگەوت ئەگەر چوویتە ناو مزگەوت قاچی ڕاست پێش دەخەیت و دەڵێیت " [illegible] ". واتە: بەناوی خوای گەورە سەلام لەسەر پێغەمبەری ﷺ خوا بێت، خوایە لە گوناهەکانم خۆشبەو دەرگای ڕەحمەتم لێ بکەرەوە

دەرچوون لە مزگەوت ئەگەر دەرچوویت لە مزگەوت قاچی چەپ پێش ئەخەیت و دەڵێیت " [illegible] ". واتە: بەناوی خوای گەورە و سەلام لە سەر پێغەمبەری ﷺ خوا، خوایە لە گوناهەکانم خۆش بەو دەرگای بەخششم لێ بکەرەوە

دوعاکردن بۆ کەسێک چاکەی لەگەڵدا کردیت " [illegible] ". واتە: خوای گەورە کاردەکەت بۆ پیرۆز بکات و لەسەریشت پیرۆز بکات و بە چاکە کۆتایی بکاتەوە

ئەگەر کەسێک لە ڕەببی کەر بوو ئەگەر گوێت لە ڕەببی کەر بوو ئەوا پەنا بگرە بە خوا لە شەڕ و جریوەی وتە بڵێی " [illegible] "، چونکە شەیتان ئەبینێ، ئەگەر گوێتان لە خوێندنی کەڵەشێر بوو ئەوا داوای بەخششی خوا بکەن، چونکە فریشتەی بینیوە واتە بڵێن " [illegible] "، ئەگەر وەڕینی سەگ یان زەڕینی گوێدرێژتان بەشەو گوێ لێ بوو پەنا بە خوا بگرن

ئەگەر کەسێکت خۆشویست ئەنەسی کوڕی مالیک دەڵێت پیاوێ لای پێغەمبەر ﷺ بوو پاوێکی تر تێپەڕی ئەم پیاوە کە لای بوو وتی ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ من ئەم پیاوەم خۆش ئەوێت، فەرمووی: پێت وتوە؟ وتی: وتی لەبەر خوا، فەرمووی پێی بڵێ، شوێنی کەوت و پێی وت: تۆم لەبەر خوا خۆش دەوێ، ئەویش وتی: [illegible] "واتە خۆشەویستی خوا بێت"

ئەگەر کەسێک پژمی ئەگەر کەسێکتان پژمی بڵێ "الحمد لله" براکەی یان هاوڕێکەی پێی بڵێ "يرحمك الله" ئەمیش لە وەڵامدا بڵێ "يهديكم الله و يصلح بالكم"، ئەگەر کافر پژمی وتی "الحمد لله" پێی بڵێ "يهديك الله" و مەڵێ "يرحمك الله".

دوعای ناخۆشی و نەخۆشی " [illegible] ". واتە: هیچ پەرستراوێکی بەحەق و ڕاستەقینە نییە جگە لە "الله" نەبێت گەورەیە و خاوەنی حیلم و حەوسەڵەیە و خاوەنی عەرشی گەورەو ئاسمانەکان و زەوی و عەرشی گەورەیە، تەنها "الله" خوایە و هیچ هاوبەشی نییە، ئەی زیندوو هەمیشە زیندوو چاودێر بە میهرەبانی و ڕەحمەتی تۆ هاوار دەکەم [illegible] بۆ خوای گەورە و بەدەسەڵات

دوعاکردن لە دوژمنان " اللهم منزل الكتاب ومجري السحاب سريع الحساب، اهزم الأحزاب، اللهم اهزمهم وزلزلهم " واتە: پەروەردگار، ئەی نێرەری قورئان و پاڵنەری هەورەکان و لێپرسەرەوەی خێرا گروپ و دەستەکان تێک و بشکێنە ئەی خوایە بیانشکێنە و زەوی بە لەرزین بێنە لە ژێر پێیاندا

ئەگەر لە خەو هەستای و نوێژی شەوت ئەرکەسێک خەوی لێ زڕا بە شەو بڵێ "لا اله الا الله وحده لا شريك له، له الملك و له الحمد وهو على كل شيء قدير، الحمد لله و سبحان الله ولا اله الا الله والله اكبر ولا حول ولا قوة الا بالله"، ثم قال "اللهم اغفرلي" واتە: هیچ پەرستراوێک نییە بە حەق بێجگە لە "الله" تاکە و هاوبەشی نییە،

ملك و دەسەلاتی هەر بۆ ئەوە و ستایش هی ئەوە و بەسەر هەموو شتێكدا بالادەستە، سوپاس بۆ خوا و پاك و بێ گەردی بۆ خوا، هیچ پەرستراوێكی بەهەق نییە جگە لە (الله)، هەر خوا گەورە و بالادەستە هیچ هێز و توانایەك نییە بارمەتی خودا نەبێت، پاشان بڵێ خوایە لێم خۆش بە، ئەگەر دوعای كرد گیرا دەبێت ئەگەر دەستنوێژی گرت و نوێژی كرد نوێژەكەی قبول دەبێت

دوعای ئەوەی كارێكی گرانی بۆ پێش دێت: " [illegible] سَهْلاً وَأَنْتَ تَجْعَلُ الْحَزْنَ إِذَا شِئْتَ سَهْلاً " واتە: ئەی خوای گەورە هیچ كارێك ئاسان نابێت مەگەر تۆ ئاسانی بكەیت و ئەگەر بتەوێت خەم و خەفەتیش ئاسان دەكەیت

دوعای قەرزداری: " [illegible] "، واتە: پەروەردگارە بە تۆ پەنا ئەگرم لە خەفەت و دڵتەنگی و لە بێ دەسەڵاتی و تەمەڵی و لە ترسنۆكی و دەست نوقاوی و لە كەڵەكەبوونی قەرز و زۆرەملێی پیاوان

دوعای چوونە سەرئاو: " [illegible] " واتە: خوایە پەنا بە تۆ ئەگرم لە شەیتانی نێر و مێ لە كاتی هاتنەدەرەوە دەڵێت " [illegible] "، واتە: داوای لێ خۆشبوون ئەكەم لە تۆ ئەی خوایە

دوعای وەسوەسەی شەیتان لە نوێژ: شەیتانێك هەیە پێی دەوترێت "خنزب" ئەگەر هەستت پێ كرد لەناو نوێژدا پەنا بە خوای گەورە بگرە لێی و بەلای چەپدا سێ جار تف بكە

دوعای: " اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِي ذَنْبِي كُلَّهُ دِقَّهُ وَجِلَّهُ [illegible] "، واتە: خوایە لە هەموو گوناهەكانم خۆشبە بە بچووك و گەورەی سەرەتا و كۆتایی ئاشكرا و نادیاری " [illegible] "، واتە: پاك و بێ گەردی بۆ تۆیە ئەی پەروەردگارم، ئەی خوایە لێم خۆش بە " [illegible] "، واتە: خوایە پەنا ئەگرم بە ڕازیبوونی تۆ بە توڕە بوونت و بە لێخۆشبوونت لە سزادانت، پەنا ئەگرم بە تۆ بە ڕاستی خۆت، ناتوانم سوپاست بكەم بە تەواوی و وەسفت بكەم وەكو خۆت وەسفی خۆتت كردووە

سەجدەی تیلاوە: " [illegible] "، واتە: ئەی پەروەردگارم بۆ تۆ سەجدە دەبەم و ئیمانم بە تۆ هێناوە و تەسلیمی فەرمانەكانتم، ڕووم سەجدە دەبات بۆ زاتی تۆ كە دروستت كردووم و وێنەت كێشاوم گوێ و چاوت پێ بەخشیوم، پاك و بێگەردی و گەورەیی بۆ خوای گەورە كە جوانترین دروستكەرە

دوعای سەرەتای نوێژ: " [illegible] "، واتە: ئەی پەروەردگار بنوانێ من و تاوانەكانم دوورخەرەوە هەروەك چۆن نێوانی ڕۆژهەڵات و ڕۆژئاوا دوورخستۆتەوە، خوایە لە گوناهەكانم پاكم بكەرەوە چۆن جلی سپی لە چڵك پاك دەبێتەوە، خودایە بە ئاو و بەفر و تەرزە پاكم بكەرەوە

كۆتایی نوێژ: " [illegible] "، واتە: خوایە گەلێ ستەمێكی زۆرم لە خۆم كردووە كەسیش ناتوانێ لە تاوانەكانم ببوورێ تۆ نەبێت، لە لایەن خۆتەوە لێم خۆشبە و بەرەحمبە بێگومان بەڕاستی تۆ لێخۆشبوو بەرەحمیت

دوعای دوای نوێژ: " اللَّهُمَّ أَعِنِّي عَلَى ذِكْرِكَ وَشُكْرِكَ وَحُسْنِ عِبَادَتِكَ "، واتە: خوایە گیان یارمەتیم بدە بۆ یادكردنەوە و سوپاسكردن و جوان پەرستنیكردن " [illegible] "، واتە: خوایە بە تۆ پەنا دەگرم لە بێباوەڕی و هەژاری و سزای گۆڕ

هەركەس چاكەی لەگەڵ كردی: هەركەسی چاكەی لەگەڵ كردی بە بكەرەكەی بڵێ " [illegible] "، واتە: خوا پاداشتی چاكەی لەگەڵ خۆت بداتەوە ئەو كات وەڵامی داوەتەوە با كەسەكەی تریش بڵێ "وإياك"، واتە: پاداشتی تۆش

كاتی باران: " [illegible] " دووجار یان سێ جار، واتە: خوایە گیان بارانێكی بەسوود بێت، " [illegible] " واتە: بەرەحمەت و بەخششی خوا بارانمان بۆ باری. هەروەها دوعای تر بكات چونكە پاڕانەوە گیرایە لە كاتی باران باریندا، إن شاء الله.

كاتی بایەوە: " [illegible] "

"[illegible]"، واتە: ئەی خوایە داوای خێر و چاکەی ئەم بایەت لێ ئەکەم و دوای ئەو خێرەش کە تێیدایە خێرێکیش کە ئەم بایەی بۆ نێردراوە، پەنا بۆ تۆ دێنم لە شەڕی ئەم بایە و ئەو شەڕەش کە تێدایە و ئەو خراپەیەش کە ئەم بایەی بۆ نێردراوە.

"[illegible]"، واتە: خوایە گیان ئەم مانگە بەسەرماناسنەوە بە پیرۆز و ئیمان و سەلامەتی و موسڵمانەتی، مانگی [illegible]، چونکە تۆ پەروەردگاری من و تۆ "الله" یە

"[illegible]"، واتە: دین و سەلامەتی و کۆتایی کردەوەکانت بە خوا دەسپێرم. کابرای گەشتیاریش بەم شێوەیە وەڵام دەداتەوە "[illegible]"، واتە: بەو خوایەت دەسپێرم کە ئەمانەت نافەوتێنێ

پێغەمبەری خوا ﷺ ئەگەر شتێکی ببینایە کە پێی خۆش بوایە دەیفەرموو "[illegible]"، واتە: سوپاس بۆ ئەو خوایەی کە بە بەخششەکانی ئەو هەموو [illegible] و ئەگەر شتێکی ببینیبایە کە پێی ناخۆش بوایە ئەیفەرموو "[illegible]"، واتە: سوپاس بۆ خوا لە هەموو حاڵێکدا

"[illegible]" کە گەڕایەوە ئەم زیکرەیەی دەکات "[illegible]"، واتە: پەروەردگارم لە هەموو شتێک گەورەتر و بەرزترە [illegible] پاک و بێگەردی بۆ خوا کە ئەم شتەی بۆ ڕام کردین و ڕەخساندی بۆمان کە خۆمان نەماندەتوانی [illegible] و ئێمە بۆ لای پەروەردگارمان دەگەڕێینەوە، خوای گەورە لەم سەفەرەماندا داوای چاکە و پارێزگاریت لێ دەکەین، داوای کردەوەیەت دەکەین کە لێی ڕازی، خوایە سەفەرەکەمان بۆ [illegible] بکە و دوورییەکەمان بۆ نزیک بکەرەوە، خوایە خۆت هاوڕێی لە سەفەردا و جێنشینی و چاودێری کەسوکاری [illegible] خوایە پەنات پێ دەگرم لە ناخۆشییەکانی سەفەر و دیمەنی نائومێدبەخشەکانی و خراپی ڕوودان [illegible] کە گەڕایەوە لەسەفەر ئەم دوعایە دەخوێنی و ئەم زیکرەیەش زیاد دەکات: "گەڕاوەین بۆ لای خوا، تەوبە کارین و بەندایەتی خوا ئەکەین و سوپاس گوزاری ئەوین

[illegible]

"[illegible]"، [illegible] خوایە گیان خۆم تەسلیمی تۆ کرد و کاروبارەکانم بە تۆ سپارد، پشتم بە تۆ بەست بە ئومێدو ترسەوە [illegible] پشت و پەناگەیەک نییە لای تۆ نەبێ، باوەڕم هەیە بەو کتێبەی ناردوویەتە خوارەوە و بەو پێغەمبەرەی [illegible] کردووە، سوپاس بۆ ئەو خوایەی کە نان و ئاو خواردنەوەی پێ بەخشین، زۆر لەوانەی کە [illegible] نییە، خوایە بە ناوی خۆت دەمژیێنم و بۆ ڕۆژەی بەندەکانت زیندوو دەکەینەوە، پاک و بێگەردی بۆ تۆیە خودایە، بەهۆی تووەیە ئەتوانم بخەوم و هەستمەوە، ئەگەر گیانت کێشام لێم خۆش ببە ئەگەریش گێڕت نەکێشام وەکو بەندە چاکەکانی خۆت بمپارێزە هەردوو سووڕەتی مەعوزەتەین [illegible] ناس)ی دەخوێندو فووی دەکرد بە دەستیدا و بەلەشیدا دەهێنا، هیچ شەوێک نەدەخەوت تا سوورەتی سەجدەو تەبارەکی نەخوێندبا.

"... واتە: خودایە ڕووناکی بخە ناو دڵم، زوبانم، بیستنم، بینینم، ڕووم، ژێرم، لای ڕاستم، لای چەپم، بەردەمم، پشتەوەم. هەروەها نەفسم، خودایە ڕووناکی و نووری گەورەم پێ ببەخشە و تۆم گەورەتر کە و خۆشم بکە بە ڕووناکی، ڕووناکی بخە ناو دەمار و گۆشت و خوێن و موو، هەروەها پێستم

ئەگەر کەسێکتان ویستی کارێک ئەنجام بدات (واتە چاکە و خراپەی زۆر ڕوون نەبوو لای) ئەوا با دوورکات نوێژ بکات بێجگە لە فەرزەکان پاشان بڵێ "...

مضلك، فإنك تقدر ولا أقدر، وتعلم ولا أعلم ... ناوی کارەکەی بهێنێت ...

"... واتە: خودایە داوای خێرت لێ دەکەم بە زانستی خۆت، داوای توانات لێ دەکەم بە توانای خۆت، لە بەخشش و فەزڵەت داوا دەکەم تۆ بە توانای و من بێ توانام، تۆ دەزانیت و من نازانم و تۆ زانای هەموو نهێنییەکانی، خوایەگیان ئەگەر ئەم کارەم (ناوی کارەکەی بێنێت) خێر و چاکەی تێدایە بۆ دین و دنیا و پاشەڕۆژم - یان بڵێ ئێستا و داهاتووم - بۆم بڕیاربدە و بۆم ئاسان بکە و بەرەکەت بخەرە ناوییەوە، ئەگەر دەزانیت ئەم کارە خراپە بۆ من، بۆ دین و دونیا و پاشەڕۆژم - یان بڵێ ئێستا و داهاتووم - لە منی لادە و ئەو لە من لادە و بڕیاری چاکم بۆ بدە لە هەرکوێدا هەبێت و بەوکارە ڕازیم بکە

"...

... درهم وأهلاً خيراً من أهله وزوجاً ...

... واتە: ئەی خوای گەورە لەگوناهی خۆشبە و ڕەحمی پێ بکە و عەفوی بکە، وە جێگەیەکی بەڕێزیشی بدەرێ وفراوانی بکە بۆی، وە بەئاو وبەفر وتەرزە بیشۆرە، وە لەتاوان وگوناهەکانی پاکی بکەرەوە هەروەک چۆن جلوبەرگی سپیت لەچڵک وپیسی پاککردونەوە، وە جێگا و کەس و کار و خێزانەکەی بۆ بگۆڕە بە جێگاو کەسوکار وخێزانێکی باشتر لەوەی خۆی، وە بیخەرەوە ناو بەهەشتەوە، وە بیپارێزە لە سزای ناو گۆڕ وسزای دۆزەخ

هەر کەسێ ئەم دوعایە بخوێنێ نووشی خەم و خەفەت نابێت "...

... واتە:

خوایە من بەندەی تۆم کوڕی بەندەی تۆم وکوڕی کەنیزەکی تۆم و چارەنووسم بە دەستی تۆیە و بڕیاری تۆ بۆ من جێبەجێبووە، بڕیارەکانی تۆ بۆ من دادپەروەرانەیە، بە هەموو ئەو ناوانەت داوات لێ دەکەم کە ناوی خۆت پێ ناوە، یان کەسێکت فێر کردووە یان لە قورئاندا ڕەوانەت کردووە یان لە لای خۆت و جیهانی غەیبدا هێشتوتەتەوە کە قورئانی پیرۆز بکەیتە بەهاری دڵم و ڕووناکی سینەم و لابەری خەفەتم و نەمانی خەمەکانم. خوای گەورە هەموو خەمەکانی لا دەبات و لە جێیاتی ئەوە دڵخۆشی دەداتێ

بازرگانی قازانجکردوو

پەروەردگار مەزنی ئادەمیزادی داوە بەسەر هەموو دروستکراوەکاندا و تایبەتی کردووە بە نیعمەتی قسەکردن، ئامێری ئەم قسەکردنەش زمانە کە بەخششێکی وایە کە لە چاکە و خراپەدا بەکاردێت. هەرکەس زوبانی لە چاکەدا بەکارهێنا ئەوە بەختەوەری دونیا و دوارۆژ دەبێت لە بەهەشت. هەرکەسی لە خراپەدا زبانی بەکارهێنا ئەوا خۆی تووشی تیاچوونی هەردوو دونیا دەکات. جا چاکترین شت کە ئادەمیزاد کاتەکەی پێ سەرف بکات لە دوای قورئان خوێندن یادی خوای گەورەیە.

فەزڵ وگەورەیی یادی خوا: زۆر فەرموودە دەربارەی چاکی یادی خوای گەورە هاتووە، لەو فەرموودانە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: «ألا أنبئكم بخير أعمالكم، وأزكاها عند مليككم وأرفعها في درجاتكم، وخير لكم من إنفاق الذهب والورق، وخير لكم من أن تلقوا عدوكم فتضربوا أعناقهم ويضربوا أعناقكم؟ قالوا: بلى قال: ذكر الله» (الترمذي) واتە: هەواڵتان پێ بدەم بە چاکترین کردەوەتان و پاکترینتان لە لای خوای خۆتان و بەرزترینتان لە پلەو پایەدا و چاکتر بێت لە بەخشینی زێڕ و زیوو باشتر بێت لەوەی بە دوژمن بگەن کە بیانکوژن و بتانکوژن، وتیان بەڵێ، فەرمووی: زیکر و یادی خوای گەورە. لە فەرموودەیەکی تردا دەفەرموێت: «مثل الذي يذكر ربه والذي لا يذكر ربه مثل الحي والميت» متفق عليه. واتە: نموونەی ئەوەی یادی خوا ئەکات و ئەو کەسەی یادی خوا ناکات وەکو زیندوو مردوو وایە.

لە فەرموودەیەکی قودسیدا هاتووە: «أنا عند ظن عبدي بي، وأنا معه إذا ذكرني فإن ذكرني في نفسه ذكرته في نفسي، وإن ذكرني في ملأ ذكرته في ملأ خير منهم، وإن تقرب إلي بشبر تقربت إليه ذراعا» (البخاري) واتە: من وام لای گومانی بەندەکەم بەرامبەرم، من لەگەڵیدام کە یادم ئەکات، ئەگەر لە نەفسی خۆیدا یادی کردم منیش لە نەفسی خۆمدا یادی دەکەم، ئەگەر لای کۆمەڵێک یادی کردم ئەوا منیش لای کۆمەڵێک یادی ئەکەم لەوان چاکترن، ئەگەر بەک بست لێم نزیک ببێتەوە ئەوا من یەک باڵ لێی نزیک دەبمەوە. فەرموودەی پێغەمبەر ﷺ «سبق المفردون. قالوا: وما المفردون يا رسول الله؟ قال: الذاكرون الله كثيرا والذاكرات» (مسلم) واتە: تاکبووەکان پێشکەوتن. وتیان ئەوان کامانەن ئەی پێغەمبەری خوا؟ فەرمووی: ئەو پیاوو ئافرەتانەی کە زۆر یادی خوا ئەکەن. ئامۆژگاری پێغەمبەر ﷺ بۆ یەکێک لە هاوەڵانی "لا يزال لسانك رطبا من ذكر الله" (الترمذي) واتە: با بەردەوام زوبانتان پاراو بێت بە یادی خوا.

چەند فایدەیەکی یادی خوا: پاداشتی کردەوە چاکەکان چەند بەرامبەر ئەبن، وەکو پاداشتی خوێندنی قورئان لەسەر دوو هۆ: ١- بە پێی ئەو ئیمانە ودڵسۆزی و خۆشەویستی خوایەی کە لە دڵ و دەروندایە. ٢- بە پێی بیرکردنەوە بە دڵ و حەریک بوون پێیەوە نەك تەنها بە زوبان یادی خوا بکات، ئەگەر یادی خوا بەم شێوە چاکەکرا، ئەوا ئەبێتە کەفارەتی گوناهەکانی و بەتەواوەتی پاداشتەکەی وەرئەگرێت، بەڵام ئەگەر کەموکورتی تێدا بوو ئەوا پاداشتەکەشی کەم دەکات بە پێی خۆی.

سوودەکانی یادی خوا: شێخی ئیسلام (ابن تیمیة) ئەڵێت: یادی خوای گەورە بۆ دڵان وەك ئاو وایە بۆ ماسیەکان، دەی کەواتە ئەبێت حاڵی ماسی چۆن بێت کە بێ ئاو بێت؟!

- نەبێتە هۆی دروست بوونی خۆشەویستی پەروەردگار و نزیکی لێی و رازی بوونی و چاودێری کردنی و ترسان لێی و گەڕانەوە بۆ لای و پارمەتیدەرە بۆ گوێڕایەڵی پەروەردگار.
- لابەری خەم و خەفەت لە دڵ و دەروون و هێنەری شادیە، ژیان و هێزو پاکی دەداتە دڵ.
- کەڵێنەکانی دڵ و دەروون پڕ ئاسەوە بە یادی خوا نەبێت، دڵرەقی نەرم نەکات و نەیتوێنێتەوە.
- شیفا بەخشی دڵە و دەرمانیەتی و هێز و چالاکی و خۆشەویستی کە هیچ خۆشیەك هاوتای نییە کە بێئاگایی نەخۆشی دڵە.
- کەمی زیکر نیشانەی دووڕوویی‌یەو زۆری یادی خوا نیشانەی بەهێزی ئیمان و خۆشەویستی راستەقینەیە بۆ خوا، چونکە ئەگەر کەسێك شتێکی زۆر خۆش بوێت زۆر یادی ئەکات.
- بەندەی خوا ئەگەر لە کاتی خۆشیدا یادی خوا بکات خوای گەورە لە تەنگانەدا فریای دەکەوێت، بە تایبەتی لەکاتی مردن و گیانکێشان.
- هۆکاری ڕزگاربوونە لە سزای خوا و دابەزینی دڵئارامییە و گشتگیربوونی رەحمەت و داوای لێخۆشبوونی فریشتەکانە.
- پارێزەری زوبانە لە قسەی پڕوپوچ و غەیبەت و دووزوبانی و درۆ و جگە لە ئەوانیش لە حەرام وناپەسندەکان.
- بەندایەتییەکی ئاسانە و گەورەیە و چاکە و هۆی رواندنی دارەکانی بەهەشتە.
- مرۆڤی زیکرخوێن بەسام و هەیبەت و خۆشەویستە و روخساری جوانە، زیکر دەبێتە نوور و رووناکی لە دنیا و گۆڕ و دوارۆژدا.
- هۆکاری صەڵاواتی پەروەردگار و فریشتەکانە و خوای گەورە شانازیان پێوە دەکات بەسەر فریشتەکانەوە
- چاکترین خاوەن کردەوەچاکەکان ئەوانەن کە زۆر یادی خوای تێدا دەکەن، باشترین رۆژووەوان ئەوانەن کە یادی خوا زۆر ئەکەن لە رۆژووەکەیاندا.
- گران ئاسان ئەکات وبارەحەتی سوك دەکات وکارەگرانەکان ئاسان دەکات وڕۆزی دەهێنێت و لاشە بەهێز دەکات.
- شەیتان دەردەکات و سەرکوتی دەکات و ریسوا و زەلیلی دەکات.

ژ	دوعای ڕۆژانە	ژمارە و کاتەکانی	پاداشت و گەورەیی [illegible]
١	ئایەتە لکرسي	بەیانیان و ئێواران، پێش خەوتن و دوای نوێژە فەرزەکان	هۆیەکە بۆ پاراستنت لە شەیتان و هۆکاری چوونە بەهەشت
٢	دوو ئایەتی کۆتایی سورەتی البقرة	ڕۆژی جارێک لە ماڵدا دەخوێنرێت لە هەر کاتێکدا بێت	بەسیەتی بۆ پارێزراو بوون لە هەموو خراپەیەک
٣	سورەتی (الاخلاص) و (الفلق) و (الناس)	٣ جار بەیانیان و ئێواران	بەسیەتی بۆ هەموو شتێک
٤	[illegible] لا یضر مع اسمه شيء في الأرض ولا في [illegible] وهو السمیع العلیم	٣ جار بەیانیان و ئێواران	پارێزراوە لە بەڵای کتوپڕ و هیچ شتێک زیانی لێ نادات
٥	[illegible] من شر ما خلق.	٣ جار بەیانیان و ئێواران یان کاتی دابەزین لە جێگەیەک	پارێزراوە بۆ جێگەکان لە هەموو خراپەیەک
٦	[illegible] هو علیه توكلت وهو رب العرش العظیم.	٧ جار بەیانیان و ئێواران	خوای گەورە بەسی خەمی دەکات لە کاروباری دنیا و دوارۆژ
٧	[illegible] وبالإسلام دیناً وبمحمد ﷺ نبیاً	٣ جار بەیانیان و ئێواران	خوای گەورە لەسەر خۆی پێویستکردووە کە ڕازی بکات
٨	بەیانیان بڵێ: [illegible] وبك نحیا وبك نموت وإلیك النشور. لە ئێوارانیشدا بڵێ: [illegible] وبك نحیا وبك نموت وإلیك المصیر.	بەیانیان و ئێواران	هانی موسڵمانان دراوە بۆ خوێندنیان
٩	أصبحنا على فطرة الإسلام، وكلمة الإخلاص، ودین نبینا محمد ﷺ وملة [illegible] إبراهیم ﷺ حنیفاً مسلماً وما كان من المشركین	بەیانیان	پێغەمبەر ﷺ ئەم دوعایانەی خوێندوە
١٠	بەیانیان بڵێ: [illegible] بي من نعمة أو بأحد من خلقك فمنك وحدك لا شریك لك فلك الحمد ولك الشكر. ئێواران بڵێ: [illegible] بي أو [illegible]	بەیانیان و ئێواران	سوپاسگوزاری ئەو شەو و ڕۆژەی بەجێهێناوە
١١	بەیانیان بڵێ: [illegible] أشهدك وأشهد حملة عرشك	بەیانیان ٤ جار	هەرکەس چوار جار بیڵێ خوای

[illegible]

ژ	دوعا	کات	تێبینی
	وملائكتك وأنبياءك وجميع [illegible] أنت [illegible] لا إله إلا [illegible] أنت وأن محمداً عبدك ورسولك [illegible]	و ئێواران ٤ جار	گەورە لە ئاگری دۆزەخ رزگاری ئەکات
١٢	اللهم فاطر السموات والأرض [illegible] الغيب والشهادة رب كل شيء ومليكه أشهد أن لا إله إلا أنت، أعوذ بك من شر نفسي ومن شر الشيطان وشركه [illegible] على نفسي سوءاً أو أجره إلى مسلم	بەیانیان و ئێواران و لەکاتی خەودا	پارێزراو ئەبێت لە وەسوەسەی شەیتان
١٣	اللهم إني [illegible] بك من الهم [illegible] و[illegible] بك من العجز والكسل و[illegible] بك من [illegible] و[illegible] بك من غلبة الدين وقهر الرجال	بەیانیان جارێك و ئێواران جارێك	خەم و خەفەتی نامێنێ و قەرزەکانی دەداتەوە
١٤	اللهم أنت ربي لا إله إلا [illegible] خلقتني وأنا عبدك وأنا على عهدك وَوَعْدِكَ مَا اسْتَطَعْتُ أَعُوذُ بِكَ مِنْ شَرِّ مَا صَنَعْتُ أَبُوءُ لَكَ بِنِعْمَتِكَ عَلَيَّ وَأَبُوءُ لَكَ بِذَنْبِي فَاغْفِرْ لِي فَإِنَّهُ لَا يَغْفِرُ الذنوب إلا أنت	بەیانیان و ئێواران	و بمرێت یان لەشەودا بیخوێنێت و بمرێت لە ئەهلی بەهەشت دەبێت
١٥	يا حي يا قيوم برحمتك أستغيث [illegible] لي شأني كله ولا تكلني إلى نفسي طرفة عين	بەیانیان و ئێواران	پێغەمبەری خوا ﷺ ئامۆژگاری فاتیمەی کچی دەکرد کە بیخوێنێ
١٦	اللهم عافني في بدني، اللَّهُمَّ عافني في سمعي، اللَّهُمَّ عافني في بصري، اللهم إني أعوذ بك من الكفر والفقر، اللَّهُمَّ إني أعوذ بك من عذاب القبر لا إله إلا أنت.	بەیانیان ٣ جار و ئێواران ٣ جار	لە پێغەمبەری خوا ﷺ گێڕاوەتەوە
١٧	اللهم إني أسألك العفو و[illegible] الدنيا والآخرة، اللهم إني أسألك العافية في ديني ودنياي [illegible] ومالي، اللهم استر عوراتي وآمن روعاتي، اللهم احفظني [illegible] بين يدي ومن خلفي وعن يميني وعن شمالي ومن فوقي [illegible] بعظمتك [illegible] من تحتي	بەیانیان و ئێواران	پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم دوعایانەی واز لێ نەئەهێنا لەبەیانیان و ئێواراندا
١٨	سبحان الله وبحمده عدد خلقه [illegible] نفسه، وزنة عرشه، ومداد كلماته	٣جار بەیانیان	چاکترە لە دانیشتن بۆ یادی خوا لە نوێژی بەیانیەوە تا نیوەڕۆ

چەند وتە و کردەوەیەک کە پاداشتی گەورەیان هەیە

پاداشت وخێری لە سوننەتی پێغەمبەری خوا ﷺ

١. "لا الە الا الله وحده لاشریك له، له الملك وله الحمد وهو علی کل شيء قدیر" پێغەمبەری خوا ﷺ فەرمویەتی: هەر کەسێ ... لە ڕۆژێکدا ... خێری ئازاد کردنی (١٠) بەندەی هەیە و ... خێری بۆ دەنوسرێت و ... گوناهی لێ دەکوژێنەوە و پارێزەری دەبێت لە شەیتان تا ... دەکاتەوە و کەس لە ڕۆژی دوایدا لەو چاکتری پێ نابێت مەگەر ئەو زیاتری کردبێت.

٢. "سبحان الله العظیم وبحمده" پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کەسێ بڵێ: سبحان الله العظیم و بحمده دارخورمایەکی لە بەهەشتدا بۆ دەڕوێت.

٣. "سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم" پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کەس سەد جار بیڵێت، خوای گەورە لە گوناهەکانی خۆش دەبێت هەرچەند بە ئەندازەی کەفی دەریا بێت، هیچ کەس باشتری ئەو پێناهێنێت لە قیامەتدا مەگەر ... ئەوی وتبێ ... بە فەرموودەیەکی تر هاتووە: دوو وشە ئاسان لەسەر زمان و قورس لە تەرازوو و خۆشەویستن لای پەروەردگار "سبحان الله وبحمده سبحان الله العظیم".

٤. (لا حول ولا قوة الا بالله) پێغەمبەری خوا ﷺ بە هاوەڵێکی فەرموو: ئایا خەزێنەیەک لە خەزێنەکانی بەهەشت پێ نیشان بدەم؟ وتی بەڵێ، فەرمووی: (لا حول ولا قوة الا بالله).

٥. داواکردنی بەهەشت وپەناگرتن بە خوا لە ئاگری دۆزەخ: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کەس (٣) جار داوای بەهەشت لە خوای گەورە بکات، بەهەشت ئەڵێت: ئەی پەروەردگارە بیخەرە بەهەشتەوە، هەر کەس (٣) جار لە ئاگری دۆزەخ پەنا بە خوای گەورە بەرێت، ئاگری دۆزەخ دەڵێ: ئەی پەروەردگارە پەنای بدە لە ئاگری دۆزەخ.

٦. کەفارەتی مەجلیس: پێغەمبەری خوا ﷺ فەرموویەتی: هەر کەس لە مەجلیسێکدا دانیشێت کە هەڵەیت و پەڵەیت زۆر ... بێت ... پێش ئەوەی لە مەجلیسەکە هەستێ ئەم دوعایە بخوێنێ "سبحانك اللهم و بحمدك أشهد ان لا اله الا انت استغفرك وأتوب الیك". ئەو ئەو گوناهانەی لەسەر لائەچن کە لێی ڕوویداوە.

٧. لەبەر کردنی چەند ئایەتێک لە سورەتی "الکهف": لە فەرموودەدا هاتووە: هەر کەس (١٠) ئایەت لە سەرەتای سورەتی کەهف لەبەر بکات پارێزراو ئەبێت لە دەجال.

٨. سەڵاوات دان لەسەر پێغەمبەر ﷺ: پێغەمبەری خوا فەرموویەتی: هەر کەس یەک جار سەڵاوات بدات لە من ئەوا خوای گەورە دە جار سەڵاواتی لێ ئەدات و دە گوناهی دەسڕێتەوە و (١٠) پلەی بەرز دەبێتەوە.

٩. خوێندنی قورئان: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: هەر کەسێک بە شەو و ڕۆژێکدا پەنجا ئایەت بخوێنێ بە بێئاگایی ناینوسرێت، هەر کەس سەد ئایەت بخوێنێ ئەوا بە خوداپاراوان دەنوسرێت، هەر کەس دوو سەد ئایەت بخوێنێ ئەو قورئان بەحەی ناگرێت لە ڕۆژی قیامەتدا وهەر کەس (٥٠٠) ئایەت بخوێنێ ئەوا بەقەد قنتارێك (کێوێك) خێری بۆ دەنوسرێت.

١٠. پاداشتی بانگدان: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: بەڕاستی هەموو پەری و ئادەمیزاد و هەموو شتێ کە دەنگی بانگ دەبیستن بانگبێژان لە ڕۆژی دوایدا شایەتی بۆ دەدەن، بانگبێژەکان لە ڕۆژی دواییدا لە هەموو کەس گەردنیان درێژترە "یانی خێریان زیاترە".

١١. وەڵامدانەوەی بانگ و دوعا کردن لە دوایدا: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: هەر کەس گوێی لە بانگ بوو بڵێ "اللهم رب هذه الدعوة التامة والصلاة القائمة، آت محمد الوسیلة والفضیلة و ابعثه مقاما محمودا الذي وعدته"، ئەوا شەفاعەتی منی بۆ حەڵاڵ ئەبێت.

١٢. خوێن دەستنوێژ گرتن: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: هەر کەس دەستنوێژ چاک بگرێت ئەو گوناهەکانی لە لەشی دەردەچن تەنانەت لە ژێر نینۆکەکانیشیەوە.

١٣. دوعای دوای دەستنوێژ: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: هەر یەکێك لە ئێوە دەستنوێژێکی تەواو بێ چاك و باش بگرێت پاشان بڵێت: "أشهد أن لا اله الا الله وأن محمد عبدالله و رسوله" هەر هەشت دەرگای بەهەشتی بۆ دەکرێتەوە بە هەر کامیانەوە بچێتە ژوورەوە.

ژ	بابەت	فەرموودە
١٤	دوو ركات نوێژی له‌ دوای ده‌ستنوێژ	فه‌رمووده‌ هه‌یه‌ هه‌ر كه‌سێك ده‌ستنوێژێكی چاكی گرت و پاشان دوو ركات نوێژی كرد و به‌ دل و به‌ جه‌سته‌ ئاگای له‌ نوێژه‌كه‌ی بوو ئه‌و به‌هه‌شتی بۆ واجب ده‌بێت
١٥	زۆر هاموشۆكردنی مزگه‌وت	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت هه‌ر كه‌س بچێت بۆ مزگه‌وتێك كه‌ جه‌ماعه‌تی تێدا ده‌كرێت به‌ هه‌موو هه‌نگاوێكی خه‌تایه‌كی لێ ره‌ش ده‌كرێته‌وه‌ و به‌ هه‌نگاوه‌كه‌ی تری چاكه‌یه‌كی بۆ ده‌نووسرێت له‌ كاتی هاتن و گه‌رانه‌وه‌یدا
١٦	خۆ ئاماده‌كردن و رووچوون بۆ نوێژی جومعه‌	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت هه‌ر كه‌سی خۆی بشوات و زوو بچێت بۆ مزگه‌وت و به‌ پێیان بڕوات به‌ سواریی نه‌روات و نزیك ببێته‌وه‌ له‌ ئیمام و گوێ بگرێ و قسه‌ و قاله‌ نه‌كات به‌ هه‌موو هه‌نگاوێكی خێری نوێژ و رۆژووی ساڵێكی بۆ ده‌نووسرێت، ئه‌فه‌رموێت هیچ پیاوێكی موسولمان نییه‌ كه‌ خۆی بشوری و خۆی پاك و خاوێن بكات ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌توانێت و خۆی چه‌ور بكات به‌ رۆنه‌كه‌ی (سه‌ر و ریشی چه‌ور بكات به‌ كرێم و هه‌ر شتێكی تر) و بۆنی خۆش له‌ خۆی بدات و پاشان له‌ ماڵی خۆی ده‌رچێت و كه‌لێن نه‌خاته‌ نێوان دوو كه‌سه‌وه‌ پاشان ئه‌وه‌نده‌ی ئه‌توانێت نوێژ بكات و پاشان بێ ده‌نگ بێت كه‌ ئیمام وتاری خوێنده‌وه‌ ئیللا خوای گه‌وره‌ له‌ گوناهه‌كانی نێوان ئه‌م جومعه‌یه‌ و جومعه‌كه‌ی تری خۆش ده‌بێت
١٧	راگه‌یشتن به‌ "الله أكبر"ی نوێژ دابه‌ستن	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت هه‌ر كه‌س چل رۆژ نوێژ بكات بۆ خوا به‌ جه‌ماعه‌ت و فریای (الله أكبر)ی نوێژ دابه‌ستن بكه‌وێت ئه‌وا دوو ره‌هایی ده‌درێتێ ره‌هایی له‌ ئاگر و ره‌هایی له‌ دووڕوویی
١٨	خێری نوێژی جه‌ماعه‌ت	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت نوێژی جه‌ماعه‌ت خێری زیاتره‌ له‌ نوێژی تاك به‌ بیست و حه‌وت جار
١٩	نوێژی عیشا و به‌یانی به‌جه‌ماعه‌ت	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت هه‌ر كه‌س نوێژی عیشا به‌ جه‌ماعه‌ت بكات وه‌ك ئه‌وه‌ وایه‌ نیوه‌ی شه‌و شه‌ونوێژ بكات بۆ خوا و هه‌ر كه‌س نوێژی به‌یانی بكات به‌ جه‌ماعه‌ت وه‌ك ئه‌وه‌ وایه‌ هه‌موو شه‌و شه‌ونوێژی كردبێت
٢٠	نوێژ كردن له‌ ریزی یه‌كه‌م	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت ئه‌گه‌ر خه‌ڵكی بیانزانیایه‌ كه‌ چ خێرێك له‌ بانگ و ریزی یه‌كه‌مدا هه‌یه‌ ... به‌ تیروپشك نه‌بوایه‌ جگه‌ له‌ یه‌كه‌وتنه‌ ئه‌و تیروپشكیان بۆ ده‌كرد
٢١	پارێزگاریی له‌سوننه‌ته‌ ره‌واتیبه‌كان	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت هه‌ر موسولمانێ له‌ شه‌و و رۆژێكدا دوازده‌ ركات نوێژ بكات ماڵێكی له‌ به‌هه‌شتدا بۆ دروست ده‌كرێت، چوار پێش نیوه‌رۆ، دوو دوای نیوه‌رۆ، دوو دوای مه‌غریب، دوو دوای عیشا و دوو ركات پێش به‌یانی
٢٢	زۆر نوێژی سوننه‌ت كردن و شاردنه‌وه‌ی	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت زۆر نوێژ بكه‌ و سوژده‌ بۆ خوا به‌ره‌، چونكه‌ هه‌ر سه‌جده‌یه‌ك خوای گه‌وره‌ پله‌یه‌ك به‌رز ده‌كاته‌وه‌ و خراپه‌یه‌كت لێ لاده‌بات، نوێژی پیاو كه‌ سوننه‌ت بێت و كه‌س نه‌یبینێ خێری زیاتره‌ له‌ نوێژێك كه‌ خه‌ڵكی ده‌یبینن به‌ بیست و پێنج جار
٢٣	سوننه‌ت و نوێژی به‌یانی	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت دوو ركات سوننه‌تی به‌یانی چاكتره‌ له‌ دونیا و هه‌رچی له‌ دونیادا هه‌یه‌ هه‌ر كه‌س نوێژی به‌یانی بكات ئه‌و له‌ ئه‌مانی خوادایه‌
٢٤	نوێژی چێشته‌نگاو	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت بۆ هه‌موو جومگه‌یه‌كی مرۆڤ له‌ هه‌موو رۆژێكدا خێرێك پێویسته‌، هه‌موو (سبحان الله)یه‌ك خێرێكه‌، هه‌موو (الحمد لله)یه‌ك خێرێكه‌، هه‌موو (الله أكبر)یك خێرێكه‌، هه‌موو (لا إله إلا الله) كردنێ خێرێكه‌، هه‌موو فه‌رمان كردن به‌ چاكه‌یه‌ك خێرێكه‌، هه‌موو رێگرتن له‌ خراپه‌یه‌ك خێرێكه‌ و بۆ ... هه‌موو ئه‌مانه‌ بكه‌وێت دوو ركات نوێژه‌ له‌ چێشته‌نگاودا
٢٥	دانیشتن له‌ شوێنی نوێژدا	فریشته‌كانی خودا سه‌لاواتی لێ ده‌ده‌ن (یانی دوعای خێری بۆ ده‌كه‌ن) بۆ هه‌ر یه‌كێكتان مادام له‌ شوێنی نوێژكردنه‌كه‌ی خۆی بێت و بێ ده‌ستنوێژ نه‌بێت و ده‌ڵێن خوایه‌ بیبه‌خشه‌ خوایه‌ ره‌حمی پێبكه‌
٢٦	دانیشتن له‌ دوای جه‌ماعه‌تی به‌یانیدا	پێغه‌مبه‌ر ﷺ ئه‌فه‌رموێت هه‌ر كه‌س نوێژی به‌یانی به‌ كۆمه‌ڵ بكات و پاشان دابنیشێ به‌یادكردنه‌وه‌ی خوای ... خودا بكات هه‌تاوه‌كو خۆر هه‌ڵدێ و پاشان دوو ركات نوێژ بكات ئه‌وا خێری

گەورە تا حور هەلدێ دوو حەجێك و عومرەیەكی تەواو تەوێی هەیە
ركات نوێژ كرد.

٢٧ هەر كەس شەونوێژ بكات و پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەر كەس هەستێ لە شەودا و خێزانیشی خەبەر بكاتەوە خێزانی خەبەر بكاتەوە وەیەكەوە دوو ركات نوێژ بكەن، ئەو لای خوا لەو پیاو و ئافرەتانە هەساب كە زۆر یادی خوا دەكەن

٢٨ هەر كەسێ نیەتی شەونوێژ لە فەرموودەدا هاتووە هەر كەس عادەتی بێت شەونوێژ بكات، بەلام خەو زۆری بۆ بێنێ وخەو بەھەلبە [illegible] نیەتی و بخەوێت ئەوا خوای گەورە پاداشتی نوێژەكەی بۆ دەنووسێ و خەوەكەشی دەبێتە خێری خودا

٢٩ دوعای چوونە بازار لە فەرموودەدا هاتووە هەر كەس چووە بازار بلێت (لااله الاالله وحده لاشریك له له الملك و له الحمد یحیي و یمیت و هو حي لا یموت بیده الخیر وهو علی كل شيء قدیر)، خوای گەورە هەزار چاكەی بۆ ١٠٠٠ [illegible] و هەزار گوناهی لێ رەش دەكرێتەوە و هەزار پلەی بەرز دەبێت

٣٠ (سبحان الله و الحمد لله) و پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەر كەس دوای نوێژەكان (٣٣) جار (سبحان الله) و (٣٣) (الله أكبر) لە دوای نوێژەكان جار (الحمد لله) و (٣٣) جار (الله أكبر)، بكات كە دەكاتە نەوەد و نۆ و لە جاری سەدەمدا بلێت (لااله الا الله وحده لاشریك له له الملك وهو علی كل شيء قدیر) خوا لە گوناهەكانی خۆش دەبێت ئەگەر بەقەدەر كەفی دەریاش بێت

٣١ خوێندنی (آیە الكرسي) دوای پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەر كەس دوای نوێژە فەرزەكان (آیە الكرسي) بخوێنێ نوێژەكان [illegible] هیچ شتێ رێگەی بەهەشتی لێ ناگرێت مردن نەبێت

٣٢ سەردانی نەخۆش پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەر موسولمانێ لە بەیانیدا سەردانی نەخۆش بكات ئەوا حەفتا هەزار فریشتە [illegible] خوا دوعای خێری بۆ دەكەن هەتا ئێوارە، ئەگەر لە ئێوارەدا سەردانی بكات ئەوا حەفتا هەزار [illegible] دوعای خێری بۆ دەكەن تا بەیانی دەكاتەوە

٣٣ دوعای بینینی [illegible] پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەر كەس كەسێكی بەلادار ببینی بلێت سوپاس بۆ خوا كە ئاسوودەی كەسی بەلادار و كرد [illegible] وەی تووشی توی كردووە و فەزڵ وگەورەیی داوم بەسەر زۆر لە دروستكراوەكانیدا، ئەوا ئەو بەحوش [illegible] بەلایە تووش نابێت، پێویستە بە شێوەیەك دوعاكە بخوێنێ كە كابرا گوێ لێ نەبێت

٣٤ سەرەخۆشی [illegible] فەرموودا ئەفەرموێت هەر كەس سەرەخۆشی لە كەسێك بكات كە تووشی موسیبەت بووە بەقەدەر [illegible] كردن ئەو خێری بۆ دەنووسرێت، هەروەها دەفەرموێت هەر موسولمانێك سەرەخۆشی لە براكەی بكات بە هۆی [illegible] موسیبەتەكەیەوە خوای گەورە خشلی رێزداری بە بەردا دەكات

٣٥ نوێژكردن لەسەر [illegible] پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەر كەس ئامادەی جەنازە بێت و نوێژی لەسەر بكات قیراتێ خێری جەنازە [illegible]، هەر كەس ئامادەی ئەسپەردەكردنەكەشی بێت ئەو دوو قیراتی خێری بۆ هەیە وتیان وئەسپەردەكەی [illegible] قیراتەكان چەندە؟ فەرمووی وەكو دوو كێوی گەورە وان، ابن عمر دەلێت زۆر قیراتمان لە دەست چووە و كەمتەرخەمیمان كرد

٣٦ مزگەوت [illegible] فەرموودەدا هاتووە "هەر كەس لەبەر خاتری رەزامەندیی خوا مزگەوتێك دروست بكات با دروستكردنی [illegible] هێلانەی كوركورەیەكیش بێت، ئەو خوای گەورە مالێكی لە بەهەشتدا بۆ دەبەخشێ وبۆی دروست دەكات"

٣٧ بەخشینی [illegible] پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەموو رۆژێك كە بەندەكانی خوا رۆژ دەكەنەوە دوو فریشتەی خوا دادەبەزن و یەكێكیان [illegible] خوایە هەر كەس ئەبەخشێ شوێنەكەی بۆ پڕ بكەرەوە و ئەوەی تریان ئەلێت خوایە هەر كەس دەست [illegible] گرتەوە مالەكەی بفەوتێنە

٣٨ [illegible] پێغەمبەر ﷺ [illegible] ئەفەرموێت دیرهەمێك پێش سەد هەزاری [illegible]، فەرمویان چۆن ئەی پێغەمبەر ﷺ وە فەرمووی پیاو [illegible] دوو دیرهەمی هەبوو یەكێكیانی كردە خێر، پیاوێكی تریش مالێكی زۆری هەبوو سەد هەزاری لە مالەكەی كردە خێر، هەر موسولمانێ دیاری بداتە برای [illegible] كشمیشێك بكات و بیداتە پێ [illegible]

		کرس ئاژەڵەکان لیی بخون بوی ئەبیە خیر و صەدەقە
٣٩	قەرزدان بە بێ سوو	هەر موسوڵمانی دوو جار قەرز بداتە موسوڵمانێکی تر ئەوا وەکو ئەوە وایە کە جارێک پارەکەی بە خیر و صەدەقە دابێ
٤٠	مۆڵەت دان بە قەرزی ئەموو	هەر کەس مۆڵەتی قەرزێکی نەموو بدات ئەوا هەموو ڕۆژێ خێرێکی دەگاتێ پێش وەخت هاتنی قەرزەکە، ئەگەر وەختی قەرزەکە هات و مۆڵەتی دایە ئەو بۆ هەموو ڕۆژێ دوو هێندەی قەرزەکەی خێری بۆ دەنووسرێت
٤١	بەڕۆژوو بوون لەبەر خوای گەورە	هەر کەس ڕۆژێ لەبەر خاتری ڕەزامەندیی خوا بەڕۆژوو بێت ئەوا خوای گەورە حەفتا ساڵ لە دۆزەخی دوور دەخاتەوە
٤٢	بەڕۆژوو بوونی (٣) ڕۆژی هەموو مانگێ، هەروەها ڕۆژی عەرەفە و عاشورا	خێری بەڕۆژووی ٣) ڕۆژ لە مانگێکدا خێری بەڕۆژووی ساڵەکەی هەیە، پرسیار کرا لە خێری ڕۆژووی عەرەفە، فەرمووی کەفارەتی گوناهی ساڵی ڕابردوو وداهاتووە، پرسیار کرا لە ڕۆژووی عاشورا، فەرمووی گوناهی ساڵی ڕابردوو دەبات
٤٣	شەشەڵان	هەر کەس ڕۆژووی ڕەمەزان بگرێت و بە شوێنیدا شەش ڕۆژ لە شەوال بگرێت ئەوا خێری ساڵێکی دەگاتێ
٤٤	نوێژی تەراویح بەگەڵ ئیمام تا تەواو ئەبێت	هەر کەس نوێژ بکات لەگەڵ ئیمام تا تەواو دەبێت ئەو خێری شەونوێژێکی بۆ دەنووسرێ
٤٥	عومرەکردن لە ڕەمەزاندا	عومرەکردنێ لە ڕەمەزاندا خێری حەجێکی هەیە، یان حەجێک لەگەڵ من بیکات، هەر کەس (حەوت) جار تەوافێ بکات و دوو ڕکات نوێژ بکات خێری ئەندەئازادکردنێکی دەگاتێ
٤٦	حەجی مەبرور	هەر کەس حەج بکات و قسەی پڕوپووچ نەکات و گوناه نەکات ئەوا بە بێ گوناهی دەگەڕێتەوە ماڵی خوی وەکو منداڵی ساوا، حەجی مەبروور تەنیا پاداشتی تەنها بەهەشتە
٤٧	چاکەکردن لە دە ڕۆژی مانگی (ذي الحجة)دا	هیچ ڕۆژێک نیە کردەوەی خێری تێیدا چاکتر بێت لەم دە ڕۆژانە، دە ڕۆژی یەکەم، وتیان ئەی ڕەسولی خوا جیهادکردنیش لە ڕێی خوادا؟ فەرمووی جیهادکردنیش لە ڕێی خوادا مەگەر پیاوێک بە گیان و ماڵەوە بڕوا و نەگەڕێتەوە
٤٨	قوربانی کردن	هاوەڵانی پێغەمبەر ﷺ وتیان ئەی پێغەمبەری خوا ﷺ ئەم قوربانییە چییە؟ فەرمووی کار و کردەوە و سوننەتی باوکە ئیبراهیمە، وتیان ئایا هیچ خێر و چاکەیەکمان لێی دەست دەکەوێ؟ فەرمووی بە هەموو موویەک چاکەیەک، وتیان ئەی خورییەکەی چی ئەی پێغەمبەر ﷺ؟ فەرمووی بە هەموو موویەک بە خورییەکەشی چاکەیەکتان بۆ دەنووسرێت
٤٩	پلە و پایەی زانا	پلە و پایەی زانا بەسەر خواناسدا وەکو پلە و پایەی من وایە بەسەر کەمترین کەستاندا، هەروەها پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێ خوای گەورە و فریشتەکانی و خەڵکی ئاسمانەکان و زەوی تەنانەت میرووله لە کونەکەی خویدا و ماسی لە دەریادا دوعای خێری دەکەن بۆ ئەو کەسانەی خەڵکی فێری چاکە دەکەن
٥٠	داواکردنی شەهیدبوون بەڕاستی	هەر کەس بە ڕاستی داوای شەهید بوون لە خوا بکات، خوای گەورە ئەیگەیەنێتە پلەی شەهیدەکان بەسەر جێگای خوشی بمرێت
٥١	گریان لە ترسی خوای گەورە و پشتی وپاسەوانی لەبەر خوا	دوو چاو ئاگری دۆزەخ نایانگرێ، چاوێک لەبەر ترسی خوا بگری و چاوێک شەو پاسەوانی بکات لەبەر ترسی خوا
٥٢	پشت بەستن بە خوای گەورە و وازهێنان لە داغ کردن وفوشتەکردن وڕەشبینی	پێغەمبەر ﷺ فەرمووی نیشانی ئوممەتێکی دا کە ئوممەتەکەی خوی بینیوە کە حەفتا هەزار کەسیان ئەچنە بەهەشتەوە بە بێ حساب و سزا، ئەوانە کەسانێکن کە داغ کردن ناکەن و داوای نوشتە ناکەن و ڕەشبینی ناکەن و پشت بەخوا دەبەستن
٥٣	پاداشتی مردنی منداڵ	هەر موسوڵمانێک سێ منداڵی بمرێت کە بالغ نەبووبن خوای گەورە بە گەورەیی ڕەحمەتی خوی دەیخاتە بەهەشتەوە

٥٤ چاولەدەستدان و ئارامگرتن لەسەری: پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: خوای گەورە فەرموویەتی: ئەگەر بەندەم تاقیکردەوە بە لەدەستدانی دوو خۆشەویستەکەی و ئەویش ئارامگر بوو لەسەری ئەوا لە جیاتی ئەواندا بەهەشتی پێ ئەدەم، مەبەستی هەردوو چاوەکانییەتی

٥٥ وازهێنان لە شتێك بەهۆی خواوە: ئەو کەسەی وازی لێ بهێنێ لەبەر خوا، ئەوا خوای گەورە چاکترت پێ دەدات

٥٦ پارێزگاری عەورەت بوون: هەر کەس زەمانەتی ئەوەی نێوان شەویلگەکانی و قاچەکانی بکات، ئەوا زەمانەتی بەهەشتی بۆ دەکەم، واتە زوبان و عەورەت، هەر کەس بێ دەنگی بکات رزگاری دەبێت

٥٧ (بسم الله)ی کردن: ئەگەر پیاو چووە ماڵی خۆی و (بسم الله)ی کرد و یادی خوای کرد، لە کاتی نانخواردندا ناوی خوای هێنا، شەیتان دەڵێت نە مانەوە و نە شیوتان هەیە، ئەگەر چووە ماڵەوە و یادی خوای نەکرد لە کاتی چوونە ماڵ و نان خواردندا، شەیتان دەڵێت ئەوا مانەوەتان مسوگەر کرد، ئەگەریش لە کاتی نانخواردنیشدا ناوی خوای نەبرد شەیتان دەڵێ مانەوە و شیوتان دەست کەوت

٥٨ دوعاکردن دوای نانخواردن: هەر کەس نانی خوارد و وتی "الحمد لله الذي أطعمني هذا و رزقنيه من غير حول مني ولاقوة"، خوا گوناهە پێشینەکانی خۆش دەبێت، ئەگەر پۆشاکی تازەی لەبەر کرد بڵێت "الحمد لله الذي كساني هذا ورزقنيه من غير حول مني ولاقوة". خوا لە گوناهەکانی پێشووی خۆش دەبێت

٥٩ هەر کەس بیەوێت لە ئەرکی ناو ماڵ: هەر کەس دەیەوێت زیاتر یارمەتی خوای لێ بێت، پرسیاری کرد لە پێغەمبەر ﷺ کە خزمەتکارێکی بداتێ، فەرمووی: ئایا شتێکتان پێ بڵێم لەوە باشتر بێت کە داواتان کردووە؟ هەرکات کارەکانی ناو ماڵ و هاوسەری تەواو بوو خەوتن، لەسەر جێگەی نووستن (٣٤) جار "الله أكبر"، بکەن و (٣٣) جار "سبحان الله"، بکەن و (٣٣) جار "الحمد لله"، بکەن ئەو باشترە بۆتان لە خزمەتکار

٦٠ دوعا کردن پێش جووت بوون: ئەگەر کەسێکتان ویستی بچێتە لای خێزانەکەی بڵێ "بسم الله، اللهم جنبنا الشيطان و جنب الشيطان ما رزقتنا". ئەگەر خوای گەورە منداڵی دانێ ئەوا هەرگیز شەیتان ناتوانێ زیانی لێ بدات لەگەڵ خێزان

٦١ زاری بوونی ئافرەت: ئەگەر ئافرەت پێنج نوێژە فەرزەکانی کرد وەنگی رەمەزانی بەڕۆژوو بوو داوێنی پاراست فەرمانبەرداری مێرد و گوێڕایەڵی هاوسەرەکەی کرد، ئەو پێی دەوترێت بچۆرە بەهەشتەوە لە هەر دەرگایەکەوە کە پێت لەخێزانەکەی خۆشە، ئەگەر هەر ئافرەتێك بمرێت و مێردەکەی لێی رازی بێت دەچێتە بەهەشتەوە

٦٢ چاکە لە دایک و باوکدا: پەیوەندی خوا لە رەزامەندیی دایک و باوکەوەیە، هەر کەس پێی خۆشە رزق و رۆزی فراوان بێت و تەمەنی درێژ بێت و دەوڵەمەندی و ناوبانگی چاکی هەبێت چاکەی لە دوای خوی بەردەوام بێت با لەگەڵ خزمانی چاک بێت

٦٣ سەرپەرشتیاری هەتیو: من و سەرپەرشتیاری هەتیوان ئاوەها دەبین، ئاماژەی بە هەردوو پەنجەی شایەتمان و پەنجەی ناوەڕاستی کرد

٦٤ رەوشتی جوان: زۆرترین شت کە موسوڵمان بە رەوشتی جوانی دەگاتە پلەی رۆژووەوانی شەونوێژکەر، من کەسانێکم لە لای خۆشەویستە لە بەهەشتدا بۆ کەسێك رەوشتی جوان بێت

٦٥ بەزەیی هاتنەوە بە خەڵکدا: ئەو کەسانەی خوای رەحم بە بەندە بەرەحمەکان دەکات، بەزەییتان بێتەوە بەوانەی لە زەویدان، خاوەنی ئاسمان بەزەیی بە ئێوەدا دێتەوە

٦٦ چاکە ویستن بۆ خەڵك: باوەڕی نییە کەسێکتان تا ئەوەی بۆ خوی پێی خۆشە بۆ برایەکەشی پێی خۆش نەبێت

٦٧ شەرم شەرم کردن: حەیاکردن نابێت بە چاکە نەبێت، شەرم و حەیا بە باوەڕەوەیە، چوار شت لە رێوشوێنی پێغەمبەرانە: شەرم و حەیا و بۆنخۆش کردن و سیواك و ژن هێنان

٦٨ دەستپێشخەری کردن لە سەلام کردن: پیاوێك هات بۆ لای پێغەمبەر ﷺ، وتی السلام عليكم، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی دە دانە، پاشان کەسێکی تر هات و وتی السلام عليكم ورحمة الله، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی بیست دانە، پاشان کەسێکی تر هات وتی السلام عليكم ورحمة الله و بركاته، پێغەمبەر ﷺ فەرمووی سی دانە، واتە لە خێر و چاکەدا بۆی دەنووسرێت

٦٩ تەوقەکردن: پێغەمبەر ﷺ ئەفەرموێت هەر دوو موسوڵمانی بە یەك بگەن و لەگەڵ یەکتر تەوقە بکەن

		خوا بەو کەسانەکانیان خۆش ئەبێت پێش ئەوەی لە یەکتری جیا ببنەوە
٧٠	بەرگری کردن	هەر کەس بەرگریی بەموو عەیبەتی برای موسوڵمانی بکرێت و پەریزگاریی بێکرد، خوای گەورە لەناموسی موسوڵمان بەرگریی بکات، بەرگری لێ دەکات لە قیامەتدا
٧١	خۆشەویستیی پیاوچاکان	مرۆڤ لەگەڵ ئەو کەسانەدا حەشر دەکرێت کە خۆشی دەوێن، ئەنەس - رضي الله عنه - دەیفەرموو: بەم فەرموودەیە ئەوەندە لە هەموو شتێ زیاتر دڵیان خۆش بوو
٧٢	خۆشەویستان لەبەر خوای گەورە	خوای گەورە ئەفەرموێت: ئەو کەسانەی لەبەر من یەکتریان خۆش دەوێت چەند دوانگەیەکیان بۆ هەیە لە نوور و رووناکی لە پێغەمبەران و شەهیدەکان ئاواتیان پێ دەخوازن
٧٣	دوعا کردن بۆ موسوڵمانان	دوعای موسوڵمان لە پاشەملە گیرایە، لە لای سەریەوە فریشتەیەک هەیە کە ڕاسپێردراوە هەر کەسێ دوعا بکات بۆ براکەی بە چاکە فریشتە ڕاسپێردراوەکە ئەڵێت: خوایە دوعاکەی گیرا بکە و بۆ خۆشی
٧٤	داوای لێخۆش بوون بۆ	هەر کەس داوای لێخۆشبوون بکات لە خوای گەورە بۆ پیاوان و ئافرەتانی موسوڵمان، ناوەڕداراتی پیاو ونامرەت خوای گەورە بۆ هەر موسوڵمانێکی پیاو و ئافرەت خێرێکی بۆ دەنووسێت
٧٥	لابردنی نارەحەتیی لەسەر ڕێگا	پیاوێکم بینی لە بەهەشتدا هاموشۆی دەکرد بە هۆی لابردنی درەختێکەوە لەسەر ڕێگەی خەڵکی کە ئازیەتی ئەدان
٧٦	وازهێنان لەدەمەدەمێ و درۆ کردن	من دەستەبەری ماڵێکم لە ناو بەهەشتدا بۆ کەسێ کە مشتومڕ واز لێ دەهێنێ، هەرچەندە لەسەر حەقیش بێت. دەستەبەری ماڵێکم لە ناوەڕاستی بەهەشتدا کە درۆ تەرک بکات با بە گاڵتەشەوە بێت
٧٧	رق خواردنەوە	هەر کەس رقی خۆی بخواتەوە لە کاتێکدا بتوانێ تۆڵەی خۆی جێبەجێ بکات، خوای گەورە لە دواڕۆژدا لە بەرچاوی هەموو دروستکراوەکانەوە بانگی لێ دەکات تاوەکو کام حۆری دەوێت بۆ خۆی هەڵیبژێرێت
٧٨	پێبەڵاگوتنی بەچاکە یان بە خراپە	هەر کەس بە چاکە پیاهەڵگوتن ئەوا بەهەشتییە، هەر کەسیش بە خراپە پیاهەڵگوتن ئەوا دۆزەخییە ئێوە شاهیدی خوان لە زەویدا
٧٩	فریاکەوتنی موسوڵمان وئاسانکاریی کردن بۆی	هەر کەس بەڵای موسوڵمانێ لابەرێ لە بەڵاکانی دونیا، خوای گەورە بەڵایەک لە بەڵاکانی دواڕۆژی لێ لادەدات. هەر کەس ئاسانکاریی کرد بۆ نەبوویەک، ئەوا خوای گەورە کارئاسانی بۆ دەکات لە دونیا و دواڕۆژدا، هەر کەس عەیبی موسوڵمانێ بپۆشێ، ئەوا خوای گەورە عەیبی لە دونیا و دواڕۆژدا دەپۆشێ
٨٠	پێشخستنی دواڕۆژ	هەر کەس خەمی دواڕۆژی بێت خوای گەورە دڵی دەوڵەمەند دەکات و کاروباری کۆکراوە دەبێت و دونیا بە زەلیلیی دێت بۆی
٨١	ئەو کەسانەی لە ژێر سایەی رەحمەتی خوادان	حەوت دەستە خوای گەورە دەیانخاتە ژێر سێبەری رەحمەتی خۆی لەو ڕۆژەی کە هیچ سێبەرێک نییە سێبەری خوا نەبێ، کاربەدەستێکی دادپەروەر، گەنجێک کە لە بەندایەتی خودا گەورە بێت، پیاوێک دڵی بە ماڵی خواوە بەسترا بێت، دوو کەس لەبەر خوا یەکیان خۆش بووی و لەبەر خوا پێکەوە بن و جیا ببنەوە، پیاوێک ئافرەتێکی جوان و ناودار بانگی بکات بۆ خراپە بڵێ: من لە خوا ئەترسم، پیاوێک خێر بکات و پەنهانی بکات بە شێوەیەک دەستی چەپی نەزانێ دەستی ڕاستی چی بەخشیوە، پیاوێک بە تەنها یادی خوا بکات و فرمێسک برێژێ
٨٢	داوای لێخۆشبوون	هەر کەس بەردەوام داوای لێخۆشبوون لەخوای گەورە بکات ئەو پەروەردگار لە هەموو تەنگانەیەک دەرەچی و لە هەموو خەمێ ڕزگاربوونی ئەداتێ و ڕزق و رۆزی بە شێوەیەک ئەداتێ کە خۆشی نازانێت

چەند کردەوەیەکی قەدەغە

ژ	ئەو کردەوانەی	پێغەمبەر ﷺ لەبارەیەوە فەرموویەتی
١	کردەوەکردن وچاکە کردن لەبەر خەڵکی	خوای گەورە ئەفەرموێت من بێ نیازترینی شەریکەکانم لە هاوبەش بۆ پەیدا کردن، هەر کەس کردەوەیەکی کردبێت و شەریکی بۆ دانابم لەگەڵیدا وازیی لێ دێنم بۆ خوی و شەریکەکەی.
٢	چاکەی ئاشکرا وخراپەی نهێنی ودەروون	سوێند بە خوا خەڵکانێك ئەناسم کە لە رۆژی قیامەتدا چاکەی وایان پێیە بە قەد کێوی (تهامە) دەبێت، بەڵام خوای گەورە ئەیکاتە تۆزی پەرش و بڵاو، ئەوسان وتی ئەی پێغەمبەر ﷺ بۆمان وەصف بکە و روونی بکەرەوە، بەکا لەوانیش نین و بە خۆمان نەزانین، فەرمووی ئەوانە برای ئێوەن و لە پشت و گۆشتی خۆتانن و لە شەواندا خواپەرستیی دەکەن وەکو ئێوە، بەڵام کەسانێکن کە ئەگەر بە تەنها بوون لە گوناه و تاواندا ئەنجامی ئەدەن
٣	خۆ بەگەورە زانین	ناچێتە بەهەشتەوە کەسێك توزقاڵێك کیبری هەبێت، خۆ بەگەورەزانین، رەت کردنەوەی حەق و خەڵك بە سووك سەیرکردنە
٤	پۆشاك درێژیی	پۆشاك درێژیی لە شەڕواڵ و کراس و مێزەردایە، هەر کەس پۆشاکەکەی بە خۆبەزلزانین بەدوای خویدا رابکێشێ خوای گەورە بە رۆژی قیامەتدا بە چاوی رەحمەت تەماشای ناکات
٥	حەسادەت	هۆشیاری حەسادەت بن، بەڕاستی حەسوودی بردن چاکەکانتان دەخەوتێنێ چون ئاگر پوش و پەلاش دەسووتێنێ
٦	خواردنی سوو	"پێغەمبەر ﷺ لەعنەتی خوای کردووە لە کەسێ سوو دەخوات و ئەوەشی سووکەی دەداتێ"، "یەك درهەمی سوو ئەگەر پیاو بیخوات و بزانێت ئەوا خراپترە لە (٣٦) زینا" .
٧	عارەق خور	ناچێتە بەهەشتەوە هەر کەس هۆگری عارەق بووبێت بێ ئیمانی بە جادوو هەبێت یان پەیوەندیی خزمایەتی بچراندبێ. هەر کەس عارەق بخوات (٤) چل شەو و نوێژی لێ وەرناگیرێت
٨	درۆیی	سزا ونارر بۆ ئەو کەسەی قسە دەکات بۆ خەڵکی تا پێبکەنن و درۆ دەکات، سزای سەخت بۆی سزای سەخت بۆی.
٩	جاسوسی کردن	هەر کەسێ گوێ هەڵخات بۆ قسەی قەومێك کە پێیان ناخۆش بێت ئەو لە رۆژی قیامەتدا قوڕقوشمی تواوە دەکرێ بە گوێچکەی
١٠	وێنەکێشان	وێنەکێشان سەختترین سزایان بە لە رۆژی قیامەتدا، مەلائیکەی خوا ناچنە ماڵێکەوە کە وێنەی سەگی تێدا بێت.
١١	دوو زمانی کردن	کەسی دوو زمان ناچێتە بەهەشتەوە.
١٢	غەیبەت کردن	ئایا دەزانن غەیبەت کامەیە؟ وتیان خوا و پێغەمبەرەکەی دەزانن، فەرمووی باس کردنی براکەت بە شتێك کە پێی ناخۆش بێت. وترا ئایا ئەگەر ئەوەی کە دەیڵێین لە براکەماندا هەبێت؟ فەرمووی ئەگەر ئەو شتەی تێدا بێت ئەوا غەیبەتت کردووە، ئەگەر تێیدا نەبێت ئەوا بوهتانت پێ کردووە
١٣	لەعنەت لێکردن	لەعنەت کردنی موسوڵمان وەکو کوشتنی وایە، لەعنەت لە با مەکە، چونکە فەرمان پێکراوە، بەڕاستی هەر کەس لەعنەت لە شتێ بکات کە شایستەی نەبێت ئەو بۆ خوی دەگەڕێتەوە
١٤	بڵاوکردنەوەی نهێنی	خراپترین کەس بە پلەو پایەدا لە رۆژی قیامەتدا پیاوێکە کە دەچێتە لای خێزانەکەی و ئەویش دێتە لای و پاشان نهێنیەکانی بڵاو ئەکاتەوە.
١٥	دەمپیسی	خراپترین خەڵکی لە قیامەتدا کەسانێکن خەڵك لەبەر خراپەیان خوی لێ پاراستوون. زۆرترین گوناهی مرۆڤ بە هۆی زمانیەوەیەتی.

ژ		
١٦	تاوانبارکردنی موسوڵمان بە کوفر	هەر پیاوێک بە براکەی بڵێ کافر، ئەوا یەکێکیان دەگرێتەوە، یان وایە کە دەیڵێ ئەگەر نا بۆ خۆی دەگەڕێتەوە.
١٧	خۆنکاندن بە حەڵکەوە	هەر کەس خۆی بکێشێ بە غەیری باوکی خۆی و بشزانێت ئەو بەهەشتی لێ حەرامە، پشت هەڵمەکەن لە باوکتان چونکە پشت هەڵکردن لە باوک بێ باوەڕییە
١٨	ترساندنی موسوڵمان	حەلال نییە بۆ هیچ موسوڵمانێک کە موسوڵمانێکی تر بترسێنێ، هەر کەس بە ئاسنێک ڕوو بکاتە موسوڵمان (تا بیترسێنێ) بەڕاستی فریشتەکانی خوا لەعنەتی لێ ئەکەن.
١٩	کوشتنی پەیماندارەکان لە وڵاتی ئیسلام	هەر کەس کەسێکی خاوەن پەیمان بکوژێت بەبێ حەق ئەوا بۆنی بەهەشت ناکات، هەرچەندە بۆنی بەهەشت دەبیسترێت لە دووری سەد ساڵ ڕێگاوە
٢٠	دوژمنایەتی کردنی دۆستانی خوا	خوای گەورە فەرموویەتی: هەر کەس دوژمنایەتی دۆستێکم بکات ئەوا ئیعلانی شەڕم کردووە لەگەڵی
٢١	بە گەورە تەماشاکردنی مونافیق و گوناهبار	بە دووڕوو مەڵێن گەورەم، چونکە ئەگەر گەورەت بێت ئەوا خوات لە خۆت ڕەنجاندووە
٢٢	عەش کردن لە گەڵ جەماوەر	هەر بەندەیەک خوا کاروبارێکی پێ بسپێرێ وبمرێت و فێڵی لە گەلەکەی کردبێت ئەوا خوای گەورە بەهەشتی لێ حەرام ئەکات.
٢٣	فەتوادان بە بێ عیلم	هەر کەس فەتوای بۆ بدرێت بەبێ زانست ئەوا گوناهەکەی لە ملی ئەو کەسەیە کە فەتواکەی بۆ داوە.
٢٤	تەرککردنی جومعە وعەسر	هەر کەس سێ جومعە بە بێ گرنگیدان تەرک بکات ئەوا خوای گەورە مۆر ئەدات لە دڵی، هەر کەس واز لە نوێژی عەسر بهێنێ کردەوەکانی پوچەڵ دەبنەوە.
٢٥	گوێنەدان بەنوێژ وتەرککردنی	ئەو پەیمانەی لە نێوان ئێمە و ئەواندا هەیە نوێژکردنە، هەر کەس نوێژ تەرک بکات بێ باوەڕ دەبێت، لە نێوان پیاو و هاوەڵ پەیداکردن و بێ باوەڕیدا نوێژ تەرک کردنە.
٢٦	تێپەڕین بە بەردەم نوێژخوێندا	ئەگەر کەسێ تێپەڕبوو بە بەردەم نوێژخوێندا بیزانیایە چی گوناهێکی لەسەرە، ئەوا باشتر بوو بۆی کە چل ڕاوەستایە نەک تێپەڕیایە بەبەر دەمیدا
٢٧	ئازاردانی نوێژخوێنان	هەر کەس پیاز و سیر وکەوەری خوارد با نەیەت بۆ مزگەوت، چونکە فریشتەکانیش ناڕەحەت دەبن بەوەی کە مرۆڤ پێی ناڕەحەت دەبێت.
٢٨	داگیرکردنی زەوی	هەر کەس بستێ زەوی بە زوڵم و ستەم لە موسوڵمان داگیر بکات، ئەوا خوا حەوت چینی زەوی دەخاتە گەردنی لە ڕۆژی قیامەتدا.
٢٩	قسەکردنێک کە خوای گەورە برەنجێنی	بەڕاستی بەندە قسەیەک دەکات لە تووڕەکردنی خوای گەورەدا و بۆ خۆی هیچ حسابی بۆ ناکات، بەڵام حەفتا پاییز دەیخاتە ناو دۆزەخەوە.
٣٠	زۆر قسەکردن لە غەیری یادی خوا	زۆر قسە مەکەن بە بێ یادی خوا، چونکە زۆر قسەکردن بە بێ یادی خوا دڵ ڕەق دەکا.
٣١	قسەی قەبە وقەڵەو کردن	بێزراوترین کەستان لە منەوە و دوورترینتان لێم لە ڕۆژی دواییدا ئەوانەن کە زۆربلێی دەکەن و پڕ بە دەمیان قسە دەکەن و خۆ بە گەورە زانن.
٣٢	بێ ئاگا بوون لە یادی خوا	هەر کۆڕ و کۆمەڵێ دانیشن و یادی خوا نەکەن و صلوات لەسەر پێغەمبەر ﷺ نەدەن ئەوا گوناهێکیان کردووە، ئەگەر خوا بیەوێ سزایان دەدات و ئەگەریش بیەوێ لێیان خۆش دەبێ
٣٣	پێی خۆش بوون بە ناخۆشی بەموسوڵمان	بە ناڕەحەتی براکەت خۆشی مەبە، چونکە لەوانەیە خوای گەورە ڕەحم بەو و تۆش بکات، هەر کەس ئابە لە برایەکی بدات بە گوناهێ کە کردوویەتی نامرێت، هەتاوەکو خۆشی ئەو گوناهە ئەکات

٣٤		دەنگ دەربڕین لە حەلاڵ نییە بۆ هیچ موسوڵمانێ کە دەنگ دانی لە براکەی لە (٣) ڕۆژ زیاتر، هەر کەس (٣) ڕۆژ نێوان موسوڵمانان دەنگ وەربگێڕێت و بمرێت ئەچێتە دۆزەخەوە.
٣٥	بە ئاشکرا تاوان وگوناه کردن	هەمو ئوممەتەکەم سەلامەتن تەنها ئەو کەسانە نەبێت بە ئاشکرا گوناه ئەکەن
٣٦	ڕەوشتی خراپ	بە ... سی ڕەوشتی خراپ کردەوە نیل دەدا ... وەکو چۆن سرکە هەنگوین خراپ دەکات
٣٧	کەسێك لەبەخشینەکەی پەشیمان ببێتەوە	هەر کەس لە بەخشینەکەی پەشیمان ببێتەوە وەکو نموونەی سەگێک کە بڕشێتەوە و ... شێ لە ڕشانەوەکەی خۆی بخوات، حەلاڵ نییە بۆ پیاو کە شتێك ببەخشێ پاش بکاتە ... ییی پاشان پەشیمان ببێتەوە
٣٨		سنەم کردن ئەگەر بیاو ... ما لەگەڵ دە ئافرەتدا بکات تاوانی کەمترە لەوەی کە زینا لەگەڵ خێزانی دراوسێکەی لە دراوسێ بکات ئەگە بیاو دزیی بکات لە دە ماڵ تاوانی کەمترە لەوەی کە دزیی لە دراوسێکەی بکات
٣٩		ڕوانین بۆ ... هەموو ئە... ەکانی مرۆڤ زینایان لەسەرە ونووسی دەس، زینای چاو ڕوانینە، زینای گوێچکە نامەحرەم گوێگرتنە ... نای زوبان قسەکردنە، زینای دەست دەست لێدانە، زینای قاچ هەنگاونانە، دڵیش حەزی لێنە و ئ... ی بۆ دەخوازێ، عەورەتیش بەڕاستی دەگێڕێت یان بەدرۆی دەخاتەوە
٤٠	دەست دان لە ئافرەتێ کە نامەحرەمە	ئەگەر بە سوژنێك بەسەرتاندا بدەن باشترە لەوەی دەست لە ئافرەتێك بدەن کە نامەحرەمە، من لەگەڵ ئافرەتان تەوقە ناکەم.
٤١	ژن بە ژن کەسکر...	پێغەمبەر ﷺ نەهی کردووە لە ژن بە ژن، ژن بە ژن بریتییە لەوەی پیاو کچەکەی خۆی بداتە ... تر بەو مەرجەی ئەویش کچەکەی خۆی لێ مارە بکات و لە نێوانیاندا مارەیی نەبێت
٤٢	شین و شەپۆر	هەر کەس شینی لەسەر بکەن سزا دەدرێت لە ڕۆژی دواییدا بە هۆی ئەو شینکردنەوە، مردوو سزا دەدرێت لە قەبردا بە هۆی شین گێڕان لەسەری.
٤٣	سوێند خواردن بەغەیری خوا	هەر کەس سوێند بە غەیری خوا بخوات ئەوا کافر یان موشریك بووە، هەر کەس ویستی سوێند بخوات با بە خوای گەورە سوێند بخوات یان بێدەنگ بێت، هەر کەس سوێند بە ئەمانەت بخوات لە ئێمە نییە
٤٤	سوێندی درۆ	هەر کەس سوێندێکی درۆ بخوات بۆ ئەوەی بەشی ماڵیکی موسوڵمان بخوات بە خراپە ئەوا ئەگات بە خوای گەورە و لێی تووڕەیە
٤٥	سوێند خوردن لەمامەڵەدا	زۆری زۆر سوێند خواردن لە مامەڵەدا، چونکە کەلوپەلەکان سەرف دەکات پاشان هەر و بەرەکەت ناهێڵێ، سوێند خواردن سەرفکەری کاڵایە بەڵام لابەری بەرەکەتە
٤٦	خۆ چواندن بە کافر	هەر کەس خۆی بە قەومێك بچوێنێ، ئەوا لەوانە، لە ئێمە نییە، هەر کەس خۆی بشوبهێنێ بە غەیری ئێمە
٤٧	دروست کردنی ... لەسەر گۆڕ	پێغەمبەری خوا ﷺ قەدەغەی کردووە لەوەی کە گۆڕەکان گەچکاریی بکرێت ولەسەریان دانیشن و خانوویان لەسەر دروست بکرێن
٤٨	غەدر وخیانەت	کە خوای گەورە ئەوەڵین و کۆتاسی کۆکردەوە هەموو کەسێکی غەدرکەر ئاڵایەکی بۆ هەڵدەکرێ و دەوترێت: ئەمە غەدرەکەی فڵانە کوڕی فڵانە.
٤٩	دانیشتن لەسەر گۆڕ	ئەگەر کەسێکتان بەسەر پشکۆیەك دابنیشێ وجلەکانی بسوتێ وبگاتە پێستی باشترە لەوەی لەسەر گۆڕ دابنیشێ.
٥٠	هەر کەس پێی خۆش بێت لەبەری هەستن	هەر کەس پێی خۆش بێت خەڵکیی دەستەوبەرەر بۆی ڕاوەستن ئەوا با شوێنی خۆی لە دۆزەخدا مسۆگەر کا.

ژ	بابەت	ڕوونکردنەوە
٥١	داواکردنی بەبێ پێویست	هیچ کەس دەرگای سوال کردن لە خۆی ناکاتەوە کە خوای گەورە دەرگایەکی هەژاریی لێ دەکاتەوە. هەر کەس داوا لە خەڵك بکات بۆ ئەوەی سامانی زۆر بکات ئەوا داوای پشکۆیەك ئاگر دەکات با کەم داوا بکات یان زۆر.
٥٢	زەم کردنی	با کەسی شارنشین شت بۆ کەسی گوندنشین نەفرۆشێ و هیچ کەس زەم بەسەر فرۆشتنی براکەیدا لەشت فرۆشتندا نەکات، نرخی [illegible] بە فرۆشیار بۆ ئەوەی بتوانێت کاڵاکەی بفرۆشێت نرخی زیاتر لە بەهای شتەکە
٥٣	هاوار کردنی بۆ شتی ونبوو لەمزگەوتدا	هەر کەس [illegible] ئاگاداری کەسی بوو بانگی ئەکرد بۆ شتێکی وەك وسوو با بڵێت خوایە نەیدۆزیتەوە، مزگەوت بۆ ئەم کارانە دروست نەکراوە.
٥٤	جنێو گوتن بە شەیتان	جنێو بە شەیتان مەدەن و پەنا بە خوا بگرن لە خراپەی، یەکێك لە هاوەڵان دەڵێت من لە پاش پێغەمبەر ﷺ ەوە سواری ولاخ بووبووم، ولاخەکە سەرسمی دا، منیش وتم شەیتان بەدبەخت بێت و تیاچێت، فەرمووی مەڵێ شەیتان تیا چێت، چونکە ئەگەر وات وت شەیتان گەورە ئەبێت تا بە قەد [illegible] ماڵێکی لێ دێت و ئەڵێ بەهێز و قوەتی خۆم، بەڵام بڵێ بسم الله ئەگەر وات ووت بچوك دەبێتەوە تا بە ئەندازەی مێشێکی لێ دێت.
٥٥	جنێودان بە تا (تای نەخۆشی)	جنێو مەڵێن بە تا لێ هاتن، چونکە گوناهەکانی مرۆڤ لا ئەبەن چۆن کوورە چڵك و چەپەڵی ئاسن لا دەبات
٥٦	بڵاوکردنەوەی حەرامەکان و بانگەشە کردن بۆیان	هەر کەسی بانگەشە بکات بۆ سەرلێشێواویی، ئەوا گوناهی بەقەدەر گوناهی ئەوانە هەیە کە شوێنی دەکەون و هیچی لە گوناهی ئەوانیش کەم نابێتەوە
٥٧	چەند جۆرە ئاو خواردنەوەیەکی قەدەغەکراو	پێغەمبەری خوا ﷺ قەدەغەی کردووە کە مرۆڤ لە دەمی کوپەوە ئاو بخواتەوە، هەروەها قەدەغەی کردووە لە ئاوخواردنەوە بە پێوە، هەروەها قەدەغەی کردووە لە فووکردن لە خواردنەوەدا.
٥٨	خواردنەوە لە قاپی ئاڵتوون و زیودا	بۆ مەخۆنەوە لە قاپی ئاڵتوون و زیودا و ئاوریشم (دیباج - جۆرێکە لە حەریر) مەپۆشن، ئەم شتانە بۆ کافرانە لە دونیادا و بۆ ئێوەیە لە دوارۆژدا
٥٩	خواردنەوە بەدەستی چەپ	هیچ یەکێکتان بە دەستی چەپ نەخواتەوە و نەخوا، چونکە شەیتان بە دەستی چەپ دەخوا و دەخواتەوە.
٦٠	پەیوەندیی خزمایەتی بچڕاندن	هەر کەس پەیوەندیی خزمایەتی بچڕێنێ ناچێتە بەهەشت
٦١	وازهێنان لە سەڵاوات دان بە پێغەمبەری خوا ﷺ	کوڵەوارە هەر کەس ناوم ببرێت وسەڵاواتم لێ نەدات، رەزیل کەسێکە ناوم ببرێت بە لای و سەڵاواتم لێ نەدات
٦٢	راگرتنی سەگ	هەر کەس سەگ راگرێ سەگی ڕاو و شکاری و شوانی نەبێت، ئەوا هەموو رۆژێ بە قەد دوو کێلۆ پاداشتی چاکە کەم ئەکات.
٦٣	سزادانی گیاندار	ئافرەتێك سزا درا بە هۆی پشیلەیەکەوە کە بەندی کردبوو تاوەکو مرد و بەهۆیەوە چووە دۆزەخ، هەر شتی گیانی تێدابوو مەیکەنە نیشانە
٦٤	هەڵواسینی زەنگوڵە بە گیاندارانەوە	فریشتەکان هاوڕێیەتی کۆمەڵی ناکەن کە سەگی تێدا بێت یان زەنگوڵەی تێدا بێت، زەنگوڵە مۆسیقای شەیتانە.
٦٥	ئاوسار کە نیعمەتی دونیا دەدرێتی	ئەگەر بینیت خوای گەورە لەبارو خۆشی دونیا ئەدات بە کەسێك لەوەی پێی خۆشە هەرچەندە ئەو کەسە گوناهبار [illegible]، ئەوا بزانە بۆ بەلکێشکردنەتی، پاشان ئەم ئایەتەی خوێندەوە "فَلَمَّا نَسُوا مَا ذُكِّرُوا بِهِ فَتَحْنَا عَلَيْهِمْ أَبْوَابَ كُلِّ شَيْءٍ حَتَّى إِذَا فَرِحُوا بِمَا أُوتُوا أَخَذْنَاهُمْ بَغْتَةً فَإِذَا هُمْ مُبْلِسُونَ"
٦٦	پێشخستنی دونیا بەسەر قیامەتدا	هەر کەس هەمو خەمی هەر دونیا بێت، ئەوا خوا هەژاری و نەداری ئەخاتە پێش چاوی و کاروباری پەرش و بڵاو ئەبێ و دونیاشی دەست ناکەوێت مەگەر ئەوەندە نەبێت کە بۆی نووسراوە

گەشتی نەمری

ڕێگای چوونە بەهەشت یان دۆزەخ

القبر (گۆڕ): یەکەم دەروازەی دواڕۆژە، چاڵی ئاگر بۆ کافر و مونافیق و باخچەی ڕازاوە بۆ موسوڵمان، سزا وئازاری ناوگۆڕ چەسپاوە بۆ چەند گوناه و تاوانێک لەوانە: خوەپەرستن لە قیر و دووڕوویی و خیانەت کردن لە ئەمانەت و درۆ کردن و بوختان لەسەر خەڵک و وازهێنان و پشت هەڵکردن لە قورئان و ڕیبا و مێزارییی وسووخۆری و قەرز نەدانەوە و عەیری ئەوانەش. ئەو شتانەی کە مرۆڤ ڕزگار دەکەن لە سزای گۆڕ، کردەوەی چاک لەسەر حەزی پەروەردگار پەناگرتن بە خوا لە سزای گۆڕ، خوێندنی سورەتی (الملك) و زۆر کردەوەی چاکی تر، پارێزراوان لە سزای گۆڕ: شەهید و سەنگەرنشینان و مردووی ڕۆژی جومعە و کەسێک بە سکئێشە بمرێت و عەیری ئەوانیش

فووکردن بە کەڕەنادا (الصور) بریتییە لە کەڕەنایەکی گەورە، ئیسرافیل پێیەتی و چاوەڕوانە فەرمان بکرێت پێی تاوەکو فووی پێدا بکات. خوای گەورە ئەفەرموویت "ويوم ينفخ في الصور ففزع من في السماوات ومن في الأرض إلا من شاء الله وكل أتوه داخرين". واتە: لەو ڕۆژەدا فوو دەکرێت بە کەڕەنادا مەگەر خوا خۆی بزانێت چ دەرگانەکە، هەر کەس لە ئاسمانەکان و زەوییدا ماست ئەمرێت مەگەر خوا ویستی مردنی نەبێت، ئەو کاتە هەموو دونیا تێک دەچێت، لە دوای چل ... فووی زیندوو بوونەوە دەکرێت (نفخة البعث) خوا فەرموویەتی "ثم نفخ فيه أخرى فإذا هم قيام ينظرون". واتە: لەوەودوا فوویەکی تری پیادا دەکرێتەوە جا دەستبەجێ خەڵکی هەستانەوە و چاوەڕوانن

زیندووبوونەوە پاشان خوای گەورە بارانێک دەبارێنێت و لاشەکان دەڕوێنەوە لە ئێسقانی کلێنچکە، ئەم زیندووکردنەوەیە دروست کردنەوەیەکی تازەیە و مردن نابێت، بە پێی پەتی و ڕووت و قووتی و فریشتەکان وجنۆکەکان دەبینن و زیندوو ئەکرێنەوە لەسەر کردەوەکانیان

کۆکردنەوەی دەشتی مەحشەر خوای گەورە هەموو دروستکراوەکان کۆ ئەکاتەوە بۆ حساب بەگەڵ کردن، ترساوی وەکو سەرخۆش لە ڕۆژێکی گەورەدا کە ئەندازەکەی (٥٠) پەنجا هەزار ساڵە، دونیاکەیان وەک بڵێی سەعاتێک بووە، خۆر بە ئەندازەی میلێک لێیان نزیکە و خەڵکیی نوقمی ئارەقی خۆیان بە پێی کردەوەکانیان، لەوێدا بێ دەسەڵاتەکان و خۆبەگەورەزانەکان بە یەکدا هەڵئەشخێن و کافر بەگەڵ دۆستە شەیتانەکەیدا و لەگەڵ هاوڕێکەیدا و لەگەڵ ئەندامەکانی لەشی خۆی بەشەڕ دێت، هەندێکیان لەعنەت لە هەندێکی تریان دەکەن، زاڵم دەستی خۆی دەگەزێ و دۆزەخ ڕادەکێشرێتە مەیدان بە (٧) هەزار دەسکەرەوە کە هەر دەسکەرەیەک (٧) هەزار فریشتە ڕایدەکێشێ، کاتێ کافر دۆزەخ دەبینێ ئاواتەخوازە ، خۆ ئەگەر خۆڵ بووایە یان بووبێ بە گڵ دەخوازێت. بەڵام گوێڕەیان ئەوانەی زەکاتی ماڵیان نەداوە، ماڵەکەیان ئەبێتە مار و پێی داخ ئەکرێت، خۆبەزلزانەکان وەکو مێروو حەشر دەکرێن، خیانەتکار و دز و دزی لە غەنیمەتکار و ... دەکرێن، دز بە دزییەکەیەوە دەهێنرێت، شتە نهێنییەکان ئاشکرا دەبن، بەڵام لە خواترسەکان بێترس و بە بێ نیگەرانی بە سەرپاندا وەک تونیزیکی بیوەبڕ

شەفاعەت شەفاعەتی گەورە تایبەتە بە پێغەمبەر ﷺ بە ڕۆژی کۆبوونەوەی خەڵکدا بۆ لابردنی بەڵای ئەو ڕۆژە و محاسەبە کردنیان. شەفاعەتی گشتی بۆ پێغەمبەر ﷺ خەڵکی و فریشتە وەک دەرکردنی ئیمانداران لە دۆزەخ و بەرزکردنەوەی پلەکانیان

حساب لەگەڵ کردن خەڵکی بە ڕیز بۆ پەروەردگاریان دەبردرێن و کردەوەکانیان پێشان دەدات ولێیان دەپرسێتەوە،هەروەها پرسیار دەکرێ لە تەمەن وگەنجێتی و ڕاست وپەیمان وبەخششەکانی خوای گەورە وگوێچکە وچاو ودڵ، کافر ودووڕوو محاسەبەیان دەکرێت لەبەردەم خەڵکی دا بۆ سەرزەنشت کردنیان وبەڵگە نیشانیان وخەڵکی وڕەوی وشەو وڕۆژ و ماڵ وملائیکە وئەندامەکانیان شایەتییان لێ دەدات، ئاخیگر دەبێت ودان بەتاوانی خۆیاندا دەنێن،موسوڵمان وباوەڕدار خوا بە تەنها محاسەبەی دەکات و دانی بە گوناهەکانیدا پێی دەنێ تا و دەزانی تیا چووە، خوای گەورە پێی دەڵێت "لە دونیادا ئەم گوناهانەم بۆ پۆشیوی و ئەمڕۆش لێت خۆش دەبم". یەکەم کەس کە محاسەبە دەکرێت ئوممەتی پێغەمبەر ﷺ یەکەم کردەوەی لێ پرسراوە نوێژکردنە و یەکەم تۆڵەکردنەوە لە خوێن ڕشتندا دەبێت.

وەشاندنی نامەی کردەوەکان لە دنیادا نامەی کردەوەکانی وەردەگرێت " لَا يُغَادِرُ صَغِيرَةً وَلَا كَبِيرَةً إِلَّا أَحْصَاهَا"، هیچ کردەوەیەکی بچوك و گەورەی نەهێشتووە، موسوڵمان بە دەستی ڕاستی کافر ومونافیق بە دەستی چەپ و لە دواوە نامەی کردەوەکانیان وەردەگرن

تەرازوو پاشان کردەوەکانی دەکێشرێن، بۆئەوەکو پاداشت وەرگرن لەسەر کردەوەکانیان بە تەرازوویەکی ڕاستەقینە کە دوو تای هەیە، کە ئەو کردەوانەی بە ڕاستی بۆ خوان و ئەو تەرازووە قورس و سەنگین دەکات، لەو شتانەی کە تەرازووەکە قورس دەکات "لا إله إلا الله" و خۆشت خوانی و یادی خوای گەورە و "سبحان الله وبحمده سبحان الله العظيم"، خەڵکی دەربارەی کردەوە چاکەکان و خراپەکانیان دادوەرییان لەگەڵ دەکرێت

حەوزی کەوسەر پاشان موسوڵمانان دەچنە سەر حەوزی کەوسەر، هەر کەس لێی بخواتەوە هەرگیز تینوی نابێت، هەموو پێغەمبەرێك حەوزی تایبەتی هەیە بەڵام حەوزی کەوسەر لە هەموویان گەورەترە، ئاوەکەی لە شیر سپیترە، لە هەنگوین شیرینترە، لە میسك بۆنخۆشترە، بە داخەکانی لە زێڕ و زیو و بە ژمارەی ئەستێرەی ئاسمانەکان، درێژی ئەم حەوزە لە نێوان (أيلة) لە ئەردەن بۆ (عدن) ە، ناوی حەوزەکە لە ڕووباری کەوسەرەوە سەرچاوەی گرتووە

ئاشکراکردنەوەی نمایندارانی لە کاتی ڕۆژی حەشردا کافرەکان شوێن ئەو پەرستراوانە ئەکەون کە لە دونیادا پەرستوویان و بۆیان پێش وەکو ڕابەر ئەڕۆن، لەسەر پێیان و لەسەر دەم و چاویان دەیانگەیەنە دۆزەخ، تەنها باوەڕدار و دووڕووەکان دەمێنەوە، پەروەردگار بۆیان دێت بۆ لایان و پێیان دەفەرموێت (چاوەڕێی چی دەکەن؟) ئەوانیش دەڵێن: (چاوەڕێی پەروەردگارمان دەکەین، و ئەو کاتە پەروەردگاریان بە ساقیدا (قاچ) کە پێشانیان دەدرێت دەیناسنەوە و دەچن بە سوجدەدا، بەڵام دووڕووەکان ناتوانن، خوا ئەفەرموێت "يَوْمَ يُكْشَفُ عَنْ سَاقٍ وَيُدْعَوْنَ إِلَى السُّجُودِ فَلَا يَسْتَطِيعُونَ"، واتە ڕۆژێك دێت پەردە لادەدرێت، هەموو شتێك لادەدرێت و لاق دەردەکەوێت، خواناسان بانگ دەکرێن بۆ سوژدە بردن، بەڵام ناتوانن، پاشان شوێنی پەروەردگار دەکەون و صراط دادەنرێت ونور ورووناکییان پێ دەدرێت ودووڕووەکانیش نور ورووناکییەکەیان دەکوژێنەوە

پردی صیراط پردێك کە بەسەر دۆزەخدا ڕاکێشراوە تاوەکو بڕواداران پێیدا تێپەڕن بۆ بەهەشت، پێغەمبەر ﷺ "بە لەرزۆك و خزە و چەند قولاپی پێوەیە وەك درکی ڕووەکی سعدان و چەند ڕفێنەری تێدایە، باریکترە لە موو و تیژترە لە شمشێر" مسلم، وەصفی کردووە

موسڵمانان نور و ڕوشنییان پێ دەدرێت بە پێی کردەوەکانیان ڕۆژەکەیان بەقەد کێوێك و کەمەکەیان لە بەرامبەر پەنجەی گەورەی قاچیدا ڕووناکی پێ دەدرێت، ڕێگەکەیان بۆ ڕووناك دەبێتەوە و بە پردەکەدا تێپەڕ دەبن بە پێی کردەوەکانیان، باوەڕداران وەك چاوترووکانێك تێپەڕ دەبن وەك هەیە، هەروەك بروسکە یان وەك با یان وەك باڵندە یان وەك ئەسپ و سواری تیژڕەو تێپەڕ دەبن [illegible] متفق عليه

بەڵام دووڕووەکان ڕووناکییان نامێنێ دەگەڕێنەوە و لە نێوان ئەوان و باوەڕداراندا دیوارێك دادەنرێت و پاشان دەیانەوێت تێپەڕبن، بەڵام ئەکەونە ناو دۆزەخ

دۆزەخ کافرەکان و هەندێ لە موسڵمانە گوناهبارەکان و لە پاشاندا دووڕووەکان دەچنە ناوی، لە هەر هەزار کەسێك دەفەرموێت نۆسەد و نەوەد و نۆ کەسیان دەچنە ناوی، و حەوت دەرگای هەیە (٧٠) جار لە ئاگری دونیا گەرمترە، لاشەو جەستەی کافر گەورە دەکرێت تا سەر ڕێبەر بچێت، نێوانی دوو شانەکانی سێ ڕۆژەڕێ پایە و کاکێشەکانی وەك کێوی ئوحودیان لێدێت، پێستی ئەستوور دەکرێت تا سزای زیاتر وەرگرێت، خواردنەوەکەیان ئاوی کوڵ بەکوڵە ڕیخۆڵەکانیان لەت دەکات، خواردنیان زەقوم و غسلین و [illegible] و چڵکاوە، لای کەمی سزاکەیان ئەوەندەیە کە دوو پشکۆ لە ژێر پێیان دادەنرێت و مێشکیان دەکوڵێنێت، [illegible] و دەرچ کردن و زنجیرکێشان لە کۆت و زنجیردا، سکەکەی ئەوەندە قوڵە ئەگەر بەردێکی تێ فڕێ بدرێت (٧٠) ساڵی دەوێت تا دەگاتە بنی، سووتەمەنییەکەی بەرد و ئادەمیزادە، هەواکەی بۆگەن و ستەمەکەی زۆر گەرمە، بەڵگەکەیان ئاگرە و هەموو شتێ لەناو دەبەن، خۆش ئەدا و بەرەی دێت و پێست دەسووتێنێت و دەگاتە نیسفان و دڵ

پردی نێوان بەهەشت و دۆزەخ پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێت "موسوڵمان ڕزگار دەکرێت لە دۆزەخ و ڕادەگیرێت لەسەر پردێک لە نێوانی دۆزەخ و بەهەشتدا، تۆڵەیان لێ دەسێنرێت لەسەر ئەو ستەمانەی کە لە دونیادا لە یەکتریان کردووە، تاوەکو پاک دەبنەوە و پاڵفتە دەبن ڕێگایان پێ دەدرێ کە بچنە بەهەشت، بەو کەسەی گیانی موحەممەدی بەدەستە شارەزاترن بە شوێنی خۆیان **لە بەهەشتدا تا شوێن و ماڵی خۆیان لە دونیادا" البخاري**

بەهەشت شوێن وەبەرگی موسڵمانانە، بناغەکەی زێڕ و زیوە و (ملاط)ەکەی میسکە، بەردە وردەکەی گەوهەر و یاقوت و گڵەکەی زەعفەرانە و هەشت [illegible] گای هەیە درێژیی یەکێکیان سێ ڕۆژەڕێیە، بەلام قەرەباڵغی بە بەردەمیدا دروست دەبێ. (١) دەرەجەی هەیە [illegible] نێوان هەردوو پلەیەک وەکو نێوان زەوی و ئاسمانە، لای ژوورووەکەی (فیردەوسە) و لەویوە ڕووبارەکانی بەهەشت هەڵدەقوڵێن و سەربانەکەی عەرشی پەروەردگارە، ڕووبارەکانی هەنگوین و شیر و ئاو و شەرابن ئەرزی بەبێ چاڵ و چوک و [illegible] هەر چۆن بەوێت ڕێ دەکشێ، خواردنەکەی بەردەوام و نەرم و [illegible] خێمەیەکی گەوهەری کلۆری [illegible] کە درێژییەکەی (٦) میلە، هەموو گۆشەیەکی خێزانێکی تێدایە

گەنج و بێ موو چاو بە کل [illegible] گەنجی و پۆشاکەکانیان هەمیشەییە و پیرکردن و پیسایی و قنرەوی تێدا نییە، شانەکانیان زێڕ و [illegible] میسکە، خێزانەکانیان کچانی گەنج و هاوتەمەن، یەکەم کەس کە ئەچێتە ناوی پێغەمبەرە ﷺ و [illegible] سەلامی خوایان لێ بێت، لای کەمی کەسێک کە ناوی بەهەشت چەندی پێ ئەدرێت (١٠) ئەوەندەی ئاواتەخوازییەکەی [illegible] پێ ئەدرێت، جوانترین ماڵی بەهرەی گەوهەری بلاوبووەوە وان، بە گەورەترین نیعمەتەکانی بینینی خوای گەورە و ڕەزامەندیی ئەو بەهرەیە

تێبینی:

[illegible]

ت مەرگەکەی خۆتبی

چۆنیەتی دەستنوێژ گرتن

دروست نییە دەستنوێژ بگیرێ بە ئاوێکی پیس کراوە. ئەویش بریتی یە لەو ئاوەی کە وەک حەوزی ماسیەوە وەگۆڕاست، هەروەها دروست نییە دەست نوێژ گرتن بەئاوێک بۆن و تامی و رەنگی گۆڕابێت بە هۆی شتێکی پاکەوە، وەک ئاوێک کە گۆڕابێت بە هۆی مانەوەی زۆرەوە.
تێبینی ئاوی کەم پیس دەبێت بە هۆی تێکەوتنی پیسی. بەڵام ئاوی زۆر (نزیکەی ٢١ لیتر) پیس نابێت

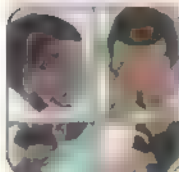
دەستپێکردنی دەست نوێژ بە(بسم الله) و شوشتنی سوننەتە هەردوو دەستی سێ جار بشوات پێش هەموو دەستنوێژێک، شۆردنی دەستەکانی لە دوای هەستان لە خەوی شەوان زیاتر تەئکیدی لێ کراوە
تێبینی ناپەسەندە (مکروه) شۆردن لە سێ جار زیاتر لە هەموو ئەندامەکانی دەستنوێژدا

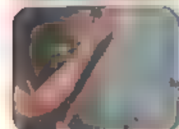
پاشان خواردنی ئاو لەناو دەمی راددات، یەک جار پێویستە (واجب)ە و سێ جاریش سوننەتە
تێبینی ١- ئاو بە دەم راداں بەوەندە بەس نییە کە ئاوەکە بخەیتە ناو دەمتەوە وپاشان فڕێی بدەیتە دەرەوە، بەڵکو دەبێت لەناو دەمتا ئەو ئاوە خوان بجولێنێت ٢- سوننەتە سیواک کردن لە کاتی ئاو لە دەم وەردان

پاشان پێویستە (واجب) ە جارێک ئاو بە لووتی رابدات، سێ جاریش سوننەتە
تێبینی ئاو لەلوت ردان بەوەندە بەس نییە کە ئاوەکە بخەیتە ناو لوتەوە، بەڵکو پێویستە کە ئەو ئاوەلەرێگای هەناسە هەڵمژینەوە بگەیەنێتە سەرەوە وپاشان بە هەناسەدانیش ئەو ئاوە بەدەست بیکاتە دەرەوە. یەک جار وحەوسی جاریش دەبێت سوننەتە

پاشان دەم وچاو شۆردن، یەک جار پێویستە (واجب)ە، وەسێ جاریش سوننەتە.سنووری ئەو شۆردنە واجبەش کە دەکاتە شۆردنی لە گوێی راستەوە بۆ چەپ بەپانی، ولە شوێنی دروست بوونی موو لەسەر بە عادەتی تا چەناگە بە درێژی

پاشان یەک جار هەردوو دەستی لەگەڵ قەرزی پەنجەکانی تادەگاتە ئێنیشکەکانی بشوات، سێ جاریش سوننەتە
تێبینی پێشخستنی دەستی راست بەسەر دەستی چەپدا سوننەتە

پاشان هەموو سەری بە ئاو مەسح دەکات، پاشان پەنجەکانی شایەتمان بخاتە کونە گوێکانی وبە پەنجە گەورەکانی دەرەوەی گوێکانی مەسح بکات، ئەمەش هەمووی یەک جار بێت
تێبینی ١- ئەوەی کە واجبە مەسح بکرێت بەسەر ئەوەیە سنووری دەم وچاو لەکوێ دوای دێت تا پشت مل ٢- مەسح کردنی مووی درێژ بووە بەس نییە ٣- مەسح کردنی مووی پێوە بەنوو پێش سەری مەسح دەکات ٤- پێویستە پێستی سەر گوێچکە و سەر مەسح بکات چونکە بەشێکە بەسەر

پاشان پێویستە (واجب) ە یەک جار پەنجەکانی لەگەڵ قولە پێکانیدا بشوات، سێ جاریش سوننەتە

چەند ئاگادارییەک ١- ئەندامەکانی دەست نوێژ چوارن ئەوانیش أ) ئاو لەدەم و لوت رادان وشۆردنی دەم وچاو ب) شۆردنی دەستەکان لەگەڵ ئانیشك ج) مەسح کردنی سەر وگوێکان د) شۆردنی پێ کان لەگەڵ قولە قاپەکان

واجبە شۆردنی ئەندامەکانی دەست نوێژ یەک لەدوای یەک بە (ترتیب) بێت، پێشخستنی هەر ئەندامێک بەسەر ئەوی تردا دەست نوێژەکە بەتاڵ دەکاتەوە

٢- یەک بەدوای یەکدا هاتن (موالاة) لە شۆردنی ئەندامەکانی دەست نوێژ (واجبە) وبە مەرج گیراوە. هەروەها دەست نوێژ بەتاڵ دەبێتەوە بەوەی هەندێک بە ئەندامەکانی دەست نوێژ بەشۆریت هەتا ئەوەی کە پێشتر شۆراوە ووشك دەبێتەوە

٣- لە دوای دەستنوێژ سوننەتە بڵێ "أشهد ان لا اله الا الله وحده لا شريك له وأشهد ان محمدا عبده ورسوله"

چۆنیەتی نوێژکردن

کاتێك ڕاوەستا بۆ نوێژکردن بە "الله أكبر" دەست پێ دەکات و ئیمام بە دەنگی بەرز دەیڵێت تاوەکو نوێژخوێنانی دواوەی گوێیان لێ بێت، هەروەها "الله أكبر"ی ناو نوێژەکان، بەڵام غەیری ئیمام بە دەنگی نزم "الله أكبر" دەکات، دەستەکانی بە شێوەیەك کە پەنجەکانی بە یەکەوە بلکێنێ بەرزیان بکاتەوە تا ئاستی شانەکانی لە کاتی "الله أكبر"ی نوێژ دابەستندا، مەئموم لە دوای "الله أكبر"ی ئیمام نوێژەکەی دائەبەستێت.

تێبینی: لەو ئەرکان و واجبانەدا کە بە قسە دەگوترێت پێویستە ئەوەندە دەنگ بەرز بکاتەوە کە گوێی لە خۆی بێت، تەنانەت لەو نوێژانەشدا کە بە دەنگی نزم دەخوێنرێت (وەك نیوەڕۆ و عەسر)، لای کەمی دەنگ نەوی کردن ئەوەیە گوێی لە خۆی بێت.

بە دەستی ڕاستی مەچەکی دەستی چەپی دەگرێت و لەژێر سنگی دایان دەنێت، چاوی دەبڕێتە شوێنی سوجدەکەی، پاشان بەو ویرد و دوعایانە دەست پێ دەکات کە لە سوننەتدا هاتووە، پاشان (أعوذ بالله من الشيطان الرجيم) دەکات و پاشان (بسم الله)ی دەکات، هەموو ئەمانەی ڕابوردن بە ئاشکرای ناڵێت، پاشان سورەتی (فاتحة) دەخوێنێت، پاشان ئەوەندەی کە ئەتوانێت لە قورئانی پیرۆز، ئیمام بە دەنگی بەرز قورئان دەخوێنێ لە بەیانیان و دوو ڕکاتی ئەوەڵی مەغریب و عیشا و بێجگە لەمانە بە دەنگی نزم دەخوێنێ.

تێبینی: خوێندنی سورەتەکان وەك لە قورئاندا هاتووە لە دوای یەکدا سوننەتە، بەپێچەوانەوە کردنەوەی ناپەسەندە (مكروه) ە، هەڵگەڕانەوەی پیتەکانی وئایەتەکانی سورەتێك حەرامە.

پاشان الله أكبر دەکات ودەست بەرز دەکاتەوە و دەچێتە ڕکوع، هەردوو دەستەکانی لەسەر ئەژنۆکانی دادەنێت و دەیانگرێت، پەنجەکانی بڵاو دەکاتەوە پشتی ڕێك دەکات و سەریشی دەخاتە ئاستی پشتی، پاشان سێ جار دەڵێت : (سبحان ربي العظيم) ئەگەر بگات بەم ڕوکنەدا (واتە بەڕکوع دا) ئەوە گەشتوە بە ڕکاتێکدا .

تێبینی: تەکبیر کردن و (سمع الله لمن حمدة) لە کاتی چوون بۆ ڕوکنەکان بووترێت، نەك لە پاشا وپێشی ڕوکنەکاندا، هەروەها لەهەموو تەکبیر کردنەکانی تری ناو نوێژدا هەر بەو شێوەیە بێت، وە ئەگەر بە دەست ئەنقەست دوای خست ئەوە نوێژەکەی بەتاڵ دەبێتەوە .

پاشان سەری بەرز بکاتەوە بڵێ (سمع الله لمن حمدە) وە هەردوو دەستەکانی لەگەڵیدا بەرز بکاتەوە و ڕێك ببێتەوە و بڵێ (ربنا ولك الحمد، حمدا كثيرا مباركا فيه ملء السماوات و ملء ماشئت من شيء بعد).

تێبینی: کاتی ووتنی (ربنا ولك الحمد) دوای هەستانەوە لە ڕکوع دەبێت نەك لەکاتی بەرز بونەوەی لەڕکوع.

پاشان سوجدە دەبات وتەکبیر دەکات هەردوو قۆڵەکانی لە تەنیشتی دوور دەخاتەوە، هەروەها سکی لە ڕانی وڕانی لە قاچەکانی دوور دەخاتەوە، هەردوو دەستەکانی بەرامبەر بە شانەکانی دا نەبێت، پەنجەکانی دەست وقاچی ڕووەو قیبلە دادەنێت، ئینجا سێ جار بڵێت : "سبحان ربي الأعلى" .

تێبینی : سوجدە بردن پێویستە لەسەر حەوت ئەندام بێت، سەری پەنجەکانی قاچ وئەژنۆکانی ولەپە دەستەکانی ونێوچاوانی و لوتی، دانانی یەکێك لەو ئەندامانە لە سوجدەدا بە ئەنقەست نوێژ بەتاڵ دەکاتەوە، ئەگەر عوزرێکی نەبێت.

پاشان سەری بەرز بکاتەوە و (الله أكبر) بکات ودابنیشێ، بۆ دانیشتنی نێوان سەجدەکان دوو شێوەی دروست هەیە: ١ـ قاچی چەپی رابخات و لەسەری دابنیشێ و قاچی راستی هەڵنێ وپەنجەکانی روویان لە قیبلە بێت. ٢ـ هەردوو قاچەکانی هەڵنێ وپەنجەکانی روویان لە قیبلە بێت ولەسەر پاژنە پێیەکانی دانیشێ و (٣) جار بڵێت "رب اغفرلي"، ئەشتوانێت ئەم زیادانەش بڵێت: "وأرحمني وأجبرني وأرفعني وأرزقني وانصرني وأهدني و عافني واعف عني".
پاشان سەجدەی دووەم ببات وەك یەكەم، لە پاشاندا سەری بەرز بکاتەوە وهەستێتەوە لەسەر سنگەپێکانی، رکاتی دووەم بکات وەك یەكەم جار.
تێبینی: نابێت نوێژخوێن (فاتحة) بخوێنێت هەتاوەکو هەڵئەستێتەوە، چونکە (فاتحة) شوێنەکەی راوەستانە، ئەگەر خوێندنی پێش ئەوەی هەستێتەوە ئەوە دەبێت دووبارەی بکاتەوە ئەو کاتەی کە بە پێوە راوەستا، ئەگەر نا نوێژەکەی بەتاڵە.

ئەگەر لە ڕکاتی دووەم تەواو بوو دائەنیشێ بۆ تەحیات دەستی راست لەسەر رانی راستی و دەستی چەپ لەسەر رانی چەپی دادەنێت، دەستی راستی پەنجەی بچووك و تەنیشتەکەی ئەنوقێنێ و پەنجەی ناوەڕاست لەگەڵ پەنجە گەورەی دەکاتە بازنە و پەنجەی شایەتمان ئاماژە دەکات و تەحیات دەخوێنێ: "التحيات الله والصلوات و الطيبات، السلام عليك أيها النبي ورحمة الله وبركاتهُ السلام علينا وعلى عباد الله الصالحين، أشهد أن لا إله إلا الله، وأشهدُ أنَّ محمداً عبدهُ ورسولهُ "، لە نوێژی (٣) رکاتی و چوار رکاتیدا هەڵدەستێتەوە و"الله أكبر" دەکات و دەستی بەرز دەکاتەوە، باقی نوێژەکەی وەك لە رابردوو باسمان کرد تەواو دەکات، بەڵام بە پەنهانی دەیخوێنێ و تەنها فاتیحەش دەخوێنێ.

پاشان بۆ تەحیاتی کۆتایی دابنیشێ لەسەر سمتی وە سێ شێوەی راستی هەیە، دائەنیشێ لەسەر سمتی مەگەر لە کۆتاییدا نەبێت لەو نوێژەدا لە دوو تەحیاتیان تێدایە.
شێوازی لەسەر سمت دانیشتن: ١ـ قاچی چەپی رابخات ولە ژێر قاچی راستی دەری بکات وقاچی راستی هەڵنێ وسمتەکانی لەسەر زەوی بن. ٢ـ هەروەك یەكەم، بەڵام قاچی راستەی رابخات. ٣ـ وەك یەكەم، بەڵام قاچی چەپی لە نێوان لاقی و رانیدا دابنێت.
بەم شێوەیەش دانایشێت تەنها بۆ تەحیاتی کۆتایی نەبێت، بۆ ئەو نوێژانەی کە دوو تەحیاتیان تێدایە (واتە لە تەحیات خوێندنی نوێژی بەیانیدا بەم شێوەیە دانانیشێت)
پاشان دەست دەکات بەخوێندنی تەحیات وەك تەحیاتی یەكەم، بەڵام لەتەحیاتی دوەمدا ئەمەی بۆ زیاد دەکات : اللهم صل على محمد وعلى آله محمد كما صليت على إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنك حميد مجيد، اللهم بارك على محمد وعلى آل محمد كما باركت عى إبراهيم وعلى آل إبراهيم إنك حميد مجيد
سوننەتە لە تەحیاتدا هەندێك لەم دوعایانە بخوێنێت: "اعوذ بالله من عذاب النار، وعذاب القبر، وفتنة المحيا والممات، وفتنة اليسح الدجال ".

پاشان دوو سەلام دەداتەوە، بە لای راستدا ئاوڕ دەداتەوە و دەڵێت: "السلام عليكم ورحمة الله"، هەروەها بەلا چەپەشدا، کە سەلامی دایەوە ئەو دوعایانە ئەخوێنێ کە لە دوای نوێژەکان هاتوون وەر لە جێی خۆی دەمێنێ.

زانستە شەرعییەكان كاركردن ئەخوازن

زانستێك كرداری لەگەڵدا نەبێت خواو پێغەمبەری خواو ﷺ موسڵمانان نایانەوێت، خوای گەورە ئەفەرمووێ: ﴿يَٰٓأَيُّهَا ٱلَّذِينَ ءَامَنُواْ لِمَ تَقُولُونَ مَا لَا تَفْعَلُونَ ۝ كَبُرَ مَقْتًا عِندَ ٱللَّهِ أَن تَقُولُواْ مَا لَا تَفْعَلُونَ﴾ (الصف ٢-٣) واتە: ئەی خەڵكی ئیماندار بۆ شتێك ئەڵێن‌و كاری پێناكەن، ئەوە گوناهێكی گەورەیە وخوا عاجز ئەكات كە ئێوە شتێك بڵێن‌و كاری پێنەكەن.

ئەبو هورەیرە - رەزای خوای لێبێت - ئەفەرمووێ: (نموونەی ئەو زانستەی كە كاری پێناكرێت وەك پارەیەكی پاشەكەوتكراو وایە كە هیچی لێنابەخشرێ لەپێناوی خوادا).

فوزەیلیش - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - ئەڵێت: (بەردەوام پیاوی زانا بە نەزان دا ئەنرێت تا دەست بە كاركردن ئەكات بەو زانستەی كە هەیەتی).

مالیكی كوڕی دیناریش - ڕەحمەتی خوای لێ بێت - ئەڵێت: (ڕێدەكەوێت ئەگەیت بە كابرایەك كە هیچ نازانێ، بەڵام لە كاركردندا زانایەكە بۆ خۆی).

براو خوشكی موسڵمان!

✱ خوای گەورە خوێندنەوەی ئەم كتێبەی بۆ ئاسان كردی، ماوەتەوە ئەوەی خوێندنەوەكەت بەربگرێت، ئەویش بریتییە لە كاركردن بەم زانیارییانەی لەناو كتێبەكەدا باسكراون.

✱ شتێك لە قورئان‌و تەفسیری قورئانت خوێندەوە، هەوڵبدە كە كار بەو زانیاریانە بكەی كە دەستت كەوتوون دەربارەی مانای ئایەتەكان، چونكە هاوەڵە بەڕێزەكانی پێغەمبەر ﷺ (داوای ئەوەیان ئەكرد لە پێغەمبەر ﷺ كە دە ئایەتیان پێ بخوێنێ، جا دەستیان ئەكرد بە كاركردن بەو زانیاری‌و ئەركانەی لەو ئایەتانەدا هەبوون‌و نەئەچوون بۆ دە ئایەتی تر تا لە ئەو دە ئایەتە ئەبوونەوە، بۆیە ئەیانفەرموو: ئێمە زانست‌و كاركردن پێكەوە فێرئەبووین)!

شەریعەتی ئیسلامیش مرۆڤ هەر بەو شێوەیە هاندەدات، عەبدوڵڵای كوڕی عەبباس دەربارەی ئایەتی ﴿يَتْلُونَهُۥ حَقَّ تِلَاوَتِهِۦٓ﴾ واتە: بە ڕاستی قورئان ئەخوێننەوەو مافی خۆی ئەدەنێ، ئەفەرمووێت: بە ڕاستی بە شوێن قورئاندا ئەڕۆن..

فوزەیلیش - رەحمەتی خوای لێبێت - ئەڵێت: قورئان بۆ ئەوە دابەزیوە تا كاری پێبكرێت، كەچی خەڵك تەنیا خوێندنەوەكەی بەكاركردن ئەزانن!

✱ لەم كتێبەدا هەندێ لە سوننەتەكانی پێغەمبەریشت ﷺ بینی، كەواتە هەستەو دەستبكە بە وەرگرتن‌و جێبەجێكردنیان، چونكە پیاوچاكەكانی ئەم ئوممەتە ئیسلامیە هەر شتێك فێر ببونایە بەپەلە هەڵدەستان‌و پێشبڕكێیان ئەكرد بۆ ئەوەی كامیان زووتر جێبەجێی بكات‌و خەڵكی بۆ بانگ بكات، تا پەر ئەو فەرموودەیەی پێغەمبەر ﷺ بكەون كە ئەفەرمووێ: (ئەگەر فەرمانی شتێكم پێكردن ئەوە چەندێك ئەتوانن جێبەجێی بكەن لێی‌و لەو شتانەش دووربكەونەوە كە بەرگریم كردوون لێی)[1]. هەروەها لە ترسی ئەوەی كە تووشی ئەم سزا سەختە نەبن كە خوای گەورە لە ئایەتی ﴿فَلْيَحْذَرِ ٱلَّذِينَ يُخَالِفُونَ عَنْ أَمْرِهِۦٓ أَن تُصِيبَهُمْ فِتْنَةٌ أَوْ يُصِيبَهُمْ عَذَابٌ أَلِيمٌ﴾ (النور ٦٣) دا باسی ئەكات، كە ماناكەی ئەوەیە ئەوانەی كە پێچەوانەی فەرمانەكانی پێغەمبەر ﷺ ئەوەستن، با لەوە بترسن كە فیتنەیەك بێت‌و سەریان تێبكات، یان سزایەكی سەخت ڕووبەڕوویان ببێتەوە...

بۆ نموونە سەیری ئەم هەڵوێستانە بكە:

- **ئوم حەبیبەی دایكی موسڵمانان** - رەزای خوای لێبێت - ریوایەت ئەكات كە پێغەمبەر ﷺ فەرموویەتی: (هەركەسێك دوازدە ركات نوێژ بكات لە شەو و ڕۆژێكدا لە پاداشتی ئەو نوێژانەدا خوای گەورە خانوویەكی لە بەهەشتدا بۆ دروست دەكات)[2]، جا ئوم حەبیبە فەرمووی: لەو ڕۆژەوەی كە ئەم فەرموودەیەم لە پێغەمبەر ﷺ بیستووە، وازم لەو نوێژانە نەهێناوە.

- **ئیبنو عومەریش** - رەزای خوای لێبێت - ئەم فەرموودەیە ریوایەت ئەكات كە ئەفەرمووێت: (مافی هەموو موسڵمانێك كە شتێك شك ئەبات بۆ دوای خۆی ئەوەیە كە پێش ئەوەی بمرێت ئەبێ وەسێتی خۆی

---

[1] رواه البخاري ومسلم.
[2] رواه مسلم.

بنووسێت[١]، پاشان ئیبنو عومەر ئەفەرمووێ: لەو ڕۆژەوەی ئەوەم لە پێغەمبەر ﷺ بیستووە، شەوێك نەبووە بێت بەسەرمداو وەسێتی خۆمم لە ماڵدا دانەنابێت).

- **پێشەوا ئەحمەدیش** - رەحمەتی خوای لێبێت - ئەفەرمووێ: (فەرموودەیەکم نەنووسیوەتەوە کە کارم پێ نەکردبێت، تەنانەت کە ئەو فەرموودەیەم بیست کە پێغەمبەر ﷺ کەڵەشاخی گرتووەو لە هەقی کارەکەدا (دینارێك)ی داوە بە (ئەبو تیبە)، منیش کەڵەشاخێکم گرتو دینارێکمدا بەو کەسەی کەڵەشاخەکەی بۆگرتم).

- **پێشەوا بوخاریش** - رەحمەتی خوای لێبێت - ئەفەرمووێ: (لەو ڕۆژەوە زانیومە کە غەیبەتکردن حەرامە، غەیبەتێکم نەکردووە، ئومێد ئەکەم ئەو ڕۆژەی ئەگەمە حزووری خوا لەسەر ئەوەی کە غەیبەتی کەسێکم کردبێت هیچ لێپرسینەوەیەکم لەگەڵدا نەکات).

- لە فەرموودەیەکی تردا هاتووە کە ئەفەرمووێ: (هەرکەسێك دوای هەموو نوێژێك ئایەتەلکورسی بخوێنێ، مەگەر تەنیا مردن ڕێگەی چوونە بەهەشتی لێبگرێت)[٢].

ئیبنو قەیمی جەوزی - رەحمەتی خوای لێبێت ئەڵێت: (گوێم لە شێخولئیسلام (واتە ئیبنو تەیمیە) بوو کە ئەیفەرموو: هەرگیز ئەو سوننەتەم پشتگوێ نەخستووە دوای هەموو نوێژێك مەگەر یان لەبیرم چووبێت یان شتێکی لەو جۆرە لێی ڕوودابم).

* پاش زانستو کارکردن بەو زانستانە، نۆبەی ئەوە دێت کە لە سوپاسی ئەوەدا کە خوای گەورە ئەو نیعمەتە زۆرەی پێداوی تۆش خەڵکی بانگ بکەیت بۆ لای خواو دین، نابێ خۆتو خەڵکی تریش بێبەش بکەی لەو خێرە گەورەیە، پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێ: (هەرکەسێك بێتە ڕێنمایی خێر بۆ خەڵکی وەك ئەوان بەشدار ئەبێت لە پاداشتی کارەکانیاندا)[٣].

هەروەها ئەفەرمووێت: (باشترینتان ئەوانەن کە قورئان فێربوونو خەڵکیش فێری قورئان دەکەن)[٤].

هەروەها ئەفەرمووێت: (لە بری من ئەگەر یەك ئایەتیش بووە بیگەیەننە خەڵکی)[٥].

چەند زۆر خێر بڵاوبکەیتەوە لەناو خەڵکیدا، زۆرتر پاداشت وەردەگریتو کرێت زۆرتر ئەبێت لە لای خواو بەردەوامیش چاکەت بۆ دێت تا لە ژیاندا بیتو تەنانەت پاش مردنیشت، پێغەمبەر ﷺ ئەفەرمووێ: (کە مرۆڤ ئەمرێت، کارو کردەوەکانی ئەپچڕێن لێی لە سێ ڕێگەوە نەبێت: لە چاکەیەکی بەردەوامەوە، یان لە زانستێکەوە کە خەڵکی سوودی لێوەرگرن، یان لە ڕێگەی منداڵێکی چاکەخوازەوە کە نزای بۆ بکات)[٦].

گڕنگێك

ئێمە بەردەوام زیاد لە (حەڤدە جار) هەموو ڕۆژێ سورەتی (فاتیحە) ئەخوێنینو خۆمان ئەدەینە پەنای خوا لەوەی بمانپارێزێ لە ئەو کەسانەی کە خوا لێیان عاجزو تووڕەیەو بمانپارێزێ لەوانەش کە وێڵ و سەرگەردان بوون، کەچی دوای ئەوە لە کارو کردەوەکانیاندا چاویان لێ ئەکەینو واز لە خۆشارەزاکردن دەهێنین، تا کارەکانمان بەپێی نەزانین بێتو وەك نەصارا سەرگەردانەکانمان لێبێت، یان زانستی باش وەربگرین بەڵام هیچ کارێکی پێ نەکەینو وەك جولەکەکانی لێبێت، کە خوای گەورە لێیان تووڕەو عاجزە !

لە خوای گەورە ئەپاڕێینەوە کە ئێمەش وتۆش فێری زانستی بەسوود بکات وپشتیوانیمان بکات بۆ کاری چاکە.

خواو پێغەمبەرەکەی ﷺ باشتر ئەزانن وسەلاوات وسەلامی بەردەوامیش لەسەر گەورە وخۆشەویستمان موحەممەد

---

١ رواه مسلم.
٢ السنن الكبرى.
٣ رواه مسلم.
٤ رواه البخاري.
٥ رواه البخاري ومسلم.
٦ رواه مسلم.